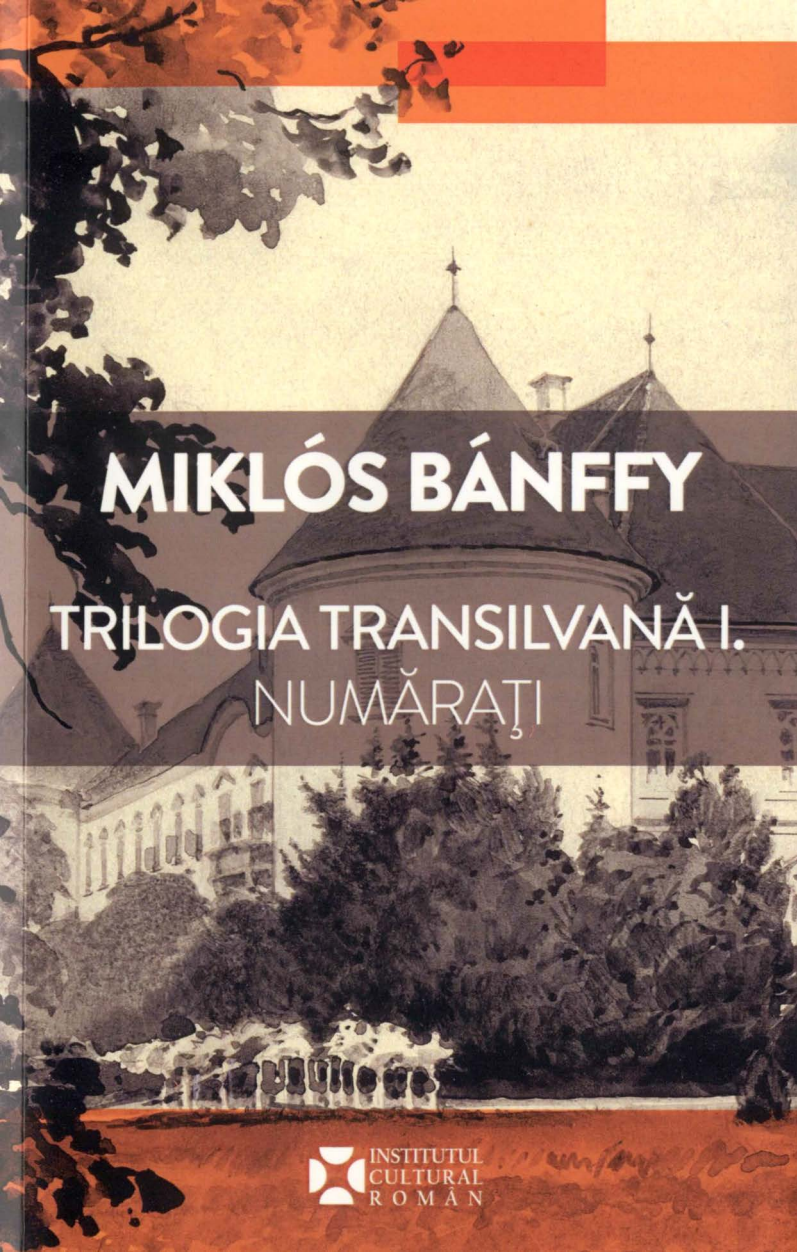

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ I.

NUMĂRAŢI

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

Miklós Bánffy, conte de Losoncz (30 decembrie 1873, Cluj – 5 iunie 1950, Budapesta), scriitor, om politic și grafician maghiar, a fost descendentul unei vechi familii de aristocrați din Ardeal. După studii de drept la universitățile de la Cluj și Budapesta și un doctorat în drept și științe administrative, este ales, în 1901, deputat în Parlamentul maghiar. Între 1912 și 1918 a condus Teatrul Național și Opera de Stat de la Budapesta, acordîndu-i, în această calitate, o susținere importantă compozitorului Béla Bartók. Între aprilie 1921 și decembrie 1922 a fost ministru de Externe al Ungariei. În 1926 s-a stabilit la Cluj, primind cetățenia română. Își continuă activitatea pe tărîm cultural ca redactor-șef al revistei Erdélyi Helikon. În 1943 poartă discuții secrete, la București, cu Iuliu Maniu, în vederea unei ieșiri concomitente din război a Ungariei și României, iar în 1944 pledează pentru ruperea de către Ungaria a alianței cu Germania. În septembrie 1944 îl convinge pe Miklós Horthy să accepte evacuarea fără luptă a forțelor armate din Cluj, salvând astfel orașul de la distrugere. Castelul de la Bonțida al familiei Bánffy, cel mai mare complex de edificii în stil baroc din Transilvania, descris drept Versailles-ul ardelean, este jefuit și incendiat de trupele germane în retragere. Expropriat în 1945 și exclus din viața literară în 1946, a părăsit, în 1949, Clujul și s-a alăturat familiei stabilite deja la Budapesta, unde se va stinge în anul următor. Conform propriei dorințe, rămășițele sale pămîntești au fost aduse în 1976 în cimitirul central Házsongárd din Cluj. Alături de *Trilogia transilvană*, publicată între 1934 și 1940, opera sa mai cuprinde piese de teatru, între care *Legenda soarelui* (1906) și *Marele senior* (1913), nuvele, precum și lucrări de grafică.

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ
I

Redactor: Sorin Gherguț
Macheta artistică: Mircea Tătar, Mircea Tancău
DTP: Ofelia Coșman

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BÁNFFY, MIKLÓS
Trilogia transilvană / Miklós Bánffy ; în românește de Marius Tabacu ; pref. de Marta Petreu ; st. introd. și glosar de Lucian Nastasă-Kovács. - București : Editura Institutului Cultural Român, 2019-
3 vol.
ISBN 978-973-577-733-3
Vol. 1 : Primul cuvînt de pe zidul palatului : numărați. - 2019. -
ISBN 978-973-577-734-0

I. Tabacu, Marius (trad.)
II. Petreu, Marta (pref.)
III. Nastasă-Kovács, Lucian (pref.)

821.511.141

© ASOCIAȚIA ERGO (Erdélyi Gondolat Egyesület)
Str. Zetea nr. 53, comuna Zetea
Județul Harghita
ROMÂNIA
Tel/Fax: 0264 594761
E-mail: office@ergo.org.ro

©INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN
Aleea Alexandru 38, Sector 1
011824, București
ROMÂNIA
Tel.: 0317 100 637
E-mail: icr@icr.ro

MIKLÓS BÁNFFY

TRILOGIA TRANSILVANĂ
I

PRIMUL CUVÎNT DE PE ZIDUL PALATULUI **NUMĂRAȚI**

În românește de Marius Tabacu
Cuvînt înainte de Marta Petreu
Studiu introductiv și glosar de Lucian Nastasă-Kovács

INSTITUTUL CULTURAL ROMÂN

UNDE A PIERIT FRUMUSEȚEA

Scrisă în anii treizeci ai secolului XX (volumul întîi a fost publicat în 1934, al doilea în 1937, iar al treilea, ce poartă în final mențiunea: „Bonțida, 20 mai 1940", în 1940), *Trilogia transilvană* (*Erdélyi történet*, ceea ce cuvînt cu cuvînt ar fi: „O istorie ardeleană/ transilvană") este o superbă narațiune-fluviu despre amurgul lumii de dinainte de Primul Război Mondial. Firește, nu este vorba despre amurgul lumii în general – deși după Primul Război Mondial sentimentul sfîrșitului, căruia Spengler i-a dat expresie filosofică în *Declinul Occidentului,* devenise un simptom al întregii civilizații europene –, ci numai despre asfințitul clasei nobiliare maghiare, căreia contele Miklós Bánffy[1] i-a aparținut. Iar odată cu aristocrația maghiară și imperială în asfințit, romanul descrie și lumea politică care a făcut-o cu putință, adică universul multinațional, strălucitor și plin de contradicții, al Imperiului Austro-Ungar.

Acțiunea se petrece între 1904 și 1914, deci în cei zece ani de dinaintea izbucnirii Primului Război Mondial, la marginea Kakaniei, cum ar veni (*k.u.k.* sau *Kakania* nu sînt sintagme care să figureze în sobrul roman al lui Miklós Bánffy, dar despre ceea ce este *regal / königlich* și *imperial / kaiserlich*, despre *rege* și *împărat* se vorbește fără încetare): în Transilvania, atunci provincie a Ungariei. La un moment dat, autorul, notînd prezentul auctorial în care se află și din care privește spre

[1] Informații utile despre Miklós Bánffy și despre romanul său se găsesc în Gavril Scridon, *Istoria literaturii maghiare din România, 1918-1989*, Cluj-Napoca, Editura Promedia Plus, 1996; iar Nicolae Balotă îl evocă pe contele Miklós Bánffy în cartea sa postumă, *Abisul luminat*, volum îngrijit de Carmen Elena Andrei, București, Editura Cartea Românească, 2018.

trecut: „Citită acum [o scrisoare a lui Tisza István către alegători], după învățămintele trase din tragediile anilor care i-au urmat...", stabilește diagnosticul de *tragedie* („tragediile anilor care i-au urmat") pentru ce s-a petrecut *de atunci*, din prezentul narațiunii, pînă *acum*, adică pînă în prezentul reconstituirii. Prin distanța în timp între prezentul auctorial și prezentul narațiunii și prin perspectiva de permanentă evaluare critică a trecutului, romanul-fluviu al lui Miklós Bánffy este în intenție o raționalizare *post factum* a pașilor mărunți care au dus la prăbușirea lumii sale, cu tot ce-a însemnat ea: două capitale, respectiv Budapesta și Viena, un rege al Ungariei care este și împărat al Austro-Ungariei, granițe, regim politic, probleme naționale, proprietate, stil de viață, reglementări juridice ș.a.m.d.: pe scurt, lumea Austro-Ungară creată în urma „compromisului de la 1867", lume peste care a căzut *tragedia*. Sau *destinul*, repetat invocat în roman. Fapt ce este sugerat cu putere și de titlurile și mottourile celor trei volume ale *istoriei ardelene*: „Primul cuvînt de pe zidul palatului – Numărați"; „Al doilea cuvînt de pe zidul palatului – Cumpăniți"; „Al treilea cuvînt de pe zidul palatului – Răzlețiți"; inspirate în mod declarat din Biblie (*Daniel* 5, 25-28), aceste titluri avertizează de la început că, așa cum lumea împăratului Baltazar a fost găsită vinovată și pedepsită de Dumnezeu – conform sentinței „Mane, Techel, Fares"[2], adică „Numărați", „Cumpăniți" sau cîntăriți, „Răzlețiți" sau împărțiți –, și lumea de pînă la 1914 a fost judecată și găsită vrednică de pedeapsa prin „răzlețire".

Autorul descrie un univers închis în el însuși, pentru care importante sînt ritualurile proprii, iar nu evenimentele exterioare, în nici un caz politica:

> „Politica nu îi preocupa decît pe foarte puțini membri din înalta societate de la Budapesta. Erau lucruri mult mai importante pe lume./ De pildă, concursurile hipice de primăvară, care erau la fel de interesante și de palpitante ca partidele de vînătoare de la începutul toamnei. Așa cum, la convocarea sesiunilor Camerei, a reuniunilor de partid sau a alegerilor de la cazinou se ținea întotdeauna cont de vînătorile de prepelițe din septembrie, de boncănitul cerbilor, de vînătorile de fazani de la începutul iernii,

[2] Am folosit Biblia în versiunea diortosită după Septuaginta, redactată și adnotată de Bartolomeu Valeriu Anania, București, Editura Institutului Biblic și de Misiune al Bisericii Ortodoxe Române, 2001.

primăvara, pentru stabilirea datelor de ședințe se ținea cont de programul curselor. Iar după concursurile hipice de la Budapesta, urma sezonul de derbi vienez, pe care mulți nu voiau să-l piardă..."

Așa că narațiunea este o înșiruire fastuoasă de baluri, serbări de binefacere, dueluri, mari vînători cu cîini și hăitași, mese grandioase, sărbătoriri, curse de cai, dineuri cu zi fixă, dansuri și jocuri de noroc la cazinou și așa mai departe, prin care bogatul și cultivatul conte de la Bonțida descrie nobilimea maghiară, și, mai larg, aristocrația cosmopolit-imperială, ocupată cu îndatoririle ei de castă care-i etalează rangul, bogăția, puterea.

Privind dinspre Viena și Budapesta, nobilimea ardeleană este neglijabilă, persoanele de rang oricît de înalt din Transilvania sînt privite în cele două capitale „ca niște străine, ca niște venetice, nu le băga nimeni în seamă", își amintește prințesa de origine ardeleană Ágnes Gyerőffy Kollonich. Ardealul însuși este considerat „o provincie de rang inferior", un loc îndepărtat, străin și sălbatic. „Ardealul e mai degrabă o colonie decît o provincie tratată pe picior de egalitate", observă ardelenii înșiși. Așa cum, în anii 1933-1934, interlocutorii germani ai lui Cioran și-au dat cu părerea că România ar fi „o țară acoperită cu păduri, primitivă" și s-au interesat „cum ne apărăm de haiduci în păduri și dacă avem jandarmi"[3], și prințesa Ágnes Kollonich fusese întrebată, la intrarea ei în cercurile budapestane și vieneze, dacă în Transilvania există urși și, mai ales, dacă „Trăiesc și oameni în zona aceea?". Invers, dinspre Transilvania înspre cele două capitale chezaro-crăiești, distanța pare și este mică, persoanele pleacă frecvent – cu trenul, cu omnibusul, foarte curînd cu automobilul, căci ne aflăm în epoca intrării automobilului în istorie, iar nobilii ardeleni își cumpără mașini inclusiv din America – la Budapesta ori Viena. În general, transilvănenii străbat imperiul în lung și-n lat, din Ciuc, Reghin și Băile Homorod pînă în Abbazia, din Cluj, Lelința ori Dienești (ca să respectăm denumirile așa cum apar în roman) pînă la Budapesta ori Viena. Dinspre Ardeal înspre Vest, ba chiar dinspre capitala crăiască înspre capitala chezarică, Viena și nobilimea exclusivistă de acolo reprezintă „Olimpul". „Olimp" obsesiv prezent în narațiune, nu numai ca orașul unde doi dintre eroii principali ai romanului, Bálint Abády și verișorul său László Gyerőffy,

[3] Cioran, „Scrisori din München. România în fața străinătății", în *Vremea*, anul VII, nr. 335, 29 apr. 1934, p. 3.

și-au făcut o parte din studii – la Theresianum, ca Maiorescu, îmi vine să zic –, ci mai ales ca locul intens detestat și pe față hulit de unde emană puterea politică, propagată apoi într-o implacabilă undă asupra întregii monarhii bicefale. De fapt, foarte numeroasele personaje din *Trilogia transilvană* cutreieră nu numai imperiul, ci, dacă ne luăm după locurile pe care le pomenesc în conversație, Europa toată, iar cîteva personaje mai exotice au ajuns în locuri greu accesibile din lume, cum ar fi Pamirul, de pildă.)

Autorul și-a creat un *alter ego* în tînărul conte Bálint Abády – numele Abády face referire la prima posesiune a familiei Bánffy, în localitatea Abád[4] –, care a renunțat la diplomație și s-a întors acasă, în Transilvania. Aici îl așteaptă mama sa – tatăl i-a murit demult – și pămîntul, proprietățile risipite prin tot Ardealul, dintre care cea mai importantă este Dénestornya (în echivalarea românizantă a traducătorului, Dienești), care descrie fără îndoială castelul cu parc de la Bonțida; or, prin chiar denumirea domeniului, Dénestornya, autorul face trimitere la un strămoș cvasimitic, Dénes (adică Dionisie), primul din familie venit în Transilvania, ca voievod (în prima treime a secolului al XIII-lea).

Narațiunea, care curge egal ca un rîu leneș de cîmpie, începe cu drumul pe care-l face Bálint Abády, într-o după-amiază dulce de toamnă timpurie, undeva lîngă Tîrgu Mureș, pentru a ajunge, cu o birjă închiriată, la castelul familiei Laczók. E un drum fatal pentru Bálint, deoarece aici, printre zecile de invitați, o întîlnește pe Adrienne Milóth, fata cu pași „prelungi", adică vechea sa prietenă din vremea studenției la Cluj. Întîlnirea cu Adrienne – care între timp se căsătorise cu Pál Uzdy, un bărbat cu înfățișare accentuat diabolică, și avea o fetiță – este începutul unei istorii de dragoste pe care prozatorul o reface în toate detaliile, arătînd cum trece un bărbat de la dorință, prin ambiția de-a poseda, la iubire, iar în final la fatala iubire-pasiune. Iar prozastic vorbind, povestea lor de dragoste devine un bun pretext pentru ca prozatorul să prezinte evenimentele mondene cu ocazia cărora cei doi amanți se pot întîlni fără a bate prea tare la ochi.

Dramatica poveste de dragoste dintre Bálint și Adrienne, nu lipsită de episoade care surprind mentalitatea socio-morală a epocii ori de elemente apăsat gotice, formează coloana vertebrală a romanului.

---

[4] Informație preluată din Lukács József, „Contele-scriitor", în *Apostrof*, anul XXV, nr. 5 (298), mai 2014.

Ca într-un joc de oglinzi anamorfotice, această iubire plină de încercări are un permanent termen de comparație în biografia vărului lui Bálint, contele compozitor László Gyerőffy, care cedează moralmente încă de la primele ispite și piedici, iar apoi se degradează ireversibil.

Iubirea dintre contele László Gyerőffy și Klára Kollonich, împreună cu urmările ei, formează cel de-al doilea fir narativ important al romanului. Lipsit de amîndoi părinții – mama sa fugise cînd el era copil, iar tatăl lui se omorîse de disperare – László este un talentat interpret și compozitor, autorul unui „Vals macabru" simptomatic pentru frumusețea spartă în disonanțe a propriei lui ființe. Respins de părinții Klárei și apoi de Klára însăși (deoarece recidivase în jocul de cărți la cazinou), tînărul conte coboară treaptă cu treaptă scara degradării sociale și umane. Ca jucătorul lui Dostoievski, el joacă pulsional la cazinou și pierde sume uriașe, iar norocul și nenorocul lui constă în faptul că, din motive rămase inexplicabile, femeile îl plac, îl iubesc și-l aleg, așa că este salvat pe rînd de contesa Fanny Berédy, apoi curtat de bogata și frumoasa Dodó Gyalakuthy și scos din șanț – la propriu, pentru că era beat și bolnav – de o femeie de afaceri, Sára Lázár; dar el rupe rînd pe rînd fiecare relație, pentru că, avînd un ultim sîmbure de demnitate, nu vrea să fie un bărbat întreținut, ca locotenentul major Egon Wickwitz, care extorca femeile din înalta sau mai puțin înalta societate. Ca atins de mult invocatul în roman „blestem maghiar", el își pierde averea în favoarea intendentului de la Dienești, Kristóf Ázbej, care era omul de încredere al mamei lui Bálint. Din talentatul și ambițiosul studios al tehnicilor componistice, László, retras într-o casă de servitor din satul fostei lui proprietăți, se îndeletnicește cu băutul, braconajul și... furtul de găini de la Kristóf Ázbej. Dar și în halul acesta ultim de dezagregare mai face, fără voia lui, o cucerire: Regine Bischitz, fetița-adolescentă a băcanului din vecini, se îndrăgostește de el și îl îngrijește cu fervoarea primei iubiri – iar din instinct de posesiune, nu îl anunță pe Bálint că verișorul lui e grav bolnav, așa că László va sfîrși în brațele ei. Semnificativ pentru înalta societate din care face parte este faptul că nici una dintre rudele sale dornice să îl ajute nu reușește să facă nimic pentru el, căci el li se scurge printre degete ca gelatina lichidă. Prin caracterul inert-cleios al personalității lui, László, personaj mai complex decît multe altele din *Trilogia*... lui Miklós Bánffy, aparține aceleiași familii de „lunatici" ca Lucu Silion din romanul lui Vinea.

Dacă iubirea lui Bálint are un pandant anamorfozat în povestea de dragoste a lui László Gyerőffy, iubirea eșuată a acestuia din urmă pentru Klára și consecințele devastatoare ale eșecului său se proiectează într-o oglindă și mai grotesc-deformatoare: și anume, în biografia baronului Egon Wickwitz, penibilă pentru buna societate și pentru onoarea militară; căci locotenentul major Wickwitz, poreclit în secret „Vițică", este plin de datorii și manipulează naivitatea unor doamne pentru a le stoarce de bani. Traseul lui de escroc sentimental trece – uneori cu succes, alteori nu – pe la contesa Dinóra Abonyi Malhuysen, care-i semnează polițe bancare, se învîrtește o vreme în jurul bogatei Dodó Gyalakuthy, cu gîndul de a se însura cu ea, o seduce, cu același gînd, pe una dintre surorile mai mici ale contesei Adrienne Uzdy, pe Judith Milóth, iar aceasta, ca o Natașa Rostova în variantă transilvană sau ca englezoaica Lydia din *Mîndrie și prejudecată*, e gata să fugă și să se căsătorească în taină cu el, și numai un noroc ieșit din comun face ca episodul să rămînă secret. La fel, Wickwitz își încearcă puterile de seducător oriunde crede că există bani, așa că trece firesc, însă fără succes durabil, în lumea burgheză, la văduva Sára Lázár.

Înainte de *Trilogia transilvană*, autorul, care și-a încercat talentul scriind piese de teatru, a publicat și un roman psihologic de mică dimensiune, *Reggeltől esting* (*De dimineața pînă seara*, 1927); personajele din *Trilogie*... nu sînt în nici un caz lipsite de dimensiune psihologică, dar analiza și autoanaliza lor nu atinge nivelul tragic la care a tins autorul să își situeze narațiunea. Nici chiar iubirea gravă și greu încercată dintre Bálint și Adrienne cea cu înfățișare de fată nu ajunge, din punct de vedere psihologic, la scene și (auto)analize zguduitor-tragice. Autorul i-a dedicat însă o împlinire de alt fel, în alt registru. În *Trilogia transilvană*, Adrienne (personaj cu cheie, în care contemporanii lui Miklós Bánffy au indentificat-o pe contesa Szilvássy Karola) beneficiază de portretul cel mai intens și mai enigmatic. Ea este introdusă în narațiune printr-o descriere elogioasă dar amăgitoare, ca „o fată aparte, cu capul pe umeri", deosebită de altele pentru că e „foarte inteligentă", și cu care Bálint are, de pe vremea studenției, o relație de prietenie pură. Ca trăsătură care o individualizează, Bálint pomenește pașii ei „prelungi", ce-l fac să se gîndească, în aparență, la o operă de artă, la „tabloul Dianei, comoara sălii Fontainebleu de la Louvre". În momentul cînd se îndrăgostește de ea și vrea s-o cucerească, Bálint își dă seama, cu uimire, că frumoasa femeie cu înfățișare „zveltă" și „semeață" de fată are un straniu aer „feciorelnic", dar „nimic de femeie

în ea", și că, de fapt, Adrienne „nici măcar nu e femeie în adevăratul sens al cuvîntului". Apoi, exasperat că ea îi respinge curtea, dragostea, mîngîierile, o provoacă:

> „Mi-am dat seama că ești o impostoare periculoasă. [...] Este o mare înșelătorie. Cu atît mai mult cu cît gura, ochii, părul ca abanosul, toate își aduc obolul la această cacealma, dîndu-ți un aer de... de femeie – cu toate că nu ești altceva decît o fetiță ignorantă, care habar nu are despre ce vorbește, cu false aparențe de maturitate. Ca sfincșii din mitologia greacă, pe jumătate femei, pe jumătate... pe jumătate... monștri".

Gesturile și ocupațiile în aparență comune ale acestei fete-femei, și anume: felul cum se joacă cu animalele, cu un arici, de exemplu, plăcerea ei de a cutreiera fără nici o teamă și de una singură pădurile, plăcerea ei de-a planta și îngriji grădina și pădurea, grija pentru cei bolnavi, care-o face să-și însoțească mama, apoi una dintre surori, la tratament etc. etc., toate sînt de fapt trăsături ale arhetipului mitic în care a plasat-o de la bun început, cu o ingeniozitate literară de înaltă clasă, autorul: zeița Diana, a vînătorii și sălbăticiunilor. Așa că nu la o operă de artă, un tablou de la Louvre, trimite de fapt autorul cînd se gîndește la pașii prelungi ai lui Adrienne, ci la însăși zeița figurată în respectiva operă de artă. Zeița cu înfățișare băiețoasă și comportament frigid, la antipod de cel al Afroditei, avea între atribuții protejarea vegetației și a animalelor, cu deosebire a celor tinere, precum și îngrijirea și uneori chiar vindecarea miraculoasă a bolnavilor. Obiceiul ei era să cutreiere, ziua și mai ales noaptea, sub clar de lună, ca zeiță selenară ce era – ziua aparținîndu-i fratelui ei, Apollo – pădurile, adesea însoțită de haita ei; Adrienne, la rîndul ei, este o noctambulă, iese sub clar de lună sau își primește iubitul/amantul la ea sub acoperirea nopții.

Rigorismul moral cu care contesa Adrienne respinge la început dragostea și adulterul, iar apoi, cînd totuși își înșeală bărbatul, intenția de a se pedepsi prin sinucidere pentru culpa sa, căci nu-și poate închipui cum ar putea trăi ca impură, se află de asemenea în legătură cu atributele zeiței: ca-n istoria Fedrei și a lui Hyppolitus, zeița este sever-pedepsitoare cu femeile care cedează iubirii sau înșeală. Pînă și detaliul că, uneori, Adrienne are „o privire ca de leoaică", ține de atributele Dianei, care poate deveni ca o leoaică. Episodul cel mai cunoscut din mitul zeiței – îmbăierea Dianei, involuntar surprinsă de Acteon, ceea ce

i-a adus acestuia pedeapsa metamorfozării în cerb și moartea atroce, căci a fost sfîșiat de propria sa haită – există bineînțeles și-n *Trilogia transilvană*, dar în variantă îmblînzită: într-una din întîlnirile lor pe munte, în pădure, Adriennei i se face cald și dorește o baie, așa că Bálint o conduce într-un loc unde rîul face un mic golf, iar ea coboară și se scaldă în apa rece de munte:

„Deodată, pe oglinda apei apărură cercuri concentrice de valuri azurii. Iar în mijlocul lor, din vaporii care începețoșau văzduhul se ivi, ca o nălucă albă, un trup de femeie! O arătare mirifică, pășind cu brațele ridicate în apa care-i ajungea pînă la glezne, pînă la genunchi, din ce în ce mai sus. Părul ei era mai negru decît lichenii de pe stîncile din jur, de pe scoarțele copacilor, atît de negru încît părea că-i plutește deasupra trupului. Se apropia de torentul învolburat, tot mai adînc și mai înspumat de furia prăvălirii sale în hăul de sub stînca ce îi stătea în cale. / Era o vedenie desprinsă dintr-un vis, o nimfă a pădurii care se scălda în îmbrățișarea naturii, întruchiparea zeiței Artemis. Se întoarse încet spre el, cu brațele ridicate peste coroana întunecată a părului ei. Apa înspumată îi mîngîia deja gîtul, sfîrcurile sînilor și triunghiul întunecat al feminității sale, care păreau scufundate într-un clopot de sticlă."

Scalda Adriennei ca replică a scaldei Dianei este introdusă atît de abil din punct de vedere literar, încît, deși trimiterea la arhetip este explicită – „Era o vedenie desprinsă dintr-un vis, o nimfă a pădurii care se scălda în îmbrățișarea naturii, întruchiparea zeiței Artemis" – faptul că ea reproduce un fragment dintr-o istorie divină poate trece neobservat.

Ținînd cont de relația aparte care există între zeiță și căprioare/cerbi – de pildă, Diana a salvat-o pe Iphigenia de pe rugul de sacrificiu, înlocuind-o cu o căprioară, iar „Diana a fost îmblînzită prin acest sacrificiu"[5]; iar pe Acteon l-a transformat în cerb, și n-a oprit haita de cîini pînă cînd vinovatul n-a fost sfîșiat – putem presupune că două secvențe din romanul lui Miklós Bánffy, petrecute la munte, în pădure, în care Bálint asistă la „jocul sălbatec al iubirii" acestor sălbăticiuni, fac

[5] Ovidiu, *Metamorfoze*, traducere de David Popescu, București, Editura Științifică, 1959, p. 320.

parte din același registru mitic în care autorul a proiectat neîmplinita sa povestea de dragoste cu frumoasa Szilvássy Karola. Aceste scene cu sălbăticiuni – un cerb uriaș, boncănind din adîncuri de dorul perechii, așa cum Bálint însuși tînjea de dorul iubitei; apoi, o căprioară care-și ademenește „curtezanul" de parcă „l-ar fi îndemnat: «Vino dragul meu, hai la mine!»", și-l aleargă pînă la pierderea răsuflării pe coastele de munte, așa cum Adrienne însăși îl atrăgea pe adoratorul ei și-apoi se îndepărta de el, făcîndu-l s-o urmărească – par nu simple descrieri ale splendorii lumii vii, în care de altfel Miklós Bánffy excelează, ci destăinuri camuflate, mărturisiri făcute prin ricoșeu.

Și alte personaje sînt puse de autor sub o cheie simbolică. De pildă, László Gyerőffy stă sub semnul cifrei 9. Și anume, pe vremea iubirii lui cu Klára Kollonich, ca să mascheze adevăratul motiv pentru care stau de vorbă la hipodrom, iubita lui îl trimite să parieze la curse: „Grăbește-te la casierie – apoi, ca să distragă și mai bine atenția celor din jur, scoase din poșetă o bancnotă, adăugînd: Pariază zece coroane în numele meu!". Ceea ce el și face, la întîmplare („«Nouă» – strigă el la nimereală"), pierde, iar cînd e întrebat ce-a pierdut, răspunde, spiritual, în stilul monden al lumii aristocratice din care face parte: „A, nu, o nimica toată, doar întreaga mea viață – îi spuse în glumă". Biletul ghinionist la curse se dovedește însă prevestitor pentru destinul său, căci din acest moment, ca-ntr-un vis rău, legătura lui cu Klára se destramă, iar el intră pe panta ireversibilă a declinului social și moral. Căci *nouă*, obsesiv prezent în mitologia greco-romană și în universul creștin (în *Divina comedie* a lui Dante), este un număr ritualic, cu o încărcătură simbolică grea. În seria finită a cifrelor, 9 este ultima. După cum spune *Dicționarul de simboluri*, *nouă* anunță un sfîrșit și un nou început, dar pe un alt plan[6] – în cazul vieții lui László Gyerőffy, vestește chiar dramatica schimbare de destin, care-l va duce cît se poate de jos, nu numai în sărăcie, ci și în degradare, pînă la orgiile cu cele mai jalnice prostituate. La moartea lui, biletul mai exista încă, păstrat cu grijă în buzunarele unui elegant costum, la rîndul lui ținut cu obstinație de nefericitul conte ca hainele în care să fie îngropat. Fără să-i cunoască proveniența și semnificația, Bálint i-l lasă în buzunar, așa că László este înmormîntat avînd asupra lui biletul pe care la propriu își jucase toată viața.

[6] Jean Chevalier, Alain Gheerbrant, *Dictionnaire des symbols*, Paris, Robert Lafont/ Jupiter, 1982, p. 665.

În *Trilogia transilvană*, un personaj aparte este peisajul, unele dintre cele mai frumoase pagini sînt descrierile de priveliști, fie că este vorba despre parcul de la Dienești la răsăritul soarelui, despre Munții Apuseni pe timp de iarnă ori despre „peisajul straniu, poate de-a dreptul urît, fiindcă era golaș, dar de o splendoare grandioasă" pe care îl fac dealurile joase ale Transilvaniei, împietrite, coamă după coamă, „într-o ritmicitate aproape muzicală" de ocean.

*

Printre zecile de personaje ale lui Bánffy, se remarcă cîteva doamne. Prima ar fi naiva Dinóra Abonyi – mult prea ușor de cucerit și mai ales mult prea ușor de păcălit de Egon, căruia îi semnează polițe, apoi de un escroc cu pretenții, avocatul transilvănean Zsigmond Boros, care o face să-și pună toate proprietățile pe numele lui; apoi sentimentala dar discreta Fanny Berédy, și, de asemenea, realista Sára Lázár. La fel, cîțiva excentrici: Péter Kendy zis Pityu, care organizează cu mare fast *procesul pălincii* și consecutiva ei condamnare la moarte, însă și înlocuirea ei cu vinul greu de Tîrnave, așa că „După mai puțin de o oră, cei mai mulți dintre invitați erau deja cherchelițI". Un alt excentric, Farkas Alvinczy, stă în conacul său și face, de ani de zile, călătorii imaginare cu vaporul, folosindu-se de-o hartă fixată pe masa din sufragerie și de cărți de călătorie, din care citește în fiecare zi „doar atît cît scrie despre ziua respectivă. Nici un rînd mai mult, fiindcă altminteri ar fi trișat". Cel mai impresionant dintre „ciudați" este baronul Gazsi Kadacsay, care este convins că și-a ratat viața deoarece a descoperit cultura prea tîrziu; cititor întîrziat al operei lui Schopenhauer – cum în roman mai pare a fi chiar Adrienne, care susține că frumusețea este o „momeală" prin care lumea este ținută în ființă, și atîta tot – Gazsi devine din șugubăț un îngîndurat, iar după ce-și pune la punct lucrurile ca și cum „aș pleca undeva... penthu o vheme mai îndelungată", se sinucide cu martori, luînd stricnină într-„o doză de bou".

Prin multe personaje – nu prin toate – romancierul descrie o veselă și opulentă societate, preocupată să-și perpetueze dansul și vînătorile, adică stilul de viață care-i dă strălucire și totodată îi accelerează pieirea. Din cînd în cînd, cîte un personaj își dă seama „cît de caraghioase erau acele dansuri care nu se mai sfîrșeau", dar revelația n-are nici o urmare. În fond, e o lume care trăiește într-o autoamăgire continuă și pentru care mama lui Bálint, contesa Róza Abády, este emblematică. Ea și-a organizat viața în așa fel încît să nu iasă din cuvîntul scris al fostului ei

soț (care i-a lăsat la moarte un cuprinzător îndreptar, ce privea inclusiv felul în care să se poarte cu sătenii ori cu administratorul); or, Róza citea și cita din acest îndreptar-testament avertismentul că „Vechilii nu țin cont decît de propriile lor interese", deci trebuie conduși și controlați, dar în viața reală se lăsa ea condusă, respectiv furată, de Kristóf Ázbej, intendentul ei (o figură tipică, prin nimic diferită de arendașii din proza românească care surprinde tranziția de la ordinea patriarhal-feudală la aceea burgheză; sau, prin nimic diferit de *don* Calogero din *Ghepardul* lui Lampedusa). Întreaga aristocrație descrisă de Bánffy se află în aceeași situație, de prizonier care are iluzia că este liber și la conducere. Din acest punct de vedere, *Trilogia*... lui Bánffy este de un realism crud și fără concesii.

Scăldat în splendoarea vieții nobiliare, romanul creează impresia unei lumi autiste, care ignoră cu nepăsare realitatea, prinsă fiind în rotirile unei splendid și perpetuu vals; nimeni, nici chiar oamenii politici, notează romancierul, nu bagă în seamă „simptomele mai grave din jur", „la Budapesta, știrile din străinătate erau tratate cu indiferență, de parcă ele nu ar fi avut nimic de a face cu realitatea", „nimeni nu se gîndea în perspectivă". Tabloul acestei lumi seamănă izbitor cu cel făcut de Caragiale pentru societatea românească din anul 1907, al răscoalei, deci în deplină sincronicitate cu prezentul narațiunii lui Bánffy. La noi, scria Caragiale, „pe cînd dasupra se-nvîrtește tot cu mai mult avînt veselul cancan fără soluțiune... în adînc, gem uriașe nevoi materiale și morale ale unui popor întreg."

Dar, în fond, romanul descrie momentul, surprins în numeroase opere ale literaturii universale, cînd o clasă socială trece de la etapa etică, a muncii și datoriei, la faza ei estetică, frivolă, voluptoasă, vinovată și totodată încărcată de artisticitate; și, complementar, apariția unei noi ordini, moderne, nu lipsită de vulgaritate (figura administratorului de la Dienești, Kristóf Ázbej, de pildă; sau figura micului nobil din Cuci, pe nume Jankó Cseresnyés, ca exemplar de demagog versatil care răsare ca din neant la alegerile parlamentare). În general, e uimitor ce tare seamănă lumea politică descrisă de Bánffy cu aceea descrisă de Caragiale.

*

Am prezentat cîteva dintre personajele din lumea de sus a lui Miklós Bánffy, cu siguranță prea puține și prea laconic față de locul pe care-l ocupă în carte foarte numeroasa nobilime maghiară și îndeletnicirile ei

aparte. Cum se poate observa, cele mai multe personaje din *Trilogie*... sînt conți, contese, baroni, principi, principese... Statistic vorbind, pentru Ungaria și Transilvania, 6% din totalul populației aparținea nobilimii; la fel, pentru Ungaria cu tot cu Transilvania, din totalul maghiarilor, între 12 și 13% erau nobili[7].

Acest univers aristocratic, de care aparține și pe care îl judecă sever, ca prea frivol, nu epuizează nici romanul, nici biografia *alter ego*-ului lui Bánffy, căci Bálint Abády are și îndeletniciri socialmente utile, de interes mai larg. El *face politică*, prin *politică* înțelegînd nu numai activitatea din parlament, ci orice activitate de organizare a realității:

> „Politica e însăși viața. Nu vorbesc despre politica de partid. Dar tot politică este și dacă mă preocup de casa, de gospodăria mea, de comunitatea în care trăiesc, dacă pun umărul la bunăstarea generală, la viața culturală",

declară el. Așa că, în afară de mersul la Budapesta, la parlament, el supraveghează competent domeniul forestier din Apuseni al mamei sale (zona Huedin, Ponoare, Călata etc.) și sare în ajutorul celor nedreptățiți de soartă pe care îi întîlnește aici. La fel, are inițiativa temerară de-a organiza în mai multe locuri din Ardeal cooperative de credit și de producție – era epoca cooperațiilor, atît în Europa, pe care Bálint Abády o ia exemplu, cît și în rîndul sașilor din Transilvania[8] –, prilej de-a pătrunde în alte straturi sociale, orășenești, țărănești, de la cîmpie sau de la munte, maghiare și românești, și de a cunoaște problemele lor. Fără să fie o ființă umană perfectă, Bálint Abády are un simț viu al dreptății și o generozitate naturală, trăsături care îl fac să sară spontan în ajutorul victimelor, indiferent dacă ele sînt români, iar vinovații, maghiari. În problemele sociale, el este de partea dreptății și se mobilizează pentru egalitatea oamenilor în fața justiției, iar naționalitatea împricinaților sau interesul propriu nu-i afectează acest principiu – pricinile juridice pentru care eroul intervine, cu riscul propriei libertăți, îi privesc de fapt pe niște români din Apuseni. Conduita lui urmează

[7] Paul Lendvai, *Ungurii. Timp de un mileniu învingători în înfrîngeri*, traducere din germană de Maria Nastasia și Ion Nastasia, ediția a III-a, București, Editura Humanitas, 2013, p. 332.

[8] Ioan-Aurel Pop, Ioan Bolovan, *Istoria Transilvaniei*, ediția a II-a revăzută și adăugită, Cluj-Napoca, 2016, p. 322.

linia morală feudală a antecesorilor săi, sintetizată în îndreptarul-testament lăsat de tatăl lui, care îi cerea, ca stăpîn, ca nobil, să-i conducă, ocrotească și învețe pe supușii săi, chiar dacă ei nu mai sînt din punct de vedere legal iobagi: „Consideră-i pe țărani și pe slujitori ca pe copiii tăi." La un moment dat, Bálint Abády face explicit teoria nobleței care obligă și descrie aristocrația maghiară ca una a datoriei: „Nobilimea maghiară a guvernat secole la rînd și a servit cauza comunității, a comitatului, a bisericii sau a țării. Spre folosul tuturor, *honoris causa*."

În ceea ce privește activitatea lui de deputat independent în parlamentul de la Budapesta, în care a ajuns în 1905, el este de la început pînă la sfîrșit dezamăgit de *politicianismul* fără speranță din înaltul for legiuitor – iar conceptul de *politicianism*, făcut celebru de Rădulescu-Motru pentru a caracteriza viața politică găunoasă, inutilă pentru interesul societății, dar utilă pentru indivizii care o desfășoară, se potrivește ca o mănușă și vieții politice din parlamentul maghiar în descrierea lui Miklós Bánffy. Romanul prezintă conflictul permanent dintre Ungaria și Austria, căci actul de la 1867, al formării dualismului austro-ungar, este considerat un „compromis" nefericit, un „eșec" care prevestește că dualismul este „pe sfîrșite". Din cînd în cînd, oameni și forțe politice se revendică de la pașoptismul maghiar. Viena este privită cu suspiciune, iar maghiarii au o listă de revendicări, de la autonomie vamală la bancă națională maghiară. Problema militară – constînd în faptul că unii oameni politici înregistrează înarmarea statelor europene, în vreme de monarhia bicefală bate pasul pe lor, precum și în faptul că maghiarii revendică dreptul folosirii limbii maghiare pentru comenzile din armată – revine mereu în ședințele parlamentului, respectiv în paginile romanului. Apoi, revine problema, ridicată încă de pașoptiștii, a „sufragiului universal" (dar care era și marele proiect al principelui moștenitor Franz Ferdinand, așa că anturajul lui a boicotat adoptarea votului universal, anume ca să-i rezerve viitorului împărat-rege un avantaj...). Mai mult observator decît actor politic, Bálint Abády înregistrează conduita politică – de un „cinism neînduplecat" – a unuia dintre mesagerii prințului moștenitor, contele ceh Jan Slawata, care socotea că „cu cît era mai rău, cu atît era mai bine", în sensul că erorile prezentului devin un avantaj pentru schimbarea de orientare politică pe care o pregătesc Franz Ferdinand și anturajul său. Și, sigur, mai exista problema națională, permanentă, întrucît Ungaria, ca monarhie parte a dualismului, cuprindea provincii și populații nemaghiare, pe români, sîrbi, slovaci, croați, naționalități subreprezentate în parlament, care își

cereau drepturile; iar pe această situație, vine legea învățămîntului primar a lui Apponyi (1907), care reduce drastic învățămîntul în limbile naționalităților și accentuează obligativitatea învățării și utilizării limbii maghiare, în intenția maghiarizării forțate a acestora; în *Trilogie*..., legea este privită chiar de unii oameni politici maghiari ca „stupiditate".

Toate aceste tensiuni din interiorul imperiului se întîmplă într-un context internațional tot mai turbulent și tulburat, dar pe care parlamentarii maghiari, într-o închistare permanentă, nu îl iau în seamă. Bálint Abády este dezamăgit de poziția politică atît a Ungariei, cît și a Imperiului Austro-Ungar față de evenimentele politice externe; la fel, personajul se arată de la rezervat la critic față de atitudinea parlamentarilor, ocupați la ședințe cu propria distracție ori cu „vorbăria goală". Frazeologia demagogic-patriotardă, din care reține numeroase exemple, de genul „le-aș arăta eu ce înseamnă virtutea unguroaică!" ori „Sîngele de ungur îmi clocotește în vine!" etc., îi face eroului principal o impresie proastă, indiferent dacă o aude în parlament sau în saloane. Deși niciodată un personaj, chiar *alter ego* al autorului, nu este autorul însuși, este foarte probabil că aceasta a fost și poziția autorului față de făloșenia de tip naționalist-maghiar.

După Bálint Abády, parlamentarii maghiari sînt „naivi" și lipsiți de imaginație", așa că tratează greșit problema națională a altora: „Nici nu le trecea prin minte că popoarele erau călăuzite de propriile lor interese și că înțelegerea, asumarea și armonizarea acestora conferea liniștea și forța oricărei guvernări." Principiul său moral-politic, la care ține cu toată puterea ființei și prin care evaluează totul, inclusiv problemele naționale, este de esență nobiliară, moștenire de la strămoșii lui. El este un admirator al lui Tisza István ca personalitate politică. Următoarea declarație anexionistă a acestuia (mă refer, desigur, la personajul romanului, nu la personalitatea istorică), frumos ambalată în idealul dezvoltării pașnice și libere, i se pare clarvăzătoare și inteligentă:

> „Eu sînt convins de necesitatea anexării Bosniei... [...] Iar noi vom continua pe această cale, ca să pregătim terenul pentru anexarea pașnică a micilor state care ne înconjoară. Dar continuarea acestui tratat depinde de atitudinea Serbiei... Nici în viitor nu vom putea duce o altă politică decît cea de acum, adică să sprijinim dezvoltarea liberă și pașnică a popoarelor din Balcani, împiedicînd formarea unui mare conglomerat agresiv, cu scopuri imperialiste, sau inițierea unor acțiuni care

ar tinde să împiedice dezvoltarea pașnică și independentă a acestor neamuri."

Cu asta, poziția și soluția personajului față de problema națională este clară: el vedea viitorul ca viitor al Imperiului, iar acesta trebuia să se extindă în Balcani. În ceea ce privește *trialismul politic*, ipoteză politică apărută în cercul lui Franz Ferdinand, care presupunea o monarhie ce se sprijină nu doar pe austrieci și maghiari, ci și pe slavi, acesta nu îi spune nimic promițător. Mai rezultă limpede din paginile romanului că personajul Bálint Abády presupune că dreptatea socială aplicată consecvent în întreg imperiul ar face ca problema națională să dispară.

Am remarcat, în cele cîteva texte despre *Trilogia*... lui Bánffy pe care le-am citit, că este prețuit pentru felul corect în care sînt prezentați în carte oamenii de rînd de origine română. De altfel, sînt prezenți în roman și oameni politici români și sînt pomeniți memorandiștii. E un fapt cert că în *Trilogia transilvană* nu există nici o umbră de xenofobie. Din punct de vedere politic, soluția și nostalgia autorului – pe care o putem întrezări luîndu-ne după ce aprobă și admiră *alter ego*-ul său romanesc – este una aristocratică și conservatoare; iar regretul lui este după Austro-Ungaria sfărîmată de Primul Război Mondial ca un bulgăre de pămînt; dacă monarhia bicefală n-ar fi dispărut, atunci *destinul* sau *tragedia* sau *pedeapsa lui Dumnezeu* – toate trei, variante ale uneia și aceleiași *fatalități istorice* pe care romancierul o invocă în cartea sa – pur și simplu n-ar mai fi avut loc. Ar fi rămas numai tragediile personale ale personajelor, cele din dragoste, de pildă. Dar această atitudine psihologică plină de nostalgie pentru lumea în care a trăit – și pe care o învinuiește că n-a făcut ce trebuia pentru a se salva – este de înțeles, ca etern-umană.

Am făcut aceste observații, în fond nerelevante pentru artisticitatea și reușita romanului ca roman, nu din pedanterie, ci pentru că problema națională mai poate fi, încă, sensibilă în Transilvania, căci traumele trecutului nu se vindecă nici instantaneu, nici în timp scurt, ci numai în timp îndelungat și cu o muncă educativă dusă în acest scop.

*

În ceea ce privește tragedia individuală, din dragoste, ea trasează soarta personajelor principale: Bálint și Adrienne (precum Miklós Bánffy și contesa Szilvássy Karol, despre care se presupune că ar fi modelul lui Adrienne) nu vor fi niciodată împreună, fiindcă, atunci

cînd totul părea rezolvat și nimic nu mai stătea în calea lor, fiica lui Adrienne se îmbolnăvește de tuberculoză – boală pe-atunci de nevindecat – iar mama se dedică îngrijirii ei. Copilul lor, „ființa plămădită de ei", pe care cei doi și-l promiteau ca pe-o recompensă supremă și care „Avea deja și un nume, îl vor boteza Ádám, de parcă el ar urma să fie germenul unei noi umanități, a speciei umane perfecte, cum nu a mai fost niciodată, aidoma lui Euphorion din *Faust*", fiul acesta fantasmatic a avut soarta lui Euphorion însuși: a rămas o fantasmă, pură făgăduială destrămată în neant.

Rînd pe rînd, ies din scenă nu numai László Gyerőffy sau sinucigașul Gazsi Kadacsay, ci cam toate personajele romanului. De pildă, sora mai mică a lui Adrienne, Judith Milóth, cea păcălită de locotenentul Wickwitz, este alienată pe vecie din cauza rușinii și dezamăgirii. La fel, în castelul ei de la Dienești, moare – și anume, în frumusețe, ca o mică regină tătară urmată de convoiul cailor din crescătoria ei, calul fiind, după cum se știe, un animal psihopomp – Róza Abády. Și alte morți, numeroase. Și izbucnește războiul.

Debutată într-o după-amiază de toamnă timpurie, în centrul Transilvaniei, acțiunea se sfîrșește pe Dealul Feleacului, într-un amurg sîngeriu de vară 1914, după ce a fost declarată mobilizarea; începută patriarhal, într-o birjă, se termină, semn al accelerării timpului și-al schimbării epocii, într-un automobil. De sus, de pe vîrful Dealului Feleacului care străjuiește Clujul, Bálint Abády, în drum spre regiment, își rotește privirile asupra orașului și împrejurimilor: „Avea la picioarele sale tot trecutul", la care se gîndește „cu amărăciune", pentru că știe că lumea în care a trăit „va dispărea pentru totdeauna", fapt pentru care toți, inclusiv generația lui care s-a rupt de realitate, poartă o vină; e amurgul frumuseții la ceas de amurg, iar Bálint Abády contemplă cerul „roșu ca focul" și lumea întreagă-i pare „cuprinsă de flăcări".

La fel ca atîtea alte romane ale literaturii universale – ca *Omul fără însușiri* de Musil, *Ghepardul* de Lampedusa, *În preajma revoluției* de Constantin Stere, *Casa Buddenbrock* de Thomas Mann, *Cronică de familie* de Petru Dumitriu, *Război și pace* de Tolstoi și atîtea altele –, opere care surprind, voluntar sau involuntar, trecerea unei clase sau a unui stat de la vîrsta eticului la vîrsta de amurg a esteticului, narațiunea lui Miklós Bánffy face parte din familia operelor de asfințit, pline de durere, nostalgie, frumusețe, dar și de vinovăție față de universul pierdut. Destrămat. Romanul curge sigur, lent, mereu la o mare înălțime literară, nu o dată punctat de ironia, cînd fină, cînd fățișă, a autorului.

Personajele sînt tipice pentru universul lor, iar analogiile care pot fi făcute instantaneu cu alte personaje celebre din literatura universală reprezintă nu influențe literare, ci pur și simplu dovada că descrierea unui anumit mediu – a celui aristocratic, în cazul de față, care a avut aceleași trăsături de bază pe tot continentul – este exactă. Nu există în *Trilogia transilvană* probleme uitate, abandonate, lăsate în suspensie, căci scriitorul, sub curgerea foarte firească a acțiunii, a ascuns un stil foarte precis și elegant de construcție literară; așa că secrete despre care se vorbește în primele pagini își găsesc dezlegarea pe parcurs sau la sfîrșitul romanului.

Trilogia transilvană este o carte frumoasă care, pentru mine, ca ardelean, întregește imaginea provinciei: dacă pînă acum proza românească ardelenească ne-a dat imaginea țăranilor și a micilor burghezi, cu acest roman – care, desigur, aparține literaturii maghiare din Transilvania –, avem și imaginea aristocrației ardelene; e drept, a aristocrației maghiare, cum a fost și în realitatea istorică.

Citind *Trilogia*... lui Miklós Bánffy, în superba traducere pe care i-a făcut-o Marius Tabacu, m-am întîlnit nu numai cu Transilvania din trecut, ci și cu una atemporală, pe care o cunosc prea bine și care mă face întotdeauna să surîd: una în care se mănîncă slănină și se bea palincă, de pildă... Pămîntul din Jucul meu, pe vremea Imperiului Austro-Ungar loc celebru de vînătoare cu hăitași și de concursuri hipice, văd că l-a străbătut, cu calul, și vecinul meu de la Bonțida/ Dienești, contele Miklós Bánffy; iar peisajul transilvan de podiș și cîmpie, ce stîrnește, cu dealurile lui aspre și golașe, un urît indicibil, a fost pentru Miklós Bánffy „straniu", , însă de o „splendoare grandioasă". Sînt sigură că Bánffy a iubit Transilvania la fel de mult cum iubesc eu ograda casei părintești.

Dar poate că pentru mine romanul are o aură aparte și fiindcă reședința Dienești este de fapt castelul cu parc de la Bonțida, față de satul meu aflat la numai o jumătate de ceas de mers peste dealuri cu bicicleta: adică, un loc pe care îl cunosc și din poveștile mamei mele, care a vizitat parcul înainte de al Doilea Război Mondial și ni l-a descris drept frumusețea însăși, și din vizitele mele, multe, pe care le-am făcut încă din copilărie. Așa că, înainte de restaurarea actuală, eu am văzut parcul și castelul în faze diferite de degradare și mutilare. Dacă pe la mijlocul anilor 1960 parcul era părăsit, însă pe zidurile exterioare ale reședinței statuile mai stăteau încă verticale, iar în clădirile laterale ale castelului, înspre sat, vădit părăginite, se afla sediul societății de

mecanizări agricole și o parte din administrația CAP-ului Bonțida, la sfîrșitul anilor 1980 și începutul anilor 1990, multe ziduri din curtea în formă de potcoavă erau surpate, dispăruseră mai toate statuile de pe zidurile exterioare care mai erau în picioare, iar prin parcul lui Bánffy umblau de-acum libere vacile bonțidenilor.

Marta Petreu

STUDIU INTRODUCTIV

Istoria joacă feste cînd nu te aștepți, de vreme ce colbul pare să acopere fapte și biografii cîndva exemplare, vinovata uitare comportîndu-se ca acele termite ce macină încet, dar sigur, mărturii ale trecutului fără de care pînă și orizontul dispare. Este destinul uneori tragic al ființei umane, pe care în cultura română un erudit precum Vasile Pârvan îl tînguia în formule memorabile, dar și cu îndemnuri înălțătoare: „Cei vii pomenesc pe cei morți. E o datorie pe care muritorii și-au statornicit-o, dintru însuși începutul gîndului despre moarte: liniștea de piatră, în care cădea dintr-odată viața, era așa de grozavă, încît minții înspăimîntate a muritorilor moartea nu-i putea fi decît un somn greu". Și continuă apoi, în această celebră *Parentalia:* „Cei vii caută să împărtășească pe cei morți cu bucuria ori cu întristarea contemporană. E încercarea de preamărire a celor pe veci adormiți, pentru a face, prin asemănarea lor cu noi, lauda ori hula celor de azi. Să pomenim pe întemeietori."[1]

Încă pare un îndemn și pentru destinul scriitoricesc al lui Miklós Bánffy, redescoperit parcă – cu un enorm entuziasm de presa occidentală – după versiunea engleză integrală a *Trilogiei transilvane* apărută deloc întîmplător începînd cu un an plin de semnificații, 1999[2], cînd

[1] Vasile Pîrvan, *Scrieri,* ed. Al. Zub, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1981, p. 524-525.

[2] Miklós Bánffy, *The Transylvanian Trilogy,* I, *They Were Counted,* traducere de Patrick Thursfield și Katalin Bánffy-Jelen, cuvînt înainte de Patrick Leigh Fermor, New York, London, Arcadia Books, 1999, XIX+596 p.; II, *They were found wanting,* 2000, IX+470 p.; III, *They Were Divided,* 2007, IX+326 p. (cu mai multe tiraje ulterioare).

atît veacul, cît și mileniul se pregăteau să ne părăsească, iar odată cu acestea – credeam noi – vom scăpa și de amintirea celor cîteva catastrofe din secolul XX, alimentate în bună parte și de obsedantele naționalisme. Iar de atunci, în ultimii 17, 18 ani, această aparent misterioasă trilogie intitulată *Poveste transilvană* s-a îmbogățit în tălmăciri, în franceză, spaniolă, germană, italiană și olandeză, dar și cu utile reeditări în limba originală[3], pentru ca o sumedenie de cronici elogioase să apară în cele mai prestigioase publicații periodice literare occidentale, ce păreau mai curînd de „întîmpinare", deși inițial opera în limba maghiară văzuse lumina tiparului încă din 1934, prima parte, celelalte două succedîndu-se în 1937 și 1940, între coperțile a cinci volume.

Cum de la sine se înțelege, te întrebi ce s-a petrecut în acest interval de cîteva decenii în destinul autorului, dar și al operei, de vreme ce uitarea sugerează mai curînd tragismul unor vremuri pe care mai nimeni nu le putea intui pe la începutul veacului XX. Un răspuns l-a oferit nu demult eruditul istoric literar Gyula Dávid, oprindu-se la receptarea în cultura română a lui Miklós Bánffy sub raport literar în intervalul 1926-1989[4], conchizînd parcă în direcția imensului rău pe care îl pot produce totalitarismele de orice fel (în principal prin dispozitivele cenzurii), dar și naționalismele ca ideologii agresive și nu ca mecanisme de salvgardare și promovare a valorilor naționale, una din victime fiind și scriitorul de față, în ambele ipostaze.

Indiferent cum vor fi sunat profețiile unui Oswald Spengler de la finele Primului Război Mondial[5], cu dezastrul post-Trianon și din vremea celei de-a doua marii conflagrații mondiale, Ungaria creionată îndeosebi în primul volum al *Trilogiei transilvane* părea că trăiește entuziasmul renașterii ei statale, în primul rînd naționale, după ideologia dominantă a vremii. Impusese Imperiului Habsburgic – de temut pînă nu demult – acel faimos *Ausgleich* din 1867 și unirea „celor două

[3] Bánffy Miklós, *Erdélyi történet,* 3 vol., Kolozsvár/Cluj, Polis Könyvek, 2002; [Budapest], Helikon, 2012.

[4] În volumul colectiv *Bánffy Miklós művészi pályaképe. Az író születésének 140. évfordulójára Kolozsvárt rendezett konferencián 2014. május 16-án elhangzott elöadások/Viața artistică a lui Miklós Bánffy. Prelegeri ținute la conferința organizată cu prilejul aniversării a 140 ani de la nașterea scriitorului Miklós Bánffy,* Kolozsvár/Cluj, Edit. Polis Könyvkiadó, 2014, p. 83-108.

[5] Prin celebra lui lucrare *Der Untergang des Abendlamdes. Umrisse einer Morphologie der Weltgeschichte,* I, Viena 1918; II, München 1922.

patrii maghiare" (Ungaria propriu-zisă și Transilvania), prin care s-a creat Monarhia Dualistă, regatul ungar ajungînd să exercite spre finele veacului al XIX-lea o influență mult peste proporția care i se stabilise la data uniunii. Cu alte cuvinte, „compromisul" a presupus unirea a două țări suverane sub sceptrul aceluiași monarh (Francisc Josef acceptînd să fie încoronat la Budapesta ca rege al Ungariei), totul fiind întemeiat pe o strictă egalitate între parteneri, care se organizau intern pe baza propriilor constituții. În felul acesta, statul maghiar a renunțat la independența completă în schimbul protejării vechiului teritoriu al Coroanei Sfîntului Ștefan, prin înglobarea Ardealului și a spațiului croato-sloven (fără Dalmația) reconstituindu-se Ungaria ante-1526.

Mai mult chiar, pe la 1896 începuseră nu doar costisitoarele, cît mai ales sugestivele festivități ale Mileniului, care trebuiau să celebreze o mie de ani de la stabilirea ungurilor în Cîmpia Panoniei. A fost o bună ocazie pentru Budapesta nu doar de a evidenția în toată splendoarea triumfalismul maghiarilor, ci și de a mai atenua discrepanțele economice și sociale, chiar rivalitățile politice dintre centru și periferie, investind bunăoară enorm în modernizarea Ardealului, integrîndu-l astfel tot mai puternic în aparatul statal, îndeosebi prin elaborarea unei ideologii care să promoveze unitatea națională.

Acest „Fin-de-Siècle" circumscris unei perioade de o extraordinară dezvoltare culturală și artistică precum „La Belle Époque" făcuse – de pildă – ca Budapesta să fie considerată aproape egala Vienei[6], dar în același timp metropola maghiară devenise și simbolul incapacității de a rezolva complexele probleme ale naționalităților. În mod evident, politica de maghiarizare – acest proces asimilaționist care urmărea să atingă și să implice toate minoritățile naționale, în principal printr-o asimilare culturală care să le confere o proeminentă și înflăcărată conștiință națională maghiară, determinîndu-le totodată la o puternică loialitate față de stat – fusese un succes doar în cazul unor grupuri etno-confesionale restrînse (îndeosebi în cazul evreilor și armenilor), nu însă și în ceea ce-i privește pe români, slovaci, croați etc. Este tocmai unul dintre aspectele politice care transpare din paginile acestui

[6] Vezi Gábor Gyáni, *Identity and the urban experience. Fin-de-siècle Budapest,* traducere din maghiară de Thomas J. DeKornfeld, Boulder, Columbia University Press, 2005, și Mary Gluck, *The invisible Jewish Budapest. Metropolitan culture at the Fin de Siècle,* Madison, Wisconsin, University of Wisconsin Press, 2016. Compară cu Carl E. Schorske, *Fin-de-siècle Vienna. Politics and Culture,* Wien, 1982.

roman, unde asistăm în fond la maniera în care începuse să funcționeze acea „alianță" *sui generis* între vechea clasă conducătoare din Ungaria și diversele naționalități din rîndurile cărora numeroși lideri au fost cooptați la guvernare, în vreme ce românii ardeleni renunțaseră la păgubosul „pasivism" politic în beneficiul „activismului", cu rezultate analizate încă insuficient de istoriografia perioadei.

Acesta ar fi fundalul politic pe care se dezvoltă acțiunea romanului, încă din acest dintîi volum al trilogiei lui Miklós Bánffy, intitulat *Numărați*. Deși unii exegeți ai cărții lui Banffy au văzut în această creație un „portret tolstoian ale ultimelor zile ale Imperiului Austro-Ungar", cu intrigile și decadența de la curtea regelui din Budapesta, cu înfruntări doar aparent sterile în Parlament începînd cu luna septembrie 1904 – marcîndu-se astfel ultimele luni ale guvernării lui István Tisza –, cu o aristocrație în declin, preocupată mai mult de lumea saloanelor și de jocul de cărți, incapabilă să înțeleagă relațiile cu concetățenii de alte etnii, dar cu complicate afaceri amoroase, o lume în care onoarea se tranșa prin dueluri, în care aroganța noilor îmbogățiți părea să sfideze ierarhiile sociale, lectura romanului oferă oferă totuși și multe alte valențe. Pentru că mai presus de mecanismele distructive ale unei națiuni (care nu întotdeauna țin de viața politică a țării) retrăim prin lectura romanului o lume pe care istoricii de azi anevoie o mai pot reconstitui. Pătrundem alături de Miklós Bánffy (alias Bálint Abády) într-un univers al nobilității din vechea Ungarie, dar mai profund într-un spațiu transilvan plin de melancolie, diferită de acea duioșie – cu ușoare accente de tristețe – a celor din Hortobágy, de pildă. Dacă descrierea atmosferei budapestane este uneori creionată cu ușoară ironie, alteori chiar cu nedisimilat dezgust, pătrunzînd cu oarecare indiscreție în intimitatea elitei, în alcovul ce se împarte între iubirile clandestine și afacerile de stat, prin saloanele la modă și Cazinoul unde se tocau ori se cîștigau averi, Ardealul pare un pămînt suspendat în istorie, unde timpul nu prea s-a scurs, ci se arată încremenit în peisaje, cutume, rînduieli moștenite parcă din vreme lui Rákoczi II și a curuților săi, cu țărani și tocmeli în care etnicitatea conta parcă mai puțin, fiind înainte de toate un motiv suplimentar de respect și afecțiune umană. Aici, în Transilvania, pînă și iubirile erau trăite altfel decît în metropolă. Sunt mai sincere, cu multă pasiune, cu atașament și îndeosebi răbdătoare.

În fond, nimic din toate acestea nu prefațează disoluția Austro-Ungariei, pentru că scenele din Parlamentul de la Budapesta, prezentate

de autor într-o notă – trebuie să recunoaștem – fără apetit pentru ceea ce se cheamă activism politic de un cît de cît profesionalism ori pasiune (lucru pe care Bánffy, prin alter ego-ul său, îl subliniază cu obstinație), nu sunt cu nimic diferite de atmosfera din alte organisme legislative europene (de la București și pînă la Paris ori Londra), fără ca vacarmul și aparenta irosire în fleacuri să fi dus la prăbușirea vreunui stat. Chiar dimpotrivă. De altfel, în epoca de după 1867 mereu le-a plăcut ungurilor să compare Constituția lor cu cea britanică, care nu doar că era asemănătoare, dar le oferea magnaților maghiari resorturile apetitului pentru dezbateri. Și nu numai! Trebuie să recunoaștem că la Budapesta actul legislativ mergea parcă mult mai bine decît la Viena. În vreme ce de prin 1897 constituția austriacă era practic paralizată prin obstrucțiile la care era supusă, pînă prin 1903-1904 (cam de cînd începe povestea din romanul lui Bánffy să curgă), doar un singur buget a fost votat în virtutea normelor legiuite, în rest recurgîndu-se la decrete imperiale, ordonanțele luînd locul legilor pe care parlamentul vienez nu le mai putea elabora. În Ungaria, însă, în mod evident Parlamentul a impus regelui mai multe deziderate naționale, cu toate că rezistența acestuia n-a fost de neglijat. Deși în toamna lui 1903 asistăm la un conflict evident între rege și parlament, în principal în ceea ce privește programul militar al Ungariei, în primăvara anului următor monarhul declara deja că „reminiscențele istorice" au dispărut, proclamînd „armonia între tron și națiune"[7].

De aceea, este dificil de stabilit cine și cu cît a contribuit la prăbușirea Imperiului Austro-Ungar, dar mai ales de găsit într-o clasă socială măcar rudimentele unei catastrofe naționale precum cea de la finalul Primului Război Mondial. Bine ar fi să-i lăsăm pe istorici să analizeze epoca, deși nici ei nu sunt întotdeauna capabili să înțeleagă fenomene atît de complexe. Însă un lucru rezultă cu certitudine și din paginile romanului lui Miklós Bánffy, și anume faptul că deși în toată perioada dualismului – dar îndeosebi la cumpăna veacurilor XIX-XX – au existat importante forțe politice din Ungaria care militau pentru independența completă a statului aflat în plin proces de modernizare și afirmare în domeniile economic și, mai ales, cultural, regatul Sfîntului Ștefan a continuat să rămînă fidel Curții de la Viena, indiferent de cum

[7] Louis Eisenmann, *Le compromis austro-hongrois de 1867. Étude sur le dualisme,* Paris, Société Nouvelle de Librairie et d'Édition, 1904, p.X.

au evoluat evenimentele care au dus la prima conflagrație mondială, și mai ales la consecințele acesteia.

Aceste teme și încă multe altele (buget, limba utilizată pentru comenzile militare, relația cu naționalitățile non-maghiare etc) sunt tocmai motivele de dispută din organul legislativ budapestan, cu cele două camere ale sale, în prima regăsindu-i pe membrii ereditari, numiți pe viață din rîndul marilor latifundiari („magnați"), alături de vreo trei duzini de exponenți ai „aristocrației spiritului și ai meritului", în cealaltă – unde „se alesese" și Miklós Bánffy (prin personajul Bálint Abády) – reunindu-se 543 de membri, aleși prin scrutin uninominal, cu excepția a 40 de delegați trimiși de Dieta Croației. De aceea, pentru a înțelege aparentul vacarm parlamentar al cărții de față, ca un fel de fundal al situației politice maghiare, trebuie subliniat faptul că independența națională fusese dobîndită grație generației liberale ai cărei reprezentanți au ajuns la putere în 1867, pentru a o păstra o jumătate de veac, cu prețul concesiilor acordate habsburgilor în ceea ce privește politica externă a imperiului. Sunt personaje care în marea lor majoritate apar cu numele lor reale și pe care editorul trilogiei de față le conturează sumar la finele fiecăruia din cele trei volume sub forma unui index-glosar.

În acest context, Bánffy reușește în paginile romanului său să surprindă cît se poate de plastic mecanismele de suprafață, dar și de culise, ale vieții politice din Ungaria acelor timpuri. Sunt descrieri captivante, prin care ni se dezvăluie mentalități ale epocii, de la multitudinea conduitelor în rîndul păturilor elevate ale societății maghiare, pînă la cele ce țin de strategiile matrimoniale.

Pe de altă parte, nu lipsesc deloc acțiunile și portretele individuale sau de grup ale altor fracțiuni sociale ori naționale care aveau ceva de spus, de revendicat sau chiar de impus în Ungaria post-1867. Dacă legitimitatea și capacitatea politică a nobilimii maghiare în ansamblu provenea din hegemonia ei istorică asupra teritoriului național (în virtutea dreptului sacru de proprietate) și referințele la continuitate (în principal ca ideologie și argumente teoretice) încă de la fondarea statului național maghiar (cu multă, multă mitologie, din care celebrările grandioase de la 1896 cu ocazia mileniului de la „ocuparea patriei" par să fi atins extazul), alte grupuri naționale se simțeau deopotrivă îndreptățite a participa la marile decizii pentru un stat modern printr-o onorabilă reprezentare. Iar înfățișarea lor în paginile romanului este vie, fie că-i întîlnim cu ocazia dezbaterilor parlamentare de la Budapesta

(slovaci, croați, sîrbi etc), fie că Bánffy dezbate problema românilor ardeleni cu unii dintre reprezentanții aleși ai acestora în organul național legislativ, fie că tot el bate la pas Munții Apuseni printre moții de acolo, minunîndu-se de frumusețile locurilor, cu descrierea unor peisaje și oameni de o noblețe sufletească indiscutabilă, cărora le ascultă păsurile și-i aprobă în acțiunile lor nu contra vreunui administrator sau funcționar maghiar, ci a propriilor conaționali, uneori mai lacomi decît ar putea să accepte discursul naționalist autohton post-Trianon.

De altfel, portretizările nu lipsesc, mai ales cu accent pe trăsăturile de caracter, arătîndu-se extrem de incisiv, de acid chiar față de multe dintre figurile politice ale epocii (cînd Bánffy încă nu are convingeri ideologice prea ferme), ironic în ce privește „caracuda" budapestană (ca să folosesc un termen din vocabularul Junimii ieșene), în vreme ce pentru adevăratul popor, cei care trăiau mai puțin din gloria trecută a familiilor cu rang, țăranii chiar, manifestă nu neapărat compasiune, cît mai ales un respect ușor de surprins. Portretele exemplare îl privilegiază pe români, pe moții din sus de Huedin pînă spre Albac și Cîmpeni, oameni demni care nu se pierd în fața unui nobil de viță veche, căruia îi spun din păsuri, alături de care personajul principal Bálint Abády petrece clipe înălțătoare prin cadrul natural sălbatic, dar fermecător. De altfel, Miklós Bánffy izbutește și în scris ceea ce a reușit în grafică, să surprindă trăsăturile diverselor personaje cu o măestrie unanim apreciată în epocă, dar și în posteritate, insistînd pe aspectele fizice ale acestora, mai ales pe fizionomii, cu detalii adeseori incredibile, din tușe stilistice evidențiind frecvent caractere.

Și tot el relatează discuțiile pline de semnificație, mai ales pentru naționaliștii de ocazie din zilele noastre, de fapt sub forma unui dialog aparent obișnuit cu un avocat român (Aurel Timișan), destul de viclean totuși, într-un compartiment de tren, unde lumea vorbește ca să-i mai treacă timpul, avocat care însă pledase în procesul Memorandiștilor. Sunt fraze memorabile, schimburi de idei pline de substanță și respect față de interlocutor, care în fond surprind cel mai bine aspirațiile românilor de atunci. Mai tîrziu, după Trianon, acestea se vor topi într-un ideal comun împărtășit și de maghiarii ardeleni, sub ideologia „transilvanismului" cultural. Și este doar una din scenele care dau măsura conviețuirii în armonie în interiorul arcului Carpatic a două neamuri care trăiau și munceau împreună de peste opt veacuri, încă multe alte pagini de acest fel urmînd acum să fie descoperite de cititorul acestui roman.

La fel cum nu lipsesc din carte nici acțiunile acelora, încă puțini pe atunci, călăuziți de un populism desuet ori de un anticapitalism de paradă, care detona uneori – de pildă sub forma unui antisemitism primitiv (de fapt, anti-iudaism), cu puseuri religioase oarecum confuze într-o țară unde alături de catolicism parcă mai dominant era calvinismul, mai ales în Partium și Ardeal.

Cum de la sine se înțelege, pline de savoare sunt în această trilogie incursiunile prin saloanele Clujului, parcă în ușor contrast cu cele ale protipendadei budapestane. Era acest oraș – apreciat neoficial atunci, ca și acum, drept capitala Ardealului – surprins în multe din semnele care marcau schimbările acelor timpuri, de vreme ce o rețea importantă de căi ferate lega provincia de marile capitale europene, economia evolua într-un ritm extrem de alert, iar industria culturală și produsele intelectuale dădeau măsura progresului, integrînd orașul într-o Mitteleuropa civilizată și perfect racordată la lumea modernă.

Mai mult chiar, ca o reparație morală pentru „unirea" din 1867, statul maghiar fondase aici încă din 1872 cea de-a doua mare universitate a Ungariei, în detrimentul Bratislavei și al Debrecenului. Iar de la cumpăna veacurilor pînă spre începutul marii conflagrații mondiale, orașul fusese dăruit și cu o splendidă clădire a universității, un campus de clinici medicale la cele mai înalte standarde europene, o bibliotecă cu rang academic etc, fără a descrie prea mult cititorului alte realizări edilitare mărețe ce au adăugat urbei apelativul de „comoară", în mare parte bucurînd și astăzi ochiul călătorului. Pentru că Teatrul Național al lui Fellner și Helmer, edificiile lui Lajos Pákei și Dávid Sebestyén (de la celebrul Hotel „New York", unde au locuit vremelnic Albert Apponyi – frecvent menționat în această carte –, Mór Jókai, Endre Ady ș.a., cu a sa cafenea unde multe redacții, scriitori sau jurnaliști își făceau veacul, și pînă la clădirile Liceului „Brassai", ale Academiei de Comerț și Politehnicii, ale Statusului Catolic etc), sumedenia de palate (Banffy, Teleki, Babos, Elian, Josika, Rhedey, Wass ș.a., dar nu în ultimul rînd Toldalagi-Korda, unde a locuit autorul acestui roman, Miklós Bánffy), de biserici de cel puțin cinci confesiuni, pe atunci, cu podurile de peste Someș etc – dădeau măsura unui oraș modern, cu edificii impunătoare, în care se împleteau din punct de vedere arhitectonic stilurile renascentist și neorenascentist, baroc, clasic și neoclasic, iar iluminatul cu gaz lampant fusese introdus încă de la 1871.

Dar peste tot acest fundal complex, în care se întrepătrund agitațiile politice, trăirile și cotidianul unei elite aristocrate, care căuta să se

adapteze din mers la noile exigențe socio-economice, se brodează o aparent ingenuă poveste de dragoste, în care protagonist este chiar eroul principal al cărții, Bálint Abády, în spatele căruia se întrevede nimeni altul decît Miklós Bánffy.

Într-adevăr – este deja timpul să o spunem –, *Trilogia transilvană* este o creație cu un profund iz autobiografic, în care pîrghiile motrice se află de fapt în culise, acolo unde analiștii de pînă acum ai trecutului evită să pătrundă, dedesubturile politicii, viața cotidiană, trăirile umane, sentimentele, intrigile, cancanurile părîndu-li-se multora nedemne de o privire serioasă, fără ca vreo instanță să ne fi arătat pînă acum ceea ce este sau nu este notabil, cumpănit, riguros, justificat în viața ființei umane sau a unei colectivități. Miklós Bánffy pare însă a le spune contemporanilor săi, dar mai ales posterității, tocmai ceea ce Honoré de Balzac reflectase cu un veac înainte în ale sale *Iluzii pierdute,* făcînd o distincție între „l'histoire officielle, menteuse" și „l'histoire secrète oú sont les véritables causes des eveniments, l'histoire honteuse". Iar dacă am lua în seamă mărturisirea unui fin al autorului ardelean (care poartă același nume, Miklós Bánffy), pornirea de a scrie *trilogia* a venit după ce un tînăr autor, Áron Tamási – născut în secuime, prin 1897 –, ar fi publicat un roman inspirat din viața unor familii nobiliare transilvane, pe care i l-a dat lui Bánffy să-l citească[8]. Acesta, după ce a lecturat creația lui Tamási, i-ar fi înapoiat-o, spunîndu-i: „Ești un tîmpit, fiule! Nu știi nimic despre noi, dar nimic! Ți-i voi arăta eu pe acești oameni!"[9].

Se confirmă în felul acesta că latura „personală" a ființei umane, viața ei privată, intimă, chiar extrem de intimă, a constituit mereu unul dintre agenții principali ai dinamicii istoriei și produselor ei culturale. Și oricît s-ar evita o astfel de constatare, faptul în sine rămîne o realitate pe care – mai mult sau mai puțin explicit – cu toții o simțim, o recunoaștem, o acceptăm. Este și motivul pentru care, în epocă, *Trilogia transilvană* a lui Miklós Bánffy a suscitat, mai puțin pe față, cît mai ales în culisele diverselor familii aristocrate din vechea Ungarie, dar

[8] Áron Tamási făcea parte în vremea aceea din gruparea literară de la *Erdélyi Helikon,* iar romanul cu pricina a fost *Czimèreszek* (1931), tradus mult mai apoi de Adrian Hamzea și A.I. Brumaru cu titlul *Blazonarii,* fiind publicat în 1980, cu o prefață de Mircea Zaciu (București, Edit. Kriterion, 405 p.).

[9] Cf. Jaap Scholten, *Comrade Baron. A journey through the vanishing world of the Transylvanian aristocracy*, Helena History Press/CEU Press, 2016, p.91.

îndeosebi din Ardeal, un soi de rumoare, la unele chiar de profundă nemulțumire, mai toți știind ce se ascunde sub o cheie sau alta, sub un nume sau un altul, pentru că – la urma urmei – era o lume destul de mică, în care mai totul se cunoștea despre toți. Este de altfel una din particularitățile ingenioase ale acestui roman, în care numele reale, îndeosebi din lumea politicii, se însoțesc cu numele fictive ale unor personaje care în epoca în care au fost publicate cele trei volume puteau fi încă lesne identificate.

Asta și explică de ce în ediția de față am căutat să păstrăm discreția față de acele personaje cu nume tăinuite, dar a căror identificare n-ar fi prea dificilă pentru un cunoscător al epocii și al locurilor. Pentru că cine nu se gîndește din capul locului la faptul că Bálint Abády nu este nimeni altul decît Miklós Bánffy? Acesta se născuse la Cluj în chiar penultima zi a anului 1873, într-o veche familie de aristocrați ce deținea domeniul cu castelul de la Bonțida. După susținerea bacalaureatului la Budapesta urmează doar patru semestre la facultatea de drept a Universității „Ferencz József" din Cluj (1891-1893), pentru ca mai apoi să-și finalizeze studiile în capitala Ungariei și la Viena. Fără ca autorul să ofere date cronologice exacte asupra multora din scenele descrise în romanul de față – cu puține excepții, totuși –, se cuvine a preciza faptul că Bánffy a fost succesiv referent onorific la autoritatea marină din Rijeka (Croația), pentru a deveni apoi membru al Parlamentului de la Budapesta în 1901, observator și actor la toate evenimentele politice din acea vreme, pe care le surprinde în felul său în paginile acestei cărți. Va fi numit prefect al Clujului, se va ocupa de revista *Erdélyi Lapok* (periodic al Societății Literare Transilvane) în postura de redactor-șef, pentru ca ulterior să ajungă director (intendent) al teatrelor maghiare de stat (1913-1918), poziție care-l va pune în situația de a organiza festivitățile de încoronare a lui Carol IV, de a fi implicat în repertoriul operei și al teatrului național din Budapesta (prilej cu care l-a susținut energic pe Béla Bartók, montîndu-i cîteva creații).

Mai mult chiar, în condițiile extrem de dificile prin care trecea Ungaria la finele primului război mondial, Miklós Bánffy a acceptat portofoliul Ministerului de Externe în guvernul condus de vărul său, István Bethlen. În scurtul său mandat a căutat să atenueze din asprimea prevederilor teritoriale din Tratatul de la Trianon, încercînd să regleze relațiile cu statele vecine, introducînd Ungaria în Liga Națiunilor etc. Însă după un început de carieră politică mai mult decît promițătoare

în Ungaria post-Trianon – cu realizări notabile în planul relațiilor internaționale, dar și ca președinte al Consiliului Național al Artelor Plastice de la Budapesta, printre altele –, Miklós Bánffy se decide în 1926 să revină în Transilvania, renunțînd la activismul politic în favoarea preocupărilor culturale, prin munca de echipă la *Erdélyi Helikon* și implicarea în lumea teatrului, cu o experiență anterioară deloc de neglijat.

Anii de sfîrșit ai celui de-al Doilea Război Mondial îl vor găsi implicat în tentativele de concordie maghiaro-române, nefinalizate însă nu din vina sa. Cu siguranță i se datorează faptul că orașul drag inimii lui, Clujul, a evitat distrugerile inerente trecerii prin vîltoarea frontului. A plătit însă cu propriul castel de la Bonțida, incendiat de naziștii aflați în retragere (pe 13 octombrie 1944), dar mai dureroasă a fost pierderea valoroasei lui biblioteci (de peste 25.000 volume și sute de documente istorice familiale) și a unor opere de artă ce însuflețeau atmosfera cărturărească de acolo[10]. Pentru că polihistorul de la Bonțida, asemenea lui László Toldhalagy la Korunka (Corunca) au fost poate ultimii aristocrați transilvani care au avut imense biblioteci personale, așa cum – de pildă – Zsuzsanna Bethlen în veacul al XVIII-lea deținuse o excelentă colecție personală de cărți exclusiv în limba maghiară, în vreme ce soțul ei (Sámuel Teleki) crease o impresionantă bibliotecă cu manuscrise și tipărituri europene.

Așadar o biografie pe care Miklós Bánffy a ținut să o întruchipeze parțial în paginile unui roman, devenind el însuși un posibil personaj pe care ar trebui să-l redea posterității nu doar istoricii, ci și literații, pentru că astfel „iluziile" trecutului s-ar întrupa și pentru cei care încă nu pot înțelege epoca. Fără vreo legătură cu personajul lui din *Li cel Prost* (din 1946), dar nici chiar cu *Îngerul păcii* (din 1948), Miklós Bánffy a căutat mereu să se acomodeze realităților de zi cu zi, indiferent de schimbările teritoriale el rămînînd mereu *ardelean, gata să înfrunte aproape orice pentru a trăi* în aceste locuri, fie la Bonțida, fie la Cluj.

Însă alături de personajul real întruchipat de Bálint Abády se mai impun cel puțin alte două, cu numele tăinuit, dar care alcătuiesc tipologia unor caractere privilegiate ce străbat cartea aproape de la un capăt la altul, unul personificînd destinul tragic al unui om de talent,

[10] În retragere, nemții au încărcat 17 camioane cu obiecte de artă (tablouri, sculpturi, mobilier, veselă etc), însă coloana de mașini a fost bombardată de Aliați în drumul spre Ungaria, totul fiind nimicit.

de viță nobilă, dar sărăcit, cu patimă pentru alcool și jocul de cărți, toate ducîndu-l la ruină și, în cele din urmă, la moarte. Este un personaj care apare frecvent în paginile romanului, sub numele de László Gyerőffy, tînăr muzician de talent, nimeni altul decît Mihály Károly, vărul și prietenul său din copilărie, alături de care a gustat – printre altele – și din deșertăciunile de la „Nemzeti Kaszinó" din Budapesta, despre care avem pagini pline de savoare. În fapt, este cam singurul personaj care ar putea simboliza decăderea, ceea ce ar însemna mult prea mult pentru a generaliza degradarea unei întregi clase sociale, pe care cîțiva comentatori s-au grăbit s-o identifice drept tema centrală a romanului de față.

De departe domină imaginea celei ce poartă în roman numele de Adrienne Milóth, în fapt personaj principal alături de Bálint Abády, cei doi fiind protagoniștii unei suave, tandre povești de dragoste, împovărînd însă normele sociale printr-o infidelidate oarecum tolerată. Vom săvîrși totuși o impietate – va fi și ultima – pentru a mărturisi cititorului român că această mare iubire a lui Bálint Abády a existat în realitate, nefiind altcineva decît frumoasa Carola Bornemissza, muza multora dintre cei grupați în jurul revistei literare *Erdély Helikon*, care se întîlneau periodic în anii interbelici la castelul lui János Kemény de la Marosvécs (Brîncovenești), editorul prestigioasei publicații la care Bánffy era redactor șef. De altfel, Kemény s-a afirmat deopotrivă ca scriitor și om de scenă (asemenea autorului *Trilogiei*), din 1931 chiar conducînd pentru un deceniu Teatrul „Thália" din Cluj. Însă cu ocazia întîlnirilor anuale de la Brîncovenești, Carola părea a fi un veritabil amfitrion, de vreme ce supraveghea personal pregătirea mesei pentru helikoniști, din această plăcută corvoadă rămînînd posterității un caiet de rețete cu bucate ardelenești ce a fost editat încă de acum două decenii[11]. De aceea, nu întîmplător, aceasta a și fost imortalizată de János Kemény și Miklós Bánffy în scrieri ale lor.

Așa cum rezultă și din paginile acestui roman, Carola nu era doar frumoasă și cochetă, ci avea și o pornire aproape pătimașă de a se înconjura cu oameni deosebiți, mai ales artiști (de orice fel) și tot soiul de excentrici. De altfel, la rîndul ei era extravagantă și iubitoare de aventură, de vreme ce pe la începutul veacului XX (mai precis în

[11] Báró Bornemissza Elemérné/Szilvássy Karola, *Kipróbált receptek* [Rețete probate], prefață de Marosi Ildikó, Csíkszereda/Budapest, Pallas/Akadémia Könyvkiadó, 1998, 153 p.

1908) a călătorit în Africa de Sud – în condițiile imaginabile ale epocii – doar pentru a pune o piatră-monument pe mormîntul unui văr ce luptase și murise în al doilea război al englezilor cu burii. Mai mult chiar, a participat la prima conflagrație mondială ca asistentă medicală imediat în spatele frontului, ajutîndu-i pe medicii chirurgi la complicatele intervenții menite a salva viața celor mutilați. Însă după mamă Carola provenea dintr-o familie de conți stabiliți în Ardeal, căsătoria ei în 1896 cu Elemér Bornemissza fiind un real eșec, nu pentru că el ar fi fost mai în vîrstă cu unsprezece ani (de altfel, a și murit în 1938), ci pentru că altfel funcționau strategiile matrimoniale în acele vremuri (rezultă bine și din carte!), iar cuplul a trecut și printr-o imensă tragedie, singurul lor copil Hubert pierzîndu-și viața de tînăr, de atunci cei doi soți îndepărtîndu-se profund și definitiv.

De altfel, se pare că relația lui Miklós Bánffy cu Carola ar fi datat de mai multă vreme, fiind cu greu ascunsă, încă dinainte de căsătoria ei cu Elemér Bornemissza, continuînd însă și mai apoi, cu intermitențe notabile. Spun acest lucru pentru că, în viața reală, personajul Adrienne Milóth n-ar fi avut decît două mari iubiri, ambele cunoscute în epocă, una fiind Bánffy, cealaltă István Bethlen, fostul prim-ministru al Ungariei, în cabinetul căruia vărul său de la Bonțida a fost ministru de Externe, ambii de aceeași vîrstă (doar cîteva luni îi despărțeau) și intrați deodată în vîltoarea politică de la Budapesta, în 1901. Este, poate, și explicația pentru care în salonul Carolei dominau două mari portrete, ambele în ulei, pe un perete fiind Bánffy, pe un altul Bethlen[12].

Deși Miklós Bánffy s-a căsătorit în 1939 cu Aranka Váradi-Weber, atunci cînd Carola Bornemissza a încetat din viață – în 1948 –, fiind înmormîntată în cimitirul Házsongárd din Cluj, autorul romanului de față i-ar fi acoperit mormîntul cu trandafiri roșii[13]. Ne-a rămas însă, prin talentul scriitoricesc al lui Bánffy, un portret cît se poate de autentic al acesteia, într-o atmosferă aristocratic-transilvană cu bune și cu rele, din care transpar sentimentele umane ale unei epoci, chiar dacă unora nu le stîrnește prea multă nostalgie întîlnirea cu familiile Apor, Béldi, Bethlen, Haller, Horváth-Tholdy, Jósika, Kálnoky, Kemény, Kendeffy, Mikes, Teleki sau Bánffy. Este de altfel un motiv în plus pentru a completa în viitor istoria literară cu un document extrem de

[12] Cf. Jaap Scholten, *Comrade Baron. A journey through the vanishing world of the Transylvanian aristocracy,* Helena History Press/CEU Press, 2016, p.98.

[13] *Ibidem*, p.101.

prețios, deocamdată inedit, și anume jurnalul Carolei Bornemissza (1876-1948), descoperit acum aproape patru decenii într-un pod din vechile clădiri ale Clujului, dar depus pentru păstrare la Arhivele Bisericii Reformate din acest oraș, de pe strada Mihail Kogălniceanu (fostă Farkas utca).

Și pentru că există o limită a oricărei introduceri, cititorul așteptînd probabil cu nerăbdare să pătrundă în poveștile savuroase și fără întortocheri stilistice, într-o extraordinar de inspirată traducere realizată de Marius Tabacu[14], ne vom reprima tentațiile pentru detalii, nu fără a ne mărturisi propriile entuziasme. Este o trilogie a Transilvaniei, în primul rînd, pe care Miklós Bánffy a iubit-o pînă a se identifica pe sine cu destinul acesteia, regiune care – din păcate – nu o mai regăsim ca acum un secol, acoperită cu păduri ce păreau nesfîrșite, cu pămînturi lucrate cu multă rîvnă, unde timpul – mai ales timpul – curgea cu o lentoare parcă în contrast cu epoca de un mare dinamism economic pe atunci, spațiu al concordiei între diversele etnii și confesiuni, însă tot mai împuținat acum ca diversitate culturală.

Dar parcă peste toate ne domină portretele, am putea spune exemplare, cu tușe și nuanțe cromatice atît de dificil de redat în cuvinte, dar pe care Bánffy reușește să le transpună totuși pentru ochiul minții, în detalii greu de imaginat chiar și pentru cei ce au îndelenticirea condeiului. Nu multă vreme după Arbitrajul de la Viena, Al. Vaida Voevod a găsit lectura trilogiei de-a dreptul revelatoare, „balzaciană" prin tehnica ei, dezvoltînd mai multe pagini de însemnări proprii de nedisimulată apreciere pentru talentul fostului coleg de parlament, Miklós Bánffy. Dar mai mult decît orice, Vaida Voevod a fost impresionat de portretele realizate de scriitor, exemplificînd prin fel și fel de figuri umane, cu sublinierea că „nu este un singur personaj în întreaga operă care să nu redea o figură reală, caracteristică ardeleană". Nu întîmplător, după propria mărturisire, publicistul și omul politic român, care a fost în cîteva rînduri și prim-ministru al României, a recitit acest roman de

[14] Romanul lui Miklós Bánffy este de o inimaginabilă complexitate lexicală. Deși conceput într-o limbă maghiară cu mult rafinament (regăsibilă la Mór Jókai, Mihály Vörösmarty, Sándor Petőfi ori János Arany), el abundă de provincialisme specifice Transilvaniei, cuvinte românești, dar și de origine străină (îndeosebi din domeniul modei, artei sau tehnicii), jargoane ș.a., ceea ce conferă un anume dinamism stilistic, dar și dificultăți de transpunere în limba română.

trei ori, la scurte intervale de timp, notînd prin 1946-1947, cînd era arestat la domiciliu, în Sibiu, convingerea fermă că „nici un istoriograf viitor nu va reuși să redea atît de veridic, plastic și intuitiv cauzele debaclului Ungariei, pe cît i-a fost dat contelui Nicolae Bánffy să ni le înșire în acest roman al său"[15].

Lucian Nastasă-Kovács

[15] Alexandru Vaida Voevod, Memorii, I, ed. Alex. Şerban, Cluj, Edit. Dacia, 1994, p.151, 174-178.

„...Iar împăratul a făcut un mare ospăț, au băut și au benchetuit. Au băut vin și au lăudat pe dumnezeii de aur, de argint, de aramă, de fier, de lemn și de piatră, pe seama cărora s-au batjocorit și s-au certat. În clipa aceea s-au arătat degetele în flăcări ale unei mîini de om care au scris pe zidul palatului împărătesc.

Literele se legau încet, pînă ce a apărut un singur cuvînt: Numărați...

Dar scrisul nu l-a văzut nimeni, de beți ce erau de la vin, de la sfadă și de la batjocurile pentru dumnezeii lor de aur, de argint, de aramă, de fier, de lemn și de piatră...“

PARTEA I

I

O minunată după-amiază însorită de toamnă timpurie. În beția de lumină, cîte o ciocîrlie, ametită de strălucirea soarelui, se ridică în văzduhul ademenitor, fîlfîie cîteva clipe din aripioare, se prăvălește din înaltul cerului, trecînd razant deasupra pămîntului, ca apoi să se înalțe din nou, cine știe a cîta oară, poate crezînd că vara e încă în toi.

Pentru că totul e încă verde, șuvițele îngălbenite ale ogoarelor sînt năpădite de smaltul verzui al bălăriilor, presărate de auriul spicelor, printre care se ițește ici-colo purpuriul cîte unui mac întîrziat.

Dealurile molcome ce străjuiesc Mureșul și care coboară dintr-o parte pînă la drumul mare, iar la dreapta lui, dincolo de pajiște, se înfoaie durdulii, în vreme ce pomii sînt plini de frunze, la fel ca pădurea care încoronează culmea. Nimic nu vestește toamna, doar picăturile portocalii de voiniceri despică desișurile care dau să se ofilească, iar tufele de sîngeri sînt un pic mai înroșite.

Drumul care șerpuiește între cîmpul mlăștinos și colinele dealului e alb de praful care a năpădit lăptucile și loboda de pe malurile șanțului, tulpinile scaieților și frunzele lăbărțate ale brusturilor.

E duminică, dar în jurul prînzului a fost forfotă mare pe drum. Către Tîrgu Mureș s-a îmbulzit o mulțime de trăsuri, chiar și căruțe țărănești, hurducăite de cîte o singură mîrțoagă. A fost o zi mare, un eveniment de seamă: concursul hipic. Într-acolo s-au bulucit cu toții, iscînd nori de praf în urma lor.

Acum, în liniștea după-amiezii, drumul care vine de la Tîrgu Mureș, trece dealul Vațman și de la răspîntie o ia la dreapta, pînă la Miercurea Nirajului, e străbătut de o singură birjă, trasă de trei cai.

Pe bancheta bătrînei trăsuri e tolănit comod un bărbat. E Bálint Abády, un tînăr zvelt, de statură potrivită. Poartă o pelerină lungă, de mătase, încheiată pînă la bărbie. Și-a scos pălăria cu boruri largi, de pîslă, după ultima modă, de pe vremea războiului cu burii, așa că, în lumina soarelui, părul lui bălai are reflexe arămii. E blond, cu ochi albaștri, dar cu trăsături orientale: o frunte înaltă și boltită, cu pomeții obrajilor proeminenți, cu ochii alungiți.

Nu vine de la hipodrom, ci de la gară și se îndreaptă către cetatea Șiclod, la Jenő Laczók, unde, după curse, va veni o mulțime de oameni, iar seara va fi bal.

Sosise de la Dienești cu trenul de trei, cu toate că mama lui îi oferise una dintre trăsurile sale. Dar tînărul a deslușit din glasul ei că, oricît de sinceră i-ar fi fost oferta, s-ar fi simțit mai liniștită dacă nu ar fi plecat cu caii ei favoriți, crescuți de ea însăși, în vestita lor herghelie, pe care îi iubea ca pe propriii copii. Știa foarte bine cît de mult îi ferea de efort, de răceală, de grajdurile străine și de bădărăniile altor cai. Așadar, cunoscîndu-i slăbiciunea, i-a spus că preferă să plece cu personalul de după-amiază, știind că, pentru cai, de la Dienești pînă la Sîngeorgiu de Mureș, dincolo de Tîrgu Mureș, unde era concursul, adică vreo cincizeci de kilometri, iar de acolo înapoi în oraș și apoi pînă la familia Laczók alți zece, cincisprezece, ar fi fost prea mult dintr-o suflare – ar fi fost nevoit să-i deshame, să-i adape la vreun han – nu, n-ar fi avut nici un rost! – i se păruse mai potrivit să pornească cu personalul de după-amiază, ca să ajungă mai devreme acolo unde era sigur că vor veni și o mulțime de politicieni, pe care voia să-i cunoască.

– Bine, dragul meu, du-te cu trenul, dacă tu crezi că așa e mai bine, dar să știi că eu ți-aș fi dat caii cu plăcere – i-a spus ea, dar se citea pe fața ei cît de mult se bucura de refuzul lui.

Așa că acum călătorea agale, în trăsura aceea cu zurgălăi, către Șiclod.

Era o plăcere să străbați la pas calea aceea lungă și pustie. Să privești praful care se ridică în urmă și să vezi cum împresoară faldurile lui învolburate în văzduh pajiștea pe care pasc, printre smocurile de iarbă fragedă, vitele care se uită blajin spre birja ce se hurducăie pe drum.

Se desfăta călătorind așa, în tihnă, lăsîndu-se pradă bucuriei că era din nou, după atâția ani, în Ardeal, apropiindu-se încet de locul unde va întîlni o sumedenie de cunoscuți.

După bacalaureatul din 1895, de la Theresianum, au urmat anii de facultate de la Cluj, unde și-a luat doctoratul. Apoi a fost din nou pe drumuri, mai întîi la Viena, unde s-a pregătit pentru examenul de diplomat iar după anul de voluntariat au urmat cei doi ani ca atașat diplomatic.

Pentru ca acum, circumscripția de la Lelința să devină vacantă și să i se ofere mandatul interimar. Nici că se putea mai bine. A preferat să renunțe la diplomație, ca să nu mai aștepte ani de zile pînă va fi remunerat, fiindcă dota destul de mică pe care o primea de la mama lui abia dacă-i ajungea ca să-și acopere cheltuielile inerente statutului său social.

Știa că nici ei nu îi era ușor. Ce-i drept, avea o mulțime de proprietăți: vreo șaisprezece mii de pogoane de brădet la poalele Vlădesei, trei mii de pogoane de pămînt arabil la Dienești, între valea Arieșului și a Mureșului, cîteva moșii mai mărunte ici-colo, una chiar la Lelința, trei sferturi din helești – dar oricît se străduia sărmana să facă economii, era mereu în criză de bani.

S-a hotărît că era mai bine să se întoarcă acasă, unde putea să trăiască cheltuind mai puțin și unde poate că studiile și experiența din străinătate îi vor fi de folos.

Așa că în anul acela, adică în primăvara lui 1904, fiind în concediu la mama lui, cînd l-au primit în vizită pe prefectul comitatului Mureș-Turda, venit să-l întrebe dacă nu-l interesează mandatul de Lelința, el a stat un pic în cumpănă, apoi a acceptat. Singura condiție a fost să candideze cu un program propriu, fără să se înscrie în vreun partid. Chiar și privită de la distanță, lui, care nu cunoștea decît din presă, în linii mari, lupta politică din parlament – luptă care din 1902 era în toi și care măturase deja două guverne –, ideea de a se supune disciplinei și adversităților politice i se părea respingătoare.

Prefectului îi era indiferent. A consimțit cu mărinimie să rămînă independent, cu condiția să respecte principiile din '67. Dar nu a spus o vorbă despre faptul că, pentru el, important era ca locul să nu fie ocupat de vreun membru al opoziției. Și nici de vreun străin, ca data trecută, cînd circumscripția fusese scoasă pur și simplu la

mezat de către politicienii de la Budapesta. Fiindcă Lelința e o circumscripție al naibii de mică! Pe vremuri era un oraș liber, care aparținea coroanei, de unde și dreptul de a avea reprezentant în parlament. Acum e doar o mică așezare de cîmpie, cu numai trei sute de electori, care, coalizați în două-trei grupuri, reușeau mereu să pună mîna pe cîte doi-trei bogătași veleitari din capitală, pe care îi mulgeau de bani pînă în ultima zi, șantajîndu-i, ațîțîndu-i între ei sau speriindu-i cu vreun pașoptist guraliv, pe care îl puneau să candideze împotriva lor numai în ciudă, fără nici o convingere. Odată s-a întîmplat chiar ca, după ce unul dintre bogătași s-a plictisit să tot plătească, să-l aleagă, din răzbunare, tocmai pe acel candidat de paravan, spre rușinea întregului comitat.

Dar cu candidatura lui Abády nu părea să fie nici o problemă. Mina din micul oraș fusese închisă deja de mult, pămîntul era arid și plin de sare, iar locuitorii trăiau mai ales de pe urma trestiei din jurul lacului, care a aparținut dintotdeauna de domeniul Abády. Și nici cel mai avar elector de la centru nu avea ce să-i facă proprietarului, pentru că, dacă ar fi vîndut stufărișul vreunui mare antreprenor, „cetățenii" ar fi ajuns pe drumuri.

Bineînțeles că prefectul nu i-a spus tînărului nimic din toate acestea, ci s-a mărginit la cîteva generalități, la cîteva fraze frumoase despre datorie, patriotism și despre chemare. De față cu văduva Abády, el a adus vorba, cu un altruism fățarnic, despre cât de bine ar fi ca fiul ei să rămînă în țară, acasă, alături de ea, ca să primească și salariul de deputat, chiar dacă nu era prea mare, și despre faptul că probabil va fi ales în unanimitate, fără să-i coste nimic. Abia după ce a reușit să-i convingă s-a abătut și pe la Kristóf Ázbej, intendentul baronesei. Nici lui nu i-a spus decît că ar fi bine să trimită pe cineva pînă la Lelința, să evalueze cît mai vizibil recolta de stuf preconizată pentru toamnă, de parcă s-ar pregăti unele schimbări în modalitățile de valorificare, ca să-i sperie un pic pe cetățenii mai recalcitranți.

Asta a fost tot, iar pe vremea aceea Bálint Abády nu avea cum să înțeleagă de ce îl aclamau alegătorii cu atîta entuziasm.

De fapt, el nu știa mare lucru despre partea murdară a vieții. Poate din cauza firii sale sau a educației primite. Și-a petrecut opt ani din copilărie izolat în institutul elitist de la Theresianum, iar vacanțele în castelul de la Dienești. Nici mai tîrziu, anii de facultate, cursurile de diplomație și practica de la Externe nu i-au dat

prilejul să treacă dincolo de pojghița de la suprafața vieții. Într-un fel, pînă atunci respirase aerul închis al unei sere, trăise într-o atmosferă artificială, izolată, în care răutatea umană, egoismul și lăcomia erau bine disimulate, iar demascarea lor presupunea o privire mai experimentată și mai pătrunzătoare decît a lui.

Dar acum, tolănit în landoul bătrînei birje, Bálint nu se gîndea decît că era din nou acasă, unde va și rămîne pentru totdeauna, încercînd să-și înfiripe planurile despre cum se va folosi acolo de cunoștințele acumulate prin străinătăți. În Germania a studiat formele de asociere, legislația *homestead* și drepturile succesorale ale țăranilor, despre care le vorbise deja alegătorilor săi. Gîndurile îi fugeau răzlețe – peisajul era prea atrăgător, vremea prea frumoasă, iar cerul prea limpede ca să se lase copleșit de griji.

Îl trezi la realitate o caretă închisă, care-l ajunse încet din urmă. Era o caleașcă veche, cu ferestrele ridicate zăngănind fără încetare și trasă de două iepe murgi, cu burțile mari, poate ambele borțoase sau hrănite numai cu paie. Pe capra hodorogită stătea un vizitiu bătrîn, într-o pelerină vișinie, uzată, dar îngăitănată, care-i ajungea pînă la glezne – uniforma clasică a vizitiilor maghiari de prin anii șaizeci –, iar pe cap purta o pălărie cu boruri largi, ponosită, cu o pană de struț abia cît un mănunchi de scame. Era gîrbovit, iar capul i se bălăngănea, de parcă le-ar fi dat întruna binețe cailor.

Cînd caleașca ajunse în dreptul lui, văzu în dosul ferestrelor închise ermetic, pe bancheta din față, o guvernantă tînără, cu un coș mare în brațe, iar printre pernele din spate, ghemuită, o bătrînică firavă, pipernicită.

Bálint o recunoscu de îndată și o salută. Femeia însă nici nu se uită înspre el, ci rămase cu ochii în gol, abia mijiți din dosul pleoapelor zbîrcite și cu buzele țuguiate, de parcă ar fi fluierat întruna. Era doamna Sarmasághy, tanti Lizinka, cum o numea toată lumea, pentru că, de pe urma nenumăraților ei frați, ea era într-adevăr mătușa a cel puțin două generații de copii. Văzînd-o, Bálint să lăsă năpădit de amintiri. O întîlnise prima oară în copilărie, la Cluj, împreună cu mama lui. Simți din nou duhoarea aceea stătută care l-a izbit cînd au intrat în camera ei. Tanti Lizinka stătea într-un fotoliu cu brațe înalte, cu spatele spre fereastra mereu închisă, de care o mai despărțeau și două paravane de sticlă. Era sănătoasă tun, dar se temea îngrozitor, tot timpul, de gripă. Era înfofolită

într-o puzderie de șaluri, de pături și de testemele, de sub boneta din brocart negru i se ițea o scufie tricotată, iar la gît purta o lavalieră groasă. Abia i se vedeau din fața uscățivă scînteierea ochilor mărunți, nasul subțire și acvilin, buzele incolore cu ridurile adunate ciorchine deasupra lor. Băiatul simțise o umbră de teamă în fața acelei sperietori stafidite, ce părea, sub maldărul de marame, fără trup, doar cu un chip străveziu și un nas coroiat. Era ca o paparudă din poveștile de speriat copiii. A trebuit ca mama lui să-l îmboldească – „Sărută-i frumos mîna lui tanti Lizinka!" – ca el să atingă cu buzele, puțin scîrbit, mîna aceea măruntă, zbîrcită, cu un vag miros de camfor. Dar urmarea a fost și mai neplăcută. Mîna aceea mică, cu degetele gîrbovite, îl înșfăcă cu o forță de care nimeni nu ar fi crezut-o în stare, trăgându-l printre puzderia de broboade, ca să-i apese băiatului pe frunte un sărut lipicios. După ce-i dădu drumul, el mai simți o bună bucată de vreme uscîndu-i-se în mijlocul frunții scîrboșenia aceea rece, pe care, binecrescut cum era, nu îndrăznea să și-o șteargă.

Toate acestea îi trecură ca o nălucă prin minte. Și încă multe altele, povestite mai tîrziu chiar de ea sau auzite de la bunicul său, Péter Abády, văr cu tanti Lizinka. Una din aceste povești era din cale afară de nostimă – Bálint își aminti de ea zîmbind.

În timpul revoluției din '48, doamna Lizinka Sarmasághy, născută Kendy, era – cine ar fi crezut în ziua de azi – o tânără abia măritată. Și, fiind îndrăgostită lulea de răposatul ei soț, Mihály Sarmasághy, desigur ofițer și tot de bună seamă maior în armata lui Görgey (pe vremea aceea toți nobilii erau maiori), ea se ținea întruna, cu trăsura, pe urmele armatei. Așa s-a întâmplat să fie de față și la lupta de la Világos. Cuprinsă de elan patriotic, de îndată ce a auzit că Görgey a depus armele, ea a dat buzna în salonul castelului Bohus, plin de ofițeri maghiari și de muscali, s-a dus într-un suflet pînă la Görgey și i-a șuierat cu glasul ei strident, drept în față: „Domnule Guvernator! Dumneata ești un trădător!" A fost toată viața o femeie curajoasă. Și cu limba ascuțită. Pe Kossuth nu l-a putut înghiți niciodată, așa că, de cîte ori auzea numele lui, nu omitea să povestească marea ei întîmplare cu el. Erau la Debrețin cînd s-a răspîndit zvonul că vin rușii. Toată lumea era deprimată. Atunci Kossuth a ținut un discurs în parlament ca să-și îmbărbăteze oamenii. După tanti Lizinka, el ar fi spus așa: „Nu vă pierdeți

curajul, fiindcă Mihály Sarmasághy este la doi pași de noi, împreună cu treizeci de mii de luptători călîți în lupte!" – cu această repetiție, probabil de dragul efectului oratoric. La care au izbucnit în urale cu toții, deși Sarmasághy era chiar acolo, în balcon, de unul singur, fără nimeni alături de el, doar cu pipernicita lui soție, care avea, ce-i drept, energie cît treizeci de mii de luptători.

Așa că, după revoluție, ea a făcut oarecum ordine printre litigiile complicate legate de minerit, în care socrul ei era să-și rupă gîtul. Ea a dus în cîrcă toate procesele. Ea a obținut răscumpărarea după reglementarea urbarială, ea și-a scăpat soțul din închisoarea de la Kufstein și tot ea a învățat toate legile, *Approbate* și *Compillate,* Patenta imperială, regulamentul minelor și Ordonața (Verordnung-ul), pledînd de la Tîrgu Mureș pînă la Viena.

Toate acestea îi trecură lui Bálint într-o clipă prin minte, văzînd cum i-o lua înainte caleașca veche a bătrînei doamne.

Dar amintirile lui nu se opriră aici, ci se abătură de la tanti Lizinka la bunicul său, care o vizita de mai multe ori pe an.

I se părea că-i vede și acum, aievea, stînd amîndoi pe terasa străjuită de coloane grecești. Pe Lizinka, sufocată, ca întotdeauna, în maldărul de marame și de șaluri, ghemuită în adîncul fotoliului ei plin de perne, ca un cățel mai mare, iar în fața ei, pe bunicul său, Péter Abády, sprijinit degajat, dar niciodată gîrbovit, de spătarul rigid al scaunului cu împletituri de trestie. Și bineînțeles fumînd, cum făcea de dimineața pînă seara, mereu din aceeași pipă, tipic ungurească, din spumă de mare. Iar bătrîna nu contenea să bîrfească, înșirînd povești al căror tîlc băiatul nu l-a deslușit niciodată, înțelegînd doar zeflemeaua cu care o întrerupea din cînd în cînd bunicul lui din povești: „Nu-mi pot imagina, Lizinka, atîta răutate. Fie chiar pe jumătate și tot ar fi prea mult!" – și rîdea un pic ironic, în timp ce ea continua să se lamenteze și să jure că așa a fost, ea știe cel mai bine că totul s-a întîmplat așa cum spune ea. La care bătrînul clătina din cap zîmbind, fiindcă oricît de malițioasă ar fi fost, Lizinka era plină de spirit.

Scena se petrecea la Dienești. Acolo unde locuia și bătrînul Péter Abády, dar nu în castelul-cetate, de sus, ci dincolo de deal, în curia bătrînească, ridicată în secolul al XVII-lea, de străbunicul după tată al lui Bálint. Castelul cel mare era al mamei lui, precum și trei sferturi din moșie. Căsătoria părinților lui Bálint a fost un

mare eveniment în familie. Cum mama lui se trăgea din aceeași seminție Abády, acest mariaj a reunificat vechea moșie, care fusese împărțită mai întîi în patru, iar în ultimul timp doar în două părți, așa că acum domeniul Dienești și străvechile coline de pe Someșul de Sus au ajuns din nou sub aceeași proprietate.

Bătrînul Péter i-a cedat propria parte fiului său. Nu a păstrat pentru el decît vechea curie, cu grădina din jur, ca apoi, cînd Tamás, singurul său fiu, a murit pe neașteptate, să nici nu-i treacă prin minte să-și revendice proprietățile, ca să-și complice bătrînețile cu ele, ci să le lase în seama nurorii sale. Nu s-a mutat nici mai tîrziu în castel, oricît de mult l-a implorat văduva, chiar un pic ofensată de refuzul lui.

Dar el avea dreptate. Bálint nu și-a dat seama decît mai tîrziu, la maturitate, cît de înțelept a fost bătrînul. Trăind sub același acoperiș, alături de mama lui, o femeie cu suflet bun, dar mereu fără astîmpăr, relația dintre ei s-ar fi stricat degrabă.

Așa că obiceiurile au rămas așa cum au fost stabilite de pe vremea cînd fiul lui era încă în viață. Miercurea, bătrînul dejuna la castel, pentru ca duminica să fie ei oaspeți în vechea curie a bunicului.

Mai tîrziu, cînd se făcuse mai măricel, băiatul o zbughea și singur pînă la el, trăgîndu-le adeseori clapa preceptorilor săi. Nici nu era prea mare scofală – la poalele dealului, uriașul parc din jurul castelului nu era despărțit de grădina curiei decît de cimitirul din jurul bisericii reformate, adică de două ziduri, nici prea înalte, nici prea zdravene, așa că era o desfătare să facă pe indianul, să se fofileze în taină, aidoma lui „Mocasin de Cerb", pășind tiptil și escaladînd zidul cimitirului, pe alocuri de un metru și jumătate, adică acea fortăreață inimaginabil de înaltă, cum i se năzărea în imaginația lui ațîțată de poveștile lui Cooper.

Bătrînul nu avea cum să nu vadă cît de plin de praf și de mînjit îi apărea uneori în prag, dar nu-și băga nasul unde nu-i fierbea oala decît cînd observa că și-a rupt cîte ceva de pe el și atunci o punea pe bucătăreasă să-i cîrpească degrabă ce era de cîrpit, să nu fie mustruluit acasă și, cînd să facă cale-ntoarsă, își trimitea cu el și lacheul, ca să-i deschidă cele două portițe, mereu ferecate, prima care dădea din grădină în țintirim, iar cealaltă în parcul castelului.

Cînd era mai mic, nu se ducea acolo neapărat de dragul bunicului, ci mai cu seamă pentru că mereu se găseau pentru el niscaiva

bunătăți: fie un codru de pîine neagră, proaspătă, de secară, unsă cu smîntînă acrișoară, fie o cană cu lapte rece, de bivoliță, fie niște prăjituri, rămase de la desertul din ziua anterioară. Ce delicatese! Fiindcă, pe vremea aceea, lui îi era de fapt mai tot timpul foame, iar mama lui a interzis categoric să i se dea de mîncare între mese. Dar pe măsură ce creștea se simțea tot mai atras și de bunicul său, care îi vorbea cu blîndețe, înțelegător, și îi asculta toate năzbîtiile, zîmbind discret și pufăind din pipă, fără să-l dea niciodată de gol.

Dacă sosea în jurul prînzului, cînd era frumos afară, îl găsea pe terasă, iar dacă era mai răcoare, în bibliotecă. Citea tot timpul. De cele mai multe ori tratate de specialitate. Iar pe deasupra era abonat la o mulțime de publicații și era o minune cît de bine reușea să țină pasul, la vîrsta lui, cu ultimele cercetări și descoperiri, cu progresele spirituale ale timpurilor sale. Îi făcea plăcere să-i povestească nepotului său, însumînd limpede și pe îndelete, despre toate cîte îl preocupau. Avea informații temeinice în cele mai diverse domenii. Un loc important în poveștile lui îl jucau călătoriile exploratorilor din Africa și din Orientul Mijlociu, dar mai cu seamă evoluția științelor din ultimul timp. În acel context, aducea uneori în discuție și unele formule matematice, pe care știa să le explice cu atîta claritate încît nepotul lui, adolescent fiind, le înțelegea de îndată, așa că, odată ajuns pe băncile de la Theresianum, acestea i se păreau deja cunoscute. Probabil că de atunci, din îndepărtata lui copilărie, i se și trăgea lui Bálint curiozitatea care nu l-a părăsit niciodată.

Dimineața îl găsea pe bătrîn în grădină. Se îngrijea singur de trandafirii lui. Îi planta și îi altoia cu duioșie. Ce-i drept, erau minunați, mult mai frumoși și mai dolofani decît cei oblojiți de grădinarul de la castel. În amintirile lui, îl vedea mereu înconjurat de flori! Purtînd un sorț lung, din pînză, cu pălărie țărănească, de paie, peste coama albă, încă deasă și ondulată. Cu chipul tînăr, luminat de reflexele gălbui ale razelor de soare, cu trăsături frumoase: nasul îngust și ascuțit, ochii verzi și luminoși sub sprîncenele, în ciuda vîrstei, încă negre, iar deasupra buzelor frumos arcuite, cu mustața răsucită, și ea abia încărunțită, poate din cauza pomezilor, al căror parfum i se părea că-l simte din nou, ca pe vremuri, cînd se apleca spre el, după cum îi era obiceiul, ca să-l sărute pe obraz.

Avea întotdeauna fața netedă. Își dădea silința să fie mereu îngrijit și curat. Spunea adeseori, în glumă: „Un tînăr își poate

permite să fie murdar, dar un bătrîn e scîrbos, oricît l-ai curăța!" Se bărbierea singur, în fiecare dimineață, cu brice fine, englezești, cîte unul pentru fiecare zi, pe care le ținea numerotate într-un toc lung, din marochin verde.

Duminica, dacă sosea înainte de ora prînzului, băiatul întîlnea uneori pe terasă cîte doi-trei țărani, cu pălăriile scoase, spunîndu-i bătrînului ce aveau pe suflet. În asemenea cazuri, îi făcea semn că poate să rămînă, dar să se așeze pe canapeaua de alături. Nu veneau doar cei din Dienești, ci și din satele învecinate. Români și unguri deopotrivă, dar uneori chiar și munteni. I se dusese vestea de cinstit ce era. Așa că, pînă să ajungă la judecată, oamenii veneau adeseori mai întîi la el să le facă dreptate. Iar bătrînul Péter Abády nu-i refuza niciodată. Stătea nemișcat, în fotoliul său țeapăn, de nuiele, cu picioarele încrucișate, lăsînd să i se vadă de sub cracii pantalonilor carâmbii moi ai cizmelor de modă veche. Asculta în tăcere ponoasele prelungi, cu eterna lui pipă de magnezit între dinți. Întreba arareori cîte ceva sau îl punea la punct dintr-un cuvînt pe cîte unul care îndrăznea să se răstească la cel cu care era în pricină. Dar asta se întîmpla din an în paști, fiindcă sătenii erau deosebit de cuviincioși. Iar după ce oamenii spuneau ce aveau de spus, bătrînul le dădea sfatul cuvenit.

Vorbea la fel de cursiv și ungurește, și românește. De cele mai multe ori, împricinații își plecau capetele în fața sentințelor sale. Dar, oricum s-ar fi terminat, în cele din urmă îi sărutau bătrînului mîna și se ducea fiecare la ale lui. Îi sărutau mîna și lui Bálint, oricît de mult încerca el să protesteze. Dar bătrînul îi atrăgea atenția pe franțuzește să-i lase, altminteri vor crede că-i e scîrbă de ei și se vor simți jigniți.

La curia Abády veneau și alți oaspeți. Cei mai tineri veneau să-i dea onorul, să se prezinte sau să intre în grațiile lui – știind că Péter Abády, chiar dacă abia mai ieșea din casă, a rămas la fel de influent, pînă hăt departe și în multe locuri, nu doar ca prim-curator reformat, ca membru al camerei nobiliare și portdrapel senior de zeci de ani de zile, ci și fiindcă i se dusese vestea de susținător numai al unor cauze drepte, iar pe deasupra toată lumea știa că părerea lui era ascultată chiar și la curtea lui Franz Joseph.

Cei mai în vîrstă îl vizitau din eterna simpatie. Erau vechii edili ai județului încă dinainte de '48, cînd el era prefect în Alba de Jos,

sau ofițeri în retragere, pe care, în timpul ministeriatului lui Bach, i-a scăpat de pușcărie.

Dar oaspeți permanenți nu erau decît doi: tanti Lizinka, cea care își petrecea în fiecare an cîte două săptămîni acolo, iar celălalt era bătrînul actor Mihály Gál – alias Minya – care rămînea la el întotdeauna cîte trei zile, nici mai mult, nici mai puțin.

Băiatul ținea foarte mult la el. Cînd afla că Gál e acolo, Bálint sărea gardul de mai multe ori pe zi, ca să asculte pe îndelete discuțiile dintre cei doi bătrîni, glumele lor, anecdotele lui Gál despre artiști, despre doamna Déry și despre Celesztin, chiar dacă multe nume îi erau necunoscute.

Bătrînul Minya venea și pleca întotdeauna pe jos. Nu accepta niciodată trăsura pe care i-o oferea bunicul lui. Rămăsese cu acest obicei de pe vremea cînd era actor ambulant. Și dintr-un fel de orgoliu puritan. Poate dintr-o îndărătnicie copilăroasă sau, hoinărind pe jos de-al lungul drumurilor, poate că-și amintea de peregrinările lor din tinerețe – în anii '20 fusese coleg cu Péter Abády la liceul din Tîrgu Mureș.

Atunci s-a legat și prietenia dintre ei, care avea să dureze mai mult de șaptezeci de ani. Se tutuiau. Dar cînd mai erau și alții de față – în afară de tînărul nepot – Minya se ferea să-i spună pe nume.

Acum Bálint își aminti că Gál se trăgea tocmai din zona aceea. Îl văzuse ultima oară în 1892, la înmormîntarea bunicului său, cu doisprezece ani în urmă, cînd venise de la Tîrgu Mureș, unde avea o casă mică, după cum i-a spus el. Se gîndi că trebuie să afle cîte ceva despre el și, dacă mai trăia, să-l viziteze pe prietenul bunicului său. Cu toate că erau slabe speranțe să-l mai găsească în viață, fiindcă ar trebui să aibă aproape o sută de ani. Totuși Bálint se hotărî ca, odată întors de la Șiclod, să se intereseze de soarta bătrînului actor, care era una dintre cele mai vii amintiri din copilăria sa.

*

Tînărul Abády se gîndea la toate acestea, iar sunetul monoton al zurgălăilor îi acompania amintirile, aidoma unor ecouri venite din trecut.

Se dezmetici auzind tropote de cai.

Erau două trăsuri trase de niște juckeri, care trecură în goană pe lîngă el.

Hățurile celei dintîi le ținea Péter Kendy, căruia toată lumea îi zicea, pe scurt, Pityu, pe bancheta din spate fiind unul din băieții Alvinczy, iar alături de ei se mai aflau și două dintre contesele Laczók – Anna și micuța Ida. Le recunoscu pe cele două abia după ce trecură de el. Desigur că erau ele, însă acum deja domnișoare. Cînd le văzuse ultima oară, la Cluj, abia le crescuseră codițele. Cum trece timpul! Probabil că se grăbeau de la concurs spre Șiclod, fiindcă erau gazde, așa că se cuvenea să ajungă acasă înaintea oaspeților.

Ei nu-l recunoscură, fiindcă nimeni nu se sinchisea de unul care se hurducăia într-o trăsură închiriată.

Pe capra celei de-a doua calești stătea Farkas, fiul cel mare din familia Alvinczy, împreună cu Liszka, cea de-a treia fată Laczók, iar din goana atelajului Bálint îl recunoscu, pe bancheta din spate, pe vărul său, László Gyerőffy, care ședea alături de surugiul în livrea.

Îl strigă, iar el îi răspunse ceva, făcîndu-i cu mîna, dar nici ei nu catadicsiră să se oprească. Era limpede că cele două trăsuri se luaseră la întrecere, gonind tot mai abitir, să le arate fetelor cît îi țin pe fiecare băierile: să o ia înainte! să rămînă în frunte! să nu rămînă de căruță! – așa că cei doi cavaleri dădeau bice cailor cu atîta îndîrjire, de parcă s-ar fi luptat pe viață și pe moarte.

Lui Bálint îi părea bine că venea și László la Șiclod. Abia aștep-tase să-l întîlnească din nou! László era singurul lui prieten din copilărie. Au fost colegi și la Theresianum. Și-au petrecut împreună, la Cluj, primii doi ani de facultate, înainte ca Gyerőffy să plece la Budapesta. De atunci s-au întîlnit mai rar. Doar la vînătorile de prepelițe sau de fazani de la vreuna dintre mătușile lui László Gyerőffy din Ungaria sau uneori, întîmplător, prin Ardeal.

Totuși prietenia lor a rămas neatinsă, fiindcă legăturile de suflet care-și au rădăcinile în adolescență sînt cele mai trainice.

Iar asta îi lega mai tare decît gradul de rudenie, chiar dacă erau destul de apropiați, bunica lui László Gyerőffy fiind sora lui Péter Abády. Afecțiunea lor avea rădăcini mult mai adînci, ascunse în subconștientul lor, dar cu atît mai trainice. De pildă, alături de multe trăsături comune, avuseseră în copilărie și o soartă asemă-nătoare. László fusese de asemenea orfan, chiar mai orfan decît el. Bálint s-a putut bucura de afecțiunea mamei sale, de căldura unui cămin adevărat, unde se retrăgea în vacanțe. Dar László și-a pierdut încă de mic părinții. Pe amîndoi deodată. A fost o tragedie

despre care nu se prea vorbea în familie. Se spune că mama lui a fost nu doar o femeie splendidă, ci și foarte talentată. Sculpta și picta frumos. Cînd László abia împlinise trei ani, mama lui a fugit cu un individ. La scurt timp, tatăl lui a fost găsit mort într-o pădure. Ucis cu propria sa armă. Rudele susțineau sus și tare că fusese un accident. Această poveste tenebroasă, plină de mister, a fost fundalul sumbru al copilăriei lui László. Care nu a avut niciodată un cămin. La început a ajuns în grija bunicii sale, dar, după moartea ei, survenită în scurt timp, a rămas numai prin internate, de unde îl scoteau vara mătușile sale, fiind toată copilăria un musafir, uneori în Ardeal, dar mai cu seamă dincolo de Dunăre, la surorile tatălui său, cînd la una, cînd la alta, și care s-au stabilit apoi la Budapesta, una măritată cu prințul Kollonich senior, iar cealaltă cu contele Antal Szent-György junior.

Bálint urmărea aplecat peste portieră goana celor două trăsuri. Din dosul norului tot mai înalt de praf abia îl vedea pe László făcîndu-i semne cu mîna, pînă ce dispăru în zare. În timp ce-i făcea semne și el, aplecat din trăsură, apăru în dreptul lui un nou atelaj.

Era o cabrioletă. Iar în ea, doi bărbați. Cel din stînga era Sándor Kendy.

În tot Ardealul, acestuia i se spunea în două feluri. În față, îl numeau „Voievodul", ca o aluzie la unul dintre vestiții lui strămoși sau poate pentru că era și el un senior impetuos și agresiv, asemenea înaintașului său, care, de altfel, a și fost decapitat. Iar pe la spate i se spunea Rictus, fără pic de maliție zitate și numai pentru că, atunci cînd vorbea sau – foarte rar – cînd schița un surîs, gura i se trăgea într-o parte. Probabil că era urma vreunei săbii, iar mustața nu masca prea bine cicatricea, ci mai degrabă îi scotea în evidență bărbăția rigidă și încrîncenată a chipului.

Majoritatea celor din neamul Kendy mai aveau cîte un nume, adesea în zeflemea. Dar aceste porecle erau binevenite, pentru că erau mulți. În afară de Rictus, mai erau doi Sándori, dintre care unuia i se zicea Neastîmpăratul, din cauza firii sale agitate, iar celuilalt, Zindi, întrucît i se năzărise cuiva că semăna cu un oarecare Zindi Albano, un tîlhar de demult.

Al doilea călător din cabrioletă era Ambrus Kendy, un bărbat cu vreo zece ani mai tînăr decît Rictus, o rudă destul de îndepărtată de-a lui, aproape numai după nume, dar care îi semăna totuși leit.

Precum toți cei din neamul Kendy. Prolifica lor semințe avea trăsături atât de pregnante încît îi recunoșteai pe fiecare dintr-o privire, chiar dacă familia lor se despărțise de generații întregi în mai multe ramuri. Erau creoli cu toții, cu ochi limpezi, niște bărbați bine făcuți, cu sprîncene stufoase și cu nas proeminent, agresiv, de acvilă: un nas de zăgan, ca al lui Rictus, unul de șoim, ca al lui Ambrus, iar ceilalți fiecare cu cîte unul ca mai toate păsările de pradă, de la vulturi pînă la ulii. Trăinicia neamului lor avea încă un semn: fiind tot mai numeroși și, astfel, avutul familiei din ce în ce mai divizat, mai mulți membri din generațiile anterioare ajunseseră să lege căsnicii așa-zis „potrivite", cu dote mai atrăgătoare decît miresele. Dar în zadar, degeaba se însurau ei cu cele mai șleampete și mai hîde muieri, cu cîte o șchioapă sau o cocîrjată, cu toate grăsanele sau scofîlcitele, cu nasu-n vînt sau cît cartoful, toate au prăsit aceeași rasă strașnică, cu profilul pătrunzător, cu privirea limpede și cu părul castaniu, numai bărbați chipeși și femei frumoase.

Părea că arborele lor genealogic era cu atît mai viguros cu cît mai multe ramuri îi fuseseră retezate de-a lungul veacurilor, iar vlăstarele neamului Kendy se înmulțeau mai abitir, odată cu fiecare cap de Kendy căzut pe eșafod.

Bătrânul Sándor și tînărul Ambrus nu semănau doar la față, ci și la fire. Amîndoi erau foarte spurcați la gură. Adeseori tranșau o împotrivire, o neplăcere sau chiar cîte o controversă cu o simplă vulgaritate. Primul care și-a dat frîu liber limbii în Ardeal a fost Rictus, chit că pînă atunci nimeni din neamul lui nu rostise vreun cuvînt mai deocheat, nici la cea mai aprigă furie. Cei doi Kendy aveau cam aceleași apucături, doar manifestările lor erau diferite: Voievodul ocăra cu glasul gros, poruncitor, cu chipul aprig și înspăimîntător, așa că lui, celui care arunca atît de aspru cîte o singură vorbă de ocară, bineînțeles că nimeni nu îndrăznea să-i calce pe urme. Doar unul singur o făcea, adică tocmai Ambrus Kendy. Dar el îi imita doar conținutul comportării, adaptîndu-i foarte abil forma în propriul său folos. El profera cele mai strașnice sudălmi jovial și binevoitor, nu pe tonul agresiv al lui Rictus, ci cu o bădărănie glumeață, creînd impresia că nici nu era în stare de altceva decît de această sinceritate necioplită. Părea a spune cu întreaga sa ființă că, iată, „recunosc, sînt un mitocan care spune vorbe urîte, dar așa m-a făcut mama, dintr-o bucată, fără ifose, însă drept, un

bărbat adevărat", iar această impresie era subliniată de blîndețea ochilor lui albaștri, de zîmbetul mereu schițat de pe buzele lui, de căldura vocii sale profunde și de pașii săi ampli, degajați, sub care bubuiau podelele. Toate la un loc îi dădeau acestui bărbat voinic un aer simpatic, fiind îndrăgit de toată lumea. Femeile se dădeau în vînt după el. Așa că nici nu a fost de mirare că, la sfîrșitul anilor '90, cînd a ajuns la facultatea de la Cluj, „badea Ambrus" a devenit liderul studenților.

Îl imitau cu toții. Nu erau bărbați adevărați decît aceia care vorbeau ca idolul lor, care știau să înjure frumos, să spună cu voluptate vorbe deochiate, iar cei care vorbeau pe un ton respectuos erau considerați niște fandosiți afectați sau niște tăntălăi mămoși.

Dar Ambrus era și în alte privințe un lider. Era un mare petrecăreț. Chiar și căsătorit de multă vreme, tatăl a trei băieți și patru fete, la el chefurile se țineau lanț, bea întruna și mult. Dar ținea la bătură și, cînd venea la Cluj – ceea ce se întîmpla adeseori și pentru mai multe zile –, era noapte de noapte cu muzicanții după el, ținînd-o într-un „trink" și un dezmăț. Iar tinerii erau tot timpul pe urmele lui.

Revăzîndu-l, Bálint își aminti limpede cît de mult l-au uimit acele veșnice paranghelii, care erau pe atunci la modă și în vîltoarea cărora s-a lăsat și el o vreme prins, chiar dacă nu erau tocmai pe gustul lui.

Dacă ar fi intrat mai tîrziu în acel anturaj în care chefurile nu conteneau, iar nu de tînăr, de abia 18 ani, proaspăt ieșit de pe băncile acelui internat rigid, poate că ar fi reușit să se împotrivească valului care i-a luat și pe el, și pe László Gyerőffy.

Dar nu a avut de ales. Mai cu seamă pentru că ei doi – chiar dacă erau înrudiți oarecum cu mai toți ceilalți – erau considerați niște venetici, niște străini pe care îi tratau destul de distant, fără să-i implice în strengăriile pe care și le permiteau cei ce-și aveau obîrșia în oraș. Această reținere, această antipatie latentă nu se manifesta prin nimic concret, prin nimic exprimabil în cuvinte, nu lua forme pentru care să li se poată cere vreo explicație, însă ea era mereu prezentă într-o sumedenie de amănunte, în toate întîlnirile lor de zi cu zi. Doar rar de tot, aburii de alcool îl duceau pe cîte unul pînă acolo încît să facă vreo aluzie cum că „cine s-a obișnuit cu Viena!" sau „în Ungaria e altfel", dar nimic mai mult.

Față de László Gyerőffy, atmosfera se destinse repede. Îi era de mare folos că știa să cînte foarte bine la vioară, iar în anii de liceu mai pusese mîna și pe alte instrumente, așa că, după cîteva săptămîni, cînta deja cot la cot cu primașul, iar uneori mai sufla și la clarinet sau la taragot. Rîca slăbi, fără să dispară cu totul.

Dar față de Bálint, antipatia aceea disimulată rămase neschimbată. Poate pentru că el nu apuca niciodată să-și bea mințile pînă să cadă sub masă. Oricît de mult ar fi băut, știa întotdeauna ce spune și ce face, iar pe deasupra mai ținea minte și ce făceau ceilalți. Nu reușea să se descotorosească de cenzorul ascuns din sinea sa, mereu lucid și care-l dojenea ori de cîte ori se zbenguia numai în cămașă, chiuia sau lălăia în ritmul lăutarilor: „ești ipocrit, băiete, de ce te dai în stambă, asta nu-i firea ta!"

Însă a mai rămas o bună bucată de vreme pe același făgaș. Voia să le intre pe sub piele ortacilor săi, sperînd că-l vor accepta în gașca lor, trecîndu-i cu vederea obîrșia, așa că își dădea silința să bea cît mai mult, să stea cot la cot cu ei prin toate crîșmele, să facă țăndări tot ce-i stătea în cale, ajungînd pînă la limita impusă de criticul niciodată adormit din sufletul său.

Încerca să calce pe urmele colegilor săi, care nu pregetau să-i facă de două parale pe toți cei care nu trăgeau vîrtos la măsea, ci o luau cu duhul blîndeții, care nu-și pierdeau mințile la auzul lăutarilor, nu știau pe de rost toate cîntecele ungurești, care nu aveau o melodie preferată, la care să se prăvălească pe masă sau să rupă vreun scaun ori măcar să spargă vreo două-trei pahare. Așa cum făcea badea Ambrus, deci cum făceau toți ceilalți, cu o considerație specială pentru cei pe care zorii îi prindeau vărsîndu-și amarul în brațele primașului sau sărutîndu-l pînă-l umpleau de bale pe ceteraș.

Iar în toate astea emulația juca un rol important. Fiecare voia să fie mai breaz decît alții, să fie mai cu moț – cum sînt toți tinerii: plini de emfază și de maimuțăreli.

Ca să aibă cu ce se făli a doua zi: „Vai, cum m-am îmbătat aseară!" – uneori chiar față de micile contese care mai că-i luau în serios. Nici nu era de mirare, fiindcă, de fapt, fetele, ahtiate după adulare și obsedate de măritiș, nu dădeau doi bani pe fanfaronadele lor, însă se bucurau că erau luate în seamă și li se cînta în strună. Ceea ce le și ungea la suflet, fiindcă, la cele care păreau că se dau în vînt după toate astea, ba și spuneau cît de ahtiate sînt după cîntecele

ungurești, lăutarii se abăteau mai des sub fereastră să le tragă cîte o serenadă, ceea ce era la ordinea zilei, înainte de orice benchetuială sau la spartul chefului.

Nici mămicile nu făcea prea mare caz de toate astea. Doar și soții lor, care erau deja din generația maturizată după '48, în anii absolutismului, cînd tinerii nobili nu mai aveau acces la funcțiile publice – ocupația lor de bază pînă atunci –, fiind deci condamnați să taie frunze la cîini, se împrieteniseră binișor cu paharul. Totuși erau soți buni și, chiar dacă mai dădea cîte unul ortul popii, nu soțiile erau de vină că nu i-au ținut din scurt. Dar mamele aveau și alte motive să treacă totul cu vederea: adeseori, aceste chefuri cu lăutari începeau pentru mai multe ore alături de fetele lor, prilejuri numai bune ca să le ceară cineva mîna, iar cînd bărbații benchetuiau de capul lor, cum se întîmpla cel mai adesea, măcar erau în cercul lor restrîns, unde damele deșucheate nu aveau niciodată acces. Soțiile preferau ca bărbații să-și petreacă nopțile cu țiganii decît „să umble haihui, draga mea, și să se umple de cine știe ce boli lumești".

*

Amintindu-și de toate astea din perspectiva ultimilor cinci, șase ani, Bálint înțelegea mai bine, mai limpede decît pe vremea studenției unele detalii. Într-adevăr, fetele erau încântate sau cel puțin așa păreau să fie de bărbații cărora li se dusese vestea de cheflii. Nu întîlnise decît una singură care își încrunta sever sprîncenele prelungi și bine conturate, ridicîndu-și bărbia cînd vreunul dintre viteji încerca să se umfle în pene de față cu ea.

Doar una singură: Adrienne Milóth.

O fată aparte, cu capul pe umeri! Diferită aproape complet de toate celelalte. Ea nu dansa niciodată ceardaș, melodia ei preferată era un vals, abia se atingea de șampanie, iar privirea ei era mereu serioasă și îngîndurată. Atrăgătoare și foarte inteligentă. Cum de s-a putut mărita cu îmbufnatul acela de Pál Uzdy! – Ce să-i faci, femeilor le plac figurile diabolice! – își spuse el, la fel de contrariat ca atunci cînd, cu doi ani mai devreme, aflase vestea logodnei lor.

Dar nu era gelos, nici vorbă de așa ceva!

*

În primăvara lui '98, cînd Adrienne a fost scoasă în lume, el era deja în anul patru la drept, iar relația lui cu splendida doamnă Abony era în toi. Fusese o nebunie. Prima lui legătură adevărată. I-a dat tîrcoale luni de zile, cînd chinuit de disperare, cînd îmboldit de speranțe, ca, pînă la urmă, minunea să se împlinească! Legătura aceea îi acaparase sentimentele, toată energia, nu mai vedea nimic în jurul lui.

Așa că nu dragostea îl îmboldea să frecventeze familia Milóth. Între el și Adrienne nu a fost niciodată vorba de dragoste, nici măcar ca subiect de discuție. Nu au flirtat și nici nu și-au spus cochetării. Nu a dorit-o nici o clipă ca femeie, oricît de mult ar fi dansat cu ea, oricît de des ar fi întîlnit-o, rămînînd între patru ochi aproape zi de zi.

În anturajul lor, faptul că un tînăr era văzut adeseori într-o casă cu fete de măritat nu avea nici o semnificație aparte. Pe vremea aceea, Clujul era plin de viață, iar pe deasupra, din cauza dimensiunilor sale provinciale, toată lumea se întîlnea, vrînd-nevrînd, cu toată lumea.

Familiile ardelene mai înstărite își petreceau și iernile acolo, iar vizitele de după-amiază aveau loc fără nici o formalitate. Saloanele doamnelor bătrîne erau pline de nepoți, de rude și de admiratori, iar în casele cu fete de măritat se îmbulzeau „domnișorii" umblați prin lumea largă. Nu era nevoie de invitații speciale decît pentru prînzuri și cine. Dar, la ora gustărilor, era mai bătător la ochi dacă cineva nu apărea mai multe zile la rînd. Așa că, dacă cineva venea zilnic la cafea cu frișcă în casa cuiva, nu însemna cîtuși de puțin că i se scurgeau ochii după vreuna din fete.

De-obicei, cîte trei-patru domnișoare, împreună cu vreo cinci-șase băieți, înrudiți sau după simpatii, formau cîte un grup mai intim și erau nedespărțiți la tenis, la ceaiuri, la teatru sau în excursii. Nu îi legau decît preocupările comune și simpatia.

Da, o adevărată simpatie – doar atîta era între Bálint și Adrienne Milóth.

Desigur că și frumusețea ei a contat, dar el se simțea atras doar platonic de ea, ca de o bijuterie delicată sau de o statuetă bine finisată.

Îi plăcea statura ei suplă, care o făcea să pară încă o copilă, mersul ei aerian, dar plin de forță, care-i amintea mereu de tabloul Dianei,

comoara sălii Fontainebleu de la Louvre. Cu aceleași proporții un pic alungite, cu capul relativ mic și cu talia arcuită, ca zeița cu mîna dusă la spate ca să-și scoată o săgeată din tolbă. Pășind la fel de lin și de prelung. Chiar și culorile se potriveau: avea pielea marmoreană, cu o vagă nuanță aurie, care-i lumina imperceptibil fața, gîtul, umerii, brațele de sub decolteul rochiei de bal. Doar părul și ochii erau diferiți, fiindcă Diana era blondă, cu ochi albaștri, iar Adrienne Milóth avea părul șaten, în valuri care păreau mereu în vînt, și ochii de culoarea chihlimbarului.

Într-adevăr, era o plăcere să o privești și captivant să stai de vorbă cu ea. Avea despre orice subiect idei interesante și foarte personale, ceea ce era puțin obișnuit pentru o fată tînără ca ea. Iar pe deasupra era și foarte cultă. Față de ea, nu se sfia să vorbească despre istorie sau literatură, ceea ce pe alte fete le-ar fi indispus, iar unele chiar îi reproșau că vrea să se fălească cu toate cele pe care le știa. Dar Adrienne era acasă în orice domeniu. Vorbea excelent mai multe limbi. Îi plăcea foarte mult să citească, dar detesta cu înverșunare literatura siropoasă cu care erau intoxicate toate fetele de teapa ei. Era înverșunată, deoarece, în institutul de la Lausanne, unde fusese educată, ea auzise deja despre Flaubert și Balzac, despre Tolstoi și Ibsen, ca urmare avea toate motivele să fie mistuită de interes după marile opere, cu adevărat valoroase.

Așa au discutat și în timp ce au cinat prima oară împreună, dintr-o simplă întîmplare, la balul care a însemnat pentru Adrienne ieșirea ei în lume. Apoi el a început să-și petreacă tot mai des după-amiezile în casa Milóth.

Era tocmai perioada în care Bálint l-a descoperit pe Spencer, care a avut o mare influență asupra lui. Mai ales primul volum din *Principles of Sociology*, în care sînt tratate noțiunile de bază: apariția conceptului de Dumnezeu și a credinței în existența sufletului la omul primitiv. Fiind sub influența acestor idei, el începu instinctiv să-i vorbească fetei despre ele și, spre marea lui mirare, descoperi în răspunsurile ei ecoul propriilor sale cuvinte și setea spirituală cu care îl asculta. Așa au început discuțiile lor, cînd rămîneau între patru ochi, dar bineînțeles că nu s-au oprit la un singur subiect, ci, cu timpul, au trecut de la o problemă la alta, aventurîndu-se tot mai departe, cu curiozitatea imposibil de stăvilit caracteristică minților tinere. Bálint rememora multe din cuvintele spuse cu zîmbetul pe

buze de bunicul său, o mulțime de judecăți înțelepte despre oameni și lucruri, din care se întrupa acea viziune complexă despre lume, pe care abia atunci începu să o înțeleagă mai bine, și multe alte amănunte științifice pe care bătrînul a fost în stare să i le explice limpede, pe înțelesul minții lui de copil la 12, 14 ani. Ca acum el să explice, să dea mai departe toate acestea, ceea ce îl ungea la inimă, cu atît mai mult cu cît, față de fata aceea atrăgătoare, gata oricînd să-i dea o replică pe măsură, el reușea să se exprime mai plastic, mai frumos decît față de oricine altcineva, de parcă prezența ei, cu ochii țintă la el, i-ar fi întețit pofta de vorbă.

Au petrecut așa o mulțime de după-amiezi, cînd timpul zbura pe nesimțite.

Chiar cînd zilele erau tot mai lungi, discuțiile lor se întindeau mult după asfințit.

Uneori erau întrerupți de cîte un oaspete întîrziat, dar, de cele mai multe ori, totul se termina la auzul vocii severe a doamnei Milóth, din dreptul ușii mereu larg deschise:

– De ce stați pe întuneric, Ady? Știi bine că nu-mi place! Aprinde imediat lumina!

La care Adrienne se ridică, fără să scoată o vorbă, rămîne o clipă nemișcată, de parcă și-ar aduna puterile ca să se poată supune, fără să protesteze – scrutează întunericul plină de trufie –, apoi se apropie cu pașii ei alungiți de lampadarul pe care îl aprinde. Și, înainte să se întoarcă, mai rămîne o clipă cu pupilele îngustate ațintite în lumină...

Toate acestea îl năpădiră pe Bálint fără o ordine precisă și nu sub formă de fraze sau cuvinte, ci mai degrabă ca niște scene vii, complexe, pînă în cele mai mici amănunte, dar fără nici o cronologie, ci dintr-odată, într-o cavalcadă de detalii.

*

Dar reveria lui fu scurtă.

Îl ajunse din urmă o nouă trăsură. Erau alți cunoscuți, pe care era nevoit să-i salute, așa că viziunea de adineauri dispăru ca imaginea de pe luciul unei ape, tulburată de cea mai firavă adiere de vînt.

Numărul atelajelor sporea neîncetat, într-un șir tot mai dens, ridicînd nori de praf, care pluteau molcom peste pășunile întinse de-a lungul drumului.

Toate veneau de la curse, pline cu invitații care mergeau la Șiclod.

Doi suri borțoși se opinteau cu o șaretă lăbărțată, deschisă, în care era tolănit prefectul. „Servus", îi strigă el prietenește lui Abády, dispărînd în norii alburii. Alte trăsuri îl depășiră pe la dreapta și abia apuca să deslușească în goana lor cîteva chipuri, înainte să fie înghițite de volbura opacă. Într-un gig cu un singur armăsar era Zoltán Alvinczy, urmat de două calești elegante, din care nu recunoscu decît vreo două, trei doamne – de pildă pe văduva Gyalakuthy, împreună cu fiica ei, Dodo. Brusc, apăru un atelaj american de concurs, care dispăru ca o nălucă. Era Tihamér Abonyi, care-și strunea trăpașii murgi plin de eleganță, cu coatele ridicate și cu pumnii strînși la piept. Era împreună cu frumoasa lui soție, simpatica Dinóra, care se întoarse spre Bálint, dezvelindu-și într-un zîmbet senzual dantura albă ca perlele.

Vîltoarea prafului nu apucă să se potolească, fiindcă din dreapta apăru o nouă trăsură cu patru plăvani mari și costelivi. Nu se grăbeau, mergeau în trap potolit și egal. Se vedea că erau deprinși cu drumurile lungi. Erau cai de cîmpie, obișnuiți cu stațiile îndepărtate. Exact contrariul armăsarilor cazaci ai lui Abonyi, în stare să mănînce pămîntul preț de vreo douăzeci de minute, chiar și zece kilometri, ca apoi să nu-i mai urnești din loc nici cu bîta. Dar aceștia erau în stare să facă și o sută de kilometri pe zi, fără să-i poată scoate cineva din trapul lor monoton și fără să-și piardă pofta de drum.

Abády îndrăgea această rasă veche, neaoș ardelenească. Le privea trapul cu ochi de cunoscător. Nu-i recunoscu pe cei din trăsură decît atunci cînd ea ajunse în dreptul lăturașului de la șaretă.

Pe bancheta din față stătea un bărbat necunoscut, iar lîngă el era Margit, mezina familiei Milóth. În spate stăteau două femei. Celei din dreapta nu îi văzu fața, dar nu putea fi decît Judith, fata cea mare, fiindcă la dreapta ei era Adrienne, sora ei, acum măritată, pe care o recunoscu din profil, dar nu din prima clipă, fiindcă părul, care de obicei îi flutura întruna, atît de aparte, acum era strîns într-un coc, sub un fel de turban cafeniu, ce-i cobora în falduri grele pe gît și pe umeri, apărînd-o de praf, iar fața delicată abia i se zărea de sub voalul prins cu o broșă sub bărbie. Dar nu putea să fie decît ea, cu nasul acela doar un pic în vînt și cu buzele ușor arcuite! Așadar o va întîlni și pe ea la balul de la alde Laczók.

Fiind deja o femeie măritată, era firesc să le țină ea companie surorilor sale și nu mama lor, o acritură pentru care a fost o corvoadă să o scoată și pe Ady în lume.

Bálint începu să calculeze cam ce vîrstă aveau cele două domnișoare, pe care le cunoștea de cînd erau niște copile. Judith să tot fi avut vreo șaptesprezece ani, iar Margit nu mai mult de șaisprezece. – Și erau deja aduse la bal? Dar își aminti că erau neamuri apropiate cu cei de la Șiclod. Mama lor era rudă de sînge cu familia Kendy din Bozsva – așa că era firesc ca fetele, oricît de tinere ar fi fost, să fie binevenite la o asemenea sărbătoare familială.

Deci iată că se va întîlni din nou cu Adrienne Milóth. Nu simțea nici bucurie, nici buimăceala inexplicabilă de mai înainte, cînd și-a amintit doar de ea. Se simțea indiferent.

Gîndurile i-o luară razna, în alte direcții.

Cu timpul, au început să-l ajungă din urmă altfel de atelaje. Majoritatea cupeurilor și landourilor de doi sau de patru cai i-o luaseră deja binișor înainte, iar acum veni rîndul puzderiei de căruțe țărănești, cu leucă, în care se bălăngăneau gospodarii din satele învecinate, singuri sau cu muierile lor și care, fiind gîtuiți de emoții, mai dădură și cîte ceva de dușcă, așa că acum cîntau de mama focului, oricît de deșelați ar fi fost de hurducăielile mîrțoagelor din hamurile lor. Mergeau care pe unde apuca, cînd pe stînga, cînd pe dreapta drumului, încoace și încolo, numai să nu-i depășească alții – fiindcă puzderia de secui de pe Valea Nirajului se luau la întrecere mai abitir decît coconii. Își biciuiau de zor gloabele sure sau plăvane, smucindu-le din hățuri, să o ia la goană, puturoasele naibii, dacă nu au apucat să se preoțească, de ce capete mari aveau.

Mai apărea printre ei și vreunul cu mantou, în cîte o brișcă măruntă, mînată de un surugiu – erau notarii sau preoții, fie catolici, fie reformați, din calea cărora, oricît ar fi țipat la ei, nici pomeneală să se tragă gospodarii, hîrjoana fiindu-le mult mai pe plac.

Praful era deja insuportabil, totul părea învăluit în ceață, de nu vedeai la cinci pași de tine.

Deodată apăru un călăreț: țicnitul baron Gazsi, cum îi spunea toată lumea lui Gáspár Kadacsay. Era încă cu botforii în picioare și în pantaloni albi de jocheu, cu mantaua albastră de husar descheiată și cu căciula de soldat de rînd lăsată pe o ureche.

Participase în ziua aceea la patru runde de curse cu obstacole și, de parcă nu i-ar fi fost de ajuns, acum scotea sufletul către Șiclod dintr-un ponei tărcat. Galopa prin puzderia de căruțe fără să scoată o vorbă. Își strunea calul numai cînd îi apărea în față, din vălătucii deși de praf, pe nepusă masă, cîte o șaretă, ca apoi să se opintească din nou, sărind dintr-o parte în cealaltă a drumului.

Dar nici nu-l înghițiră bine norii de colb că dindărăt se făcură auzite niște plesnituri strașnice de bice, repetate mărunt, ca o salvă de artilerie. La început mai îndepărtate, dar apropiindu-se tot mai amenințător. Iar pe deasupra se auzea un glas răgușit, care acoperea de la distanță huruiala îngrozitoare a căruțelor:

– Dii! Dii! La o parte! Dumnezeii mamelor voastre!

Secuii, care pînă atunci nu se sinchisiseră de nimeni, acum se bulucirăcare-ncotro, să se tragă din cale. Și, cît ai clipi din ochi, apărură în dreptul landoului lui Bálint, într-un galop bezmetic, trăpașii unui falet, în hamuri înzorzonate, cu nările căscate și cu zăbalele înspumate, iar după ei rotașii, aproape frecîndu-se de lăturașii lui. Iar cei cinci suri trăgeau o trăsură joasă, din lemn de frasin, bine țintuită, cu roțile din spate abia atingînd pămîntul și patinînd un pic într-o parte și-n alta, gata să-și ia zborul de la forța celor cinci bidivii.

Pe bancheta adâncă de piele, care se clătina ca un leagăn în harnașamentul ei de curele, trona Jóska Kendy, țeapăn, cu picioarele răschirate și cu pipa între dinți. Cu hățurile celor cinci cai, gata să plesnească, înfășurate pe brațul stîng, iar cu dreapta șfichiuind din greu într-o parte și-n alta din biciul lung, cu patru capete.

Calea i se deschise, doar știa toată lumea că nu era înțelept să stai prea mult pe gînduri cînd striga domnișorul Jóska. Fiindcă, dacă te agăța cu vreuna din trăsurile lui zdravene, îți smulgea cel puțin o roată, dacă nu te răsturna cu totul în șanț. Era mai bine să te ferești!

Așa că se dădură la o parte cu toții și atelajul se făcu nevăzut.

*

În cele din urmă, începu să se întrezărească din norii de praf șirul plopilor italieni care duceau la castelul Laczók. Birja coti pe aleea presărată cu pietrișul care înghiți dintr-odată huruitul asurzitor al căruțelor din ultima jumătate de oră.

Nu se mai auzea decît clinchetul zurgălăilor și fîșîitul discret al roților.

II

Castelul Laczók de la Șiclod era o clădire tipic ardelenească, ridicată pe coama plată a dîmbului care despărțea șoseaua de satul dindărătul său.

Tăpșanul, înalt abia de vreo zece metri, avea o formă aproape perfect dreptunghiulară, cu trei dintre laturi libere, iar cu a patra în prelungirea dealului domol din dos, împînzit de vii.

Probabil că era locul unui vechi castru roman, atît de regulate erau șanțurile din jurul zidurilor.

Aici, la hotarul dintre Scaunul Mureș și vechiul comitat Turda, moșierul de atunci construise cîndva, la sfîrșitul Evului Mediu, o cetate de piatră, ca să-și păzească iobagii de secuii liberi care-și făceau de cap pe acolo.

Dar nimeni să nu creadă că aceea fusese o fortăreață strașnică, precum cele ilustrate în gravurile germane sau franceze – era doar o mică cetățuie, cu cîte un turn în cele patru colțuri, legate între ele de ziduri, iar deasupra porții cu o construcție mai retrasă, cam cît o jumătate de etaj, plină de creneluri, iar în mijlocul cadrilaterului, cu o clădire pătrată, cu ziduri înfiorător de groase și ferestre disproporționat de înguste.

Era o nimica toată în bătaia tunurilor sau a vreunui asediu bine gîndit, dar în calea tîlhăriilor tătarilor, ale haiducilor și ale pribegilor, în vremuri de restriște, devenea un adăpost de nădejde pentru toate viețuitoarele din împrejurimi.

Așa trebuie să fi stat lucrurile pînă pe la jumătatea secolului al XVIII-lea, cînd stăpînul din acea vreme – Ádám Laczók, vicecancelarul Transilvaniei și *Statum Praeses*, după cum îl recomanda și blazonul – a transformat totul, după moda vremii, cum se și cuvenea din partea unui om umblat pe la Viena, München și Brandenburg.

Deasupra clădirii centrale a ridicat un acoperiș nou, în trei ape, care se înălța mai întîi abrupt, deasupra zidurilor, fiind secționat de

o cornișă în relief, ca apoi să se unească într-o spirală, ca un fel de ciupercă, mai înaltă decît clădirea în sine. În jurul ferestrelor, la fel de înguste, a pus să fie cioplite din piatră ghirlande de flori și de fructe, iar colțurile le-a decorat cu pilaștri sculptați de asemenea din piatră. Dar capodopera era balconul adăugat chiar în centrul zidului vechii cetăți, sprijinit pe niște stîlpi dolofani și boltiți, aidoma unor împletituri din nuiele, cu balustrada de piatră înaltă și plină de arabescuri, în cele mai complicate forme ale stilului rococo, din care se avîntau spre cer niște bare subțiri de fier, care sprijineau acoperișul, de asemenea dublu și tot în formă de ciupercă, la fel ca acela de pe clădirea centrală, dar nu acoperit cu șindrilă, ci cu aramă roșiatică.

Văzîndu-l, nu puteai să nu te întrebi de ce nu au continuat ceea ce începuseră la parter, fiindcă așa părea că acoperișul greu nu era susținut de nimic, drugii de fier fiind aproape invizibili. Probabil că respectabilul vicecancelar a conceput acel balcon în stilul chinezesc al Pagodenburgului de lîngă München, atît de îndrăgit și de greșit înțeles pe timpul acela, iar de jur împrejur, de pe barele de fier atîrnau o mulțime de draperii, dînd întregului etaj aspectul unui cort oriental, accentuat și de marginile curbate în sus ale acoperișului de aramă și de fantasticele streșini terminate la colțuri în volute prelungi, din ale căror gîtlejuri de dragoni probabil că apa de ploaie țîșnea pînă departe.

Dar au trecut anii, iar secolul al XIX-lea a adus noi gusturi și alte exigențe. Se vede treaba că și acel Laczók de atunci a fost un arhitect remarcabil. Fiind un om al timpurilor sale, intervențiile lui poartă pecetea stilului Empire. El a lăsat vechea clădire așa cum a fost, dar i-a mai adăugat de o parte și de alta două intrări și două aripi cu pilaștri, care ajung pînă la zidurile cetății, unde se frîng în unghi drept și se îngemănează cu ele, într-o formă perfectă de U. Într-una dintre aceste aripi și-a găsit locul biblioteca, iar în cealaltă sera de flori. Tot el a construit, de-a lungul zidului din dos, în același stil, șirul de grajduri și bucătăria, dar în plus a dărîmat și partea de zid din dreptul fațadei, care obtura vederea. Erau vremuri de pace, iar fortărețele deveniseră de prisos, fiindcă nu mai călca picior de turc sau de tătar prin acele locuri, iar el voia să vadă drumul mare, ca toți cei din acele vremuri, care voiau să se bucure de viață.

Aceasta era imaginea castelului Laczók care se deschidea în fața invitaților dincolo de plopii înșirați de-a lungul aleii, nu prea îndepărtată de șosea și aproape paralelă cu aceasta, după ce treceau peste pajiștea generoasă pentru ca stejarii bătrîni să-și poată desfășura în voie coroanele bogate și se opinteau pe povîrnișul scurt, pînă la turnul din spate, ca apoi să intre pe poartă, să lase în urmă manejul din dreptul grajdurilor și, dincolo de arcadă, trăsurile să se oprească pe peronul din dreptul treptelor străjuite de colonade.

La fel cum ajunse și Bálint, ca să fie preluat imediat de servitori. De pe ultima treaptă veghea János Kádár, majordomul, un bărbat puțin adus de spate, cu mustața cărunță, într-o livrea lungă, împodobită cu galoane. Se vedea pe el că era deja copleșit de griji și de toate cele pe care le avusese de îndeplinit în ziua aceea, iar în spatele lui stăteau smirnă un băiat angajat cu ziua, în livrea, și Ferkó, valetul casei, care s-au repezit deodată să-i ia pelerina și geanta de voiaj.

– Unde aș putea să mă spăl un pic? – îl întrebă Abády pe bătrînul servitor.

– Imediat, domnule – îi răspunse majordomul și îl strigă pe valet: Ferkó, condu-l pe domnul conte în camera din colț și vezi să fie cana plină cu apă și prosoape curate!

Dar se răzgîndi pe dată:

– Nu! Mai bine mă duc eu! – și, apucînd geanta de voiaj, îl însoți pe tînărul musafir de-a lungul foaierului cu bolți înalte ce ducea în clădire.

Intrară pe una dintre ușile din dos în camera de oaspeți, în care se vedea că mai veniseră și alții să se primenească, fiindcă, pe lîngă masa de toaletă, erau aruncate de-a valma o mulțime de prosoape folosite, ciubărul era plin cu apă murdară, iar cana era goală.

– La naiba! – spuse Kádár și ieși în grabă.

I se auzea glasul strigînd către curtea din dos:

– Anikó, Máli! Pe unde umblați? Apă proaspătă și ștergare curate în camera de oaspeți! Și nu s-a găsit nimeni să golească ciubărul? Eu să le fac pe toate? – iar de undeva se auzi o ușă strașnic trîntită.

În scurt timp apăru într-un suflet un servitor tînăr, desculț, cu prosoape curate și o cană de apă proaspătă, care apoi se opinti gemînd cu ciubărul plin și se făcu nevăzut cît ai bate din palme, lipăind discret, cu picioarele goale, pe podeaua de lemn.

*

Doamnele mai în vîrstă se adunaseră în jurul gazdei, în micul salon de la etaj.

Printre ele era și tanti Lizinka, așezată într-o rînă, după cum îi era obiceiul, cu picioarele adunate sub fusta ei largă, scufundată într-un fotoliu adînc. Alături de ea stătea văduva Gyalakuthy, Adelma, și încă vreo două-trei mămici, venite să-și însoțească fiicele la bal. Alte vizitatoare se aflau acolo doar ca să facă act de prezență și să-și exprime onorurile față de gazdă – precum soția lui Benő Balog-Péter, secretarul prefecturii, bătrîna doamnă Bartókfáy, care locuia în vecini, și altele de teapa ei. Soții lor, după ce sărutaseră mîna contesei, se adunară în jurul stăpînului casei, care-i aștepta în grădină, în timp ce doamnele rămaseseră în salon, ca să se bucure de bunătățile dejunului frugal, ale cărui resturi rămaseseră de-a valma pe bufetul din colțul încăperii – o sumedenie de cești de ceai și de cafea, fileuri de șuncă, cozonaci și multe alte prăjituri, toate de casă, alături de nenumărate pahare – fiindcă servitorii nu-și vedeau capul de treburi, darmite să mai și strîngă resturile din salon.

Mica încăpere era ticsită de lume. Toate invitatele stăteau cu fața către stăpîna casei, de parcă ar fi ținut-o sub asediu, iar ea ședea strîmtorată pe o canapea mică, chiar alături de ușă. Sofaua aceea minusculă era locul în care-și primea întotdeauna invitații și de unde putea să țină în frîu întreaga gospodărie.

Din cînd în cînd, în ușa abia crăpată apărea chipul vreunei servitoare sau a cîte unei dădace, care-i șoptea ceva la ureche doamnei Laczók, mereu atentă la toate și care-i dădea, tot în șoaptă, de fiecare dată, porunca cuvenită, ca apoi să se facă de îndată nevăzută. Iar conversația continua neabătută, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Și o ținură așa întreaga după-amiază.

Pentru doamna Laczók, propria ei onomastică era cea mai grea zi a anului.

Atunci venea mereu o mulțime de oaspeți, iar ea era nevoită să se ocupe de fiecare în parte, să supravegheze tot ce se gătește și se coace, ca să mențină onoarea bucătăriei sale, căreia i se dusese vestea peste tot. Iar toate astea îi creau mari bătăi de cap. Anul trecut se trezise cu sare în îngheață. Îi venise să intre în pămînt de rușine!

Cu doi ani în urmă, simțise că limba de viței are un miros straniu și abia mai apucară să aducă într-un suflet alta proaspătă.

Cumnata ei, Alice Laczók, o fată bătrînă, era atît de aiurită, încît nu putea să lase nimic în seama ei.

Iar fiicele nu-i fuseseră de prea mare folos, la început fiind prea mici, iar acum, că s-au mai împlinit, îi mai dădeau cîte o mînă de ajutor, mai fugeau pînă la bucătărie, ori să aducă ceva de prin cămară sau din ghețărie, dar anul acesta nu făcură nici măcar atît, din cauza prăpăditului acela de concurs de la hipodrom, unde se duseseră încă dinainte de masă, ca să se întoarcă doar seara acasă.

Fusese nevoită să se ocupe singură de toate, pînă ce au început să sosească musafirii, iar de atunci era țintuită pe sofaua aceea, obligată să pălăvrăgească cu politețe, în timp ce mintea îi era numai la puzderia de amănunte legate de treburile gospodăriei.

Ardea de nerăbdare să scape de cei veniți doar să o felicite, să-și ia rămas bun de la ei, iar invitații să se schimbe pentru cină. Dar ea nu se mișca de pe canapeaua ei, ci își întorcea încoace și încolo fața frumoasă, însă deja un pic împlinită, vorbind mereu cu aceeași amabilitate:

– Da, draga mea... Bineînțeles că ai dreptate... Vai, ce interesant!... – în timp ce mintea îi era la șampania care a fost oare pusă la gheață din timp, la frișca poate deja brînzită, la ușa de la ghețărie poate uitată deschisă sau la carnea de vită, poate insuficientă pentru gulașul vizitiilor. O avea oare grijă de astea cumnata ei, Alice, pe seama căreia a lăsat totul, deși era o aiurită, dar pînă să se întoarcă fetele acasă nu avusese de ales, oricît de îngrijorată ar fi fost.

Noroc că tanti Lizinka vorbea întruna, nu-i tăcea gura. Diseca, cu vocea ei pițigăiată, fiecare bîrfă în parte, iar cucoanele erau atente numai la ea. Nimeni nu îndrăznea să o contrazică: mămicile de teamă știindu-i gura spurcată, iar cucoanele de vază fiindcă știau că, oricît de stafidită și de bătrînă ar fi fost, avea încă destulă influență în tot comitatul Mureș-Turda. Doar ea fusese cea care, cu doi ani în urmă, a ținut piept întregului județ și a tras toate sforile ca să fie ales, pentru prima oară, un deputat țăran, vestitul badea Makkai, numai pentru că i-a sărit țandăra cînd fusese propus un candidat pe care ea nu-l înghițea. S-a dus vestea chiar că ea însăși, doamna Sarmasághy, i-a dictat opincarului, cuvînt cu cuvînt, tot discursul electoral.

Cea mai nouă bîrfă era legată de Miklós Absolon, dușmanul ei dintotdeauna, care era foarte influent în cele două plase din Nord, cuvîntul lui având greutate, chiar dacă abia se mai mișca de pe moșia lui.

Absolon trăia de mai mulți ani cu guvernanta lui. Acesta era scandalul despre care vorbea mai tot timpul tanti Lizinka, ca și astăzi, cînd adusese din nou vorba despre „măgarul acela bătrîn" și despre „stricata aia", care după spusele ei a fost pe vremuri „o servitoare nespălată" și acum și-ar înșela stăpînul cu toți terchea-berchea – „Credeți-mă că știu ce vorbesc!"

*

În tot acest timp, Bálint Abády își termină toaleta sumară în camera de oaspeți de la parter. Tocmai ieșea în hol cînd dădu cu ochii de Kádár, același majordom bătrîn, cu o tavă plină de tacîmuri în mînă.

– Unde aș putea să o găsesc pe contesă? – îl întrebă el.

– Lăsați-o în pace acum pe contesă – îi răspunse aproape furios bătrînul. Are și așa destule pe cap, săraca. Ați face mai bine să vă duceți în grădină, unde s-au adunat toți domnii! – și își văzu pufăind de ale lui, fără să-i mai aștepte răspunsul.

Așa că Bálint ieși din casă.

La vreo sută de pași de balconul central, cu acoperișul de aramă, la buza șanțului cetății de odinioară, se lăfăia un tei cu crengi vînjoase, sub care se adunase o societate numeroasă.

Erau de față toți bărbații, nu doar cei tocmai sosiți de la hipodrom, ci și alții, veniți de la Tîrgu Mureș sau de prin vecini să o felicite pe doamna casei, de ziua ei.

În dreptul copacului era o masă dintr-o veche piatră de moară, cu mai multe carafe pline cu vin, sticle de apă minerală și o puzderie de pahare.

La rădăcina teiului stătea stăpînul casei, iar împrejurul lui se așezaseră în cerc invitații, care pe bănci, care pe scaune, dar grupați în mod spontan, după vederile politice ale fiecăruia. La dreapta, chiar alături de gazdă, stătea Sándor Kendy, Rictus, care, pe vremea lui Kálmán Tisza, a fost timp un deceniu și jumătate prefect, lîngă el stătea Péter Kis, noul prefect, după care urma

Soma Weissfeld, director de bancă și consilier regal, titlu pe care i-l datora lui Jenő Laczók, fiindcă erau de zece ani împreună la cîrma societății pe acțiuni pe care o înființaseră pentru exploatarea patrimoniului forestier indivizibil al familiei Laczók. Lîngă bancher stătea Benő Péter Balog, ambițiosul notar, eternul contracandidat la funcția de subprefect, apoi venea badea Ambrus, care, chiar dacă era mai atras sufletește de opoziție, pe față se arăta mereu alături de Rictus, iar lîngă el erau băieții Alvinczy – Ádám și Zoltán, care însă îi țineau mereu isonul lui Ambrus – și, în sfîrșit, Jóska Kendy, cu eterna lui pipă din spumă de mare. El nu făcea niciodată politică, dar atunci tocmai voia să-l procopsească pe prefect cu doi cai de-ai săi, de care voia să scape. Aici se termina șirul celor care simpatizau cu puterea și urma Béla Varju, un bărbat negricios cu fața acoperită de barbă pînă sub ochi, vecin cu alde Laczók, unul dintre stîlpii opoziției din județ și un orator de temut. La stînga gazdei erau de asemenea mulți: subprefectul Ördüng, care se dădea de-obicei cu opoziția, împreună cu omul lui de încredere, primpretorul Gaálfy, apoi un domn mai în vîrstă, Péter Bartókfáy, fost deputat, purtînd cizme și pantaloni unguresți, dr. Zsigmond Boros, unul dintre stîlpii societății citadine și ai baroului, iar la urmă Isti Kamuthy, un tînăr bucălat, cu chip de copil, mînat de ambiții politice ascunse, motiv pentru care se fofila mereu pe lîngă „bărbații serioși".

Între Varju și Kamuthy era ghemuit Dániel Kendy, dar nu din cauza afinităților sale politice, ci pentru că voia să fie mereu cît mai aproape de mesele pline cu vin, așa că nu scotea o vorbă, ci golea pahar după pahar în tăcere.

În afara cercului stăteau tinerii, cei care se vor întrece dansînd la bal sau cei care nu au mai încăput în jurul mesei, printre care și Tihamér Abonyi, care, fiind originar din județul Vas, se postă alături de László Gyerőffy, conștient de descendența sa aleasă din nobilimea ungară. Abády se bucura să-l vadă pe László, simpaticul său verișor și fost coleg de clasă: „Unter Larven die einzige fühlende Brust!" – vorba lui Schiller.

Dar nu apucă să se apropie de el, pentru că prefectul Péter Kis îl observă și sări să-l întîmpine ca pe unul de-al lor.

– Care dintre ei e gazda? – îl întrebă Bálint, fiindcă el nu o cunoștea decît pe doamna Laczók, pe care o văzuse de cîteva ori la familia Milóth, fără ca pe soțul ei să-l fi întîlnit vreodată.

– Hai să te prezint, dragă prietene – și Péter Kis îl luă ocrotitor pe după umeri.

Coroana joasă a copacului îi obligă să se aplece ca să ajungă pînă la Jenő Laczók, așezat pe o băncuță de brad, chiar lîngă tulpina vînjoasă a teiului. Era un om greoi, corpolent, complet chel, cu o singură șuviță de păr deasupra frunții, ca o insulă întunecată în marea craniului, gălbuie ca de porțelan. Pielea de pe ceafă i se răfrîngea în două cute, iar gușa în trei. Paloarea feței sale lăbărțate îi scotea în evidență negreala mustății pe oală și cea a sprîncenelor bine arcuite peste tăieturile oblice ale ochilor ascunși în grăsime, de parcă s-ar fi minunat întruna. Nu se sprijinea nici de copac, nici de spătarul băncuței, ci se ținea drept, ca o statuie, cu trupul ținut în echilibru de propria sa robustețe. Cu unul dintre picioarele-i scurte atingea pămîntul, iar pe celălalt și-l îndoi sub el, iar mîinile și le ținea îndepărtate pe genunchi. Lui Bálint i se părea aidoma statuilor din steatit, din bazarele orientale. Stăpînul de la Șiclod era ca o reprezentare mendelistă a unor reminiscențe huno-secuiești.

– Dă-mi voie să ți-l prezint pe Bálint Abády, noul și simpaticul meu deputat – spuse Péter Kis și, înainte să-i dea drumul, îl strînse și mai tare de umăr, vrînd parcă să pecetluiască definitiv legătura dintre ei.

– Fii binevenit, băiete – îl salută Laczók, întinzîndu-i lui Bálint mîna sa rotofeie, dar fără să se urnească din loc, fiindcă i-ar fi fost greu să se ridice sau chiar să se aplece puțin.

După ce îi strînse mîna, Bálint se prezentă celor pe care încă nu îi cunoștea, apoi se așeză în cercul din spate, alături de László Gyerőffy.

– Cum adică noul tău deputat, stimate domnule prefect? – se auzi din partea cealaltă a mesei vocea cîrcotașă a subprefectului Ördüng, care cam cocheta cu opoziția, un motiv în plus să nu-l înghită nici pe prefect, nici guvernul, iar pe deasupra se trăgea dintr-o veche familie din comitat: era un Ördüng de Oarda, nu un pui de negustor, ca Péter Kis, pe care i l-au adus pe cap din împrejurimile Gheorghieniului. Așa că era la cuțite și mai abitir decît toți subprefecții cu reprezentanții guvernului, care veneau și plecau, azi aici, mîine cine știe unde, pe cînd subprefecții, fiind

aleșii județului, puteau rămîne în post pe vecie, dacă știau cum să-i prostească pe oameni.

– Păi, dacă nu mă înșel, mi se pare că Dienești este în județul meu! – îi răspunse prefectul, zîmbindu-i fățarnic.

– Deputații sînt ai poporului, ai alegătorilor... – interveni strigînd Zoltán Varju.

– Sau ai orașului, ai județului! – îl completă bătrînul Bartókfáy.

Dar prefectul încercă să se eschiveze:

– El este deputatul meu drag, fiindcă țin foarte mult la el.

– Asta îmi sună foarte absolutist, de parcă ar fi fost numit de guvern! Las' că știm noi cum stau lucrurile! – continuă Varju.

– Important este programul lui electoral, care e în spiritul lui '67! – protestă Péter Kis.

– Însă e independent, deci dezaprobă atitudinea guvernului și a partidului lui Tisza! – argumentă Zoltán Varju și se întoarse către Abády, care stătea exact în spatele lui:

– Nu-i așa că am dreptate, domnule conte?

– Eu sînt încă prea novice ca să am o părere competentă – se eschivă Bálint.

Aici interveni gazda:

– Bravo, tinere! Ce răspuns inteligent! După cum vezi, nici eu nu judec pe nimeni, așa că mă am bine atît cu dulăii de pază – și arătă spre dreapta –, cît și cu lupii – și arătă spre stînga lui. Dar nu înțeleg, stimații mei domni, de ce vă rățoiți unii la alții – continuă el –, doar bătrînul Thaly a instaurat pacea, așa că blestemul unguresc a luat sfîrșit și ar trebui să vă îmbrățișați!

Aici, Jenő Laczók își desfăcu brațele într-un gest nefiresc, apoi și le duse din nou la piept și făcu de mai multe ori la fel, spunînd mereu: „Să vă îmbrățișați! Da, dragii mei: să vă îmbrățișați!"

Apoi izbucni într-un rîs batjocoritor:

– Să bem în cinstea acestei păci înțelepte. Trăiască! Trăiască! Trăiască!

Și bineînțeles că, odată cu această aluzie la recentul consens instaurat în parlament, politica a redevenit subiectul principal de discuție.

*

De fapt, abia în primăvara aceea se terminase în sfîrșit disputa aprigă din parlament, iscată cu un an și jumătate în urmă, din cauza

problemelor legate de armată și care, în hățișul juridic care unea Ungaria cu Austria, era o sursă permanentă de disensiuni. În ciuda faptului că liderii opoziției au incriminat obstrucțiile tehnice, propagate în ultimele luni, pe cont propriu, doar de una dintre fracțiunile minoritare ale partidului pașoptist, ei erau constrînși ca, în interesul propriei lor popularități, să și le asume, susținând independența totală a armatei sau măcar instrucția în limba maghiară ori cel puțin ciucurii uniformelor de ofițeri în culorile naționale, care fuseseră propriile lor sloganuri în fața mulțimilor, așa că acum era normal să se simtă neputincioși în fața celor vreo douăzeci, douăzeci și cinci de disidenți, care au ieșit din partid și, sub conducerea lui Ugron și a lui Sámuel Barra, au abuzat de toate slăbiciunile regulamentelor interne, învechite și aproape patriarhale, fie solicitînd voturi nominale, fie iscînd dispute personale sau cerînd ședințe separate, numai ca să împiedice adoptarea oricăror legi, chiar și a bugetului, a tuturor convențiilor externe, orice, numai să aducă guvernul în imposibilitatea de a funcționa.

Privită dinafară, era greu de înțeles încrîncenarea cu care încerca această minoritate infimă să-și impună voința nu doar asupra majorității din Parlamentul de la Budapesta, dar și asupra întregii Monarhii, chiar mai mult, pînă și asupra lui Franz Joseph. Așa ceva nu putea pricepe decît cine era familiarizat cu meandrele complicatei gîndiri juridice care s-a împămîntenit de sute de ani în societatea maghiară, încununată adeseori de succese chiar și față de Habsburgi. Se făceau mereu referiri la victoriile naționale din 1790 sau din 1867, ceea ce nici nu era prea greu, dat fiind că nici istoricii, nici politicienii pactului de la '67 nu au recunoscut vreodată rolul esențial al conjuncturii europene căreia i se datorau toate acestea, punînd totul numai pe seama eficacității diferitelor paragrafe de lege.

În consecință, grupul Ugron-Barra se simțea îndreptățit să considere că litera legii era mai elocventă decît viața concretă și, de fiecare dată cînd expira valabilitatea bugetului sau termenele de concentrare militară, ei credeau că puterea va fi nevoită să capituleze în fața lor.

De altfel, mai toată lumea credea așa, ca urmare a educației din școli, a presei cotidiene sau chiar a ideilor propagate de majoritatea liderilor politici.

Armistițiul parlamentar de la începutul lui martie a fost instaurat ca urmare a oboselii grupului obstrucționist și a insistențelor bătrînului Kálmán Thaly, dar și pentru că István Tisza amenința cu acțiuni în forță, arătîndu-se însă dispus să facă concesii, dacă s-ar fi căzut la învoială. Ceea ce s-a dovedit a fi acceptabil pentru mai toată lumea, chiar dacă s-au găsit unii care i-au acuzat chiar pe Gábor Ugron și pe Sámuel Barra de oportunism și care, acasă, pufăind din pipele lor, se arătau mai viteji decît toți la un loc.

*

Așa cum era și bătrînul Bartókfáy, acolo, la Șiclod, alături de vinul lui îndoit cu apă.

– Să mă fi fo io dus acolo – spuse bătrînul cu accentul său mureșean –, techergheul ăla de Pista Tisza n-ar fi scăpat cu una, cu două. L-aș fi acuzat de încălcarea legii!

– Dar aici nici nu poate fi vorba de încălcarea vreunei legi – îi răspunse prefectul.

– Au colectat un impozit care nu fusese votat! – continuă Bartókfáy.

Aici interveni notarul, care ținea mereu cu guvernul.

– Pînă aici, vă rog, era vorba de niște contribuții benevole, nu a fost nici o colectă! – preciză el.

Dar bătrînul curuț nu se dădea bătut:

– Că de problema soldaților nici să nu mai beseduim, poate că asta a fost din cauza pruscalăilor, dar că s-au băgat și în chestiuni de tratate comerciale, asta e o încălcare a constituțiunii, a cons-ti-tu-ți-u-nii, chiar și din punctul de vedere al iubitului dumneavoastră compromis!

– Pardon, acordul trebuia pus în discuție și nu era nimic ilegal în asta, numai să nu fie ratificat – se apără prefectul – fiindcă recunosc că ratificarea lui ar fi constituit o ilegalitate, dar...

– Păi chiar și punerea în discuție a fost o absurditate!

– Absurditate este să spui așa ceva! – îi răspunse, deja mai arțăgos, Péter Kis.

În clipa aceea se făcu auzită vocea baritonală, melodioasă, ca un sunet de orgă a renumitului avocat dr. Zsigmond Boros:

– Stimate domnule prefect, în cazul acesta venerabilul nostru prieten are dreptate și, cu permisiunea dumneavoastră, am să vă și spun de ce...

Își mîngîie barbișonul roșcat, perfect ajustat, și se avîntă într-o pledoarie doctă și concisă.

– Ținînd cont de prevederile legale (și cită paragraful adecvat), tariful vamal austro-ungar nu poate intra în vigoare decît după ce mai întîi atît Parlamentul de la Budapesta, cît și cel de la Viena își vor stabili propriile tarife vamale, ca apoi să poată fi pus în discuție unul comun. Și abia atunci vom putea duce în mod legal tratative cu străinătatea, altminteri guvernul nu beneficiază de clauza *jus actionis*.

Acest frumos expozeu calmă întrucîtva spiritele, iar în clipa în care avocatul Boros făcu o scurtă pauză, interveni Istike Kamuthy, cu glasul lui un pic peltic:

– Eu la Bilghezd chiedeam că sînt un pic cam măgai – da' tocmai așa gîndeam și eu, așa că iată că nici nu sînt atît de maie măgai!

– Ba ai avut dreptate la Bilghezd! – îl contrazise Rictus, care pînă atunci nu scosese o vorbă.

Izbucniră cu toții în rîs, chiar și Istike, chit că nu înțelegea de ce se distrau atît de bine ceilalți.

După ce hohotele se potoliră, profitînd de atmosfera detensionată, Soma Weissfeld încercă timid să protesteze:

– Să știți că economia nu stă să ne aștepte pe noi. Aici sînt în joc o mulțime de interese majore, de relații comerciale și de piețe de desfacere, care, după cum bine știți, odată pierdute, ne-ar aduce prejudicii uriașe. De aceea, știți, recunosc și eu că nu ar fi legal, dar trebuie să ținem cont că...

– *Et si fractus illabatur orbis*! „Și dacă s-ar sparge pămîntul în bucăți!" – interveni strigînd bătrînul Bartókffy și disputa juridică se înteți din nou.

Bálint se ridică pe neobservate, îi atinse umărul lui László Gyerőffy și ieși de sub coroana copacului. Îl irita acea dispută stearpă, meschină, dogmatică, în care chiar și prefectul nu făcea altceva decît să caute tot felul de scuze, jonglînd cu formulele avocățești, la fel ca adversarii lui.

László îl ajunse din urmă.

*

O luară agale prin grădină.

Se înseră.

Între micul turn de la colțul cetățuii și frontonul aripii care găzduia biblioteca era o portiță și cîteva trepte ce coborau în grădina de trandafiri.

Porniră amîndoi într-acolo.

Tăceau, așteptând amîndoi să ajungă în curtea vechii cetăți, de parcă acum, după ce nu se văzuseră de atîtea luni, discuția lor ar fi avut nevoie de un cadru mai intim.

Bálint se simțea încă sub influența polemicii de mai devreme, pe care voia să o uite cît mai repede. Mulțimea acelor argumente sterile i-au amintit, fără să vrea, de cele auzite în străinătate. De acea activitate intensă care se ducea prin departamentele de la externe în vederea pregătirii contractului economic cu Italia și de disprețul abia disimulat cu care vorbeau străinii – mai ales pangermaniștii – despre controversele din Ungaria referitoare la armată, afirmînd că prin acestea maghiarii puneau în pericol existența Triplei Alianțe a forțelor centrale, autoritatea și chiar siguranța Monarhiei.

Toate acestea erau de neînțeles pentru cineva din afară, care nu avea habar de istoria maghiarilor și astfel nu avea cum să înțeleagă iritarea care exista în Ungaria față de problema apărării naționale. Acestea erau subiecte foarte dureroase pentru patriotismul înflăcărat din sufletul lui Bálint.

Dar László Gyerőffy era cu mintea în altă parte. Discuția de la umbra teiului îl lăsase rece. Nici măcar nu auzise despre ce se vorbea.

Altceva îl apăsa pe el.

Din clipa în care se întîlnise, mai întîi la hipodrom, apoi aici, la Șiclod, cu cercul neamurilor și cunoscuților săi din Ardeal, sentimentul de înstrăinare l-a cuprins din nou. Sentiment pe care, de altfel, l-a simțit dintotdeauna – atît la Budapesta, cît și la rudele lui din Ardeal. Îl însoțea mereu: rămas orfan de mic, el s-a dovedit la fel de însingurat și la maturitate. Nu se simțea nicăieri acasă: nici acolo, nici aici. Era privit peste tot ca un străin, ca un venetic, cu care nu aveau nimic de-a face.

Iar el tînjea mereu după afecțiune – nu voia să fie adulat pentru că știa să cînte bine la pian și că era capabil să se avînte în orice

clipă fie într-un vals, fie într-un foxtrot, pentru că era un dansator desăvîrșit, dar și un bun țintaș sau o pereche potrivită pentru un dublu de tenis, așadar nu pentru abilitățile sale, ci pentru el însuși. Cînd apărea la vreuna dintre mătușile lui din vestul țării, fetele și băieții din neamul Kollonich sau Szent-Györgyi se bucurau și încercau să-l rețină cît mai mult, fiind sincer triști cînd pleca. Dar el simțea că asta se datora companiei agreabile pe care le-o oferea, nu adevăratului său eu, nu omului care era, ci învelișului său. Numai Klára, cea cam de-o vîrstă cu el – cu care nu era rudă de sînge, fiind născută din prima căsătorie a unchiului său, Kollonich –, poate doar ea mai vedea și altceva la el. Doar ea părea interesată de ceea ce spune, de ceea ce gîndește și nu numai de ceea ce face. Ei doi erau mereu, încă din copilărie, aliați împotriva tuturor. Da, Klára a fost întotdeauna un pic altfel!... Dar băieții? Copiii mătușii sale și cei doi verișori Szent- Györgyi? Nu, în ochii lor, el nu era decît un simpatic tovarăș de pahar și un bun amic, nimic mai mult.

De aceea s-a bucurat atît de mult văzîndu-l pe Bálint Abády. Și de aceea l-a strîns în taină de braț, cînd s-a așezat alături de el, sub coroana teiului. Era unicul lui prieten adevărat. Fusese singurul om căruia îi împărtășise în adolescență gîndurile specifice vîrstei, planurile de viitor, la început schimbătoare, dar care s-au cristalizat treptat într-un țel de viață, lucru atît de important pentru tinerii în jur de douăzeci de ani, care trebuie să se hotărască încotro să o ia. El a fost singurul căruia i-a mărturisit decizia lui din ce în ce mai fermă de a deveni muzician. Doar lui i-a împărtășit visele, speranțele, planurile sale mărețe despre operele, simfoniile cu care era sigur că va cuceri lumea; și tot lui i s-a plîns că Szaniszló Gyerőffy, tutorele care i-a fost desemnat de orfelinatul comitatului, nici nu voia să audă de muzică, obligîndu-l să studieze dreptul. Îi povestise revoltat lui Bálint altercația pe care au avut-o, imediat după ce și-a dat bacalaureatul, cînd a proferat acea frază memorabilă: „Atîta timp cît eu sînt tutorele tău, nu voi admite să faci o asemenea tîmpenie! Cînd o să fii matur, n-ai decît să faci cîte idioții dorești!"

Toate aceste amintiri îl tulburau și, după ce făcură cîțiva pași printre răsadurile cu flori și printre trandafirii vînjoși, Bálint se întoarse brusc spre el, întrebîndu-l, de parcă i-ar fi citit gîndurile:

– Din luna mai ești major – ce planuri ai?

– Vreau să mă înscriu la Academia de Muzică. Peste cîteva zile mă întorc la Budapesta.

– Și examenele de la drept?

László a dat din mînă rîzînd:

– Dă-le naibii de examene! Vreau să mă apuc de muzica la care visez de atîta vreme. Nu am venit aici decît ca să-mi preiau moșia. Ceea ce e o treabă al naibii de complicată, cu bătrînul Portocală – după cum i se zicea lui Szaniszló Gyerőffy, din cauza perucii sale blonde, aproape portocalii.

– De ce e atît de complicată?

– Vai, Doamne! Bătrînul susține că el a băgat în moșie o mulțime de bani, în interesul meu, iar acum îmi cere să-i rambursez valoarea investițiilor. Or, eu nu numai că nu am bani, dar mai am și niște datorii, de care ar trebui să scap cumva – îi spuse László rîzînd.

– Ai datorii?!

– Da, nu prea mari! Cîteva mii de forinți. Dar bineînțeles că la niște cămătari. N-am avut ce să fac. Nu mă puteam descurca numai cu banii pe care-i primeam de la bunul Portocală.

– Grăbește-te să ți le plătești. Datoriile sînt cel mai păcătos lucru de pe lume! – îl sfătui Bálint.

– Așa am să și fac. Și nici nu mi-ar fi prea greu, dacă aș reuși să vînd cheresteaua din partea mea de pădure. Dar, după cum știi, pădurea e proprietate comună cu unchiul meu Szaniszló, eu nu am decît a treia parte, iar el ține cu dinții la planurile sale de exploatare. Ei, dă-le încolo de complicații – sînt foarte bucuros că sîntem din nou împreună!

Îl luă pe Bálint afectuos de braț și începu să-i povestească cum l-au primit profesorii de muzică, cum l-au apreciat ca pianist, ce părere au avut de micile lui compoziții, dintre care cunoștea și prietenul lui cîteva, mai de demult.

Se plimbau încoace și-ncolo, pe lîngă tulpinile înalte de trandafiri, iar el nu mai contenea să povestească. Era pe cale să se însereze de-a binelea, doar la apus mai străluceau pe cer cîteva raze purpurii, iar din partea cealaltă răsări luna, gata să dea contur umbrelor tot mai întunecate.

Pe cînd se apropiau a treia oară de poartă, le apăru în cale un grup de invitați. Erau deja în ținută de seară – femeile cu rochii decoltate, iar bărbații cu plastroane albe, ca niște ținte de tir. Asfințitul din spatele lor îl orbea, totuși Bálint o recunoscu de îndată în fruntea lor pe Adrienne Milóth, dar nu după chipul care îi era în umbră, ci după mersul ei cu pași prelungi și după conturul capului, de un oval riguros, înconjurat de arabescurile impetuoase ale părului ei negru, în falduri.

Era împreună cu surorile ei și cu doi tineri. Prima reacție a lui Bálint a fost să îi evite, dar numai pentru o fracțiune de secundă, fiindcă nu ar fi avut nici un motiv să o facă.

Adrienne se apropia de el senină, iuțindu-și abia perceptibil pașii. Buzele ei frumos arcuite se lățiră într-un zîmbet și îi întinse mîna.

– Ce minunat că ai venit și dumneata, ÁB! – cum îi spuneau lui Abády, după inițialele numelui său, mai toți cunoscuții din Ardeal. După cum vezi, eu am ajuns o biată damă de companie, ca să le scot pe ele în lume – și le luă mămos pe după umeri pe surorile sale, mai scunde decît ea.

Bărbații care le însoțeau se apropiară și ei. Unul era Ákos, cel mai tînăr dintre frații Alvinczy, dar pe celălalt nu îl cunoștea.

Acesta se apropie de ei și se prezentă pleznindu-și călcîiele milităreste:

– Egon Wickwitz – spuse el înclinîndu-se.

Era bărbatul pe care-l văzuse și în trăsura familiei Milóth.

În timp ce-i strîngea mîna, Abády îl măsură din priviri. Avea o statură atletică, cu umerii lați și șoldurile înguste, ceea ce făcea ca bustul lui să aibă forma unui triunghi, scos și mai tare în evidență de plastronul amplu, care se continua cu vesta de un alb imaculat. Purta fracul cu ostentația celor mai puțin obișnuiți cu eleganța, ceea ce lui Bálint îi displăcu, după cum nici chipul lui nu-i era prea simpatic. Totuși, baronul Wickwitz era un bărbat chipeș. Ochii lui căprui erau plini de melancolie, avea o față îngustă, prelungă, cu fruntea tăiată brusc de părul negru ca abanosul.

După cîteva cuvinte de politețe o luară din nou de-a lungul aleii. În fruntea grupului mergeau Adrienne cu Abády, urmați pe rînd de Margit Milóth cu Alvinczy, de Judith, alături de baronul cu nume german și de László Gyerőffy.

– Cine e Vițică ăsta, sau cum îi zice? – o întrebă Bálint.

Adrienne izbucni în rîs:

– Și tu îi spui așa? Chit că nu ți-a șoptit nimeni. Dar e la mintea cocoșului. Așa i se spune și în față – continuă ea pe un ton mai serios – și e un semn de bun simț din partea lui că acceptă.

– Dar cine e acest băiat de treabă?

– E un bărbat foarte simpatic – îi răspunse tînăra doamnă –, un jocheu excelent și se mai zice că se descurcă de minune și în alte sporturi. De altfel, e locotenent la compania de husari de la Brașov.

– Și de ce nu poartă uniformă? – întrebă Bálint cu o undă de reproș în glas.

– Pentru că și-a luat un concediu mai lung.

Făcură cîțiva pași în tăcere, apoi pe Bálint îl cuprinse din nou acea iritare agresivă pe care o simțea mereu alături de Adrienne, de cînd ea se măritase.

– El este noua ta cucerire? – o întrebă el cu glas zeflemitor.

Femeia se încruntă abia perceptibil, rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi se întoarse către el cu fața radioasă:

– Nu-i a mea și, de altfel, umblă vorba că i s-au aprins călcîiele după frumoasa *ta* protejată, micuța Dinóra.

Riposta îl prinse pe picior greșit. Fusese cu atît mai neașteptată cu cît, pe vremuri, Adrienne nu adusese vorba niciodată despre marea lui pasiune.

– Constat că știe destul de bine ungurește – spuse Bálint, eschivîndu-se.

– Da, mama lui e unguroaică, de undeva de prin Bihor.

– Are niște ochi ca de vițel.

Adrienne chicoti discret:

– Asta cam așa e – cred că nu mintea îl supără cel mai tare...

Îl clipa aceea liniștea din împrejurimi fu spulberată de clinchetul strident al unui clopot, care venea din curtea castelului, vestind că cina era gata.

Făcură cu toții cale-ntoarsă – Bálint și cu László în fugă, pentru că nu mai aveau decît o jumătate de oră ca să se schimbe. Ceilalți o poniră agale către clădirea principală.

III

La etaj, în salonul lung cât întreaga clădire era întinsă o masă uriașă, în jurul căreia erau așezați vreo patruzeci de invitați. Stăpîna casei era cu spatele la terasa cu acoperișul de aramă, iar soțul ei trona la o bună distanță de ea, în dreptul ușii de la balconul care dădea în curte.

Invitații erau așezați după vîrstă și rang, cu o singură excepție: prefectul era la dreapta doamnei Laczók, deci la locul de onoare, cu toate că bătrînul Rictus era consilier de taină și mult mai în vîrstă decît el. Totuși era mai bine așa, prefectul Péter Kis nefiind „unul dintre ai noștri", onorîndu-i-se în felul acesta statutul de venetic.

Desigur că prefectul nici nu bănuia motivul favorului de care se bucura și se arăta foarte recunoscător pentru el, dar și pentru că, dintre cei care participaseră la pălăvrăgeala politică de după-amiază, el a fost singurul care fusese reținut la dineul de Sfînta Ida. Se pregătise să rostească un toast de toată frumusețea, să vadă toți magnații aceia de ce era el în stare, iar acum tocmai își frămînta mintea după un joc de cuvinte legat de Ida, prenumele doamnei Laczók – așa că era tăcut, privind în gol.

La dreapta lui stătea sora cea mare a stăpînului casei, o domnișoară bătrînă, copia slăbănoagă a corpolentului ei frate, apoi venea Jóska Kendy, care pe timpul dineului își ascunse pipa în buzunar, urmat de Idus Laczók și de Abády.

Lîngă Rictus stătea frumoasa Dinóra, alături de ea badea Ambrus și apoi Adrienne. Aceasta fusese ideea doamnei Laczók, vrînd să le facă o bucurie tinerelor doamne, pentru că, după părerea ei, badea Ambrus era cel mai fermecător bărbat.

Iar mai departe, de o parte și de cealaltă a mesei urma tineretul, fete și bărbați de-a valma, care unde apucase un loc. Doar la mijlocul mesei, la o distanță egală de cele două capete, au fost rezervate trei locuri, pentru cei doi fii Laczók – încă niște adolescenți – alături de preceptorul lor. Apoi urmau alți oaspeți, mai în vîrstă, iar la capătul mesei, alături de stăpînul casei, stăteau de o parte tanti Lizinka, iar de cealaltă durdulia văduvă Gyalakuthy, bogata Adelma.

Privit de la distanță, acel capăt al mesei părea înclinat într-o parte, pentru că pipernicitei tanti Lizinka nu i se vedea deasupra

farfuriei decît capul, dar văduva din fața ei, chiar dacă de statură potrivită, stînd pe scaun, părea cu un cap mai înaltă decît Jenő Laczók și Tihamér Abonyi, care erau alături de ea. Stăpîna, căreia nu-i scăpa nimic, observă de îndată neregula, crezînd că era greșeala cuiva și strigă de la celălalt capăt al mesei:

– Jenő! Schimbă scaunul cu Adelma, nu înțeleg de ce i-au dat unul mai înalt decît celorlalți!

Văduva protestă:

– Dar eu stau foarte comod.

Stăpîna casei nu se dădu bătută.

– Nu, e inacceptabil – schimbați-vă scaunele imediat!

Cum soțul ei aruncă doar o privire la cei de alături, fără să miște un deget, Tihamér Abonyi, comeseanul din dreapta, îi oferi văduvei scaunul lui. Adelma acceptă indispusă, dar odată așezată din nou, se arătă la fel de înaltă ca înainte.

În salon se așternu o liniște penibilă. Doar cîțiva tușeau discret. Atunci se auzi vocea stridentă și răutăcioasă a tantii Lizinka:

– Draga mea Adelma, oriunde te-ai așeza, tu ești pe tron, ca o regină!

Asta a pus capac la toate – izbucniră cu toții în hohote de nestăvilit, de la Dodo, fiica Adelmei, la vecinul ei, baronul Wickwitz, și pînă la doamna Gyalakuthy, o femeie simpatică, fără fasoane. Dar mai abitir decît toți rîdeau băieții Laczók, niște răsfățați prost-crescuți, unul cu fața ascunsă în farfurie, iar celălalt hohotind pînă ce alunecă sub masă.

Un singur mesean rămase impasibil – preceptorul. Stătea nemișcat, cu fața împietrită, în redingota lui încheiată pînă sub bărbie, între cei doi zvăpăiați.

Pe Abády, din celălalt capăt al mesei, îl surprinse această străpînire de sine. Îl privi mai atent pe tînărul preceptor și i se păru că mai văzuse undeva acest chip împietrit, cu nasul în vînt, ascuns între pomeții proeminenți, cu ochii negri, ușor alungiți, cu fața cărnoasă deasupra căreia se înălța o țeastă uriașă, a cărei cupolă era conturată de părul tuns atît de scurt, încît lăsa să se vadă toate îmbinările dintre oasele craniului, ca la un studiu de anatomie.

„Unde am mai văzut eu chipul ăsta?" – se frămînta Bálint și, cînd hohotele de rîs se potoliră, se aplecă spre Idus Laczók, care stătea lîngă el:

– Cine e preceptorul fraților dumneavoastră?

– Vai, tata nu l-a angajat decît pe vară, ca să-i pregătească pe băieți pentru examenele restante. Neisprăviții, au picat amîndoi la matematică. Îl cheamă András Jópál, cică e un bun matematician, dar nu are nici o diplomă – și fata mai adăugă pe un ton confidențial: De fapt, e cam țicnit! Imaginează-ți că vrea să inventeze avionul! – și chicoti discret.

Bálint se dezmetici – îl întîlnise la Cluj, cînd era în anul trei la drept, la seminarele publice de matematică superioară ale profesorului Martin. Acolo l-a remarcat pe András Jópál, ca fiind un student eminent. Au schimbat și cîteva cuvinte. Jópál avea idei interesante.

*

Dar gîndurile i le risipiră servitorii care începură să aducă aperitivele. Bătrînul János Kádár căra cea mai mare tavă, pe care se lăfăiau două știuci aburinde, cu care făcu înconjurul mesei gîfîind și fără să-i scape din ochi pe cei trei lachei împrumutați din vecini, care începuseră să servească de la cîte un capăt al mesei. În dosul fiecăruia dintre ei se învîrtea cîte o servitoare care aducea sosierele, iar pe urmele lui Kádár venea Ferkó, tînărul său ucenic.

Stăpîna, pînă atunci cu ochii la servitori, se întoarse spre dreapta, către prefect:

– Serviți-vă liniștit, pentru că nu are oase – îi atrase ea atenția răspicat.

Așa spunea întotdeauna cînd își servea oaspeții cu știucă, ceea ce făcea de fiecare dată cînd reușea să găsească, cine știe de unde, asemenea delicatesă. I se dusese vestea de bună gospodină, dar mai cu seamă pentru unul din secretele ei, prin care era în stare să gătească acel pește minunat la gust, dar plin cu o mulțime de oase, în așa fel încît să apară întreg, cu pielea și cu aripioarele în tavă, dar fără urmă de oase! Era ceva cu totul ieșit din comun, pentru că știuca e plină de oscioare bifurcate, dar la ea, spre mirarea tuturor, nu avea nici unul.

Prefectul se minună cuviincios, alături de celelalte cucoane bătrîne, care preluară subiectul din zbor, ajungînd la concluzia că una ca asta era imposibil de realizat, ceea ce o făcea pe gazdă să se simtă și mai flatată.

Apoi, după ce clinchetul schimbării farfuriilor se potoli, sosi felul al doilea, obișnuita piesă de rezistență a banchetelor transilvane – curcanul rece, à la Richelieu. De data asta erau două păsări dolofane, care ascundeau în pîntecele lor uriașe o puzderie de măruntaie, niște delicatese din cele mai alese.

Iar oaspeții începură să se înfrupte cu poftă, fără să pară deranjați de muzicanții care se strecurau unul cîte unul, în vîrful picioarelor, către ușa de la balcon, chiar și țambalagiul, care-și făcu loc cu greu prin dosul șirului de invitați, împiedicîndu-se de cîte un scaun, dar odată proțăpiți la locul lor, Laji Pongrác, țiganul primaș, care i-a cîntat și arhiducelui Rudolf, atacă „Floare albastră, floare de nu mă uita", cîntecul preferat al doamnei Laczók, încă de pe vremea cînd era fată mare și, ca mai toate domnișoarele de seama ei, îndrăgostită de Gyurka Bánffy, cel care a compus-o.

Doamna Laczók își ridică privirea, părînd că abia atunci l-a observat pe lăutar, ea care avea ochi pentru toate cele ce se petreceau în jurul ei. Îi zîmbi, iar Laji îi făcu o plecăciune și începu să cânte cum știa el mai frumos – era cadoul lui. Apoi îi aruncă o privire glumeață stăpînului și începu melodia lui preferată: „Fost-am eu birjar la fetele frumoase..."

Dar cînd melodia era în toi, prefectul Péter Kis se ridică în picioare.

Își drese glasul și ciocăni de cîteva ori cu lama cuțitului în pahar. Muzica încetă brusc.

– Domnule, doamne! Închin domnului meu Kendy, slavă!

Bătrînul Rictus mormăi ceva care suna cam așa: „Închina-te-ai în...", dar atît de șoptit pe sub mustața sa cîrnă, încît nimeni nu-i deslușì vorba. Iar prefectul se avîntă în discursul său solemn. O luă de la mitologia greacă, cu osînda lui Paris, ca apoi, printr-o formulă iscusită, să treacă de la muntele Ida la prenumele gazdei, făcînd o paralelă între războiul troian și casa lor primitoare, pentru ca, în încheiere, să pună frumusețea ei deasupra celor trei zeițe și să termine cu o urare cît îl ținea gura, acompaniată de acordurile țiganilor.

După ce uralele, însoțite de clinchetul paharelor ciocnite, se mai potoliră, Dániel Kendy se ridică de lîngă tanti Lizinka și se întoarse cu fața lui buhăită către prefect. Dar mesenii nu-l băgară în seamă decît într-un tîrziu, însă atunci se iscă o veselie generală, pentru că

toată lumea îl știa pe Dániel de om cu gura spurcată și cu un umor tăios. „Liniște! Să-l ascultăm!" – se striga de peste tot. „Vorbește nenea Dániel!" știind cu toții că va urma ceva de duh, iar el tot aștepta, mijindu-și strengărește ochii mărunți.

Apoi începu, dar fiind deja un pic pilit, se bîlbîia mai abitir decît altminteri:

– D... D... Domnule prefect! D... d... dumneata ești un pi... pi... pișicher național! – doar atît a reușit el să bolmojească și, ca unul care și-a făcut datoria, dădu de dușcă paharul de șampanie și se așeză tăcut la locul lui, cu un zîmbet malițios care îi brăzda în riduri mărunte fața buhavă.

Izbucniră cu toții în rîs – iar printre hohote se mai auzea și cîte un suspin cum că „Vai, nebunul Dániel" – pînă și prefectul zîmbea, ce-i drept cam forțat, dar cel mai înțelept fu Laji Pongrác, care, după cîteva acorduri prelungi, atacă un ceardaș atît de înfocat, încît tăie astfel orice poftă de discursuri sentimentale, adumbrindu-le tuturor mințile cu ritmul său ferm, săltăreț, sacadat, care părea că ridică pînă și paharele la dans.

Dar cum toate cele bune au un sfîrșit, cina se termină. După ce se goliră și ultimele cupe de înghețată, iar din uriașele torturi nu mai rămase nimic, după ce terminară jeleurile de fructe, stropite cu cele mai alese licori, se ridicară cu toții de la masă și părăsiră salonul.

Bărbații mai în vîrstă se adunară în fumoar, unde îi aștepta mulțimea de lichioruri și de pălinci din producția casei, doamnele în micul salon al gazdei, iar tineretul rămase afară, pe terasa cu acoperișul de aramă. Așa și trebuia să se întîmple, ca masa cea mare să poată fi desfăcută, să-i fie scoase picioarele și să fie trasă la o parte, ca să se facă loc pentru bal.

*

Discuțiile mămicilor erau destul de monotone, mărginindu-se doar să laude delicatesele cinei. Nu ardea decît o singură lampă de petrol – pentru că, oricît de multe lampadare ar fi fost în toată casa, era nevoie de ele peste tot – așa că, după cina din sufrageria scăldată în lumină, în micul salon întunecat doamnele se lăsară toropite de moțăială, întreruptă din cînd în cînd de cîte o nouă mămică, invitată să-și aducă fiica la bal doar după terminarea cinei.

Iar pe deasupra, mai erau terorizate și de gîndul că vor fi nevoite să rămînă treze pînă în zori.

Doar tanti Lizinka își păstra luciditatea dintotdeauna. Își otrăvea auditoarele cu tot felul de bîrfe maliţioase, rămase în suspans ori de cîte ori intra vreuna din doamnele despre care tocmai adusese vorba, sau despre soțul, ori despre vreuna din fiicele aceleia.

În asemenea cazuri, tanti Lizinka îi punea noii sosite, cu un glas mieros, numai întrebări legate de răutățile tocmai înșirate, radiind de bucurie dacă, prin răspunsul ei, mămica proaspăt intrată adeverea veridicitatea bîrfei proferate de ea.

După ce le salută pe toate invitatele și servi cafeaua, doamna Laczók părăsi încăperea.

Ea nu avea parte de nici o clipă de răgaz, iar acum era nevoită să se ocupe de bufetul din timpul nopții. Dar plecarea ei îi oferi bătrînei Lizinka prilejul să se aventureze într-unul din inepuizabilele ei subiecte.

– Vai, dragele mele – începu ea –, dacă ați ști cît de mult îi compătimesc eu pe draga de Ida și pe Jenő Laczók, fratele meu!

Și începu povestea suculentă a fratelui lui Jenő, Tamás Laczók, „rușinea familiei", un pierde vară care tocmai se întorsese în Ardeal, ca inginer de căi ferate. A fost o surpriză pentru toți, deoarece mai bine de patruzeci de ani nu s-a ales nimic de capul lui și și-a trăit viața cum a crezut el de cuviință. Cele două mari păcate ale lui erau, pe de o parte, că s-a înglodat în datorii, care din cînd în cînd trebuiau onorate, iar pe de alta, că era în concubinaj cu tot felul de țigăncușe. Așa că a fost renegat, mai ales din cauza rușinii de pe urmă. Apoi a dispărut. Vreo șase, șapte ani la rînd nu s-a mai auzit nimic despre el. A umblat prin străinătăți, iar acum iată-l din nou înapoi, ca inginer, venit să construiască tocmai calea ferată de pe valea Tîrnavelor, din apropiere.

– Chiar și acum, dragele mele, ține pe lîngă el o țigăncușă stricată, de nici paisprezece ani! Știu asta din surse sigure! E ceva îngrozitor, nu-i așa? Și soră-mea, săraca... Ar putea să înfunde chiar și pușcăria, doar sînt legi pentru asta. Vai, ce rușine! Și ce băiat frumușel a fost! Priviți – și arătă către o acuarelă de pe perete, în care erau doi băieți împreună cu mama lor într-o crinolină abundentă. Cel din dreapta e micuțul Jenő, iar acesta e nepricopsitul! – le explică Lizinka, văicărindu-se cu glasul ei piţigăiat.

*

În tot acest timp discuțiile din fumoar erau foarte aprinse, dar degajate. Jenő Laczók, tolănit pe canapeaua verde de rips, trăgea dintr-un ciubuc, iar ceilalți pufăiau din trabucuri. Discutau tot despre politică, dar nu cu atîta înverșunare și nici pe un ton atît de încrîncenat ca după-amiază, la umbra teiului, ci mai în zeflemea, cu multe glume, denaturînd adeseori cu bună știință adevărul, pentru că acum nu era vorba de problemele interne de partid, adică de treburi serioase, ci de evenimente internaționale, care pentru ei nu erau decît niște comedii, numai bune de persiflat – mai precis, se discuta despre războiul ruso-japonez. Desigur că și acum se formaseră două tabere: una prorocea victoria muscalilor, cealaltă le lua partea japonezilor. Dar nici una dintre tabere nu ținea cu tot dinadinsul la teoria ei, ci, de dragul cîte unui calambur, era oricînd gata să infirme ceea ce tocmai spusese mai înainte.

Numele generalilor și ale amiralilor se pretau de minune pentru așa ceva. Cei care erau de partea rușilor îi poceau pe japonezi, iar cei din tabăra adversă batjocoreau numele muscalilor – dîndu-le mai întotdeauna semnificații triviale, care deveneau argumente cu atît mai pregnante, cu cît erau rostite mai apăsat.

Dar această dispută haotică își găsi brusc un sens de îndată ce Tihamér Abonyi, soțul frumoasei Dinóra, încercă să preia controlul. Fiindcă el trăia cu convingerea că, venind din Ungaria, era îndreptățit să știe mai multe despre politica mondială decît toți „ardelenii ăștia". Și cum se cam dedase deja la șampanie, ba mai avea la activ și cîteva pahărele de tescovină, acum, acest bărbat, altminteri scump la vorbă, se stîrni cu o locvacitate înflăcărată. Stătea pe marginea fotoliului, cu mîinile sprijinite pe genunchii rășchirați, cu coatele în afară și cu pieptul umflat, părînd astfel mai corpolent decît era de fapt, și începu să peroreze:

– Vă 'og frumos, vă 'og frumos! Fiți atenți ce vă spun!

Se așternu de îndată liniștea, pentru că înțeleseseră cu toții că aici era rost să fie luat cineva peste picior, ceea ce era pe placul tuturor.

Iar stimabilul Tihamér își începu expunerea ca om „bine informat". Și le-a tot zis că „ținînd cont de una" și „ținînd cont de alta", iar dacă muscalii or să facă așa, englejii or să facă pe dincolo și că

mai sînt și americanii „care nu-s chiar de lepădat, mă rog fumos" și „dat fiind că și tripla alianță"... „dacă luăm în considerare că"...

Dar bineînțeles că lucrurile nu au fost atît de simple, pentru că deja de la a doua frază cineva i-a luat vorba din gură, i-a răstălmăcit-o, ca să i-o arunce apoi altuia, care i-o mai răstălmăci o dată, ca al treilea să-i frîngă gîtul de tot și să i-o arunce astfel în cîrcă sărmanului Abonyi, care se străduia să o readucă la forma ei inițială, dar în timp ce el încerca să explice una, alții îi spicuiau alte expresii pe care le frămîntau în forme tot mai deșucheate, făcînd pe proștii, cum că ei așa le-au înțeles.

La asta și-au adus contribuția care cum au putut, cu toții. Bătrînul Rictus nu a intervenit decît arareori, sec, monosilabic, dar foarte critic, Jenő Laczók prin niște întrebări sarcastice și aparent prostești, iar badea Ambrus se lega mereu cu glasul său baritonal de problema în sine, dar, despre orice ar fi fost vorba, ajungea mereu la zootehnie. Abonyi o ținu așa o vreme, cu ochii din ce în ce mai bulbucați și tot mai conștient că era mult mai inteligent decît toți provincialii ăia. În cele din urmă, cînd încercă să le explice că războiul, așa și pe dincolo, „vă 'og fiumos, 'timabililor nu se va sfîșii", badea Ambrus îl întrerupse din nou spunîndu-i: „Las' că vine el Kaiserul, cu uriașa sa..." – la care Abonyi sări ca ars în picioare, țipînd la el răgușit: „Cu tine, Ambrus, nu mai am ce discuta, pentru că argumentele tale nu vin din raționamente politice, ci dintre picioare!!!" – și se precipită jignit spre ușa, căreia îi nimeri pipăind clanța și ieși în toiul hohotelor de rîs ale celorlalți.

*

Între timp, tineretul se distra de minune. Erau așezați care pe balustrada balconului, care pe pervazul ferestrelor sau pe cîte unul dintre scaunele aduse de servitori pe terasă.

Gazsi Kadacsay tocmai povestea aventura prin care trecuse venind spre Șiclod și părea foarte afectat, fiindcă vorbea cu sprîncenele mereu ridicate, de parcă ar fi cerut întruna îndurare.

– Cînd am încălecat la hipodhom, să pohnesc încoace – își începu el povestea graseind, ca întotdeauna –, a apăhut Jóska Kendy, sîsîind cu pipa înthe dinți: „Ce vhei să faci cu gloaba asta? Eu o să ajung mai hepede cu thăsuhra la Șiclod decît tu cu mîhțoaga asta

bună de cîhnați!" – iar Gazsi îi imita atît de bine vocea răgușită a „domnișorului Jóska", încît toți izbucniră în rîs.

– Și am făcut măgăhia să pun pahiu cu el! Pe zece sticle de șampanie, boul de mine! – înțelegerea a fost să nu părăsească șoseaua, dar să pornească mai tîrziu, cînd, după pezevenghiul de Jóska, drumul ar fi urmat să fie mai liber.

Iar consecința a fost că el s-a trezit în mijlocul acelor căruțe nenorocite de secui, care mergeau alandala, iar el dădea să se împiedice dintr-o oiște-ntr-alta, gata să orbească de la praf, iar vicleanul de Jóska, cum secuii se dădeau la o parte din calea lui, îl ajunse din urmă chiar la bifurcație, pînă atunci nu încercase să-l depășească, dar acolo se năpusti asupra lui, cu atelajul acela de cinci cai, mai să-l strivească sub copite – „a vhut să scoată sufletul din mine!" –, iar pe aleea îngustă pas de-a-l mai întrece, fiindcă nu era loc decît de o singură trăsură!

– M-ai fhaiehit, nemehnicule! – se întoarse el încruntat, dar rîzînd cu gura pînă la urechi către Jóska Kendy, care îl ascultă zîmbind ironic și, ca să-și mai necăjească prietenul un pic, adăugă impasibil:

– Poneiul tău, dragă Gazsi, nu e un cal, ci un calvar.

Gazsi se arătă strivit sub povara înfiorătoarei insulte, se luă cu mîinile de cap, de parcă ar fi fost lovit la mir:

– Vai ce jignihe! Înth-o bună zi o să-l ucid pe nemehnicul acesta!

Dar nu era decît o supărare de paradă, la fel ca disperarea lui pentru înfrîngerea suferită. Pentru că Jóska era idolul lui și, fiind conștient că la atelaje nu l-ar fi putut întrece, încercase să se ridice la rangul lui în chip de călăreț. Iar faptul că pierduse pariul nu numai că nu-l indispunea, ci chiar îl ungea la suflet, fiindcă mare i-ar mai fi fost dezamăgirea dacă lui Jóska Kendy nu i-ar fi reușit ceva ce și-a propus să facă. Așa că era mulțumit și totodată satisfăcut că reușise să povestească pățania, spre hazul tuturor.

Treptat, hohotele de rîs se împletiră cu sunetele muzicii care se auzea din salon. Laji atacă un vechi vals din Ardeal, a cărui melodie amplă începea din abisul corzii Sol și poate tocmai de aceea el se intitula „Valsul gros".

Primașul radia, la fel ca toți ceilalți muzicanți. Se vedea pe fețele lor că avuseseră parte de o cină copioasă și, cine știe, poate stropită chiar cu vreo două-trei butelii de șampanie.

Ca să se achite de sarcina sa, Farkas Alvinczy, maestrul de ceremonii, deschise dansul apuncînd-o de mînă pe Idus Laczók, cu care începu să facă piruete către salonul încăpător. Perechile de dansatori o luară pe urmele lor.

În cîteva clipe întreaga sală se umplu de doamne în rochii de toate culorile, în brațele partenerilor, care cu părul în vînt, care cu ochii plecați, rotindu-se grațios pe oglinda parchetului.

*

Dans, dans și iar dans.

De toate felurile: două cadriluri franțuzești, două ceardașuri de o oră întreagă, mai multe valsuri, chiar și o polcă, dar care nu a fost pe placul nimănui.

Se făcuse deja ora unu și jumătate cînd ușa cea mare a salonului se deschise și în cadrul ei apăru silueta durdulie a simpaticei doamne Laczók. Dansatorii erau tocmai la ultimele figuri din „Lancier", acel dans din perioada Biedermeier, care nu mai era la modă decît în Ardeal. Așteptă să se termine, apoi îi făcu un semn lui Farkas Alvinczy, care, ca maestru de ceremonii, îi dădu primașului semnalul convenit și muzica încetă de îndată.

Tineretul se îmbulzi în salonul unde era pregătit bufetul. Muzicanții se grăbiră să cineze chiar și a treia oară în seara aceea. János Kádár, ajutat de una dintre cameriste, schimba cioturile de lumînări arse din candelabrele de cristal venețian, în timp ce Ferke, împreună cu valeții, începu să frece de zor parchetul plin cu pete de ceară.

Salonul se umplu de vacarmul rîsetelor și de clinchetul farfuriilor din jurul meselor alungite, pline cu puzderia de gustări reci pregătite pentru cohorta de tineri. Erau tot felul de bunătăți: platouri cu păstrăvi și friptură de ieruncă, alături de o spinare lungă de căprioară – toate vînate prin pădurile familiei Laczók, din împrejurimile Ciucului –, șuncă, dar mai cu seamă un iepure minunat și pateuri de bibilică, a căror preparare, aidoma știucii, era unul dintre cele mai strașnic păzite secrete ale gazdei. (Nu le mărturisise decît celor mai intime cunoștințe că „fără un strop de vin dulce, de stafide, nu are nici un Dumnezeu".)

Dar mai erau și munți de torturi, de fursecuri, de compoturi și alte delicatese. Și bineînțeles șampanie, alături de două soiuri

de vin. Iar la capătul mesei, pentru prima oară în acel an, trona un samovar uriaș, de bronz, din care fetele Laczók serveau lumea cu ceai. Era o noutate, ca să țină pasul cu noua modă englezească.

Numai bine ce terminară să se înfrupte din toate bunătățile, ba mai dădură de dușcă și cîteva pahărele, că ușa salonului se deschise larg, iar muzicanții apărură din nou. Tineretul împînzi canapelele și scaunele așezate de-a lungul pereților, iar Laji Pongrác atacă prima romanță.

În asemenea ocazii, vestitul Laji lua la rînd toate cîntecele preferate ale fetelor. Cunoștea febleța fiecăreia, din timpul serenadelor. Și, cînd începea cîte una, îi arunca fetei cu pricina priviri pline de tîlc, cu zîmbetul discret al celui care știe multe.

Bálint stătea în cumpănă – se așezaseră în perechi, cu toții, nu mai era nici un loc liber. Doar un singur scaun a rămas neocupat, la capătul șirului, în dreptul ușii de la intrare, alături de Dodó Gyalakuthy.

– Cum de îndrăznești să stai lîngă mine, dragă Abády? – întoarse capul Dodó, cînd Bálint se așeză lîngă ea.

– De ce, e vreun pericol? – îi răspunse el în glumă.

– Oho, și încă cum! Nimeni nu are curajul să se așeze lîngă mine, fiindcă eu sînt ceea ce se numește o „partidă bună". Toți se tem de mine. Nu cumva să li se ducă vestea că îmi fac curte. Da, da, chiar așa – îi spuse ea rîzînd, cu fața ei puțin rotofeie, dar delicată și cu ochii migdalați. Nu cumva să li se ducă vestea de „vînători de zestre"! Nu glumesc. Dumneata nu ai de unde să știi, pentru că abia te-ai întors acasă, dar eu mi-am dat seama de asta de-acum doi ani, de cînd m-au scos în lume. Nu ai văzut că, la cadriluri și la cotilioane, dacă nu mi-ar fi desemnat vătaful cîte un partener, puteam să tai frunză la cîini, iar la ceardașuri sau la valsuri nu mă iau decît copilandrii, care, de tineri ce sînt, nu pot fi bănuiți că ar avea intenții matrimoniale?

Dodó era plină de umor. Bálint își aminti că nu o prea văzuse pe domnișoara Gyalakuthy dansînd, ci mai tot timpul așezată lîngă perete. O privi cu mai multă atenție. Era într-adevăr o fată frumoasă. Cu nasul un pic în vînt, dar semeț și mereu cu un zîmbet ghiduș și amabil pe buzele de un roșu natural. Gîtul ei dolofan și umerii împliniți erau apetisanți, ca un fruct pîrguit care te îmbia

să-l savurezi, la fel ca mîinile și picioarele ei delicate. Era într-adevăr o fată atrăgătoare.

– Mi-am tot bătut capul, dar nu am găsit altă explicație. Doar nu dansez mai prost decît celelalte fete. Dar nici dumneata nu ai îndrăznit să te convingi de asta – i-a reproșat ea în glumă. Și nimeni nu stă de vorbă cu mine. Așa e, dumneata nu ai de unde să știi. Fetele, pentru că ele consideră neloial din partea mea faptul că am zestre, iar băieților le e teamă să nu li se ducă vestea. Dumneata ești singurul care poți să stai liniștit lîngă mine. Ca moștenitor al domeniului de la Dienești, ești mai presus de orice gînduri ascunse – rîse un pic sarcastic, apoi continuă pe un ton serios: Vițică e singurul care se mai ocupă de mine, fiindcă el nu-i ardelean, ci ofițer austriac.

– Am văzut că ați cinat împreună – spuse Bálint fîstîcit.

– Da, el e singurul care-mi face curte. Pînă la urmă, nu voi mai avea de ales și am să-l iau de bărbat. Dar adevărul e că nu prea-mi place de el... Știi – și se aplecă spre Bálint cu o familiaritate grațioasă, de parcă s-ar fi pregătit să-i destăinuiască o taină –, mie nu-mi plac tîmpiții. Cu toate că e foarte amabil și arată bine, nu poți să schimbi două vorbe cu el.

Bálint îl căută instinctiv cu privirea pe Egon Wickwitz. Acesta era retras în firida unei ferestre, împreună cu o femeie ascunsă pe jumătate după perdea. „Oare o fi Adrienne?" – îi trecu lui prin minte, dar, cînd femeia ieși pentru o clipă din umbră, își dădu seama că nu era ea – era doamna Abonyi, micuța Dinóra. Cei doi păreau prinși într-o discuție aprinsă. Ea avea o figură foarte serioasă, încruntată, iar veșnicul ei zîmbet îi dispăruse de pe buze.

László Gyerőffy se apropie de primaș și îi luă vioara. Ciupi corzile de vreo două-trei ori și ridică arcușul.

Se făcu liniște – muzicanții așteptau, gata să se ia după el.

Toată lumea era în extaz. Se auzeau strigăte de peste tot – „E Laci! Ce minunat! Hai, cîntă-ne! Cîntă!" –, pentru că mulți dintre ei îl auziseră deja de pe vremea chefurilor cu lăutari de la Cluj.

Iar el nu se lăsă rugat. Dar nu continuă în atmosferă lîncedă, sentimentală de pînă atunci, ci atacă niște melodii jucăușe, ritmate, săltărețe: „Doamna Csicsó, cu trei fete", sau „Ce-ți pasă ție, Caterino, sub duna ta de puf..." și așa mai departe.

Nu cînta și cu vocea, rostea doar din cînd în cînd cîte o frază din text, fie în zeflemea, fie provocator.

Îl imita întrucîtva și el pe Fráter, ca mai toți pe vremea aceea, dar nu la fel de obedient cum o făceau ceilalți. Era o combinație între stilul lui Lóránt Fráter și cel al marilor șansonetiști francezi.

Uneori, vioara chicotea zvăpăiat, ca gîdilată, alteori coarda cea gravă zbîrnîia al naibii de supărată, pentru ca, după cîte o pauză ca un semn de întrebare, melodia să continue îndrăcit, ca un hohot prelung de rîs.

Avea un succes fulminant, orice cînta.

Iar aplauzele prelungite, ovațiile, veselia din jur îl întărîtară pe László și mai mult. Poate că era și un pic pilit. Făcea tot felul de figuri, din ce în ce mai bizare, ca un circar: începu să alerge cu pași mărunți, să țopăie printre scaune, să se legene, întorcîndu-se din cîteva piruete pînă în dreptul țambalagiului. Uneori se apleca, sprijinindu-și vioara de genunchi, alteori o ridica deasupra capului, fără să piardă nici o clipă ceva din frumusețea amplă a sunetului sau din fermitatea ritmului. Pongrácz privea îngrijorat supliciile la care era supusă vioara lui iubită.

Totul era foarte bizar – într-un spectacol de cabaret, ar fi fost o scenă excelentă. Cei din salon rîdeau și se auzeau strigăte de îmbărbătare.

Pe Bálint, aceste clovnerii îl indispuneau. Stînd în dreptul ușii, aproape de el, îi șopti:

– Cîntă-le ceva compus de tine!

Gyerőffy se opri, cu o figură dintr-odată serioasă:

– N-am nimic bun pentru ăștia...

– Cîntă-le „Valse macabre", – îl sfătui Bálint – era o piesă mai potolită, compusă pe vremuri de László.

– Da!... Cred c-ar merge! – îi răspunse vărul lui întorcîndu-se către lăutari, să le dea tonul.

Apoi păși semeț în mijlocul salonului. Spre surprinderea tuturor, saltimbancul de mai înainte devenise un alt om. Fruntea lui netedă, încadrată de coama părului său șaten, ondulat, era brăzdată de o încruntătură adîncă, fața sa, cu obrajii proeminenți, împietri, iar buzele lui, mereu zîmbitoare, acum erau de-a dreptul îndurerate.

Stătea drept, nemișcat, emanînd calm și eleganță. Așteptă cîteva clipe, ca orice artist înaintea unui public ales, cu ochii abia mijiți, adumbriți de sprîncenele-i stufoase. Apoi începu să cînte.

Mai întîi se auzi un sunet grav, prelung, de vreo patru măsuri – muzicanții îi țineau isonul în surdină –, apoi își începu valsul său insolit, cu o temă prelungită, nu în cele șaisprezece măsuri obișnuite. Era o muzică modernă, melancolică, cu treceri surprinzătoare, presărate ici-colo cu succesiuni stridente de septime întristătoare. Lăutarii nu se mai puteau ține după el. Primașul clătina abia perceptibil din cap – muzica aceea nu era pe placul lui.

Dar Laci nu se opri din cîntat, chiar dacă ceilalți muzicanți abia mai prindeau pe alocuri cîte un acord din ceea ce cînta el, și termină aproape de unul singur.

Nici nu apucă bine să tacă vioara că Farkas Alvinczy le și strigă lăutarilor – „Dați-i drumul" – și muzica lor umplu din nou sala de bal, cu cel mai nou vals vienez din „Văduva veselă", la care se ridicară cu toții, gata să pășească în ritmul muzicii.

László Gyerőffy rămase nemișcat în mijlocul salonului. Doar Dodó se apropie de el.

– Valsul tău a fost foarte frumos. Ăștia nu s-au putut ține după tine, dar mie... mie mi-a plăcut foarte mult... a fost ceva neobișnuit... și... nou.

Îl privea pe tînărul artist cu ochii ei strălucitori, ca de căprioară.

László făcu un gest de lehamite.

– A fost o prostie din partea mea.

Și, încurajat de acest unic gest de simpatie, începu să-i explice cît de greu e să acompaniezi aceste armonii noi.

Ieșise și doamna Abonyi din firida ferestrei, urmată de Wickwitz, care părăsi în grabă salonul. Văzîndu-l pe Abády, chipul femeii se însenină.

– Invită-mă la dans – îi ordonă ea, lipindu-se de umărul lui. Iar cînd începură să se rotească îi șopti porecla de demult, cu care îl dezmierda pe Bálint: Băiețelule!

Așa-i spunea ea pe vremuri, cu binecunoscutul ei glas catifelat. Bărbatul strînse ușor, cu nostalgie mîna catifelată, dar privirea lui rămase rece.

– Fii liniștit, eu nu-ți cer nimic – continuă femeia, de parcă ar fi vrut să-l liniștească –, îmi pare bine doar că te-am întîlnit... băiețelule!

Apoi au continuat să danseze în tăcere. Bálint îmbrățișă mai strîns trupul acela atît de cunoscut, care se lipi ademenitor de el. Dansară așa o bună bucată de vreme, cînd, dintr-odată, ajunși într-un colț unde, întîmplător, nu era nimeni, Dinóra se opri, privindu-l cu recunoștința de demult.

– Vreau să te rog ceva, Bálint – îi spuse ea cu un dram de cochetărie în glas –, cînd vei rămîne mai multă vreme la Dienești, treci și pe la mine pentru cîteva zile, la Silvașu, fiindcă vreau să-ți cer sfatul într-o problemă serioasă. Da! Foarte serioasă! Știu că mă pot baza și acum pe dumneata.

–O problemă serioasă?... Atunci am să vin.

– E într-adevăr foarte serioasă! – accentuă ea, dîndu-și cochet un strop de importanță.

Apoi îi reveni firea zglobie, lăsînd să-i strălucească, între buzele numai bune de sărutat, albul sidefiu al dinților și, cu un gest ușor, ca o adiere, îi mîngîie tînărului fața.

– La revedere – atît mai apucă să-i arunce ea peste umăr, cu un aer de mare doamnă, din brațele noului cavaler care o invitase la dans.

Pe Bálint, cele spuse de Dodó îl frămîntau. O căută din nou pe fată din priviri – era tot singură. O invită la dans. Fata dansa într-adevăr foarte bine. Cu atenția sporită, ca o elevă care urmărește pînă și intențiile încă nerostite ale profesorului ei, ținînd mereu pasul cu Bálint care o conducea în ritm de boston, rotindu-se mereu spre stînga, după noua modă vieneză.

Dansară îndelung, ca semn de gratitudine din partea „domnului profesor". Apoi o conduse la locul ei.

În salon era cald.

Ferestrele erau închise din cauza lumînărilor care, la cea mai mică adiere de aer împroșcau totul cu ceară topită.

Bálint tînjea după o gură de aer proaspăt.

Ieși.

*

Minunăția nopții înstelate desfășurată în fața lui îl surprinse, șocîndu-l, ca un țipăt neașteptat. Pășind pe terasă din aerul îmbîcsit al sălii de bal, se simți învăluit de o lume mirifică, de parcă orizontul

ar fi fost înghițit de farmecul ireal al unui decor de poveste – pe cît de îndepărtat, pe atît de apropiat, nici reliefat, nici estompat, fără dimensiuni, fără contururi, desenat pe un unic fundal, cu umbrele și cu luminile lui la un loc: coroanele teilor învecinați contopite cu sclipirile de pe muchiile țiglelor micului turn al cetății, mestecenii ce se iteau în înalt de pe muchea șanțului, cu tipsiile lor nemișcate, dar fremătătoare, care se oglindeau fără noimă pe cerul pierdut în noapte, iar odată cu ele și spinările îngemănate ale pajiștilor de pe dealurile din depărtare (cu cîte o viroagă ce părea gata să se prăvălească peste el), totul îngemănat într-un singur tablou, într-o singură uriașă urzeală – împînzită de o dantelărie alambicată, cînd argintie, cînd azurie, pe alocuri cenușie, alteori liliachie – cu negura văii înghițind contururile austere ale șoselei, în dreptul căreia bobocii adormiți ai tufelor de trandafiri împrăștiau pete palide de culoare din adîncul frunzișului lor abia perceptibil. Și ca o imaginară tușă de maestru, menită să întețească vraja, stinghiile metalice zvelte, care susțineau plafonul alungit, despărțeau imaginea din dosul lor într-un triptic sibilinic, plăsmuit ca o amintire a raiului pierdut sau ca o nălucă a subconștientului neînțeles.

Iar primplanul era scufundat într-o umbră funebră, brăzdată orizontal de balustrada din piatră, de asemenea întunecată, cu arabescurile luminate ici-colo de cîte o străfulgerare discretă.

Bálint le urmărea cu privirea.

În colțul din stînga stătea o femeie: era Adrienne Milóth.

Părea doar o umbră.

Silueta ei zveltă se contura la fel de întunecată, pe fundalul mirific al razelor de lună, precum liniile ferme ale barelor de fier. În lumina puternică din spate, fața, gîtul și brațele ei goale erau doar cu o nuanță mai luminoase decît verdele profund al rochiei sale de mătase.

Stătea nemișcată, cu privirea în gol. Nu se sprijinea de nimic. Avea o poziție semeață, cum o văzuse și pe vremuri, cînd era încă o domnișoară, în fața abajurului cu piedestal: cu bărbia în vînt, cu brațele încrucișate la spate – cu aceeași neclintire care exprima trufia ei dintotdeauna.

Poate îmboldit de amintiri sau sub vraja acelei nopți îmbătătoare, de data asta Bálint nu se feri, ci se apropie tiptil și se sprijini cu coatele de balustradă, fără să scoată o vorbă, lîngă ea.

Adrienne rămase la fel de tăcută, dar, după o clipă de ezitare, se sprijini și ea, alături de el. Gestul ei domol era un semn de consimțire, un fel de a-i arăta că îi acceptă prezența, de a-și exprima chiar bucuria că s-a apropiat de ea, că nu se simte deranjată, dimpotrivă, că îi pare bine să fie împreună. Și chiar mai mult: părea să-i spună ce mare nevoie avea de afecțiune, de compasiune, de înțelegere...

Dar toate acestea s-au petrecut abia perceptibil, ca o sugestie firavă născută din gestul plin de intimitate al tinerei femei, din felul molcom cu care și-a adus brațele în față, ca apoi să se poată sprijini pe ele. Iar Bálint se gîndi instantaneu că era zveltă ca o panteră neagră, felina care se destinde cu o asemenea suplețe domoală, nemișcată, fără nici o tresărire, într-o perfectă armonie, privind în depărtare cu ochii ei aurii.

Tăceau amîndoi.

Muzica din salon, care ajungea pînă la ei în surdină, nu tulbura liniștea nesfîrșită a nopții – dimpotrivă, părea că o adîncește.

Uneori, din depărtare, se auzea lătratul cîte unui cîine. În rest, nimic.

Au rămas mult timp așa, tăcuți, cu coatele pe balustradă.

Bálint simțea tot mai acut nevoia să spună ceva, să spargă cu vreo vorbă banală acea liniște apăsătoare, să o elibereze pe Adrienne din mutenia în dosul căreia se ascundea tristețea unei deziluzii care se voia mărturisită.

– Ce noapte minunată, liniștită! – spuse el în șoaptă, parcă de teamă că o vorbă mai răspicată ar fi risipit vraja din jur.

Femeia îi răspunse la fel de șoptit:

– Într-adevăr! E minunată. Dar totul e o mare minciună!...

– De ce crezi că e o minciună?

Adrienne continuă, fără să se întoarcă spre el – vorbea rar, cu pauze între cuvinte:

– Așa este. Tot ce e frumos e o minciună. Tot ce-și imaginează omul. Tot ce crede! Tot ce face din credință. Din credința că ajută... că este de folos... că poate să ajute... Toate acestea sînt o momeală. Momeala vieții. Iar noi sîntem destul de proști ca să înșfăcăm momeala și clac, ne trezim prinși în capcană!

Chicoti abia perceptibil, dar privirea îi era la fel de tristă, apoi încercă să schimbe subiectul:

– Dumneata ce ai să faci acasă, dragă ÁB? Ce planuri ai?

Dar Bálint se făcu că nu o aude, revenind la tema anterioară:

– Nu, eu nu cred cîtuși de puțin că frumusețea ar fi o minciună în viață. Dimpotrivă, sînt convins că ea este singura valoare perenă, chiar eternă de pe lume. Frumusețea intențiilor, a faptelor. E calea pe care putem și trebuie să o urmăm. Toate celelalte postulate etice sînt greu de susținut, acesta fiind singurul care face față oricăror argumente, tocmai pentru că nu poate fi împresurat cu tot felul de obiecțiuni sterile și nu poate fi strivit între dogme. Îți amintești că am mai discutat despre asta?

– Da, cum să nu-mi amintesc. Iar pe vremea aceea chiar așa și credeam...

Bálint ar fi vrut să o întrebe „De ce, acum nu mai crezi așa?" – dar simțea că, dacă el ar fi fost mai insistent față de durerea tainică ce răzbătea din dosul cuvintelor ei, ea ar fi devenit din nou distantă.

Cîteva minute priviră amîndoi peisajul scăldat în lumina lunii.

– Cîte cuvinte frumoase! Oamenii spun o mulțime de vorbe frumoase – continuă Adrienne în șoaptă –, care par pline de responsabilitate, ca o vocație.

Acum avea pleoapele mijite de efortul cu care încerca să formuleze ceea ce dorința spontană o îmboldea să rostească, dar instinctul o gîtuia – așa că se refugie într-o parabolă.

– Privește, ce minunată e colina aceea din depărtare. E ca o nălucă, cu forme lîncede, domoale, abia perceptibile, dar frumoase. Nici nu ne dăm seama dacă sînt nori, valuri de ceață sau doar un vis..., ceva frumos, după cum spui. Îți vine să crezi că ai putea să te scufunzi, să te contopești cu acel ceva, ca într-o pîclă de ceață. Dar numai privind de aici și acum. Pentru că e noapte. E vina razelor de lună. Care sînt niște mincinoase... Dar acela nu e decît un simplu deal. Nici măcar o stîncă viguroasă, ci pur și simplu o grămadă abruptă de argilă stearpă, plină doar de bălării și de iarbă sfrijită. Iar cînd se va crăpa de ziuă, vom constata că e doar o pășune! Ce-i drept, folositoare! Dar mîine nu vom putea spune mai multe despre ea decît că e potrivită pentru atîtea și atîtea turme de oi.

Și izbucni într-un rîs ușor, apoi mai adăugă, părînd că se ia singură în zeflemea:

– Vezi ce păstoriță serioasă am devenit de cînd nu ne-am mai întîlnit?

Bálint îi răspunse la fel de șoptit ca mai înainte, dar simțea că are o undă mai duioasă în glas.

– Poate că ceea ce se vede în zare are o valoare economică, poate că mîine aceea nu va fi decît o pășune nenorocită, plină de behăitul oilor cu ugerele lăbărțate. Dar acum nu este așa. Iar azi nu știu și nici nu-mi pasă dacă va mai fi și un mîine. Acum e frumos, iar această frumusețe, care ne încîntă amîndurora privirile, va rămîne veșnic a noastră. Nu ne-o poate lua nimeni și nimic. O ferecăm în turnul de oțel al amintirii noastre, unde nu poate pătrunde nimeni și unde va dormi precum Albă ca Zăpada, pe care o vom putea trezi oricînd, ca s-o vedem din nou – dar nu se va trezi la viață decît la voia noastră, cei care ne-am minunat de ea și care vom ști s-o percepem și s-o deslușim.

– Amintirile ne năpădesc și nechemate. Chiar și... cele... care nu sînt... imaculate ca zăpada! – îi răspunse Adrienne.

– Da, dar numai conștiința noastră contează, adică ceea ce simțim noi. Doar ea ne întristează cu adevărat sau ne face să ne bucurăm, nu ceea ce vine de afară, din exterior, ce e străin de noi. Propriul nostru tribunal e singurul care decide – în taină și fără drept de apel –, dar numai în privința noastră.

– Se poate... – șopti Adrienne.

Stătea cu capul sprijinit în palme și privea în depărtare cu ochii din nou abia mijiți, părînd că și acum e frămîntată de ceva ce nu poate rosti așa cum i se înfiripă în minte.

Bálint tăcea. Aștepta să vorbească ea – era nerăbdător să poată privi mai bine, mai adînc în sufletul ei. Nu se uita nici el către ea, de teamă să nu o tulbure cu privirea, și își ațintí ochii spre grădina din curtea interioară.

Jos, în stînga, aripa adiacentă și zidul cetății aruncau o umbră stacojie, cu muchia dreaptă, ca trasă cu liniarul. Dar dincolo de ea totul era scăldat într-o lumină albăstruie – ovalul prunduit al rotondei era năpădit de scînteieri, pietrișul era o puzderie de luminițe, ca un strat de promoroacă. Violetul peluzei din jurul grupului central era împînzit de scrijeliturí feerice, scoțînd în evidență firele de iarbă, părînd că de sus, de la balcon, ar fi putut să fie numărate fir cu fir, doar grupul incandescent de cane de la mijloc era mai întunecat în bătaia razelor de lună, purpuriul florilor sale și desișul lor de frunze castanii păreau o pată de cerneală în lumina lăptoasă a nopții senine.

Bálint își plimba privirea peste curtea care se întindea la picioarele lor, pînă la aripa stîngă a clădirii, cu ferestrele ei alungite din care se prelingeau raze de lumină, care le dădeau cîte un contur gălbui printre coloanele de piatră ale zidului, apoi își roti privirea spre turnul mic din colțul din dreapta, pierdut în umbră, părînd deja amorf, iar pe treptele care urcau în cetate observă o siluetă șezând. Îl recunoscu de îndată, chiar dacă acum nu mai purta paltonul negru de pînă atunci, ci un sacou de pînză – era András Jópál.

Tînărul matematician stătea pe trepte ghemuit, cu genunchii strînși la piept și era limpede că nu fusese atras acolo de minunăția peisajului, de care părea că nici nu se sinchisește, pentru că stătea cu ochii ațintiți la lună, nemișcat, ca o stană de piatră... Acum, în splendoarea dimprejur, arăta mai însingurat și mai străin decît cu cîteva ceasuri mai înainte, în toiul veseliei din timpul cinei. Văzîndu-l, Bálint se hotărî să coboare mai tîrziu pînă la el, ca să reia vechea lor legătură.

Apoi o privi din nou pe femeia aceea tăcută, sprijinită de balustradă, alături de el, sperînd că se va încumeta să-și descarce sufletul.

Dar ea era nemișcată, cu coatele pe parapetul de piatră. Voalul de mătase îi căzuse, dezvelindu-i umerii pirpirii, cu o mică scobitură sub claviculă, gîtul prelung, bine conturat, dar puțin uscățiv, cu bărbia într-un unghi la fel de stilizat ca o statuie grecească. Nu era schimbată deloc. Nu era nici mai împlinită, nici mai corpolentă, mariajul și maternitatea nu și-au pus amprentele obișnuite asupra ei. Pielea nu îi era acoperită de smalțul delicat al împlinirii feminine. Bobocul nu a înflorit – s-a gîndit instinctiv Bálint, surprins de gîndul că ea avea o fetiță care trebuia să fi împlinit deja vreo doi ani. Pînă și acest contrast dintre aspectul ei feciorelnic și calitatea ei de mamă părea că ascunde același murmur de amărăciune care i se deslușea din dosul cuvintelor.

Dar Adrienne își ridică șalul, poate simțind pe piele mîngîierea privirii bărbatului. Îl strînse la piept cu un gest sfios, de fetiță. Și, după ce și-l înfășură și pe brațe, se aplecă din nou peste parapet, întorcîndu-se spre el:

– Îmi place să te ascult cum vorbești, ÁB. Cuvintele tale mă fac să am încredere în viață. Îmi fac bine. Uneori îmi lipsesc. Hai, vorbește...

Și Bálint simți din nou, acum poate cu mai multă pregnanță, acea întețire a elocvenței sale de care se lăsase uneori cuprins pe vremuri, în timpul îndelungatelor discuții pe care le-au purtat în camera de domnișoară a Adriennei. Și porni din nou pe filonul gîndurilor pe care le schițase mai devreme prin cîteva aluzii. Cuvintele i se legau cu ușurință, formînd în mod firesc, din haosul labil al senzațiilor, fraze coerente, cu sonorități armonioase, fără tatonări, cu cele mai adecvate expresii, cu cele mai potrivite comparații, sub oblăduirea acelui protector interior care e mereu atent la ceea ce spunem, gata în orice clipă să ne indice cînd s-ar cuveni ceva mai glumeț, o vorbă de duh, ca să ocolim monotonia, sau chiar o expresie mai plastică, mai îndrăzneață, cu sonorități prelungi – ei bine, acum acel protector își făcea datoria mai bine ca niciodată. Îi explică femeii într-o manieră coerentă ceea ce pînă atunci nu-și mai formulase niciodată în minte. Vorbea despre eșecul sistemelor de gîndire și al filosofiilor de pînă atunci. Despre inepția dogmelor rigide, spulberate de cercetările tot mai profunde din domeniul științelor naturii. Așa că noțiunile de bine și de rău nu mai există. Ele au devenit lipsite de sens datorită descoperirilor biologice, ca urmare a cercetărilor celulare, a determinismului ereditar. Totuși, trebuie să existe ceva care să definească și să califice acțiunile oamenilor. Iar acea noțiune izbăvitoare este Frumosul. Frumusețea faptei. Dar nu cea survenită dintr-o judecată utilă, despre bine și rău, ci frumusețea izvorîtă dintr-o sursă mult mai profundă – din splendoarea, sinceritatea și autenticitatea instinctului. Iar imaginația lui găsea mereu tot felul de argumente în sprijinul teoriei sale. Într-adevăr: ceea ce caută peste tot chiar și natura nu este altceva decît frumusețea – de la infinitatea de forme a protozoarelor, a lumii animale, de la oamenii primitivi și de la armonia sufletească, pînă la frumusețea divină. Totul este o luptă. Desigur. O confruntare. Dar una sinceră, nu generată de constrîngeri mincinoase, nu din amuzament, ci una pentru frumusețe.

Îi vorbi îndelung. La fel de șoptit ca mai înainte, numai că acum vocea lui părea mai profundă, mai îndepărtată. Se simțea de parcă altcineva ar fi vorbit dinăuntrul lui. Adrienne îl asculta întrerupîndu-l doar arareori cu cîte un cuvînt, o întrebare scurtă: „Da...", „se poate...", „Așa, și?...", „E datoria noastră?...", „Chiar

așa?...", „Mai știi...". Dar acum ochii ei de onix nu mai erau pierduți în depărtare, ci îl privea direct în față.

Bálint ar fi vrut să continue la nesfîrșit.

Dar tocmai atunci ușa salonului se deschise brusc. Liniștea fu spulberată de muzica tumultuoasă a galopului și, odată cu ea, de lanțul lung al dansatorilor. În frunte era Farkas Alvinczy, maestrul de ceremonii, care își tîra după el partenera, îndoit de spate, țopăiau sprijinindu-se unul de celălalt, ca toată șleahta din urma lor, bărbați în frac și femei în culori pestrițe, într-un ritm îndrăcit, de jur împrejurul terasei, ca apoi să se întoarcă tropăind în salon. Ultimul din șir era micul Kamuthy, care abia mai atingea cu picioarele pămîntul, fiind aruncat dintr-o parte în alta de vîrful cozii de dansatori, așa că se izbea cînd de balustradă, cînd de baza coloanei de piatră. Odată ajuns în dreptul ei, se întinse să o apuce pe Adrienne de mînă, dar ea se feri și el continuă să se zbată descriind volute uriașe prin aer. Cînd să facă cale-ntoarsă, se mai izbi de vreo două ori de balustradă, ca apoi să dispară și el în pîntecul generos al sălii de bal.

Această intervenție neașteptată a spulberat vraja în miezul căreia Adrienne și Bálint uitaseră cu totul de spațiul și de timpul în care trăiau.

Așa că reveniră și ei în sala de bal.

Cineva o invită pe Adrienne la dans și se pierdură amîndoi în forfota mulțimii.

*

Bálint rămase cîteva minute lîngă perete – avea nevoie de un scurt răgaz ca să se transpună din vraja anterioară în lumea reală. Își aminti de silueta lui Jópál stînd pe treptele din dreptul turnului. Da! Va coborî la el. Simțea o nevoie mai mare să stea de vorbă cu cineva decît să intre în rîndul dansatorilor, ceea ce nu-l atrăgea deloc.

Coborî în vestibulul unde se serveau băuturile. Într-un colț, pe o poliță din scînduri, erau mai multe ciubăre borțoase, pline cu blocuri de gheață, printre care pluteau cu burțile lor lucioase în sus o mulțime de sticle de vin și de șampanie, păzite cu strășnicie de Laczók, vătaful familiei. El se îngrijea ca fiecare băutură să fie exact acolo unde trebuie. Nu-i slăbea din ochi pe servitorii care începeau să urce scările cărînd tăvile pline cu pahare de șampanie, la fel ca pe cei care se îndreptau cu vinul mult mai vîrtos, de Tîrnave, către

aripa laterală, unde erau retrași bărbații „serioși". Era un munte de om, purtînd cizme și aceiași pantaloni bufanți, de călărie, ca în gospodărie, fiindcă el era acolo în exercițiul funcțiunii, nu la paradă. Acceptase dificila sarcină să stea toată noaptea treaz, cu ochii în patru, numai de dragul doamnei Laczók, cu toate că era un om învățat, iar în ziua următoare avea să fie de dimineața pînă seara pe cîmp. Da, acceptase asta de dragul ei, dar și pentru că ținea mult la ordine și ura pînă și ideea de risipă. Așadar i-a promis că totul va fi în ordine și s-a ținut de cuvînt, pentru că servitorii îl respectau, știindu-l iute și aspru la mînie.

Bálint trecu prin dreptul lor și coborî pe treptele terasei în grădina scăldată în razele de lună. Dar pe treptele care duceau în turn nu mai era nimeni. Rămase o clipă descumpănit, trăgînd cu urechea în speranța că András Jópál va apărea de undeva, dar nu se auzea nici o mișcare.

La răsărit, o dungă abia mijită vestea lumina zorilor.

Așa că făcu cale-ntoarsă pe cărarea care trecea de-a lungul zidului cetății. Odată ajuns în dreptul aripii laterale a clădirii, privirea îi fu atrasă de luminițele care pîlpîiau în dosul ferestrelor. În cele două capete ale bibliotecii înguste erau două mese de joc. La cea mai mică dintre ele era Rictus, mai încruntat ca niciodată, prins într-o partidă de taroc, alături de Tihamér Abonyi, de stăpînul casei și de prefect, la lumina unui sfeșnic cu patru lumînări. Erau cu toții tăcuți, doar Abonyi încerca să explice din cînd în cînd cîte ceva – cum că, la Cazinoul Național, dacă cineva începe cu o carte mică, atunci el continuă așa și pe dincolo – vă at'iag atenția cu 'iespect, pentru că pe el l-au învățat că, atunci, cel mai indicat este să... Dar cum ceilalți nici nu se sinchiseau de el, renunță degrabă.

În schimb, la cealaltă masă, discuțiile erau în toi.

Badea Ambrus își adunase oamenii pentru o partidă de ferbli, un fel de pocher unguresc în cinci. I-a ales spunîndu-i fiecăruia cîte o vorbă de duh, după cum îi era firea: „N-ai vrea să arunci o privire în biblia unguréască, băiete?", iar pe altul l-a luat cu aceea că „nu se poate să stai toată noaptea ascuns printre rochii!" Sau: „Un bărbat adevărat are nevoie și de oleacă de jocuri ungurești, nu doar de valsuri nemțești!", iar altuia i-a șoptit doar atît: „*Vezi* că în bibliotecă au adus și vinuri ca lumea." Și-a ales partenerii pe sprînceană și acum jucau deja de o bună bucată de vreme. Bineînțeles

că toți îi făceau pe plac, bătrînul era în continuare cel care dădea tonul, iar pentru cei tineri era o onoare să țină pasul cu el. Și toată lumea știa că, la orice bal, lui badea Ambrus îi plăcea să-și petreacă vreo oră, două la masa de joc.

Nimeni nu se sinchisea de pretextele invocate de el, dar adevărul era că pe badea Ambrus nu prea-l mai țineau picioarele, așa că îi tihnea să se refugieze din fața șirului nesfîrșit de dansuri și să-și tragă sufletul la o partidă de cărți. Iar, pe de altă parte, cîștiga mai întotdeauna, așa că nu-i displăcea să-i ușureze un pic pe tinerii din jurul lui de banii lor de buzunar.

Alături de badea Ambrus, la masa de ferbli, stropită din plin cu tot felul de vinuri, mai stăteau cei doi băieți mijlocii Alvinczy, Ádám și Zoltán, Pityu Kendy și Gazsi Kadacsay. Erau de fapt în familie, fiindcă mama lui Ambrus era născută Alvinczy, Pityu îi era văr de gradul al doilea, iar Kadacsay era fiul cumnatului său, ceea ce nu-l împiedica să-i jecmănească cîte un pic – uneori chiar de-a binelea – de bani.

Pentru că el juca în stil mare. Nimeni nu reușea să-l prindă pe picior greșit. Uneori plusa nebunește, cu un singur as, alteori stătea la pîndă cu cea mai bună combinație. Din cînd în cînd făcea pe fricosul, ca apoi să le dea tinerilor ghes, fie că avea în mînă o chintă, fie că nu avea absolut nimic. Se lamenta întruna sau blestema de mama focului. Alteori îi lua pe toți peste picior speriindu-i că „nu băgați banii, că o să vă pierdeți și izmenele de pe voi!" – după care rîdea cît îl ținea gura. Și spunea toate astea cu atîta familiaritate, pe un ton atît de degajat încît tinerilor mai că nu le făcea chiar plăcere să piardă în favoarea lui.

Cînd Bálint păși în încăpere, Ambrus tocmai era în mare vervă:

– Vai și amar de capul meu! Doamne, nu mă lăsa! Unul îmi arată două trefle, altul două dame! Flăcăii ăștia Alvinczy au să-mi facă de petrecanie! – și se lăsă pe spate, plesnindu-se peste frunte, apoi lovi cu pumnul în masă, se întoarse către chibițul de lîngă el, de parcă ar fi vrut să-i ceară ajutorul – acesta era blajinul Dániel Kendy, care tăcea, mort de beat, pe scaunul alăturat –, ca pînă la urmă, cu aerul unui disperat care se agață de ultima speranță, să mai împingă un teanc de bancnote în potul din mijlocul mesei, strigînd: Ducă-se pe pustii și astea patru sute – dar nu cumva să mi le onorați!!

Unul din frații Alvinczy își aruncă pe masă cărțile, celălalt stătea în cumpănă, apoi plăti, sec.

–Păi nu plusezi? Ești bleg, de ce nu plusezi? Zău că m-aș fi retras. Pe onoarea mea! Pentru că nu suport să mă sperie cineva. Dar ia să vedem ce am eu în mînă! – și decartă cu un aer șugubăț un as, un decar, o damă și un valet de aceeași culoare, ceea ce era mai mult decît tot ce puteau avea ceilalți. Apoi se prefăcu surprins că tocmai el cîștigase potul, cu toate că „îi citise" deja demult pe toți.

– Phi-ha-ha – chiui el –, ce noroc porcesc pe capul meu!

Și se prăvăli peste masă adunînd, cu mîinile lui vînjoase, purcoiul acela de bani, cu aerul că o face în silă.

Bálint se opri în dreptul mesei un pic dezgustat de acel simulacru de naturalețe, dar și de tinerii de vîrsta lui, care, cu mințile înfierbîntate de băutură, se complăceau în joc cu servilism, uitîndu-se cu admirație la piaza lor rea. Dar în aceeași clipă își aminti de anii lui de studenție, cînd o luase și el pe urmele lui badea Ambrus – chiar dacă nu a jucat cărți niciodată cu el, în schimb i-a imitat felul cum vorbea, i-a ținut isonul la băutură și la chefurile cu lăutari. Ba, în perioada aceea, a intrat chiar și în datorii, așa că nu a reușit să scape din cercul acela vicios, pus numai pe chefuri, decît retrăgându-se într-o recluziune totală, fără să se mai sinchisească ce gîndeau ceilalți despre el. A avut nevoie de multă voință. Iar daca mama lui n-ar fi izbucnit în hohote de plîns cînd i-a mărturisit ce datorii are – vreo două mii de forinți – poate că nici nu ar fi avut puterea sufletească să o facă, poate că ar fi și acum printre ei...

Rămase o vreme adîncit în gîndurile sale, fără să observe că se crăpase de ziuă. Candelabrele își pierdură strălucirea și biblioteca alungită se lumină. Așa au ieșit în evidență coloanele din lemn de cireș sculptat care susțineau rafturile de cărți înșirate de-a lungul pereților, de la podele pînă în tavan. Erau nenumărate cărți vechi, în legături frumoase, aranjate fără nici o noimă, fie mari, fie mai mici, dar toate cu coperțile și cu cotoarele pline de arabescuri aurite. O parte dintre ele fuseseră adunate de însuși vicecancelarul: mai multe colecții groase de *Compilata* și de *Tripartitum*, tratate juridice tipărite pe pergament, dar și Enciclopedia Diderot – d'Alembert, la fel ca operele complete ale lui Voltaire. Dar majoritatea o achiziționase nepotul său, cel care a construit de-a lungul zidului de cetate aripile în stil Empire, pentru ca, apropiindu-se mai mult de rafturi,

Bálint să descopere o mulțime de volume rare de arhitectură din acea perioadă, ca de pildă un Palladio complet, in-folio, a cărui reeditare a constituit actul de naștere al neoclasicismului, *Ornamentica* lui Percier și Fontaine și colecția proiectelor pentru Premiul Romei din primele decenii ale secolului al XIX-lea.

„Cîtă cultură era pe vremea aceea în Transilvania" – se gîndi Bálint, gata să treacă la raftul următor, dar se lovi de bătrînul Dániel Kendy, care stătea în spatele lui. Era cam nesigur pe picioare și se sprijinea de bibliotecă. Privirea lui spălăcită avea altă expresie decît de-obicei – nu i se mai citea ghidușia din ochi, ci un fel de tristețe nostalgică.

– *Mon p... p... prince!* – se bîlbîi el cu un accent excelent – *das sind w... wunderbare W... Werke! Quite wonderful... oh yes!* – spuse el mîngîind cotoarele de piele pline de ornamente. Poate că văzînd această bibliotecă bogată își amintea cu nostalgie de tinerețea sa de mult uitată, cînd toată lumea îl considera un tînăr foarte promițător, de mare viitor, care era primit peste tot, în cele mai înalte cercuri – cînd nu începuse să bea, distrugându-și cariera. Apoi întinse mîna după un alt volum, cu o legătură și mai frumoasă, părînd că vrea să-și atingă propriile iluzii pierdute, după amăgirea unei carierei demult spulberate, irosite. Dar gestul i-a fost fatal – se prăbuși brusc pe podea, ca o marionetă cu ațele retezate.

Ședea cu picioarele răsfirate și începu într-o clipă să vomeze – lin, fără nici o sforțare. Vinul țîșnea din el, la intervale regulate, ca dintr-o fîntînă arteziană. Norocul lui Bálint a fost că nu l-a împroșcat decît pe pantofii de lac – după care băltoaca s-a întins peste tot parchetul.

Toți cei de la mese au sărit în ajutorul bătrînului Dániel. Numai Rictus a rămas la locul lui:

– Ce porc bătrîn! Un porc bătrîn! – strigă el de mai multe ori, apoi își aruncă scîrbit cărțile pe masă și ieși din încăpere.

Tinerii rîdeau, era ceva obișnuit pentru ei. Pityu Kendi, împreună cu baronul Gazsi îl luară pe bătrînul Daniel de subsuori (din față nu se puteau atinge de el), ca să-l tragă ca pe o păpușă uriașă pînă la canapeaua pe care chiar reușiră să-l trîntească, apoi ieșiră cu toții, pentru că mirosul din încăpere devenise insuportabil.

*

Afară, în dimineața din ce în ce mai luminoasă, cîteva trăsuri așteptau deja în fața peronului de la intrare. Balul era pe terminate.

Mai multe mămici coborau în pripă treptele din fața terasei, cu fetele lor înfofolite în șaluri de mătase, ca razele de soare să nu le dea în vileag chipurile asudate, iar ici-colo apărea cîte un cavaler pentru o ultimă atingere sau chiar un sărut pe mîna pe care o dezmierdase pînă atunci.

Kádár, majordomul casei, era din nou la datorie. Chema atelajele, unul după altul, se grăbea să le deschidă portierele cu mîna stîngă, în timp ce dreapta o ținea în așa fel încît bacșișurile să îi cadă ca din întîmplare.

Bálint îl întîlni pe László Gyerőffy în vestibul – se înțeleseseră să plece împreună la hotel, așa că s-au repezit amîndoi pînă în camera de oaspeți, ca să-și adune gențile de voiaj și toate catrafusele.

Cînd să iasă, vestibulul era deja plin de doamnele care erau gata de plecare. Adrienne nu era printre ele. Bálint rămase o clipă în cumpănă, oare să urce la etaj, să-și ia rămas bun de la ea, dar renunță. Cîteva cuvinte banale, în lumina dezamăgitoare a dimineții, ar fi fost de prisos. Tocmai ocoliseră un grup de petrecăreți, cînd, peste capetele tuturor, se porni ca un puhoi șuierul unei voci hodorogite:

– Ah, m... m... mesdames et mmm. M... messeigneurs! Il v... vostro umilissimo servitore! Ge... ge... gehorsamster Diener!

Era bătrînul Dani, care se vede treaba că reușise să se ridice în două picioare, ca să se tîrască cumva pînă la marginea terasei. Îmbrățișa stîlpul de metal, cu hainele boțite, cu cămașa borîtă și cu barba răvășită. Făcea plecăciuni adînci, iar la fiecare frază mîna dreaptă i se bălăngănea în sus și în jos, ca un felinar de cale ferată. Cîțiva bărbați se repeziră la el ca să-l tragă în casă. Doamnele se uitau care-ncotro, de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic, iar forfota din jurul trăsurilor continuă neabătută.

Odată portierele trîntite, atelajele înconjurau la trap rondoul către poarta interioară, apoi traversau curtea exterioară, plină de țărăncuțe, de birjari și de servitori care dansaseră și ei toată noaptea sub balcon, iar acum străjuiau de o parte și de cealaltă aleea. Uneori ieșea dintre ei cîte o fetiță, pare-se fără nici un țel, ca să

alerge chiuind chiar pe la botul cailor, bucuroasă apoi nevoie mare că nu a ajuns sub copitele lor.

Iar trăsurile petrecăreților se pierdeau pe rînd în lumina tot mai orbitoare a dimineții.

IV

Odată ajunși la hotel, Bálint și cu László abia dacă au apucat să doarmă cîteva ceasuri, pentru că, prin perdelele zdrențuite de la ferestre, soarele le bătea direct în ochi. S-au trezit înainte de unsprezece. După ce a înțeles că nu vor de la ea nimic altceva decît cîte o cană cu apă caldă, camerista a ieșit bosumflată din încăpere și i-a făcut să aștepte atîta amar de vreme încît, pînă ce s-au pregătit de drum, se auzeau deja clopotele de amiază. Apoi au luat-o din loc împreună.

Bálint voia să se convingă dacă vechiul prieten al bunicului său, bătrînul actor ambulant Minya Gál mai era încă în viață, iar László îl însoțea.

Au avut mult de umblat pînă să afle că trăia și în care parte a orașului locuia. Aflaseră vestea de la clopotarul bisericii reformate, în primele ore ale după-amiezii, cînd s-au abătut să se intereseze pe la parohie.

– Îl cunosc bine, domnilor, chiar dacă nu vine decît de patru-cinci ori pe an după cuminecătură. A trecut de curînd pe aici. Dar unde locuiește, apoi asta nu știu, dar undeva pe sub vii, pentru că bătrînul vine întotdeauna din direcția aia spre noi – numai clopotarul considera că biserica nu era doar un locaș al Domnului, ci și propria lui casă.

Informația era cam în doi peri, totuși porniră în direcția indicată. De cînd se mutase și primarul acolo, în cartierul acela se ridicaseră o mulțime de vile noi, dar printre ele mai era și cîte o dărăpănătură țărănească. Pe una din ele era agățată o firmă neagră, cu litere mari: „Izsák Schwarcz, croitorie englezească pentru doamne și domni", iar dedesubt, mai mic: „Stopăm artistic".

– Hai să întrebăm aici – îi spuse László –, de obicei meșteșugarii ăștia evrei cunosc pe toată lumea.

În ușă îi întîmpină croitorul de domni și doamne, un individ pipernicit, cu barba căruntă și cu niște pantaloni atît de zdrențăroși încît numai de reclamă pentru firma lui nu erau buni.

– A, pe domnul Gál? – le răspunse el la întrebare. Păi cum să nu-l cunosc? Stă mai jos, a treia casă după colț – și îi însoți cîțiva pași, serviabil.

Tinerii îi mulțumiră și intrară în curte.

Era o casă de piatră spațioasă, văruită, cu tindă și acoperită cu șindrilă. Înaintea celor trei ferestre care dădeau la stradă era o grădiniță de flori. La stînga erau grajdul și cocina. În dos, după grămada de băligar, se lăfăiau cîțiva meri, cu roadele deja bine pîrguite. În curte, o fată desculță mărunțea bostanii pentru porci.

– Domnul Mihály Gál este acasă? – o întrebă Bálint.

– Dar de ce îl căutați?

– Vrem să-i facem o vizită.

Fata îi măsură neîncrezătoare din ochi.

– Te pomenești că sînteți oarece vînzători ambulanți.

– Nici pomeneală! Am venit doar în vizită la dînsul – îi răspunse Bálint și, ca să spulbere orice urmă de bănuială, îi spuse fetei cum îi cheamă și ce hram poartă amîndoi.

Dar fata nu păru impresionată. Își văzu mai departe de treabă, ghemuită, și le făcu un semn cu capul către livadă:

– Căutați-l pe acolo – și izbi din nou cu securicea în bostanul care gemu în poalele ei.

În dosul copacilor era grădina de zarzavaturi, după care, pe coasta dealului, se întindeau vreo două pogoane de vie. Acolo dădură peste bătrînul Minya Gál, care tocmai curăța șanțul de aducțiune. Arunca cu mișcări ample mîlul adunat de ploi. Față de cum îl văzuse ultima oară, la înmormîntarea lui Péter Abády, era doar un pic mai adus de spate, cu toate că trecuseră mai bine de zece ani de atunci, iar bătrînul artist ambulant avea deja bine peste nouăzeci. Mustața deasă nu-i încărunțise de tot, ci era mai degrabă sură și cănită ca întotdeauna.

Purta cizme, niște pantaloni bufanți cenușii, uzați, și era numai într-o cămașă. Pe brațele lui costelive, dar vînjoase, pe sub

încrengătura venelor bine reliefate i se vedeau mușchii încordați, iar pe spinare cămașa stătea să-i crape de speteală.

László Gyerőffy rămase mai retras, dar Bálint se apropie de el, așteptă ca bătrînul să ridice privirea și abia atunci îi strigă:

– Nene Minya! Nu mă recunoașteți? Sînt Bálint Abády, de la Dienești.

Bătrînul îl privi cu ochii lui slăbiți de vîrstă și stătu cîteva clipe în cumpănă, pînă să-l recunoască pe nepotul prietenului său.

– Tu ești micuțul Bálint, nu-i așa! Ei ce a mai crescut domnișorul! – îi răspunse el, apoi înfipse cu putere sapa în pămînt, își șterse palmele noduroase de pantaloni și îl apucă pe tînăr de umeri. Ce frumos din partea ta că ai venit la un boșorog ca mine. Hai să intrăm în casă.

După ce Bálint i-l prezentă pe vărul său, porniră toți trei spre clădire. Bătrînul avea mersul potolit, dar cu pași fermi și sigur pe picioare. Îi strigă peste umăr fetei din curte:

– Julis, drăguțo! Ia dă fuguța și adu-le domnilor niște palincă și trei pahare.

– Am înțeles, nene Minya! – și fata dispăru în bucătărie.

– E strănepoata surorii mele mai mici – le explică Minya în timp ce-i conducea spre camera care dădea spre stradă.

Era o încăpere spațioasă, răcoroasă, la capătul tindei, cu cele trei ferestre către grădinița din față, cu pereții văruiți în alb și mobilată destul de sumar: în dreptul uneia dintre ferestre trona un fotoliu jerpelit de mușama, lîngă perete era o laviță înflorată, cu două scaune și o masă din lemn de brad, cu o lampă de petrol în mijloc. Într-unul din colțuri era un raft de cărți din scînduri simple, cu vreo douăzeci-treizeci de volume zdrențuite, printre care și o Biblie groasă, iar în capătul celălalt un pat simplu, pe care trona un maldăr de perne, din pînză de casă. Pe pereți abia era cîte ceva: la picioarele patului atîrna o vioară înnegrită de vreme, cu arcușul înfipt printre corzi, iar deasupra laviței doar o litografie, într-o ramă aurită subțire, cu imaginea unui roman în zale, într-o postură teatrală.

Se așezară toți trei la masă. Bătrînul arătă către tablou:

– Acela sînt eu. Așa m-a desenat Miklós Barabás, la reprezentația mea de adio.

Bálint se apropie să citească inscripția: Mihály Gál, artistul emerit al Teatrului Național din Cluj, în rolul lui Manlius Sinister, la 17 mai 1862.

– Cum adică la reprezentația de adio? Ce ați făcut după aceea?

– Nimic. M-am retras. Fiindcă mi-am dat seama că nu făceam nici două parale ca actor. Dacă nu merge, nu merge. Atunci mi-am cumpărat casa asta. Pentru că eu nu am fost o mînă spartă, ca toți ceilalți. Poate tocmai de aceea nici nu am fost un actor ca lumea. De atunci mă ocup cu grădinăritul, cu vinul, măcar la astea mă pricep.

– Julis – se întoarse el către fetița care tocmai aducea pălinca – mai dă o fugă și adă-le domnilor și cîteva ciorchine de Burgund, din partea stîngă, știi tu de unde!

Fata nu stătu prea mult pe gînduri, iar bătrînul își continuă povestea:

– Mare nărod mai e și cel care se apucă de ce nu se pricepe! – dar în glasul lui era o umbră de tristețe.

Ca să schimbe vorba, László îl întrebă de vioara care i-a atras privirea de cum a intrat în încăpere.

– Vioara asta – îi răspunse Minya – e doar o amintire. Am primit-o de la bunicul dînsului, de la domnul Abády. Oare în ce an? În '37 sau în '38? Nu, mai degrabă în '37. Am crezut că mi-o dă doar în păstrare, dar de fiecare dată cînd am încercat să i-o înapoiez nu a mai vrut să o primească. Nici nu a mai cîntat de atunci la vioară.

Bálint s-a minunat:

– Nici nu am știut că bunicul meu s-a priceput și la muzică. Nu mi-a vorbit niciodată despre asta.

– Vai, dar cînta minunat – și nu muzică țigănească, ci Bach, Mozart, din astea. Știa să citească notele.

– Îmi dați voie să mă uit la ea?

– Cum să nu, poftește.

– Acesta este un instrument de calitate! Ce formă frumoasă, delicată are! – Gyerőffy puse vioara pe masă, ca să o poată cerceta mai îndeaproape.

– Da, e vioara lui. Și ce frumos cînta! Încă din timpul liceului. Cîntam împreună, eu eram bariton – și ce s-a ales de vocea mea... Apoi... probabil că a muncit mult de tot... pe cînd m-am întors la Cluj, el devenise deja un adevărat maestru. În toamna lui '36, împreună cu Szerdahelyi... da. Pe vremea aceea... în fiecare seară...

în iarna aceea, cînd nu era vreun bal sau așa ceva, el era mereu acolo... mergea pe furiș. Ce femeie frumoasă a fost!... Uneori mă chemau și pe mine. Pe altcineva niciodată, numai pe mine! Pentru că eu știam să-mi țin gura...

Bătrînul făcu o scurtă pauză. Se aplecă peste masă, deschizătura cămeșii îi dezveli desișul cărunt de pe pieptul bine legat, și își întinse către vioară palma zbîrcită de vreme, fără să o apuce, ci doar ca să o mîngîie delicat.

Bálint ezita. Ar fi vrut să-l mai tragă un pic de limbă pe bătrînul actor, dar simțea că ar fi fost o blasfemie să scormonească în trecutul sentimental al bunicului său. Așa că László preluă inițiativa:

– Cînta cu acompaniament, nu-i așa?

– Da, bineînțeles, cu acompaniament de pian.

– Și persoana care îl acompania...?

Bătrînul își ridică arătătorul, în semn de protest. Credea că Gyerőffy voia să afle numele femeii.

– Nu! Niciodată! – acesta era sensul gestului său.

Apoi începu să vorbească sacadat, de parcă prin fața ochilor lui spălăciți i s-ar fi ivit năluci. Porni pe căile întortocheate ale amintirilor sale. Era confuz, divagînd cu amănunte numai de el înțelese, aducea vorba de numele cîte unui actor de demult, de titlul vreunei piese sau de o aniversare, ca apoi să le uite din nou, fără ca tinerii să înțeleagă mare lucru din toate acele conexiuni care se prefigurau și prindeau viață doar în imaginația lui. Totuși, din acele frînturi de monolog se contură o dramă petrecută nu pe scenă, ci în viața reală, cu șaptezeci de ani în urmă. Frazele lui neterminate lăsau să se întrevadă o dramă romantică, pasională. Dar chiar dacă în sufletul lui Gál totul se petrecea ca o viziune, el nu rosti nici numele femeii, nici măcar dacă fusese o doamnă obișnuită sau o actriță. Chiar și acum, cînd toate personajele erau deja demult pe lumea cealaltă, el tot mai păstra cu sfințenie taina pe care nu o mai știa decît el.

– Se simțea că totul se va termina cu o tragedie.

Vocea îi era din ce în ce mai gravă.

– ...Cu toate că erau o pereche minunată! El avea 26 de ani... iar ea era și mai tînără! Doamne, ce tineri erau, vai, cît de tineri! Și atunci s-a terminat totul... da, totul! Concertul... de la Redută... Poate că Beethoven a fost de vină. Sau Chopin. Era ceva nou. Parcă îi văd și acum. Ce pereche minunată! Dar am simțit-o cu toții.

Chiar și din felul cum au cîntat. Se simțea că erau contopiți unul în celălalt, că erau făcuți unul pentru altul. Dar cred că problema a fost că toți și-au dat seama de asta.

Bătrînul Gál era tot mai încruntat.

– A treia zi s-a terminat totul. Iar eu i-am dus scrisoarea de adio – fără să știu. Eu am fost nevoit să i-o dau, celui mai bun prieten al meu..., tocmai eu, tocmai eu!

Bătrînul actor ambulant se scufundă în tăcere.

Gyerőffy îl ascultase din politețe, dar pe Bálint această poveste misterioasă l-a impresionat puternic și, în timp ce Minya Gál își depăna sacadat amintirile, el retrăi o scenă din copilărie. Odată, stînd la biroul bunicului său, a tras un sertar în care era o pereche de pantofi mici, de damă. Erau din atlas, după moda veche, fără nici un cusur, pînă și panglicile cu care se legau de glezne, ca sandalele grecești, erau întregi. La întrebarea lui, bunicul i-a scos – erau fără tocuri, cu talpa subțire ca hîrtia, mici, cît două pișcoturi. Aveau mici urme de uzură, pe care bătrînul i le-a arătat zîmbind: „Uite cît a dansat neastîmpărata de ea!" – apoi i-a legat cu panglicile unul de celălalt și i-a pus la loc, în sertar.

Îl vedea aievea în fața ochilor pe Péter Abády și își aminti că atunci, în zîmbetul lui mereu senin, simțise și o undă de nostalgie pe care nu a înțeles-o decît acum. Oare femeia din povestea bătrînului prieten al bunicului său era cea care purtase acei pantofiori? Era povestea lor de dragoste?

– Și ce s-a întîmplat după aceea? – îl întrebă el cu un strop de nesiguranță în glas.

– După aceea? După aceea domnul Péter a plecat. Departe. Nu s-a mai întors trei ani de zile. A umblat prin țări necunoscute pînă atunci, pe unde poate că nici acum nu prea se duce nimeni. Odată mi-a scris din Spania – doar cîteva rînduri –, apoi din Portugalia. A petrecut o vară în Scoția, pe care a străbătut-o pe jos, ca mine, actorul ambulant. Mi-a scris că pe acolo sînt o puzderie de lacuri și că nu găsești cît vezi cu ochii nici un copac, ca în podișul nostru...

Pentru Bálint era și asta o noutate, fiindcă bătrînul Abády nu-i pomenise niciodată de peregrinările lui. Dar era mereu surprins – fără ca pe vremea aceea să fi avut vreo bănuială – că atunci cînd venea vorba despre orice colț din Europa, bunicul lui îi povestea de parcă ar fi fost acolo. Deci iată că bătrînul umblase peste tot.

Își cărase durerea din suflet prin lumea largă. Sau poate că se izbise de o piedică insurmontabilă, de ceva peste care nu a fost în stare să treacă. Iar acum, în timp ce bătrînul actor își depăna povestea, ochii tînărului poposiră pe vioara așezată în mijlocul mesei de scîndură. O vioară zveltă, delicată. Cu lumina răsfrîntă printre curburile ei aurii. Cu mii de sunete adormite în pîntece. Și tot atîtea amintiri. Plină de vechile pasiuni, cărora ar putea să le dea glas, cântând cu patos, cu dor înfiorat desfătarea și durerea, dar fără să dezvăluie nimic din ce și cum s-a întîmplat, păstrînd taina ferecată, precum un sicriu...

*

Julis intră cu tava de struguri, dar abia apucă să o așeze pe masă, că de afară se auziră zurgălăii unei căruțe țărănești, oprite în fața casei. Fata se apropie de fereastră.

–A venit Andris, nene Minya! – chiui ea fericită și ieși în fugă.

Apoi se auziră pași, ușa se deschise larg și își făcu apariția András Jópál.

Rămase puțin surprins de prezența oaspeților, dar îi salută bățos, fără să se sinchisească prea mult de ei, și se apropie de Minya ca să-i șoptească ceva îndelung la ureche. Bătrînul își ridică privirea spre el, pufăi de cîteva ori, apoi scoase pe îndelete o bancnotă de zece coroane și i-o dădu.

Jópál ieși. Se auzea căruța cum trage în curte.

– Vă rog să mă iertați, domnilor – spuse Minya. El e nepotul meu, András Jópál. E un băiat deștept, învățat! Apoi începu să-și verse năduful: Ar fi putut să ajungă deja profesor, dar nu și-a dat examenele. I-a luat Dumnezeu mințile – vrea să inventeze o mașinărie de zburat. Ce tîmpenie! Și din nou nu are de lucru.

– L-am întîlnit ieri, la familia Laczók.

– De acolo și vine. Se vede că l-au dat afară. Nu a avut nici bani de drum. Dar el susține că a plecat de bună voie. E un zvăpăiat! – și bătrînul se ridică să arunce o privire în curte din ușa rămasă deschisă.

Căruța mică, cu loitre, era plină cu tot felul de stinghii subțiri, din care atîrnau capete de sîrmă și cu tot felul de plăci acoperite cu

pînză, ca niște aripi imense, de parcă cineva ar fi înghesuit acolo un fluture uriaș care-și dăduse duhul.

– Priviți! Iată vestita machetă! – cum o numește el. Pe asta își cheltuiește el bruma de bani pe care pot să i-o dau!

Bătrînul Minya se întoarse în cameră.

– Și chiar dacă ar reuși, vă întreb, la ce i-ar folosi? La ce ar fi bună mașinăria aceea zburătoare? Ca oamenii să se poată ucide unii pe alții și din aer?

Bálint încercă să-l contrazică, dar bătrînul nu se lăsă:

– Omul e un animal care nu inventează decît ca să aibă cu ce să ucidă. Din fier a făcut buzdugane și săbii, din bronz tunuri. Iar cu praful de pușcă nu sfarmă stîncile, ci își ucide semenii, mai abitir ca înainte.

Făcu din mînă un gest de lehamite, apoi se prăbuși cu toată greutatea în fotoliu. Părea brusc strivit de povara vîrstei.

Era adîncit în gîndurile sale, uitînd aproape cu totul de oaspeții săi.

– A venit vremea să mă car de aici, da, este momentul de grație! – mormăia el cu ochii pierduți în gol.

Cei doi tineri își luară rămas-bun, dar bătrînul părea că nici nu-i observă.

*

Bálint îl însoți pe László doar pînă în vîrful dealului. În timp ce urcau panta tăcuți, el s-a hotărît să se întoarcă în gospodăria lui Minya Gál, ca să stea de vorbă cu nepotul lui. Voia să-l ajute. Acesta era primul lui imbold, ori de cîte ori întîlnea pe cineva ajuns la ananghie. Cum el a fost cel mai bun la algebră, cînd era vorba de lucrările scrise, aproape toată clasa de la Theresianum trăia pe spinarea lui. Era chiar să o și pățească de cîteva ori din cauza asta. Dar era în firea lui să-i ajute pe alții. Poate că era o calitate moștenită de la bunicul său, care se îngrijea dezinteresat de toată lumea, sau o fi fost vreun atavism de pe vremea cînd nobilimea considera o chestiune de onoare să-și servească comitatul, biserica și țara.

Așa că László coborî de unul singur în oraș, iar Bálint făcu cale-ntoarsă.

Între timp, András Jópál începuse să descarce din căruță modelul făcut ferfeniță.

Era furios pentru că în zadar încerca să se convingă pe sine însuși că procedase așa cum trebuia să procedeze, o voce interioară îi tot șoptea că, dacă nu s-ar fi lăsat pradă mîniei, lucrurile ar fi avut un alt deznodămînt.

Pentru că iată ce s-a întîmplat la Șiclod.

Pînă ce Jenő Laczók a apucat să se culce, se făcuse deja cinci dimineața. Dar pe la ora nouă deja nu mai putea să doarmă. Așa că s-a sculat, destul de bosumflat, pentru că se simțea nedormit. A răgușit strigînd după bucătăreasa năucită de oboseală pînă ce și-a primit micul dejun. Cafeaua era rece, iar ouăle aproape crude, ceea ce l-a înfuriat și mai tare, fiindcă oricît de jovial ar fi fost el de obicei, un mic dejun nereușit îl scotea înfiorător din sărite. Apoi a coborît la grajduri. Îngrijitorii și vizitiul dormeau duși în claia de fîn. În bucătărie, nimeni. Probabil că bucătăreasa se culcase din nou. În grădină, de asemenea, nimeni: grădinarii nicăieri. Gardianul așișderea.

Cum nu găsea pe cine să-și verse năduful, și-a amintit că băieții lui nu-și pierduseră noaptea la bal, deci avea toate șansele să îi găsească treji. Așa că a luat-o către turnul în care, la parter, era camera lor de studiu, iar la etaj apartamentul lui Jópál. Când a intrat, băieții erau deja îmbrăcați, dar Dezső stătea tolănit în patul său și citea un roman de Karl May, Ernő își ascuțea creionul alături, iar preceptorul nu era nicăieri.

– Așa învățați voi, nemernicilor? Păi ce treabă-i asta? Și preceptorul pe unde umblă? – a început să urle Laczók.

– Tocmai a urcat în camera lui – l-au mințit băieții în cor, fiindcă amîndoi erau de partea lui Jópál, care, fiind cu mintea numai la invenția sa, nu se omora să-i chinuiască cu tocitul. Alături de el erau liberi, deci aveau tot interesul să-l apere. Așa că unul dintre ei a și sărit să fugă după el. Dar tatăl lui i-a întins bastonul în cale:

– Rămîneți aici! Mă duc eu să văd ce meșterește! – și a ieșit pe pridvorul de unde se căsca scara abruptă care urca în turn.

Băieții au înlemnit. Și-au dat seama că nu era a bună, pentru că András se încuia întotdeauna pe dinăuntru, să nu dea buzna nimeni peste el, nici măcar din întîmplare, iar cînd ieșea punea mereu lacătul pe ușă și lua cheia cu el.

Știau amîndoi foarte bine ce taină se ascundea în camera din turn: din tavan atîrna un fel de libelulă, încropită din stinghii subțiri și cu aripi largi, din pînză. Pe una din ferestre era așezată o tablă mare de desen pe care erau desfășurate mai multe planșe pline de schițe, din care ei nu au înțeles niciodată nimic, doar atît că deasupra lor stătea scris cu litere citețe: „Proiectul Avionului Jópál". Au descoperit toate astea în ziua în care, preceptorul lor fiind în oraș, s-au suit pe fereastra din zidul cetății, uitată deschisă.

A fost o aventură periculoasă. S-au cățărat pe iedera seculară care pornea de la baza șanțului exterior, intra printre creneluri, agățîndu-se și de partea cealaltă a turnului, așa că nu avea cum să se rupă sub ei. La marginea zidului au fost nevoiți să facă acrobații agățați doar în mîini și abia atunci a urmat ce era mai greu: de la zid pînă la fereastră mai erau vreo doi metri pe care au fost nevoiți să-i străbată agățați de pietrele vechiului parapet de apărare, care se ițeau ca niște colți tociți deasupra hăului de sub ei. Însă au reușit să treacă fără să pățească nimic, fiindcă erau niște tîlhari de cuiburi împătimiți, care, primăvara, scoteau și puii de turturică din scorburile plopilor bătrîni.

Dar nu au destăinuit nimănui ce au descoperit acolo. Nu le-au șoptit decît surorilor mai mari, după ce le-au pus să se jure pe ce aveau mai sfînt că nu îi vor da de gol față de „cei mari" – ceea ce nu i-a împiedicat să-și bată joc între ei de „gărgăunii domnului preceptor".

Bătrînul Laczók, cu trupul lui greoi, a făcut un efort considerabil să urce treptele acelea abrupte. S-a sprijinit de ușă gîfîind, dar ușa era încuiată.

– Cine e? – s-a auzit dinăuntru o voce furioasă.

– Eu sînt! Deschide imediat ușa! Imediat! – și a început să bubuie amenințător cu bastonul.

S-a auzit clinchetul zăvorului, iar ușa, sub greutatea lui Laczók, l-a azvîrlit îndărăt pe Jópál, care a vrut să-i ațină calea.

Cînd a dat cu ochii de machetă, în prima clipă, stăpînul casei a încremenit. Apoi a început să urle la tînărul preceptor:

– Ce înseamnă asta?! Ce drăcovenie atîrnă aici?! În loc să-ți vezi de treabă, tu meșterești în casa mea tot felul de jucării?!

Cuvîntul „jucării" l-a atins la punctul sensibil pe inventatorul și așa destul de irascibil. Conștient de propria sa superioritate spirituală și de uriașa problemă, de importanță universală, pe care tocmai a rezolvat-o, s-a proțăpit un pic teatral în fața mașinăriei sale, declarînd cu emfază:

– Asta??!... asta?! asta?!... Dumneavoastră știți ce e asta? Acesta este mașina zburătoare a viitorului.

Era convins că acest răspuns îl va copleși pe bătrîn.

Dar efectul a fost tocmai pe dos. Altădată, Laczók ar fi rîs de el, dar acum a găsit prilejul să-și verse furia și așa a început scandalul:

– Îți pierzi timpul cu tîmpenii! Nu pentru asta te plătesc eu cu bani grei... Și dacă ai înnebunit, du-te la balamuc.

Acestea erau ideile de bază pe care le varia în felurite forme. Jópál l-a ascultat o vreme cu fața tot mai crispată, cu buzele albite, scrîșnind din dinți și cu privirea din ce în ce mai furioasă, pînă ce a început să urle și el la Laczók:

– Destul!

Bătrînul a amuțit înmărmurit, iar acum Jópál a început să turuie, cu fanatismul tipic celor care au un singur țel în viață. Era tot mai amețit de propria sa genialitate, care îi dădea ghies să-i arunce bătrînului Laczók vorbe din ce în ce mai jignitoare, ca în cele din urmă să i-o spună în față:

– Eu am vrut să aduc faimă eternă acestui cuib nenorocit de ciori, acestui coteț de șobolani. Invenția mea ar fi fost legată de această cetate în istoria universală!

Pentru Laczók era prea mult:

– Poftim?! – cu tîmpenia asta?! Iată ce fac eu cu ea! – și a plesnit cu bastonul său de stejar drept în mijlocul machetei, după care i-a întors spatele și a ieșit.

– Nu mai rămîn aici nici o clipă! – a urlat după el Jópál, cu ochii la resturile modelului său care se bălăngăneau în aer.

Jenő Laczók nu i-a răspuns nimic. Își căra cu grijă trupul greoi pe treptele abrupte, iar pînă jos furia i-a trecut cu totul, pe de-o parte pentru că a apucat să-și verse tot năduful, iar pe de alta fiindcă, chiar dacă nu a avut ultimul cuvînt, ultimul gest a fost al lui, iar pe deasupra și-a mai amintit și că zevzecul ăla n-avea decît să plece, măcar așa nu mai era nevoit să-l plătească, iar fiii lui aveau

examenele restante peste două zile, în care tot nu ar fi apucat să învețe cele neînvățate pînă atunci – aceste gînduri l-au binedispus și a luat-o zîmbind șăgalnic către aleea de stejari.

Pe cînd Bálint ajunsese din nou în fața casei lui Gál, Juli împreună cu căruțașul cărau cu grijă resturile machetei în cămăruța de lîngă bucătărie, iar Jópál își aduna notițele din căruță, aruncînd o privire încruntată către noul venit. Dar Bálint nu se lăsă impresionat, ci se prezentă:

– Cred că ne-am mai întîlnit de cîteva ori la Universitatea din Cluj, chiar dacă eu eram la drept.

– Poate, nu-mi mai amintesc. Cu ce pot să vă fiu de folos?

– Am aflat în linii mari de preocupările dumneavoastră. Despre asta – îi răspunse Bálint, arătînd spre resturile de stinghii și către fișiile de pînză îngrămădite în cămăruță. Vorbea stînjenit, conștient că se pregătea să facă un favor: Am auzit și de... cele întîmplate. Noi avem la Dienești o cameră destul de mare care e nefolosită, cred că și mamei mele i-ar face plăcere să vă găzduiască. Acolo ați putea lucra liniștit, fără să vă deranjeze nimeni. Și dacă aveți nevoie de materiale... sau de orice altceva... nu cred că ar fi o problemă. Pentru că și eu sînt de părere că mașina zburătoare poate fi realizată.

Lui Jópál au început să-i strălucească ochii.

– Poate fi? Păi e deja realizată! De mine. Da. Eu am inventat-o! Experimentele lui Wright sînt foarte interesante, dar construcția e greșită.

Și începu să-i explice. Pînă acum, toate experimentele s-au bazat pe calculele matematice ale lui Lilienthal, care sînt corecte, dar nu s-a ținut cont de particularitățile mecanice și statice ale problemei. Pe acestea a încercat el să le rezolve, altminteri totul ar fi rămas în teorie.

– O jucărie pentru savanți! Un joc de copii! – spuse el amintindu-și de zeflemeaua lui Laczók.

Dar se întoarse la natură, la zborul păsărilor, la proporțiile lor. La început s-a mărginit să enumere cîteva generalități, pe înțelesul oricui, dar, treptat, subiectul l-a acaparat tot mai tare. Acum stătea pe balustrada înaltă a pridvorului, alături de Abády, scrijelind pe pămînt, cu o stinghie, tot felul de desene, de la suprafețele aripilor berzelor sau rîndunelelor pînă la reprezentările lor algebrice. Toată curtea părea plină de schițe și de formule.

Jópál avea privirea înflăcărată, iar fruntea înaltă îi era brăzdată de riduri.

– Și, pînă acum, nimeni nu a calculat corect coeficientul de rezistență a aerului. Pentru că, pornind de la un sinus de 15, formula este următoarea – se ridică să netezească cu piciorul pămîntul.

Dar se opri brusc întorcîndu-se către Bálint cu un zîmbet stingher:

– Dar nu vreau să vă plictisesc, domnule conte. Acestea sînt niște calcule complicate, pe care nu aveți cum să le înțelegeți.

– Dimpotrivă, mă interesează chiar foarte mult. Pe lîngă drept, eu am urmărit și cursurile lui Martin, așa că am suficiente informații ca să vă înțeleg și să vă apreciez – îi răspunse Abády.

– Deci așa! Așa! – Jópál vorbea din ce în ce mai tărăgănat și cu fața tot mai crispată. Dumneavoastră ați urmat și cursuri de matematică?

– Cunosc doar în linii mari cîte ceva din studiile lui Eiffel și ale lui Langley. Așa că, după cum v-am mai spus, sînt sigur că această problemă poate fi rezolvată, iar eu aș vrea să vă asigur de tot sprijinul meu.

Bálint a vrut ca asta să sune ca o îmbărbătare, dar rezultatul a fost exact pe dos decît cel scontat.

Jópál se învîrti de cîteva ori prin fața pridvorului ca să șteargă formulele desenate pe pămînt, vorbind din mers, tot mai încet, mai dezlînat:

– Da, da... așa... asta era... apoi se opri brusc, cu fața către el: Vă mulțumesc frumos, dar nu! Nu pot să accept invitația dumneavoastră – apoi, după o clipă de ezitare, mai adăugă: I-am promis deja unui prieten că mă voi duce la el.

Era, evident, o minciună. Nu voia să meargă, convins fiind că Bálint dorea să-i fure secretul.

Se priviră o clipă în tăcere.

– Deci nu accepți?

– Și eu care, dacă nu ați fi recunoscut că vă pricepeți la matematică, eram gata să...!

Gîndul acesta îl făcu să i se umfle venele de pe frunte și să rînjească, de parcă ar fi fost gata să muște. Se aplecă, aproape urlînd de furie:

– Nu e corect! Să te furișezi așa în sufletul omului, să-l tragi de limbă! Nu, nu e corect!

– Eu nu am vrut decît să vă dau o mînă de ajutor și nimic altceva...

Dar celălalt îl întrerupse strigînd:

– De ajutor! De ajutor! Așa spun toți spionii. M-am lămurit!

Bálint se înfurie:

– Nu vă permit să-mi vorbiți în felul acesta... – dar Jópál nu-l asculta, se învîrtea prin curte bombănind din ce în ce mai agitat.

Bálint nu știa ce să facă. Ar fi meritat să-l ia la palme pentru injuriile pe care i le-a adus. Și poate că așa ar fi și făcut dacă inventatorul s-ar fi oprit și i-ar fi spus totul în față. Dar acela nu stătea o clipă locului, ci alerga dintr-o parte într-alta, întorcîndu-se brusc pe călcîie. Nu se apropia nici o clipă de el, ci doar se agita de colo colo, urlînd cît îl ținea gura. Îi venea să sară la el, să-l ia de guler și să-l răsucească spre el. Ce ridicol! Acele cîteva clipe pînă ce și-ar fi luat inima-n dinți i-au fost suficiente lui Bálint ca să-și imagineze scena în care el l-ar fi luat la palme pe acel inventator neajutorat, în curtea lui Minya Gál. Fantezia lui înaripată, receptivă la comicul situațiilor, îi relevă brusc toate amănuntele scenei care ar fi urmat. Se și vedea tăvălindu-se prin praf împreună cu Jópál și înmărmurirea de pe chipul bătrînului actor, ieșit să vadă încleștarea dintre ei. Își imagină scena cu atîta claritate, încît era gata să pufnească în rîs și supărarea i se risipi.

Zarva o făcu pe Julis să iasă din casă. Îi privea speriată. Rămase cu gura căscată cînd Bálint se întoarse spre ea ca să-și ridice pălăria, iar apoi tînărul domn ieși pe poartă zîmbind, în timp ce Andris nu contenea să zbiere furios.

Abády urcă dealul în grabă – nu reușea să scape de țipetele lui Jópál, care pe măsură ce se îndepărta, rostea cuvinte tot mai grele.

– Poate că nu ar trebui să înghit toate astea! Să-mi fi căutat niște asistenți și să-i cer satisfacție.

Dar văzu și acum comicul situației. Ar fi o prostie să se ia la duel cu pricăjitul acela, care nu a ținut niciodată o sabie în mînă. Să-l provoace la duel pe cel căruia a vrut să-i întindă o mînă de ajutor? Ar rîde toată lumea de el!

Cel mai înțelept ar fi să nu-i dea nici o importanță. Să nici nu-l ia în seamă. Își iuți pașii. În scurt timp trecu de coama dealului. Dar oricît se străduia, nu reușea să scape de gustul amar al eșecului său.

V

Abády a pornit de la Tîrgu Mureș în zorii zilei, împreună cu László Gyerőffy, care voia să ajungă, trecînd prin Cluj, la moșia lui de pe valea Someșului. Așa că Bálint coborî din tren la Luduș – în după-amiaza trecută îi telegrafiase mamei sale doar atît: „Cîteva zile prin circumscripție. Rog o trăsură la Luduș la personalul de dimineață. ÁB".

Cîteva zile? De fapt, nu avea nimic important de făcut la Lelința. Oare ce l-o fi îndemnat să-i telegrafieze că va rămîne cîteva zile? Poate din obișnuință, ca mama lui să nu-l aștepte degeaba, să nu fie nevoit să se întoarcă la o dată precisă – după cum a încercat să se convingă singur, dar voia cu tot dinadinsul să pregătească și înființarea acelei cooperative pe care o plănuise de cînd a pus piciorul la Lelința și care era sigur că le-ar fi de mare folos locuitorilor din micul oraș. Era mare nevoie de așa ceva, trebuia să-i convingă pe oameni. Avea de gînd să le vorbească și despre casa de cultură. Niște planuri frumoase și promițătoare, pe care avea într-adevăr de gînd să le înfăptuiască, pentru ca toată lumea să aibă un folos de pe urma deputației sale. Însă nu recunoștea nici în sinea lui că nu acesta era adevăratul motiv pentru care trecuse în telegramă acele cîteva zile. Pentru că, în timpul săptămînii, în toiul muncilor de toamnă, nu avea șanse să găsească acasă decît vreo doi-trei trogloditi. Așa că nu ar fi avut nevoie de „cîteva zile", putea să termine totul într-o singură după-amiază. Dar știa că, odată ajuns la Lelința, nu se va abține să nu treacă pe la conacul Milóth, din Variașul de Cîmpie, care era în vecini. Adrienne i-a spus că va rămîne acolo vreo două săptămîni. Nu a fost o invitație, totuși, dar din moment ce i-a spus-o...

El persista în fățărnicia lui, chiar și față de el însuși. I-a vizitat pe primar și pe cei doi preoți și le-a explicat planurile lui. Era convingător. Una dintre calitățile sale era că, despre orice ar fi vorbit, avea imediat la îndemînă toate argumentele, pînă în cele mai mici amănunte, de parcă niciodată nu s-ar fi ocupat de altceva.

Iar mai tîrziu, la restaurant, în timp ce mînca de unul singur, încerca în zadar să fie cu gîndul la cooperativa și la casa de cultură

pe care voia să le înființeze – nu se mai simțea interesat de ele, ci era cu mintea în cu totul altă parte.

Oare ce o apăsa pe Adrienne? Ce decepție o fi avut? S-a măritat cu Pál Uzdy de bună voie? Ea l-a ales? Probabil că era îndrăgostită de el, așa că a cedat. Ce alt motiv să fi avut? Și atunci, de ce? Ce explicație poate avea revolta aceea înăbușită pe care a simțit-o în glasul ei? Amărăciunea aceea? Te pomenești că bărbatul se poartă dur cu ea, că a lovit-o. Individul acela antipatic ar fi în stare de una ca asta – și simțea cum pumnul i se încleștează pe fața de masă.

Iar ea arăta prea feciorelnic! Nu avea nimic de femeie în ea. Chiar și gestul acela cu care și-a tras șalul pe umerii dezgoliți a fost atît de ingenuu de parcă n-ar fi fost măritată.

Totul era neobișnuit pentru o femeie în toată firea.

Ceva nu era în regulă. Trebuia neapărat să afle, ce? Ar putea să o consoleze, voia din tot sufletul să o facă. Dacă Adrienne i-ar mărturisi ce o apasă, poate că ar reuși să o liniștească. Să o sfătuiască. Prietenește. Dezinteresat, cu blîndețe. Sincer vorbind: voia neapărat să o ajute, așa că se hotărî să plece chiar în după-amiaza aceea la familia Milóth.

Se mințea singur că luase abia atunci hotărîrea, cu toate că se interesase încă de dimineață încotro era drumul care duce la ei. Avea de mers pînă la fîntîna Sfîntul Petru, de acolo la stînga, apoi, de la moară, iar la stînga, de-a lungul văii de la marginea lacului. Un drum destul de lung, chiar dacă Variașul era doar peste deal de Lelința și, pe jos, la pas întins, nu dura mai mult de o jumătate de oră, dar cu trăsura aveai de făcut un ocol mare – ca mai peste tot în Cîmpia Transilvaniei.

*

Cei doi murgi trimiși de la Dienești alergau vioi pe drumul neted, bine bătătorit. Erau încă la malul lacului împrejmuit de smîrcuri, dar în zare se vedea deja satul, cu acoperișurile de stuf ale caselor răsfirate anapoda. De pe botul de deal dinspre miazănoapte se ițea dintre pruni turnul țuguiat al bisericii ortodoxe, iar în partea cealaltă, pe creasta care domina satul, era grădina conacului Milóth. Fundalul era închis de șirul dealurilor domoale, în dosul cărora soarele se pregătea de asfințit.

Dar drumul mai cotea o dată, către văgăuna văii, spre care se întindea una din limbile lacului. La stînga, în fața trăsurii, drumul era tivit cu un pîlc de salcîmi – hotarul domeniului Milóth – înșirat în linie dreaptă pînă sus, pe creasta dealului. Desișul lat al vlăstarilor acoperea întreaga priveliște.

Odată ajuns acolo, izbucni un ropot de copite! Din dosul salcîmilor apărură în goană cinci călăreți pe bidiviii deșeuați – niște tîlhari înfricoșători, mascați, de bună seamă niște hoți de cai, fiindcă doi armăsari mai aveau hamurile pe ei, probabil tocmai dezlegați de la vreo trăsură.

Erau îmbrăcați alandala, care cum a apucat. Mai marele purta pe cap un turban, iar ceilalți, unul o șapcă de buri, alții cîte o căciulă de blană, un fes turcesc sau o șepcuță. Unul avea pe umeri un cojoc, alții fie un suman, fie cîte o pelerină. Erau înfiorători! Totuși, părea destul de straniu că la trei dintre bandiți li se vedeau bălăngănindu-se de sub straiele lor înspăimîntătoare picioarele cu ciorapi de mătase și încălțări cu tocuri înalte. Dar ei se proțăpiră în fața trăsurii strigînd amenințător: „Banii sau viața!", ce-i drept cu glasuri mai degrabă de soprane, în timp ce mascatul din spate (mai mult ca sigur un bărbat) sufla de mama focului într-un corn de vînătoare.

Cei doi din față se răsteau: „Hai, scoate banii!" – amenințîndu-l pe Bálint, cel cu turban agitîndu-și lancea făcută dintr-o coadă de mătură, iar cel cu șapca de bur, gata să-l pălească în moalele capului cu un dovleac, în chip de buzdugan.

Dar jocul își pierdu degrabă orice urmă de ferocitate, fiindcă, văzînd că orice încercare de împotrivire ar fi fost sortită eșecului, Bálint îngenunche în caleașcă, cu mîinile împreunate, în semn de îndurare.

Tîlharii își sărbătoriră victoria izbucnind în hohote de rîs.

Din dosul măștilor de hîrtie apărură chipurile răufăcătorilor: lăncierul cu turban era Adrienne, iar cel cu buzduganul din dovleac era fratele ei mai mic, Zoltánka. Surorile ei, Judith și Margit, rămase călare, rîdeau, mai să nu cadă de pe cai. Și vorbeau toți, deodată:

– Am aflat! Ne-a spus judecătorul! Te-ai speriat, nu-i așa? A sosit de la Lelința!

– Te pîndim deja de mult! Tocmai pe el l-ai întrebat care e drumul!

– Pe unde ai întîrziat?

– Nu-i așa că rămîi la noi? E minunat! E minunat!

Dar, în toiul veseliei, uitară cu toții de calul Adriennei, în viața de zi cu zi un animal de tracțiune, pe care-l dezlegaseră din jug chiar de pe cîmp și care o luă agale către casă, mai întîi la pas, apoi tot mai repede, la trap. Pînă să se dezmeticească, era deja la vreo cincizeci de metri de ei.

Ehei, iată un nou prilej de aventură!

Wickwitz – el era gornistul care rămăsese mai la urmă – o luă la goană după pîrdalnic. Ceilalți, după el. Ady sări în șaretă, alături de Bálint, dîndu-i ghes birjarului:

– După el! După el! – tropăia ea amarnic, aplecată peste capra trăsurii.

Basmaua turbanului i se desfăcuse, eliberîndu-i părul negru, ondulat, nu prea lung, doar de vreo două palme, dar al naibii de des, care-i flutura ca o coamă vînjoasă și întunecată: așa, cu buzele lățite de rîs, cu ochii larg deschiși, cu bărbia aproape osoasă și cu fruntea dezgolită de vînt, avea un chip băiețos.

Febra urmăririi îi cuprinse întreaga ființă. Nu se sinchisea nici de părul ei învolburat, nici de bluza care-i alunecase pe umeri și nici de fusta care, cînd a sărit în trăsură, i-a rămas pliată deasupra genunchilor. Nu-i păsa de nimic, numai de febra hăituirii.

Bálint o sorbea din priviri. Era minunată. O altă ființă. Trăind, plină de pasiune. O vedea într-o lumină nouă. Parcă nu mai era aceeași Ady, cea pe care o întîlnise cu două zile mai înainte, pe terasa aceea scufundată în întuneric, din ale cărei vorbe abia rostite i se deslușise întristarea și cu care discutase în șoaptă, îndelung, despre durerile lumii. Cea de acum era o tînără amazoană, preocupată, în inconștiența vitalității sale, doar de goana aceea poznașă, de hăituiala aceea hilară care o îmboldea să pună cît mai repede mîna pe mîrțoaga scăpată din frîu!

Iar cavalcada lor era din ce în ce mai îndrăcită.

La început, bietul cal de povară se trezise nedumerit în libertate, de unul singur în mijlocul drumului. Se sperie, mai cu seamă cînd auzi țipete și tropote tot mai repezite îndărătul lui, așa că o luă la galop. Căpăstrul îl plesnea peste coapse, iar asta îl făcea să se teamă și mai tare, crezînd că cineva îi dă bice, și o luă la goană, cu căpățîna în vînt și cu grumazul alungit, atît de repede, cum nimeni nu ar

bănui că ar fi în stare o matahală bătrînă și burtoasă ca el. Nici nu l-a ajuns cineva din urmă.

Trăgaciul necheza amarnic, cu patru călăreți de mascaradă după el, iar la urmă cu șareta de la Dienești într-o cursă nebună – așa a străbătut într-un suflet drumul pînă în sat, apoi a urcat panta abruptă, de acolo a intrat pe poarta de la fînărie, ață la grajd, pînă la ieslea lui. Noroc că nu și-a zdrobit crupele!

Au dat fuga cu toții după el, în grajd. Dar gloaba nu pățise nimic. Se proțăpise în staulul ei și, pînă ce apucară să o ajungă din urmă, își trăsese deja sufletul cît de cît, înșfăcînd un bot de lucernă proaspătă.

Așa că o luară cu toții pe jos, străbătînd de-a curmezișul fîneața, pînă la poarta grădinii, pe cărarea care ducea la conac. Albul zidurilor abia apucă să mijească din desișul prunilor, că le și bubui în urechi un vacarm de sudălmi. Nimeni nu părea să se sinchisească de ele, doar Bálint se opri uimit.

Dar Zoltánka îl liniști:

– Nu-ți fă griji! E tata, care urlă!

Se vedea că nici nu-i pasă de el.

Odată ajunși la capătul umbrarului cu viță sălbatică, li se contură în fața ochilor silueta lui Ákos Milóth, proțăpit în capul scărilor. Era un bărbat scund, spătos, cărunt, cu niște mustăți impozante și cu gura spurcată. Cuvintele îi erau din ce în ce mai deslușite:

– Ce porcărie mai e și asta? Să dezlegați un cal de povară! Să mi-l distrugeți! Cum ați îndrăznit să faceți așa ceva? Cine a fost nemernicul? Ce mîrșăvie! Mi-ați furat și căciula de blană! Pelerina! Halatul de casă! Mama mă-si de treabă! O să vă arăt eu vouă! – și tot așa mai departe, o mulțime de vorbe ce nu merită scrise, fiindcă se repetau întruna.

Dar nici fetele, nici Zoltánka nu păreau prea afectați de amenințările tatălui lor, ci se apropiară cu toții liniștiți de „Zakata", cum era poreclit în mai tot Ardealul, iar el tot gesticula și urla ca un zvăpăiat pînă ce au ajuns pe terasă, unde, cînd el tăcu o clipă, ca să ia o gură de aer, Adrienne l-a întrerupt:

– După cum vezi, tăticule, a venit ÁB.

– A, servus, dragă prietene! – tună bătrînul Milóth și, cît ai clipi, gura i se transformă, din acea fîntînă de sudălmi, într-un

izvor de bucurie. Coborî treptele în grabă ca să-l tragă pe Abády sus, pe terasă.

– Servus! Excelent! E minunat că ai venit!

Scutură îndelung mîna oaspetelui, dar văzîndu-l și pe Zoltánka la îndemînă, se încruntă și, cu palma rămasă liberă, repezi către el o scatoalcă de care tînărul se feri agil, fără să o rupă la goană, ci rămânând locului de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic.

– Iată ce bandă de derbedei am în casă! – i se lamentă el lui Bálint – mi-au șterpelit întreaga garderobă – aici chipul lui Milóth se însenină din nou – ca să se dea în spectacol. Dar de mîine schimbăm placa! – se răsti el din nou către copii, ca apoi să se întoarcă iar, brusc, către Bálint: Ai luat deja gustarea, băiețașule? Nu-i așa că nu ai luat-o? Ei vezi? – îi întoarse el spatele ca să strige din nou: Miska! Józsi! Pe unde naiba umblați, dobitocilor? – iar apoi prietenos: Ce dorești, ceai sau cafea?

Unul din servitori apăru în ușă.

– Pe unde te-ai ascuns, măgarule, cînd avem oaspeți? Adă imediat gustarea. Fuga! Nu sta pe gînduri?

Dar băiatul nu părea cîtuși de puțin afectat:

– Și unde să o aduc? – îl întrebă el.

– Păi aici, pe terasă, boule! Ce, ești orb? Nu vezi că sîntem aici?

– Păi aici o să se facă imediat întuneric – își dădu servitorul cu părerea. Mai bine o duc în salonul din colț, unde luminile sînt deja aprinse.

– Atunci servește-o acolo, nepricopsitule, dar repede, hai, fuga, să o văd imediat pe masă!

Servitorul făcu stînga-mprejur cu o exemplară stăpînire de sine și dispăru în clădire.

Între timp își făcu apariția și Egon Wickwitz, care tocmai dusese cei trei armăsari în boxele lor, iar acum voia să-și ia rămas bun. Era nevoit să se întoarcă la Silvașul de Mureș, de unde venise imediat după prînz, pentru o partidă de tenis.

Silvașu de Mureș, domeniul doamnei Dinóra Abonyi, născută Malhuysen, era la o distanță de vreo douăzeci de kilometri, pe valea Mureșului. Era și timpul să o ia din loc, dacă voia să ajungă la cină.

– De ce nu iei cina cu noi, băiete? – încercă să-l rețină Milóth. Pe la unsprezece o să răsară luna.

Dar Wickwitz era de neclintit în decizia sa. Abonyi plecase la Pesta și își lăsase caii de concurs în seama lui. Avea datoria să-i alerge dis de dimineață.

– Păi ce, tu ești la Silvaș de capul tău?

– Nu, mai e și contesa Dinóra acolo. Acesta este încă un motiv pentru care nu pot să rămîn. Pentru că, nu-i așa, mă așteaptă cu cina... și... se face imediat ora șapte...

– Ha, ha, ha! – izbucni bătrînul Zakata într-un rîs grosolan. Mare măgar mai e și Abonyi ăsta, dacă-și lasă micuța contesă pe mîna domniei tale, băiete! – și îi trase strengărește un ghiont între coaste.

Femeile chicotiră zîmbind, dar Bálint era furios, pentru că, la această aluzie, „neamțul" mai întîi se îndreptă cu chipul impasibil, scoțîndu-și în evidență statura atletică, apoi, brusc, se pleoști și zîmbi cam tîmp, ridicînd din umeri. De obicei, pe chipul său apatic, cu trăsături frumoase, cu ochii mari, căprui, se citea o undă de cinism josnic. Bálint nu putea să-l înghită.

Cei doi trăpași muscali din herghelia Abonyi erau deja înhămați în fața terasei, ținuți de căpestre, unul de vizitiul casei, celălalt de unul din călăreți.

Wickwitz salută milităreste și se urcă în trăsură.

Într-o clipă era deja instalat pe bancheta de comandă dintre roțile mari și dădu bice muscalilor. Pînă ce femeile se aplecară să-i facă cu mîna, el era deja la capătul aleii.

– Vii mîine la tenis? Mîine! – îi strigau ele, iar Egon le răspunse deja din dosul tufelor de liliac:

– Vin poimîine – iar roțile deja scrîșneau din greu pe pantă, ca apoi tropotul tot mai repezit al copitelor să se piardă în depărtare.

*

– Bea-ți ceaiul repede, ÁB, ca să mai putem ieși puțin – îl îmboldi Adrienne pe prietenul ei.

– Ady, ești tot timpul agitată – îi spuse pe un ton acru doamna Milóth, din dosul andrelelor sale.

Semăna foarte mult cu sora ei, cu doamna Laczók. Avea același profil, tipic neamului Kendy și era de asemenea cam durdulie. Dar în timp ce formele rotunjite ale doamnei Laczók păreau pline de afecțiune, doamnei Milóth grăsimea îi dădea un aer ursuz. Poate pentru că o durea mereu capul, avea migrene întruna, așa că

rămînea zile întregi în cameră, cu storurile trase, fără să facă nimic, în timp ce sora ei trebăluia tot timpul prin casă.

– O să-i înnebunești pe toți cît stai aici.

– *Elle les rend folles quand elle est ici!* – mai adăugă ea întorcîndu-se către franțuzoaica de lîngă ea, Mlle Morin, o domnișoară bătrînă, și făcu un semn către fetele sale.

Domnișoara Morin fusese educatoarea fetelor Kendy, dar a rămas în Ardeal și după ce s-au măritat. Acum se ocupa de fetele Milóth, deci de a doua generație, chiar dacă era deja binișor ramolită.

– *Oh, mon Dieu! Oh, ces enfants!* – îi răspunse pe un ton plîngăcios bătrîna franțuzoaică.

De fapt, și Judith cu Margitka abia așteptau ca oaspetele să-și termine gustarea. Iar Adrienne nu-i răspunse mamei sale nimic, ci se întoarse spre Bálint cu ochi-i strălucind de nerăbdare:

– Avem un arici care dă iama pe la ora asta prin grădina de zarzavaturi și vrem să punem mîna pe el!

Bătrîna mamă clipi des din ochii ei miopi și făcu un gest de lehamite cu andreaua, gata să înceapă un rînd nou la tricotajul său. Dar Abády își dădu de dușcă ceaiul și porniră cu toții spre grădină.

Străbătură curtea în goană, în livadă își încetiniră pașii, călcînd din ce în ce mai prudent, nu cumva să strîrnească ariciul. Odată ajunși printre zarzavaturi se lăsară pe vine printre răsadurile de varză și de cartofi, pitulîndu-se după cîte o tufă de coacăze sau de agrișe mai deasă, ori pe sub o frunză de brusture mai dolofană.

Iarba era umedă și rece. Dar nu-i păsa nimănui, nici măcar femeilor, chiar dacă Adrienne era singura dintre ele care nu se îmbolnăvea niciodată. Surorile ei mai tinere îi semănau, dar erau mai firave și mai sensibile, așa că aveau toate șansele să se aleagă cu un guturai pe cinste. Însă nu-și băteau capul cu asta, ci se luau, ca întotdeauna, după sora lor. De cîteva ori au pățit-o. Odată, într-o hîrjoană călare, ca în după-amiaza aceea, Judith și-a scrîntit brațul, iar cu cîțiva ani mai înainte, într-o iarnă, cînd Adrienne a decretat că e de prisos să mai poarte șoșoni și ciorapi groși, așa că a început să umble prin zăpadă în șosete străvezii și cu pantofiori decupați, lui Margit i-au degerat picioarele. Dar nu le-a venit mintea la cap, ele continuau să se ia după sora lor, nu ascultau decît de ea, pe ea o copiau în toate gesturile, în felul cum vorbeau și prin ce spuneau, chiar mai abitir de cînd devenise femeie la casa ei, de parcă

măritișul ar fi făcut-o și mai impozantă decît era înainte. Iar acesta era un motiv de supărare pentru mama lor, care se văicărea și le mustruluia întruna, ba uneori le mai trăgea și cîte o palmă, cînd nu o durea capul, dar totul era în zadar, pentru că ele o imitau tot timpul pe Adrienne.

Au așteptat și au tot așteptat, o bună bucată de vreme.

Dinspre satul ascuns în văgăuna de sub ei se ridica un miros de fum dulceag, ca în fiecare seară în satele de prin împrejurimi, unde, în lipsă de lemne, se făcea focul cu bălegar uscat. Era un miros straniu, dar nu neplăcut, de mosc, plutind ca o negură peste case, împletit cu vălătucii de umezeală care se ridicau din văi.

Adrienne îngenunchease la dreapta cărării năpădite de buruieni, iar Abády la stînga ei. Acceptase să le însoțească, iar acum era contrariat. Stăteau la pîndă tăcuți, iar el era cuprins de griji. Ce caută Vițică aici? Își părăsește iubita, pe micuța doamnă Abonyi și face zi de zi douăzeci de kilometri pînă aici, numai de dragul tenisului? Să fim serioși! Instinctul îi spunea că era doar un pretext, în dosul căruia se ascundeau intenții necurate.

*

Iar instinctul nu-l înșela. Greșea doar crezînd că ofițerul umbla după Adrienne. El nu venea acolo pentru ea, ci o curta pe Judith, dar atît de precaut și de discret încît nimeni nu a observat, doar fata bănuia ceva, fără să fie prea sigură pe ea.

Locotenentul major Egon a cerut un concediu prelungit, care i-a și fost aprobat pe loc. Nu făcuse cererea respectivă de bunăvoie. Avea datorii. Datorii păcătoase. Din cele care, dacă le lași nerezolvate, te duc la degradare. Colonelul l-a chemat la raport și i-a spus că, din considerație față de tatăl său, care i-a fost comandant de regiment, nu va lua deocamdată act de încurcăturile lui, dar asta numai cu condiția ca domnul locotenent major să părăsească imediat garnizoana și să-și rezolve problemele. Iar pînă atunci să nu se mai întoarcă. În ziua următoare, Egon a plecat într-un concediu de o jumătate de an, timp în care era nevoit să găsească o soluție.

Dar ce era de făcut?

Nu avea nici brumă de avere. Mama lui, care trăia la Graz, îi trimitea, din pensia ei de văduvă de general, o cotă mică lunară. Mai mult nu-și putea permite. Nu ar fi fost o soluție nici dacă ea

și-ar fi ipotecat o parte din pensie, cum o mai făcuse odată, cînd Egon, pe atunci la școala de cadeți, intrase într-un bucluc – pe care i l-au trecut cu vederea tot grație tatălui său. Nu i-ar fi fost de ajuns și nu ar fi acceptat nici în ruptul capului să o amestece pe mama sa în această problemă. Era nevoit să găsească altă soluție.

Trebuia să se însoare. Să-și găsească o fată înstărită.

Primul lui gînd a fost la domnișoara Gyalakuthy. Era tocmai potrivită pentru planurile lui. Fiind singură la părinți, moștenise de la tatăl ei vreo cinci mii de iugăre la Rodna și încă două moșii pe undeva prin Cîmpia Transilvaniei. Toate astea l-ar fi scos din încurcătură! Iar după o vreme ar mai moșteni și averea mamei sale. Asta ar fi o soluție!

Iar, spre norocul lui, Rodna era la doi pași de Silvaș. Da, se hotărî să se mute la ei, la frumoasa Dinóra, care în iarna trecută s-a arătat foarte amabilă față de el. Acolo nu ar avea cheltuieli de făcut, „cîmpul de luptă" era la o aruncătură de băț și putea să rămînă cît timp voia. Iar bunul Tihamér? Ei bine, el va avea toate motivele să fie încîntat. De ce nu? O să-i antreneze caii, așa cum îi ceruse de mai multe ori să o facă. Îi va fi recunoscător! Poate că va cîștiga și cîteva curse pentru el.

Aceste gînduri, cam frivole, l-au făcut pe Egon să izbucnească în rîs în cafeneaua din Brașov, cînd, după raportul de seară pe regiment, și le-a înșirat pe toate în mintea sa înceată, dar cu logica liniară, tipică oamenilor mărginiți. Se simțea în plină formă. Se apropie de casierița cu care își mai dădea uneori în petic și îi șopti îndelung ceva la ureche.

– O dată trăiește omul! – și, convins că era ultima lui seară de mizerie, își comandă și o sticlă de șampanie.

În ziua următoare era deja la Silvaș. Alde Abonyi s-au bucurat. Au inspectat herghelia. Wickwitz s-a arătat foarte nemulțumit de starea cailor.

– De ce nu le dați destul ovăz? – i-a întrebat el.

– Mănîncă fiecare cîte douăsprezece litre pe zi – s-a scuzat Abonyi.

La care Egon a clătinat din cap, zîmbind cu subînțeles, dar fără să spună nimic. Chiar din ziua aceea, Abonyi l-a rugat să rămînă și să preia grajdurile.

Iar micuța doamnă Abonyi s-a bucurat că prietenul ei va rămîne acolo.

Asta s-a petrecut la începutul lui iunie.

Wickwitz i-a împărtășit în scurt timp Dinórei planurile sale. I-a explicat că numai pe ea o iubește, dar că era strîns cu ușa – nu avea altă scăpare!

La Rodna a fost primit cu brațele deschise. Doamna Gyalakuthy era o femeie cumsecade. Își dăduse și ea seama cît de nefericită era fiica ei, așa că era deja cazul să aibă și ea pe cineva care să-i facă curte. Iar dacă va ieși ceva din toată această poveste, dacă Dodó se va îndrăgosti de el, cu atît mai bine. Nu o fi el bărbatul ideal, pe care și l-ar fi dorit de ginere – iar pe deasupra mai era și străin, ea neștiind mai nimic despre familia lui –, ba poate că ofițerașul acesta tăcut, cu privirea lui blajină și cu statură atletică nici nu era prea inteligent, dar părea un băiat de treabă, care desigur că o va respecta cum se cuvine pe Dodó, care avea minte cît pentru doi.

Egon a întîlnit-o pe Judith la familia Gyalakuthy. Și-a dat seama din prima zi, cu simțul caracteristic oamenilor care se călăuzesc doar după instinct, că era pe placul domnișoarei Milóth. Însă Dodó a rămas impasibilă. Așa că Wickwitz a înțeles că ar fi fost o greșeală să mizeze totul doar pe favorit, ci era indicat să aibă în vedere și un „outsider", să-și asigure o portiță de salvare – fiindcă își formula gîndurile numai în termeni sportivi. Chiar dacă dota Judithei nu putea fi prea mare – doar în familia Milóth erau trei fete și un băiat! – dar, în cel mai rău caz, dacă Dodó s-ar împotrivi... el ar putea să o ia de soție pe fata aceea și tot ar reuși, cu chiu, cu vai, să-și plătească datoriile. Fiindcă timpul trecea, concediul îi expira la începutul lui decembrie, iar atunci va fi nevoit să plătească. Cu orice preț, dar să plătească!

*

Se auzi un foșnet în iarbă, tocmai între Bálint și Adrienne. Era ariciul! Apăruse la un pas de ei, dintre cele cîteva frunze de brusture aplecate peste mîna în care stătea proptită femeia.

Ieșise liniștit, fără teamă. Probabil că se simțise atras de una dintre mănușile din piele de căprioară scăpată pe jos de Adrienne – își îndreptă către ea botul acoperit de un puf delicat, o mirosi cu nările-i fremătînde, apoi privi de jur împrejur cu gămăliile

strălucitoare ale ochilor săi mărunți. Țepii lui pleoștiți pe spinare păreau o blană pufoasă. Era un animal drăguț. O luă agale pe cărare, adulmecînd peste tot, fără nici o grabă. Se mișca aidoma unui urs în miniatură și se făcu nevăzut într-o liniște perfectă. În urma lui nu se clintea nici iarba.

Odată dispărut cu totul, Zoltánka începu să țipe, împreună cu fetele:

– De ce nu l-ați prins?! Doar era chiar lîngă voi! Vai, ce păcat! Ady, de ce nu l-ai prins?!

Adrienne nu-i răspunse pe dată. Apoi nu îi spuse decît atît:

– Fiindcă nu am vrut. De ce să-l prind? Lasă-l să trăiască liber, săracul de el, în mediul lui.

Glasul femeii părea foarte îndepărtat...

*

După cină, în salonul contesei se iscă o discuție banală. Ákos Milóth perora, bucuros că își găsise mușteriul potrivit să-i împuie capul cu poveștile din perioada lui garibaldistă, pe care cei din familia lui le știau deja pe de rost și, oricît de mult i-ar fi plăcut lui să le tot repete, n-ar mai fi fost dispuși, nici în ruptul capului, să i le mai asculte o dată. Totuși, puteau fi foarte interesante pentru cineva care nu le mai auzise niciodată. Deoarece el participase la campania din Sicilia în acea *Mille di Marsala* și avusese sute de aventuri, pe care le depăna fără să se umfle în pene și cu mult umor.

Fetele își pierdură repede răbdarea și se refugiară în sufragerie, să-și continue jocul de puzzle abia început. Pe vremea aceea era un joc foarte la modă, pe care-l primiseră mai de cu seară de la Siklód și căruia se repeziseră să-i dea de capăt.

– Hai să ne ajuți, ÁB! – îi strigară ele, în scurt timp, lui Bálint, dar cum el, din curiozitate și din respect față de stăpînul casei, nu se înduplecă imediat să le facă pe plac, Adrienne îl apucă de mînă ca să-l tragă rîzînd în camera alăturată. Bătrînul Zakata strigă ceva după ei, apoi se întoarse către mademoiselle Morin, ca să-și verse în fața ei năduful. Dar cum franțuzoaica nu se arăta dispusă să-și ridice ochii de pe lucrul ei de mînă – croșeta o pereche de șosete albe – se lăsă păgubaș și deschise oftînd ziarul din ziua precedentă, pe care-l citise din doască în doască, încă de la prînz.

Tinerii așezau piesele de puzzle, la lumina abajurului atîrnat din tavan, pe scîndura de întins aluatul șterpelită din bucătărie, ghemuiți pe scaune în genunchi, cu coatele pe masă și cu capetele înghesuite deasupra jocului. Bálint se simțea adeseori mîngîiat pe față de cîte un cîrlionț din părul Adriennei. Și de fiecare dată părea străfulgerat, ca de un șoc electric. Femeia nici nu-și dădea seama cît de aproape erau unul de celălalt. Probabil că nici nu se sinchisea de asta. Era atrasă de joc, la fel de tare ca fetișcanele de lîngă ea sau ca frățiorul ei, încă un copilandru de școală.

–Aici! – Nu! – Încearc-o pe asta! – Nu, nici pomeneală, am mai încercat-o! – repetau ei întruna și cel care reușea să așeze la locul ei bucățica potrivită era ridicat în slăvi.

Jocul a durat așa o bună bucată de timp. Doar vocea stridentă a doamnei Milóth a pus capăt serii și i-a trimis pe toți la culcare.

*

În dimineața următoare pe Abády îl treziră glasurile vesele ale fetelor, care băteau cu pumnii în jaluzele și îi strigau imperativ:

– Ce înseamnă lenevia asta? Hai, imediat, deșteptarea! Noi sîntem deja de mult afară!

Într-un sfert de oră era și el în curte.

Stăteau cu toții în jurul mesei pe care era servit micul dejun, iar fetele și cu Zoltánka așteptau nerăbdătoare ca el să-și termine de băut cafeaua cu lapte de bivoliță.

Apoi ieșiră rîzînd în grădină.

În mijlocul unei poienițe se înălța o claie dolofană. Zoltánka se cățără în vîrful ei și, cum tocmai citea un roman de Karl May, începu un dans de luptător indian.

– Dă-te jos imediat de acolo! O să distrugi căpița! – îi strigau cu toții. Dar el continua să chiuie și să țopăie în voie, așa că ceilalți se apucară să ia cu asalt căpița, ca să-l alunge cu forța din vîrful ei.

Dar asediatorii nu au dat dovadă de prea multă solidaritate, pentru că, odată ce s-a văzut sus, Adrienne trecu imediat de partea dușmanului și astfel raportul de forțe se schimbă, devenind de doi la trei, așa că nici șansele de succes nu ar mai fi fost la fel de certe ca la început, dacă, brusc, claia de fîn care trebuia apărată nu s-ar fi prăbușit, odată cu Zoltánka, la pămînt. Așa că cetatea a fost nevoită să capituleze, fiindcă nu mai rămăsese decît Adrienne, cățărată în

vîrful parului, gata să sară. Dar încă ezita, fiind cocoțată destul de sus. Bálint era cu mîinile ridicate către ea:

– Da! Prinde-mă! – rîdea Ady cu gura pînă la urechi și sări, iar tînărul o prinse în brațe.

Fata se agăță de gîtul lui și rămase cîteva secunde așa, cu genunchii îndoiți, ca o fetiță agățată de gîtul bunicului. Trupul ei armonios se lipi cu totul de Bálint, brațele ei goale se încolăciră de grumazul bărbatului, într-o îmbrățișare spontană. Fiindcă asta, dacă nu ar fi fost o joacă, nu putea fi altceva decît o adevărată îmbrățișare. În cele cîteva clipe cît a rămas cu trupul acela zvelt lipit de el, tînărul se simți cuprins de o poftă nebună, de jindul amețitor să nu-i mai dea drumul, să o strîngă la piept, să-i sărute cu sălbăticie gîtul și, în jur, totul i se părea învăluit într-o ceață purpurie. Dar Adrienne continua să rîdă cu inconștiență și își desfăcu brațele de pe umerii lui. Probabil că ea nu simțise mai mult decît o fericire zglobie.

Își continuară plimbarea flecărind vrute și nevrute, chiar dacă Bálint nu reușea să-și regăsească tonul jovial de mai înainte.

Îi ajunse din urmă una dintre cameriste, cu o telegramă pentru Adrienne.

– A fost deschisă de doamna contesă – îi spuse ea, cînd i-a întins-o.

Adrienne o citi într-o clipă.

– Bine. Poți să pleci! – îi răspunse ea servitoarei.

Chipul îi era neschimbat, dar se vedea că făcea eforturi să-i rămînă așa. Își ascunse telegrama la cingătoare.

– Încotro o luăm? – întrebă ea.

Zoltánka voia să vadă viței. Zis și făcut, o luară într-acolo. Au mai mîngîiat cîte o joiană, i-au scărpinat tărtăcuța dulăului de la acareturi, au gonit gîștele în mocirlă, au zgîndărit curcanii. Încercau să-și facă de cap ca înainte de apariția acelei telegrame, însă lucrurile nu se mai legau, pofta lor de hîrjoană părea oarecum adumbrită. Adrienne era singura care-i știa conținutul, dar și pe ceilalți îi cuprinsese un fel de apăsare. În cele din urmă, se făcu ora prînzului și se întoarseră cu toții, abătuți, la conac.

*

Își savurau cafeaua pe terasă. Vremea era minunată. Soarele străpungea pe alocuri stratul gros de iederă, împrăștiind peste tot

puncte mici de lumină care străluceau pe fața de masă imaculată, pe spătarele scaunelor, pe podeaua întunecată ca licuricii în noapte. Pete răzlețe de rugină apăruseră pe cîte o frunză care, în bătaia razelor de soare, părea incandescentă ca jarul.

Adrienne îl atinse ușor pe Bálint pe umăr. – Vino! – și porniră împreună spre grădină. Îl conduse pînă departe, fără să scoată o vorbă. Odată ajunși în capătul grădinii, se așezară la poalele dealului, pe o bancă din scînduri învinețite de timp.

– Aici e locul meu preferat, unde îmi plăcea să mă ascund în copilărie.

Într-adevăr, era o priveliște minunată. Nu era unul dintre acele peisaje sălbatice, considerate în general frumoase: un fel de ilustrată cu stînci, cu păduri și cu piscuri înălțate spre cer. Nici pomeneală! Era cu totul altceva. Pentru un străin era un peisaj straniu, poate de-a dreptul urît, fiindcă era golaș, dar de o splendoare grandioasă: o mulțime de dîmburi domoale, înșirate unele după celelalte, o puzderie de dealuri, cît vedeai cu ochii, aproape toate cu aceeași curbură. Coamele dealurilor se conturau pe cer întunecate și tot mai sinilii, pe măsură ce se îndepărtau în zare, dar toate, și cele de aici, și cele din depărtate, cu coastele pierdute în negurile ridicate din văile nevăzute și doar cu piscurile desenate clar. Piscuri după piscuri, într-o ritmicitate aproape muzicală. Era o toamnă timpurie. Pășunile erau deja pălite, cum se spunea prin acele locuri, cele mai apropiate fiind contopite într-un cenușiu domol, iar mai încolo se deschideau treptat, în culori tot mai luminoase, pentru ca pe ultimele coline orizontul să ajungă îngemănat cu strălucirea cerului și, pînă la urmă, dealurile să se deosebească de nori doar prin nemișcarea lor. Erau aidoma valurilor unui ocean uriaș, împietrite în nemișcare de voința unor zei păgîni. Iar precum spuma rupe pe alocuri continuitatea valurilor mării, așa și rîpele sau văgăunile scoteau în evidență ici-colo cîte un dîmb, un șir de meandre desenate anapoda, smulgînd galbenul de șofran al cîte unei prăpastii din vălătucii care estompau totul în cenușiul lor. Pînă și pe cele mai aride coline creșteau smocuri de neghină ce păreau pîlcuri argintii de nea. Împrejurimile emanau o tihnă profundă, îngîndurată. Totul era îndepărtat, într-o infinitate de repetiții, doar pe alocuri cu mici semne distinctive, abia perceptibile: colo o moviliță ițită de una singură, bucălată, ca o pîiniță dospită, dincolo alta, țuguiată ca un

cort, de unde pornea o coastă de deal, gata să se avînte din nou spre cer sau să coboare lin ca, într-un sfîrșit, să se prăvălească brusc printre suratele ei dolofane. Iar în abisul văii se întindea lacul de cîmpie, cu stufărișul încă furios de verde, aproape negru, sfîșiat pe alocuri de luciul apei, pe care cîteva rațe sălbatice desenau litere de diamant.

Și totul scufundat într-o liniște de nedescris.

La doar cîțiva pași de bancă era un cimitir părăsit, cu cîteva obeliscuri de lemn răsărite parcă dintre bălării, probabil un fost cimitir calvin, cît timp a existat și parohia, iar mai jos niște resturi de ziduri, poate ale fostei biserici.

Adrienne stătea nemișcată, picior peste picior și cu bărbia sprijintă în palmă.

Privea în gol, fără să spună nimic.

În cele din urmă scoase telegrama și i-o dădu prietenului său.

Nu erau decît trei cuvinte, nimic mai mult: „Vino imediat acasă – Uzdy".

– Ce înseamnă asta?

– Nimic. Nimic important. Adică nimic care să aibă vreun sens. Dacă ar fi bolnavă fetița, nu m-ar chema. Nu ar avea nevoie de mine. N-au nevoie de mine nici altădată, dar în asemenea cazuri, cu atît mai puțin. Acum o jumătate an, cînd a avut febră, m-au dat afară din cameră. Soacra mea le face pe toate. Mi-au luat copilul de îndată ce l-am născut. Au spus că nu mă pricep la copii. Așa au spus amîndoi. Ei sînt de părere că nu mă pricep la nimic. Am încercat să fac de toate, dar nu și nu. Eu nu sînt bună de nimic – doar..., doar la... ca o mobilă frumoasă sau ca un animal domestic... nimic mai mult.

Făcu o pauză lungă, apoi continuă pe un alt ton.

– M-am măritat cu el crezînd că pot să-i fiu de folos. Să-l ajut în munca lui, să-i fiu o adevărată parteneră de viață. Cînd îmi făcea curte, cît timp am fost logodiți nu contenea să se plîngă, mi se lamenta întruna, cît e de singur, că nu are pe nimeni... că dacă ar avea pe cineva alături de el... cu care... sau căruia... Iar a doua zi?! Chiar din ziua următoare a devenit alt om, de parcă toate nu ar fi fost decît niște vorbe în vînt!

Tăcu din nou, privind nemișcată peisajul.

Își aminti de revoltele ei din adolescență, din cauza înjosirilor insuportabile, a numeroaselor îngrădiri convenționale la care a fost supusă, ea, care în institutele din străinătate, pe unde a fost educată, a respirat un aer de libertate, de demnitate. Nu a putut să citească nici o carte serioasă, nu a avut voie să vadă nici o piesă de teatru ca lumea, pînă și cele mai nevinovate scrisori îi erau deschise înainte să le poată citi; nu avea voie să rămînă nici o clipă, nicăieri fără doamna ei de companie, era păzită, era ținută tot timpul sub observație, mama ei îi făcea mizerii pentru orice gest, pentru orice cuvînt. Se purta cu ea, și cînd era deja domnișoară, de parcă ar fi fost un copil, căruia trebuia să-i facă mereu observație și să-i comande. Și și-a mai amintit de scena care poate că a cîntărit cel mai greu în decizia ei să se mărite cu Pali Uzdy. Adrienne a fost invitată de familia Laczók, la dejun. Bătrîna ei guvernantă, domnișoara Morin, era bolnavă, iar doamna Milóth își făcea siesta. Atunci, știind că mama ei se supăra dacă o trezea cineva din somn și auzind trăsura care o aștepta sub portic, ea s-a așezat în caleașca închisă, fără să bănuiască nimic, și a pornit cu servitorul pe capră către mătușa Laczók, care locuia la cinci minute de ei.

Îndrăzneala ei a avut consecințe îngrozitoare.

Mama a făcut-o în toate felurile, zicîndu-i că e o aventurieră stricată, o ființă nerecunoscătoare și așa mai departe, folosind sute de eufemisme, numai ca să nu rostească în fața ei cuvîntul *prostituată*. Apoi a început și tatăl ei să urle cît îl ținea gura, doar pentru că i se ivise prilejul să o facă. Acela a fost momentul cînd s-a hotărît să-i accepte lui Pali Uzdy cererea în căsătorie. Îl știa drept un bărbat serios, care ieșea doar arareori din casă, mult diferit de puzderia acelor pierde vară care se țineau numai de chefuri. Așa că nu s-a măritat din dragoste. Nici pomeneală! Doar din dorința de libertate. Voia să scape din sclavia copilăriei. Voia să fie pe picioarele ei, să aibă un țel în viață...

Odată toate aceste amintiri depănate, mai adăugă doar atît:

– Știu că nu ai înțeles de ce m-am măritat cu Pali. Hai, nu nega! Am simțit asta de fiecare dată cînd ne-am întîlnit. Dar crede-mă că mi-a fost imposibil să mai trăiesc aici. Nu am mai suportat. Iar pe deasupra am crezut că acolo voi putea să fiu de folos. Că îmi voi găsi chemarea, că voi putea să dau o mînă de ajutor. Că voi face ceva important. Așa am crezut atunci. Dar iată că nici acolo

nu sînt bună de nimic... Pot doar să citesc ce-mi place și am voie să mă plimb singură prin pădure. Cunoști zona aceea de pe valea Almașului, nu-i așa? Acolo sînt niște păduri minunate...

– Sărmana Ady! – șopti Bálint și apucă mîna de lîngă el.

Începu să-i mîngîie pe îndelete degetele lungi, palma moale, încheietura delicată. Iar Adrienne rămase nemișcată. Avea încredere în el. Chiar îi făcea plăcere, ca în copilărie, cînd se lovea și se lăsa dezmierdată, ca să uite de durere.

Își lăsă mîna între palmele bărbatului și continuă să vorbească:

– Voi fi nevoită să mă întorc, chiar dacă față de cei de acasă aș putea să mă împotrivesc, dar mama deja știe că m-au chemat. Mi-ar face viața imposibilă! Cu toate că vai, cît de bine mă simt aici. Alături de fetele acestea am și uitat cît de singură sînt!

Rosti ultimele cuvinte aproape în șoaptă, apoi tăcu.

Continua să privească în zare. Nu izbucni în plîns, dar ochii ei larg deschiși erau acoperiți de smalțul strălucitor al lacrimilor, care însă nu îi inundară desișul genelor.

Venise rîndul lui Bálint să vorbească – plin de empatie și cu foarte multă afecțiune. I-a spus ce ființă aparte, fără pereche o considera el. I-a povestit cum se gîndea la ea întotdeauna, încă de cînd era o copilă. Cît de neasemuită o considera, lăsîndu-se cuprins de sentimente care îi inundau conștiința, pe care nu le mai simțise niciodată și care acum se întrupau în cuvinte, într-o mulțime de cuvinte frumoase, măgulitoare, luîndu-și zborul în văzduh, ca vestitoare ale pasiunii care punea stăpînire pe el. Vorbi așa îndelung.

Mîinile sale le mîngîiau pe ale femeii în ritmul cuvintelor și încet, fără să-și dea seama, ele alunecară mai sus, pe brațul dezgolit, pînă la cot, ca apoi să coboare din nou la vîrfurile degetelor. La început, cuvintele lui Bálint nu erau decît alintul prietenului bun, înțelegător, dar poate că din cauza pielii ei netede ca o petală, a pasivității degetelor ei curbate într-o moleșeală îngăduitoare sau pentru că gîndurile lui tocmai începeau să formuleze ceea ce pînă atunci îi dospise nenumit în suflet, spusele lui nu mai vorbeau doar despre prietenie, mîinile lui nu mai aduceau doar consolare. Așa că, încet, frazele sale imnice erau tot mai des întrerupte de sărutări, aidoma unor puncte, la început pe degete, apoi pe palma suplă, pe încheieturile reci, ca până la urmă să alunece încet pe brațul încă inert al femeii.

Acum îi vorbea deja despre dragoste, despre dorințe, o implora, îi dispăruse din glas prietenia, iar în locul ei apăru pasiunea față de frumusețea femeii, față de buzele ei frumos arcuite, față de nebunia izbucnită din învolburarea părului, din catifelarea pielii și a gîtului ei – îi vorbea despre dragoste și despre împlinire...

Totul a durat cîteva minute sau o eternitate. Nici unul nu și-a dat seama.

Dar cînd buzele bărbatului întîrziară cu o clipă mai mult pe adîncitura călduță de la încheietura cotului, ea se dezmetici, își trase brusc mîna și sări în picioare.

– Pînă și dumneata?... Dumneata!... Numai la asta te gîndești?... Numai la asta? Nu pot să am încredere în nimeni? În nimeni? Ce singură sînt! Singură!

Îl privea cu ochii plini de ură, dintr-o poziție semeață, aproape rigidă și porni spre casă cu pași fermi.

– Ady, stai, ascultă-mă... îmi cer iertare...

Dar femeia își continua drumul cu capul ridicat, sfidătoare și neînduplecată.

Mergeau unul lîngă altul în tăcere.

Abády porni spre casă chiar în după-amiaza aceea.

Își luă îndelung rămas bun de la gazdele sale, mulțumindu-le fiecăreia în parte – bătrînului Milóth, fetelor, lui Zoltánka, ba chiar și bătrînei domnișoare franțuzoaice. Voia cu tot dinadinsul să găsească prilejul să schimbe cîteva vorbe cu Adrienne, pe care o implora din priviri să-l ierte, dar ea se ferea de ochii lui și, cînd el făcu în fața ei o plecăciune umilă, ea îi întinse mîna glacial, întorcîndu-i pe dată spatele.

Cînd caleașca se urni din loc, el mai aruncă o privire îndărăt.

Judith și cu Margit îi făceau cu mîna de pe terasă, dar Adrienne nu era alături de ele, probabil că intrase în casă.

O luă de-a lungul grădinii, ieși pe poarta de lîngă gospodărie, coborî panta abruptă ce ducea la drumul care înconjura lacul, pe care venise mai deunăzi plin de avînt, iar acum își simțea inima grea, ca un bolovan.

*

Era convins că o pierduse pe Adrienne Milóth pentru totdeauna.

PARTEA A II-A

I

Odată revenit în micul apartament mobilat, de două camere, pe care i-l închiriase tutorele său, „Portocală", cu trei ani și jumătate mai devreme, cînd schimbase universitatea din Cluj cu cea de la Budapesta, László Gyerőffy se apucă serios de treabă. Era o locuință modestă: o sufragerie cu două ferestre, care dădeau spre grădina Muzeului, și un dormitor întunecos, spre curte, cu mobilierul sărăcăcios, de doi bani, caracteristic locuințelor trecute în anunțuri sub mențiunea „cu intrare separată". Piesa principală era un divan ajuns la vîrsta senectuții, cu un capitonaj fals persan, din cele în care praful se cuibărește cu îndărătnicie, alături de un singur fotoliu hodorogit, de două scaune cu împletituri de trestie și de o comodă cu furnirul scorojit.

Pe pereții de un cenușiu murdar atîrnau două tablouri înguste, două reproduceri după Margitay: „Irezistibilul" și „Gelozia", în care niște filfizoni din anii '80, cu pantalonii strîmți, le făceau ochi dulci unor cuconițe împopoțonate. În afară de pianul care ocupa jumătate din cameră, mai erau trei obiecte personale: o fotografie colorată, care-l reprezenta pe tatăl lui László, în uniformă ungurească de gală, ca tînăr lăncier, la încoronarea din '67 – pe care tocmai o adusese de la Kozárd –, un toc de armă, din piele fină, pe comoda cu sertare și o planșă de desen, așezată în fața ferestrei pe două capre de lemn, care-i servea drept birou.

László i-a acceptat sfatul lui Abády. A ascultat de el, convins că-l înțelege și că ține la el. În ziua aceea petrecută împreună la Tîrgu Mureș și apoi pe tren, pînă ce a coborît la Luduș, Bálint i-a explicat că va fi nevoit să-și plătească datoriile și, dacă s-a decis

pentru cariera de muzician, cu care el era perfect de acord, atunci va trebui să se pună cu burta pe carte. Iar pentru asta ar trebui să se retragă o vreme, ca să se poată dedica pe de-a-ntregul efortului de a-i ajunge din urmă pe studenții intrați la Academia de Muzică de îndată ce au absolvit liceul.

Acest ultim argument a avut cel mai mare efect asupra lui László, fiindcă era foarte ambițios. Nu concepea să fie mai slab decît alții, să stea în urma cuiva, să fie în planul al doilea.

A rămas cîteva săptămîni în Ardeal ca să facă rost de bani. Cum fostul său tutore, Szaniszló Gyerőffy, nu voia nici în ruptul capului să cedeze, sacrificînd o parte din pădure, iar el se grăbea să ajungă la Budapesta, ca să se înscrie, a fost nevoit să-și ipotecheze moșia de pe valea Someșului, moștenită de la tatăl său. A cerut o sumă mai mare decît le datora cămătarilor, ca să mai aibă o rezervă de cîteva mii de coroane, asigurîndu-și astfel, pentru o vreme, un trai liniștit, fără să se mai milogească la administrator după bani.

Odată ajuns la Budapesta, nu a înștiințat pe nimeni, nici măcar pe rudele sale Kollonich și Szent-Györgyi.

Nu s-a dus nici la cazinoul unde fusese admis în primăvara aceea, nu cumva să i se ducă vestea că era în oraș. Ziua mergea la cursuri, mînca prin crîșme modeste, iar seara se mai ducea la cîte un concert sau la teatru, dar se așeza întotdeauna la galerie, unde nu putea fi recunoscut de nimeni.

Își petrecea tot timpul liber învățînd și studiind la pian. Uneori se scula cu noaptea-n cap și ieșea să se plimbe pe malul Dunării, prin cartierul Lágymányos, care abia începuse să fie construit, sau pe coasta stîncoasă a muntelui Gellért și cum în mintea lui toate imaginile, vacarmul precupeților din piață, huruitul și clopotele tramvaielor, țiuitul sirenelor se transformau în muzică, în teme stranii, moderne, destul de pătimașe și de haotice, toate acestea se întrupară într-o piesă pentru pian.

Diminețile erau încă frumoase, precum și serile. Uneori, după cină, odată întors acasă, înainte să se culce, plănuind disciplinat ca în ziua următoare să fie cu mintea limpede, numai bun să se apuce din nou de lucru, se așeza în fața ferestrei ca să contemple grădina Muzeului. Dar făcea asta doar arareori, știind că în asemenea cazuri își va aminti, fără să vrea, de viața mult mai ușuratică, mai delăsătoare, dar infinit mai plăcută pe care o dusese pe vremea cînd era

student la drept. Și va tînji din nou să fie la țară. Dar nu în Ardeal, nici la Corod, în acel mic castel pe care a început să-l construiască tatăl său, fără să fi apucat să-l termine vreodată și care pentru László nu însemna mai nimic. Nu-și amintea decît vag de anii din copilărie petrecuți acolo. Nu, nu îi era dor de Ardeal! Ci după locuri mai îndepărtate, în comitatul Nyitra, la familia Szent-Györgyi. Să vîneze potîrnichi pe tarlaua de sfeclă, să stea la pîndă după mistreți prin pădurile subcarpatice, dar mai cu seamă și-ar fi dorit să fie la Simonvásár, lîngă Veszprém. Dorea din tot sufletul să se întoarcă acolo! Să călărească îndelung pe dealurile molcome, împreună cu băieții Kollonich și, bineînțeles, cu Klára! După-amiaza să joace tenis, iar seara să-i cînte la pian, în salonul de muzică întunecos, să-i cînte numai ei nesfîrșitele lui fantezii pe care fata le asculta fără să scoată o vorbă, cu ochii larg deschiși... Da, acesta era visul lui! Visul lui cel mai frumos!

Acele seri cînd rămînea de unul singur în fața ferestrei îi dădeau ghes să o ia din loc. Drumul dura doar cîteva ore. Ce importanță ar fi avut dacă trăgea chiulul vreo două zile? Odată întors acasă, ar fi recuperat totul, iar pe deasupra ar mai avea și mintea limpezită, ca să poată lucra mai cu spor. De ce ar trăi ca un rob? – într-adevăr, munca era importantă, dar nici sihăstria nu i se potrivea. Așa îl ademenea acea forță ascunsă care mocnește în sufletul tuturor, mai cu seamă în anii de tinerețe, cînd viitorul pare infinit.

Deocamdată reușise să i se împotrivească. A rămas fidel muncii sale. Cînd îl năpădeau asemenea gînduri, se grăbea să și le alunge, conștient că dacă s-ar fi lăsat ademenit, i-ar fi greu apoi să-și adune gîndurile din nou, nu ar mai putea să se opună la tot ce-l atrăgea într-acolo și, chiar dacă ar reveni la vechiul stil de viață, nu va mai fi capabil să-și impună disciplina de pînă atunci.

Tocmai de aceea, în ultimele seri s-a ferit să mai deschidă fereastra, ca să nu mai cadă pradă ispitei. Încerca să se amăgească singur că era deja luna noiembrie și se făcuse frig. Ai să răcești – își zicea în sinea lui – pentru că omul e uneori viclean chiar și cu sine însuși.

*

În duminica aceea a lucrat de la prînz pînă pe înserat. Se întunecase, dar la tabla lui de desen din dreptul ferestrei mai vedea cîte ceva.

Deodată se auzi, din antreu, soneria. Care se repetă îndelung. De patru, de cinci ori. În cele din urmă, László se ridică bosumflat de la masă ca să deschidă ușa. Doi dintre frații Kollonich: Miklós, adică Niki, și cu Péter năvăliră asupra lui.

– Așadar aici ești! De mult ? De ce te ascunzi? Cînd ai venit? Ha-ha-ha, te-am prins! – strigau ei bătîndu-l strengărește pe umăr, în timp ce intrau tropăind în camera unde se așezară pe canapeaua aceea obosită de vreme, nelipsită din mai toate apartamentele mobilate din Budapesta.

Costumele lor englezești noi-nouțe, ținuta lor elegantă, contrastau vădit cu canapeaua și cu întreaga încăpere. Lui László îi părea bine că se lăsase seara, așa că cei doi nu aveau cum să observe cît de ponosită era întreaga încăpere. Chiar se gîndi să se mute de-acolo, să-și aducă mobile de acasă și să-și găsească un adăpost în care să nu-i fie rușine cînd îl vizita vreunul dintre neamurile lui.

Cu toate că nu avea nici un motiv să se rușineze. Verii lui, care locuiau în vechile lor apartamente de flăcăi din palatul Kollonich, nici nu se sinchiseau de asemenea amănunte – erau atît de obișnuiți cu luxul, încît nici nu-și puteau imagina că mai există și altfel de locuințe.

– E de necrezut că tu ești aici, iar noi îți tot trimitem telegrame în Ardeal! – i-a spus Péter, cel mai mare dintre frații Kollonich, un băiat bucălat și foarte blond.

El era frate bun cu Klára, adică fiul primei soții, născută Trautenbach, a tatălui său, cu care semăna leit, în timp ce Niki avea o figură tipică de Gyerőffy, încît toată lumea îl credea frate cu László.

– Nici la cazinou nu se știe nimic despre tine. I-am telegrafiat și lui Bálint, care nu ne-a răspuns decît că ai plecat. Ce înseamnă tot misterul ăsta? La ce bun? Ce te-a apucat?

– Ți-am spus eu să scormonim după el prin vizuini! – spuse rîzînd Niki, mîndru de maghiara sa vînătorească, pe cînd toți cei din familia lui nu vorbeau decît *Waldmannssprache.*

– M-am apucat serios de studii, iată de ce m-am ascuns.

– Mare scofală! De bine, de rău, examenele și le poate lua oricine. Acesta nu este un motiv să ne tragi plasă – îi spuse Péter. Dar acum, că am pus mîna pe tine, mă grăbesc să-ți spun de ce am venit aici: la noi, peste o săptămînă, începe vînătoarea de fazani,

în seara de 20 va fi adunarea. Ține trei zile, ca de-obicei. Trebuie neapărat să vii și tu.

László încercă să se scuze. Nu putea lipsi de la Academia de Muzică – argumentă el îndelung, așa cum îi spusese și Bálint odinioară.

Dar cei doi Kollonich erau de neclintit. În concepția lor, studiile muzicale sau orice alte studii erau ceva secundar. Nu erau bune la nimic! Cel mult ca să-și mai omoare timpul! În schimb, o vînătoare de fazani era cu totul altceva! Și, pe deasupra, una ca a lor! Care nu dura decît trei zile, iar el nu voia să vină! În cele din urmă, Niki rosti singura explicație plauzibilă:

– Desigur că aici e vorba de vreo cucoană! Să nu-mi spui că nu e așa! Într-o săptămînă descoperim noi despre cine e vorba!

– Trebuie să vii! Nu se poate să rămîi acasă! Tata nu s-ar bucura deloc dacă l-ai lăsa baltă, mai ales că anul acesta oaspeții de vază sînt niște *Patzer* (ageamii) dobitoci, iar Lui, fratele nostru mai mic, și cu Tóni Szent-Györgyi sînt, după cum știi, deja la Oxford. Așa că nu vor veni nici ei. Nu vine decît Bálint, dar el e cam slăbuț. Nu știm să tragem decît noi și cu nenea Antal. Iar dacă nu ne îngrijim să avem niște țintași de nădejde, întreaga *Strecke* va fi o catastrofă! O rușine îngrozitoare.

– Trebuie să împușcăm două mii de fazani!

– E inadmisibil, inadmisibil să nu vii!

L-au bătut mult timp la cap, cu tot felul de pretexte, cum că asta nu e prietenie, că în familie nu se face una ca asta! Iar pe deasupra, în ultima seară, n-are decît să se întoarcă naibii la ale lui.

În cele din urmă, László cedă, subliniind că nu va rămîne nici o clipă mai mult de trei zile. Cînd să-și ia rămas-bun, cei doi continuară să-l ademenească să-și petreacă seara cu ei. Se duceau la Orfeum, unde era o reprezentație de pomină!

– Te pomenești că nu ai bani! Las' că am eu! L-am tapat pe tata. Iar acolo mai sînt și cele două *Sisters* roșcate – le știi, nu? – vai, ce minunății! – hai cu noi!

Dar de data asta Gyerőffy se ținu tare pe poziție. Nu. Nu voia să meargă cu ei. A doua zi dorea să se scoale devreme.

Se așeză din nou la manualele lui. Făcea eforturi, dar temele de contrapunct îi fugeau prin fața ochilor. Nu reușea să se adune. Oricît de mult s-ar fi gîndit la ce avea de învățat, mintea i-o lua

razna. Pînă la urmă să dădu bătut. Aprinse lumina și se apropie de comodă. Deschise caseta cu arme – un toc lung, din piele fină, cu întăriturí la colțuri și cu încuietori strașnice. Era surpriza pe care i-o făcuseră cu trei ani în urmă, de Crăciun, cele două mătuși ale sale.

Înăuntru erau două puști Purdy, cu țeavă dublă și fără cocoș, cu blazonul familiei și cu numele lui gravat, ce-i drept nu tocmai corect, pe încărcătorul de aur: *Count Ladislas Gieroffy*. Scoase una dintre puști și o asamblă. Nu i-a fost greu, pentru că era o lucrătură fină, ca de orfevrier. O deschise de cîteva ori. Privi cu atenție prin țevile lucioase, apoi o închise la loc. Ce clinchet frumos, limpede! Se jucă o vreme cu armele, apoi le zăvorî cu grijă la locul lor. În seara aceea se plimbă îndelung pe cheiul Dunării din Buda.

*

László porni către Simonvásár pe 19 noiembrie, împreună cu Bálint Abády, pe care evenimentele politice îl chemaseră, pentru cîteva zile, în capitală.

Nu au ajuns decît după-amiaza tîrziu – castelul se afla la doar zece kilometri de Gara de Sud, însă drumul devenise aproape impracticabil, mai rău decît toate drumurile din împrejurimi, asta deoarece Kollonich era mereu pe picior de război cu guvernatorii, iar cu cei de la județ nu ținea legătura decît prin intendenții lui.

Caleașca vră spre aleea pietruită, în formă de potcoavă, și se opri la mijlocul ei, în fața coloanelor de la intrare.

Blănurile le-au fost preluate de cîțiva servitori tăcuți, apoi merseră pe urmele unui lacheu în frac albastru, care-i conduse de-a lungul bibliotecii, o încăpere înaltă de un etaj și jumătate, cu acoperișul în formă de cupolă, traversară în grabă salonul roșu, cu cinci ferestre, unde se adunase tineretul, împreună cu Klára, ca să ajungă, dincolo de ușa dublă, larg deschisă, în salonul din colț, unde își primea prințesa Agnes vizitatorii.

Era o încăpere la fel de înaltă ca biblioteca, numai că aici pereții nu erau acoperiți de cărți, ci de stucaturi florale, în culori discrete: galben ca untul, mov pal și o imitație de marmură într-un vernil deschis. Totul era într-un stil Empire pur, chiar dacă marele Pollák, arhitectul Muzeului Național, nu a terminat castelul decît la sfîrșitul anilor '30.

Prințesa îi primi cu multă amabilitate. Le zîmbi amîndurora, pe László, cînd s-a aplecat să-i sărute mâna, l-a mîngîiat pe creștet, cu un gest familiar. Dar se simțea că era conștientă de rangul ei nobiliar, de propria sa importanță – ea, ale cărei vorbe erau porunci și a cărei mînă întinsă pentru a fi sărutată era un favor.

Era femeia frumoasă, înaltă dintotdeauna, chiar dacă prin părul șaten începuseră să-i apară și fire cărunte, iar obrajii ei îmbujorați de odinioară aveau ici-colo și cîteva pete mai întunecate. Purta o rochie englezească, *tea gown*, prin a cărei dantelărie i se întrezărea splendoarea brațelor și a gîtului plin, de un alb marmorean. Dar în ciuda faldurilor rochiei, revărsate molatic, era evident că purta un corset înalt, ca o armură, care îi dădea o statură dreaptă, rigidă.

La dreapta ei stătea un bătrîn gras, corpolent. Era unul dintre oaspeții de seamă, contele Kanizsay, General der Kavallerie, unul dintre eroii ocupării Bosniei.

Generalul se trăgea dintr-o veche familie maghiară. Era urmașul acelui Kanizsay care a căzut alături de Zrinyi, în timpul asediului cetății Sziget. Strămoșii lui erau amintiți adeseori ca vajnici luptători împotriva turcilor și ca slujitori credincioși ai dinastiei Habsburgilor, de unde și deviza care apărea pe blazonul familiei lor: *Perpetuus in Komárvár* – „Perpetuu în cetatea Komáromului", cetate ai cărei căpitani ereditari au devenit cu toții. În ciuda unui trecut cu asemenea conotații naționale, bătrînul domn vorbea destul de prost ungurește, fiindcă își petrecuse întreaga viață în armată, într-un mediu german. Era de mult trecut în rezervă, dar nu-și pierduse nimic din alura militărească. Purta în continuare uniformă: o bluză cenușie cu gulerul aurit i se mula pe pieptul puternic, unde, din mulțimea de decorații primite, își prinsese doar micuța cruce albă a ordinului Maria Tereza.

La stînga amfitrioanei, pe canapeaua de mătase, stătea soția generalului, o nemțoaică bătrînă și lăbărțată, care plictisea pe toată lumea, dar era o femeie de rang înalt, înrudită printr-o căsătorie morganatică cu casa regală germană, iar lîngă ea era doamna Lubiánszky, venită de la Somogy împreună cu cele două fiice, una mai drăguță ca alta. În fața lor stătea minunata Fanny, tînăra și frumoasa doamnă Berédy, pe fața căreia se vedea că doar buna cuviință o făcea să stea alături de aceste doamne în vîrstă, simțindu-se mult mai atrasă de grupul tinerilor, din salonul roșu, care se desfătau

cu *Muffine* calde și cu *Sandwich*-uri subțiri, cu unt – fiindcă acolo totul, pînă și gustările, erau à l'anglaise! Din dreptul ușii care despărțea cele două saloane, serviciul era asigurat de majordomul șef Szabó, un soldățoi corpolent, cu o barbă uriașă, și de doi servitori înalți, în fracuri albastre, care se mișcau printre oaspeți în tăcere, aidoma unor umbre.

Acolo stăteau într-un cerc frații Klárei, cei doi veri ai ei – Stefi Szent-Györgyi și cu Magda –, cele două contese Lubiánszky, împreună cu un tînăr mai în vîrstă, Frédy Wuelffenstein, verișorul doamnei Berédy.

În timp ce traversau salonul roșu, salutînd în stînga și în dreapta, László nu s-a putut abține să nu-i admire, în mod instinctiv, atitudinea lui Bálint.

„Cît de calm și cu cîtă demnitate se poartă. E respectuos și politicos – își spuse el în sinea lui –, totuși din fiecare gest se vede că nu se consideră cu nimic mai prejos decît toți cei de față și nu se simte un intrus în această societate. Probabil că și-a cîștigat acest fel de a fi în anii petrecuți în străinătate." Se uita la el cu un strop de invidie. Ce n-ar fi dat să aibă și el o asemenea prestanță! El, care acolo se simțea de parcă i s-ar fi făcut o onoare, un favor că a fost primit printre acele ființe din lumea bună.

Se întreba de ce o fi avînd, fără nici un motiv, acest sentiment de inferioritate? De ce? Prin ce or fi toți ăștia mai buni decît el? Familia lui era mai veche – Gyerőffy era un neam de vază încă din Evul Mediu; averea lui, chiar dacă nu era prea mare, îi ajungea cît să nu depindă de nimeni, nu era o donație regală, dar era o moșie străbună – pe cînd familia Kollonich a apărut abia în secolul al XVII-lea, mulțumită unuia dintre strămoși, ajuns cardinal. Iar vestita lor avere? – ea se datora fetei bancherului Sina: castelul acesta uriaș, domeniul, toate erau moștenite din partea bunicii verilor lor. Iar bătrînul Sina a fost un bancher grec, nu un descălecător din vremuri străbune.

De ce i-ar considera pe aceștia, care pe deasupra îi mai erau și rude, ca fiind mai aparte, mai nobili decît el?

Dar toate acestea nu au fost decît niște gînduri trecătoare, dispărute de îndată ce a apucat mîna moale a Klárei, cînd i-a văzut ochii de un verde cenușiu, larg deschiși de bucurie, cînd a citit bucuria din zîmbetul ei cald.

*

După cîteva vorbe de complezență, Abády, care nu mai fusese de ani de zile la Simonvásár, se interesă de soarta stăpînului casei.

– Nenea Louis este în fumoarul lui – îi răspunse Stefi – pentru că aici nu are voie să-și aprindă pipa. De cînd și-au recondiționat saloanele, doamna Ágnes nu mai suportă nici țigările.

Așa că porniră într-acolo.

Ieșiră pe una dintre ușile laterale, o luară de-a lungul coridorului acoperit cu covoare și care cotea de două ori, urmînd colțurile curții trăsurilor, iar la capătul lui dădură de fumoar. Era o încăpere mare, întunecată, de culoarea tutunului, cu pereții plini de trofee vînătorești. Mobilierul era lipsit de personalitate – fotolii de piele maro și canapele obosite. Toate celelalte încăperi erau exclusiv în stilul Empire, însă nenea Louis a reușit să-și salveze apartamentul de patimile stilistice ale soției sale. Fiindcă lui îi plăcea confortul cu care se obișnuise și nu dădea doi bani pe mondenitate.

În încăpere erau trei bărbați: gazda, un bărbat corpolent, de talie mijlocie, într-o uniformă de vînătoare austriacă, încălțat cu niște pantofi scîlciați, alături de el Antal Szent-Györgyi, cumnatul lui, iar în fața lor stătea mătăhălosul Pali Lubiánszky. Louis Kollonich era în toiul unei povești îngrozitor de complicate, despre aventura lui la ultima vînătoare de la rutul cerbilor.

Lubiánszky se plictisea de moarte, cu toate că gazda povestea cu mult aplomb, imitînd cu gesturi ample mișcările coarnelor, chiar și pe sine însuși, cu învăluirile sale prudente, apoi boncănitul cerbului, tresăririle lui suspicioase și mugetul lui înspăimîntător și, fiind un bărbat masiv, mișcările lui largi într-o parte și-n alta făceau ca scaunul să scîrțîie amenințător, iar de cele mai multe ori, în asemenea cazuri, chiar să se și rupă.

Poate că tocmai la asta se și aștepta Albert Szent-Györgyi, cu zîmbetul lui ironic.

Cei doi cumnați erau două firi absolut diferite – unul părea un ogar, iar celălalt un mops. Szent-Györgyi era un bărbat uscățiv, deșirat, cu părul încărunțit în nuanțe albăstrii, cu chipul îngust, iar Kollonich era blond, cu fața cărnoasă, cu nasul delicat și cu ochii mici, adînciți în grăsimea obrajilor. Purta mustață și o barbă

imperială, tunsă scurt, în timp ce Szent-Györgyi avea o mustăcioară în stil englezesc.

Lubiánszky s-a bucurat mult văzându-i pe noii sosiți. Pe de o parte pentru că povestea cu cerbul se terminase (iar unui vînător adevărat nu-i plac decît poveștile spuse de el însuși), iar pe de altă parte pentru că el era interesat de politică și abia aștepta să audă veștile din capitală, pe care nu le știa decît din ziare. Ele îl interesau și pe Szent-Györgyi, dar din alt punct de vedere. El era un om de curte, maestrul oficial de echitație și supusul fidel al bătrînului rege.

Nenea Louis își aprinse un nou trabuc.

– Ce s-a întîmplat? Ai fost și tu acolo? Cum a fost? Hai, spune, povestește-ne totul.

László se întoarse la fete, dar pe Bálint îl poftiră să se așeze, înconjurîndu-l plini de curiozitate.

Pe ei îi interesa ședința din 18 noiembrie.

*

În capitală se petrecuseră evenimente furtunoase.

Liniștea așternută ca urmare a păcii lui Thaly a ținut din martie pînă în octombrie, cînd a apărut scrisoarea deschisă a lui Tisza către alegători, în care anunța pentru sesiunea de toamnă reforma regulamentului interior al Camerei. Era o scrisoare redactată pe un ton demn, cu spiritul de discernămînt al unui adevărat om de stat. Citită acum, după învățămintele trase din tragediile anilor care i-au urmat, nu se prea poate înțelege furtuna iscată de ea decît analizînd în profunzime lumea artificială, ruptă de viața reală, îmbîcsită de fanfaronadele juridice, de intrigile și de grandomaniile care dominau pe vremea aceea societatea maghiară.

După apariția declarației, pînă și Apponyi și cu Andrássy, care făceau parte din partidul de guvernămînt, ba chiar și liderii opoziției au folosit un ton moderat, cam circumspect și îngrijorat, dar conducătorii extremei stîngi, cei care făceau de doi ani încheiați obstrucție parlamentară, au sărit ca arși, apucîndu-se să scrie articole despre trădarea de țară, despre violență și despre suprimarea libertății.

În această atmosferă de liniște dinaintea furtunii, Camera s-a reunit în luna noiembrie, cînd Tisza și-a prezentat proiectul, cerînd crearea unei comisii de analiză, pentru discuțiile preliminare. Dar micii corifei ai opoziției nu au fost de acord nici cu asta, iar liderii

lor s-au folosit de tot felul de explicații, au adus o serie de obiecții formale, pînă au reușit să împiedice orice formă de consens.

Întreaga opinie publică a fost cuprinsă de tensiunea inevitabilei confruntări, în timp ce toate celelalte considerente referitoare la realitatea vieții statale erau date uitării. În zadar a prezentat prim-ministrul, odată cu propunerile sale referitoare la armată, o serie de reale succese sociale și naționale care, într-o perioadă de normalitate, ar fi fost primite cu urale – serviciul militar redus la doi ani, precum și dotările din artilerie, lucru solicitat de ani de zile de către opoziție –, acum acestea nu mai aveau nici o valoare. Spiritele înfierbîntate cereau introducerea comenzilor militare în limba maghiară, zonă vamală autonomă și o bancă independentă. Așa că opoziția a declarat obstrucția în privința reviziei regulamentului intern al Camerei.

Și atunci a venit acel 18 noiembrie.

Încă din ziua precedentă s-au organizat tot felul de întruniri paralele. Opoziția s-a retras toată după-amiaza într-o ședință cu ușile închise. La terminarea acesteia, seara tîrziu, a apărut partidul de guvernămînt cu efectivul complet. După discursul lui Tisza, întrerupt doar ici-colo de partea adversă – nu erau decît cel mult treizeci de reprezentanți în sală –, cei din partidul de guvernămînt au sărit în picioare: „Supuneți la vot! Vrem să votăm!" – se striga din toate părțile și, în vacarmul iscat, președintele a fluturat în mînă o hîrtie, iar după mișcările buzelor sale se vedea că spune ceva.

Bálint le povestea ascultătorilor săi istoria acelei zile mărginindu-se doar la fapte, fără nici o digresiune și fără să pomenească nimic despre propriile sale impresii. Chiar dacă văzuse și auzise totul. Nu a intrat în sala întunecată decît după ce ședința cu ușile închise s-a terminat. A rămas în dosul băncilor din spate, cu fața către tribuna prezidențială. Membrii partidului de guvernămînt tocmai începuseră să se bulucească în sală, după ce așteptaseră sfîrșitul ședinței la bufet. Nu au fost niciodată mai numeroși și nici mai puși pe fapte mari.

Iar atunci Tisza s-a ridicat în picioare. Statura sa zveltă, vînjoasă, se contura întunecată printre chipurile iluminate ale deputaților așezați în spatele lui. A început să profereze acuzații grave; a înșirat toate cele pe care a încercat să le facă pentru restabilirea ordinii parlamentare. Dar fără nici un rezultat. Așa nu mai puteau continua!

Era din ce în ce mai virulent, aidoma profeților biblici. Și, în cele din urmă, și-a rostit profeția sumbră:

– Dacă țara nu se va trezi nici acum, dezmeticirea, deșteptarea se va face cu prețul unei amarnice catastrofe naționale!

Cei de stînga îl ascultau înmărmuriți. Nu îl mai întrerupeau, nu făceau scandal, de parcă ar fi fost hipnotizați.

Cîte unul din partea dreaptă sărea din cînd în cînd strigînd „Să votăm!". Alții se ridicau nehotărîți, dar Tisza îi potolea.

Voia să-și termine discursul. Tot mai mulți se încruntau, din ce în ce mai amenințători, gata să se răstească, și doar gesturile ample ale prim-ministrului îi făceau să se abțină. În cele din urmă, a ajuns la ultima frază:

– Această comedie trebuie să înceteze!

Grupul din spatele lui s-a ridicat, strigînd în cor: „Să trecem la vot!". Poate că se striga ceva și din partea cealaltă, dar totul a fost înghițit de hărmălaia celor mai bine de o sută de oameni ai lui Tisza.

La tribună, președintele flutura o foaie de hîrtie împăturită. Buzele i se mișcau, de parcă ar fi vorbit, dar bineînțeles că, în vacarmul acela, nu auzea nimeni ce spunea. După cîteva minute s-a ridicat și el, ca să coboare de la tribună.

Mulțimea deputaților s-a îmbulzit către mijlocul încăperii, acolo unde era „Masa camerei", plină cu colecția completă a legilor elaborate. S-a iscat o dispută vehementă și, din cînd în cînd, peste capetele tuturor, zbura cîte o foaie de hîrtie sau cîte un volum de legi, dar fără intenția de a lovi pe cineva în cap, ci doar așa, într-o doară, în focul disputelor verbale...

Abády a părăsit sala, cuprins de un fel de scîrbă, de o decepție amară.

Nu l-a impresionat decît discursul lui Tisza, singurul din care răzbăteau convingeri adevărate. Tot restul fusese teatru. Teatru fuseseră și țopăielile, și strigătele entuziaste ale celor trei-patru deputați ai puterii, care i-au provocat pe deputații de dreapta să treacă la fapte – la fel cum tot teatru era și surprinderea fățarnică a celor de stînga, doar fuseseră anunțați de mai multe zile ce urma să se întîmple, așa că reacția lor la discursul lui Tisza nu era decît o mascaradă, ca să aibă ce scrie ziarele în ziua următoare. Faptul că au urmărit discursul relativ răbdători, că au coborît, fără să se grăbească prea tare, spre mijlocul sălii, ca să se confrunte cu adversarii, iar apoi au

aruncat în aer cîte o culegere de legi, totul arăta că erau bucuroși să se vadă scăpați de ce era mai greu, ca niște copii fericiți că au trecut de bătaia pe care oricum urmau s-o încaseze. Volumele și actele aruncate în aer fără nici un rost făceau parte din același teatru jucat doar de dragul ziariștilor.

Bálint a traversat în grabă covorul gros, întins de-a lungul culoarului.

Acolo era o liniște de parcă uriașul palat ar fi fost pustiu. Cînd a dat colțul, s-a pomenit față în față cu bătrînul președinte al Camerei, susținut de o parte de chestor și de alta de unul dintre grefieri. Bálint l-a întrebat ce se întîmplase, ce declarație a făcut? Dar bătrînul, încă răvășit de emoție, nu a reușit să îndruge decît atît: „Totul... am cîștigat totul... tot..." și s-a lăsat tîrît de cei doi către biroul prezidențial.

Cînd a ajuns la Cazinoul Național, acolo era o forfotă ca într-un mușuroi de furnici stîrnit. Salonul Deák era ocupat de susținătorii lui Andrássy, prin alte unghere se adunaseră grupuri de cîte trei-patru indivizi, unii îngrijorați, alții revoltați sau radioși, după firea sau după poziția politică a fiecăruia. Numai în salonul jucătorilor de cărți atmosfera era neschimbată – împătimiții adunați în jurul meselor de bridge sau de taroc stăteau impasibili, cu gîndul la impasul dorit sau dacă le va reuși contra licitată.

*

Dar despre toate acestea Bálint nu a spus nimic în fumoarul din castelul Kollonich. Nu le-a povestit ce a simțit el, nu a dat nici un verdict, ci s-a mulțumit să răspundă la întrebări.

Poate că reținerea lui se datora și faptului că cei de față reacționau fiecare în felul său la auzul veștilor aduse de el. Antal Szent-Györgyi privea lucrurile de la o înălțime olimpiană. Se bucura de-a dreptul că, în fine, s-a găsit cineva care să-i pună la punct pe cei care „s-au ridicat împotriva voinței Maiestății Sale". Se bucura, dar nu le era cîtuși de puțin recunoscător, fiindcă, pentru el, politica internă nu era decît o manipulare murdară – ceva necesar, precum strîngerea bălegarului, care nu era o treabă de domni. Singura scuză pe care i-o acorda lui Bálint pentru că a devenit deputat era că, fiind bine informat în problemele genealogice, știa că se trăgea din spița unui comandant peceneg, originar din tribul Tomaj, stabilit în Ungaria

în timpul domniei principelui Géza și că palatinii, banii și voievozii ardeleni din seminția lui au jucat un rol important încă de pe vremea lui Árpád. Unuia cu asemenea descendență i se permitea să se amestece uneori cu pleava, dacă i se năzărea să o facă. Însă părerea lui Lubiánszky nu mai era la fel de tranșantă. El fusese prefect de Tolna în timpul guvernului Széll, iar acum, după ce l-au destituit, s-a alăturat grupării din jurul lui Andrássy. Îi ura pe pașoptiști, dar îl ura și pe Tisza – s-ar fi bucurat să li se vină primilor de hac, dar spera să pice și Tisza. Cele două puncte de vedere erau foarte greu de împăcat, iar Kollonich nici nu se sinchisea de toate acestea. Fiind un nobil bogat și mare catolic, Partidul Popular îl tapa în mod regulat de bani înainte de alegeri. Așa că simțea o oarecare simpatie față de ei, dar îi și bește lea, cum făcea cu mai toate partidele... De fapt, nu se ocupa serios decît de vînătoare, iar acum aștepta din nou, cu sufletul la gură, să-și poată continua povestea aceea palpitantă cu vînătoarea de cerbi, rămasă în suspensie odată cu intrarea lui Abády.

Așa că, după ce noutățile fuseseră destul comentate, el începu din nou:

– Deci, după cum vă spuneam, tocmai am ajuns la fagul acela gros, cînd, la stînga mea, un căprior a început să boncăluiască. Păi, ce era să fac? M-am gîndit că cel mai bine ar fi să mă pitulez...

Bálint se întoarse în salonul roșu, alături de doamne.

*

Majoritatea invitaților sosiseră deja.

Nu mai lipseau decît doi dintre ei: contele Slawata, consilierul diplomatic, și cu prințul Montorió-Visconti, cel de-al doilea oaspete de seamă – amîndoi porniseră încă de dimineață de la Viena, cu mașina, și nimeni nu știa nimic de soarta lor, cu toate că era deja bine trecut de șase. Amfitrioana își ascundea cu greu îngrijorarea. Își continua totuși conversația mondenă cu invitatele sale. Arunca din cînd în cînd o privire la imensul orologiu de bronz de pe cămin, încadrat de figurine verzi și aurite, care reprezentau scena cînd Cronos o alungă pe Psihé. Era o capodoperă, marca Pradier, dar privirea prințesei nu era atrasă de statuete, ci de arătătoarele care se mișcau impasibil. În cele din urmă făcu un gest abia perceptibil către unul dintre servitori.

– Roagă-l pe prințul Péter să vină la mine – îi spuse doamna Kollonich.

– Ar trebui să trimitem o trăsură pe șoseaua care duce la Fehérvár – îi șopti ea fiului său vitreg –, poate că s-au împotmolit pe undeva!

Apoi adăugă și mai încet, în engleză:

– Tatăl tău nu se gîndește la nimic!

Dar tînărul nici nu apucă să ajungă pînă la capătul salonului, că ușa care dădea în bibliotecă se deschise larg și își făcură intrarea un bărbat înalt, împreună cu altul mai scund și lat în umeri. În fine, sosiseră Montorió și cu Slawata.

„Principele", care avea doar numele italian, era de fapt austriac și un mare latifundiar din Carniola. Nici nu vorbea italiana. Era un tînăr chipeș, foarte creol și cu o calviție elegantă. Fața măslinie îi scotea și mai bine în evidență albastrul ochilor. Mustăcioara neagră părea lipită deasupra buzelor. Avea mersul grațios al celor obișnuiți cu parchetul sălilor de bal.

Slawata era blond, cu nasul mic, fața lată și complet bărbierită. Avea niște ochelari cu ramă de os, lucru absolut neobișnuit pe vremea aceea, cînd nu se purta decît monoclu sau, în cel mai rău caz, un lornion discret. Dar ochelari? – era o sfidare, o subliniere a nonșalanței, a tenacității, a noii concepții de viață, care se reflecta în toate gesturile sale. Avea un mers lăbărțat, țărănesc și era îmbrăcat într-un costum albastru închis, fără nimic ieșit din comun.

După formalitățile de bun-venit, cei doi porniră să-l salute pe stăpînul casei, care nu reușea nici în ruptul capului să-și ducă povestea la bun sfîrșit, fiindcă tocmai se auzi gongul care vestea că sosise momentul ca oaspeții să se retragă și să se schimbe pentru dineu.

Se adunară cu toții în vestibulul de unde se îndreptară către camerele de oaspeți, unde bagajele îi așteptau deja de mult.

Péter Kollonich se apropie de László:

– Sper să nu te superi pentru că te-am cazat în aripa unde este și bucătăria, dar anul acesta au sosit o mulțime de perechi și de tinere, încît nu am avut de ales, Așa că ne-am gîndit că tu, fiind ruda cea mai apropiată... – și îi făcu semn unuia din servitori să-l conducă.

*

Servitorul i-o luă înainte, spre dreapta. Era un coridor ca toate celelalte, dar fără covor pe dalele de Kelheim. Trecură de ușa

blindată a argintăriei și pe lîngă bufet, de unde cotiră la stînga, de-a lungul intrîndului acelei aripi a castelului, prin fața bucătăriei, de unde se auzea zdrăngănit de vase, țăcănitul unui bătător de spumă și blestemele îndrăcite ale bucătarului șef. Era un loc în care liniștea plină de demnitate care domnea în toate celelalte unghere ale castelului era spulberată – un ajutor de bucătar îi răspunse strigînd unui preopinent invizibil, trecînd în goană pe lîngă ei, o servitoare le apăru în față tropăind pe podea și dispăru în goană, trîntind ușa după ea. Mai încolo o mulțime de cameriste se iviră dintr-un gang cu trepte înguste și traversară în goană curtea interioară, spre aripa învecinată.

Nimeni nu se sinchisea să-l salute pe oaspete, de parcă nici nu l-ar fi văzut.

Cotiră încă o dată la dreapta, apoi din nou la stînga, spre aripa alăturată. La capătul coridorului intrară în camera rezervată lui László, care era la extremitatea aripii din partea dreaptă a curții în formă de potcoavă.

Era o încăpere frumoasă, spațioasă. Singura deosebire față de camerele destinate oaspeților de vază era mobilierul fără nici un stil, capitonat cu pînză ordinară. Dar și așa, era mult mai elegant decît apartamentul închiriat de László la Budapesta. Totuși se simțea foarte ofensat pentru că el era singurul exilat în aripa destinată servitorilor. Acolo, unde, după știrea lui, erau cazați de obicei șoferii, electricianul și alții de teapa lor. Argumentul amical al lui Péter, cum că el, „ca ruda cea mai apropiată...", nu i-a atenuat indispoziția, fiindcă Stefi Szent-Györgyi era cazat în aripa oaspeților de seamă, cu toate că și el era văr de gradul întîi, ca el! „De ce tocmai pe mine...?!" – se frămînta el așezîndu-se în dreptul măsuței de toaletă.

Asta îl făcu să-și amintească de toate cele trăite acolo.

Adevărul este că încă din copilărie a simțit că era tratat într-un mod aparte, defavorabil, dar atunci a pus-o pe seama faptului că era orfan de ambii părinți. Iar pe vremea aceea situația lui avea un farmec romantic, poate sub influența romanului de aventuri „Micul lord". Se vedea pe sine însuși în chipul personajului principal, ceea ce îl umplea de încîntare. Își plămădea, cu fantezia lui de copil, o descendență misterioasă, întunecată, care odată cu trecerea anilor avea să ducă la un deznodămînt victorios. Taina era întreținută și prin aceea că rudele mature din anturajul său nu

aduceau niciodată vorba despre mama sau tatăl lui. De altfel, toți au fost întotdeauna foarte atenți și binevoitori față de el – de Crăciun, de ziua lui onomastică primea cadouri la fel de prețioase precum ceilalți copii: la început jucării, mai tîrziu cărți, cravașe, arme cu cartușe ușoare sau cu alice. Cînd, duminica, vreuna dintre mătuși îi scotea pe băieții Kollonich sau Szent-Györgyi de la Theresianum ca să-i ducă la Operă sau la cofetăria Demmel, îl luau și pe el, iar în vacanțe îl făceau să uite, fie aici, la Simonvásár, fie în Nyitra, la alde Szent-Györgyi, că era mereu și peste tot doar un simplu oaspete.

Abia cu timpul, cam pe la sfîrșitul adolescenței, au apărut acele semne discrete care l-au trezit tot mai mult la realitate. Erau mărunțișuri, dar care l-au rănit ca niște împunsături neașteptate pe băiatul care, poate tocmai din cauza singurătății sale, era excesiv de sensibil.

Acum își amintea cu și mai multă acuitate de cîteva dintre acele cazuri. Într-un an, cînd el să tot fi avut vreo 15 ani, copiii Kollonich au primit niște ponei, pe care îi călărea și László cînd își petrecea o parte din vacanțe la ei. Într-una din zile, au început, sub supravegherea maestrului de echitație, să sară obstacole – niște garduri scunde și cîteva tufe mai mici. Totuși, ghinionul a făcut ca poneiul călărit de László să facă bătaia greșit și să cadă, luxîndu-și omoplatul. În ziua următoare, Niki, un puști cu vreo patru ani mai mic decît el, l-a apostrofat: „Mi-ai ologit calul. N-am să te mai las niciodată să te sui pe el!" Desigur că vorbele lui veneau dintr-un fel de grandomanie puerilă, pentru că poneii nu erau decît în principiu ai unuia sau altuia, călărindu-i de fapt cu schimbul, la indicația maestrului de echitație. Dar ieșirea aceea, lui László, care nu avea nici un cal anume, i-a trezit brusc sentimentul statutului său de invitat. Un alt caz, poate și mai dureros decît acela, era legat de o partidă de box, provocată de vărul mai mic al lui Alajos, Luika, un băiat cu vreun an și jumătate mai mic decît el, dar deosebit de vînjos. Totul a început dintr-o joacă, cu condiția să nu lovească la cap. Însă Luika a încălcat din prima clipă consensul. Drept care László și-a pierdut cumpătul, așa că i-a tras din greșeală un pumn drept în gură, iar din asta a ieșit un *kraval* în toată regula, pentru că acestuia a început să-i curgă sîngele din buză, ba chiar a început să i se clatine unul dintre dinți. Băiatul n-a pus la suflet pățania, dar mama lui, tanti Ágnes, căreia preceptorii s-au grăbit să-i dea de îndată raportul, l-a

luat strașnic la rost. László a fost obligat să-și ceară iertare, chit că și el avea fața plină de vînătăi, iar totul începuse din vina lui Luika. Vedea și acum, cînd își amintea de toate acestea, chipul amenințător al mătușii sale. Simțea printre vorbele ei iertătoare amenințarea că, dacă așa ceva se va mai repeta, va fi dat afară din casă! Toate acestea s-au întîmplat demult, cu vreo opt-zece ani în urmă.

Dar de atunci, odată cu trecerea anilor, au avut loc tot mai multe asemenea mici incidente, care au scos în evidență diferențele sociale și materiale dintre el și cele mai apropiate neamuri ale sale. Iar toate acestea i s-au întipărit în suflet. Și nu din invidie, ci pentru că, fiind conștient că nu era cu nimic mai prejos decît ceilalți, considera o nedreptate să fie tratat cu indiferență de cineva. Așa cum o făceau oaspeții veniți pentru cîte o jumătate de zi la Simonvásár și mai cu seamă slugile lor cu aere de mari seniori. Care își manifestau disprețul prin aceea că, dacă nu erau alții de față decît el, nu stăteau smirnă, fără să scoată o vorbă, ci se clătinau sau se așezau, ba adeseori chiar începeau să discute între ei, ceea ce nu s-ar fi întîmplat niciodată sub ochii fie și ai celui mai mic dintre copiii din neamul Szent-Györgyi sau Kollonich.

Sunetul celui de-al doilea gong îl trezi din reverie. Trebuia să se îmbrace degrabă, pentru că în cinci minute se va servi cina.

II

Ajunse ultimul în bibliotecă, pe cînd întreaga societate trecea deja spre sufragerie. Amfitrioana era condusă la braț de bătrînul Kanizsay, un cavaler de modă veche. Erau urmați, tot la braț, de celelalte perechi. El se alătură ariergărzii, formate din verii lui, cărora nu le mai rămăsese nici o doamnă pe care să o conducă. Traversară sala de muzică încăpătoare, ca să ajungă în sufrageria care, ca proporții, era copia fidelă a „salonului de marmură", din celălalt capăt al frontonului. Era tot înaltă de un etaj și jumătate, cu pereții acoperiți cu stucaturi în culoarea untului. Dar aici era mai evident că decorurile datau din anii treizeci, de la sfîrșitul epocii clasiciste, pentru că suprafețele de marmură falsă erau încadrate

în ghirlande de trandafiri rozalii, cu colțurile rotunjite, iar tăbliile erau decorate la mijloc cu casete în stil baroc, de asemenea florale și înconjurate dinamic cu buchete de trandafiri. Compozițiile florale ale imitației de marmură confereau stilului sever al salonului un aer de festivitate caldă.

La mijloc trona o masă imensă, largă. Albul damascului era aproape invizibil sub puzderia argintăriei împrăștiate de-a lungul ei. Erau acolo opt sfeșnice cu mai multe brațe, decorate cu capete și picioare de berbec, trei vaze uriașe, ovale, din care se înțeau frunze de acanți și nenumărate vase mai înalte sau mai scunde, așezate printre alte ustensile mai mari, ale căror mînere forfecate se încovoiau în conuri de brad sau frunze de ananas. Toate obiectele erau în stil grecesc, dar fără planurile netede, tipice stilului Empire timpuriu, ci cu toate suprafețele și curburile decorate din belșug cu motive în relief sau în intarsii, cu mărgele, ciorchini de struguri sau frunze. Toate acestea ar fi creat o atmosferă apăsătoare, opulentă, prin puzderia de forme, dacă lumina revărsată din lumînările candelabrelor și cea a becurilor din tavan nu ar fi inundat abundența decorurilor, nu ar fi contopit totul într-o unică strălucire. Era faimosul serviciu Sina, o comoară creată de orfevrierii vienezi pentru vestitul bancher regal.

Oaspeții se așezară în jurul acestei feerii, cu cei doi amfitrioni la mijlocul celor două șiruri lungi de scaune. Așa a început prînzul.

Totul se desfășura în tăcerea specifică ospețelor din înalta societate. Era o liniște ca de biserică, în care cei de la masă reprezentau comunitatea evlavioasă, iar majordomul cu chipul ca de piatră, împreună cu ajutoarele sale, clerul care oficia slujba.

Se mișcau cu toții după un ritual bine pus la punct, fără nici un zgomot și cu o precizie fără cusur. Nu se auzea zdrăngănit de farfurii, nici clinchet de pahare. Doar arareori, cînd majordomul sau somelierul extravagant turnau cuiva în pahar, spuneau cîteva cuvinte distincte – „Chateau Margot 82" sau „Liebfrauenmilch 56" – nimic mai mult, apoi se retrăgeau.

Încet, sub influența vinurilor alese și a bucatelor rafinate, aproape imposibil de recunoscut, dar excelente, discuțiile începură să se înfiripe din nou. Cîte unul dintre meseni făcea un semn discret din cap către vecinul său, zîmbindu-i. Magda Szent-Györgyi se întoarse spre László:

– Am auzit lucruri frumoase despre tine! – îi spuse ea pe neașteptate, apoi își întoarse cochet privirea cu o mișcare agilă, ca o păsărică.

László nu-i înțelese aluzia.

– Vai, nu nega – susură ea printre buzele-i rujate discret –, știe toată lumea de ce stai tu ascuns de luni întregi la Budapesta!

Lăsă să i se vadă vîrful limbii ascuțite de parcă gura ei ar fi fost o delicatesă numai bună de lins, apoi își întoarse brusc capul către vecinul din dreapta ei, Lubianszky. Dar, observînd că acesta se întreținea cu doamna Kanizsay, își continuă și mai insistent ideea:

– Recunoaște, e frumoasă? – avea ochii larg deschiși de curiozitate. Nu-i așa că e o cocotă?!

– Nu înțeleg, despre cine e vorba?

– Vai, ești un fariseu! – îi răspunse Magda rîzînd; glasul îi mustea de satisfacția că avea ocazia să spună niște cuvinte indecente, pe care ea, ca fată, nu ar fi trebuit să le afle.

– Ți-au sunat de cinci ori la ușă pînă ce ai binevoit să le deschizi și nu ai îndrăznit să aprinzi lumina, nu cumva să iasă la iveală vreun indiciu uitat acolo de cucoana aceea.

Abia atunci înțelese și László despre ce era vorba. Ea se referea la vizita pe care i-o făcuseră Péter cu Niki mai deunăzi. Se întoarse încruntat către vărul lui, care stătea dincolo de colțul mesei, aproape de el.

– Tu ai scornit prostia asta?

Niki se făcu mic, rînjind malițios, fără să-i răspundă. Era prea departe ca să insiste. Așa că László se întoarse din nou către Magda. Îi trecu ca o nălucă prin minte bănuiala că doar Niki era în stare să ticluiască o asemenea minciună, pe care nu i-o spusese doar Magdei, ci poate și Klárei.

La gîndul că nemernicul acela a fost în stare să întineze acel suflet drag, frumos și pur, simți cum i se urcă sîngele la cap.

– Văd că ai roșit! – îi șopti victorios Magda. E evident că nu știi să minți!

Dar înainte ca László să-i poată răspunde, apăru plutind printre ei un platou prelung, o uriașă corabie de argint, cu puntea împestrițată de inimioare verzi și albe claie peste grămadă, o delicatesă minunată, care constituia al cincilea fel din meniu, sub denumirea de *Chaud-froid de bécasses panaché à la Norvegienne*, iar

cînd acel *Dreadnought* se retrase, își făcură apariția una după alta două sosiere în formă de distrugătoare. Erau nevoiți să le vină și acestora de hac, așadar conversația amuți din nou, iar pe deasupra mai apăru și un braț, gata să umple paharele cu vin, însoțit de o șoaptă misterioasă: „Merle Blanc 92".

László aruncă o privire spre Klára, care stătea mai încolo, între Principe și Wuelffenstein. Deasupra puzderiei vaselor de argint, fetei nu i se vedeau decît capul și umerii goi. Moda din anul acela dicta rochii de seară cu decolteul adînc. László nu o mai văzuse demult pe Klára, poate chiar de un an de zile, în toaletă de gală, așa că era surprins cît de mult s-a împlinit și ce frumoasă era. Nu demult era încă oarecum nedezvoltată și foarte slabă. Poate chiar anemică. Pînă la douăzeci și trei de ani părea o puștoaică neastîmpărată. Cînd se gîndea la ea – ceea ce i se întîmpla foarte des – nu-i vedea decît ochii cenușii expresivi, fiind, din alte privințe, cu totul nesemnificativă. Iar acum devenise pe neașteptate de o feminitate minunată! Îmbujorată și cu buzele roșii, împlinite. La fel ca gîtul, umerii, curbura sînilor pierdută în decolteu, cu delicatețea pielii de bebeluș și a unei piersici pîrguite, a cărei paloare uniformă părea răzbătută de o strălucire interioară, dar nu marmoreeană, nici de alabastru, ci ca luciul viu al unui fruct mirific. Iar argintăria răspîndită peste tot arunca pe pielea ei ușor trandafirie reflexe așa cum răsfrînge apa mării razele de soare pe chipurile, trupurile celor care se scaldă, reflexe verzui pe brațele ei goale, în colțurile buzelor, sub bărbie și care, la cel mai mic gest al ei, i se prelingeau de-a lungul gîtului. „Anadiomene modernă, ieșind din valuri de argint împietrite!" – se gîndi László, lăsîndu-se cuprins de admirație și uitînd cu totul de supărarea de mai înainte.

Klára îi simți privirea și se uită spre el. Ochii îi zîmbeau. Poate că își dăduse seama cît de mult o admira.

Dineul se apropia de sfîrșit.

Discuțiile se întețiră. Cei așezați mai aproape de mijloc începură să vorbească peste masă.

Disecau cele mai noi evenimente din politica ungurească. Subiectul îl deschisese Principe, care era membru în *Herrenhaus*-ul austriac:

– Este adevărat că reducerea serviciului militar la doi ani a fost deja anunțată? Pentru că nouă nu ni s-a spus nimic.

Întrebase de parcă s-ar fi simțit jignit că măsura a fost adusă la cunoștința opiniei publice la Budapesta, nu în orașul imperial.

Bătrînul Kanizsay deveni atent. Nu-i venea să-și creadă urechilor.

– *Na, so was*!

Era deosebit de revoltat. Lui, care își începuse milităria pe vremea serviciului de doisprezece ani, așa ceva i se părea de neconceput.

– Să faci, în doi ani, dintr-un țăran, militar! E o absurditate totală! Care, pe deasupra, mai e și anunțată pur și simplu în Parlament. Dar maiestatea sa e de acord?

– Sînt sigur că maiestatea sa va cîntări foarte bine totul! – spuse glacial Szent-Györgyi, cu un dram de severitate în glas.

– Asta se datorează atmosferei generale – explică Lubianszky, folosindu-se bucuros de ocazia să pună totul pe seama prim-ministrului. Tisza a crezut că, în felul acesta, va face să treacă inițiativele sale militare. Păi bineînțeles că s-a înșelat și totul a fost în zadar.

Apoi începu să povestească cele întîmplate vinerea trecută, la 18 noiembrie, accentuînd abaterile de la regulamentul Camerei.

Iar Kanizsay jubila:

– *Diese Tintenschlecker*! *Diese Bagage*! (Niște lingăi! Niște canalii!) – etichetă el opoziția maghiară și, cum Lubianszky se referise la cele spuse de Abády, se întoarse spre Bálint:

– *Kennst du diesen Tisza*? *Was ist das für ein Kerl*? *Ist es ein guter Kerl*? (Tu îl cunoști pe Tisza ăsta? Ce fel de tip e? E de treabă?) – îl întrebă el cu vocea sa nazală de comandant.

Bálint nu se putu abține să nu izbucnească în rîs.

– A, da! E un „Kerl" de treabă.

Dar Lubiánszky nu se lăsă. Începu să peroreze îndelung, ce mare greșeală a fost această demonstrație de forță. Și că nu exista altă soluție decît ca guvernul să plătească și să-și dea demisia, iar deciziile să fie legiferate. Era un punct de vedere greu de explicat, cu atît mai mult cu cît mai tot timpul era întrerupt de cîte o tavă, ivită ca din senin pe lîngă el, fie plină cu înghețata numită *Bombe frappé à la Sumatra*, fie cu pișcoturi și cu tot felul de torturi, ca alteori să îi apară în fața ochilor cîte un braț în livrea, șoptindu-i cu o voce funebră: *Moët-Chandon Réserve* sau *Tokaj 1822*.

Încet, toți bărbații mai în vîrstă se amestecară în dispută, Kollonich, Szent-Györgyi, chiar și Wuelffenstein, chiar dacă el era așezat mai departe, dincolo de Klára. Numai Slawata rămase tăcut,

cu toate că se vedea pe el cît era de atent, chiar dacă ceilalți, în toiul disputei, începuseră se vorbească din ce în ce mai mult ungurește, iar el îi privea din dosul ochelarilor, cu ochii mijiți, ca toți miopii.

– Te interesează și pe dumneata subiectul acesta? – îl întrebă frumoasa doamnă Berédy, care stătea lîngă el.

Din glasul ei se distingea o undă de dispreț, desigur cu gîndul că toate acestea nu erau decît niște stupidități de bărbați. Slawata să întoarse către ea – privi cu ochii mijiți în adîncul decolteului adînc al femeii, care nu era prins de umeri, ci doar pe alocuri la subsuori, lăsînd vederea să alunece în adîncul tainelor trupului ei minunat.

– Vai, pentru mine – răspunse diplomatul – toate acestea sînt de parcă ar fi în chineză.

Doamna Fanny izbucni în rîs. Hohotea în surdină, discret, senzual, ca de o amintire deochiată. Părea aidoma unei minunate feline – cu ochii ei alungiți întredeschiși, cu buzele ei, altminteri frumos arcuite, acum subțiate, cu eroismul unei pisici care tocmai a înfulecat o mulțime de șoareci.

Kollonich, care la cea mai mică controversă își ieșea din fire, acum era roșu la față. Îl îmbrînci furios pe majordomul care servea fructele. Cu toate că părerea lui nu se deosebea radical de cea a lui Lubianszky și numai prin aceea că el nu voia ca Tisza să fie demis de îndată, ci doar mai tîrziu, după ce va fi pus totul la punct, după ce-și va fi terminat ce avea de terminat. Dar, deocamdată, el ar trebui să fie sprijinit în munca sa de „Rausschmeißer" (fanfaron).

– Da! Trebuie sprijinit! Deocamdată să uităm că este calvinist! Pentru treaba asta e tocmai bun!

Doamna Kollonich aruncă o privire spre Bálint. El era singurul protestant dintre ei. Părea că se ridicase brusc de la masă numai ca să atenueze lipsa de tact a soțului ei.

Societatea se risipi și ieși din sufragerie sporovăind destul de zgomotos, față de morga festivă cu care intraseră. Doar servitorii își mai păstrau eternul calm marmorean.

Mesele din saloane și din bibliotecă erau pline de cafele, lichioruri franțuzești, iar pentru anglofili whisky și sifoane.

Pălăvrăgeli peste tot. Apoi dans, la muzica gramofonului din sala cu pian.

Doamna Berédy se rotea în brațele lui László.

– Ce bine dansezi dumneata – îi spuse femeia –, simți foarte bine ritmul.

– Sînt muzician – îi răspunse tînărul.

– Ce interesant! Pianist?

– Da, și violonist.

Îi răspundea instinctiv, fiindcă era cu ochii la Montorió, care dansa cu Klára. „De ce o strînge în halul ăsta, individul? E inadmisibil! Este de-a dreptul indecent!"

– Eu sînt cîntăreață. Mezzo-soprană – îi spuse femeia și adăugă: Ai fi în stare să mă acompaniezi?

– Poate că da. Nu am mai încercat.

– Atunci hai să încercăm! – îi spuse Fanny rîzînd, se uită în ochii lui și îl strînse ușor de umăr.

László rămase impasibil.

„Ce indecent dansează individul acela" – se gîndea el. „Și ce paloare nesănătoasă are fața lui. Te pomenești că e bolnav!" Și constată cu repulsie cum Principe își apleacă peticul negru de mustăcioară la urechea Klárei, ca să-i șoptească ceva. Fata zîmbi, apoi întoarse capul. Privirea i se întîlni cu cea a lui László și îi surîse complice.

– Mîine am să-mi aduc partiturile.

– Da, desigur – îi răspunse Gyerőffy, care era cu gîndul la Klára – doamne ce frumoasă e și cît de pură...

Dansul se prelungi, era deja bine trecut de miezul nopții cînd societatea se destrămă.

*

László se retrase singur în camera lui. Pe coridoarele lungi nu ardea decît ici-colo, pe la colțuri, cîte o lumînare.

Trecînd prin dreptul scării de serviciu, îl observă pe majordomul Szabó, cîteva trepte mai sus, sprijinit de perete. Nu mai era în frac, ci într-un fel de veston cenușiu. De bună seamă că aștepta pe cineva.

Se dezbrăcă în grabă și se culcă. Abia atunci își dădu seama că în cameră era prea cald ca să poată dormi. Încercă să deschidă geamul, dar nu reuși să le vină de hac ferestrelor de un stînjen și jumătate – or fi avînd secretul lor. Așa că se mulțumi să întredeschidă ușa dinspre coridor.

Era în pat de o bună bucată de vreme, stinsese deja lumina, cînd auzi scîrțîitul ușii vitrate care dădea din coridor în curte. Pe dale se auzi țăcănitul precipitat al unor pași de femeie, apoi niște șoapte pripite. Erau un bărbat și o femeie.

Nu deslușì decît niște vorbe răzlețe:

– Nu, nu, domnule Szabó! Chiar așa, vă rog...! Eu nu sînt una din aia...!

Apoi un glas baritonal autoritar:

– Nu te prosti! Știi bine că nu-ți merge cu mine ... știi bine...

Ca apoi restul să se șteargă în vise.

III

Era deja ora nouă. Vînătorii se adunară unul cîte unul în sufragerie pentru micul dejun. Erau doisprezece bărbați, destul de indispuși și nedormiți. Purtau cu toții, bineînțeles, îmbrăcăminte de vînătoare, fiecare după gustul său. Totuși, se vedea limpede că, în esență, urmau doar două linii mondene distincte. Una avea la bază linia vestimentară *Waldman*, austriacă. Cu excepția lui Szent-Györgyi, era moda aleasă de cei mai în vîrstă – de amfitrion, de bătrînul Kanizsay și de Lubiánszky. Purtau cu toții lodene cenușii, cu revere și cu veste verzi, încheiate cu nasturi din corn de cerb, niște vechituri ponosite și lăbărțate, pe alocuri, pe unde erau mai tocite de cît fuseseră purtate de-a lungul anilor, peticite cu cîte o bucată de piele. Păreau aidoma unor pădurari mai acătării, așa cum le și plăcea să pară, vrînd să arate în felul acesta că își petreceau tot timpul în pădure și că vînătoarea era singura lor preocupare! Dintre cei tineri, doar unul era în ton cu ei: Péter Kollonich, dar întru totul neortodox, deoarece culorile erau alese cu grijă, de la griul argilos pînă la verdele crud de licheni, și toate cele de pe el erau noi, ceea ce era de-a dreptul un sacrilegiu!

Cealaltă linie vestimentară era după tiparul uniformelor de vînătoare englezești – cu țesături de casă, pline de modele scoțiene, în cele mai variate culori, cu mantale prinse în cingătoare și pantaloni de corvoadă, precum purta Szent-Györgyi, alături de cei tineri.

Aceste ținute deschideau calea fanteziei și gusturilor, oglindind caracterul și atitudinea fiecăruia în parte.

Antal Szent-Györgyi era cel mai bun exemplu în acest sens. Nu purta nimic extravagant. Aparent, era simplu și modest, și numai la o privire mai atentă reieșea gustul de cea mai rafinată calitate din armonia perfectă a îmbrăcămintei lui. Pentru că nu putea fi cîtuși de puțin întîmplătoare asocierea brunului de mahon al vestei cu cenușiul scoarței de copac al pantalonilor, cum nici fărîma de galben acidulat a cravatei abia vizibilă, singura tușă de culoare care se ițea de sub reverul vestonului. La fel cum nu întîmplătoare erau nici jambierele de piele, lustruite lună, care îi scoteau în evidență linia riguroasă a picioarelor. Vestimentația lui era discretă, fără nici o stridență. Statura sa înaltă, suplă, ca de ogar, nu avea nevoie de nimic ieșit din comun ca, privit din cap pînă-n picioare, fără nici un detaliu strident, el să apară drept cel mai elegant dintre toți. Opusul lui era Frédi Wuelffenstein, tot numai în carouri tărcate, ca o tablă de șah tocmai ieșită la plimbare, iar pe deasupra cu niște ciorapi din insulele Shetland, croșetați din lînă roșie, albastră, verde și portocalie, în desene pline de meandre și legați cu ciucuri care i se bălăngăneau pe coapse. Niște minunății de ciorapi, procurați cu greu de la Londra. Părea că Slawata urma și el moda englezească, dar destul de incert, fiindcă, de fapt, era îmbrăcat fără pic de fantezie, în postav cenușiu și cu vestonul încheiat pînă la bărbie. Ceea ce l-a și făcut pe fistichiul Wuelffentein ca, îndreptîndu-se către trăsură, pe urmele lui Slawata, să-i spună lui Niki, în gura mare:

– Îmbuibatul ăsta arată ca un șofer de rînd!

– Sau ca un lăcătuș, în haine duminicale! – îi răspunse Niki maliții os.

Nu se jenau, convinși că străinul nu avea cum să înțeleagă ungurește. Și izbucniră amîndoi în rîs, în spatele cehului.

*

În curtea largă, acoperită toată cu prundiș, oaspeții veniți la vînătoare erau așteptați de douăsprezece calești. Zece dintre acestea erau niște cabriolete înalte, galbene, cu cai osoși, de rasă nonius, de povară, mînate de vizitii cu mustățile stufoase, pe care se vedea că nu purtau decît arareori livrelele ungurești. Două dintre atelaje erau formate din herghelia castelului, niște murgi cu aspect nobil, dar

cam deșelați și mînați de surugii bine rași, în civil. Unul era cupeul pregătit pentru bătrînul Kanizsay, ca să nu fie nevoit, cu trupul lui greoi, să se cațere prea sus, iar celălalt era cabrioleta joasă, cu care mergea vara stăpînul casei la vînătoare de căpriori.

În dreptul fiecărei trăsuri stăteau cîte doi servitori – unul era zilierul, care căra în lădițe legate cu curele sutele de cartușe, iar celălalt armurierul, propriii maeștri de vînătoare, pentru cei care și-i aduseseră de acasă sau, pentru ceilalți, cîte un pădurar desemnat de gazde. Ei se îngrijeau de arme. Cărătorii de muniții purtau pe vestoane aceleași numere ca acelea agățate lîngă felinarele trăsurilor alături de care erau postați. Iar numerele respective se vor găsi pe tot timpul zilei la fiecare repriză de trageri la locurile repartizate fiecărui vînător și nu în ordine succesivă, ci așa încît alături de 1 ar putea sta numărul 11, iar lîngă 7, numărul 3, potrivit specificului fiecărui asalt, combinat cu calitățile țintașilor și cu rangul lor. Sistemul fusese împămîntenit de arhiducele Franz Jozef și fusese preluat de mai toată lumea, deoarece, în felul acesta, fiecare își găsea locul de tragere și aghiotanții, fără alte indicații suplimentare. O vînătoare de asemenea proporții, cu două șiruri de gonaci, cu garda exterioară menită să mîne vînatul de pe cîmp, cu căruțele pentru cărat prada, cu personalul de supraveghere și de control al efectivului, cu numeroșii mesageri călări presupunea o organizare perfectă, ca la manevrele împărătești.

*

Atelajele trec în trap grăbit de-a lungul nesfîrșitului șir dublu de plopi care traversează întregul domeniu, apoi se îndreaptă pieptiș pe panta domoală, ca apoi să coboare, urmînd curbura dunei de nisip, iar de acolo să urce din nou pe colina următoare. E o alee nesfîrșită, ai cărei copaci se pierd înghițiți în depărtare de negurile dimineții învolburate la orizontul de la asfințit de deasupra Balatonului. Drumul e mărginit de holde întinse, dincolo de șirul tufelor de spini, tunse grădinărește. În depărtare se ridică fumul unor pluguri duble cu aburi. Pe alocuri se întrevede albul cîte unei ferme, cu grajduri lungi de vite, cu clădirile zilierilor înălțîndu-se deasupra pîrloagelor și a covoarelor înverzite ale plantațiilor. Tot la a doua, la a treia tarla, se găsește cîte un refugiu pentru sălbăticiuni, adică o pădurice plantată, traversată pe la mijloc de deschizături largi,

în fiecare dintre ele cu cîte zece locuri de tragere pentru vînători și cu cîte două locuri pe margini, în cele două flancuri.

La primul refugiu trăsurile se opresc. Vînătorii își ocupă locurile, după numărul fiecăruia. Apoi se aude sunetul unui corn. Hăitașii o iau din loc. Nu stîrnesc vînatul cu strigăte, ci fluierînd. Fiecare hăitaș are în mînă o scîndurică subțire, cu două bile de lemn atîrnate cu lanțuri, care, cînd le scutură, scot un sunet ca de huruitoare, de care fazanii nu se sperie, nu se stîrnesc, ci se ridică zburînd lin, în bătaia puștilor vînătorilor. Iar huruiala e tot mai aproape.

*

Hîrr-hîrr! – Hîrr-hîrr! – se auzea neîncetat și un singur cuvînt, repetat la infinit din rîndul vînătorilor: Fazan! Fazan! – Fazan la dreapta! – Fazan la stînga! – Iar arareori: „tiro", care venea din franțuzescul „tire-haut", cum își strigau peste tot vînătorii unii altora. Ca, dintr-o dată, văzduhul să se umple de fîlfîitul aripilor stolului de treizeci, patruzeci de fazani care-și iau zborul și de răpăitul ca de mitraliere al puștilor.

Iar apoi să urmeze haita inversă, din partea opusă și din nou în trăsuri, pînă la următorul refugiu.

*

Și tot așa, fără oprire, pînă la prînz.

Nu se schimba decît ordinea așezării trăgătorilor.

Dar și asta se făcea după un plan bine ticluit dinainte. Locurile cu cea mai mare afluență de pradă erau ocupate mereu de generalul Kanizsay, de Szent-Györgyi, de Montorió și de stăpînul casei. Dar pentru cei neinițiați era un mister motivul pentru care unele locuri de tragere erau mai bune decît altele, de ce își luau zborul tocmai de acolo și nu din alte locuri mai mulți fazani, chiar dacă toate pîlcurile de pomi erau la fel de dese și de înalte.

Totuși așa era și printre amplasamentele peste care se ridicau stoluri întregi de fazani, mereu se găseau cîte unul sau două deasupra cărora nu se abăteau în bătaia puștilor decît cîțiva cocoși rătăciți de prin vecini. Secretul consta în aceea că, în fața șirurilor de hăitași, erau postați cîte doi-trei oameni care cunoșteau tainele vînătorii, ca vîrfurile de atac de la fotbal, și care mînau într-o parte și-n alta fazanii, iar șirurile mai joase de sorg din mijlocul lanurilor erau

întortocheate în așa fel încît să abată vînatul, ca într-o pîlnie, tocmai în dreptul musafirilor mai de vază.

Așa era ordinea firească a lucrurilor, fiindcă cu cît apuca să tragă mai des, cu atît era mai onorat vînătorul cu pricina.

Dar rangul înalt al invitaților nu se potrivea întotdeauna cu calitățile lor vînătorești. Ceea ce era adevărat în cazul lui Montorió, dar mai cu seamă în cel al bătrînului Kanizsay, cel care, pe lîngă trîndăvia sa proverbială, se mai și încăpățînase să vină cu armele lui rablagite, care scoteau un fum îngrozitor și de care nu se îndupleca să se despartă de vreo treizeci de ani.

Adevărul era că dacă vreunul dintre oaspeții de seamă dădea prea multe rateuri, asta se oglindea în „strînsură", ceea ce aducea atingere onoarei vînătorești a gazdei. Iar treaba era rezolvată prin aceea că alături de oaspeții de soi erau așezați tinerii cei mai talentați, cărora Péter le șoptea la ureche:

– Ăștia trebuie ajutați, mai ales bătrînul!

Așa că Niki, László Gyerőffy și cu Stefi Szent-Györgyi au stat cu schimbul alături de marele mareșal.

László și cu Stefi l-au „sprijinit" cu discreție – nu trăgeau decît dindărătul lui, după cocoșii ratați sau nebăgați de seamă, dar Niki nu se sinchisea de politețe și trăgea mereu primul.

Uneori, bătrînul general abia apuca să ridice arma, că fazanul pe care voia să-l împuște era deja în picaj. Ba chiar și mai devreme, cînd pasărea nici nu-și lua bine zborul, că și cădea de unde s-a ridicat. Se trăgea deasupra lui și din toate părțile – nu odată s-a întîmplat ca vreuna dintre victime mai să nu-i cadă în cap oaspetelui de seamă!

Bătrînul general era din ce în ce mai întărîtat. Norii de fum care-l înghițeau după fiecare împușcătură păreau vălătucii furiei sale. La primele asalturi nu apucase decît să bombănească, dar mai tîrziu a început să-i strige poruncitor lui Niki, cu vocea sa nazală:

– *Nicht vorschiessen*!!! (Nu trageți înainte!) – dar tînărul nici nu se sinchisea de el.

În cele din urmă, înaintea ultimului asalt, s-a stîrnit furtuna.

Bătrînul Kanizsay stătea deja în colțul refugiului, iar Niki de partea cealaltă a pîlcului. Deasupra lor zburau stoluri întregi de fazani. La început, mareșalul a tras cîteva focuri, dar toate au fost rateuri, pînă să apese el pe trăgaci, păsările apucaseră deja să fie doborîte. Singurul rezultat al salvelor sale au fost cocoloașele acelea

îngrozitoare de fum. Așa că, pînă la urmă, renunță la întrecerea aceea zadarnică. Își propti de-a curmezișul arma între pieptul bombat și burta imensă și nu se mai obosi să o ridice, oricît s-ar fi strigat în jurul lui „cocoș la stînga, cocoș la dreapta"!, doar înjura în gura mare de furios ce era. Părea, în mijlocul norilor iscați de arma sa, aidoma lui Jupiter Tonans, zeul furtunilor din antichitate. Între timp, din celălalt colț al refugiului, Niki, poc-poc-poc, împușca una după alta păsările cu coada lungă. Dar odată ieșit din ascunzătoare, bătrînul îl luă în primire:

– *So ein Lausbub so ein Rotziger*! (Un nemernic! Un mucos!) – și începu să-l ocărască, adunîndu-și, ca odinioară în fața răcanilor săi, toate expresiile cu care îi mustruluia el în armata austriacă.

Niki se scuza speriat. Dar bătrînului nu-i tăcea gura. Încercau cu toții să-l potolească, chiar și gazda, care îl consola spunîndu-i că și-a luat și el fiul la rost, totuși bătrînul Kanizsay nu se potoli pînă ce nu-și vărsă tot năduful. Apoi începu să pufăie din greu, ca un bivol năuc.

Numai Szent-Györgyi se ținea de-o parte, privind scena cu un zîmbet ironic, abia mijit. Fiindcă el, cu eleganța lui englezească, nu țintea în prada altuia și nu se amesteca în disputele care nu îl priveau. Era și acum corectitudinea întruchipată, ca întotdeauna.

Bătrînul nu-și reveni decît la prînzul vînătoresc, la care sosiră și domnițele mai tinere, iar Kanizsay era cunoscut pentru galanteria lui. Péter le așeză alături de el pe frumoasa doamnă Berédy și pe Magda Szent-Györgyi, așa că, după cîteva pahare de vin, marele mareșal discuta deja binedispus cu ele, ba chiar, amintindu-și de ocările proferate, se întinse peste masă să ciocnească și cu Niki.

*

De îndată ce prînzul se termină, bătură cu caleștile o cale mai lungă, fiindcă asalturile de după-amiază aveau loc într-unul din colțurile mai îndepărtate ale domeniului.

Cînd Bálint se apropie de trăsura lui, Slawata îi spuse:

– Hai să mergem pînă acolo împreună. Aș vrea să discut cu tine ceva – și se întoarse către armurierul său, spunîndu-i într-o maghiară cursivă:

– Dumneata du-te în trăsura mea!

Așa că cei doi servitori se urcară într-una dintre briști, iar cei doi porniră pe urmele ei.

– Nu știam că vorbești și ungurește! – se minună Bálint.

– Doar puțin! Am făcut armata la regimentul șapte de husari și am avut grijă să nu uit cele învățate atunci. Uneori omul aude o mulțime de lucruri interesante – zîmbi el malițios, poate cu gîndul la discuțiile din ziua precedentă sau la zeflemelele cu care se distraseră atît de copios Wuelffenstein cu Niki în spatele lui.

– Nu te-am mai văzut demult. Cum îți merge? Ce mai faci? Păcat că ai părăsit diplomația.

Dar, după aceste amabilități, continuă pe un ton mai serios:

– Nu! De fapt nici nu e păcat! E mai bine să cunoști relațiile dintre maghiari. Dacă ești atent, ai să le pricepi. E mai bine să facă asta cineva care are ochiul format în străinătate. Da, aceasta este o calitate, privind lucrurile în perspectivă. Ai rămas tot apartinic, nu-i așa?

– Da.

– E foarte bine. Așa și trebuie, în ziua de azi! Să nu participi nemijlocit la nimic. Doar să fii cu ochii în patru. Să analizezi oamenii și tot ce se întîmplă în jurul lor. Și să nu te înhaiți cu nimeni. Lumea de acum nu va mai dura multă vreme!

Bálint era contrariat. Își aminti că se vorbea cum că Slawata ar fi unul dintre oamenii de încredere ai lui Franz Ferdinand, moștenitorul tronului. Erau doar niște bîrfe, dar acum Abády avea certitudinea că acesta fusese motivul pentru care consilierul ambasadei a vrut să stea de vorbă cu el, ca să tatoneze terenul dacă nu ar putea să-l atragă în tabăra moștenitorului. Îi răspunse cu precauție, dar în așa fel încît celălalt să continue. I se ivea în fine prilejul să arunce o privire în bucătăria palatului Belvedere, despre care se vehiculau tot felul de povești fanteziste, dar nimeni nu știa nimic concret.

– Bătrînul nostru domn nu va trăi o veșnicie, nu-i așa? – continuă în șoaptă Slawata, ca toți oamenii care atunci cînd discută lucruri periculoase vorbesc instinctiv mai prudent. Mai are doar cîțiva ani, desigur. Dar oare cîți? Patru, cinci? Iar după el urmează „Hoheit" (Alteța sa). Trebuie să ținem cont de asta. Franz Ferdinand este o certitudine. Iar sub domnia lui va fi o altă lume. Cu totul alta. Nu va fi dualismul acesta putred, la care bătrînul ține atît de mult. A jurat pentru dualism, deci e firesc să țină la el! Dar noul domnitor nu a promis nimic. Și nici nu o să promită. Nu are nici o obligație. E sigur că el va schimba principiile de bază ale imperiului.

Da. Programul lui e deja gata. Dar pentru asta e nevoie de oameni noi, care nu s-au compromis în trecut, care nu au girat acest sistem complicat și care nu e bun la nimic. Dar ce va veni în locul dualismului? Ei bine, un centralism și mai ferm. Bineînțeles, pe baze constituționale. Triumful statisticii. Cifrele își vor spune cuvîntul. O federație de provincii, determinate de componența națională, reprezentate într-un singur consiliu imperial și care va coordona toate domeniile importante: finanțele, armata și flota. Sau poate o variantă trialistă, împreună cu slavii catolici și cei din sud, ca a treia componentă. Nu e exclus. Dar cu siguranță că sistemul de acum nu va dura. Acum e tocmai bine că Tisza le va veni de hac celor cu gura mare din opoziție. Fiindcă avem nevoie de credibilitate și de recruți – revigorarea armatei e esențială! Iar cu aceasta, Alteța Sa va pune la punct toate celelalte probleme.

Bálint îl asculta înmărmurit. Interveni doar pe alocuri, cu cîte o întrebare sau cu vreun scurt contraargument. Dar Slawata vorbea fără încetare. Îi vorbea deschis, ca unuia care a fost cîndva la Ballplatz și care, chiar dacă acum nu mai era acolo, făcea parte dintr-o confrerie ai cărei membri nu erau niciodată excluși, de parcă inițierea în taina sfîntă a cifrului ar crea între confrați o complicitate veșnică.

Apoi Slawata începu să descrie cu înflăcărare viitorul luminos:

– Iar atunci vom avea o politică de anvergură. Vom domina Balcanii, poate prin regatele vasale, unde vor fi întronați urmașii de rangul al doilea ai casei regale. Așa vom deveni o adevărată mare putere, nu ca acum, cînd sîntem considerați al doilea „bolnav" al Europei. Ci vom domina! Da, noi vom domina, pînă jos, la marea Marmara.

Trăsura lor se apropia de păduricea care le fusese repartizată.

– Gîndește-te la ce ți-am spus, Abády! În aceste condiții ai putea avea un viitor strălucit.

Iar cînd coborîră, Slawata îl mai bătu prietenește pe umăr:

– *Unter uns, natürlich*! (Rămîne între noi, desigur!) – rosti el formula rituală a tăinuirii și se alătură, clipind des în dosul ochelarilor săi groși, grupului de doamne care-i ajunse din urmă.

*

În dreptul intrării, armurierii și cărătorii de cartușe erau la locurile lor – la fel ca vînătorii, care sporovăiau cu vecinii lor, așteptînd să înceapă haita.

Wuelffenstein explica ceva. Îi plăcea să-și dea importanță, mai ales față de tineri. Avea păreri ferme în toate domeniile, fie că era vorba despre chestiuni de onoare, fie despre modă, despre vînătoare, chiar și despre politică, dar numai într-o doară; esența argumentărilor sale era că „un domn face așa" sau „un domn nu se pretează la una ca asta". Iar judecățile lui erau irefutabile!

Cînd ajunseră și doamnele acolo, tocmai îi perora ceva lui Niki.

– Ia te uită, ce cartușe frumoase! – exclamă Mitzi Lubiánszky, arătînd către munițiile de culoarea șofranului care erau aliniate cu rigurozitate.

– Sînt cartușe englezești! – îi răspunse peste umăr Wuelffenstein. Nu merită să tragi cu altceva! Nici nu se poate! Prafurile de pușcă nemțești sau austriece nu fac două parale! Numai englezii se pricep la așa ceva. Da, numai englezii! și, ca o subliniere a celor spuse, tropăi dintr-un picior, făcînd să-i salte ciucurii tărcați ai ciorapilor. Cu toate celelalte nu faci altceva decît să mînjești vînatul.

Poate că nu s-ar fi încumetat să facă această afirmație dacă ar fi observat că Antal Szent-Györgyi, vecinul lui din celălalt capăt al păduricii, se apropiase și se postase în spatele lui.

– Chiar așa? – îi spuse acesta. Ce interesant! N-ai vrea să-mi împrumuți, te rog, cîteva cartușe din astea, să le încerc? Pentru că, pînă acum, eu nu am folosit decît pudră austriacă și, dacă e așa cum spui tu, poate cu ale tale voi avea mai mult succes!

Szent-Györgyi îi vorbi cu chipul impasibil, pe un ton respectuos, fără să-și trădeze ironia. Fiindcă Szent-Györgyi era cel mai iscusit vînător din toată societatea. Cu stilul cel mai elegant. Nu numai că nu rata niciodată – la țintașii din categoria lui nici nu se punea problema de așa ceva –, dar fiecare pasăre doborîtă de el era nimerită exact în cap. Victimele lui nu se chinuiau niciodată, nu le zburau penele și nu se zbăteau, ci oricît de sus și de repede ar fi zburat, se prăvăleau descriind o curbă elegantă, cu aripile strînse, făcîndu-i parcă o plecăciune înainte să plonjeze în neant, fără urme de sînge pe ele, doar uneori cu cîte un strop în vîrful ciocului.

– Te rog, servește-te – îi spuse Wuelffenstein cu jumătate de gură. Dar Niki se întoarse brusc, ca să-și ascundă zîmbetul și se

alătură unchiului său, care se întoarse calm la locul său de tragere, ținînd în mînă două cartușe arămii, de parcă ar fi adus niște relicve.

*

Cînd doamnele coborîră din caleși, de partea cealaltă a drumului, László Gyerőffy era deja la locul lui, în dreapta lui Montorió, la capătul șirului de trăgători, privindu-le de la distanță cum se apropiau, oprindu-se ca să mai schimbe o vorbă, pe gazonul aleii de la intrarea în pădurice. În trecere, cele două fete Lubiánszky împreună cu Magda se alăturară fiecare cîte unui vînător, doar doamna Berédy și cu Klára continuară să se apropie, trecînd de Antal Szent-Györgyi, de Wuelffenstein, chiar și de Péter, vecinul de după Principe.

„Sînt sigur că, pînă la urmă, Klára va poposi alături de Montorió" – își spuse László, cu un strop de amărăciune. Dar nici una dintre ele nu se opri, ci continuară să meargă spre capătul plantației.

– Ce ai împușcat? – îl întrebă Klára.

– Am trimis să mi se aducă partiturile – îi spuse frumoasa doamnă Berédy –, sper că pînă diseară vor fi deja aici.

– În colțul acesta s-ar putea să vină și cîteva potîrnichi – îi spuse Klára.

– Nu-i așa că ai să mă acompaniezi, precum mi-ai promis – continuă doamna Berédy.

Sporovăiră așa, în picioare, cîteva minute. Era o discuție dezlînată. De parcă fiecare ar fi așteptat ca cealaltă să plece. Dar atunci se făcu auzit cornul de vînătoare și, din depărtare, se porni huruitul surd al hăitașilor.

Klára închise capacul lăzii cu cartușe și se așeză pe ea. László îi oferi scăunelul lui de vîntător.

– Nu – îi răspunse fata – nu vreau să ți-l iau. Locul meu e aici.

I se păru că rostise ultimele cuvinte cu un strop de insinuare...

Iar între timp, doamna Berédy făcu cale-ntoarsă cu un zîmbet abia perceptibil și se îndreptă, cu mersul ei legănat, către Montorió. László o privi instinctiv, încîntat de eleganța femeii, îmbrăcată în „tweed"-ul acela cu falduri abundente, care îi scotea în evidență statura zveltă, toate formele trupului, de parcă ar fi purtat doar un capot pe pielea goală.

Gonacii erau încă departe. Din dosul remizei mai apărea din cînd în cînd cîte un iepure, care se făcea nevăzut în tarlaua de

lucernă. Unii se opreau din goană ca să privească îndărăt, cu spinările încovoiate, apoi își luau din nou tălpășița, țopăind ușor – cu salturi ritmice ale petei albe din dos, înainte să se piardă în lumea lor. Abia atunci se auzeau cîteva focuri răzlețe de armă, dar altfel era liniște.

– Nu e frumos din partea ta să fii deja demult la Budapesta, fără să dai nici un semn de viață! – începu Klára zîmbindu-i.

Tînărul se așeză pe scăunelul său și începu să-i explice. Îi povesti că s-a hotărît să se înscrie la academia de muzică, așa cum plănuise deja demult să o facă, că lucra cu asiduitate, de dimineața pînă seara, ca să-i ajungă din urmă pe cei care își începuseră studiile din timp, că nu avea de ales decît să nu se gîndească la nimic altceva decît la munca lui. Îi spuse toate acestea prea îndelung, cu prea multe explicații. Cuvintele lui erau doar scuze, prin care voia să-i spună că toate bîrfele proferate de nemernicul acela de Niki, cum că el se ascundea la Budapesta din cauza unei femei, erau niște minciuni sfruntate! Și repeta întruna că el nu se vedea cu nimeni, dar absolut cu nimeni, de cînd s-a stabilit în capitală. Iar la întrebarea de ce nu i-a scris mai des, el îi răspunse că nu, nu ar fi fost înțelept să-i scrie, pentru că, dacă ar fi făcut-o, ar fi fost invitat, iar atunci... Odată ce l-ar fi invitat aici, nu ar fi fost în stare să se împotrivească, dar el era nevoit să lucreze, să se spetească lucrînd...

Klára îl asculta tăcută, cu același zîmbet enigmatic. Nu era limpede dacă îi acceptase scuzele sau zîmbea din cauza poveștilor lui greu de crezut. Însă era la fel de înțelegătoare și de cordială ca întotdeauna, chiar încuviințînd din cînd în cînd entuziasmul cu care îi vorbea tînărul despre chemarea și speranțele lui.

Nu și-a dat gîndurile de gol nici mai tîrziu, deoarece tocmai cînd László voia să o întrebe dacă și ea considera că el făcea ce trebuia să facă, îi întrerupse vocea răstită a lui Péter, țipînd către ei de la al doilea stand:

– Ce faci, László?! Tiro! Au zburat deja trei cocoși deasupra ta! – așa că nu avu de ales, își apucă degrabă arma, pentru că era nevoit să-l „ajute" și pe Montorió.

Nu apucară să discute din nou decît la începutul celei de a doua haite.

– Nu-i așa că după ce pleacă ăștia, tu mai rămîi cîteva zile? – îl întrebă Klára și, chiar dacă ea se referea la toți vînătorii, mîna ei era îndreptată spre Principe.

– Din păcate, nu pot! Am pierdut și așa trei zile. Mi-am jurat că miercuri mă întorc.

– Vai, dar mai rămîi măcar o singură zi! Fiindcă acum e zarva prea mare. Și ai putea chiar să-mi cînți ceva – mai adăugă ea cu cochetărie –, doar eu sînt publicul tău dintotdeauna, nu-i așa?

Dar László era de neclintit:

– Nu, e imposibil!

– Îți mai amintești că eu am fost prima care am ascultat „Valse macabre"? Cu toate că pe vremea aceea eram încă o puștoaică.

– Da, „Valse macabre"...

Se priviră în ochi. Îndelung.

Din înalt, se auzi un ciripit strident.

– Potîrnichea! – strigă cineva.

László sări cu arma îndreptată către păsările care zburau ca vîntul. Se grăbi să tragă două focuri chiar în mijlocul lor, îndoit de spate, de parcă ar fi vrut să se pituleze sub ele, apoi schimbă arma și mai trase două focuri îndărăt, cînd stolul îi trecu vuind deasupra capului. Căzură doborîte trei potîrnichi, rostogolindu-se din cauza vitezei cu care se prăbușiseră. Una dintre ele se prăvăli chiar la picioarele Klárei.

Fata se aplecă să o ridice. O ridică într-o mînă, mîngîind-o duios cu cealaltă mînă înmănușată.

– Ce frumoasă e. Și fără nici o picătură de sînge. De parcă ar dormi! – o duse la buze și îi sărută de mai multe ori puful moale de pe gușă, cu privirea îndreptată spre László. Uite, ce straniu e! – și suflă ușor printre penele moi, care fluturau gîdilîndu-i buzele. Gestul ei instinctiv, buzele ei întredeschise, privirea ei curioasă erau pline de senzualitate.

Tocmai atunci se stîrniră și fazanii. Era nevoit să se pună pe treabă. Să abată mai cu seamă cocoșii. Să îndreptățească speranțele față de calitățile sale vînătorești.

Cînd asaltul luă sfîrșit, fata plecă agale de lîngă László, fără să scoată un cuvînt. Se alătură grupului celorlalte doamne. Iar el rămase pironit locului o bună bucată de vreme. Armurierul și cu cărăușul lui de cartușe adunau păsările răpuse împreună cu hăitașii

adunați în jurul lor. – Acolo e un cocoș! – Dincolo mai sînt doi! – Potîrnichea aia e tot a noastră!

Își dădeau ghes unii altora, deoarece, pentru cei repartizați alături de cîte un vînător, era o onoare să-și servească stăpînii și se îngrijeau de pradă de parcă ar fi doborît-o ei înșiși.

Gyerőffy nu se sinchisea de nimic. Rămase tăcut la locul lui. Toată lumea credea că stă să-și numere păsările răpuse, pe care i le aliniau în față. Dar lui nu părea să-i pese de ele. Doar inima îi bătea mai tare.

Văzduhul înserării părea îmbibat de arome stranii...

*

Pînă ce, după hurducăieli îndelungate, întreaga societate ajunse la castel, se întunecă de-a binelea.

Salonul era învăluit în arome de ceai.

Dar nu rămaseră prea mult împreună, ci, cu pretextul că vor să se schimbe, se retraseră cu toții în camerele lor, osteniți de-a binelea după o asemenea zi de vînătoare.

IV

Prințesa Ágnes își termină toaleta mai repede decît celelalte doamne care luaseră parte la vînătoare, pentru că venise la ceai gata coafată și nu-i mai rămăsese decît să-și schimbe rochia.

– Roag-o pe prințesa Klára să vină pînă la mine cînd este gata! – îi spuse ea guvernantei sale nemțoaice, care ieși în grabă, lăsînd-o singură.

Aceasta se așeză chiar la mijlocul canapelei alungite de la picioarele baldachinului dublu, de unde obișnuia să conducă întreaga familie și unde stătea de fiecare dată cînd soțul sau vreunul din copii o supărau cu ceva. De acolo îi chema pe toți la raport. Probabil că și-a ales locul acela din instinct, simțind că statura ei rigidă în mijlocul deșertului de mătase dintr-o parte și din cealaltă a canapelei îi sporea autoritatea față de împricinatul care nu avea altă șansă decît să se așeze pe vreunul dintre taburetele din fața ei sau să se plimbe

încolo și-ncoace, ea dominînd tot timpul situația din poziția aceea strategică, unde părea de neclintit.

Aștepta. Era cu gîndul la eforturile insistente pe care le făcuse pentru ca fiica ei să se mărite cu tînărul Montorió. Își aminti că încă din primăvara trecută, înainte de sezonul de derby, cînd se duceau la balurile de la Viena, îi sugerase mamei lui Principe ideea, prin intermediul unei prietene, precum și de petrecerea din parcul palatului Kollonich, cu un succes răsunător, pe care o organizase numai ca să-i demonstreze doamnei Montorió, născută Bourbon-Modena, că erau de rangul lor și că-și aveau și ei locul în înalta societate vieneză, în Olymp, cum era numit cel mai exclusivist cerc din capitala imperiului, unul aproape imperial, de care nu aparțineau decît familiile din Gotha Hofkalender Abteilung-II și pe deasupra doar cîteva dintre ele. Petrecerea aceea din parc o costase o groază de bani, pentru că au fost nevoiți să deschidă saloanele de recepție ale palatului, zăvorîte de pe vremea bunicii Sina, pe care le-au renovat, au reparat parchetul, au creat o ambianță comodă, modernă, au electrificat parcul și au adus o mulțime de flori, ca totul să fie sclipitor, perfect. Prințesa Ágnes nu s-a zgîrcit cu cheltuielile, din cauza cărora soțul ei – bunul Louis Kollonich, cum i se zicea la Viena – a cam strîmbat din nas. Dar ea nu a regretat suma aceea considerabilă, pentru că, după acea petrecere, statutul ei s-a îmbunătățit simțitor, iar damele din „Olymp" nu mai erau cu nasul pe sus cînd stăteau de vorbă cu ea. Ba mai mult, după serata din parc, tocmai doamna Montorió a adus vorba despre căsătoria fiului ei cu Klára.

De atunci au început să corespondeze mai des. Își lăuda care mai de care progenitura, cît despre partea materială, doamna Kollonich o informă pe doamna Montorió că, de fapt, Klára nu moștenise mai nimic de pe urma răposatei sale mame, totuși bunul „Louis" îi va asigura o zestre consistentă și, de îndată ce căsătoria va fi pecetluită, el îi va da fetei ceea ce i se cuvine. Dar desigur că toate acestea au fost transmise prin intermediul acelei prietene, pentru că între ele nu a fost vorba niciodată – Doamne ferește – de bani, ci doar despre caracterul, duioșia, buna creștere, sănătatea, frumusețea odraslelor și, bineînțeles, despre iubire.

În felul acesta, cele două mame au căzut la înțelegere, iar Principe, chiar dacă nu era un țintaș prea priceput, a fost invitat la

vînătoarea de fazani de la Simonvásár. Așa că el era pregătit, gata să-și pună de îndată pirostriile.

Dar, ca un făcut, Klára nici nu se sinchisea de tînărul Montorió. Și o făcea ostentativ. Ziua întreagă nici nu s-a apropiat de locul lui de tragere. Cu toate că prințesa Ágnes i-a spus limpede fiicei sale adoptive că tînărul acela simpatic venise acolo anume pentru ea. Dar fata a preferat să stea de vorbă cu toată lumea, numai cu Principe nu. Iar asta putea să strice totul, absolut totul!

Dacă lucrurile vor continua așa, tînărul ales să o ia de soție va pleca cu impresia că fetei nu îi este pe plac. Cu numele, averea și aspectul lui impecabil, nu-i va fi greu să-și găsească soția potrivită! Iar atunci toate urzelile se vor duce de rîpă.

Așa că a chemat-o pe Klára la ea ca să-i atragă atenția, să-și bage mințile-n cap, pînă ce nu va fi prea tîrziu. Bineînțeles că nu-i va spune nici acum cît de bine era pregătit terenul (știa că fetelor nu le plac sforăriile, ele au nevoie și de puțin romantism!), însă era de datoria ei să-i atragă atenția ce inconștiență ar fi din partea ei să scape din mînă un asemenea bărbat, excelent din toate punctele de vedere.

Iar prințesa Ágnes era convinsă că avea dreptate, doar ea nu-i voia Klárei decît ceea ce i se cuvenea, adică tot ce era mai bun, fiindcă ținea la ea ca la propriul ei copil și tocmai de aceea se simțea obligată să intervină.

*

Ușa se deschise și intră Klára: proaspăt îmbăiată, într-o rochie decoltată, parfumată, îmbujorată.

– Am venit, mamă! – îi spuse ea, așezîndu-se pe scaunul din fața ei.

Ținea foarte mult la ea. Nu-și cunoscuse propria mamă, care a murit cînd a născut-o. Nu avea nici doi ani cînd tatăl ei s-a recăsătorit, așa că, încă din primele amintiri, mama ei a fost femeia aceasta brunetă, frumoasă, care știa să-și păstreze demnitatea, dar de o bunătate și o duioșie fără cusur, poate chiar mai indulgentă cu ea decît cu proprii ei copii.

– Scumpa mea! – așa îi spunea prințesa Ágnes întotdeauna cînd era supărată. Scumpa mea, de ce îl neglijezi pe Montorió? Să nu-mi spui că nu e așa, pentru că l-ai ocolit toată după-amiaza.

– Eu nu l-am neglijat, mamă, poate doar din greșeală... da, din greșeală... habar nu am dacă am trecut pe la standul lui sau nu.

Ezita, dar văzînd privirea severă care se abătea asupra ei, continuă cu o minciună:

– M-am gîndit că, oricum, la prînz voi sta alături de el, iar asta va fi suficient...

– Vei sta lîngă el pentru că eu am aranjat să fie așa, chiar dacă unchiul tău Antal ar putea să-mi facă reproșuri, fiindcă, de fapt, locul acela i se cuvine Magdei, nu unei domnișoare din familia gazdă. Iar asta o știe și Montorió, așa că ar fi și mai grav dacă nu l-ai căuta tu, ca să te ocupi de el. Deoarece în timpul vînătorii l-ai ocolit în mod ostentativ.

Iar după o scurtă pauză, continuă:

– Așa e – în mod ostentativ. Ai trecut pe la toată lumea, da, pe la toți! Chiar și pe la Laci! Ceea ce este absurd! Ai fost la Laci, tot timpul cît au durat haitele, iar Montorió era tocmai alături de el! Ce vrei mai explicit decît asta? Un afront mai evident?! I-ai dat papucii tocmai celui care a venit la noi numai de dragul tău, care l-a rugat anume pe tatăl tău să-l invite!

Ochii albaștri ai fetei se întunecară. „Nemernicul de Niki! Desigur că el m-a spionat!", se gîndi ea, amintindu-și de traumele suferite încă din copilărie, cînd băiatul acela o pîra tot timpul la educatoare sau la mama ei vitregă. Acum, amintirile neplăcute se împletiră cu cea de azi, iar glasul îi deveni mai aspru.

– Așadar am fost... – dar aici se poticni; nu îndrăzni să rostească mai departe „spionată la tot pasul", așa că începu din nou: Am fost destul de neatentă.

În clipa aceea scurtă, din cauza ezitării Klárei, între cele două păreau să se adune nori de furtună, dar pînă la urmă tensiunea se risipi.

Prințesa Ágnes îi răspunse sec:

– Tocmai de aceea sînt nevoită să gîndesc eu în locul tău.

Apoi schimbă tonul. Gata cu severitatea. Nu voise decît să-i arate fetei că nu poate să-și bată joc de ea. Așa că începu să-i vorbească cu blîndețe, dar ferm. Îi explică ce partidă potrivită ar fi Montorió. Îi enumără pe îndelete că era un om de treabă, care nu bea, nu era cartofor, care-și administra de unul singur pădurile uriașe din Krajna, apoi îi vorbi despre poziția lui de la Viena, cu palatul imens

de pe Herrengasse și că era înrudit cu cele mai alese familii, cu întregul „Olymp", că mama lui era din neamul Bourbonilor, prin descendență directă și nu printr-o alianță morganatică. Iar pe deasupra erau potriviți și ca vîrstă, fiindcă Montorió avea treizeci și doi de ani. Rareori întîlnești în viață o partidă atît de norocoasă, bună din toate punctele de vedere.

– Tatăl tău ți-ar da o zestre substanțială. Ca să nu depinzi de soțul tău pe de-a-ntregul. Totul e minunat și perfect! Ai putea să devii prima doamnă a Vienei!

Făcu o pauză, așteptînd reacția fetei.

Aceasta se ridică, întorcîndu-și capul. Făcu cîțiva pași într-o parte. Se vedea că își caută contraargumentele.

– Da, mamă. Ai dreptate. Desigur. Dar... chiar și așa... așa... nu știu...

– Cum adică nu știi?

– Totuși... simt pe undeva... că oarecum nu asta îmi doresc...

– De ce nu?

– Nu! Totuși... – și își desfăcu larg brațele, răsfirîndu-și în aer degetele subțiri: De fapt... de fapt nu-mi trezește interesul.

Prințesa Ágnes ridică disprețuitor din umerii încă destul de frumoși, dar deja puțin împliniți.

– Nu te interesează? De ce să nu te intereseze? E un tînăr chipeș, elegant. Ce vrei mai mult? Iar pe deasupra mai e și îndrăgostit de tine!

– Da. Poate. Totuși... nu-mi trezește interesul! – repetă Klára.

Era evident că se bucura pentru că găsise această expresie potrivită.

– Ce straniu! Nu e ceva firesc la o fată tînără, cu capul pe umeri.

Dar brusc, i se trezi o suspiciune care i-ar fi explicat împotrivirea inexplicabilă a fetei:

– Ia spune-mi, tu nu ești cumva îndrăgostită de altcineva?... Așa aș mai înțelege...

– Vai de mine, mamă! Ce-ți trece prin cap? – se grăbi Klára să-i răspundă, apoi, ca să-și nuanțeze răspunsul suspect de prompt, mai adăugă calm: Doar atît că nu aș vrea... nici n-aș putea să mă hotărăsc, cel puțin deocamdată, atît de brusc, mă înțelegi, nu-i așa? E totuși o decizie importantă!...

– Bineînțeles că încă nu trebuie să iei nici o decizie. Desigur! Dar, pînă atunci, nu trebuie decît să te ocupi puțin de el, să-i dai

un pic de atenție, să nu se răcească atmosfera. Cred că e de prisos să-ți explic că el nu o să-ți facă declarații decît atunci cînd vei fi și tu de acord. Asta nu depinde decît de noi, femeile! – și rîse discret, cu superioritatea ei feminină.

Apoi se ridică, se apropie de fiica ei adoptivă și o îmbrățișă. Vocea ei era plină de căldură și de duioșie:

– Tu știi foarte bine, mica mea Klára, că spunîndu-ți toate astea, eu nu-ți vreau decît binele. Gîndește-te că cine știe cînd vei mai avea un noroc ca acesta. Tinerii din ziua de azi nu se mai căsătoresc cu una, cu două, au devenit foarte vicleni – și dacă pierzi ocazia... Ai împlinit deja douăzeci și trei de ani, a venit timpul să te măriți. Nu crezi, micuța mea?

Tonul ultimelor cuvinte, rostite pe îndelete, era cel al unei femei raționale, cu experiență de viață. Apoi rîse ușor, dar cu subînțeles.

Fata se înroși, fără să scoată o vorbă.

– Așadar, îmi promiți că ai să te ocupi de el?

– Ei, bine, da, îți promit! – și Klára îi sărută mîna moale, rotofeie. Dar, din ușă, mai adăugă:

– Dar nu-ți promit decît atît! Nimic mai mult! – îi răspunse ea cu palma deja pe clanță.

– Tatăl tău vrea de asemenea mult, mult de tot să se întîmple asta! – strigă după ea doamna Kollonich.

Fata ieși, dar ultima frază auzită o făcu să se îndoiască o clipă de rezultatul diplomației sale. Da, pentru că, de-a lungul anilor, ultima oară la petrecerea din parcul de la Viena, se adeverise că tatăl ei nu ieșea din vorba soției sale, așa că nu se întîmpla nimic altceva decît ce decidea mama ei adoptivă. Dar mai știa și că tatăl ei era foarte furios dacă ea se împotrivea la ceea el credea că era propria lui voință.

„De ce trebuie să mă amenințe întotdeauna cu tata?" – își spuse în sinea ei, în timp ce cobora treptele revoltată. Dar, pe cînd ajunse la parter, se răzgîndi, pentru că de fapt nu promisese nimic mai mult decît să accepte într-o oarecare măsură ca Principe să-i facă curte. Prin asta nu se obliga la nimic și nu păcătuia împotriva nimănui!

Așa că, la cină, flirtă un pic cu cavalerul ei, iar în cele două zile cît mai dură vînătoarea se așeză de cîteva ori alături de el, în timpul asalturilor.

Dar nu făcu nici un pas mai departe.

V

În după-amiaza celei de a treia zi a vînătorii, Bálint stătea la marginea unuia din locurile de tragere. Era un stand liniștit, dintre cele pe care i le repartizau de obicei, fiind o rudă apropiată – văr de gradul al doilea cu stăpîna casei – iar, pe deasupra, un țintaș mediocru, care nu putea avea pretenții pentru un loc cu vînat abundent, nici nu i se cerea să-i „sprijine" pe oaspeții de seamă.

În jurul lui era o liniște deplină.

În depărtare, hăitașii zdrăngăneau din greu cu scîndurile și cu bilele lor de lemn legate cu lanțuri. Dar nici o pasăre nu zbura spre el, toți fazanii se îmbulzeau în flancul opus, de unde se auzea un răpăit de arme ca la război. Doar arareori mai apărea din desișul de scaieți cîte un cocoș bătrîn și experimentat, care învățase pe propria piele că nu era indicat să se îmbulzească încotro îi mînau hăitașii și că cel mai înțelept era să nici nu se ridice de la pămînt. Vreo doi sau trei dintre aceștia se plimbau chiar în fața lui Bálint, își scoseseră capul din desiș, alungindu-și gîtlejurile verzi ca smaraldul, în așteptarea momentului propice să o ia la goană către desișul alăturat.

Bálint nu fusese niciodată un vînător ambițios, așa că se bucura și acum de tihna care-i permitea să se lase în voia gîndurilor sale.

Cele spuse de Slawata în trăsură, cu două zile mai înainte, l-au bulversat. De atunci, cînd rămînea de unul singur, gîndurile acestea îl copleșeau, căutînd un răspuns. „Mereu aceleași probleme, aceleași complicații periculoase! Așadar, toate cele care se șoptesc despre moștenitorul tronului sînt adevărate! La palatul Belvedere se încearcă abolirea vechii constituții maghiare. Cum sună programul lor? Da! – o centralizare sporită... într-un consiliu imperial comun... o federație de provincii... formate pe baza datelor statistice... Și toate acestea pentru ce? În ce scop? Ca apoi să creeze premisele unei *politici de mare anvergură în Balcani*, o politică la scară mare cu recruții noștri, pe banii adunați din impozitele noastre, cu sîngele nostru? Ca să asigure vasalitatea față de dinastie a întregului imperiu, pînă jos, la Marea Marmara? Iar Tisza n-are decît să pună la punct structura armatei ca să aibă ei cu ce să *facă ordine*? Și să nu-și mai bată capul cu asta? Ca să ne poată impune nouă mai ușor noua lor rînduială?"

Acestea erau gîndurile care-l frămîntau pe Bálint cînd rămînea de unul singur.

Pînă atunci, în Camera Deputaților, ca martor apartinic al noilor metode obstrucționiste, ascultînd nenumăratele discursuri, el considera ca lipsite de sens și goale de conținut toate acele argumentații, acele prelegeri sforăitoare proferate de „luptătorii" opoziției și i se făcea scîrbă de revoltele lor simulate, de falsele lor surprize și de larma permanentă care serveau doar interesele și capriciile partidelor, de puzderia neînțelegerilor fățarnice și a furiilor prefăcute de care se folosea opoziția, față de toate argumentele oneste aduse de prim-ministrul Tisza. Pe Abády îl obseda mai cu seamă ultima ședință din seara cînd și-a dat seama cît de evidentă era fățărnicia rolului jucat de ei. „Furtuna" mimată în mijlocul sălii, cu hîrtiile aruncate în aer, l-a făcut să se gîndească dacă nu ar fi mai nimerit să se înscrie în partidul care voia să pună capăt o dată pentru totdeauna acelor discursuri de prisos și puzderiei de obstrucții care nu erau altceva decît o pierdere de timp. Iar pe deasupra se simțea și mai îndreptățit să ia această decizie, care se cocea de multă vreme în mintea lui, după disputa din timpul primului dejun de aici, de la Simonvásár, dintre unchiul său, Louis, Lubianszky și Wuelffenstein, după criticile lor născute în mod evident numai din invidie și o antipatie aristocratică.

Ca unul care cunoștea relațiile internaționale, avînd informații despre eforturile susținute de înarmare ale statelor vecine, el le dădea dreptate celor care se străduiau să modernizeze armata.

Dar acum, după confidențele pe care i le-a făcut Slawata, privea totul cu alți ochi.

I se părea că cele două tabere erau într-o falsă dispută, Tisza insistînd pe de-o parte să fie întărită armata, ca apoi viitorul împărat să se folosească de ea împotriva lui, iar pe de altă parte, opoziția, cu argumentele ei nefondate și naive – ciucuri la spadă și comenzi în limba maghiară –, intuind instinctiv pericolul ce urma să se abată asupra constituției, poate nu imediat, dar într-un viitor destul de previzibil. *Kaiserlicher Staats-Rath* – Consiliul imperial – oare unde a mai întîlnit el această noțiune?

Își aminti că bunicul său i-a vorbit o dată despre acest concept, pe care a vrut să-l pună în aplicare Bach, în 1852. După abdicarea guvernului lui Batthyany, el i-a numit în acel Staats-Rath pe cîțiva

dintre politicienii care nu l-au urmat pe Kossuth. Printre aceștia era și Abády Péter. Dar el a returnat imediat decretul de nominalizare. Franz Joseph, pe vremea aceea încă tînăr împărat, s-a supărat foc pe el și nu l-a iertat decît mulți ani mai tîrziu, chiar înainte de încoronare. Acesta a fost unul dintre puținele amănunte pe care i le-a povestit, întîmplător, despre propria sa carieră. Îi răsuna și acum în urechi rîsul lui cu care a mai adăugat: „Cei de la Viena nu au înțeles niciodată că noi nu ne-am retras de dragul austriecilor, ci pentru că am prevăzut deznodămîntul de la Șiria!" Da! Au încercat și atunci același lucru. La fel ca Schmerling, cu decretul lui din 1861 – o „constituție imperială"! –, iar acum iată că au înviat stafiile lui Bach și ale lui Schmerling, care vor să stîrnească, în alte forme, aceleași confruntări, aceleași nenorociri?!

Să te bazezi doar pe statistici, pe cifre nude – ce simplu! Să stai la birou și să rezolvi problema într-o oră. Sau să distrugi totul. Oare asta să fie soluția? Da, dacă oamenii ar fi niște mașinării identice, dacă nu s-ar deosebi între ei prin mii de trăsături individuale, prin năzuințele, pasiunile și tradițiile lor, dacă școlile și atîtea secole de educație nu ar fi zămislit tot felul de talente, miile de ițe care țin statele în viață sau le distrug.

Să întregești monarhia cu popoarele balcanice?! Să faci din ele un imperiu cu sute de milioane de suflete și să îngrămădești într-un singur staul, ca pe niște turme, toate aceste națiuni, cu istoriile și cu culturile lor diferite, ca apoi să trăiești cu impresia că totul reprezintă o forță și nu o slăbiciune?! Și mai ce? Se pot recruta foarte mulți soldați, dar dinastiile nu sînt susținute de baionete, ci de tradiția seculară și de nenumăratele relații sociale. Asta ar fi o inepție la fel de mare precum coroana de împărat al Mexicului de pe capul arhiducelui Maximilian!!

Pe moment, apropourile lui Slawata din trăsură l-au surprins atît de tare încît nu a fost în stare să-i răspundă nimic. Și se mustra, fiindcă știa că unul dintre cusururile lui era că doar arareori reușea să găsească pe loc răspunsul potrivit și îi venea-n minte doar ulterior ce ar fi trebuit să spună.

Așa cum i s-a clarificat acum totul în minte, așezat la colțul pădurii. Și nu printr-o succesiune de cuvinte, menite să se aștearnă pe rînd, aidoma pieselor mărunte dintr-un mozaic, întrupîndu-se în fraze, ci într-un întreg, precum își imaginează un pictor tabloul

pe care urmează să-l realizeze, cu toate abisurile, culorile și semnificațiile dintr-o dată.

*

– Stai aici ca „Gînditorul" lui Rodin! – îi spuse rîzînd o voce de femeie. Era frumoasa doamnă Berédy.

Bálint îi oferi trepiedul său de vînătoare.

– Ți-am tulburat meditațiile palpitante? Te deranjez? – îl întrebă femeia, acceptîndu-i scăunelul.

– Vai, nemaipomenit de tare! – glumi și Abády. Abia atunci observă că haita se sfîrșise, pentru ca după ea să vină cea din sensul opus, așa că se așeză și el alături de frumoasa Fanny.

– Te-am întrebat foarte serios, deoarece cu voi, ardelenii, trebuie să ai grijă, nu știi niciodată cum vei fi primit.

Rîse din nou și, la obiecțiile lui Bálint, continuă un pic mai serios:

– Da, așa este! Tu nu-ți dai seama, dar eu m-am convins că voi sînteți diferiți, poate cu mai multă personalitate, nu turnați pe același calapod, precum cei de aici sau cel puțin precum cei din cercurile noastre, așa că... nu știi niciodată cine, cum reacționează.

– Poate din cauza relațiilor noastre strînse cu urșii...

– Poate. Urșii? Ei pot să fie niște mogîldețe simpatice – niște ursuleți pufoși! Dar nu, e vorba de altceva. Însă în afară de tine și de Gyerőffy, eu alți ardeleni nu mai cunosc, dar îmi imaginez că sînt ca niște animale foarte aiurite...

– Ca maimuțele? Ele sînt cele mai aiurite! – glumi bărbatul.

– Nu. Mai degrabă ca șoimii, care privesc în depărtare, numai în depărtare... undeva, în văzduh... fără să vadă la doi pași de ei...

– Da, așa e mai interesant! Și ce e la doi pași de noi?

Fanny îi aruncă o ocheadă:

– A! Am spus și eu doar așa, într-o doară! Și continuă să sporovăiască lejer, sărind de la o temă la alta, poate ca să-i abată atenția de la sensul celor de mai înainte.

– Cocoșul! – se auzi un strigăt de hăitaș din desișul alăturat. Cocoș!

Bálint sări cu pușca în mînă. Doborî cîteva păsări de deasupra lui și vreo doi iepuri, care se rostogoliră pe cărarea care ducea spre lanul alăturat.

Apoi apărură gonacii.

Era momentul să se întoarcă la trăsurile din celălalt capăt al păduricii.

În timp ce Bálint își aduna prada și se încotoșmănea în bundă, întreaga societate i-o luă binișor înainte. La capătul șirului de musafiri erau cele două fete Lubiánszy, împreună cu László.

– Nu-i așa că Gyerőffy e vărul tău? – se auzi glasul frumoasei doamne Berédy. Aseară era vorba că mă va acompania, am și cerut să mi se trimită notele, dar pînă la urmă nu s-a întîmplat nimic. Am uitat amîndoi.

– E o neglijență impardonabilă din partea lui! Am să-i spun ...

– Nu! N-are nici un rost, mi-am amintit de asta numai pentru că l-am văzut aici, în fața noastră – și își grăbi pașii, flancată de-o parte și alta de șirurile de hăitași care ieșeau din ascunzișuri.

Abády o ajunse din urmă. Îi atrase atenția mersul legănat al femeii care își înșira pașii exact unul în fața celuilalt. Dacă ar umbla prin zăpadă, nu ar lăsa în urmă decît un singur șir de pași – se gîndi el – ca rîșii.

*

Cînd reveniră în marele salon roșu, Bálint se apropie de László:

– Te întorci în seara asta?

– Așa m-am gîndit. Dacă pornesc pe la nouă și jumătate, mai prind trenul precupeților, de la miezul nopții.

Îi răspunsese cu o voce ezitantă și fără să se uite la el, cu ochii ațintiți spre o canapea din celălalt capăt al salonului, unde își sorbeau ceaiul Klára împreună cu Montorió.

Era locul ales de fată, unde mama ei vitregă putea să vadă, din salonul de marmură, cît de ascultătoare era.

– Te întreb deoarece contesa Fanny mi-a amintit că voia să cînte. Am observat că era cam vexată pentru ziua de ieri, cînd a rămas cu buzele umflate. Cred că ar trebui să-i spui cîteva cuvinte...

– Vai de mine, ai dreptate! Am uitat cu desăvîrșire! Atunci e mai bine să rămîn și noaptea asta, pentru că ar fi o bădărănie din partea mea... nu am de ales! Cel mai bine e să rămîn, pentru că, la urma urmei, o zi pierdută în plus sau în minus nu mai contează.

Bálint îl privi fix pe vărul său. Regretă în sinea lui că îi oferise pretextul să rămînă, simțind că László abuza fericit de ocazie. Dar adevărul era altul! Cu totul altul! Era perfect conștient de asta.

Și, uitîndu-se la trăsăturile crispate de pe chipul lui László, se simți pentru prima oară îngrijorat din cauza pasiunii tot mai evidente pe care Bálint o considerase doar un flirt nevinovat între veri și de a cărei profunzime nu-și dăduse seama decît la începutul acestei a treia zi de vînătoare. A fost ca o străfulgerare în care a înțeles instinctiv că asta i-ar putea fi fatal lui László, enumerînd în sinea sa toate obstacolele care se ridicau împotriva împlinirii acestei pasiuni, aidoma unui reflector care se abate brusc asupra unui obiect.

Iar fata, oare, îi împărtășește iubirea? Și chiar dacă ar fi așa, va avea puterea să reziste obstacolelor care-i vor sta în cale?

Dar toate acestea îi trecură ca o nălucă prin minte, ca să dispară la fel de repede.

– Atunci plecăm mîine dimineață împreună? – îl întrebă el pe László cu o voce mai fermă.

– Bineînțeles. Am venit împreună, plecăm împreună! – îi răspunse el, privindu-l acum în față, de parcă ar fi legat un jurămînt, apoi se apropie de doamna Berédy și se aplecă peste fotoliul ei, ca să pună la punct programul din seara aceea.

*

La capătul salonului trona un Bösendorfer cu coadă lungă. Frumoasa doamnă Berédy era sprijinită de el, aplecată un pic în spate. Știa că poziția aceea îi scotea mai bine în evidență silueta. Rochia *rose saumon* i se potrivea cu pianul din lemn de nuc, iar părul blond ca mierea cu verdele crud al pereților, încadrați în chenare duble sidefii și porumbii. Totul era în tonuri discrete, de la mobilierul înșirat de-a lungul pereților pînă la parchetul din lemn de cireș. Doar ghirlandele din jurul ferestrelor erau mai bine conturate, prin albastrul lor impetuos și chenarele aurite.

Pe pian ardeau lumînările așezate în două sfeșnice cu cîte trei brațe, pentru că, odată cu introducerea curentului electric, au uitat să monteze prize și în jurul pianului.

László făcea tot felul de improvizații, așteptînd să se adune societatea. În cele din urmă veniră cu toții.

La mijloc, în fața intrării de la bibliotecă, erau trase mai multe fotolii în care se așezară prințesa Ágnes și cîteva invitate mai în vîrstă, flancate în spate de bărbații lor, care renunțaseră indispuși la partidele de taroc începute. Numai bătrînul Kanizsay se postă

mai aproape, pe divanul prelung de lîngă perete, poate pentru că era cam tare de o ureche sau, cine știe, ca să o poată admira în voie pe frumoasa doamnă Berédy. Tinerii erau retrași pe canapelele de lîngă ușă.

Cînd se așezară cu toții la locurile lor, frumoasa Fanny se întoarse alături de László și începu să cînte. Prima piesă a fost „Mondnacht" de Schumann.

Avea o voce frumoasă, bine școlită, fără un ambitus prea mare, dar foarte caldă, mai ales în registrul grav. Era foarte concentrată, de-a dreptul evlavioasă. De parcă femeia aceea mereu dezinvoltă, un pic cochetă, ar fi devenit o altă persoană. Brusc, fără nici o tranziție. O ființă deschisă și sinceră. Avea statura semeață, părînd fermecată de muzică. Pleoapele ei, de obicei întredeschise, ca și cum ar fi fost mereu la pîndă după pradă, începură să i se deschidă din ce în ce mai tare, ca în fața unei vedenii care se apropia odată cu învolburarea muzicii, ca apoi, cînd melodia se liniștea, scăzînd din intensitate, ochii să i se închidă, într-o renunțare totală, iar atunci, la baza nasului, fruntea i se încrețea în două riduri discrete, care se făceau nevăzute de îndată ce textul devenea din nou mai dramatic.

După primele cuvinte, László ridică ochii surprins. Dicția impecabilă și interpretarea ei interiorizată îl luară prin surprindere. Nu o mai acompania doar din politețe, ci cu bucuria muzicii adevărate.

Lumea aplaudă discret, cum se cuvine într-o societate aleasă.

Frumoasa Fanny își plecă ușor capul, dar se vedea pe ea că nici nu se sinchisea de publicul acela, ci era fericită că avea ocazia să cînte. Se întoarse brusc către Gyerőffy ca să-i pună în față o nouă partitură: „Still wie die Nacht, tief wie das Meer...", un lied de Koestlin, în germana veche.

Poate că László atacase introducerea mai rapid decît își imaginase ea, pentru că doamna Berédy îl prinse pe László de umăr, bătând cu degetele un tempo mai potolit.

Nu mai era nimic lasciv în gestul ei, era doar plăcerea de a cînta împreună și-atît. Tot pe umăr îi indica uneori accentele, cîte un *ritardando* sau un *accelerando*, ca să o poată urmări pînă în cele mai mărunte detalii. Și erau într-adevăr împreună, legați de sensibilitatea muzicii. Doar ei doi. Fără nimeni prin preajmă. Flăcările lumînărilor de pe pian păreau că-i despart ca un zid de cei care îi ascultau din celălalt capăt al salonului.

Urmă un șir întreg de lieduri: „Feldeinsamkeit", de Brahms, „Psyché" de Paladilhe, apoi două bijuterii de Schumann.

Muzica îi răpi cu totul. Nici nu observară că, deja după primele lieduri, domnii mai în vîrstă se furișaseră înapoi, în bibliotecă, la partidele lor de cărți, la fel ca majoritatea tinerilor, un pic mai tîrziu. Ei doi trăiau doar pentru muzica lor.

Doamna Berédy cînta deja de o oră întreagă, cînd apăru în ușă, ca o fantomă hamletiană, umbra tăcută a majordomului care făcu o plecăciune către stăpîna casei, fără să spună o vorbă, ceea ce însemna că ceaiul era servit în saloane.

Vestea îi plăcu de minune prințesei Ágnes, care se plictisise să stea atîta vreme nemișcată, fără să scoată o vorbă, convinsă că și oaspeții se plictiseau. Așteptă în tăcere să se termine liedul, iar doamna Berédy să caute partitura următoare și doar atunci se apropie de ea. Străbătu salonul cu alura ei de regină și o întrebă zîmbindu-i cu compasiune:

– Nu ai obosit, draga mea? Și fără să se sinchisească de răspunsul ei negativ, continuă: Ceaiul e servit. După atîta cîntat, ți-ar prinde bine și ție o ceașcă!

– Da, mulțumesc, ar fi minunat. Vin și eu, numai să-mi adun notele! – îi răspunse tînăra doamnă.

Prințesa adună toți oaspeții în jurul ei și ieșiră sporovăind din salon. Doar bătrînul Kanizsay rămase locului, poate fiindcă nu observase că restul lumii plecase, poate pierdut cu gîndurile în altă parte. Stătea pe canapeaua aceea, de la mijlocul peretelui, ca în șaua unui cal închipuit, crăcănat, cu coatele sprijinite pe genunchi, părînd că nu vede și nu aude nimic în jur. Nimeni nu se sinchisea de el.

– Dumneata ai obosit? – îl întrebă Fanny pe László.

– Nici pomeneală! Mai degrabă dumneavoastră, doamnă contesă! Eu v-aș acompania bucuros pînă dimineață, într-adevăr bucuros – și se așeză din nou la pian.

– Atunci hai să încercăm cîteva dintre aceste lieduri, chiar dacă încă nu le știu prea bine. Dar îmi plac foarte mult – și luă un album de Richard Strauss, care tocmai se lansase ca autor de lieduri. Sînt niște piese foarte pretențioase, n-ar strica să te uiți un pic peste ele.

László descifră cîteva modulații surprinzătoare. Era adîncit în ele cînd Klára, care ieșise odată cu toată lumea, reveni în salon. Intră

pășind ușor, imperceptibil și, făcînd un ocol prin dreptul ferestrelor, se postă în spatele tînărului pianist.

– Vai, Strauss! – exclamă ea. Am să-ți întorc eu paginile – și se așează alături de László.

După o scurtă introducere, începu liedul „Wie an einem...".

László acompania cu o atenție sporită. Vedea liedul pentru prima oară. Nici măcar nu îl auzise. Fanny îi dicta din nou accentele, cu mîna pe umăr, ba chiar îl atingea și cu trupul, fiindcă era nevoită să tragă cu ochiul la note. Iar de cealaltă parte era Klára, așezată aproape de el, ca să ajungă pînă la partitură. Și cînd își ridica brațul împlinit, cu pielea albă imaculată și cu mîna parfumată, își lipea pentru o clipă sînii viguroși de trupul lui. Dar László nici nu băgă de seamă ceea ce altădată probabil că l-ar fi făcut să i se urce sîngele la cap – acum nu avea simțuri decît pentru muzică, pe care o urmărea cu sfîntenie.

Au făcut și cîteva greșeli, iar Klára întîrzia uneori să întoarcă paginile.

Dar finalul le reuși minunat.

Totuși, se hotărîră să termine și porniră către salonul alăturat. Erau toți trei tăcuți, de parcă ar fi intervenit între ei ceva stînjenitor.

Bătrînul Kanizsay se ridică de pe canapea gîfîind și li se alătură greoi.

– *Schön schön, wunderbar schön*!

În ochii spălăciți de bătrînețe i se citea emoția. Îi sărută mîna frumoasei doamne Berédy, făcînd o plecăciune galantă.

– *Dank, Dank, schöne frau, vielen Dank*!

Apoi o întrebă pe Klára ce a fost ultima piesă.

– Strauss! – îi răspunse fata.

– *Strauss? Johann Strauss! Grossartiger Kerl*! – și începu să fredoneze în ritm de vals – tim-tim-tim, tim-timmm-tim...! – în timp ce o îmbrățișa pe fata care păși alături de el, strîngînd-o la pieptul său durduliu.

De bună seamă că în mintea bătrînului general se treziră amintiri de demult, cu melodiile și dansurile de pe vremuri, poate chiar din Lombardia, unde și-a petrecut tinerețea ca locotenent de husari și ca dansator elegant, ferchеș, zvelt și chipeș.

În salonul roșu și în cel de marmură petrecerea era pe terminate. Majoritatea oaspeților urma să plece dis-de-dimineață. Tocmai se

puneau la cale programele pentru zilele următoare, cu alte reuniuni, în alte castele la alte partide de vînătoare.

Fanny se uita după László, printre oaspeții mai toți în picioare – a doua zi dimineață urma să plece și ea, împreună cu fratele ei. I se adresă cu drăgălășenie, chiar cochet.

– Oare cînd ne vom întîlni din nou? M-ai acompaniat minunat! Și, ca o subliniere, mai adăugă: Nu-i așa că ne potrivim? Dar ar fi minunat dacă ne-am obișnui mai bine unul cu celălalt.

Apoi îi mai spuse că, de Crăciun, se va muta la Budapesta, așa că îl aștepta să o viziteze. Sau cel tîrziu după revelion.

– Și atunci vom putea face din nou muzică împreună!

László îi răspunse cu o politețe neutră, doar în cîteva cuvinte și cu plecăciuni de mulțumire. Era cu gîndurile în altă parte și nu o privi decît în treacăt pe frumoasa din fața lui, care-i vorbea cu atîta amabilitate. Dar era cu simțurile încordate, cu atenția ațintită într-o singură direcție! Către colțul în care se afla Klára, alături de Montorió. Fata era așezată într-un fotoliu, cu spatele spre el. Nu avea cum să-i vadă fața. Iar Principe era aplecat către ea, explicîndu-i ceva cu chipul serios: „Acum! În clipa asta, individul acela îi cere Klárei mîna! Acum, chiar acum!"

Iar dacă se va întîmpla să spună da, fără ca el să poată face nimic, el, cel pe care buna cuviință îl obliga să rămînă țintuit locului și să nu o trezească la realitate, soarta ei – el își vorbea în sinea sa doar despre soarta fetei – va fi pecetluită pentru totdeauna! Dar dacă s-ar duce acolo?! Nu, așa ceva era imposibil!

Magda Szent-Györgyi și Niki erau alături, însă nu discutau decît între ei, și erau cu ochii în patru să nu-l deranjeze nimeni pe Montorió!

Pînă cînd cei doi s-au ridicat, ca să se alăture celorlalți, care-și luau rămas-bun, trecură cîteva clipe înfiorătoare, care lui i se părură o veșnicie. Încercă să o prindă pentru cîteva clipe singură pe Klára, să schimbe doar cîteva cuvinte, dar în zadar. Nu mai avea nici o șansă să se apropie de ea, pentru că fata se retrase, împreună cu celelalte domnișoare invitate, la etaj. Era sigur că nu se va mai întoarce. Plecară și ceilalți oaspeți.

Iar el rămase în vestibul, de unul singur.

Mai aștepta o vreme – fără nici un rost, nici un țel, fără strop de speranță.

Servitorii adunau din saloane serviciile de ceai, tăvile, farfuriile și paharele. Apoi stinseră luminile peste tot. Cînd unul dintre servitori veni să le stingă și pe cele de pe trepte, se arătă surprins văzîndu-l tot acolo, în antreu. Nu mai avea nici un rost să rămînă. Porni agale către camera lui, traversînd gangul lung, acum pierdut în întuneric.

În dreptul scării de serviciu, îl văzu din nou pe majordomul Szabó, care nu era singur. În brațele lui se zbătea o cameristă tînără, care repeta întruna, cu glas disperat:

– Nu, domnule Szabó, nu, vă rog! Nu...! Vă implor... Nu! Dați-mi drumul... vă rog... domnule Szabó!

Întoarse capul scîrbit. Văzu doar pentru o clipă chipul fetei în lumina care venea de la etaj, totuși o recunoscu pe tînăra cameristă a Klárei, cea care-i fusese alături încă din adolescență. Scena îi stîrnise îngrijorarea pentru soarta Klárei, de parcă agresivitatea acestui lacheu ar fi fost ecoul celei a lui Montorió față de ea.

Ajuns în camera lui, se așeză pe un scaun. Nu începu să se dezbrace, ci rămase nemișcat, cu privirea în gol.

Oare jos, în salon, individul acela i-a cerut Klárei mîna? De aceea a făcut deodată o figură atît de serioasă, de parcă ar fi vrut să o convingă cu tot dinadinsul de ceva? Iar dacă s-a întîmplat așa și a îndrăznit să o ceară, ce i-a răspuns fata? Ce răspuns i-o fi dat? L-o fi trimis la plimbare sau...? Sau? Nu îndrăznea să continue nici în sinea lui, ce ar fi putut urma după acel „sau", care simțea că îi străvește inima ca o gheară de fier și care i se urca în gîtlej, sufocîndu-l și umplîndu-i creierul de sînge. Sări în picioare și începu să se foiască prin cameră. Trebuia să afle adevărul! Să-l afle! Nesiguranța aceea era insuportabilă! Umbla de colo pînă colo tot mai repede, aproape alergînd. Din cînd în cînd se împiedica de cîte un scaun, de colțul mesei, camera aceea spațioasă părîndu-i-se apăsător de îngustă. În cele din urmă, după o bună bucată de vreme, deschise ușa și ieși pe coridor, vrînd parcă să evadeze din spațiul acela îmbîcsit de gînduri înspăimîntătoare. Da, afară se simțea mai bine! În frigul de aici! Unde avea loc să se miște, într-o direcție de unde putea să se întoarcă, apoi să pornească din nou, dintr-un capăt într-altul să meargă, să umble, la infinit, fără nici o oprire, doar să umble... să umble... să umble...

Aerul rece și mișcarea îl liniștiră întrucîtva. Începu să cîntărească situația, întorcînd-o pe față și pe dos, luînd în calcul toate

cunoscutele și necunoscutele problemei, să-și analizeze observațiile, cuvintele Klárei, gesturile, privirile, zîmbetele ei. O vedea în fața ochilor cum s-a așezat alături de el, în timpul acelei duble haite, din prima zi de vînătoare. Cum a ridicat potîrnichea aceea și a dus-o la buze ca să-i sărute puful. Și cum i-a zîmbit de cîteva ori, în timpul dineului, peste argintăria înșirată de-a lungul mesei. La fel ca în alte dăți, cînd privirile lor se întîlniseră, chiar dacă ea stătea alături de individul acela! Dacă l-ar fi iubit pe Montorió nu ar fi fost cu gîndurile la el, nu i-ar fi aruncat ocheade pe furiș. Nu, ar fi o impietate, o jignire la adresa ei să-și imagineze că s-ar fi uitat așa la el, i-ar fi zîmbit cum a făcut-o dacă ar fi fost îndrăgostită de individul acela îngrozitor și i-ar fi acceptat oferta.

Se plimbă mult, îndelung, încolo și încoace, pe coridorul acela abia luminat. Încet, simți cum se calmează. Oboseala îi era de folos. Într-un tîrziu, se întoarse în cameră și se culcă liniștit. Stinse lumina, dar tot nu reușea să adoarmă.

Auzi la etajul de deasupra niște sunete înfundate. Apoi liniște. După care un zgomot de pași. Și parcă niște hohote de plîns. Apoi, după o vreme, o ușă trîntită, acolo sus, care lui László, cu simțurile atît de ațîțate, i se păru, în liniștea nopții, o bubuitură de tun.

Și din nou, de undeva, plînsul prelung al unei femei...

*

În dimineața următoare, oaspeții își luară pe rînd rămas-bun și plecară cu toții. Nu mai rămăseseră decît patru dintre ei. Bătrînul Kanizsay cu soția, care urmau să ia în noaptea aceea acceleratul de Fiume, pentru că voiau să petreacă vreo două săptămîni la Abbazia, precum și Magda Szent-Györgyi, care avea să-i aștepte pe tatăl și pe fratele ei pînă ce aveau să se întoarcă de la vînătoarea din Somogy, unde se abătuseră pentru cîteva zile, și bineînțeles că mai rămase și László, care în zorii zilei, cînd Bálint Abády i-a trimis vestea că îl așteptă în trăsură, i-a răspuns că nu apucase să se pregătească și că nu se va întoarce la Budapesta decît după-amiază.

Louis Kollonich și cu Niki urmau să plece și ei mai tîrziu. Era invitații arhiducelui, pe domeniile de peste Tisa, la o partidă de iepuri și de fazani. Dar nu plecau decît spre seară. Pînă atunci, mai urma o vînătoare de adio prin remizele care nu fuseseră golite ca lumea de cocoșii bătrîni. Aceste partide de încheiere erau plăcerea

stăpînului casei, cu numai zece-doisprezece hăitași și cu prepelicari care să scormonească desișurile. Se bucură și cînd bătrînul Kanizsay i-a trimis vorbă că nu poate să li se alăture, pentru că îl chinuia reumatismul. Așa că nu era nevoit să fie politicos cu nimeni, să aștepte după alții și să se îngrijească de toată lumea. Pregătit să aibă parte de o distracție pe cinste, alături de fiii lui și de nepotul său, László, le dădu ghes să-și termine micul dejun, cînd abia apucară să îmbuce cîte ceva și se suiră în trăsură.

În curtea castelului îi așteptau doar două atelaje: una era șareta de vînătoare a gazdei, în care se sui singur și porni în galop, iar cealaltă era o trăsură „tarantass", un atelaj muscălesc, de pustă, cu roțile din față legate de cele dindărăt prin niște scînduri capitonate de cîte un stînjen și jumătate, pe care se cățărară tinerii, bărbații în poziții de călărie, iar Klára și cu Magda așezate într-o rînă. Nu aveau cu ei vizitiu, Péter era cel care mîna caii. În ultima clipă apăru în goană o cameristă care îi aduse Klárei mănușile.

– Le-ați uitat pe masă, domnișoară! – îi spuse ea.

Era fata pe care o văzuse László, seara trecută, în brațele majordomului atotputernic. „Ce față tristă are, săraca de ea!" își spuse el.

Porniră în grabă. Cînd Klára îi strigă peste umăr fetei: „Îți mulțumesc!" atelajele ieșeau deja în goană pe poartă.

Péter îi fugări în galop pe cei doi murgi vajnici, spătoși, urcînd și coborînd pe drumul ce străbătea dealurile, ca să ajungă din urmă șareta tatălui său. Iar „tarantass-ul" acela, cu prăjinile lui arcuite, de care tinerii abia se puteau ține, îi zdruncina de mama focului, de parcă ar fi fost într-un leagăn, spre marea lor satisfacție. De jur împrejur totul radia de veselie. Era o vreme frumoasă, de iarnă timpurie. Un ger blînd, cu soarele palid. Chiciura argintie strălucea risipită peste întinderile catifelate ale tarlalelor și peste valurile dolofane ale colinelor, de parcă ar fi fost presărate cu praf de sticlă.

Toți erau veseli. Pe timpul haitelor se ținură numai de glume și de pozne. Băieții trăgeau unul mai repede decît celălalt, uneori chiar înaintea lui papa Louis, ceea ce, la o vînătoare serioasă, nu ar fi îndrăznit nici în ruptul capului să facă. Și se luau la întrecere, cine, cîte păsări a doborît și cu cîte cartușe, iar dacă vreunul din ei dădea un rateu sau dacă vecinul i-o lua înainte, izbucneau în hohote de rîs. Fetele se molipsiră de la hîrjoana lor. Intrară și ele în rîndul hăitașilor, strigînd victorioase cînd reușeau să stîrnească, bătînd

din palme sau tropăind în pași de dans, cîte un cocoș viclean din ascunzătoarea lui. László rîdea cot la cot cu ceilalți, dar cu privirea tristă. Pîndea, abia aștepta momentul să rămînă singur cu Klára, ca să o întrebe între patru ochi ce se întîmplase în seara trecută...

Dar clipa aceea se lăsa mult așteptată. Haitele erau scurte, nu stîrneau vînatul decît din cîte un desiș mai întunecat, iar trăgătorii, care îi urmăreau pe gonaci de-o parte și de alta sau le-o luau înainte pe cîte o cărăruie îngustă, nu aveau astîmpăr. Încercă de cîteva ori să rămînă în urmă, ca să o poată reține pe Klára, dar în zadar. Părea că fata se ferește dinadins să dea ochii cu el. Vai, era convins că ea îl ocolea intenționat! I se părea că-i citește în ochi o urmă de batjocură ori de cîte ori încerca, cu tot felul de tertipuri, să o ademenească de lîngă ceilalți. Iar asta îl făcea să sufere! Să sufere cumplit.

Și tot așa, întreaga după-amiază, iar tînărul se simțea din ce în ce mai disperat, mai măcinat de temeri. Pînă la urmă ajunse să pășească tăcut pe urmele Klárei. Doar foșnetele ca de hîrtie al frunzulițelor uscate de salcîm îi mai însoțeau gîndurile sumbre și abia auzea cînd îi spunea vreunul ceva. Nu-și putea lua gîndurile de la ea, totuși avea suficientă stăpînire de sine, încît atunci cînd se întorcea spre Klára sau către Magda, pe fața lui să nu se vadă nimic din nesiguranța care îl măcina.

Nici întorși acasă, în timpul dejunului, nu reuși să rămînă singur cu fata, ca să lămurească problema care îi răscolea sufletul.

*

În salonul de marmură, nenea Louis și cu Niki tocmai își luau rămas bun de la prințesa Ágnes și de la perechea Kanizsay, iar Péter și cu Magda îi conduseră prin vestibul pînă la Mercedes-ul uriaș care îi aștepta la intrare. Urma să plece și László cu ei, dar mai poposi un pic în bibliotecă, fiindcă nu avea nici un rost să-i conducă pînă la mașină. Nu avea nici o calitate să o facă. Doar el nu era decît un „musafir de rangul al doilea", care fusese invitat numai pentru ca prada să fie mai bogată, iar capturile mai frumoase! Da! Doar de aceea l-a invitat Péter. Adică a invitat arma lui, nu pe el! De ce și-ar lua rămas-bun, ca toate persoanele de vază?

Se opri în amurgul din bibliotecă. Prin ferestrele care coborau pînă la podea se strecura înserarea. Parchetul neted era străbătut de

trei raze luminoase, trei strălucири albastru-cenușii, de parcă gerul de afară ar fi acoperit totul cu gheață. Se apropie de fereastră, pășind pe acele raze, ca pe o punte. Afară totul era scăldat în plumburiul serii – iarba, trunchiurile copacilor, precum și frunzele pestrițe ale cimișirilor. La fel ca liliacul și toate celelalte tufe ornamentale, care fragmentau cu o naturalețe bine calculată gazonul și lăsau privirea să se îndrepte în trei direcții, pînă departe, la lacul artificial, spre foișorul cu coloane de piatră al micului templu grecesc, iar la stînga să se abată pînă la poalele dealurilor, lăsînd ochii să se desfete peste nemărginirea tarlalelor. Peisajul cuprins de somnolența toamnei tîrzii, a iernii care stătea să vină și modelat de iscusitul jardinier după cele mai frumoase reguli englezești, îi umplu lui László sufletul de o tristețe infinită. Totul arăta perfect, iar acest adevărat parc englezesc părea mai mare decît era în realitate, chiar dacă, pe solul acela arid și nisipos, copacii nu creșteau ca lumea, iar gazonul îngălbenea deja din august. Dar așa, cu crengile desfrunzite, cu pajiștea ofilită, cu vedutele infinite, învăluite într-un văl întristător și subțire de tainică ceață, toate acestea îi insuflau tînărului ideea efemerității, ca și cum ar fi fost întruchiparea tristeții și singurătății lui.

„Dacă Klára se va mărita cu Montorió, eu nu voi mai reveni niciodată aici! Nu! Niciodată, niciodată!" – își spuse el, încercînd, ca un ultim rămas-bun, să-și întipărească în memorie tot ce vedea de jur împrejur, ca să-și poată evoca locurile atunci cînd va voi să-și chinuie sufletul, amintindu-și de ele. Dacă va dori să-și amintească vreodată cît de fericit a fost el aici... atîția ani la rînd...

Privea pajiștea pe care se hîrjoniseră în copilărie, terenul de crichet din dosul aleii cu trandafiri, cînd el era întotdeauna de partea Klárei, tufele în care se pitulau cînd se jucau de-a v-ați ascunselea – amintirile adolescenței erau răspîndite peste toate cele de care era nevoit acum să se despartă pentru totdeauna.

Se auziră cîteva glasuri cristaline, pline de veselie, și pași grăbiți. Cei rămași aici, Péter și cu Magda, se întorceau în salonul roșu. Apoi, alți pași mai ușori, care se îndreptau spre el. Erau pașii Klárei. Lui László i se făcu inima cît un purice. Klára se opri alături de el, în dreptul ferestrei.

– Peisajul acesta mă încîntă și pe mine! – îi spuse fata. Mai ales acum, pe înserat!

Apucă zăvorul cu mîna, iar brațul i se lipi de umărul lui László.

– Cînd sînt singură, mă uit și eu adeseori de aici.

Acum! Acum ar fi momentul să o întrebe... despre cele întîmplate în seara trecută, ca să afle dacă Montorió...

Dar vorbele i se opreau în gîtlej. Totuși, își luă inima-n dinți și începu cu vocea răgușită:

– Spune-mi Klára, hai, te rog să-mi spui...

– Îți mai amintești, cînd eram copii și tu m-ai ajutat să cobor din platanul acela! – zise ea rîzînd, apoi adăugă: Am fost o lașă, nu am îndrăznit să sar!

– Da, cum să nu-mi amintesc! – apoi tăcu descumpănit, pregătindu-se să o întrebe din nou.

Dar, pînă să scoată un cuvînt, fata își întoarse capul spre el încet și lin, iar cînd erau deja cu totul față în față, ea îl privi direct în ochi.

De parcă l-ar fi întrebat ceva, în tăcere. Buzele ei roșii, întredeschise, păreau că așteaptă ceva. Acum, chipul Klárei era cu totul altul! Era chipul ei dintotdeauna, totuși diferit și enigmatic. Văzîndu-l, László își uită întreaga frămîntare, toate angoasele, simțindu-se cuprins de o singură dorință: să o sărute pe fată!

Dar nu îndrăznea s-o facă. Dacă se va supăra, dacă se va simți jignită pentru că vechiul ei camarad, ortacul ei din copilărie, abuzînd de apropierea ei, o va îmbrățișa dintr-odată, pe neașteptate, însă fata habar nu avea, nici nu putea să știe, nici chiar să bănuiască, cît de mult o iubea!

Rămaseră o vreme nemișcați.

Klára îl privea direct în ochi. Apoi se întoarse încet și porni cu pași ușori, aproape plutind, către cei din salon. Băiatul o urmă. Iar acum, după ce pierduse acea ocazie, îl năpădiră remușcările: „Ești un măgar! De ce nu ai îmbrățișat-o? De ce nu ai sărutat-o? Poate că voia și ea să o săruți. Ești un măgar laș! Și de ce nu ai întrebat-o nimic, fricosule?!"

László nu se gîndea decît la asta.

Voia să găsească un nou prilej să rămînă singur cu ea. Așa că, după dineu, o invită să-i asculte noua compoziție. Dar li se alăturară și Péter cu Magda. Între ei exista deja de multă vreme un flirt ca între verișori, un fel de tachinare cochetă și jucăușă. De aceea acceptară bucuroși propunerea lui László și, odată ajunși în salonul de muzică, se așezară în rîndul din față, continuînd să pălăvrăgească. Klára se apropie de pian, dar nu alături de Gyerőffy, ca în seara

precedentă, ci rămase în picioare, față în față cu el, sprijinită în curbura instrumentului. László înlănțui cîteva acorduri, apoi își ridică ochii la fată.

– Cîntă – îi spuse ea în șoaptă – cîntă-mi! – și închise ochii.

– Piesa asta are la bază o baladă secuiască – îi spuse László și începu.

Era o elegie stranie, prelungă, cu armonii neobișnuite, cam stridente, cu salturi de nonă, însoțite de modulații dintr-o tonalitate în alta. Totul emana o tristețe înverșunată, plină de sunete repetate îndelung, aproape la nesfîrșit, care, cînd deveneau deja aproape insuportabile, se transformau într-un hohot de plîns însingurat, alunecînd într-o reverie neîmplinită, tristă, ca apoi sunetele repetate să revină cu aceeași monotonie, în tonalitatea inițială și apoi totul să se termine printr-un semn de întrebare exprimat prin largi acorduri arpegiate.

– Vai, ce frumos! E minunat! Mai cîntă-mi ceva!... – îi spuse fata, fără să se miște din loc.

László îi mai cîntă o piesă – era o fantezie neterminată, pe care o intitulase „Dimineața la Budapesta" și în care încercase să sugereze zgomotul mașinilor din jurul pieței, țiuitul sirenelor vapoarelor, țingălitul tramvaielor și forfota pașilor grăbiți ai mușteriilor din hala alimentară; era o muzică destul de nebunatică și un pic cam barbară – iar apoi o nocturnă foarte lentă, de o tristețe reținută, într-un registru cu totul diferit, în care singurătatea întruchipată printr-o înlănțuire de legatouri dureros de alungite, care păreau că te trag de nervi, întinzîndu-i, gata să plesnească, se ridica tot mai mult în discant, ca să se piardă într-un pianissimo imperceptibil.

Era o muzică cu totul nouă, mult mai tristă decît un șir de tonalități minore, presărate cu dulcegăriile suspinelor.

După fiecare piesă, el ridica ochii la Klára, care nu-i răspundea decît atît: „Cîntă-mi!" – și rămînea nemișcată, sprijinită cu coatele de pian, lăsînd să i se întrezărească din decolteul rochiei umerii goi și dîmburile molatice ale sînilor ei de fecioară. Stătea cu ochii întredeschiși. Genele îi desenau pe față umbre liliachii și, vai, proeminența strălucitoare a buzelor ei sîngerii! Părea că ascultă muzica în vis, abia trezindu-se cînd îi rostea acel singur cuvînt.

Apoi László începu o bătută secuiască:

Dracu' gol de-ar fi să vină
L-aș băga-ntr-o cușcă
Și de-o fi să se foiască
L-aș bate, gol pușcă...

Din cînd în cînd rostea și cuvintele, variind în fel și chip chiuitura, într-un ritm îndrăcit, batjocorind-o, rupînd-o în bucăți, cînd sus, cînd jos, cînd la mijlocul claviaturii, ca apoi să o lege din nou, țiuind pe alocuri cu glissando-uri fulminante, totul susținut prin cromatisme atît de insistente, încît îți făcea impresia că aveai în față o orchestră întreagă, cu țambaluri, flaute, talgere și contrabași mormăitori cu tot. Era conștient de propria sa valoare. Doar în asemenea cazuri îi ieșea în evidență impetuozitatea latentă, care, de altfel, nu i se vedea nici în gesturi, nici în felul în care vorbea. Nu-și dădea arama pe față decît atunci cînd cînta la pian.

În timp ce muzica dansa sub degetele lui, el rostea versurile, hohotea și țopăia, pînă ce brusc Klára se îndepărtă de lîngă pian. Probabil că simțise instinctiv mișcări în salonul alăturat.

Mai mult ca sigur că familia Kanizsay pleca să prindă expresul de noapte.

Porni grăbită spre mijlocul încăperii, de unde, prin ușa dublă, larg deschisă, putea să vadă totul și să fie văzută.

Într-adevăr, soții Kanizsay își luau rămas-bun. Doamna Kollonich îi conducea, iar tinerii se îmbulziră să-i salute.

După ce generalul împreună cu soția lui plecară, rămaseseră o vreme cu toții în picioare.

– Ce frumos cînți la pian, László, îmi pare rău că nu am putut să te ascult cu mai multă atenție! – îi spuse prințesa Ágnes. Ești într-adevăr foarte talentat – și îi dezmierdă nepotului ei fața.

Apoi mai adăugă doar atît:

– Păcat că s-a făcut atît de tîrziu și nici eu nu știu de ce, dar azi mă simt frîntă de oboseală.

Îi întinse mînă să i-o sărute și începu să urce treptele, iar fetele o urmară.

De pe primul palier, dar numai de acolo, Klára îi aruncă o ocheadă lui László. Avea buzele întredeschise, de parcă ar fi vrut să-i spună ceva. Totul nu dură decît o clipă, apoi se făcu, brusc, nevăzută.

*

Era deja trecut de ora zece dimineața. Era prima oară cînd László dormea atît de mult. Recitalul din seara trecută și cele cîteva minute petrecute alături de Klára, în fața ferestrei din bibliotecă, îi abătuseră gîndurile în altă direcție. Bănuielile legate de Montorió continuau să-l frămînte, dar nu atît de dureros ca înainte, fiindcă de atunci i se ridicaseră alte semne de întrebare, cu alte conotații. Oare ce o fi vrut să-i transmită Klára, cînd s-a apropiat de el? Cînd și-a întors atît de încet capul! Întrebîndu-l ceva din priviri! Și ce s-ar fi întîmplat dacă ar fi sărutat-o?... Oare s-ar fi supărat pe el? Și de ce nu s-a așezat lîngă el la pian, ca altădată? De ce a rămas la distanță, fără să se uite la el, cu ochii pierduți tot timpul în gol? O fi supărat-o cu ceva? Nu! Era exclus, fiindcă atunci, în dreptul ferestrei, ea era... la fel ca mai tîrziu, cînd l-a privit de pe trepte...! Oare ce voiau să-i transmită buzele ei întredeschise? Sau totul nu a fost decît o închipuire?

Toate acestea i se învălmășiseră în minte înainte să adoarmă, iar dimineață se trezi cu aceleași gînduri. Dar, acum odihnit, după un somn bun, în timp ce-și întindea mădularele în pat, viața i se părea mai lipsită de griji. După ce cumpăni bine situația, se hotărî să mai rămînă o vreme, chiar pînă duminică, sperînd că pînă atunci i se va ivi prilejul... ocazia să lămurească multe...

Se îmbrăcă în grabă, știind că, de obicei, fetele coborau de la etaj cam pe la unsprezece.

Se duse direct în bibliotecă, pentru că acolo putea să se afle în treabă, răsfoind tot felul de albume, stînd la pîndă în încăperea aceea centrală, fără să bată la ochi, ca să observe grădina sau dacă trecea cineva prin vestibul. Se așeză la masa plină de foliante în legături frumoase și începu să le răsfoiască.

Era o liniște de templu. Șirurile de cărți care acopereau pereții aveau un luciu tainic în razele estompate ale iernii abătute din ferestrele înalte și reflectate asupra lor de pe parchetul lustruit. Lumina aceea ca de scenă proiecta pe tavanul boltit umbra culoarului de la etaj din jurul bibliotecii, desenînd în dimensiuni exagerate stinghiile subțiri ale balustradelor. Penumbra încăperii era accentuată de razele de soare care luminau într-un singur colț, răsfrînte doar asupra treptelor în spirală și a rafturilor din fața ferestrei.

Limpezimea acelei dimineți i se părea lui László de bun augur.

Aștepta de mai bine de un sfert de oră, cînd își făcu apariția majordomul Szabó, care îi spuse, în stilul lui ceremonios:

– Ilustra doamnă prințesă îl roagă pe stimatul domn conte să binevoiască a o vizita. Sînteți așteptat în dormitor – salută și ieși din încăpere, răspîndind în jurul lui un aer de demnitate mai ceva decît cel mai de seamă lord englez.

„Oare ce vrea să însemne asta?" – se întrebă László. „Mătușa Ágnes mă cheamă la ea, în dormitor! De ce? Ce am făcut?" – pentru că el cunoștea foarte bine, încă din copilărie, acea canapea de penitență, în fața căreia îi chema prințesa pe cei care greșiseră cu ceva.

Urcă în grabă scara în spirală, cu inima strînsă, apoi străbătu coridorul de deasupra salonului roșu, pînă în anticamera dormitorului.

Dar cînd o văzu pe mătușa lui în fotoliul din fața toaletei și nu pe canapeaua de penitență, se liniști oarecum.

– Intră, dragă Laci! – îi spuse prințesa. Ești deja de cinci zile la noi și încă nu am apucat să stăm un pic de vorbă.

Îi mîngîie părul tînărului aplecat asupra mîinii sale și îl sărută drăgăstos pe frunte, zîmbindu-i duios.

Era măcinată de griji, dar ele nu i se vedeau pe chipul impasibil.

De seara trecută începuse să aibă tot felul de suspiciuni: oare de ce nu se bucura Klára de atenția pe care i-o acorda Montorió? De ce s-a lăsat atît de mult rugată, în timpul celor cîteva zile de vînătoare? Doar Principe nu aștepta decît un semn de la ea și totul ar fi fost aranjat. Ce-i drept, Klára se ocupase ascultătoare de pretendentul ei, dar era limpede că nu o făcuse decît la ordinul mamei sale vitrege, ferindu-se de declarațiile lui. Pe cînd totul nu depindea decît de ea! Numai de ea! De ce s-o fi comportat așa? Și nu dintr-un capriciu, doar Klára nu era capricioasă. Așadar avea alte motive. Mai bine zis, doar unul singur: *Elle a un béguin*! – își spuse prințesa Ágnes, folosind acest cuvînt franțuzesc, intraductibil, care o ducea cu gîndul la o pasiune cam ușuratică și trecătoare. Da! Aceasta era singura explicație: „Are un *béguin*!"

Își aminti cum Klára, încă din prima zi a vînătorii, în timpul celor două haite îndelungate a rămas alături de László. Apoi a urmat momentul cînd și-au luat rămas bun de la papa Louis, iar Klára și cu

László au venit mult după Péter și Magda. Pe deasupra a mai urmat și recitalul acela lung, din seara trecută. După care i să părea că vede pe fața fetei un fel de reverie interioară. Că era impresionată. Ceea ce nu-i plăcea. Nu i-a plăcut nici cum îi cîntase. Nu era de acord ca tinerii să fie tot timpul împreună, ocolind mulțimea invitaților. Nu, era ceva inacceptabil! Toate acestea erau doar niște bănuieli, totuși se hotărîse să nu lase lucrurile la voia întîmplării.

Așa că îl chemase în dormitor pe nepotul ei, ca să pună totul la punct. Dar îi vorbi cu multă blîndețe.

– Péter mi-a povestit despre planurile tale mărețe și cît de serios te-ai apucat de treabă. Mi-a spus că ai dreptate și că te înțelege. Nu toată lumea trebuie să intre în politică și e bine ca oamenii să-și urmeze chemarea. Iar tu ești foarte talentat! Dar nu e frumos din partea ta că nu ai dat nici un semn de viață de cînd te-ai întors din Ardeal. Nu ne-ai scris și nici nu ai venit pe la noi, cu toate că eu sînt ca o mamă pentru tine, nu-i așa? Cum am fost întotdeauna. Tocmai de aceea, tăcerea ta nu mi-a plăcut deloc... Dar nu-i nimic! îmi pare bine că ai fost aici.

„Ai fost!" – i-a spus ea, la timpul trecut.

László era plin de recunoștință. Cît de bună, cît de drăguță era cu el!

Mîngîierea cuvintelor ei era ca un balsam pentru sufletul lui care tînjea după iubire. Își ceru scuze pentru neglijența sa și îi sărută din nou mîna plin de afecțiune. Apoi începu să-i vorbească cu o familiaritate debordantă despre planurile lui, despre laudele profesorilor, despre compozițiile sale și, ca întotdeauna cînd vorbea despre muzică, se lăsă cuprins de înflăcărare. Îi prezentă plin de entuziasm părerea lui despre muzica contemporană și despre noile armonii.

Doamna Ágnes îl asculta cu atenție, zîmbindu-i binevoitor. Nu îl întrerupse decît arareori. „La asta nu mă mai pricep!" sau: „Da, pare foarte interesant!"

În cele din urmă, cînd László își încheie discursul, nu mai adăugă decît atît:

– Îmi place că ești atît de înflăcărat. Și nu-i așa că, atunci cînd ai să te întorci, ai să-mi cînți și mie la pian?

La acest „cînd ai să te întorci" băiatul ciuli urechile. Ce vrea să spună? Fiindcă el voia să mai rămînă! Și tocmai se pregătea

să-i răspundă că era gata să-i cînte, bucuros, chiar în după-amiaza aceea... dar mătușa nu-i mai dădu răgaz să continue.

–Acum nu mai avem timp pentru așa ceva, fiindcă tu vei pleca cu trenul de 12. Dar ți-am chemat o trăsură, ca să călătorești cît mai comod!

Prințesa Ágnes continua să zîmbească, dar privirea ei era neînduplecată.

Pe László îl trecură toate nădușelile.

Surprins, în prima clipă nu-și găsi cuvintele și îi răspunse instinctiv:

– Da, cu acceleratul de 12... pînă atunci...

Femeia reveni brusc la tonul mămos, de odinioară. Îi vorbea frumos, cu căldură, de parcă ar fi vrut să îmbălsămeze rana proaspăt deschisă. Nimic nu îi trăda atenția cu care îi urmărea tînărului fiecare gest, toate expresiile feței. O fi îndrăgostit de Klára? Oare îi face curte pe ascuns? Dar chipul tînărului rămase impasibil. Se obișnuise deja din copilărie, de cînd a rămas orfan, să-și controleze expresiile feței. Mai discutară puțin, pe un ton cît se poate de firesc, apoi se ridică în picioare:

– Mă duc să-mi fac bagajul! – îi spuse el și își luă rămas bun, făcînd o plecăciune adîncă.

Ieși pe ușa dinspre bibliotecă, pe unde venise, în mod instinctiv, chiar dacă ar fi putut să coboare pe scara principală, ca unul lovit în moalele capului, pe care doar picioarele îl mai duc pe drumul cunoscut dinainte, fără ca mintea să-i mai fie bună la ceva. Închise ușa salonului încet, fără nici un zgomot, cu o stăpînire de sine uimitoare. „M-au dat afară! Afară! Pur și simplu, m-au dat afară!" – îi vuia lui prin minte: afară!

Nu se dezmetici decît în bibliotecă. În umbra proiectată a culoarului circular.

Înlemni.

Sus, la capătul scării în spirală, era Klára, sprijinită cu coatele de balustradă.

– Bună dimineața! – îi spuse fata și se întoarse lin spre el. Se prinseră de mînă.

– Îmi place foarte mult să privesc de aici. Uite ce frumos se vede totul!

László se lăsă și el cu coatele pe balustrada netedă, chiar alături de Klára. Aproape, foarte aproape de ea. Cu umerii lipiți unul de celălalt.

– Cel mai interesant e cînd strălucește soarele, fiindcă el bate într-un singur colț. E straniu... – mai spuse ea, apoi tăcu.

Rămaseră cîteva minute în tăcere.

„Ar fi momentul să o îmbrățișez, să o sărut! Măcar să o sărut, dacă tot m-au dat afară!" – se gîndi László. Dar pînă să-și ia el inima-n dinți, fata se îndreptă, retrăgîndu-se la cîțiva pași de el. Apoi se opri din nou, se întoarse către raftul de cărți, cu mîinile la spate și aplecată puțin peste balustradă:

– Toate acestea sînt romane franțuzești de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Niște povești aride și nesărate, dar cu legături minunate. Privește!

Se apropiară din nou, pentru cîteva clipe, unul de celălalt.

„Dacă s-ar uita acum la mine, așa cum a făcut-o seara trecută, în fața ferestrei... dacă aș fi sigur că nu o să se supere pe mine, tocmai acum, cînd mi s-au dat papucii, cred că aș fi în stare s-o fac!"

Dar Klára îl conduse mai departe. Ocoli palierul din capul scării și se îndreptă către intrarea în bibliotecă din dreptul ușii care dădea în capătul salonului. Îl privi în față pe László, sprijinită de perete. Părînd că-l întreabă, că așteaptă ceva... „Acum, acum e momentul să o îmbrățișez, să o sărut! Doar asta așteaptă și ea, nu-ți dai seama, măgarule?"

Dar, mai întîi, aruncă instinctiv o privire spre cealaltă ușă, cea de la salonul mătușii Ágnes. Dacă s-ar deschide și l-ar prinde acolo, probabil că l-ar alunga pentru totdeauna din casa ei!

Poate că înțelese și Klára teama din privirea lui, pentru că făcu un pas înapoi, spunîndu-i din vîrful buzelor:

– Încă nici nu mi-ai văzut mica mea locuință, pe care a renovat-o papa, de dragul meu.

Deschise ușa și intrară. Era o cămăruță cu o singură fereastră, mobilată în stil englezesc, cu cretoane înflorate pe toți pereții.

– Nu-i așa că-i frumoasă? Iar tapetul acesta este atît de neted că ți-e mai mare dragul să-l atingi!

Păși în dosul ușii deschise, alături de comoda cu sertare. Fata își lipi palma de perete.

– E proaspăt, de parcă ar fi răcit înadins! – erau atît de aproape, încît, de la gestul acesta, pieptul fetei îi atinse bărbatului brațul.

Își luă inima-n dinți și o îmbrățișă. Buzele li se lipiră într-un sărut apăsat, prelung, însetat! Fără sfîrșit! Mîna Klárei poposi pe umărul lui László, ușor, ca o adiere, alunecînd în sus, cu degetele tot mai răsfirate printre șuvițele lui de păr. Un sărut lung, nesfîrșit, care, încet, o slei de puteri pe fata care se lăsă în voia brațelor lui; era ofranda trupului ei moale, elastic, fără nici un os, doar cu carnea-i arzînd de dorință. Erau gata să se asfixieze. Își dezlipeau buzele doar cît să respire.

– Acum trebuie să pleci! – îi șopti Klára. Du-te, trebuie să pleci! – și îl împinse pe László cît mai departe de ea.

– Du-te, poate că deja te caută!... Iar trăsură e la scară!...

*

În timp ce se hurducăia pe drumul bolovănos și mai tîrziu în tren, László se simțea legănat de valurile mării, învăluit de neguri trandafirii răspîndite peste tot. Măcar că era o zi senină, cu un ger uscat și cu cîmpurile scăldate de soare. Dar toate acestea i se păreau foarte îndepărtate. La Fehérvár, cînd se întunecă în jur, asta nu era pentru că intraseră sub acoperișul gării, ci sub impulsul unei feerii – vedea strălucirea oglinzii tivite cu sloiuri de gheață a lacului Velence, cu malul străjuit pe alocuri de pîlcurile stinghere de stuf, totul ca un peisaj ireal de poveste, care numai în ochii lui părea să existe aievea, niște imagini nemaivăzute de nimeni, numai de el și care nu vor mai fi văzute de altcineva. Totul în jurul lui se mișca cu o viteză ametitoare, i se părea că zboară, mînat parcă de aripi nevăzute către o izbăvire fericită. Stătea la fereastră. Privea fără să vadă de fapt nimic, fiindcă din toate imaginile care i se proiectau în față, vedea doar ochii Klárei, de culoarea mării, acea așteptare plină de speranță cu care și-a întors fața spre el înainte să-și închidă pleoapele în buimăceala copleșitoare a acelui sărut.

Sosi la Budapesta beat de fericire, cu sentimentul că drumul durase cîteva secunde. Luminile orașului multiplicate sub pod în abundența fluviului, piața Baross, cu lămpile ei arcuite, cele patru șiruri de felinare de pe calea Rákóczi, toată această puzderie de feerii părea întețită în onoarea sosirii lui, ca o ofrandă adusă victoriei sale prin sute de mii de făclii aprinse într-o mare nesfîrșită de străluciri.

Odată ajuns la mica sa locuință de pe strada Muzeului, portarul îi cără trusa de toaletă și sacoșa englezească de pînză, iar el urcă în goană treptele, cu puștile de vînătoare. Despachetă totul în grabă. Își aruncă la întîmplare hainele în dulapuri, fără să-și dea seama cît de șifonate îi erau, pentru că, la Simonvásár, cînd a revenit în cameră, le-a aruncat pe toate în sacoșă, smokingul, costumul de sport, cizmele de vînătoare date cu cremă și fracul, de-a valma, înghesuindu-le cu pumnii și genunchii, cu atîta furie de parcă ar fi băgat în sacoșa aceea cadavrul lui Montorió, victima lui.

Cînd termină, se întoarse în sufragerie. Acum nu se mai simțea rușinat de urîțenia sărăcăcioasă a apartamentului său. Dimpotrivă! I se părea un punct de pornire simbolic pentru cariera lui, plină de succese amețitoare, care-l va duce la împlinirea totală și prin care va cuceri întreaga lume, dar mai ales pe Klára, un înger printre îngeri! Care avea să fie a lui pentru vecie! Iar faima de muzician, celebritatea nu erau decît niște podoabe, niște zorzoane, niște jerbe de flori, bijuterii de aur și de argint, bune doar ca să le bage pe toate într-un sac, pe care să i-l pună la picioare, să o încoroneze, să-i așeze diademe cu nestemate pe cap și să o adore mai presus de toate frumusețile lumii!

Umbla de colo colo prin camera îngustă, oprindu-se la răstimpuri, cu brațele larg desfăcute. Simțea cum înfierbîntarea care-l cuprinsese în clipa în care își lipise buzele de ale Klárei se întețea. Voia să se urce pe pereți sau să îmbrățișeze întreaga lume.

Deschise fereastra. Aerul rece al serii îl izbi în față. La picioarele lui se întindeau unduirile întunecate ale Grădinii Muzeului, iar în dosul clădirii uriașe, la colțul străzii Sándor, se înălța palatul Kollonich. Era locul unde trebuia să ajungă și el, dar nu ca ortac, nu ca maestru de ceremonii, nu ca un gramofon, gata să cînte cînd se așterne plictisul, nu ca bun țintaș sau dansator, nu în folosul altora și nu ca o rudă săracă! Nu! Ci în postura de ginere, ca logodnic al Klárei și... și apoi – iar la gîndul acesta simțea cum îl apucă amețeala – ca soț al ei!

Stătu îndelung în fața ferestrei. Bulevardul era împresurat de lumini, plin de clinchetele și de huruitul tramvaielor. Deasupra clădirilor se ridicau vălătuci străvezii, abia vizibili, de fum.

Mulțimea acoperișurilor trona nemișcată peste lume. Iar el se simțea mai presus de toate, în voia Domnului și în puterea Sa.

Nu-l mai bîntuia nici urmă din complexele de inferioritate care-l mistuiseră atîția ani în șir. Sărutul prelung al Klárei l-a mîntuit, cel puțin pentru o vreme. Acum se simțea ca un conchistador, aidoma lui Cortés, în drumul lui spre Mexic.

Își deschise larg brațele către orașul pierdut în noapte, de parcă ar fi vrut să îmbrățișeze întreg universul.

PARTEA A III-A

I

Bálint Abády se întoarse în Ardeal pe la mijlocul lui decembrie. Se hotărî să călătorească cu trenul care pornea de la Budapesta seara, la unsprezece. Era un tren comod și nu prea aglomerat. E adevărat că ajungea la Cluj pe la șase dimineața, dar acolo îl aștepta locuința, cu baia caldă, după care putea dormi cît îi poftea inima.

Au pornit din Gara de Est abia pe la miezul nopții, fiindcă au fost nevoiți să aștepte acceleratul de Viena, care a avut mare întîrziere, din cauza viscolului. Iarna din 1904-1905 a început năprasnic.

În timpul așteptării prelungi și apoi în patul din cușetă, a fost cu gîndul numai la evenimentele din ultimele zile. Îi reveneau mereu în minte, le întorcea pe toate fețele și nu reuși să adoarmă decît foarte tîrziu.

Iar trenul îi țăcănea cu îndărătnicie ritmul său ternar – țac-țac-țac, țac-țac-țac – într-o monotonie aproape batjocoritoare.

Înfofolit pînă sub bărbie, avea senzația că dă bir cu fugiții. De parcă ar vrea să scape de responsabilitatea deciziei. Iar vuietele trenului în viteză i se părea că-l iau în zeflemea.

Rememoră la nesfîrșit întîmplările, mai ales cele de după acea ședință din 18 noiembrie, cînd Tisza a decretat, ca un puci, înăsprirea regulilor parlamentare, ca apoi Camera să nu se mai întrunească o bună bucată de vreme. Bineînțeles, în acest timp, tot orașul se umpluse de zvonuri. Bîrfe de tot felul, care se băteau cap în cap, de la o zi la alta. Ba că președintele Camerei și-a dat demisia, ba că, dimpotrivă, nici vorbă de așa ceva, ci că organiza trupe de gardieni, menite să-i dea afară pe deputați. Se zicea că ar fi făcut apoplexie, ca apoi să reiasă că se antrena în sala de scrimă, deci se pregătea

pentru dueluri – cînd una, cînd alta, și tot așa, la infinit. Și despre guvern se zvoneau cele mai năstrușnice lucruri. Odată că Tisza ar fi la Viena, deci se retrage. Ca apoi să reiasă că s-a întors, mai pus pe fapte mari ca niciodată.

Presa de opoziție era din ce în ce mai furibundă, publicînd articole tot mai vituperante. Faptul că guvernul și-a recunoscut ilegalitatea comisă, pe care a explicat-o prin aceea că a fost nevoit să o facă, în interesul țării și numai o singură dată! – ei bine, această declarație bineînțeles că a dat opoziției apă la moară. Niciodată nu s-a mai scris pe un asemenea ton despre un prim-ministru maghiar. Ziarele cu pricina aveau un ton acuzator, plin de invective, poate pentru că voiau să abată atenția de la comportamentul obedient al deputaților din timpul ședinței de la sfîrșitul lui noiembrie. Articolele lui Miklós Bartha erau cele mai neînduplecate. Însă erau foarte bine scrise. Lui Bálint i-ar fi plăcut să rămînă obiectiv, dar de cîte ori le citea rămînea dezarmat în fața argumentațiilor strălucitoare, a aplombului lor convingător.

Iar acum, huruiala trenului îi trezea în amintire cîte o frază mai contondentă, revoltătoare.

Ziarele afiliate aripii lui Andrássy au abordat un ton mai moderat, explicînd, prin analize teoretice docte, că justiția nu poate fi aplicată prin apelul la forță, fie ea și îndreptățită, și cu cît mai des va fi aplicat noul regulament al Camerei, cu atît mai multe încălcări ale legilor vor avea loc, luînd astfel naștere o spirală a ilegalităților! Singura soluție ar fi un nou guvern; Tisza va trebui să-și dea demisia și, cu prețul capului său, noul cabinet va legaliza regulamentul Camerei, de fapt util și binevenit. Era o argumentație fățarnică, fiindcă voia să fie și pe placul opoziției, dar și pe cel al bătrînului rege.

Aceeași atmosferă domina și la Cazinoul Național, unul dintre centrele de putere politică ale vremii, unde adepții lui Tisza nu mai puneau piciorul. Cei care îl frecventau erau, cu toții, fie membri ai fracțiunii Andrássy, fie din opoziția moderată sau din partidul catolic, așa-zis popular.

Era locul de întîlnire al oamenilor de vază, care se sfătuiau șușotind îndelung, fie într-unul din colțurile sălii Deák, fie în vreun cotlon mai întunecos din salonul de biliard, ca apoi să se despartă tăcuți. Doar tinerii erau mai guralivi. Deputații și candidații o dădeau

înainte cu dreptul și cu patriotismul. Dintre aceștia, cel mai vehement era Frédy Wuelffenstein, cel care decretase, tropăind strașnic din cizme, că sîngele lui unguresc nu acceptă cu nici un chip să fie călcată în picioare Constituția – și făcea o chestiune de onoare cînd îndrăznea cineva, oricît de timid, să-l contrazică.

În ultimele două săptămîni, Bálint se ducea seară de seară acolo, încercînd să-și păstreze echidistanța apartinică. Totuși, se simțea influențat de acea atmosferă, exclusiv de opoziție, în care se mișca, de mulțimea noțiunilor, din ce în ce mai amănunțite, de drept constituțional, pe care le auzea zi de zi. În timpul obstrucțiilor parlamentare, își aminti de experiențele sale din străinătate și de disprețul cu care vorbeau străinii despre parlamentul maghiar, care era în stare să pună interesele de stat mai presus de justiție, iar toate astea îl deranjau cu atît mai mult cu cît era informat despre cursa înarmărilor care se desfășura în întreaga Europă. Dar acum, de cînd Slawata i-a împărtășit tainele sale, dezvăluindu-i o parte din secretele lui Franz Ferdinand, vedea totul altfel. Începuse să dea o importanță tot mai mare formalităților regulamentare și tuturor tendințelor care veneau în sprijinul independenței și suveranității naționale.

Aceasta era starea lui sufletească cînd a fost convocată adunarea parlamentară din 13 decembrie.

În ziarele din seara precedentă nu apăruse decît o știre laconică: „12 dec. – Potrivit noilor ordine primite, gărzile parlamentare nu au dreptul să se atingă de deputați nici chiar în cazul în care ele sînt *agresate fizic*".

*

Probabil că această directivă guvernamentală reflecta respectul cu care erau încă priviți parlamentarii. Și poate că mai avea menirea și să dezmintă nenumăratele zvonuri despre utilizarea forței și despre intervențiile armate cu care se speriau unii pe alții reprezentanții opoziției.

Bálint ajunse la Parlament cu oarecare întîrziere. Garderoba era înțesată de paltoane și de pălării. Așadar se adunaseră cu toții. Se grăbi să intre în ascensor, precum se grăbi apoi să și iasă. Abia ulterior, cînd rememoră totul, își aminti că, deja de la intrare, portarul, apoi garderobierii, băiatul din ascensor și gardienii de la

ușă, toți aveau fețele abătute, îngîndurate. Dar atunci el nu avea timp pentru asemenea amănunte, pentru că se grăbea să ajungă în sala de ședințe.

Coridorul lung era pustiu. Zgomotul pașilor lui era înghițit de covorul gros, care se întindea de la un capăt la altul. Era o liniște mormîntală, ca într-o criptă. Dar nici asta nu l-a surprins, pentru că draperiile groase din dosul ușilor vitrate înghițeau atît de bine orice zgomot, încît chiar și din cele mai tumultuoase ședințe nu se auzea afară nici un cuvînt. Dădu la o parte perdeaua și intră.

Îl întîmpină o imagine surprinzătoare.

În sală nu erau decît vreo treizeci de deputați, toți numai dintre gruparea așa-numită „Zoltán", din care făceau parte opozanții cei mai înverșunați. La tribună erau cei doi care azvîrliseră de acolo scaunele președintelui și ale secretarilor. Alții se străduiau să scoată stinghiile balustradei care urca la prezidiu sau aruncau de-a valma mesele grefierilor, peste „masa legilor" care era deja răsturnată, alături de pupitrele ministeriale și de o mulțime de fotolii, claie peste grămadă, în toiul hohotelor de rîs ale mulțimii vitejilor de mucava, mîndri nevoie mare de isprava lor.

La marginea semicercului era Sámuel Barra, unul din liderii extremei stîngi, împreună cu șase-șapte simpatizanți. Cînd îl observară pe Abády, se repeziră cu toții spre el, bucuroși să găsească pe cineva nou-venit, căruia să-i poată povesti mărețele lor fapte eroice.

– I-am pus pe fugă! I-am luat la palme! – strigau toți, cît îi ținea gura, îmbulzindu-se să-și expună care mai de care vitejiile.

– Ai văzut cum i-am aruncat călimara în cap?! Și cum s-a îndoit din șale? Dar nici scatoalca pe care i-am tras-o extremistului ăla nu a fost de glumă. Aici a avut loc o bătălie pe cinste, amice!

– Iar ușierii nu au ripostat, fiindcă li s-a interzis – le-a spus Bálint, cînd a apucat să vorbească.

– Pe naiba! – îi răspunse Sámuel Barra. Ar fi vrut ei să riposteze, dar nu au mai apucat să o facă, pentru că noi, cu necruțătoarea forță a dreptății naționale, ridicînd flacăra libertății maghiarilor, noi... – și începu una din diatribele lui pline de sine, care constituiau esența mai tuturor discursurilor sale.

Dar nu apucă să termine, pentru că se apropie de ei un burtos care îl întrerupse:

– Ai văzut, șefule, cum i-am alungat cu lancea asta de la tribună? – și ridică deasupra capului o scîndură lungă de stejar, plină de cuie, pe care o smulsese din balustradă. Cu asta i-am agățat pe toți nemernicii ăia.

Se lăudau care mai de care cu tot felul de fantasmagorii, apoi, brusc, se întoarseră cu toții către mijlocul sălii, pentru că observară cum unul dintre colegii lor, un preot, rămas pînă atunci retras pe una din băncile laterale, pornise încet către grămada ridicată de-a valma. Se cățără pe mormanul de mobile și se proțăpi în vîrful ei. Era un individ înalt, costeliv, brunet, nebărbierit și cu sutana ponosită. Avea un zîmbet plin de o maliție victorioasă. Rămase acolo fără să scoată un cuvînt, într-o poziție de învingător, cu mîinile la șolduri.

– Bravo, Jancsi! Bravo! – îi strigară cîțiva din sală.

În clipa aceea se deschise ușa laterală, din partea partidului de guvernămînt, și apăru în cadrul ei silueta înaltă și zveltă a lui Tisza. Se făcu brusc liniște și toți se uitară într-acolo. El rămase așa cîteva minute, plimbîndu-și ochelarii imenși peste grupul distrugătorilor.

În cele din urmă, nu spuse decît atît:

– Mai mare rușinea!

Se întoarse scîrbit și ieși.

*

Acestea erau întîmplările pe care le rememora Bálint, încercînd să adoarmă în cușeta sa din vagon. Ele îi apăreau în minte uneori cu toată claritatea, alteori mai estompat, gata să dispară, ca apoi să revină la fel de dureros: frazele bombastice ale lui Sámuel Barra, rîsul vulgar și fățoșenia celor din grupul „Zoltán". Toate acestea amestecate cu puzderia de argumente juridice pe care le-a auzit de-a lungul ultimelor săptămîni. Iar trenul, care părea să-l îngîne, țăcănea întruna: țac-țac-țac, țac-țac-țac!

Cu ăștia ar trebui să se înhaite, să se alieze el? Cu ăștia care bat niște angajați cinstiți, respectuoși, foști polițiști sau jandarmi, atît de disciplinați încît nu au ripostat, fiindcă, pentru ei, ordinul era ordin. Aceștia să fie tovarășii lui de luptă?! Iar numele lui să fie pomenit în cîrdășie cu ei?

Dar, pe de altă parte, dacă ar trece în tabăra adversă, oare nu ar servi aspirațiile tainice de la Belvedere?

Acestea erau dilemele din cauza cărora a părăsit capitala. De scîrbă și de teama că va fi obligat să ia o decizie. Iar trenul nu contenea să-l îngîne: țac-țac-țac, țac-țac-țac! – mașinăria aceea impersonală de fier părea să-și bată joc de gîndurile lui.

*

Adormi greu și se trezi tîrziu.

Din dosul perdelelor groase răzbăteau razele soarelui de dimineață. În prima clipă crezu că însoțitorul uitase să-l trezească și că trecuseră deja de gara din Cluj, dar se liniști de îndată ce află că abia se apropiau de Ciucea, pentru că aveau deja o întîrziere de mai bine de două ore.

Se îmbrăcă în pripă și ieși pe culoar.

Afară domnea o iarnă minunată, cu zăpadă din belșug. Albia Crișului era plină de sloiuri mari, albăstrii de gheață. Iar totul era orbitor de alb. Pînă și casele țărănești, cu acoperișurile lor de paie, țuguiate ca niște cușme. Arareori, la mijlocul ca de oțel al șoselei, unde zăpada era curățată, trecea cîte o sanie, trasă de bivoli, cu stăpînul zgribulit de frig tropăind alături de ei.

Ruinele cetății Bologa apărură în oblăduirea razelor de soare.

În dosul ei, Vlădeasa părea o plămadă de neguri. Apoi venea culmea Morlaca, urmată de piscul de stîncă Pietrosu și de podișul Bociu, sub plapuma moale, ca o pudră de zahăr. Cu cîmpurile vălurite din fața lor, acoperite de netezimea fără cusur a zăpezii. După biserica, cu cele trei corpuri stranii ale sale, de la Huedin, trenul începea să se opintească pufăind din greu pe panta abruptă ce ducea la tunelul de la Stana.

Bálint trecu la fereastra opusă. Îi plăcea să privească de acolo către valea Almașului, pînă departe, spre piscurile Meseșului, înălțate deasupra mai multor culmi împădurite. Pasăre să fii prin aste locuri, să poți zbura din înaltul văzduhului peste oceanul nesfîrșit al peisajului. Vrăjit de frumusețile oferite vederii, își aminti că era tocmai prin preajma locului de baștină al Adriennei. După cîte știa el, era dincolo de vechea cetate, care apărea de îndată ce trenul ieșea din tunel. Dar oare unde? Încotro? Odată ieșiți la lumină, în scrîșnetul vagoanelor înclinate în curbă, observă, în depărtare, ruinele. Erau ca două degete albe îndreptate spre cer – ca degetele luminoase ale unui uriaș, două prăjini ițite din oceanul făgetului

liliachiu. Așadar, pe undeva prin valea aceea trebuia să fie și casa! Poate că și ea se uita în clipa aceea la aceleași ruine, peste care privirile lor se întîlneau. Ceea ce i-ar fi fost și ei pe plac, fără să se mai supere pe el. Era prima oară cînd se gîndea din nou la ea, după ce, săptămîni la rînd, îi alungase amintirea care i se înfiripa uneori pe neașteptate în gînduri.

*

Róza Abády, mama lui Bálint, era o femeie scundă, rotofeie. Abia trecută de cincizeci de ani, părea mult mai în vîrstă, din cauza părului ei alb și pentru că se îmbrăca mereu în negru. De cînd a rămas văduvă nu a mai purtat vreodată altceva. Moartea lui Tamás Abády, după numai zece ani de căsnicie, a fost o lovitură năprasnică pentru ea. S-a măritat cu el din dragoste, chiar dacă părinții lor au planificat totul din timp. Tamás era un bărbat chipeș, fermecător și foarte talentat.

În primii ani, căsnicia lor a fost destul de furtunoasă, fiindcă micuța Róza era destul de îndărătnică și de capricioasă – venise pe lume abia în al doisprezecelea an al căsniciei părinților ei, care, prin urmare, o considerau o minune a naturii, așa că au și răsfățat-o din plin. Toate se întîmplau după voia ei. Ea teroriza întreaga casă. Era o adevărată mică „prințesă", iar ea se purta ca atare, ca o prințesă din cărțile de povești. Uriașul castel de la Dienești, cu puzderia de servitori, era la picioarele ei, sporindu-i egolatria copilăroasă. De care nu a scăpat nici cînd a devenit domnișoară de măritat. Așadar nici nu era de mirare că, în primii ani de căsnicie, firea ei a iscat multe dispute, ba uneori chiar și scene aprinse, care însă se terminau mai întotdeauna prin aceea că femeia se dădea bătută, fiind îndrăgostită nebunește de soțul ei. Așa că, cu timpul, ea s-a mai îmblînzit și, în ultimii ani ai căsniciei, vedea totul numai prin ochii soțului ei, îndeplinindu-i toate dorințele cu sfințenie. Au fost singurii ani fericiți din viața ei. Ca apoi, brusc, soarta să-i lovească năprasnic. Tamás Abády s-a îmbolnăvit de cancer și, în cîteva luni, s-a stins. Era conștient ce îl așteaptă, așa că și-a petrecut ultima perioadă din viață pregătind-o pe soția lui de despărțire și pentru toate greutățile care, odată cu dispariția lui, vor trece pe umerii ei. El a fost cel care a dat dispoziție ca, la zece ani, micul Bálint să fie trimis la Theresianum. Tot dorința lui a fost și ca, după studiile de

drept, să intre pentru cîțiva ani în diplomație. Mai mult ca sigur că a vrut să-l scutească de educația unor femei și, totodată, voia ca el să vadă lumea, să trăiască printre străini, ca apoi, la maturitate, să-și poată alege singur calea pe care o va urma.

A fost dorință lui neînduplecată, care a împiedicat-o pe femeie să rămînă tot timpul împreună cu fiul ei. Însă cel care își privește moartea în față e neînduplecat cu cei pe care-i lasă în urma lui. Știa că are dreptate, pentru că își cunoștea soția.

Ea avea un suflet bun, nobil, gata oricînd să se jertfească. Dar și cu un puternic instinct matern, ceea ce ar fi fost în detrimentul băiatului. De aceea a vrut ca el să fie educat departe de ea, să se călească ca un adevărat bărbat, într-un mediu străin. Era suficient să se întoarcă acasă în timpul vacanțelor, ca să-și îndrăgească locurile de baștină. Toate acestea le-a discutat îndelung cu tatăl lui, cu bătrînul Péter Abády, singurul om a cărui înțelepciune o prețuia. Așa a luat naștere acel șir de indicații amănunțite, adunate în ordine cronologică, într-un caiet mare, toate referitoare la viitorul fiului său. La care a mai adăugat un capitol despre problemele materiale, în care a însumat averea lor comună și a dat calificative personalului din jurul lor. A rugat-o pe soția lui să nu lase din mînă administrarea moșiei. Ea să ia toate deciziile. Să se ocupe de toate, pînă în cele mai mici amănunte. S-a sfătuit și în această privință cu bătrînul. A fost ideea lui. Ca să o ajute pe femeie, dîndu-i o mulțime de sarcini, care să-i ocupe tot timpul, făcînd-o să-și uite durerea. Dar, în privința treburilor cotidiene, indicațiile nu mai erau la fel de amănunțite, ci conțineau doar cîteva generalități: „Să nu te apuci de înnoiri care nu au fost aplicate și în alte părți"; „Să nu dai crezare scrisorilor anonime"; „Nu condamna pe nimeni pînă ce nu te convingi de vinovăția lui!"; „Nu te lăsa pradă lingușelilor" – și așa mai departe.

Aceste îndatoriri care o împovărau pe contesa Róza s-au dovedit a fi salvatoare. După primele luni de durere încrîncenată, ea s-a apucat cu o rigoare eroică să-și ducă sarcinile la îndeplinire. A învățat cuvînt cu cuvînt instrucțiunile, încercînd să ducă la bun sfîrșit toate cele poruncite de pe lumea cealaltă de soțul ei, pe care îl venera ca pe un semizeu. Iar asta a ajutat-o să revină la viață.

Dar s-a izolat de lume. La început, nu a vrut să dea ochii nici cu rudele ei. Nu primea în vizită pe nimeni. Nu făcea decît ce i-a cerut soțul ei, nimic mai mult. Așa că, încet, s-a înstrăinat de cei din

lumea lor. Cît timp a mai trăit socrul ei, oaspeții lui mai treceau și pe la ea, dar după moartea lui Péter Abády nu o mai vizita nimeni. Ceea ce a avut urmări nefaste. Omul nu poate trăi de unul singur, toți avem nevoie de cineva cu care să mai schimbăm o vorbă, de cineva care să ne răspundă la întrebări, fie și numai repetîndu-ni-le, aidoma unui ecou. Iar ea era o ființă milostivă, cu inima bună, căreia îi plăcea să facă pe zîna cea bună, să ajute, să salveze suflete, să pară providențială. Așa că s-au găsit cîte unii care și-au dat seama de slăbiciunea ei, folosindu-se de ea, mai cu seamă pentru că, oricît de temeinic ar fi buchisit femeia cele scrise de soțul ei despre lingușeală, tot nu a fost în stare să se folosească de ele.

Așa a ajuns în preajma ei și Kristóf Ázbej, un avocat care tăia frunză la cîini pe la Turda și pe care l-a întîlnit cu ocazia unui proces fără nici o miză și care a început să-l ridice în slăvi pe răposatul ei soț. I-a explicat și că el, spre deosebire de restul procatorilor, era întotdeauna de partea dreptății, așa că trăia de pe o zi pe alta. Bătrîna doamnă Abády înghiți imediat momeala. I se făcu milă de el și începu să-l copleșească cu tot felul de sarcini. În cele din urmă a ajuns să devină mai marele peste întreaga gospodărie, poziție cu care să lăuda numai în afară, tăinuind-o în ochii contesei, pentru care a rămas doar domnul Ázbej.

A reușit să se facă atît de indispensabil încît pînă la urmă tocmai ea, contesa Róza, i-a cerut – pentru că el, ferească sfîntul să fi adus vorba de asta – să se mute la Dienești, în curia domnului Péter, ca să-i fie tot timpul la îndemînă.

Tot ca urmare a milostiveniei sale s-au aciuit în jurul ei și două femei mai în vîrstă. Una era doamna Tóthy, văduva unui cantor reformat, iar cealaltă una pe nume Baczó, despre care umbla vorba că fusese bucătăreasă la Dej. Cele două locuiau deja în castel, iar cînd iarna doamna Abády se muta la Cluj, ele o însoțeau, fiind mereu alături de ea în salon, luînd masa împreună și croșetînd cot la cot cu ea. Doamna Tóthy supraveghea țesăturile făcute în casă și pritocea tincturile de levănțică, iar doamna Baczó era căpetenia compoturilor. Adevărul e că amîndouă erau foarte pricepute.

Dar sarcina lor principală era să asculte tot ce spunea stăpîna casei și să îi dea mereu dreptate. Erau aidoma corurilor din tragediile antice grecești, care comentează spusele personajelor principale, încuviințîndu-le. Tot ele îi serveau și bîrfele, fie din casă, fie

culese de pe afară. Dar nu se bîrfeau niciodată, nici între ele, nici pe Ázbej, care era destul de inteligent ca să le țină partea, formînd un fel de triumvirat, în care două dintre ele erau femei și numai el singur, bărbatul.

Tacit, își împărțiseră între ei imperiul Abády, așa cum Octavianus, Antonius și Lepidus împărțiseră Imperiul Roman. Ázbej domnea peste păduri și agricultură, în timp ce femeile dominau grădinile de zarzavat și șleahta de servitori. Desăvîrșita lor alianță, cu atît mai solidă cu cît era spontană, le aducea tot felul de mici profituri și îi făcea atotputernici. Numai în treburile hergheliei și ale minunatelor grajduri nu puteau să-și bage nasul, pentru că, în privința lor, contesa Róza nu le cerea niciodată părerea.

*

După prînz, în ziua în care s-a întors acasă, Bálint își savura cafeaua alături de mama lui, în sufragerie.

Róza Abády trona la mijlocul canapelei din fața mesei uriașe. La cele două capete erau cucoanele care, din respect, nu se așezau niciodată în vreunul din fotoliile care străjuiau masa, ci stăteau pe niște scaune rigide, cu spătarul înalt. Bálint nu prea știa care dintre ele e doamna Tóthy și care Baczó, ambele fiind la fel de corpolente, de butucănoase, la fel de creole și de șatene, cu ochii bulbucați și cu fețele pleoștite. Amîndouă păreau o reclamă vie a bucătăriei ardelene. De fiecare dată cînd se întorcea acasă, era nevoit să rememoreze că doamna Tóthy avea gușa răsfrîntă în trei valuri, iar doamna Baczó numai în două. Alte deosebiri nu prea vedea între ele, nici în glasurile, nici în gesturile, nici în vorbele lor.

Ambele croșetau de zor, în același ritm, înțepenite în scaunele lor, iar pe masă, în fața contesei Róza, trona vasul chinezesc de lac în care-și ținea lucrul de mînă. Dar acum ea nu se apucă de treabă cu degetele ei mici și grăsuțe, ca de copil, ci îl trase de braț pe Bálint alături de ea, pe canapea, și îl copleși cu întrebările, fără să-i dea drumul:

– Hai, spune-mi! Povestește-mi, pe unde ai umblat? Ce ai mai văzut? – admirînd cu ochii radioși fața băiatului.

Iar Bálint începu să-i povestească pe îndelete despre vînătoarea de la Simonvásár, pe cine a întîlnit acolo, apoi despre evenimentele politice de la Budapesta. Iar mama nu-și lua ochii de la el. Probabil

că nici nu era prea atentă la ce-i spunea, ci doar îl privea, plină de admirație, întrerupîndu-l din cînd în cînd:

– Și nu ai răcit? Ești sănătos? – iar atunci îl strîngea și mai tare de mîna pe care i-o tot ținea cu înfrigurare, vrînd parcă să se convingă și mai bine că el era cel care îi vorbea, cel pe care-l privea acum în față.

– Sper că acum ai să rămîi acasă. Că nu mai pleci cu una, cu două. Trebuie să rămîi, pentru că azi-mîine începe carnavalul... iar pe aici sînt o mulțime de fete, una mai frumoasă ca alta...

– Da, da! – spuse doamna Thóty.

– Așa e! – mai spuse și doamna Baczó, ca apoi să croșeteze amîndouă mai departe tăcute.

– N-ar strica să te mai uiți la ele, ca să te așezi și tu la casa ta!

Această aluzie la căsătorie îl făcu pe Bálint să-și amintească brusc de Adrienne. I se păru pentru o clipă că îi vede chipul aievea.

– Voi rămîne acasă o bună bucată de vreme, mamă! – și îi duse mîna la buze, voind parcă să-și pecetluiască jurămîntul. Dacă vor fi alegeri anticipate, ceea ce este foarte verosimil, s-ar putea să nu mai accept un nou mandat.

Contesa Róza își împreună palmele, cu fața serioasă.

– De ce n-ai accepta?

– Încă nu m-am hotărît definitiv, dar cele văzute acolo m-au decepționat amarnic.

– Cel mai bine ar fi dacă ai prelua tu problemele întregului domeniu. Eu nu mai prididesc cu cîte am pe cap. Sînt bătrînă și nu mă mai țin picioarele să alerg de colo pînă colo. Tu ești tînăr, ești bărbat, poți să te ocupi de toate. Oricum, după ce mor, totul va fi al tău.

Și, întorcîndu-se către cele două companioane, mai adăugă:

– Păi nu-i așa că am dreptate?

– Așa e! – îi răspunse doamna Tóthy.

– Într-adevăr! – mai spuse și doamna Baczó.

– Mai întîi ar trebui să învăț – spuse Bálint – pentru că nu m-am mai ocupat niciodată cu asemenea lucruri.

Dar i-a acceptat propunerea bucuros, pentru că se mira deja de multă vreme ce venituri modeste îi aduce mamei sale averea lor considerabilă.

– Voi avea nevoie de cîteva luni ca să mă pun la curent cu problemele moșiei, apoi voi fi la dispoziția ta, chiar dacă voi rămîne și deputat, dacă vrei neapărat asta.

– Vai, ce bine-mi pare, ar fi minunat. Pe mine vei putea conta și în continuare. Sărmanul tău tată a vrut ca eu să conduc singură întreaga gospodărie, dar acum, că ai devenit bărbat în toată firea, probabil că și el ar fi de acord să-ți predau ție ștafeta. Nu-i așa că ar fi de acord? – le întrebă ea pe cele două grăsane.

– Păi de ce n-ar fi de acord?

– Probabil că și el ar face la fel – îi răspunseră cu fermitate cele două, care nu-l văzuseră niciodată pe Abády Tamás, dar apelau mereu la memoria lui, ori de cîte ori simțeau nevoia să o facă.

– Am să-i cer lui Ázbej, de îndată ce se întoarce, să-ți arate toate socotelile, toate contractele și să-ți explice tot ce trebuie să afli.

– Ce a spus, cînd se întoarce?

– Mi-a promis că vine la Cluj încă înainte de Crăciun.

– Așa e, zicea că așteaptă prima pomană a porcului și vine! – îi întăriră vorbele cele două, care le știau pe toate.

*

Și într-adevăr, în cîteva zile Ázbej era deja acolo și se apucă, servil, să îndeplinească ordinele contesei. Îi aduse lui Bálint la cunoștință cît de fericit era să-l știe stăpînul lui. Se îndoia din șale, la fiecare al doilea, al treilea cuvînt, așezat doar pe muchea scaunului, încercînd să-și exprime din tot trupul imensul respect de care se simțea cuprins.

Bálint l-a văzut adeseori pe Ázbej, cînd venea la Dienești cu tot felul de treburi, dar nu mai stătuse niciodată de vorbă cu el.

Pînă atunci a avut sentimentul că mamei lui nu îi plăcea ca el să se amestece în problemele ei administrative. I se părea că prefera să treacă sub tăcere deciziile pe care le lua, pentru că, de cîte ori venea vorba despre ele, nu se plîngea decît în linii mari de arendași sau de cheltuielile mari, fără să-i spună, de fapt, mai nimic. De aceea, Bálint se ferea să stea de vorbă cu Ázbej, ca nu cumva ea să aibă impresia că vrea să culeagă informații pe la spatele ei. Așa că acum îl asculta prima oară pe Kistóf Ázbej. Îi făcea o impresie destul de bună. Arăta destul de straniu, dar asta nu era o noutate pentru el. Era un om mărunt, cu un început de burtă, cu brațele și picioarele

scurte. Avea căpățîna rotundă, ca o minge, cu părul negru tuns la fel, scurt, ca barba care-i ajungea pînă sub ochi, creînd impresia că poartă deasupra reverelor un arici. Dar din mijlocul globului de țepi întunecați te priveau ochii lui bulbucați, care sclipeau de inteligență. Iar cînd, din desișul firelor de păr, își deschidea gura măruntă, cu buzele roșii sîngerii, rostea fraze coerente și bine gîndite. Cifrele și datele erau toate la locul lor. Spunea că lucrurile erau în cea mai perfectă ordine, totul se petrecea după indicațiile doamnei contese. El nu făcea decît ceea ce i se poruncea și întrucît ceea ce i se poruncea era corect. Iar uneori, cînd Bálint observa ceva învechit sau chiar surprinzător, aducea și un alt tip de explicații:

– Aceasta a fost intenția răposatului domn conte, a fost înțeleapta sa previziune...

Erau argumentele de care s-a folosit mai ales în legătură cu exploatările forestiere, care se făceau fără nici un plan, după vechile obiceiuri.

Ázbej s-a retras exclamînd că el va duce la îndeplinire bucuros toate indicațiile contelui Bálint. Părea plin de solicitudine. Nimic nu-i trăda intenția să facă tot ce-i stă în putință ca tînărul să nu aibă o privire de ansamblu, ca să nu schimbe nimic în mersul treburilor de pe moșie. Luase această hotărîre încă din clipa în care a citit rîndurile trimise de devotatele doamne Tóthy și Baczó, care se grăbiseră să-i scrie tot ce discutase Róza Abády cu fiul ei, în după-amiaza aceea, ce i-a spus mama și ce a răspuns fiul.

În această situație erau două aspecte importante. Primul era ca Bálint să rămînă deputat, pentru că atunci nu ar avea cum să stea tot timpul acasă. Pentru că altminteri și-ar da seama imediat de cîte una-alta. Ce-i drept, Ázbej nu făcea nimic ilegal – nici pomeneală, nu se complica cu asemenea matrapazlîcuri! Dar se îngrijea să tragă, din toate tranzacțiile, cîte un mic folos. Uneori chiar și unul mai măricel. În cazul năimelilor mai mărunte – la moară, la dîrstă, la crîșmă – i se aduceau „cadouri". Morarul știa cîți curcani și cîte gîște era birul, cîrciumarul cîte poloboace de vin sau cîte căpițe de fîn, iar alții îi iernau puzderia de vite, care vara își duceau veacul pe pășunile de la Dienești, în cirezile stăpînilor. Animalele lui erau răspîndite pe tot cuprinsul moșiei, iar oile lui își petreceau vara, fără nici o simbrie, pe pășunile luate în năimeală de cîte un cioban sau altul, bineînțeles, fără știrea contesei Róza. La început, cînd

Ázbej abia se aciuise pe acolo și încă nu se apucase de șiretlicuri în stil mare, chiar dacă îl mai dădea de gol uneori cîte un slujitor sau un intendent furios, ieșea mereu basma curată, iar petentul rămînea pe drumuri. Așa că, de la o vreme, contesa nu mai primea decît reclamații anonime, pe care nici nu se ostenea să le citească, după cum o sfătuise și răposatul ei soț. Așa că Ázbej era stăpîn pe situație, mai ales pentru că închidea și el ochii la micile învîrteli ale celor de sub mîna lui. Dar dacă tînărul conte ar rămîne tot timpul acasă, lucrurile ar ieși ușor la iveală.

Pe de altă parte, era foarte important să-i găsească tînărului conte o ocupație – măcar așa, de formă. Dar nu în agricultură și nici în înțelegerile cu arendașii. Nici pomeneală de așa ceva! Ci, mai degrabă, în silvicultură. Din cîteva aluzii, Ázbej și-a dat seama că Bálint avea idei reformatoare în acest domeniu: planuri de exploatare, joagăre cu aburi, împăduriri sistematizate. Ei bine, facă-se voia lui. Era o chestiune plină de riscuri și care cerea timp. Așa că n-avea decît să se apuce de treabă. El îl va îndruma pe această cale, să vadă ce înseamnă să se ia la harță cu moții care dădeau iama prin pădurile lor! Va avea ce să facă, din belșug!

Mînat de aceste planuri, imediat după sărbători, îl chemă pe șeful pădurarilor de la Beliș, ca să i-l prezinte lui Bálint. A fost o idee excelentă. Pentru că, pe cît de bună impresie i-a făcut Ázbej, pe atît de antipatic i-a fost Kálmán Nyiressy, tartorul pădurarilor. Era un domn de modă veche, cu o barbă albă, impunătoare, cu un nas roșu, de bețiv, care a început din prima clipă să pufăie din pipa lui din spumă de mare. Și care i-a mărturisit din capul locului, cu franchețea lui de cocon provincial, că de mai bine de zece ani nici n-a pus piciorul în pădure – „și de ce m-aș și duce, mă rog, doar cunosc toți copacii, de parcă ar crește în camera mea!" – dîndu-și astfel arama pe față, că nu avea habar de nimic. Cînd Bálint i-a spus că, după anul nou, vrea să urce pe munte, bătrînul Nyiressy a izbucnit în hohote de rîs:

– Nu știți ce vă așteaptă, domnule conte! Iarna nici ursul nu se încumetă pe acolo, nici păsările nu zboară!

Abia la intervenția lui Ázbej i-a promis că îi va pregăti caii și însoțitorii, numai să-l anunțe din timp.

– Faceți cum credeți, dar nu va ieși nimic din asta. Totuși va fi o onoare să fiți oaspetele meu pentru cîteva zile și să gustați vinul

meu excelent. Dar să urcați pe culme – hahahah! – asta e imposibil! – și părăsi încăperea.

După Anul Nou, la 5 ianuarie, Tisza a dizolvat Parlamentul și a programat noile alegeri pe 28. Așa că Bálint a fost nevoit să-și amîne excursia pe munte pînă prin februarie, ca să aibă timp să se ocupe de discursul său electoral, fiindcă se hotărîse să accepte o nouă candidatură la Lelința. Era încă o sforărie inteligent ticluită din partea lui Ázbej.

Pe vremea aceea, trăia la Cuci un mic nobil tînăr, pe nume Jankó Cseresnyés. Fusese pentru o scurtă vreme stagiar la prefectură, de unde, din motive necunoscute, a fost repede dat afară. Apoi s-a ocupat mai cu de toate. A fost agent de asigurări, a făcut comerț cu cai, cu batoze folosite, cu viței și altele, pentru că nu se dădea înapoi de la nimic. Își ducea traiul de la o campanie la alta, pentru că adevărata lui chemare era cea de agent electoral. În asta era as. Avea o voce tunătoare, cu care acoperea orice hărmălaie, făcîndu-i mereu pe oameni să rîdă, cu umorul lui spumos . De aceea alegerile erau o binefacere pentru el. Așa că ținea discursuri peste tot, în slujba oricărui partid, chiar dacă se simțea atras mai degrabă de opoziție, dar cei de la putere plăteau întotdeauna mai gras. Așa că Ázbej îl chemă de îndată la Lelința pe acest Jankó Cseresnyés, pe care-l folosea adesea și ca samsar, ordonîndu-i să-i aducă de îndată la Cluj o delegație care să-i ceară tînărului Abády să nu-i lase de izbeliște, pentru că ei nici nu vor să audă de alt candidat, atît de mult țin la contele lor.

La 7 ianuarie, delegația se prezentă la castel. Erau vreo zece: doi funcționari în surtuce, farmacistul și notarul în redingote cu găitane, judecătorul, niște indivizi în vestoane bleumarin, dar și cîțiva în cojoace, pentru că Jankó Cseresnyés avusese grijă să-și aleagă oamenii din toate păturile sociale. Aduseseră cu ei și o petiție, cu două sute de semnături, prin care alegătorii îl rugau pe deputatul lor să nu-i părăsească. Judecătorul – care pretindea să i se zică primar – ținu o cuvîntare, care îl nemulțumi pe Jankó Cseresnyés, așa că luă și el cuvîntul, aducînd vorba despre toate cele care îi ungeau la suflet pe unguri: blestemații de nemți, constituția milenară, monopolul tutunului, Kossuth Lajos și impozitele mari, dar și despre iluștrii înaintași ai lui Abády și despre folosirea neîngrădită a fîntînilor de sare.

Bálint se simți, fără să vrea, flatat de afecțiunea oamenilor față de el, așa că acceptă mandatul, pe baza programului său inițial, ca apartinic, bazat pe principiile din '67.

Își ținu discursul electoral la 14 ianuarie, din fereastra de la etajul primăriei, în fața mulțimii adunate în piața centrală din Lelința. Entuziasmul nu a fost prea mare, doar ici-colo au răsunat cîteva urale, dar cei mai mulți l-au ascultat în tăcere, poate doar pentru că oamenilor le era frig, își spunea în sinea lui Bálint, în timp ce se întorcea la Cluj. Așa i-a explicat atmosfera glacială și Ázbej, care l-a însoțit tot drumul, de la Cluj și înapoi.

– O să meargă ca pe roate – i-a mai spus el, cînd s-au despărțit, la Luduș.

Dar nu era nici pe departe adevărat.

Agitația deșănțată, pornită de la Budapesta, s-a răspîndit în toată țara.

Așa-zisa „călcare în picioare a legii" de către Tisza a ridicat în picioare întreaga suflare ungurească. Coalizarea grupărilor moderate ale opoziției cu extrema stîngă, fuziunea celor din jurul lui Apponyi cu pașoptiștii, promisiunile coaliției din opoziție referitoare la zonele de liber schimb, la băncile independente și la armata proprie – adică visele naționale cele mai ardente ale naționaliștilor, folosite de toți demagogii – precum și lupta declarată împotriva guvernului, creaseră o atmosferă căreia puterea, cu tot aparatul ei uriaș, nu mai reușea să-i facă față.

Majoritatea oamenilor se simțeau cuprinși de un elan aproape revoluționar, opozanții aveau cu toții o aură de martiri, de parcă ar fi îndurat exilul și temnița laolaltă cu Rákóczi și cu Kossuth.

Această încrîncenare contestatară s-a instaurat și la Lelința. Articolele de fond de la Budapesta au ajuns pînă acolo, iar oamenii își dădeau ziarele din mînă în mînă. Atmosfera era tot mai pașoptistă, iar cei care pînă atunci își vînduseră voturile cui voia să le cumpere deveniseră mai de stînga, mai cu seamă pentru că deputatul lor nu era un bancher din capitală, gata să-i plătească, ci doar proprietarul lacului, din care ei nu aveau nici un folos. Așa că lozinca lor era: „Nu avem nevoie de Abády, nouă ne trebuie unul de la '48 sau fie și de la '49!"

Ázbej și-a dat seama care era situația, la fel ca Cseresnyés, care i-a spus-o administratorului grăsan în față, că în felul acesta nu vor

face nici o ispravă, pentru că aici e vorba de bani, de mulți bani și nici cu asta nu vor merge la sigur. Au bombănit așa, retrași o vreme, au și pus cîte ceva pe hîrtie, iar în buzunarul lui Cseresnyés s-a strecurat pînă la urmă și un teanc de bancnote.

După două zile, Ázbej s-a prezentat la Cluj, cerîndu-i contesei Róza o audiență de taină, între patru ochi.

Róza Abády le ceru imediat celor două doamne de companie, Tóthy și Baczó, să părăsească încăperea și îl privi curioasă pe Ázbej, care nu mai înceta cu temenelele. Acesta se avîntă într-un discurs debordant.

Îi aminti cît de fidel i-a fost de-a lungul anilor. Cît de mult ținea el la interesele doamnei contese și la renumele fiului ei. Făcu o digresiune îndelungată asupra trecutului glorios și a prestanței familiei. Apoi i-a prezentat atmosfera de la Lelința. Cît de porniți sînt oamenii. Așadar alegerea tînărului domn este în mare pericol. Pentru că, de două zile, a apărut și un contracandidat! Un terchea-berchea, un nimeni. Un stagiar rămas pe drumuri. Unul pe nume János Cseresnyés. Un om de nimic, dar un orator care știe să le ia oamenilor mințile și e în stare de orice. Un demagog fără scrupule, care otrăvește conștiințele. Dar el, Ázbej, nu ar fi în stare să suporte rușinea ca un conte Abády să fie învins, mai ales de un asemenea pierde-vară, de cea mai joasă speță. Ar fi ceva înfiorător! Nu a închis ochii toată noaptea de griji. Dacă tînărul conte nu și-ar fi prezentat candidatura, dacă nu și-ar fi ținut discursul electoral, mai treacă-meargă. Dar acum, după ce toate ziarele au scris că se prezintă, retragerea lui ar fi o rușine. Pînă și gîndul că moștenitorul de la Dienești ar putea fi înfrînt de o asemenea lepădătură ar fi o catastrofă.

– Și ce e de făcut?! E îngrozitor! Nu putem accepta una ca asta! – exclamă sărmana contesă Róza, privindu-l disperată pe Ázbej.

Iar acesta începu din nou să vorbească, explicîndu-i că el nu ar fi îndrăznit niciodată să vină cu asemenea soluții, chiar dacă ele sînt folosite mai peste tot. În trecut, chiar și mandatul de la Lelința a fost cumpărat, doar alegerea anterioară a contelui Bálint a fost una cinstită. Însă acesta este năravul cu care au fost învățați electorii. Așteaptă să fie plătiți. El nu ar fi îndrăznit să-i spună una ca asta, dar dacă doamna contesă l-a întrebat, i-o spune în față, că altă soluție nu vede.

– Cît? – îl întrebă doamna Abády, după ce stătu o clipă pe gînduri.

Discursul lui Ázbej o impresionase profund. Mai ales prin ideea că fiul ei, Bálint Abády, urmașul unor principi și guvernatori, ar putea fi înfrînt în alegeri de un stagiar fără nici un căpătîi. Simțea din nou clocotindu-i în vene trecutul ei de mică prințesă, mîndria aceea nemărginită cu care se plimba, fetiță fiind, de una singură prin încăperile uriașe de la Dienești, străjuită de portretele tăcute ale înaintașilor familiei, despre care aflase din fragedă pruncie că unul a fost guvernator, altul un mare comandant, iar celălalt general în armata lui István Báthory. Nu ținea atît la vechimea arborelui lor genealogic, cît mai degrabă la rolul ilustru jucat de strămoșii ei de-a lungul istoriei, pentru ca, odată rămasă văduvă, această mîndrie să i se întețească, doar era din nou stăpîna absolută asupra întregului domeniu, precum fusese și odinioară, cînd nimeni nu îndrăznea să i se opună, la fel ca acum, cînd toate se petreceau numai și numai după voia, după porunca ei – sau cel puțin așa credea ea că se întîmplă.

– De cîți bani ai nevoie? – îl întrebă ea din nou, văzîndu-l pe Ázbej că ezită să-i răspundă.

– E greu să vă spun o sumă exactă, dar cu patruzeci de mii de coroane cred că am putea să o scoatem la capăt.

Doamna Róza se ridică, se apropie cu pași mărunți de măsuța din lemn de trandafir din fața ferestrei, se așeză, trase unul din sertare, dar nu scoase nimic, ci începu să cotrobăiască. Nu voia să se afle unde, cîți bani ascundea, fără să bănuiască măcar că Ázbej nu doar că știa mai bine decît ea situația ei financiară, ba mai lua și avansuri de la bănci, pe seama conturilor ei. În cele din urmă scoase un mic livret de economii și încuie sertarul la loc.

– Pe acest livret sînt patruzeci de mii șapte sute de coroane, plus dobînzile pe un semestru. Rezolvă treaba cu ei!

Apoi i se trezi instinctul de zînă binefăcătoare, rolul care credea că i se potrivește cel mai bine și mai adăugă:

– Fiului meu să nu-i spui o vorbă. Nu aș vrea să afle ce sacrificiu am făcut pentru el.

Asta îi convenea lui Ázbej, așa că îi promise solemn că nu va sufla o vorbă. Plecă, iar după cîteva zile îi trimise contesei o telegramă: „Totul este în ordine" – iar în seara dinaintea alegerilor, alta: „Victoria este asigurată."

În dimineața zilei de 20 ianuarie sosi o nouă veste: „Contracandidatul retras. Unanimitate. Felicitări cu plecăciuni, Ázbej".

În ziua următoare se prezentă din nou în fața contesei Róza, aducîndu-i 5225 de coroane și 47 de filleri, cît reușise să economisească. Apoi îi prezentă decontul exact al restului de bani cheltuiți. Contesa îl lăudă pentru cinstea de care a dat dovadă și era foarte fericită.

Apoi măruntul trepăduș se duse la Bálint, în fața căruia nu mai avu un succes la fel de strălucit.

Fiindcă Abády a rămas foarte surprins cînd, cu zece zile mai înainte, citise în *Ellenzék* (Opoziția) că Cseresnyés, propriul lui agent electoral, și-a depus și el candidatura la Lelința, devenind astfel contracandidatul lui. Așa că îi trimise o telegramă lui Ázbej, cerîndu-i explicații. Acesta infirmă vestea. Dar mai tîrziu i-o confirmă printr-o scrisoare, în care îi arăta că „nemernicul ne-a înșelat", dar îl asigura că nu va fi nici o problemă. Prefectul telegrafie și el, ca să-și exprime îngrijorarea. Apoi urmă un nou schimb de scrisori între Bálint și Ázbej, care-i scria să nu-și facă griji și că nu ar fi fost indicat, ba chiar o imprudență ca Abády să-și facă din nou apariția prin circumscripție. Ca, în ziua alegerilor, să apară știrea despre retragerea lui Cseresnyés.

Abády simțea că era ceva dubios la mijloc. Nu avea de unde să știe ce se întîmplase, dar simțea că ceva nu e în regulă. Așa că, atunci cînd Ázbej își făcu apariția, îl primi cu răceală.

– Vreau să știu: ce înseamnă toate astea? – îl întrebă el sever.

Ázbej a început să-i înșire verzi și uscate. Cum că alegătorii nici nu au vrut să audă de altcineva decît de domnul conte, că Cseresnyés, neavînd nici un partid, și-a dat seama că totul era zadarnic, că însuși el, Ázbej, l-a convins să se retragă.

Bálint nu credea un cuvînt.

– Dar atunci de ce mi-ai scris că ar fi imprudent din partea mea să apar pe acolo?

Aceasta era o întrebare delicată, la care i-a răspuns că a existat totuși și un partid de opoziție și nu ar fi vrut ca domnul conte să fie expus la tot felul de insulte.

– Bine, dar dacă individul acela a avut un partid în spatele lui, atunci de ce s-a retras?

În clipa aceea, Ázbej și-a dat seama că era momentul să-i dea socoteală despre cîteva dintre cele pe care le-a întreprins.

Dar bineînțeles că nu despre toate. Tocmai își deschisese gura mică, ce i se bănuia în dosul desișului bărbii, ca să-i mărturisească – nu despre faptul că, în data de 14, cînd s-au despărțit, el avea deja în buzunar scrisoarea de retragere a lui Cseresnyés. Și nici despre aceea că, în preziua alegerilor, din cele 40.000 de coroane primite de la contesă, i-a dat candidatului de paravan 15.000, reținînd în buzunarul lui mai mult de 20.000 – ci doar atît, că doamna contesă i-a dat o sumă oarecare, cu ajutorul căreia el a aranjat acest rezultat îmbucurător. Cînd Bálint își continuă întrebarea cu un enunț categoric:

– Țin să-ți aduc la cunoștință că dacă voi descoperi în dosul acestor alegeri vreo afacere necurată, nu voi accepta mandatul!

Ei! Nici chiar așa! În cazul acesta nu mai era dispus să recunoască nimic. Mintea lui ageră schimbă imediat macazul. Ticlui pe dată altă poveste:

– Cred că a avut un rol important și faptul că acest Cseresnyés a făcut ceva boacăne, în perioada lui de stagiar, iar domnul prefect i-a transmis că știe de ele.

Și se avîntă într-o poveste plină de amănunte:

– În dimineața alegerilor a venit cineva la Cseresnyés, pentru că oamenii au văzut o sanie de la oraș, care s-a oprit în fața casei lui, și un străin intrînd la el. Apoi au plecat împreună și au intrat la președintele comisiei electorale.

În timp ce povestea, fantezia lui începea să prindă aripi. În cele din urmă știa pînă și că sania era trasă de un cal plăvan și de unul sur.

Abády îl asculta în tăcere, apoi îl lăsă pe Ázbej în plata Domnului. Nu credea mai nimic din ce-i spusese, însă, cum nu avea habar de sacrificiul făcut de mama lui, nu găsea nici el alte explicații. Dar impresia bună pe care i-o făcuse Ázbej inițial începu să se destrame.

După alegerile generale, Partidul Liberal, care era la cîrma țării din 1878, a rămas în minoritate, ceea ce era un eveniment de o importanță capitală, care a surprins pe toată lumea. Chiar și pe liderii opoziției, care, acum, erau în situația delicată să-și pună în practică promisiunile bombastice. Peste tot era o atmosferă apăsătoare,

prevestitoare de furtună. Lumea se pregătea de confruntarea dintre coroană și parlament. Totul era atît de neașteptat și de incitant, încît Bálint acceptă mandatul, pentru că voia să fie de față acolo unde se va hotărî soarta țării, poate va fi și el de folos, poate-și va face și el datoria, nici el nu știa prea bine cum...

II

După alegeri, la începutul lui februarie, au început balurile la Cluj. Familiile cu fete de măritat se adunaseră deja, chiar și cele care pînă atunci rămăseseră la țară. O fi fost politica așa și pe dincolo, dar era mai important ca tinerii să se cunoască, domnișoarele să fie invitate la dans, iar domnișorii să fie primiți în saloane.

Tot atunci s-a mutat la oraș și familia Milóth, după cum dictau obiceiurile locului, iar mama Milóth le-a vizitat, la rînd, pe toate bătrînele doamne, pe cîte șapte-opt într-o singură zi.

Și-au prezentat onorurile și văduvei Abády, care, chiar dacă nu mai ieșea niciodată din casă, era una dintre cele mai distinse persoane din urbe și avea pretenția îndreptățită să fie vizitată. În jurul orei patru, majordomul le anunță pe doamna și domnișoarele Milóth.

Contesa Abády croșeta și acum în mijlocul canapelei din dreptul mesei uriașe, flancată de-o parte și de alta de doamnele Tóthy și Baczó, pe scaunele lor cu spătarele înalte. Bálint tocmai ieșise, pretextînd că sosise unul din pădurarii cu care voia să pună la punct amănuntele călătoriei sale în munți, fiindcă se hotărîse ca peste două zile să plece la Beliș. Ceașca lui de cafea era încă pe masă, în fața fotoliului din care tocmai se ridicase.

– Invit-o pe contesa Milóth să intre – îi spuse ea servitorului venit să adune serviciul de cafea, iar cele două doamne de companie ieșiră tăcute pe ușa laterală.

Intrară foșnind mămica Milóth împreună cu Judith și Margit. După pupăturile simbolice și mîna sărutată cu reverență, se așezară în fața contesei, cu mama la mijloc, între cele două fete, și porniră discuția despre perspectivele balurilor, întrebîndu-se oare cîte fete

vor veni de data aceasta, cîte ocazii vor avea să se prezinte și de cîte ori se va dansa.

Discutară și despre modă: oare se va purta boa sau șaluri, tinerele fete vor fi în rochii de tul sau de mul?

Erau abia la începutul acestui subiect palpitant cînd se deschise ușa și apăru din nou Bálint. S-a întors pentru că recunoscuse pe fereastră plăvanii aceia costelivi pe care îi admirase pe drumul de la Șiclod. „S-ar cuveni să le salut pe aceste doamne – își spuse el – doar am fost în casa lor de la țară." Simțea nevoia unui alibi, deoarece tinerii nu prea participau la asemenea vizite de curtoazie.

Doamna Milóth se bucură nespus să-l vadă. Considera un semn bun că s-a întors numai ca să le salute. Era oare de dragul Judithei? ... – sau pentru micuța Margit? Ei îi era totuna. Își afișă, pentru orice eventualitate, cel mai dulceag zîmbet de care era în stare fața ei acrită de vreme. Apoi continuă discuția tocmai începută:

– Da, anul acesta vor fi o mulțime de baluri, foarte multe. Noroc cu Adrienne, care le va însoți pe fete, pentru că eu nu mai rezist să-mi pierd nopțile.

– A venit și Adrienne? – o întrebă doamna Abády.

– Încă nu, dar sosește poimîine sau poate duminică, împreună cu Pali Uzdy. Oricum, pînă atunci încă nu va fi nici un bal. Doamna Domokos Uzdy, soacra ei, a ajuns deja, împreună cu nepotica și cu guvernanta englezoaică. Vor locui cu toții la ea, pe calea Mănăștirului, le-a cedat tot parterul vilei.

– Dar e foarte departe! – se îngrozi doamna Róza, fiindcă la Cluj distanțele se măsurau altfel decît în capitală.

– Ai dreptate, dar vor aduce două trăsuri și așa va fi mai ușor.

Apoi discuția reveni la modă.

Bálint așteptă preț de cîteva fraze, apoi își luă rămas bun de la ele. Își aminti că pădurarul încă îl aștepta afară. Cînd să iasă din salon, micuța Margit Milóth îi aruncă o privire cu un zîmbet abia perceptibil în colțul buzelor.

Pădurarul era în vestibul.

– Ia spune-mi – îl întrebă Bálint – în ce stare e acum drumul pînă sus, la Beliș?

– De la Huedin pînă la Călata e bun, pentru că e umblat. Dar de acolo e destul de greu, mai ales după ultima ninsoare. Ar fi mai bine dacă s-ar bătuci un pic.

– Așa zici dumneata?

– Da, mai ales în sus, pentru că sania se afundă în zăpadă. Dar nu-i nimic, domnule, tot om ajunge noi pînă acolo, dar mai încet. Deci, pe poimîine, la prînz?...

– Știi ce – îi spuse Bálint îngîndurat – hai să mai așteptăm o săptămînă, poate se mai curăță drumul!

– Deci să aduc joia viitoare caii?

– Om mai vedea ce o să fie. Am să-ți dau eu de veste.

*

În zilele următoare, Bálint se ocupă cu echipamentul. Avea cam de toate, fiindcă petrecuse o iarnă întreagă la ambasada din Stockholm, unde sporturile de iarnă erau deja foarte apreciate. Totuși mai avea și cîteva cumpărături de făcut.

Cam la a treia zi după vizita doamnelor Milóth, pe înserat, cînd tocmai ieșea dintr-un magazin, Bálint se întîlni cu Adrienne.

Era încă destul de departe, dar îi recunoscu de îndată mersul elastic cu care se apropia, însoțită de doi bărbați. La dreapta ei era Ádám Alvinczy, iar la stînga Pityu Kendi. Ambii aveau agățate patine de umeri, Ádám mai avea și o cutie de metal pentru gustare și un sac croșetat, probabil cu patinele femeii, iar Pityu căra o pătură de blană și un termos mare. Discutau binedispuși.

Bálint se întreba dacă mai era oare supărată pe el sau l-o fi iertat? Dar Adrienne era deja în fața lui și îi întinse prietenește mîna delicată:

– Iată că am sosit! – îi spuse ea veselă, iar ochii ei de culoarea chihlimbarului nu erau adumbriți de nici o amintire.

De parcă scena aceea de pe banca din grădină nu s-ar fi întîmplat niciodată, precum nici despărțirea rece de pe terasa de la Variaș... Era radioasă și binedispusă.

– Mergem la patinoar. Gheața e minunată!

– Dar e aproape întuneric!

– Cu atît mai bine! Seara nu mai e aproape nimeni acolo. Sau te pomenești că nu e *comme il faut?* E ceva revoltător chiar și pentru tine, ÁB? – îl întrebă ea cochet.

– Vai, nici pomeneală!

– Și ne vom lua gustarea acolo, pe o bancă. La minus zece grade îngheață orice bănuială, nu-i așa Ádám Ádámovici? – și își ridică

provocator nasul puțin coroiat, rîzînd către Alvinczy, al cărui tată se numea tot Ádám, iar ea, fiind ahtiată după literatura rusă, îl botează în felul acesta, muscălește.

La care băiatul mormăi ceva imposibil de deslușit.

– Ce păcat că nu ai patinat niciodată, ÁB! E o plăcere de nedescris!

– Am învățat între timp, cît am fost în Suedia...

– Atunci vino cu noi! Hai, vino! – îi spuse Ady, cu o căldură neașteptată în glas. Încă nu m-ai văzut niciodată pe gheață! Vino și nu o să-ți pară rău!

– Bine! Dau o fugă pînă acasă, ca să-mi iau patinele, poate vă mai găsesc acolo.

Se despărțiră și Bálint o luă la goană. Cotrobăi o bună bucată de vreme prin sertare, lăzi, pînă ce-și găsi bocancii și patinele. Cînd era gata de drum, se gîndi că era deja prea tîrziu, nu mai avea rost să pornească, dar dacă a apucat să-i promită, era nevoit să-i onoreze invitația, mai ales pentru că nu mai era supărată pe el!

Pe cînd ajunse în parc, se lăsase deja seara. Era întuneric beznă. Peste patinoarul împrejmuit cu scînduri nu ardeau decît vreo două-trei lămpi răzlețe. Își cumpără biletul de la gheretă și intră. Se opri în dreptul barierei.

În fața pavilionului se împleticeau cîțiva începători, împingînd niște scaune din trestie împletită. De partea cealaltă a lacului nu era decît Adrienne, împreună cu cei doi tineri.

Careva dintre ei tocmise un flașnetar, ca să le cînte de pe mal. Era o muzică miorlăită, un singur vals, din timpuri imemoriale. *Nur – für Natur – hegte Sie – Sympathie...*, iar ei dansau, descriind cercuri uriașe pe gheața albă, scrijelită.

Păcat că se oprise la intrare. Păcat că nu s-a apropiat imediat de ei, ci a rămas sprijinit cu coatele de bariera din fața gheretei întunecate. Dar își desfăta privirea, văzînd-o pe Adrienne alunecînd pe gheață, ca o nălucă.

Purta o rochie de un roșu aprins, care în lumina abia mijită era doar cu o nuanță mai deschisă decît părul ei negru, decît gulerul și șepcuța din piele de focă sau decît tivul de blană de la capătul fustei în formă de clopot – poate mai scurtă decît s-ar fi cuvenit: cînd se oprea, îi ajungea pînă la glezne, dar cînd își lua avînt, se învîrtea și pornea înapoi, i se desfășura larg, ca o aripă în zbor sau ca o draperie

înfoiată de vînt, dezvelindu-i picioarele încotoșmănite în cizmele înșiretate pînă sub genunchi, peste ciorapii fumurii.

Era frumoasă și se mișca minunat. Părea imponderabilă și ireal de suplă. Dansa cu cei doi băieți, cînd în brațele unuia, cînd, după mai multe piruete pe ritmul muzicii, ținîndu-se de brațul celuilalt. Era ca un balet feeric, care-i ducea ca în zbor, cu o singură mișcare dintr-o parte în cealaltă a patinoarului.

Privind-o așa, întunecată și suplă, avîntată în mișcări alungite, i se părea mai feciorelnică și cu trăsături mai severe decît altădată. Văzînd-o zbenguindu-se, cu buzele întredeschise și cu dinții strălucitori, în brațele celor doi cavaleri, ea nu îi mai amintea de acea zeiță Diana care ura bărbații. Uneori aluneca mișcîndu-se în sensul opus cercurilor descrise de brațe, alteori făcea piruete cu picioarele încolăcite, părînd cuprinsă de o ameteală îmbătătoare, care o aruncau de la un bărbat la altul, toată numai un zîmbet, cu cîteva șuvițe de păr despletite fluturîndu-i în jurul capului. Nu, acesta nu mai era un dans de zeiță neprihănită, ci neînfrînarea inconștientă a setei de iubire, a unei menade iernatice, o bacanală așteptînd îmbrățișarea, o beție a trupului, cu brațele larg deschise și cu capul lăsat pe spate. Cu buzele-i sorbind elixirul vîltorii, cu tot trupul amețit de bucuria tinereții. Era o imagine feerică, aproape ca o nălucă în obscuritatea din jur.

Bálint se simțea de parcă ar fi privit pe furiș ceva ce nu i-ar fi fost dat să vadă, o taină care nu i se cuvenea. Nu mai era acea Adrienne pe care o cunoscuse pînă atunci. Nu era acea Ady îndîrjită din tinerețea lui, nici acea Adrienne deprimată, căreia îi vorbise sub clarul de lună, nici fetița jucăușă, care se hîrjonise cu surorile ei la Variaș și cu atît mai puțin femeia deziluzionată, de pe bancă, alături de el, atît de revoltată pentru că îndrăznise să o sărute pe braț. Era altcineva, cu totul alta! Era o femeie cochetă, care le sucea bărbaților mintea – da, cu totul altă ființă. Și dintr-odată se simți un străin, un intrus, care nu avea ce să caute acolo – unul dintre cei mulți pe care voia ea să-i amăgească.

Flașneta tăcu. Adrienne împreună cu cei doi alunecară pînă la o bancă mai îndepărtată, unde se așezară pe o pătură și se apucară de mîncat. Chiar și de la distanță, Abády îi vedea cum rîd, învăluiți în aburii ceaiului fierbinte.

„Ce cauți aici? De ce tragi cu ochiul?" – se întrebă Bálint în sinea lui, apoi făcu cale-ntoarsă pe aleea scufundată în beznă.

Merse agale pînă acasă.

Trimise chiar în seara aceea o telegramă:

„Miercuri la prînz caii să fie la Beliș. Sania să mă aștepte la gară, la trenul de șapte."

III

Dincolo de cumpăna apelor de pe Culmea Teșită, sania coborî în sunetul cristalin al zurgălăilor drumul străjuit de pădurea tînără de brazi. Pe capră stătea Zutor András Mézes, pădurarul pe care-l chemase Bálint la Cluj, alături de János Rigó Okos, vizitiul domeniului. Amîndoi în surtuce groase, împodobite cu găitane albastre, roșii și verzi, iar deasupra cu pieptare din piele de oaie, ponosite de atîta purtat – oamenii de munte nu dau doi bani pe hainele noi – dar pe care se mai vedea puzderia de flori brodate odinioară, cu cîte o stemă mică la mijloc. Surtucele și pieptarele nu erau lungi, cînd se aplecau li se vedea deasupra brăcinarelor pielea bătucită de soare și de vînt, pentru că cei din Călata nu se înfofoleau în cîrpe și nu sufereau de frig, precum cei de prin alte părți. Erau amîndoi de aceeași statură, dar nici unul gras, cu trupurile bine împlinite și lați în umeri, încît abia încăpeau laolaltă pe capra îngustă a saniei.

Cînd drumul dădea să cotească, Bandi Mézes întoarse capul către Bálint:

– Acolo e Belișul.

Văzură în zare o mulțime de acoperișuri din șindrilă, un șir de barăci întunecate, ca niște coșciuge, apoi casele funcționarilor, cantina, iar la răscrucea pîrîiașului cu Someșul gaterul cu aburi, în mijlocul unei puzderii de trunchiuri, a stivelor de scînduri și a mormanelor de rumeguș.

Priveliștea se deschise, dar zările erau pierdute în neguri. Culmile din față, dealul Botin și coasta Fîntînele erau învăluite în ceața îmbîcsită de vălătucii groși ai aburilor de la joagăr. Deodată se auzi țiuitul sirenei. Era ora mesei.

Trecură de-a lungul cherestegeriei, al șirului lung de case, în dreptul cărora zăpada era bătucită în tină – era ocolul silvic al statului, după cum îi explicase Mézes – fără să se sinchisească de căciulelile zilierilor înmărmuriți, apoi cotiră de pe drumul de piatră, luînd pieptiș coasta care se înălța de la malul stîng al Someșului.

Străbătură imașuri despărțite prin bîrne de brad și presărate pe alocuri cu pîlcuri de copaci sau de stînci care-și iteau colții întunecați din cutele molcome ale păturii de nea.

La marginea unui făgaș, o salcie își clătina crengile deasupra drumului.

– Aici e hotarul nostru – îi spuse pădurarul –, șanțul acesta.

Caii își iuțiră pașii. Simțeau că se apropie de grajd, așa că urcară într-un suflet panta domoală.

În dosul gardului de scînduri se înălța pepiniera deasă de brazi, împestrițată pe alocuri de cîte un frasin golit demult de frunze, doar cu pompoanele bobițelor brumării în vîrfurile crengilor. Sania coti pe poarta larg deschisă și se opri în fața casei pădurarului.

Kálmán Nyiressy îl întîmpină pe Bálint din capul treptelor care urcau în pridvor.

– Bine ați venit! Fiți binevenit! – repetă el jovial.

Apoi își scoase de sub mustață pipa uriașă și continuă cu gesturi largi:

– N-aș fi crezut că domnul conte se va încumeta pînă aici în toiul iernii. Poftiți înăuntru, să trageți o dușcă după atîta osteneală și să îmbucați ceva. Vă așteptam pe la ora două, așa că nu am comandat prînzul mai degrabă.

– Nu pot să rămîn la masă, pentru că vreau să ajungem pe Dealul Botinului pînă se lasă întunericul, ca să ne putem ridica cortul.

Bătrînul Nyiressy înmărmuri:

– Nu rămîneți la noi? Nu-mi onorați bătrînul conac cu prezența? Păi am chemat și oaspeți – doi prieteni buni: pe notarul din Giurcuța și pe Gaszton Simó, agentul silvic al statului, un om de viță veche, din neamul Simó de Büd-Szent-Katolna, care are un unchi șambelan, iar o bunică baroneasă Birkenstein, niște oameni aleși, demni să stea alături de dumneavoastră. Diseară am putea face o partidă de taroc și, dacă țineți cu tot dinadinsul, dimineață puteți încerca să urcați pînă sus.

Se așezară în camera din față, care servea și de sufragerie. Înăuntru era un aer stătut și miros de pipă. Pereții zugrăviți fistichiu erau ticsiți de șterguri și de carpete, iar pe alocuri era cîte o fotografie mică, doar una singură mărită, în care conul Nyiressy era retușat atît de suplu încît nu-l recunoșteai decît după barbă. La mijloc trona o masă mare de stejar, „Altdeutsch"-ul anilor '80, cu scaune la fel de masive, iar într-un colț era o garnitură din pluș în jurul unei măsuțe care-și răschira neghiob picioarele strunjite. Pe tăblia ei era o casetă decorată cu scoici mărunte, pe care mai mult ca sigur că Nyiressy o considera operă de artă.

Se așezară acolo.

Deodată intrară în vîrful picioarelor două romăncuțe frumos îmbrăcate, cu ii, cu catrințe, cu picioarele înfășurate în obiele albe și încălțate cu opinci, una aducînd o tavă cu păhărele și o sticlă de palincă, iar cealaltă o farfurie plină cu sărățele pe care le așezară alături de caseta cu scoici. Una dintre ele îl privi pe Bálint zîmbind:

– Poftiți, măria ta! – iar cînd ieși, tot în vîrful picioarelor, îi făcu și cu ochiul din ușă.

Abády își întoarse instinctiv privirea după ea.

– Nu-i așa că-s drăguțe? Ei bine, domnule conte, dacă ați accepta să rămîneți peste noapte aici, aș putea să v-o trimit pe vreuna din ele în cameră! Pe care o preferați? Sau credeți că ați putea face față la amîndouă?! – îi spuse bătrînul rîzînd, apoi adăugă șugubăț:

– Uneori îmi mai fac și eu pofta cu ele! – și își răsuci infatuat mustața albă ca neaua.

– Nu pot să rămîn! – îi răspunse Abády impasibil. Am dat deja dispoziții în sensul acesta și aștept doar să fie înșeuați caii.

– Păcat! Păcat! Vai, ce păcat! – repetă de trei ori Nyiressy, pufăind între cuvinte din pipă; i se citea pe față supărarea că ospitalitatea sa orientală era atît de puțin apreciată.

Discuția se împotmoli. Își aruncau priviri încrîncenate. Apoi Bálint îi spuse pe un ton oficial:

– Vă rog, domnule administrator, să-mi prezentați harta pădurilor noastre, pentru că vreau să o iau cu mine ca să o compar cu harta militară.

– Aveam eu pe undeva o mapă, dar habar nu mai am unde am pus-o. Eu nu am nevoie de așa ceva, pentru că știu locurile pe de

rost – îi răspunse Nyiressy flegmatic, pufăind din pipă, fără să se urnească din loc.

De afară se auzi lătratul cîinilor, apoi niște tropăituri pline de prestanță în pridvor. Ușa se deschise brusc, gata să sară din țîțîni, și își făcu apariția un munte de om.

Era o namilă, cu un cojoc scurt, în pantaloni de călărie din postav cenușiu, în dungi, cum purtau ofițerii de grăniceri, cu cîte trei nasturi din fildeș la coapse, cam cum își imaginau croitorii din provincie că arată *brices*-ii englezești. Purta cizme de lac și avea în mînă o biciușcă pentru ogari. Nici nu-și scoase pălăria de vînătoare, cu un pămătuf uriaș la ceafă și întinse mîna, încă din dreptul ușii.

– Eu sînt Gaszton Simó – rosti el cu atîta emfază de parcă s-ar fi așteptat ca cei de față să cadă pe spate.

Lui Abády îi deveni antipatic din prima clipă. Se prefăcu că nici nu-i observă mîna întinsă și îi răspunse impasibil:

– Vă rog să luați loc, domnule notar.

Bătrînul Nyiressy se simți nespus de ofensat. Era conștient că se aflau în casa contelui, care era stăpîn peste toate, iar el nu locuia acolo decît în chip de angajat și nici măcar mobilele nu erau chiar toate ale lui, totuși, după atîția ani, se simțea ca acasă, iar atitudinea contelui i se părea jignitoare. „Cum îndrăznește mucosul acesta de conte să facă pe stăpînul cu mine?!" – și își întîmpină prietenul cu efuziune:

– Ce mai faci, bătrîne, cum îți mai merge? Ia o gură de palincă. Îmi pare bine că ai venit... – repeta el întruna, în timp ce îl ajuta să-și scoată surtucul, îi puse pălăria și biciul pe masă și îl împinse către fotoliul rămas liber, bătîndu-l binișor pe spate.

Apoi începu să se vaite:

– Imaginează-ți că domnul conte nu vrea să rămînă la masă, ci pornește de îndată pe munte.

Gaszton Simó îl privi pe Abády contrariat. Acum, contururile feței i se vedeau mai limpede. Avea un chip aspru, hotărît. Cu părul tuns scurt deasupra frunții înguste, mărginită și mai mult în partea de jos de sprîncenele stufoase, care îi adumbreau ochii mici cît bumbii, cu sclipiri viclene, cu o mustață neagră, stufoasă și cu fața încadrată de niște perciuni subțiri. Părea un om energic și ipocrit. Bálint își imagina că așa or fi arătat acei căpitani de jandarmi despre care a scris István Nagy Szabó în cronica sa, care pentru un pumn

de bani intrau în slujba oricui, fără să le pese ale cui sînt neamurile pe care le subjugă.

– Păi nu e o nebunie să te încumeți pînă sus, pe o vreme ca asta? – continuă bătrînul Nyiressy.

Dar Simó nu îi răpunse după cum se aștepta el:

– De ce-ar fi o nebunie? Sus e vreme bună, chiar dacă la noapte se va lăsa gerul. Adu-ți aminte că anul trecut, cînd ne-am dus cu unchiul meu, Miklós Simó, la vînătoare, la poalele Humpleului și am înnoptat pe Prislop, era prin februarie, tot ca acum.

Apoi se întoarse către Bálint:

– Dar aveți tot ce vă trebuie, domnule conte, adică sac de dormit, o blană, să vă înveliți, un cort impermeabil, un ceainic?... Pentru că v-aș putea împrumuta orice ați avea nevoie, fiindcă eu sînt foarte bine utilat, ba chiar v-aș însoți cu plăcere, ca să rînduiesc totul cu mîna mea.

– Vă mulțumesc, dar am tot ce îmi trebuie. Probabil că bagajele sînt deja legate pe spinările cailor.

– Și cînd vă întoarceți? Mi-ar face plăcere să vă ofer o căprioară, pe care ați putea să o luați cu dumneavoastră.

– O căprioară, în februarie?

– La noi, în munți, nu există restricții de vînătoare! – Simó rîdea plin de sine. Prefer să o împușste pentru mine, decît să mi-o fure vreun braconier împuțit. Am eu oamenii mei care, la comanda mea, nu dau greș niciodată.

Bálint era gata să-i dea un răspuns usturător, dar în clipa aceea se deschise ușa și apăru Zutor András Mézes, care plesni din călcîile militărește și îi raportă că erau gata de drum.

Abády se ridică și ieși. În tindă, îi întinse mîna bătrînului Nyiressy, iar de data aceasta și lui Gaszton Simó. Apoi dădu ordin ca Okos János Rigó să vină peste trei zile la Schind, pe valea Răchițele, pentru că nu se va întoarce pe unde a venit, ci va coborî la Huedin pe la Mărgău.

Bătrînul silvicultor clătina din cap, mormăindu-și în barbă, fără să-l mai rețină pe tînărul conte, care nici nu s-a sinchisit de ospitalitatea lui.

În ogradă era forfotă mare. În mijloc erau vreo opt cai mocănești. Trei dintre ei aveau căpestre, dar erau și înșeuați, doi aveau șei de lemn, ungurești, iar unul purta un pat de campanie. Era

calul notarului, cel mai de soi dintre toți, roșcat, bine hrănit și atît de frumos îngrijit încît părea îmbrăcat în catifea, alături de ceilalți slăbănogi, cărora doar coamele de-o palmă din toiul iernii le ascundeau spinările și coapsele costelive. Aceștia cărau calabalîcul ticsit în saci, legați de-o parte și de cealaltă, doar cu căpestrele legate de hamuri. Nu îi păzea nimeni, doar caii de munte, cînd sînt laolaltă, nu se clintesc din loc, ci stau cu capetele plecate, părînd frămîntați de gînduri sau meditînd cu înțelepciune.

Totul era dominat de statura lui Zutor András Mézes. Acum, în locul pălăriei ponosite cu care călătorise pînă acolo și pe care o folosea doar de paradă, avea o căciulă din blană de oaie. Pe un umăr purta militărește o carabină Werndli, iar pe celălalt o traistă burduhănoasă, care avea cusută pe ea o tinichea mare, cu stema neamului Abády, însemnul autorității sale. Fiindcă el era sub jurămînt – cam ca o notabilitate.

Cu barba lui roșcată, cu privirea lui autoritară, Bandi Mézes era o apariție impunătoare, aidoma unui comandant de oști.

Iar în jurul lor, moții. Cinci cu toții: Pavel Todor, un lungan din Albac, pădurarul districtului Între Ape, apoi Gheorghe Crișan, de la Lacul Sărat, cu chipul întunecat și cu niște mustăți uriașe, care avea niște mîini cît lopata, Ioane Omului, un munte de om, cel mai distins dintre toți, purtînd o cingătoare nituită cu bănuți de aramă și o căciulă din piele de oaie cît pentru doi, pentru că el era gospodar, din Giurcuța, om la casa lui, care se punea în slujba domnilor doar ca să-i cinstească. Apoi mai era și Jucuțo, de pe Valea Corbului, pe numele lui adevărat Vasile Lungu, dar care, cînd era flăcău, fusese dobaș la executorul financiar și îi rămăsese porecla asta, de la „executio" – un om mărunt, în pragul bătrîneții, blond și rotofei, cu ochii injectați și bulbucați, braconier vestit în tinerețe, dar odată intrat în slujba contelui nimeni nu mai îndrăznea să poarte armă sau să pună lațuri în olatul lui. Ba mai era și tînărul Ștefan, din Păuleasa, pădurarul de la Valea Seacă, un flăcău pipernicit, cu nasul ascuțit și coroiat, care moștenise funcția de la tatăl său, pe nume Lung, la fel ca mulți dintre cei de prin Răchițele, urmașii cîtorva familii de jeleri, care s-au înmulțit formînd vetrele satelor. Toți purtau securi atîrnate de brațe și fiecare aveau pe traiste, pe mîneci sau pe surtuce tăblița aceea de bronz, care le dădea dreptul să-și administreze districtele.

În jurul moților și al cailor se adunară o mulțime de femei, venite să caște gura, pentru că iarna, într-un sat de munte, o asemenea întîmplare stîrnea mare vîlvă, iar ele nu voiau să piardă nimic, ca să aibă ce povesti în serile lungi, la gura sobei. Ieșiră în pridvor și cele două frumoase servitoare, gătite ca de sărbătoare, să se minuneze și ele cum pornește „măria sa" pe munte.

Abády era deja în șa, iar Mézes îi potrivea hamurile, cînd Gasztón Simó se apropie, după ce, mai întîi, îi mormăi ceva la ureche lui Nyiressy.

– Nu-i așa că-mi permiteți, domnule deputat, să vă însoțesc o vreme? – îi spuse el.

– Eu credeam că rămîneți să luați masa la Nyiressy – îi răspunse tînărul, cîtuși de puțin încîntat de compania lui.

– Pînă atunci mă întorc. Dar aș vrea să vă întreb ceva... ceva... nu pe magnatul, ci pe politicianul care sînteți.

Cum Bálint întîrzie să-i răspundă, sări în șaua calului său și se grăbi să ajungă alături de el. Caravana se urni din loc.

În frunte era ajutorul silvic Mézes. Din șaua înaltă de lemn, trupul lui voluminos se înălța peste calul acela mic, cu crupa îngustă, aidoma unei movile uriașe – văzut dintr-o rînă, părea îngenuncheat pe cal, dar el îl strunea cu măiestria unui cunoscător.

La capăt pășeau moții, alături de șirul cailor de povară, atît de strîns lipiți între ei de parcă ar fi fost legați cu capetele de cozile celor din față. Între Bandi Mózes și cărăușii rămași la o distanță respectuoasă, venea Abády, împreună cu notarul.

După vreo sută de pași, Simó începu să vorbească despre alegerile trecute. Despre faptul că partidul de guvernămînt a trecut în opoziție. Cine ar fi crezut, cine și-ar fi imaginat una ca asta?

– Și ce o să se întîmple acum? Ce se va alege cu constituția din '67? Ce o să facă regele? Cine o să fie prim-ministru?

Și, ca să-și etaleze vasta sa cultură politică, începu să analizeze diferitele variante, ca să-i arate acestui conte deputat că el nu era un scîrța-scîrța pe hîrtie, ci un om cu vederi largi, demn de o soartă mai bună. Mai ținea cîte o pauză, iscodindu-l pe Bálint în așteptarea răspunsului, dar acesta tăcu o bună bucată de vreme. Apoi îi spuse doar atît:

– Încă nu se știe nimic. Cel mai probabil este ca guvernul să fie format de coaliția opoziției, aceasta fiind singura soluție parlamentară.

– Hm! – pufni Simó. Hm! Coaliția? Ar fi posibil?

Apoi tăcu o vreme. Se vedea pe el că această idee îl indispune profund. Apoi începu din nou să peroreze:

– Asta ar fi catastrofal pentru țară – și continuă cu explicațiile sale ample, cum că pe de o parte demagogia și patimile partinice, pe de altă parte monarhia și devotamentul față de rege și de Monarhie, cu ordinea și legalitatea, ca pînă la urmă să o scoată la capăt cu aceea că te pomenești că ăștia vor începe să-și verse năduful asupra oamenilor de treabă, care au servit pînă acum sistemul. Fiindcă au fost nevoiți să-l servească. Au fost obligați! Ceea ce nu e bine deloc, e chiar un pericol! – Ce credeți, domnule conte, oare adepții vechii majorități vor fi oprimați?

Bálint își dădu seama că notarul era îngrijorat de propria lui soartă. Așa că încercă să-l liniștească:

– Dumneavoastră nu aveți nici un motiv să vă temeți, doar notarii sînt aleși de comunitate pe viață și nu pot fi demiși decît din motive disciplinare.

– Da, da, desigur! Așa e, fără nici o discuție! – spuse Simó îngîndurat.

Mai tăcu o vreme, apoi se uită de jur împrejur, nu cumva să tragă vreunul cu urechea și continuă pe un ton confidențial:

– Vă spun, dar să rămînă vorba între noi, ca doi domni ce sîntem, că situația este următoarea: rezultatul alegerilor de la Huedin a fost decis de mine. Candidatul partidului de guvernămînt a cîștigat cu un avantaj de nouă voturi, iar eu am adus de aici treizeci și șapte de oameni, adică pe toți. Absolut pe toți. Și nici unul dintre ei nu a dat greș! Iar acum se zvonește că alegerile vor fi contestate. Cică vreo douăzeci dintre alegătorii mei nu ar fi fost identici cu cei de pe liste. Adică nu ar fi fost cei legitimați, ci unii care au votat în locul celor plecați sau decedați. Nemernicii! Este o treabă delicată și au început deja să adulmece, să cerceteze. A și venit un spion nenorocit pe la noi. Bineînțeles că i-am făcut vînt de îndată, dar nu se știe niciodată...

– Și ce s-a întîmplat, de fapt? – îl întrebă Bálint.

– Păi, procurorul șef mi-e prieten bun, mă rog frumos. Mi-a spus să-i aduc pe toți. Ce era să fac? Iar ăștia nu-s oameni de treabă. Sînt conștient că sînt urît de mulți, pentru că eu țin la ordine și, pe deasupra, mai sînt și o santinelă unguroască. Dar mie nu mi-e

teamă de împuțiții ăștia, n-au decît să clănțănească! Numai să nu vină cineva de sus, din partea noului prefect, din fosta opoziție, pentru că atunci... Altminteri, n-ar îndrăzni ei să depună mărturie împotriva mea! Mărturie falsă, bineînțeles, absolut falsă! – și, ca să-și întărească spusele, bufni de două ori cu pumnul în cantul șeii.

Călăriră cîteva minute în tăcere, unul alături de celălalt. Apoi ajunseră în dreptul unui pîrîiaș, plin de bolovani colțuroși, care trecea învolburat de-a curmezișul drumului. Îl traversară unul cîte unul, încet, pentru că, în fața unor asemenea obstacole, caii de munte pipăie minuțios locul înainte să pășească. După ce trecură, Simó se apropie din nou de Bálint.

– Aș vrea să vă și rog ceva. Biserica de la Giurcuța este foarte mică. Aș vrea să-i mai adaug cîte ceva. Aș avea nevoie de cîteva grinzi. Dacă domnia voastră ar dona cheresteaua, asta ar face impresie. Iar eu aș da de veste peste tot...

– Am să mă informez – îi răspunse Abády.

– Și vă sigur că popa e un om de treabă, devotat regimului. Ce-i drept, fiul lui are sentimente daco-romane, dar e ofticos, nimeni nu se sinchisește de el. Însă popa e cumsecade. De cîte ori se pune ceva la cale îmi dă de știre. I-am ținut întotdeauna partea, să nu-i facă nimeni ceva fiului său. Nu-i așa că pot să le promit că le veți da grinzile acelea?

Dar Bálint îi răspunse cu răceală:

– Nu vreau să iau o decizie în pripă. Mai întîi să mă informez.

– Dar vă spun eu – îi replică furios notarul. Eu, Gaszton Simó!

– Am să mă mai gîndesc. Dar acum vă rog să vă întoarceți la conac, domnule notar, pentru că vreau să discut ceva cu adjunctul silvic. La revedere – și Bálint dădu pinteni calului, abia ridicîndu-și pălăria și i-o luă înainte.

Simó privi cu mînie în urma lui.

– Naiba să-l ia de magnat împuțit! – mormăi el în barbă, apoi făcu cale-ntoarsă și o luă la galop spre Beliș, atît de repede încît era cît pe ce să-i facă una cu pămîntul pe cărăușii care abia apucară să se tragă, pe cărăruia săpată în piatră, din fața călărețului impetuos.

*

Apoi părăsiră valea și cotiră pe coasta muntelui. Uneori, drumul trecea prin dreptul cîte unei îngrădituri din trunchiuri de brazi, care

împrejmuia o căsuță de lemn, din jurul căreia dădeau buzna spre ei haite de cîini, lătrîndu-i amarnic, dar numai din dosul împrejmuirii, fiindcă nu îndrăzneau să se ia la harță cu mulțimea de oameni. Gheorghe Crișan se repezi alături de Abády, ca o gardă de corp, împroșcînd de mama focului dulăii cu o ploaie de sudălmi, spre deliciul celorlalți pădurari, dar și al femeilor și al copiilor, adunați ciorchine în pragul caselor, ca să vadă minunea.

Erau împresurați de aceeași ceață străvezie ca aceea din vale, o negură luminoasă, sinilie, prin care împrejurimile abia se năluceau, dar care vestea că piscurile se lăfăiau în bătaia soarelui.

Pas cu pas, voalul de ceață se subția, apoi, urcați pe o colină domoală, o adiere ușoară o risipi cu totul, lăsînd privirile să se minuneze de valea scăldată în lumină.

Cerul, fără nici o dîră de nor, părea o cupolă de gheață. Sub el se întindea, cît vedeai cu ochii, nemărginirea pădurilor de brazi. Către miazănoapte se înșirau, una după alta, colinele adumbrite, din ce în ce mai luminoase, pe măsură ce se pripeau să coboare spre valea rîului. La miazăzi se unduiau coamele bine conturate sub razele de soare și împresurate pe alocuri de cîte o poiană imaculat de albă sau de vreo viroagă, cu zăpada prelinsă de pe ea, lăsînd la vedere verdele gălbui al ierbii.

Se opriră. Bálint își scoase harta militară din traista atîrnată de șa, iar Bandi Mózes începu să-i explice:

– La dreapta noastră e Dealul Botii! Sub el e cotul Someșului. Nisipișul din dosul lui e deja la poalele Humpleului, dar vîrful nu i se vede, pentru că e mai departe, piscul e hotarul nostru, care coboară acolo, în depărtare, pînă în vale, iar dincolo, după prima... a doua... a treia... a patra culme, e domeniul episcopiei, iar curbura aceea care coboară la dreapta, ca apoi să urce pînă la culmea Piatra Tîlharului, e Între Ape, unde se întîlnesc cele trei hotare: al nostru, al Valcăului și al domeniului de stat. Sînt stîncile acelea înalte.

Arătă spre trei culmi pietroase care străpungeau cerul, trei piscuri teșite, ca sarcofagele unor titani.

Lumina era orbitoare. Pînă și umbrele erau mai luminoase decît albul oricărei odăi. Bálint nu reușea să urmărească decît cu ochii mijiți explicațiile pădurarului. În văzduhul limpede, împrejurimile erau clare, totul era la fel de străveziu ca într-o acuarelă japoneză. În adîncul văii curgea Someșul, o panglică de oțel prelinsă printre

mormanele sloiurilor de gheață, pierdută pe alocuri în smocurile de nori printre care nu i se vedea urma. Împrejurimile erau scufundate în albul zăpezii, aidoma albului ceții ce învăluia casele răsfirate pînă în zare, pe coasta lungă de șapte-opt kilometri.

– Aceea e biserica de la Giurcuța? – îl întrebă Bálint, arătînd spre o mică pată cenușie, de dincolo de neguri, din a cărei muchie se ițea un vîrf negru, ca de creion.

– Da, da! – îi răspunse Mézes.

– Mîine, la întoarcere, vreau să trecem pe acolo – continuă Abády – aș vrea să o văd.

– Se poate – îi spuse pădurarul, apoi se opintiră spre culmea următoare.

Urcușul era al naibii de abrupt și de alunecos, pentru că era viroaga pe unde se coborau trunchiurile doborîte din pădure. Era o minune cum reușeau caii să urce pe acolo. Se întîlniră cu mai multe căruțe trase de boi mici, de povară, și cu cîțiva moți în opinci, care cărau la vale grinzi proaspăt bărduite. Gheorghe Crișan le aținea mereu calea, strigînd și dînd ordine cît îl ținea gura, numai să se arate strașnic și sever în ochii „măriei sale". Era atît de impetuos, încît a fost nevoie nu o dată de intervenția lui Bálint să nu se repeadă cu mîinile lui cît lopata, ca să-l ia la palme pe vreunul dintre ei. Dar Mézes abia scotea un cuvînt. El nu le cerea decît țidula, ca să-i controleze dacă nu cărau mai mult decît era scris în îngăduială și îi lăsa în pace, fără să spună nimic.

Apoi ajunseră pe culmea de unde începea pădurea deasă. Era o poiană ușor vălurită, acoperită de zăpadă. Pe alocuri se înfoia cîte o tufă de jnepeni, aidoma unor urși ghemuiți ici-colo, pe sub troiene. Poposiră. Bálint descălecă, să se mai minuneze o dată de peisaj, înainte să se afunde în pădurea întunecată, și se așeză pe o movilă stîncoasă.

Patru dintre moți porniră de îndată să încropească sălașul de noapte. Dispărură cît ai clipi, cu pașii lor alungiți și egali, în desișul pădurii.

Bálint nu zăbovi prea mult și se luă pe urmele lor. Mersul pe jos îi prindea bine, pentru că nu era obișnuit cu șaua înaltă de lemn și, din cauza urcușurilor repetate, îi amorțiseră picioarele. Alături de el rămăseseră doar trei munteni: Mézes, care pășea ușor – de bună seamă că era obișnuit să călărească pe toate coclaurile –, sluga aceea

pipernicită, care năimise caii, și bineînțeles Gheorghe Crișan, care se simțea în postura gardistului, tocmit să-l păzească pe „măria sa" de toate primejdiile.

Înaintau anevoios – alunecau din greu pe cărarea cu zăpada bătătorită. Dar pădurea, învăluită într-o tăcere tainică, misterioasă, era o minunăție. Soarele era spre asfințit, nu mai ajungea pînă acolo. Nu era nici lumină, nici umbră. Doar demnitatea austeră a brazilor morocănoși. Cu crengile aplecate sub povara zăpezii și cu lăstarii înfipți în covorul de nea. Pe alocuri, pe colinele pînă la care privirea apuca să se furișeze din desiș, tulpinile brazilor, aidoma unor tuburi de orgă, se înălțau falnice, cu sutele, în amurgul liliachiu – era o lume de basm, a cărei taină ar fi fost o blasfemie să o deslușești. Domnea o liniște nemărginită. Nu se auzeau decît niște bufnituri îndepărtate, de undeva din abis. Abia cînd la un cot al cărării li se deschise priveliștea pînă în valea abruptă, văzură la vreo cincizeci de pași de ei două siluete izbind din greu cu securile în trunchiul unui brad falnic. Erau desigur niște hoți de lemne, fiindcă, de îndată ce îi văzură, o tuliră, țuști, aproape de-a berbeleacul în vale. Iar Crișan se luă, desigur, pe urmele lor. Aluneca pe călcîiele opincilor, cu coada toporului în chip de cîrmă, pe coasta înzăpezită, ca un schior, dar oricît de iute ar fi fost, cei doi se dovediră și mai agili, așa că, pînă să ajungă el acolo, nu mai erau nicăieri. Crișan se proțăpi alături de bradul doborît, proferînd sudălmi înfiorătoare în urma tîlharilor și nu făcu cale-ntoarsă decît la ordinul lui Abády. Dar și mai apoi, pășind agale pe urmele lui, el continuă să mormăie îndelung, gîndindu-se că nu strică dacă domnul își dă seama cît de scandalizat era el de asemenea fapte.

Merseră de-a lungul coastei o bună jumătate de oră. Se înserase. Deodată, prin pătura zăpezii de la marginea cărării, se văzu un șir de pași.

– Trebuie să o luăm pe urmele lor – spuse Mézes. Acolo au făcut tabără.

Părăsiră cărarea. Panta era abruptă. Prin desișul pădurii nu se vedea nici urmă de adăpost pentru noapte. Cu toate că era aproape, la vreo treizeci de pași, dar Bálint nu îl observă decît atunci cînd ajunse tocmai în dreptul lui. Pentru că acela neobișnuit cu pădurea se dezmeticește mai greu în hățișul trunchiurilor doborîte, al crengilor retezate și al vlăstarelor.

Era un sălaș ingenios, înconjurat din trei părți de găvan de stîncă, cu desișul crengilor de brad al acoperișului sprijinit oblic pe un trunchi cu trei brațe. Dedesubt măturaseră zăpada, iar oamenii tocmai așezau așternutul, tot din crengi de brad, bine legate între ele, ca să nu o ia la vale, și pe care nu aveai decît să arunci o pătură, ca să te și lași pradă somnului. De-a lungul întregului refugiu se pregătea focul – mai întîi drugi mai subțiri de brad uscat, în care flăcările să se prindă mai ușor, iar alături clădiră stivele mai groase, cu care urmau să-l întețească toată noaptea, altminteri ar fi înghețat bocnă cu toții.

Despovărară caii, așezară tot calabalîcul sub acoperămînt și nici nu apucară bine să termine de cărat că stiva de lemne era deja aprinsă, sub oblăduirea lui Jucuțo, un adevărat om de munte, care se pricepea ca nimeni altul să strujească mai întîi crenguțele mărunte, apoi surcelele lunguiețe și subțiri din scoarța rășinoasă, cu care să atîțe mai întîi pîlpîirea, pînă ce flăcările apucă să se înfoaie ca lumea, peste tot, ca apoi să le mai zgîndărească din cînd în cînd, să răspîndească flăcările prin jăratecul găunos. Așa că, în nici zece minute, la gura culcușului era deja o vîlvătaie în toată regula.

Tot Jucuțo alesese și locul. El cunoștea pădurea ca în palmă, de pe vremea cînd era braconier. Știa că peretele acela de mică era un adăpost potrivit împotriva vîntului, iar apa care se prelingea printre firide era numai bună de băut, pentru că, în această privință, muntenii erau al naibii de pretențioși.

Se înseră.

Se apucară de mîncat. Mézes Bandi Zutor le împărți slănina, pîinea și ceapa însoțitorilor, care poposiră, din respect, de partea cealaltă a focului. Tot acolo le turnă cu generozitate în pahare metalice și pălinca, iar ei se apucară să o soarbă și să o gargarisească zgomotos în gîtlejuri, în semn de bună-cuviință, ca mulțumire că nu se zgîrciseră la tărie atunci cînd au îndoit-o cu apă.

*

Bálint se încotoșmăni devreme în sacul său de dormit și căzu pe dată într-un somn adînc. Era frînt de oboseală, iar aerul tare de munte își făcuse efectul. Se trezi pe la unsprezece.

Între timp, în jurul focului mai apărură vreo trei moți, probabil tot pădurari de primprejur. Pentru că muntenii, cînd bat codrii,

dorm arareori și abia apucă să stea cu cineva la taifas. Uneori, dacă văd undeva o văpaie mai mare de foc, se încumetă și la vreo două-trei ore de mers, numai să schimbe cu cineva o vorbă, să afle ce s-a mai întîmplat în lume sau numai ca să-și verse năduful. Așa se aciuiră acum aceia trei și, cum toți credeau că măria-sa doarme bușteau, nu-și puneau lacăt la gură.

Desigur că vorbeau românește. Unul dintre noii veniți tocmai povestea ceva de zor. Era un bătrînel pipernicit, ghemuit pe călcîie, tocmai față în față cu Bálint. Depăna o poveste în care era vorba despre bani, niște miei, despre o casă, cu procese, cu avocați, cu dobînzi și despre niște caș, apoi s-a plîns de domnu' notar și de popa din Giurcuța. Dar cel mai abitir pomenea de altcineva, unul anume Pantelimon Rus, căruia, de cîte ori îi rostea numele, mai adăuga și o sudalmă.

Bálint se ridică într-un cot, ascultîndu-i cu atenție. Nu prea știa el românește, doar cîteva cuvinte, care se lipiseră de el încă din copilărie, așa că nu înțelegea mare lucru din ce povestea bătrînul, dar observă că ceilalți îi dădeau de cele mai multe ori dreptate, compătimindu-l sau îngrozindu-se de cele auzite.

Așa făcea cu cîte o vorbă repezită și Bandi Mézes, care pufăia din pipa lui scurtă la dreapta bătrînului, la fel, dar mai abitir ca Ioane Omului, așezat la stînga lui, pe un ciot mai înalt, cum îi șade bine unui om cu personalitate. Todor Pavel, lunganul din Albac, se răstea din cînd în cînd cu cîte o vorbă mai aspră, iar uneori altul din cei nou veniți, unul pe nume Culă, un sfrijit mărunțel, mai trăgea cîte o înjurătură la adresa acelui Rus, la care izbucneau cu toți în hohote de rîs și mai adăugau cîte o vorbă de ocară, înainte ca bătrînelul să-și continue tînguiala.

Focul se domoli. Jucuțo se ridică în capul oaselor, ca să răsfire jăratecul cu securea, ceea ce stîrni un roi de scîntei și o pălălaie uriașă din butucul așezat meșterește la locul cuvenit. Dar, odată aplecat asupra focului, văzu că Abády era treaz, așa că, de bună seamă, le spuse ceva ortacilor săi, care amuțiră deodată, fără să mai scoată nici un cuvînt.

Iar flăcările se întețiră din nou. Erau o minunăție.

Pe dedesubt, grinzile groase erau deja pe jumătate roase de focul care se cuibărise în trupurile lor dolofane, iar de-a lungul lor dansa o puzderie de flăcărui mărunte, altele izbucneau prin cîte o crăpătură

din trupul bușteanului, de parcă ar fi fost înțepite anume, ca dintr-o lampă de gaz. Părea o torță vie, care-și trăia cu exaltare ultimele clipe de strălucire. Din cînd în cînd, pe vreuna din muchiile trunchiului se formau arabescuri cărămizii orbitoare, răsfirîndu-se în nenumărate volute incandescente, ce desenau cu marginile lor înnegrite de scrum o mulțime de forme mereu mișcătoare, transformînd în mici rachete sumedenia de așchii întîlnite în cale și smulgînd fîșii alungite din scoarța mai uscată, care se înfoia în cocoloașe aprinse, se zbenguiau într-o parte și-n alta, părînd că vor să devoreze, într-o desfătare somptuoasă, tot trunchiul. Ca atunci cînd se izbeau de cîte un nod să izbucnească într-un mănunchi de scîntei. Iar crengile carbonizate cădeau înnegrite, molatic, mărunțite în jeratic, pradă feeriei flăcărilor mărunte. Pe alocuri, de-a lungul butucului, se căscau despicături împrejmuite de buze groase, incandescente, din ce în ce mai largi, ca apoi să se închidă brusc, părînd rușinate că lăsaseră privirea să scotocească prin abisurile Gheenei.

Iar peste toate acestea, focul ardea îndrăcit, cu flăcări uriașe. Nenumărate crengi firave, vreascuri sau așchii se zbenguiau zvînturate ca de furtună, firimiturile de jar pocneau în aer, ca apoi să cadă la loc, în îmbrățișarea ocrotitoare a focului; feeria de lumini, de culori albe, albastre, învăluite în roșu, portocaliu și verde ca otrava se precipita în văzduh, nerăbdătoare să se piardă tot mai sus, în noaptea cărămizie, lumini adungate de alte flăcări, grăbite să se arate în miile de forme asemănătoare, dar mai luminoase decît toate, călăuzite în drumul lor de milioanele de scîntei, izbucnite deasupra lor, ca să dispară în neant, pe calea euforiei mistuirii, care duce în paradis.

Bálint privi focul îndelung.

Nu mai văzuse niciodată asemenea minunăție. O asemenea frenezie de vitalitate. Deodată, brusc, din hățișul tainic al amintirilor îi apăru în fața ochilor chipul Adriennei. Oare nu aceeași neostoită sete de viață o îmboldise și pe ea mai odinioară să zboare pe gheața patinoarului? Să-și unduiască ritmic brațele, să facă piruete cu spinarea curbată, să se arunce din brațele unui partener în ale celuilalt? Cu buzele roșii întredeschise, cuprinse parcă de flăcări...

Acum, amintindu-și de toate astea, i se părea că atunci cînd o pîndise, fără să vrea, îi deslușise adevărata fire. Îi văzuse energia

fatală, care o gonea implacabil, inconștient, forța aceea latentă, care ar putea să fie fermecător de neînduplecată...

Ce bine că m-am dumirit – își spuse el în sinea lui. Aici nu ar fi vorba de o aventură, cu cîteva ceasuri idilice, urmate de o despărțire amicală. Nu, nici pomeneală de așa ceva. Mai bine să se lase păgubaș. Dacă ar fi îndrăgostit de Adrienne, alta ar fi situația. Dar în felul acesta... Nu! Mai bine că totul s-a terminat... E mult mai înțelept așa!

Cu aceste gînduri, adormi din nou.

*

Se trezi cînd tocmai se lumina de ziuă.

Era un frig de crăpau pietrele, așa că se bucură de ceaiul fierbinte cu rom și de slănina prăjită într-un vîrf de nuia pe care i-o aduse Crișan. Apoi înhămară caii și, odată cu primele raze de soare, o luară din loc.

Peste tot brazi, brazi și iar brazi, pe alocuri imediat în preajma lor, aidoma unor ziduri înalte, de cetate, ca prin locurile mai mlăștinoase priveliștea să se abată pînă la o puzderie de copaci mai mărunți, îngrămădiți în pîlcuri mai dese decît cînepa. Creasta muntelui începea să se lățească. Pe alocuri, pădurea falnică era împestrițată de cîte o fîneață de munte, care cobora în falduri albe la vale. De acolo, priveliștea se deschidea. Era aceeași imagine ca aceea din ziua precedentă, dar, luminată din partea opusă, părea cu totul alta. Piscurile îndepărtate se încruntau liliachii, zăpada era trandafirie, iar umbrele verzui. În ciuda frigului înțepător, dimineața radia de o prospețime zglobie.

Drumul tot mai larg îi duse pînă la o răspîntie.

– Pe aici o să urcăm mîine din nou – îi spuse ajutorul de pădurar, arătînd către miazăzi – cînd ne-om întoarce de la Giurcuța. Apoi om lua-o la dreapta, către Răchițele sau, dacă porunciți, ne-om duce pînă la „Piatra arsă" și acolo om coborî pe la cascadă, pînă la Scrind.

În scurt timp, intrară din nou în pădure. Drumul urca domol.

Abia ce intrară în desiș că le și apărură în cale trei care trase de bivoli. Dar acum Gheorghe Crișan nu se mai repezi cu mustruluielile și cu sudălmile, cum o făcuse mai deunăzi cu moții. Aceștia erau călățeni, care nu știau de șagă.

Bivolii se apropiau cu pași molîi, dar regulați. Erau niște animale frumoase, strălucitor de negre – din dosul genelor lungi, ochii lor aveau o privire neliniștită, dar nu se opriră, ci continuau să se opintească în jug, cunoscîndu-și menirea: trăgeau cîte doi carele pline cu trunchiuri numai bune pentru căpriori.

Îi însoțeau trei bărbați și doi băieți cu bice, îmbrăcați cu toții la fel ca Mézes – cu laibăre din piele, cu scurteici albastre, cu pantaloni din aba și cu cizme. Numai flăcăii purtau opinci.

Aveau zapisele în ordine, așa că își continuară drumul în tăcere, cu ploconelile de rigoare și mormăind cîte un „Doamne ajută".

Bálint se minuna de bivoli – nu-i mai văzuse niciodată înveșmîntați de iarnă. Pentru că bivolii sînt niște animale smintite, care se leapădă tocmai iarna pînă și de puținul flocilor care le acoperă spinările. Așa că li se pun pleduri cusute din pînză de sac, prinse cu chingi de piele peste coaste, care-i acoperă de la greabăn pînă la slăbie, uneori chiar și pe spată, să nu-i apuce frigul pe „sărmanii ghiboli" cum li se spunea prin Călata.

Bálint o luase pe jos deja de pe culme, ca să se mai încălzească. În frunte mergea Crișan, pentru că erau în districtul lui, iar Bandi Mézes aducea caii de căpestre în urma lui.

Coborau panta domoală fără să scoată o vorbă. Nu se auzea nici un zgomot, doar pe alocuri cîteva bufnituri de topor din depărtare – uneori dinspre culmea din dreapta, alteori din valea învecinată sau tocmai din față. La început, Abády crezu că nu era decît ecoul, dar în scurt timp se dumiri că mai peste tot se doborau copacii. Îl și întrebă pe Mézes, cum e posibil una ca asta – de ce se taie oriunde prin pădure?

– Nu chiar peste tot, domnia voastră, dar cine și-a luat permisul de la Ocolul Silvic, poate tăia în zona asta unde poftește. Își caută ce are nevoie și nu se legitimează decît atunci cînd coboară.

– Și poate tăia cît îi place?

– De tăiat poate să taie, dar nu poate căra cu el decît atît cît scrie pe țidulă.

„Cîtă risipă" – își spuse Bálint. Apoi îl întrebă din nou:

– Nu v-ați gîndit niciodată să planificați exploatarea?

– Cum să nu! Planul există, dar nu ține nimeni seama de el. Totuși e bine că există – îi răspunse Mézes.

Și îi povesti că pe vremea cînd era flăcău, cu vreo douăzeci de ani în urmă, îl însoțise tocmai el pe inginerul venit să facă măsurătorile, de i-a cărat o lună întreagă ruleta, plachetele și trepiedul cu cătătoarea prin care se uita către piscuri.

– Așa am prins eu dragul de munte! – îi mai spuse el. Apoi, în primăvara următoare, și-a predat lucrarea; tot eu l-am însoțit și atunci pînă la Beliș, pentru că mă simpatiza. Dacă bine îmi amintesc, asta a fost imediat după moartea sărmanului domn conte, Dumnezeu să-l ierte.

*

Odată ajunși pe valea Rîului Alb, oamenii trecură ușor peste gheața înzăpezită, dar care mai crăpa pe alocuri sub copitele cailor, de se înfundau sărmanii uneori pînă la chișițe. Alteori chiar pînă la pîntec, iar atunci se opinteau pe picioarele dindărăt, iar gheața se spărgea acolo. Dar după o sumedenie de opinteli trecură cu toții pe malul celălalt, ca să înceapă urcușul pe coama făgetului Humpleu. Era o cale anevoioasă, pentru că, pe acolo, nu era nici o potecă, noroc că vîntul apucase să mature zăpada de prin pădurea rară, așa că nu avură de trecut decît vreo cîteva troiene și pe la prînz erau deja la cumpăna apelor de pe culmea Vîrtop.

În ciuda vîntului cumplit, poposiră o vreme, ca oamenii și animalele să-și mai tragă sufletul. Norocul lor era că Jucuțo știa și acolo un loc unde apucară oarecum să se adăpostească. Îi duse într-o văgăună adîncă, în formă de pîlnie, din care găsești la tot pasul prin munții aceia de calcar, un fel de ponor ca un crater, care înghițea zoaiele de nea, ca apoi jos, în vale, acestea să se reverse din vreo două-trei peșteri, în chip de pîraie.

Se așezară, înfulecară ceva, adunați în jurul vetrei, pentru că Jucuțo se pricepea să încropească un foc și din cele cîteva mlade de jnepeni de primprejur, singurele care mai rodeau pe culmile acelea înalte.

Bálint se așeză pe o piatră turtită, cu blana adunată sub el.

Împrejurimile erau stranii. Părea să fi poposit, împreună cu toți cei din jurul lui, pe fundul unui ceaun, înconjurat de crestele neregulate ale stîncilor: niște steiuri albe, împestrițate de verdele profund al lichenilor și brăzdate cu dîre de zăpadă. Jos, la ei, nu ajungea nici o adiere. Pe culme bîntuia uraganul. Care viscolea

zăpada spre cerul imaculat de albastru, o transforma în voaluri zdrențuite care fluturau ca niște steaguri în sus, tot mai sus, la înălțimi ametitoare, unde străluceau în razele soarelui ca o pulbere de diamante, ca apoi să se răsfire dintr-odată, să dispară, iar în cîteva clipe să se înfoaie din nou, luîndu-și zborul în alte forme, cu alte unduiri. Uneori, vîntul mai aducea cîte o fîșie din asta și în văgăuna lor, iar atunci bobițele de chiciură răpăiau pe stratul de gheață ca un mănunchi de alice.

Nu puteau zăbovi prea îndelung, mai aveau o cale bună de bătut de-a lungul crestei, avînd în spate vîntul care le înfoia cailor nu numai cozile, ci și coamele, de se părea că muchea muntelui e străbătută numai de unicorni. Din împrejurimi nu se vedea mai nimic, pentru că de-o parte era pădurea înaltă, iar din hăul care se căsca la dreapta lor, vîntul ridica falduri de zăpadă atît de groase încît acopereau totul, lăsînd doar arareori să se întrezărească muntele falnic din față, culmea alungită a Pădurișului, abia cu cîțiva metri mai scund decît Vlădeasa.

Ajunseră la Someș pe înserat.

Era o poiană întinsă, unde puteau cumpăra fîn pentru cai.

Oamenii ridicară în grabă sălașul, într-un ungher mai ferit, iar trunchiurile clădite în vatră se lăsară cuprinse de flăcări, ca în seara trecută.

Apoi cinară cu toții, se împărți și rația de palincă, iar după ce se înseră, se adunară din nou cei din împrejurimi, să pună țara la cale. Cînd Bálint se tolăni în culcușul lui și toată lumea crezu că adormise, oamenii începură din nou să se plîngă, precum seara trecută. Veni din nou vorba despre notar și despre popă, pe care îi blestemau cu toții, dar mai cu seamă pe unul Pantelimon Rus, pe care n-avea decît „să-l ia dracu'".

*

Dimineață porniră din nou la drum. Pe cînd ajunseră la primele case din Giurcuța nu se făcuse nici ora zece.

Pe partea cealaltă a Someșului se ridica un dîmb abrupt, cu creștetul în formă de chiflă, dar cu coasta din față stîncoasă, înfiptă ca o peninsulă în rîul care-i dădea ocol, gata parcă să-l sugrume. Dincolo de cot, trecea peste rîu o minunăție de punte. Era cocoțată pe niște crăcane uluitor de înalte, două aproape de maluri, iar una

la mijlocul apei, peste care erau așezate două grinzi groase, dintr-o bucată, la trei-patru metri deasupra gheții, să nu le ia puhoaiele cînd se înfoaie. Iar de-o parte și de alta, urcau pînă la ea cîte o pereche de bîrne, care se îndoiau elastic sub pași, un fel de punți mai mici, care erau înlocuite cu altele mai alungite cînd venea viitura.

În dreptul punții, erau trei bărbați, în așteptarea caravanei lui Abády.

Doi mai în vîrstă, cu părul împletit în codițe, în dosul urechilor, după moda veche, și cu sumane de sărbătoare. Cînd Abády nu era la nici o sută de metri de ei, își scoaseră căciulile din blană de oaie, frămîntîndu-le în mîini. Între ei stătea popa Timbuș, un bărbat corpolent, cu o țăcălie neagră deasupra gușii, în reverendă și blană, iar pe cap avea o pălărie din mătase, cu boruri largi, de paradă, de parcă ar fi așteptat să-l viziteze episcopul în persoană. Cînd Bálint se apropie de ei, începură să facă dese plecăciuni, iar preotul îl rugă să descalece și să-i facă onoarea să le viziteze biserica, fiindcă voiau să-i ceară ajutorul.

Cînd Bálint se opri, cei doi bătrîni se apropiară de el. Se ploconiră mimînd că îngenunchează și îi sărutară poalele mantalei. Preotul îi dădu și el, în felul său, onorul: cînd Abády îi întinse mîna, el se făcu de parcă ar fi vrut să i-o sărute, ceea ce Bálint bineînțeles că nu putea să accepte. Toate acestea nu erau decît niște gesturi simbolice, din vechile coduri de bune maniere ale oamenilor de munte. Apoi porniră cu toții spre punte.

Mai întîi păși pe ea preotul, urmat de Crișan, care-i întinse de sus coada toporului ca să-l tragă cu ea pe domnul său, pînă sus, pe grinzile arcuite. De-o parte și de alta pășeau lunganul Todor Pavel și cu Ioane Omului, ca să-l sprijine pe Abády, pînă ce ajunge pe punte, ca apoi să-l urmeze cu brațele ridicate, ca să-l prindă, dacă ar fi avut de gînd să pice cumva de acolo. Ceilalți trecură prin albia acoperită de zăpadă, pășind pe alocuri chiar și în apă, ca să poată ține pasul cu cei de deasupra lor.

Bálint își dădea seama de comicul situației, care poate că l-ar fi făcut chiar să și rîdă, dacă puntea aceea nu ar fi fost afurisit de înaltă. Poate chiar l-ar fi apucat și amețeala, dacă rîul n-ar fi fost acoperit de sloiuri groase de gheață. Ajunseră încet, fără peripeții, pe malul celălalt.

Însoțitorii rămaseră la poalele dealului, pe care se opintiră doar Abády împreună cu preotul și cu cei doi bătrîni. În stratul de zăpadă erau bătătorite trepte, care duceau mai întîi către casa preoțească.

Clădirea, ridicată pe coasta dealului, se sprijinea pe o fundație din piatră, așa că din față părea etajată, iar dosul ei era pe jumătate scufundat în pămînt. Fațada era străjuită de un tîrnaț lung, din lemn, care desigur că dădea în camera cea mare. Din dosul balustradei, fiicele preotului trăgeau cu ochiul după noul sosit. Erau două fete frumoase, brunete, cu ochii cît cepele. Dar lui Abády îi atrase atenția mai degrabă tînărul uscățiv, care părea mai degrabă un copil, tolănit într-un fotoliu din scînduri, la mijlocul curții, în bătaia soarelui, adîncit într-o pernă groasă, de puf și cu picioarele întinse pe un fel de ladă. Era încotoșmănit pînă la bărbie într-o șubă ciobănească albă. Nu i se vedea decît chipul. Avea fața îngustă, scofîlcită, cu pomeții obrajilor acoperiți de pete, cu buzele aspre închise strîns. Îl privea tăcut pe străinul care trecea la vreo zece pași de el.

Bálint își ridică pălăria. Dar băiatul rămase nemișcat, fără să scoată o vorbă, privi doar cu ostilitate cum Abády cu însoțitorii săi se îndreptau către biserică, întorcîndu-și capul după ei, pînă ce dispărură în dosul casei.

– Băiatul nu e în toate mințile! – îi spuse popa Timbuș, în chip de explicație. E nebun, săracul! Îmi face o sumedenie de probleme, de greutăți! – nu care cumva stăpînul împrejurimilor să se simtă jignit pentru că fiul lui nu îi răspunsese la salut. E bolnav, foarte grav bolnav!

Ocoliră biserica cocoțată în vîrful stîncii, pentru că, potrivit obiceiului ortodox, intrarea era îndreptată mereu către apus, așa că lăcașul era așezat cu spatele la parohie și cu fațada spre prăpastie.

Intrară pe o ușă scundă.

Era o bisericuță mică, toată numai din lemn.

Pe dinăuntru era tencuită și plină, de sus pînă jos, de fresce. La stînga era pictat Vechiul Testament, iar la dreapta cel nou. Culorile erau deja cam spălăcite, dar cu întruchipările încă bine conturate. Era o pictură naivă, cu rădăcinile pierdute prin vechea școală bizantină și restilizată după pofta artistului ambulant care o realizase cu vreo optzeci de ani în urmă. Cel mai nostim era profetul Ilie, care se hurducăia spre rai într-o căruță țărănească, înconjurată de flăcări. Cu oiștea pictată pînă la cele mai mici detalii, cu tot cu pironul de

fier din capăt, în care se prinonește jugul. Pe peretele opus, de partea cealaltă a iconostasului, deasupra și pe laturile intrării scunde, era judecata de apoi. Plină de diavoli uriași, cu chipuri înfiorătoare, care înfulecau păcătoșii, cîte zece, douăzeci laolaltă. Păreau cu toții unguri, pentru că erau cu haine îngăitănate, purtau cizme și aveau mustăți stufoase – poate îi luau dracii de calviniști ce erau. În timp ce îngerii duceau spre tărîmul făgăduinței cîte un evlavios cu cămașa atîrnîndu-i pînă la genunchi.

Bálint nu apucă să se minuneze îndelung de frescele de pe pereți, pentru că popa Timbuș începu să-i explice că, de mică ce era, credincioșii nu mai încăpeau în biserică. Comuna avea două mii de suflete și nu mai aveau loc nici jumătate din cei care veneau la slujbe. Așa că ar fi vrut să mai lărgească partea de la intrare și avea nevoie de vreo patruzeci de grinzi și de douăzeci de căpriori, nimic mai mult. Dar comunitatea nu avea bani, oamenii erau săraci lipiți pămîntului. – Însă cu acele patruzeci de grinzi...

– Dar dacă partea cea nouă se va adăuga la intrare, atunci Judecata de Apoi va dispărea? – îl întrebă Bálint.

Poate că preotul observase zîmbetul ironic de pe fața lui Bálint privind mulțimea de maghiari aruncați în flăcările iadului.

– N-ar fi nici o pagubă, tot nu-i prea reușită! E de-a dreptul urîtă! – repetă el de mai multe ori, apoi îl apucă de mînecă pe tînărul domn, ca să continue cu explicațiile afară și să se jure:

– Uitați, chiar aici, în pălimarul de la intrare om ciopli că contele Abády ne-a dat cheresteaua pentru biserică, așa că numele dumneavoastră va rămîne acolo pentru vecie.

De bună seamă că preotul considera aceasta drept argumentul suprem, așa că își miji cu șiretenie ochii cînd Bálint îi promise grinzile cerute, după cum își propusese deja de la bun început să facă. Dar voia să-i promită el personal ajutorul, nu prin intermediul notarului.

La întoarcere, trecură din nou pe lîngă tînărul tolănit printre perne. Acum tatăl lui îl somă să-i salute, spunîndu-i că li se promisese tot ce au cerut. Băiatul clătină scurt din cap. În ochi i se citea aceeași ură, cu care îl urmărea și acum pe Abády îndepărtîndu-se. Privindu-l de jos, de lîngă puntea din dreptul căreia își lua rămas bun, la fel de ceremonios, de la preot și de la cei doi bătrîni, îl vedea pe tînărul acela sfrijit cu ochii ațintiți asupra lui.

*

Bătură din nou o cale lungă pe malul Someșului, pînă la Lacul Sărat, unde era joagărul domeniului, iar alături casa lui Gheorghe Crișan. Apoi urcară pînă la răspîntia de pe coama muntelui, de unde se hotărîră să o ia de-a lungul crestei, către cascadă.

În scurt timp ajunseră pe lîngă o zonă defrișată, în care vîntul făcuse pe alocuri pădurea una cu pămîntul. Pe acolo se vedea dincolo de valea îngustă, dar foarte adîncă, pînă pe versantul din față, cu căsuțe răsfirate din loc în loc.

În depărtare, la vreo jumătate de kilometru de ele, se vedea o clădire înaltă, din piatră, acoperită cu țigle, nu cu șindrilă, ca toate casele de munte. Cu zăbrele de fier la toate ferestrele și înconjurată cu un zid gros de piatră, pe care vîntul îl împrejmuise cu mormane înalte de zăpadă. Ei erau pe creasta din celălalt capăt al văii, totuși trei dulăi uriași începură de acolo să latre amarnic la ei.

– Ce-i cu casa aceea stranie de pe deal?

–E a unuia pe nume Pantelimon Rus – îi răspunse Bandi Mézes lui Bálint. El s-a mutat acolo.

La auzul acestui nume, Bálint ciuli urechile. Privi mai atent clădirea.

– Dar de ce și-a făcut casa ca o cetate?

– Habar nu am, domnule... poate i-o fi frică de oameni.

– De ce să-i fie frică?

– Păi... doar așa, de frică.

Bálint îi porunci ajutorului de pădurar să nu se mai codească, la care acesta începu să-i povestească despre Rus, cum fusese dascăl undeva dincolo de munți, unde se pare că s-a apucat de escrocherii, iar după alții cică s-ar fi încurcat cu niște băiețași, așa că l-au dat afară. Cum nu avea din ce să trăiască, a venit aici, la rude, pentru că mama lui era din Răchițele. Apoi, în scurt timp s-a apucat de cămătărie, iar acum e bogat.

– Dar cum a devenit cămătar dacă nu avea o lăscaie?

–Se zice că popa i-a dat bani, ca apoi să împartă dobînda.

– Și de unde a avut popa bani?

– Păi... umblă vorba că popa e în cîrdășie cu Banca „Unita", de unde primește cambiile.

Bálint rămase îngîndurat. Abia acum înțelegea temeiul ponoaselor înșirate atunci cînd credeau că adormise. Își mai aminti că,

alături de Rus și de popă, oamenii mai pomeneau adeseori și numele notarului.

– E amestecat și Simó, notarul public, în tărășenia asta? – îl întrebă el.

Mézes privi împrejur, nu cumva să-l audă cineva. Crișan împreună cu Ștefan erau în față, să elibereze calea, iar ceilalți veneau îndărăt, cu caii de povară, așa că pădurarul se apucă să povestească, aproape în șoaptă.

– Cică și domnul notar ar fi în cîrdășie cu ei. El scrie contractele și... cum pe aici puțini știu să scrie și să citească, umblă vorba că ceea ce le citește el oamenilor nu se potrivește întotdeauna cu ceea ce e trecut în acte. Așa vorbește lumea. Dar vai de mine, să nu dați crezare la tot ce se vorbește pe aici, pentru că mocanii ăștia sînt niște prăpădiți, vai de capul lor.

Se părea că lui Mézes îi părea rău că apucase să spună ce a spus, așa că se grăbi să adauge:

– Dumneavoastră mi-ați ordonat să vă zic ce vorbesc oamenii, dar nu eu am spus toate astea, pentru că eu nu cred o vorbă, nici în ruptul capului... nu... nici în ruptul capului!

Bálint îi înțelegea îngrijorarea, așa că dădu din mînă ca să-l liniștească:

– Nu-ți fie teamă, rămîne între noi!

Bandi Mézes îi mulțumi și, ca să-și dovedească recunoștința pe dată, dădu la o parte un trunchi rupt care se apleca de la stînga, cu puzderia sa de crengi tocmai de-a curmezișul cărării, înfipt cu vîrful de partea cealaltă, formînd un fel de poartă scundă.

*

Pe cînd ajunseră în Valea Arsă, la poalele piscului Piatra Arsă, se înserase. Era ultimul popas în pădure. Lucrurile se petrecură la fel ca în celelalte seri, poate numai un pic mai repede, mai precis, doar fiecare învățase bine ce avea de făcut. Singura deosebire a fost că acolo nu mai venise nimeni, pentru că locul acela era departe de orice, iar stîncile înalte nu lăsau focul să se vadă de nicăieri.

Se lumină de ziuă tîrziu, iar cerul era înnorat. Totuși, odată cu zorile, caravana o luă iar din loc.

Drumul era greu, înaintau anevoios. O mulțime de copaci căzuți de-a curmezișul văii înguste formau oprelișți grele, pe care oamenii

le mai treceau cumva, susținuți de stratul gros de zăpadă, dar soarta cailor era amară. Calmul și destoinicia lor erau demne de admirația tuturor. Înainte să se sprijine pe vreunul din picioare, pipăiau locul, ca să simtă dacă pășeau pe vreo cracă sau doar pe zăpada în care se afundau. Își alegeau cu grijă locurile unde să pășească, cu capetele plecate, părînd că adulmecă zăpada, pipăind pas cu pas cu copitele peste tot și, dacă uneori se mai scufundau în zăpada adîncă, își trăgeau liniștiți picioarele, ca să caute alt loc să pășească, fără pic de panică sau de agitație. Înțelepciunea lor era admirabilă.

În cele din urmă ajunseră în valea seacă de deasupra cascadei. Acolo drumul era mai ușor, mai larg, pentru că era calea pe care vara urcau oile, spre pășunile de pe Vlădeasa.

Bálint insista să vadă cascada, chiar dacă îi spuseseră cu toții că nu era ușor de coborît pînă acolo. O luă pe panta abruptă, împreună cu Ștefan, cu Crișan și cu Todor Pavel, în timp ce Mézes urma să ocolească piscul, ca să se întîlnească cu ei mai jos, la vadul rîului.

Moții făcură din crengile tinere de brad toiege lungi ca, sprijinindu-se pe ele, să coboare pe stîncile de cîte un stînjen, alunecînd uneori pe panta abruptă. Nu vedeau mai nimic, pînă ce nu ajunseră în josul văgăunii, pentru că întreaga coastă era străjuită de brazi cu crengile lăsate pînă la rădăcinile ca niște caracatițe cu tentaculele încleștate pe fiecare colț de piatră.

Ajunseră cu greu în vale. Acolo se întunecase de-a binelea. Cotlonul era îngust precum o fîntînă mai lăbărțată, dar foarte adîncă. Petele mici de nea, alipite pe alocuri de coastă, făceau ca pereții înalți de stîncă să pară și mai întunecați. Firele de licheni, ce atîrnau prelung, plantele cățărătoare, ferigile, rădăcinile de ienupăr golașe, toate erau acoperite de chiciura picăturilor de apă din văzduhul cascadei înghețate în ciorchini, tot mai deși, ca niște flamuri din mii de spini, nemișcate din loc de nici o adiere de aer, unde pînă și apa învolburată a rîului e abătută din cale de o movilă de piatră. Din locul unde ajunseră la rîu se auzea deja vuietul năprasnic. Nu mai aveau decît de ocolit un pinten de stîncă, trecînd peste trunchiuri de brad, prin grohotiș, ca să dea cu ochii de șipotul tumultuos.

Nu reușiră uneori să treacă decît tîrîș, alteori rezemîndu-se de stîncă sau proptiți în toiegele lungi, dar a meritat!

Apa se prăvălea de la vreo treizeci de metri. Pe creastă, își săpase un jgheab, din care se arunca cu avînt în neant. Nimic nu-i ațînea

calea în cădere. Fundalul întunecat părea o coloană lichidă, cu nervuri de cristale albastru-verzui, prin a cărei întunecată fațadă puhoaiele impetuoase se avîntau ca niște brațe cu degetele alungite, ca niște ciucuri înspumați înainte să se izbească de suprafața căldării care le răsfîra revoltată cu aceeași furie. Așa că, de jur-împrejur, totul clocotea, sfîrîia, învăluit parcă în fum, vârtejurile groase ca smîntîna se zbenguiau învăluindu-se haotic sau răspîndind în volute înalte mănunchiuri de stropi, într-o descreierare bezmetică. Totul se repeta la infinit, mereu la fel și totodată în forme nebănuite, desfășurînd în fața ochilor cîte o zdreanță de spumă, care-n cădere se desfășura ca o jerpelitură întinsă, în timp ce deasupra se năștea alte mii de surate, care se înalțau eliberate din vîltoare, ca apoi să se așeze cu nepăsarea unei păsări și tot așa, într-o înlănțuire de neoprit. Pîrîul era alimentat de ponoare, destul de călduțe să scoată aburi și iarna, în gerul de minus zece grade. De unde și smalțul de promoroacă care înfofolea toate ascuțișurile, lichenii, rădăcinile, crengile într-o pătură de diamante, precum și colonada de țurțuri dintr-o parte și alta a cascadei – o sumedenie de stinghii cît brațul, cît pulpa sau cît trunchiul de groase, atîrnînd deasupra neantului și mîngîiate întruna de stropii bezmetici, îngroșîndu-le, întrupîndu-le, pînă ce se prăvăleau rînd pe rînd în tumultul învolburat.

Bálint rămase îndelung în fața priveliștii amețitoare. Nu se mai sătura privind-o. Vuietul tumultuos al apei îl făcu să se simtă însingurat. Era vrăjit de vitalitatea încrîncenată a apei în toiul iernii, precum în seara precedentă de năbădaia flăcărilor. Era aceeași pripă neostoită, eternă, de nestăvilit a forței naturii, ce îmboldește totul fără putință de tăgadă pe calea unor împliniri tainice, a unor țeluri de neînduplecat. La fel ca mai deunăzi, alături de vîlvătaia focului, și acum, față în față cu forța zbuciumată a torentului, îi apăru în fața ochilor chipul Adriennei, de parcă toate minunățiile întrupate de forțe tainice i-ar reliefa în gînduri imaginea acelei femei zvelte, semețe, cu buzele arcuite, cu zîmbetul ei instinctiv și ademenitor.

Oare de ce îl obseda chipul acesta? Se întoarse furios, luînd-o la vale grăbit, de-a lungul văii ticsite cu sloiuri de gheață. „Oi fi deochiat?" – bombănea în sinea lui. „Nu! Nu-mi lipsește deloc o asemenea aventură!" Ar fi o poveste hazardată, care i-ar tulbura vreme îndelungată liniștea sufletească și toată munca pe care și-a propus să o ducă la bun sfîrșit. Ar fi o pacoste pe capul lui. La ce

bun? De ce s-ar lega tocmai de acea femeie dificilă, capricioasă, de parcă nu ar exista destule femei pe lume!

Coborînd în tăcere cărarea înghețată se hotărî să o ocolească pe Adrienne. Da, nu va da multă vreme ochii cu ea, pînă ce nu se va lecui de amintirea ei care îl obseda inexplicabil.

*

Sania îl aștepta în fața casei lui Bandi Mézes. Acolo își plăti însoțitorii și porni către Mărgău.

Pe culmea Bociu, care era cumpăna apelor dintre Valea Călatei și Răchițele, văzu venind de la miazănoapte nori grei de zăpadă.

Totuși ajunse la gara din Huedin înainte să înceapă ninsoarea.

IV

Acasă, la Cluj, pe Bálint îl aștepta o telegramă oficială, trimisă de la Parlament. Era nevoit să plece imediat ca să-și prezinte mandatul și să participe la ședința de constituire a Camerei. Nu avea experiență în asemenea treburi, așa că își trata sarcina cu toată seriozitatea.

Mama lui era foarte abătută pentru că o părăsea din nou:

–De ce nu rămîi niciodată un pic și cu mine? E aproape la fel de neplăcut ca pe vremea cînd erai în diplomație! – și l-a pus să-i promită că, la sfîrșitul lunii, se va întoarce neapărat acasă.

Capitala fierbea. În euforia cîștigării alegerilor, coaliția care obținuse majoritatea își clama cu ostentație revendicările intransigente – zonă vamală și bancă independentă, precum și utilizarea limbii maghiare în armată, în privința cărora nu acceptau nici un compromis! Audiențele la curtea regală nu au avut nici un rezultat. Se zvonea că Ferenc Kossuth propusese un cabinet ca la '67, sub conducerea lui Andrássy, încercînd să-și convingă partidul pașoptist să-l sprijine din opoziție. Dar în zadar. Unii ziceau că el își pierduse autoritatea față de colegii săi de partid, avînd pretenții din ce în ce mai mari, iar alții erau de părere că Andrássy nu ar accepta decît cu prețul unor compromisuri militare, ceea ce pentru

coroană era inacceptabil. Așadar, programul coaliției din opoziție de odinioară, care conținea toate sloganurile populiste, introduse în mare parte numai ca lozinci electorale împotriva guvernului aflat la putere, acum, ajunsă pe neașteptate în majoritate, se dovedi un obstacol de netrecut în preluarea guvernării. Era o criză de-a dreptul constituțională.

Politicienii care, în ciuda faptului că erau partizanii Compromisului din 1867, aderaseră la coaliția de opoziție doar din motive tactice, ca să-l doboare pe Tisza de la putere, acum erau la cheremul taberei independente. Nici ei, nici liderii pașoptiști nu aveau cum să renunțe de pe o zi pe alta la principiile propagate în timpul campaniei, fiind nevoiți să și le asume și pe mai departe, în ciuda propriilor convingeri, cu atît mai mult cu cît erau nevoiți să se ferească de cei din aripa Ugron-Barra, care era cea mai vehementă și care nici pe vremea obstrucțiilor nu țineau cont de nimeni și de nimic, doar de propriile patimi. Iar această fracțiune a devenit și mai numeroasă, pentru că majoritatea noilor aleși urma tocmai această cale, acest curent vociferant, extremist, chiar mai mult, novicii țineau cu tot dinadinsul să se arate și mai grozavi, la fel ca „bobocii" de la facultate care se luau la întrecere cu cei din anii mai mari în ceea ce le era mai la îndemînă: în benchetuială.

O mînă de oameni fericiți. Toți plini de sine. Care se simțeau în pragul unei cariere fulminante, aidoma celor proaspăt trecuți de emoțiile bacalaureatului care, o vreme, cred că le știu pe toate și în cîteva zile vor cuceri întreaga lume! Majoritatea erau de partea separatiștilor, iar printre ei cîțiva care fuseseră și la Șiclod: Béla Varjú, oratorul acela păros pînă sub ochi, din comitatul Mureș-Turda, ales din circumscripția de pe Valea Nirajului, și dr. Zsigmond Boros, ales la Tîrgu Mureș, care cu vocea de stentor și cu barbișonul lui dichisit își cîștigase din prima clipă prestanța, simbolizată prin aceea că fusese admis să ia loc în rîndul din față al opoziției, alături de Sámuel Barra, de Holló și de Ugron. Dar și printre susținătorii lui Andrássy erau cîțiva proaspăt veniți, ca de pildă Frédy Wuelffenstein, din circumscripția de Alba, unde alegătorii get-beget maghiari, care nu erau în stare să-i rețină numele, îl votaseră cu entuziasm pe „Fül István" (Ștefan Ureche).

În timpul procedurilor îndelungate de constituire, cînd secretarii citeau listele cu numele deputaților și completau adeverințele, cei

noi umblau de colo colo, ca să lege cunoștințe, să pălăvrăgească, rîzînd în gura mare la cîte o anecdotă, la cîte o poantă bine ticluită din timpul campaniei electorale. Erau destinși, bine dispuși, și nimeni nu bănuia ce tigri sălbatici vor deveni peste două zile cu toții, cînd vor începe adevăratele dezbateri.

În rîndurile fostului partid de guvernămînt nu erau decît deputații de odinioară, grupați în tăcere alături de prim-ministrul demisionar.

Erau și cîteva figuri noi, mai mulți deputați care stăteau și ei retrași, fără să intre în vorbă cu nimeni, fără să se aciueze pe lîngă nici o grupare, adică vreo nouă, așezați în semicercul ultimului rînd de bănci, cu fețele crispate și indispuși. Erau deputații naționalităților: un sîrb, un slovac, iar ceilalți români. Românii își declaraseră intrarea în lupta electorală la Sibiu, chiar în luna ianuarie a anului respectiv, și fuseseră aleși șapte deputați. Stăteau cu toții în tăcere, simțindu-se cu atît mai străini, cu cît între ei și celelalte partide rămăseseră cîteva șiruri goale de bănci, pecetluind parcă faptul că nu aveau nimic de-a face cu aceștia.

Asta a fost atmosfera primelor două ședințe. Dar a treia a fost deja o adevărată furtună. Pentru că, în discursul său inaugural, noul președinte a atacat cu vorbe grele fosta putere. Discursul i-a fost plin de reproșuri și un semnal de alarmă. Dar nu s-au mai ținut decît încă două întruniri, iar celelalte au fost amînate.

În afară de actul de constituire, în această scurtă sesiune nu a mai fost decît un singur eveniment – unul tragic: un duel cu deznodămînt fatal.

Unul dintre noii deputați ai partidului de guvernămînt era bătrînul István Keglevich, despre care toată lumea știa că, dacă alegerile i-ar fi adus majoritatea, Tisza l-ar fi numit președinte, urmînd ca el să pună în practică regulamentul Camerei, legiferat printr-un tur de forță în noiembrie, anul trecut. Era potrivit pentru o asemenea sarcină – un om dîrz și agresiv. Avea o fire semeață și autoritară. Era neînduplecat, ca un „tiranno" renascentist și un mare senior, chiar dacă eșuase în mai multe afaceri, dar și în inițiativele lui artistice. Dăduse faliment mai ales pentru că era mereu cu zece, douăzeci de ani în avans față de epoca sa, ieșind în pagubă fie cînd reîmpădurise zonele defrișate, fie cînd înființase o fabrică de coniac sau un teatru. Iar el era cel care plătea toate pierderile, pînă ce nu-i

mai rămăsese nimic din marea sa avere de odinioară. Fusese ani la rînd un excelent intendent al teatrelor de stat, așa că împăratul i-a acordat un onorariu aparte, dat fiind că funcția era de stat, dar fără drept de pensie. De asta s-au legat șacalii.

În timpul declarațiilor de validare, un reprezentat al extremei stîngi a cerut cuvîntul, acuzîndu-l de incompatibilitate, fiind în grațiile regelui și plătit de la Viena. Cîtă euforie! Ce salbă de artificii! Nimeni nu mai ținea cont de faptul că, odată cu renunțarea la onorariu, incompatibilitatea lui înceta. Dar oamenii aveau nevoie de circ. Voiau să-l stigmatizeze cu orice preț.

Erau sute de furibunzi care urlau ca din gură de șarpe către cel care nu devenise președinte al Camerei, dar ar fi putut să se ridice deasupra lor. Simțeau o satisfacție aparte să-l condamne, să-l facă albie de porci pe bătrînul de aproape șaptezeci de ani, cu un trecut respectabil.

Țipetele îl împroșcau din sute de gîtlejuri. Iar el stătea în prima bancă din rîndul din dreapta, cu statura lui semeață, de luptător. Părea aidoma unui mistreț falnic împresurat de lătratul copoilor. Își ridicase bărbia și așa ascuțită, încercînd să deslușească prima jignire personală, pentru care ar fi îndreptățit să ceară satisfacție.

Care a și sosit. Unul din noii deputați i-a strigat „Ești un dobitoc plătit!" Așa că l-a provocat de îndată la duel. Firea lui de dictator s-a arătat din nou, de data asta față de asistenții săi, pentru că a spus din capul locului că nu era dispus să se lupte decît cu propriile lui spade, late și rigide, ascuțite ca niște țepe, fără bandaje și cu împunsături, chiar dacă el, ca toți vechii spadasini maghiari, nu știa decît să spintece, în timp ce adversarul său era produsul școlii italiene, unde se preda „punto d'arresto", adică împunsăturile.

În ziua următoare, bătrînul Keglevich a fost scos mort din sala de scrimă. Cînd s-a dat semnalul, el a atacat plin de avînt tineresc. Adversarul s-a retras, pentru ca brusc să-l înjunghie cu atîta forță, încît sabia l-a străpuns, ieșindu-i printre omoplați – a fost răpus de acel nimeni, care, după vîrstă, ar fi putut să-i fie fiu...

*

Șederea lui Bálint la Budapesta durase zece zile. După suspendarea lucrărilor s-a întors acasă, după cum îi promisese mamei sale. Întîmplarea a făcut să sosească tocmai în marțea de Lăsata Secului.

Iar dacă tot venise, era obligat să se ducă și la balul tradițional. Nu avea prea mare chef să meargă, dar nu putea să lipsească. Ar fi bătut la ochi, fiindcă toată lumea aflase că era în oraș. Și, la urma urmei, de ce nu? Nu era obligat să rămînă pînă în zori, n-avea decît să se întoarcă mai devreme.

După cină se retrase ca să se schimbe.

–După ce te îmbraci – îi mai spuse mama lui – te rog să treci pe la mine. Nu te-am văzut de mult în frac, vreau să te admir. Oricum, nu ne culcăm devreme.

– Așa e – mai spuse și doamna Tóthy.

– Bineînțeles că vom aștepta – mai adăugă și doamna Baczó.

Bálint încuviință și se retrase în camera lui.

Hainele îl așteptau întinse în ordine pe canapea. Cămașa de frac îl aștepta împăturită între vesta albă și costumul negru.

Poate că tocmai această ținută de seară îi evocă amintirile de la Budapesta, într-o ordine tulbure, haotică.

În timp ce-și săpunea fața ca să se bărbierească, își aminti de László Gyerőffy. Îl întîlnise doar arareori, seara, la cazinou, mereu în frac. Ultima oară schimbaseră doar cîteva cuvinte, pentru că în salonul de la parter era bal, ca în fiecare noapte, iar el era atunci deschizătorul dansului. L-a invitat și pe Bálint să rămînă, dar el nu avea chef să se întoarcă la hotel ca să se schimbe. Dar nici László nu a insistat.

Așa cum stătea în fața oglinzii, cu chipul plin de clăbuci, se gîndi din nou la vărul său – și acum, ulterior, trăi senzația că în atitudinea lui László a intervenit o schimbare. I se părea că devenise mai plin de sine, că era cam cu nasul pe sus.

Își înmuie briciul în apa călduță și începu să-și netezească obrajii. Altminteri, pînă în zori i-ar răsări tuleiele. „Ar fi dezgustător" se gîndi el, amintindu-și de zicala aceea englezească, cum că bărbații se spală întotdeauna cu briciul.

Iar apoi sărmanul Keglevich! Era o fire aparte. A fost întotdeauna prietenos cu el. Au jucat adeseori șah împreună. Odată chiar acasă la el. Atunci i-a arătat și cele două săbii care i-au fost fatale. Stăteau agățate deasupra canapelei, alături de alte arme. Erau niște ustensile teribile, cu vîrfurile ascuțite. Iar bătrînul îi mărturisise că dacă ar fi să se mai dueleze vreodată, nu ar mai face-o decît cu ele...

„A fost un bărbat strașnic – își spuse Bálint în sinea lui – pe vremuri, un mare colecționar." Încă mai păstra în camera sa cîteva obiecte de preț, cu toate că, după cum se zvonea, în ultima vreme trăise vînzînd uneori cîte o comodă antică sau un porțelan de valoare. Pînă și ultimele obiecte, la care ținea foarte mult. Iar acum nu mai era în viață! Ce moarte frumoasă... în cîteva clipe! Un sfîrșit demn pentru o figură renascentistă, ca el...

*

Își trase arătătorul de-a lungul obrazului. „Acum sînt neted" – își aminti de vorbele acelei fete: „Ce neted ești!", îi spusese una dintre cocotele acelea suple, cu care cinase, într-un separeu, alături de o societate mai numeroasă, cu vreo patru luni în urmă. Era o petrecere mai deocheată, la care-l chemase vărul său, Neszti Szent-Györgyi, vărul lui Antal Szent-Györgyi care, chiar trecut fiind de patruzeci de ani, continua să fie idolul tinerilor de bani gata și etalonul de eleganță al înaltei societăți. Un loc unde putea să meargă în smoching, așa că nu refuză invitația. Erau de față trei femei frumoase, frivole. Un pianist cînta valsuri vieneze și tangouri languroase. Totul scăldat în multă șampanie. Combinată cu coniac. Bărbații fumau tolăniți pe o canapea sau așezați pe scaunele răspîndite prin încăpere. Femeile dansau de capul lor, la mijlocul încăperii. Timpul trecea, iar ele erau tot mai lascive. Se dădeau în spectacol, cu sînii dezveliți și cu picioarele lor zvelte din ce în ce mai ridicate. Era o plăcere să le privești – una mai tînără decît cealaltă. Printre ele, o blondă, cu pielea albă, care se prăvăli din avîntul dansului tocmai alături de Bálint, lipindu-se tot mai strîns de el. Îl mîngîie pe față și izbucni în rîs: „Ce neted ești!" – și dădu peste cap un pahar de șampanie, apoi sări în picioare, continuînd să danseze. Acum era sigur că fata dansa pentru el, că lui îi erau adresate unduirile trupului și tot de dragul lui lăsa să i se întrezărească pielea sidefie dintre dantelăriile pantalonașilor de sub fustă. Au rămas acolo pînă tîrziu. Cînd se înduplecară să plece, trecînd prin gangul întunecat de la ieșire, fata se lipi de el: „Vino la mine în după-amiaza asta! – îi șopti ea în pripă. – Uite adresa mea!" – și îi vîrî în buzunar lui Bálint un bilețel. „Bine, la cinci!" – îi promise bărbatul. Totuși, în ziua următoare nu se duse. O sună la telefon. Avea ședință de comisie. Sau cel puțin cu asta se scuzase. Chiar dacă nici nu a fost ceva deosebit

de important. Fusese o neghiobie din partea lui. Totuși... nu i-a venit să se ducă. Oricît de drăguță ar fi fost fata. „Am făcut o prostie. Cînd mă întorc la Budapesta, am să o sun neapărat!" – își spuse el, ștergîndu-se de zor în fața măsuței de toaletă.

*

Își încheie cămașa scrobită de frac și se așeză din nou în fața oglinzii. Urma momentul cel mai important al toaletei, înnodarea papionului. Era o chestiune delicată, o adevărată artă. Totul trebuia făcut dintr-o mișcare, pentru că, a doua oară, ar fi fost deja șifonat. Nu avea decît o singură șansă de reușită. Apoi urma să-l strîngă încet, pînă ce devenea asemenea unui fluture. Prima încercare îi eșuă, papionul îi atîrna într-o parte, așa că alese altul, îl trecu prin găicile de la guler și o luă de la început. „Desigur că va veni și Adrienne la bal!" Și-o imagina în rochia ei verde, pe care o purtase la Șiclod. De ce tocmai în aceea? Doar mai avea o mulțime de rochii. Dar el o vedea așa, cu părul negru, ondulat, risipit în valuri peste umeri. Desigur că va dansa cu tînărul Alvinczy și cu Pityu Kendy. N-avea decît s-o facă pînă în zori! El tot nu va rămîne multă vreme, va merge doar ca să se arate, să nu zică lumea că nu a venit. De data asta, nodul îi reușise, aripile erau perfect drepte. Se privi satisfăcut în oglindă, apoi începu să se îmbrace. Se controlă ca nasturii de porțelan să fie bine înfipți în găurile de la vestă, pentru că era neplăcut să-ți lipsească vreunul. Nasturii erau în regulă, așa că, pe cai! Mai mult ca sigur că păpușica aceea de la Budapesta nici nu era prea scumpă, iar o asemenea legătură era de preferat față de una cu o femeie măritată.

În străinătate era altceva. Mai ales cînd ești diplomat. În asemenea cazuri, despărțirea este subînțeleasă, doar diplomații sînt mutați după voința celor de sus, așa că despărțirea devine o instituție de stat. Nici nu a avut neplăceri cu acele femei măritate care l-au cadorisit pe alocuri cu „grațiile" lor – cum se spune de obicei. Despărțirile erau stropite cu cîteva lacrimi, însoțite de cîte o giugiuleală mai înfocată – pentru o mai temeinică amintire – iar apoi, de vreo două-trei scrisorele sau vederi trimise din noua capitală de reședință. Ce-i drept, acele vreo două săptămîni de învăluire, de pregătire, cît dura asediul, erau pline de tensiuni ademenitoare. Dar, cum și victima voia să cadă în plasă, lucrurile mergeau la sigur,

dacă nu cumva se strecura pe undeva vreo stîngăcie. Din care, în ultima vreme, el nu comisese nici una. Negreșit, diplomația era o școală bună!

*

Înainte să-și pună vesta albă, de frac, se mai apropie o dată de oglindă și, aplecat înainte, nu cumva să se păteze, își turnă cîțiva stropi de briantină pe păr, după care și-l netezi cu peria. Da, așa era cel mai bine. Să o caute pe blondina aceea, de îndată ce Camera își va relua lucrările. Era sigur că se vor înțelege. Probabil că avea un amant mai în vîrstă, dar care mai încăpea și el, ca al treilea.

*

Se zvonea că, la mijlocul lui martie, regele va veni să rezolve criza maghiară. Dar oare va reuși? Greu de crezut. Atmosfera era tensionată, iar fără compromisuri militare nu avea nici o șansă. Iar despre acestea aflase de la Slawata, la vînătoarea de fazani, că moștenitorul tronului nici nu voia să audă, în timp ce toate țările din jur se înarmau. Ce se va alege de noi dacă vom întîrzia?

*

Își îmbrăcă fracul. Își umplu buzunarele cu tot calabalîcul nelipsit oricărui bărbat: ceasul, cheile, tabachera, portmoneul, bricheta și ceva mărunțiș. Apoi mai luă și patru batiste pe care le stropi cu „Eau de Cologne", după cum îl învățase una din amantele lui din străinătate: „Un bărbat nu are voie să folosească parfum, doar apă de colonie! Pentru că toate celelalte sînt arome femeiești!" Suedeza aceea a fost o minune. Îi era recunoscător în multe privințe. Ea l-a introdus în tainele ascunse ale iubirii. În tradițiile ei antice, cu toate amănuntele referitoare la veștminte și apoi la eliberarea de ele. „O scumpete! Oare cum o chema?..." Era și clarvăzătoare. Ea prevăzuse că în Rusia, ca urmare a războiului cu japonezii, va izbucni revoluția. Și iată că era pe cale să izbucnească. Săptămîna trecută a fost ucis marele duce Sergius. Peste tot erau atentate. Poate că așa e mai bine pentru noi. În Creta sînt răscoale, în Macedonia e zarvă, iar Rusia e blocată pentru multă vreme – poate că nici nu e rău că, la noi, reorganizarea armatei se amînă...

Era gata.

Mai aruncă o privire prin cameră, să nu fi uitat ceva, apoi porni către apartamentul mamei sale.

V

Pe vremea aceea, în societatea clujeană, balul din marțea de Lăsata Secului era un eveniment important și se ținea, după o veche tradiție, la Cazinou. Mai mulți domni de modă veche insistau să se respecte obiceiul moștenit probabil din anii '30 ai secolului al XIX-lea, potrivit căruia, în seara aceea, era indicat ca domnii să poarte fracuri mov închis, de culoarea murei, și pantaloni gri. Iar altă ciudățenie era că, de data aceasta, dansul dura două nopți la rînd, cea de marți și apoi în cea următoare, de Miercurea Cenușii.

În prima seară își făceau apariția și doamnele mai în vîrstă. Era o adevărată ceremonie. Toată lumea purta ținută de mare gală, doamnele cu diademe de diamante sau cu alte bijuterii de demult, cu pandantive, cu brățări grele, gătite ca pentru curtea regală.

Pe la ora zece se adunase deja o mulțime de lume, iar invitații continuau să sosească. Trăsurile trăgeau una după alta în dreptul peronului. Tocmai sosise și Adrienne, împreună cu surorile și cu soțul ei. Pe trepte, femeile-și țineau cu o mînă rochiile lungi, iar cu cealaltă capele de bal.

Pali Uzdy nu avu răbdare să urce încet. El nu suporta să păsească agale, ci a preferat să le aștepte sus, decît să meargă pas cu pas, alături de ele. Iar asta l-a enervat. Pentru că el le-o luase înainte și era deja în fața intrării, cînd ele abia ajunseseră pe palier. Era un bărbat costeliv, sfrijit, cu un cap mai înalt decît toți ceilalți. Statura o moștenise de la mama lui, din neamul Absalom – fratele ei era cunoscutul călător care a străbătut Asia, de asemenea foarte înalt, dar mult mai vînjos. Uzdy Pál aducea cu acei Mefisto din bronz, statuile la modă pe vremea lui Faust de Gounod și pe care le mai poți vedea și în ziua de azi prin unele saloane. Avea și capul tot ca o statuie, dar cu trăsături orientale: tenul creol, aproape verzui, fruntea înaltă ce tăia de-o parte și de alta arii triunghiulare din

coama de păr înălțată în creștetul capului, sprîncenele oblice și pometii obrajilor proeminenți. Toate acestea formau împreună cu bărbia un chip în formă de triunghi ascuțit. Poate că se complăcea în această alură satanică, pentru că triunghiul era accentuat de barbișonul exagerat de țuguiat. Purta o mustață tătărească, pe oală, tunsă scurt deasupra buzelor și cu capetele răsucite. Avea o înfățișare interesantă și neobișnuită. Era elegant, chiar dacă toate cele de pe el erau prost croite, vrînd parcă să arate că el era mai domn decît toți, chiar și fără să se sinchisească de modă.

Discuta un pic dispreţuitor cu Farkas Alvinczy și cu Gazsi Kadacsay, organizatorii balului, care le așteptau și ei în capul scărilor pe doamne, ca să le conducă la braț în sală. Își admira soția care se apropia treaptă cu treaptă. Adrienne zîmbea discret. Se simțea frumoasă. Știa că stelele de diamante ale diademei sale se potriveau cu părul ei negru, încă bine aranjat, care nu apucase să i se desfire în valurile lui firești. Și mai știa că purta o rochie minunată. O alesese pe cea mai nouă, croită „princesse", într-o singură linie continuă, care se lărgea ca o pîlnie, în jos. Era conștientă că, atunci cînd își va da jos capa de catifea, va produce senzație cu acea minunăție din mătase chinezească, de culoarea focului, ale cărei cute răspîndeau raze chihlimbarii. Și poate că se mai bucura și de ceea ce-i spusese mai înainte, în trăsură, surioara ei, atoateștiutoarea Margit, cum că Bálint Abády sosise în dimineața aceea, așa că va avea cu cine să schimbe o vorbă, va avea un partener care nu era doar o marionetă dansantă, ca toți ceilalți, ci unul de teapa ei. Toate acestea îi aduseră zîmbetul pe buze, dar îndărătul lui se ridica și un semn de întrebare: „De ce te bucuri? Nu vezi că te ocolește: nu a venit nici atunci, la patinoar! Așa că nu ai nici un motiv." Nu era decît o umbră de îndoială, care nici cînd ajunse în capul treptelor nu-i adumbri zîmbetul de pe față.

–De ce zîmbești? – o întrebă soțul ei.

– Mă bucur că sînt la bal – îi răspunse ea și fața i se întunecă.

Avea o privire potrivnică, iar buzele arcuite i se strînseră cu îndărătnicie cînd acceptă brațul oferit de baronul Gazsi.

*

În sala de bal, doamnele mai vîrstnice stăteau înșirate de-a lungul pereților. Printre ele mai era și cîte un domn mai bătrîn, precum

Sándor Kendy, Rictus și bătrînul Dani. Mai venise și Badea Ambrus, dar el intra încă în rîndul dansatorilor. Micuța tanti Lizinka ocupase cel mai bun loc de observație, în colțul din stînga, față în față cu muzicanții. De acolo vedea atît dansatorii, cît și cele două uși – cea care dădea în salonul jucătorilor de cărți, iar cealaltă spre salonul de biliard, transformat în bufet. În felul acesta putea să adune o serie de amănunte picante pentru bîrfele ei. Observa tot ce se întîmpla împrejur, printr-un lornion cu brațul lung, ghemuită cu picioarele sub ea în fotoliul nu prea mare, dar suficient de comod. Își răsucea în toate direcțiile nasul acvilin, atentă la fiecare amănunt, în timp ce stătea de vorbă cu cele de lîngă ea.

– Vai, dragele mele, e chiar așa cum v-am spus. E scandalos! Își ține ibovnicul acolo, locuiește la Silvaș, iar dobitocul ei de bărbat se pare că habar nu are de nimic. Poate că nu mai face față! – și izbucni într-un rîs răutăcios.

Era vorba despre Wickwitz și despre doamna Abonyi, frumoasa Dinóra.

– Păi ce-i drept, s-au mai văzut și pe vremea noastră unele doamne care să aibă amanți – în privirea ei malițioasă apăru un licăr de nostalgie – dar nu îi țineau în grajduri, ca pe armăsarii de prăsilă, nu-i așa, draga mea? – mai zise ea întorcîndu-se către vecina din stînga, doamna Kamuthy, despre care se zvonea că avusese o serie de aventuri în tinerețe, ba chiar și acum era protectoarea unor tineri actori.

Doamna Kamuthy mormăi ceva nedeslușit, pentru că nu apropoul bătrînei o deranjase, ci expresia „pe vremea noastră", ea fiind cu zece ani mai tînără decît bătrîna doamna Sarmasághy, chiar dacă acum își scosese în lume una dintre nepoate.

– Poți să depui mărturie, scumpă Adelma – continuă Lizinka – doar ești vecină cu ei, cu locul unde se întîmplă totul.

Însă Adelma, buna doamnă Gyalakuthy, nu părea dispusă să-i dea apă la moară:

– După cîte știu eu, în toamna asta el le-a antrenat caii, chiar Abonyi l-a invitat să locuiască la ei.

– Hi, hi, hi – șuieră Lizinka. – Abonyi e ca Ghiță bucătarul.

– Ca Ghiță, bucătarul?

– Asta e o poveste de demult. Pe vremuri, la curtea lui Teleki, fratele străbunicului meu, era un bucătar, Ghiță, care avea o nevastă

frumușică. Bătrînul conte a aflat că femeia se culca în fiecare seară cu valetul lui, așa că l-a luat la întrebări. „Dar Ghiță bucătarul și-a dat consimțămîntul" – i-a răspuns valetul. „Ei bine, dacă e așa, nu am nimic împotrivă" – a spus bătrînul Teleki și lucrurile au continuat ca pînă atunci. Așa e și Abonyi: un Ghiță bucătarul! Eu nu-i mai zic decît așa: Ghiță bucătarul! – Apoi se întoarse cu o amabilitate prefăcută către doamna Gyalakuthy:

– Vai, scumpă Adelma, am aflat că Wickwitz a fost de cîteva ori și pe la voi. Eu nu am nimic împotrivă ca un bărbat să facă pe cocoșul și nu aș condamna-o nici pe cucoana respectivă, fiindcă eu nu am fete de măritat, dar dacă aș avea, nu aș îngădui ca un individ ca acela să se învîrtă printre noi, ca să pună labele pe vreuna din ele.

– Labele?...

– Da, labele, pe ceea ce alții iau cu mîna – rîse sarcastic Lizinka, continuînd să le umple de venin pe cele două mămici din jurul ei.

Mulțimea dansatorilor era din ce în ce mai compactă, tot mai multe perechi se învîrteau în ritmul muzicii. La intrarea din partea opusă se stîrni o mică forfotă, care împinse spre mijlocul salonului perechile care dansau – sosise Adrienne, împreună cu frumoasele ei surioare, Judith și Margit. Tinerii adunați ciorchine în jurul lor le luară la braț ca să se piardă cu ele în mulțime. O vreme, Lizinka le urmări cu lornionul ei alungit.

Adrienne tocmai trecea prin fața ei, împreună cu Ádám Alvinczy. Formau o pereche minunată. Ádám era un bărbat chipeș, ca toți cei din neamul Alvinczy, cu un profil hotărît, cu nasul destul de mic și cu fruntea înaltă, ca statuile grecești. Și era un bun dansator. Fracul său bleumarin scotea și mai bine în evidență rochia Adriennei, care strălucea ca o cometă.

– Uitați-vă la ea! – cotcodăci Lizinka, cu glasul ei de bibilică. Ce rochie o mai fi și asta? Nu poți să apari așa în lume. Parcă ar fi în desuuri. Doamne, ce ținută! Te pomenești că nu poartă nici corset! Pe vremea mea ar fi fost dată afară! E scandalos!

Adrienne îi auzi remarca. Cînd se întoarse cu fața către bătrînă, o privi cu ochii ei de culoarea chihlimbarului și îi zîmbi semeț. Tinerețea ei debordantă era ca o sfidare față de zgripțuroaica aceea clevetitoare.

*

Se făcuse destul de tîrziu pînă ce Bálint își luă rămas-bun de la mama lui ca să ajungă la bal. Dansatorii erau deja după al doilea cadril, la valsul dinaintea cinei. Aruncă o privire prin sală. Se strecură printre bărbații adunați în dreptul intrării și sărută mîinile doamnelor în vîrstă din apropiere, dar cum în toiul dansului tot mai multe perechi se loveau de el, mai aruncă o privire prin sală – Adrienne se rotea în brațele lui Pityu Kendy – și trecu în salonul alăturat, unde cîțiva bărbați în pragul senectuții așteptau să fie servită cina. Bineînțeles că discutau despre politică. Așa că se bucurară nespus de mult văzîndu-l pe cel din partea căruia sperau să audă confirmarea propriilor previziuni. Istike Kamuthy și cu Abonyi se repeziră la el, ca să hotărască cine avea dreptate, dat fiind că Abonyi declarase că „mă log flumos" singura soluție ar fi guvernul Andrássy – soluție pe care o considera și cea mai elegantă – în timp ce Kamuthy afirmase că aceasta reprezenta o trădare, așadar toți cei care nu revendicau uniunea personală erau niște trădători de țară. Obrajii lui rotofei, ca de copil, erau îmbujorați de încordarea disputei.

– Declal sus și tale că nu accept decît uniunea pelsonală! – tuna și fulgera, de parcă totul ar fi depins de el.

Acum era mai plin de sine decît cu cîteva luni înainte, fiindcă își depusese candidatura într-o circumscripție din Trei Scaune, unde nu i-au lipsit decît vreo cîteva voturi ca să fie ales.

*

– De fapt, de ce nu ai venit atunci la patinoar? – îl întrebă Adrienne.

Probabil că așteptase intenționat cu această întrebare pînă ce vor rămîne între patru ochi, fiindcă ar fi putut să-l întrebe și mai înainte, doar dansaseră de mai multe ori împreună, se întîlniseră de cîteva ori și la bufet, iar în timpul cinei, Bálint stătea chiar în fața ei. Dar ea așteptase să înceapă ceardașul soupé, cînd toată lumea se repezi să danseze și nu îi puse această întrebare decît după ce servitorii au adunat farfuriile și paharele murdare. Nu părea nici supărată, nici ofensată, ci îi zîmbea la fel de senin ca în timpul cinei, cînd flirtase pe față cu Ádám Alvinczy și cu Kendy Pityu, cei doi comeseni de lîngă ea. Cu același zîmbet puțin ironic, puțin

provocator, singurul tîlc al întrebării fiind faptul că așteptase cu ea pînă atunci.

– În după-amiaza aceea?

– Da. Te-am așteptat destul de mult, aproape că am întîrziat acasă din cauza ta. Și nu ai venit.

Continua să zîmbească, dar era încruntată, cu o privire ca de leoaică.

– Am fost acolo – îi răspunse Bálint, aplecîndu-se și mai mult spre ochii ei de culoare chihlimbarului.

– Ai fost acolo?! Și atunci, de ce...

– Cum, de ce?... Te-am privit îndelung, păreai ciudată, nu erai cea cu care mă obișnuisem, ci cu totul alta. Te-am privit de la intrare. Nu mai era acea Adrienne pe care o cunoscusem, erai schimbată.

– Cum să fi fost alta? Doar eram eu. Vorbești serios – îi răspunse femeia și, în ciuda tonului grav al lui Bálint, buzele ei pline încercară să schițeze un zîmbet.

– Da, erai alta. Și mai erau acolo... cei doi... iar eu am rămas în întuneric, sprijinit de balustradă: te priveam cît erai de frumoasă.

Apoi mai adăugă, doar ca să atenueze banalitatea complimentului:

– Mă desfătam privindu-te. Am avut o mulțime de sentimente, pe care le simțisem și mai înainte, dar niciodată atît de viu, niciodată nu-mi răsunaseră atît de limpede în suflet și nici pe tine nu te mai văzusem așa....

– Patinînd?...

– Poate doar pentru că patinai. Dar, în profunzime, dincolo de aparențe, de avîntul, de zborul tău, mi s-a părut că întrezăresc forțele elementare ale naturii, în felul în care te arcuiai într-o parte și-n alta – iar mîinile tale erau ca niște aripi care te îmboldeau într-o permanentă căutare... – și o privi din nou direct în față.

Adrienne își încruntă abia vizibil sprîncenele.

– O, nu. Eu nu caut nimic! – își ridică un pic capul, apoi buzele i se destinseră într-un zîmbet fericit, amintindu-și de patinaj: Știi bine, ÁB, că eu sînt înnebunită după mișcare. Că am nevoie de multă, de tot mai multă mișcare!

– Da, așa am simțit și eu. Că e ceva care erupe din tine, de undeva din ființa ta, din adîncimi incalculabile și care te împinge înainte, îți dă un avînt de neoprit. Uite, tocmai m-am întors din munți. Într-o noapte am privit focul. Un foc imens. Și, în acea puzderie

de flăcări care se ridicau în noapte, te-am văzut pe tine; erau milioane de flăcări care se pierdeau în văzduhul întunecat sau cel puțin așa credeam eu, că se pierdeau, fără să știu dacă ele erau culori sau doar nălucile lor, eventual niște formule chimice, un amestec de oxigen și gaze de carbon, cum ne-ar explica un profesor! Dar acestea sînt doar cuvinte, cîteva noțiuni artificiale, prin care încerc să formulez ceea ce nu se poate rosti, elanul de care ai nevoie ca să-ți iei avînt, să zbori, fără să te oprești, fără nici un țel! Aceasta este o forță pe care nu o înțelege nimeni, ea nu poate fi decît simțită, o forță atotputernică, uriașă și de nepotolit, pentru că ea vine din adîncul sufletului tău și nu va seca niciodată! Și, ca dovadă – mai adăugă el în glumă – poate ca un făcut, în seara asta rochia ta de mătase e de culoarea flăcărilor!

Adrienne izbucni în rîs:

– Nici nu mi-am dat seama. Dar să nu crezi că doar de dragul tău...

– Bineînțeles că nu, totuși, acestea se leagă oarecum și de mine. Nu doar de mine, bineînțeles că nu, dar și de mine! Chiar dacă nu ai îmbrăcat rochia asta ca să-mi faci mie pe plac. Poate că nu te-ai gîndit la nimeni. A fost ceva la fel de inconștient ca tot ce e firesc, ca tot ce e natural și te face să alegi ceva anume, nimic altceva! Tocmai această rochie, pentru că ți se pare frumoasă, îți vine bine, știi că se potrivește cu faldurile întunecate ale părului tău, cu pielea ta sidefie. Dar spune-mi sincer: cînd ai ales-o, nu te-ai gîndit nici o clipă că în seara asta toți bărbații vor întoarce privirile după tine, spre invidia tuturor femeilor?

– De unde știi că nu m-am gîndit la tine cînd am ales-o?

Era o cochetărie conștientă pe care Adrienne o folosea față de toți cei care-i făceau curte. Voia să se elibereze de impresia profundă pe care i-o făcuseră, poate nu atît cuvintele lui Bálint, cît mai degrabă vocea sa caldă, pasională, în care era ceva ademenitor, ceva ce o deranja, tocmai pentru că îi plăcea, ca atunci cînd a îndrăznit să facă aluzii pînă și la pielea ei – da, tocmai la pielea ei!

Dar Abády nu o urmă pe această cale. O privi cîteva clipe în ochi, apoi o întrebă:

– L-ai citit pe Bölsche?

– Da, e o carte minunată, dar de ce...?

– El scrie că, primăvara, toate ființele superioare poartă podoabe, își pun straie de sărbătoare. Probabil pentru că vor să pară mai frumoase, mai alese, mai atrăgătoare decît toate celelalte din specia lor. Fără ca asta să fie ceva rațional. E o pornire lăuntrică, imperativă, un instinct, *Lebensbejahung*. La fel am făcut și eu – continuă el mai în glumă – cînd mi-am legat papionul: eram ca un fazan căruia, cînd se desprimăvărează, îi cresc în creștetul capului două pene colorate.

– De ce compari mereu oamenii cu animalele? Noi nu sîntem animale.

– Nu, ai dreptate. Dar îndrăznesc să spun că din păcate nu sîntem așa. Chiar din mai multe puncte de vedere, pentru că noi atenuăm tocmai acele instincte care există în stare pură, sinceră, nobilă în animale. Ele posedă toate elementele esențiale ale vieții: materialitatea, dragostea, spiritul de comunitate. Sincer, fără fraze pompoase. Fără să fie educate prin explicații savante, cum sîntem noi, ci fiindcă așa simt ele, din instinct și acționează ca atare. Fără altă legitate în afară de simțurile lor. Ieruncile își pun viața în pericol ca să alunge dihorii, căpriorii înfruntă vulpile ca să-și salveze familiile. Iar ciutele nu se mărită cu un cerb anume pentru că e plin de bani sau se trage dintr-o familie aleasă, nici pentru că mămicile au încheiat afaceri cu trupurile lor, ci pentru că acela este cel pe care l-au ales, care le-a fost pe plac. Și totul durează doar cît vor ele.

Bálint rosti ultima frază cu jumătate de voce, în șoaptă, privind spre unul dintre colțurile îndepărtate ale încăperii.

– Toate cele adevărate, mărețe și eterne există aievea, pentru că nu conțin nici un element străin, nici o prejudecată sau vreo teorie care să le tulbure. Poate că tocmai cuvintele reprezintă marele păcat al omenirii, în timp ce animalele nu-și exprimă decît instinctele, fără nici o teorie.

– Ce interesant că tocmai tu, ÁB, ești împotriva cuvintelor. Dar cele expuse de tine nu sînt tot niște noțiuni...?

– Ai dreptate, dar sînt constrîns să le rostesc, pentru că nu mi-a fost dat să am o voce la fel de atotputernică, de răsunătoare precum cerbii – adăugă el gata să pufnească în rîs. Dacă aș avea-o, sala asta ar răsuna ca o orgă.

Adrienne se îndreptă și se ghemui mai comod în fotoliu. Își căuta cuvintele, strîngînd din buze cu îndărătnicie.

– Da, există un sîmbure de adevăr în ceea ce spui... în felul cum le combini. Dar... dar o faci intenționat. Și omiți ceva. Sau nu vrei să spui. Știu că există o mulțime de cuvinte frumoase despre ciripitul păsărilor, despre boncăluitul cerbilor – cum se spune – sunete minunate, dar, oricum am lua-o, toate acestea sînt, de fapt... programate. Iar dacă veni vorba, am și eu o mică poveste despre animale. Ne întorceam cu trăsura de la Variaș și ne-am oprit la Mociu, la tîrg. Acolo am dat peste o șandrama în fața căreia un bărbat urla cît îl ținea gura: „Lume, lume! Veniți să vedeți leul de mare! Leul! înfricoșătoarea fiară! Leul de mare!" Așa că am intrat. Știi ce era înăuntru? O mică focă nenorocită... – apoi adăugă rîzînd – iar noi plătiserăm zece crăițari de persoană, pe care nu ni i-au dat înapoi.

– Nu înțeleg legătura.

– Nu? Cu toate că e simplu. Cele pe care mi le-ai povestit spun același lucru – că este vorba de o programare și, oricît de frapantă sau... de atrăgătoare ar fi, ea este la nivelul primar... ca o promisiune, o... momeală..., sau ca o păcăleală. Dar dacă ne gîndim bine, întreaga natură este programată în felul acesta, să ne înșele cu orice preț... ca acel circar ambulant, gata să-i păcălească pe toți cei care plătesc acei zece crăițari.

Bálint o privi cu atenție. Ultimele ei cuvinte i se părură un fel de îndreptar – își aminti ce-i spusese ea odinioară, pe banca aceea din parcul lor și începu să tatoneze precaut terenul:

– Nu cred că e așa. Nu, categoric, nu! Dimpotrivă – cu cît plătim mai des acei zece crăițari, pe care trebuie să-i plătim – pentru că nimic nu e pe gratis – deci cu cît prețul este mai mare, cu atît și deznodămîntul este mai concludent. Pentru că noi, oamenii, bineînțeles că putem să ne înșelăm uneori, deoarece ne complicăm sentimentele cu tot felul de convenții și de fraze, chiar dacă o facem în mod inconștient, dintr-un motiv sau altul. Și nu din porniri primare! Nu, cîtuși de puțin! Ci din rațiuni înalte, din îndurare sau din alte considerente frumoase, de bunătate, în care credem, pentru că așa am fost educați, dar toate acestea sînt niște greșeli străine de noi, pentru că nu se adaptează la glasul naturii, ci sînt născocelile oamenilor, ale unor preoți sau filosofi de demult, niște noțiuni livrești, care nu stau în picioare. Care nu pot să contrazică natura. Mi-am dat seama de asta în munți...

– Tot acolo, în fața focului? – încercă să glumească Adrienne.

– Nu, ci la o cascadă. Imaginează-ți un cotlon îngust, între stînci, ca o fîntînă, înconjurat de zăpadă și gheață. Pînă și pietrele păreau înghețate. Iar eu eram chiar lîngă vîltoare...

Îl văzură apropiindu-se pe Pál Uzdy. Balul era deja de mult în toi, dar el arăta ca scos din cutie: cu gulerul scrobit, fără strop de sudoare pe față, de parcă tocmai ieșise din baie și abia apucase să se îmbrace. Pentru că el nu dansa niciodată și nici nu se așeza mai mult decît era nevoie, ci rămînea sprijinit de ușa de la intrare în timpul dansului sau în salonul unde era bufetul, cînd societatea se aduna acolo. Datorită staturii sale, scruta mereu de la înălțime mulțimea, cu chipul său mefistofelic stilizat. Se apropia de ei cu mersul său măsurat. I se adresă soției sale, fără să se sinchisească de Abády:

– Eu plec acasă.

– Acasă?

– Da. La ce oră vrei să trimit după tine trăsura?

– Nu știu. Cred că balul va dura pînă dimineață. Ar fi neplăcut să plecăm acum, din cauza fetelor...

În glasul Adriennei se simțea o undă de panică.

– Da, desigur. Bineînțeles! – o aprobă bărbatul.

– Să nu-i întreb pe organizatori pînă la ce oră ține? – se oferi Bálint, numai ca să nu stea acolo fără să spună nimic.

– Nu, nu are nici un rost – îi răspunse Uzdy, fără să se întoarcă spre el și continuă către soția lui: Bine, rămîneți. Da, ai dreptate. Așadar am s-o trimit pe la ora șapte. Și nu are nici o importanță dacă vor aștepta și caii un pic. Distrați-vă cît doriți!

Apoi se îndoi din șale brusc, ca un briceag și îi sărută femeii părul. Cînd se îndreptă, îl privi pe Bálint în ochi. Acum, din dosul mustății sale lungi, în furculiță, eternul său zîmbet zeflemitor, abia mijit în colțul buzelor, părea și mai sarcastic. De la înălțimea staturii sale mai făcu un gest din mînă, în chip de rămas-bun:

– Servus! Distrați-vă în voie! – și se întoarse bățos pe călcîie, îndreptîndu-se spre ieșire cu capul lăsat un pic pe spate și cu pașii săi măsurați, creînd ca întotdeauna impresia că își controla fiecare mișcare.

După cîteva clipe, Adrienne reluă discuția. Se întoarse brusc către Bálint, cu privirea nesigură, căutînd sprijinul lui, de parcă ar fi fost ametită, tînjind după un pahar cu apă și îi spuse repezit:

– Despre ce vorbeam? Despre o cascadă? Povestește-mi, cum era? Hai, continuă-ți povestea!

– Eram în adîncul cotlonului dintre stînci, într-o penumbră confuză. Totul era acoperit de gheață. Ca în străfundurile infernului dantesc, total lipsit de viață, într-un ger cumplit, printre țurțuri înghețați și promoroacă. Iar de sus, în toiul acestei pietrificări degerate, răzbătînd cu o impetuozitate de neoprit printre stînci, printre troieni, venind cine știe de unde, de nicăieri, din abisuri nebănuite, dintr-un gîtlej de stîncă larg deschis din adîncuri, străpungînd zidul de granit, izbucnea torentul de apă! Se prăvălea cu forța învingătorului, într-o abundență nesfîrșită, răspîndind aureole vaporoase, stropi în puzderii de mărgele. Ca apoi, la picioarele mele, să năvălească printre pereții de stîncă, pe calea predestinată! Prin valea pe care era obligat să o urmeze. Privind tumultul acela de apă, mi l-am imaginat străbătînd cheile munților, cîmpiile întinse, pînă la marea cea mare, împlinindu-și astfel chemarea, chemarea naturii, ca într-un final să se piardă în infinitul etern al oceanelor. Într-o existență devastată de îmbrățișarea euforică a valurilor. Era izbînda stridentă a vieții, în eterna ei mișcare, în ciuda tuturor opreliștilor, desfășurată chiar sub ochii mei. Iar eu mă gîndeam la tine, ca seara, în fața focului. La cea cu sufletul clocotind aidoma de energie – așa cum te-am simțit și privindu-te patinînd. La fel ca pe terasa de la Șiclod, sau ca în salonul vostru, de demult, unde toate acestea existau, fără să fie rostite, dar gata să răbufnească la viață! Simțeam mereu că totul, totul nu e altceva decît un tumult uriaș, de neoprit și veșnic...

Tăcu o clipă, apoi spuse încet, foarte încet, abia șoptit, dar apăsat:

– Ady, eu te iubesc îngrozitor de mult!

Adrienne l-a ascultat așezată în fotoliu, fără să-și ia ochii de la el, în tăcere, cu capul sprijinit în palmă. Degetele ei delicate i se răsfirau pe față, făcînd ca buzele să aibă o curbură și mai accentuată. Avea ochii întredeschiși, de parcă ar fi savurat o simfonie. Fără să tresară, ca odinioară, pe banca din parc, cînd Bálint îi atinse, mai întîi abia perceptibil, mîna sprijinită molatic pe brațul fotoliului, lăsînd degetele să li se împletească încet.

– Îmi dau seama abia acum – murmură bărbatul – că te-am iubit dintotdeauna, mereu, din prima clipă, fără să-mi dau seama,

dar pururi! Chiar de pe vremea aceea și niciodată pe altcineva... te-am iubit dintotdeauna și niciodată, niciodată pe altcineva ... niciodată...

Și repetă acele cuvinte îndelung – erau ca picăturile de ploaie pe pervaz, repetîndu-se la nesfîrșit: „mereu" și „niciodată". Se succedau cu o ritmicitate monotonă, în continuarea vocii răscolitoare de la început.

Apoi se auziră pași ușori – era doamna Abonyi, care se îndrepta spre biblioteca din partea cealaltă a încăperii, care servea ca vestiar și garderobă pentru doamne.

Era grăbită, pentru că, în toiul ceardașului, cineva călcase pe dantela cu care îi era tivită fusta. Bálint auzi de departe că se apropie cineva, așa că își retrase mîna la timp.

Micuța Dinóra se opri lîngă ei. Își puse mîna stîngă pe umărul lui și se aplecă spre Adrienne:

– E un băiat foarte simpatic, eu îl cunosc demult. Dacă ai ști ce frumos e în stare să vorbească! Ca nimeni altul. Nu ca alții! Crede-mă! Ți-l recomand din tot sufletul!

Zîmbi către Adrienne și se îndepărtă cu pași ușori. Din partea altcuiva, acesta ar fi părut un gest malițios, dar la ea era ceva firesc. Mai mult ca sigur că a vrut să-și manifeste în felul acesta recunoștința față de Adrienne, care se arătase în decursul serii deosebit de prietenoasă față de ea. O luase de braț la bufet, invitînd-o la masa lor, tocmai acum cînd, ca urmare a bîrfelor răspîndite la tot pasul de tanti Lizinka, celelalte doamne nu mai stăteau de vorbă cu ea, ci se mulțumeau să-i arunce doar în treacăt cîte o vorbă în doi peri, dacă se nimereau să ajungă alături de ea. Cum nu avea nimic altceva la îndemînă, i-l recomandase pe vechiul ei prieten.

Dar acele cuvinte risipiseră vraja.

Adrienne se îndreptă, fără să înțeleagă spusele Dinórei. Era cu gîndul prea departe ca să le poate desluși sensul. Realiză doar că îi vorbise altă voce și părea de-a dreptul mirată că se afla în foaierul cazinoului, iar în încăperea alăturată balul era un adevărat iureș, în muzica lăutarilor. Părea trezită dintr-o lume de vis.

Perechile de dansatori ieșeau pe rînd din sala cea mare. Istike Kamuthy își conducea perechea de braț, dar cînd dădu cu ochii de doamna Uzdy și de Abády, se apropie de ei și începu să graseieze:

– Îmi paie bine că ai sosit de la Pesta! Ce noutăți sînt pe acolo? – spuse el ștergîndu-și din greu chipul bucălat, leoarcă de sudoare.

Bálint îi răspunse ceva în doi peri, ridicîndu-se în picioare și porni visător, împreună cu Adrienne, către salonul alăturat.

Cînd ajunseră în dreptul ușii, ceardașul continuă cu un vals. Adrienne se întoarse spre el și rămaseră nemișcați, față în față, apropiați. Ea era cu ochii larg deschiși, privirea ei de leoaică părînd că voia să-l întrebe ceva. Apoi îi închise degrabă, sprijinindu-se de umărul lui Bálint, care o cuprinse în brațele lui și, fără nici un cuvînt, fără nici un imbold, apropierea ei instinctivă și îmbrățișarea lui ocrotitoare se contopiră firesc în mișcare, pornind amîndoi într-o unduire, în care pașii de dans preluară mulțimea cuvintelor de dragoste, contopindu-i pe amîndoi în vraja numai de ei știută. Simțeau că nu mai era nimeni în jurul lor, decît ei – singuri și împreună, în cavalcada mulțimii de care nici nu se sinchiseau.

Apoi nu s-a mai întîmplat nimic. Doar o aluzie aruncată așa, într-o doară, cum că la balul de mîine vor cina împreună. Pe măsură ce timpul trecea, mulțimea se împuțina văzînd cu ochii. Iar ei se ocoleau unul pe celălalt. Adrienne o făcea din instinct, iar Bálint cu bună știință, să nu i se ducă vestea că îi dă tîrcoale și să facă din Adrienne un subiect de bîrfe. Dar în zadar – ca un făcut, în orice colț al salonului, fie pe lîngă bufetul întins în zori, fie în salonul învecinat, alături de unii sau de alții, în cîteva clipe se trezeau din nou unul alături de celălalt, părînd legați prin ițe nevăzute, care îi alungau ca printr-o vrajă pe toți cei din jurul lor. Iar atunci schimbau în șoaptă cîteva cuvinte nevinovate: „Ce bal frumos!" – „Ce grațioasă este azi micuța Dodó!" – „Alvinczy e un organizator desăvîrșit!" – „Ce mult îmi place valsul acesta de demult!" Vorbe care nu puteau trezi bănuiala nimănui. Nici chiar a lui Pali Uzdy. Nimeni nu ar fi putut rosti banalități mai crase. Dar între ei vibra o tensiune nevăzută, ca o vrajă care îi împresura, izolîndu-i de tot ce-i înconjura, ca într-o oază părăsită din mijlocul deșertului. Fără ca vorbele care le zburau de pe buze să aibă vreun alt sens decît atît: – Tu! Tu! Tu! – negîndite nici de el, nici de ea, doar ca expresie a bucuriei de a fi alături, ca o fericită mirare care voia să dea glas gîndurilor nespuse: „Cum, ești din nou aici? Chiar aici? Lîngă mine?" – era emoția redeșteptată de fiecare dată cînd se priveau, mirați că totul se petrecea aievea.

Erau rupți cu totul de lumea înconjurătoare, așa încît, la ora opt, sfîrșitul balului îi luă pe nepregătite. Doar atunci, în tumultul fetelor și al mămicilor împresurate la garderobă de mulțimea valeților care le ajutau să-și îmbrace blănurile și broboadele, printre cavalerii care își dădeau silința să strîngă nenumăratele buchețele primite ca ofrande în timpul cotilioanelor – doar atunci se dezmeticiră și ei că noaptea trecuse și că se luminase de ziuă.

Adrienne își chemă surorile. Margit apăru de îndată alături de ea. Pe Judith a fost nevoită să o caute, găsind-o după o vreme într-una din camerele mai întunecate, unde era în compania lui Egon Wickwitz, așezată la una dintre mese.

Ieșiră apoi în anticameră, însoțite de o escortă numeroasă – Abády, Wickwitz, cei doi amfitrioni, baronul Gazsi și Farkas Alvinczy, fratele său, Ádám și bineînțeles Pityu Kendi. Cînd erau gata de plecare, cu cucoanele bine înfofolite în eșarfe și pelerinele lor de bal, iar de pe peron se auzi ropotul cailor de la calești și lacheii se repeziră să le întîmpine pînă pe palier, începură cu toții să coboare treptele.

Pășeau agale, Adrienne la brațul lui Bálint. Ce mînă ușoară, cîtă liniște încrezătoare simțea în ea! Urma despărțirea, dar mai urma balul din seara următoare. Iar pînă atunci nu trebuia decît să doarmă. Ca apoi să fie din nou împreună. Întreaga noapte. Care i se părea că va dura o veșnicie.

Își luară rămas bun în dreptul calești.

Fetelor se cuvenea să li se strîngă mîna, iar doamnelor să le fie sărutată. Bálint rămase ultimul. Adrienne îi întinse mîna, pe care încă nu-și trăsese mănușa și, cînd i-o atinse, el simți de-a lungul brațului un fior de parcă ar fi fost curentat. Se aplecă, dar nu i-o sărută de îndată.

– Nu unde te-au sărutat și alții! – murmură el în grabă și îi întoarse brusc mîna afundîndu-și buzele în căușul palmei sale. Iar ea nu se împotrivi. Poate pentru că nici nu ar fi apucat să o facă – totul se petrecuse într-o clipă.

Femeile se urcară în trăsură, portiera se închise cu un zgomot sec, iar caii se urniră din loc.

Ceilalți tineri se repeziră să-și ia rămas bun de la celelalte doamne. Bálint rămase de unul singur pe peronul din fața cazinoului. Stătea semeț, cu pieptul bombat. Rămase o vreme cu ochii închiși, cuprins

de o euforie pe care nu o mai simțise niciodată. Apoi o luă la goană în sus, sărind pieptiș cîte două-trei trepte deodată.

Își îmbrăcă în grabă paltonul de blană și coborî din nou treptele pripit.

Porni agale spre casă. La intrarea Minoriților și pe strada Lupilor nu era nici țipenie de om. Pantofii lui înguști de lac lăsau urme adînci prin zăpada imaculată. I se părea că pășește printr-o pîclă de apă rece. Era încîntat.

Totul era scăldat într-o dimineață feerică. Iar el era singur pe strada scufundată în tăcere.

VI

Adrienne se ghemui în colțul întunecat al cupeului. La fel ca Judith, alături de ea, de asemenea tăcută, înfofolită în șalul ei și scufundată în gulerul blănii. Amîndouă aveau în jurul gurii aceleași trăsături crispate, cu chipurile marmoreene și cu ochii închiși, părînd că dorm sau poate voind să ascundă de lumea înconjurătoare câte o taină. Doar Margit, care stătea pe bancheta din față, era cea dintotdeauna, senină, degajată și binedispusă.

Fetele coborîră la casa Milóth.

– La revedere! – spuseră ele dispărînd pe poarta care li se deschise în tăcere.

Caleașca își continuă drumul pe calea Mănăsturului fără nici un zgomot – zăpada proaspăt căzută înghițea pînă și tropotul cailor.

Atelajul intră în grădina din fața vilei. Trecu printre mormanele de zăpadă, dincolo de colțul clădirii mari, cu etaj, și se opri în fața aripii alungite, cu un singur nivel, care în spate și într-una din laturi dădea pînă aproape de malul Someșului. Aceasta era reședința tinerei perechi. În corpul central nu locuia decît doamna Uzdy, împreună cu fiica Adriennei și cu doica ei, dar ele plecaseră de zece zile din Cluj – bunica își dusese nepoțica la Merano.

Era o clădire veche, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea. Aripa în care locuia Pali Uzdy, cu familia lui, fusese odinioară destinată servitorilor – cu camere mici, de-a lungul cărora se întindea un

pridvor cu arcade, spre care se deschideau toate ferestrele. Doar încăperea din dos, care dădea spre Canalul Morii, era mai spațioasă, fiindcă acolo fusese bucătăria unde, pe vremuri, se putea găti chiar pentru o sută de persoane. Acela era acum salonul Adriennei.

Intrarea era la mijlocul pridvorului închis cu sticlă. Acolo coborî și tînăra femeie, iar trăsura făcu cale-ntoarsă, spre grajdurile de pe domeniul alăturat.

Cînd intră pe culoar, aruncă o privire către fereastra din stînga, cea din dreptul dormitorului soțului ei. Era deschisă, ca să se aerisească, ceea ce o surprinse, fiindcă, de obicei, Pál Uzdy se scula tîrziu.

– Cum? Deja s-a trezit? – o întrebă ea pe camerista care căra după ea coșul plin de flori – era o femeie căruntă, mărunțică și care o servea încă din copilărie. Sau... sau nici nu s-a culcat deloc?

– Domnul nu s-a culcat – s-a întors în zori, s-a schimbat și a plecat la Almaș.

Adrienne nu era surprinsă. Uzdy venea și pleca întotdeauna inopinat. Avea două diligențe, așa-zis poștale, una în oraș și cealaltă la Sînmihaiu, într-o fermă mai mică, la jumătatea drumului pînă la moșie, ca să poată ajunge acolo schimbînd caii, dintr-o suflare, fără să anunțe pe nimeni. Îi plăcea să sosească mereu pe nepusă masă. Așa că Adrienne nu era cîtuși de puțin contrariată, dar luă o poziție semeață, parcă ușurată la auzul veștii și coti la dreapta, către salonul ei.

– Pune florile în vază, Jolán – îi spuse ea servitoarei. Să nu mă treziți înainte de cinci, vreau să mă odihnesc.

Avea obiceiul să se îmbrace și să se dezbrace singură și nu-i plăcea să se învîrtă cineva prin jurul ei, așa că mai adăugă:

– Nu mai am nevoie de nimic.

– Doar să vă aduc micul dejun.

Salonul era scăldat de soare. Lumina dimineții se reflecta prin cele două ferestre și prin glasvandul care dădea în pridvor de pe covorul imaculat de zăpadă care acoperea totul în jur. În încăperea zugrăvită toată în alb nu era nici o pată întunecată, pînă și umbrele aveau un ton albastru pal, deschis, la fel ca umbra clădirii alungită pînă pe malul Someșului. Se sprijini cu mîinile ridicate de cercevelele ușii de sticlă și rămase așa vreme îndelungată. Nici nu o observă pe bătrîna servitoare care îi aduse micul dejun și ieși în tăcere. Privea cu ochii larg deschiși și cu pupilele mijite albul orbitor de afară.

Buzele ei cărnoase erau întredeschise, de parcă i-ar fi fost sete. Nu se gîndea la nimic, doar privea în gol. Cuvintele, emoțiile, amintirea celor petrecute încă nu i se sedimentaseră în suflet, nu apucaseră să i se contureze în noțiuni, în fraze coerente, ci i se îngrămădeau haotic în suflet, ca niște dîre de fum împleticite de-a valma în bătaia vîntului. Simțea o moleșeală plăcută, fiori din creștet pînă-n tălpi. Ar fi rămas acolo o veșnicie, dacă nu ar fi trezit-o la realitate trosnetul focului din șemineu. Zgomotul o făcu să se întoarcă – nu era nimic grav, doar unul dintre bușteni se năruise în jeratic. Flăcările îi evocară cuvintele lui Bálint și cele spuse de el despre rochie. Se privi pe îndelete, își văzu fusta de mătase și brațele dezgolite. Avu brusc senzația că era în pielea goală în fața ferestrei, inundată de acea lumină orbitoare. Se întoarse brusc, străbătu dormitorul scufundat în beznă, pînă în baia abia luminată, unde se dezbrăcă în pripă. Se întinse în pat, conștientă că nu va reuși să adoarmă. Nici nu tînjea după somn. Avea o senzație stranie, plăcută și ademenitoare. Privea cu ochii larg deschiși fasciculele luminoase care străbăteau prin crăpăturile obloanelor. Dar veghea i se topi degrabă într-un somn adînc și fără vise, care spulberă vraja, cu toate imaginile, ecourile și amintirile serii trecute cu tot.

*

Nu o deșteptă nimeni, se trezi singură. Orologiul din turnul bisericii, de la doi pași de vilă, tocmai bătea de ora trei. Rămase cîteva clipe cu ochii pironiți în întuneric. Apoi, pe neașteptate, se simți cuprinsă de panică. Nu se dezmetici care era motivul, dar spaima o făcu să se ridice, încolăcindu-și brațele de genunchi.

„Ce e cu mine? Ce am făcut? Ce s-a întîmplat în seara trecută?"

Apoi, brusc, se dumiri. În somn, gîndurile ei au prins contur, s-au întrupat în certitudinea care a trezit-o și de care se simțea năpădită:

„Sînt îndrăgostită! Îndrăgostită! Îndrăgostită!" își repeta ea, simțindu-se împresurată, mai repede decît apuca să rostească aceste cuvinte, de toate consecințele acestei stări. Avea deja un soț, un copil! Nu mai era de capul ei! Făcuse deja un legămînt, se dăduse pe mîna altuia! A altui bărbat! Era ceva inadmisibil! Ceva ce nu-și mai putea permite! Unde ar duce asta? Ce s-ar alege de ea? Dragostea lui Bálint nu era o pornire de moment. Din toate cuvintele lui răsuna o dorință ardentă, nu erau doar niște flirturi iscusite, cîteva vise

platonice, ci expresia unei insistențe conștiente, care vrea totul, fără nici o tîrguială. Iar ea l-a lăsat să vorbească! Și, pe deasupra, l-a și îmboldit. Ce-i drept, nu prin cuvinte, ci din priviri, cu mimica, cu trupul, în timp ce dansau, cu ofranda mîinii întinse, dimineață, în fața porții. Nu s-a împotrivit, nu l-a respins! L-a lăsat să îi sărute palma, partea cea mai intimă a mîinii, aproape de sînge, după ce degetele lor se încrucișaseră într-un legămînt simbolic...

Simțea cum o trec toate nădușelile.

Ea, ea, ea a fost cea care i-a permis toate astea! Ea, care nu ar fi acceptat nici în ruptul capului ca Ádám Alvinczy sau Pityu Kendy să se apropie mai mult decît s-ar fi cuvenit sau să o strîngă mai tare în timpul dansului și, la orice aluzie mai deocheată, i-ar fi respins cu o privire severă. Dar toate acestea erau floare la ureche pentru ea. Un simplu joc, îi lua peste picior, se amuza de ei. Chiar dacă erau într-adevăr îndrăgostiți, mai cu seamă Pityu, ea nici nu se sinchisea de ei. Îi mînuia ca pe niște marionete sau ca pe niște mașinării menite să-i facă pe plac. Oricît de mult și-ar fi exprimat ei sentimentele, fiecare în felul lui, cu ochii înlăcrimați, ea nu contenea să-i zeflemisească și să se distreze, ațîțîndu-i și mai mult prin cochetăria ei impasibilă.

Iar acum...? În noaptea trecută...?!

Acum s-a dat pe brazdă. Vedea în fața ochilor cum a rămas singură cu Bálint. Auzea ecoul vrăjii care a învăluit-o. Farmecul plăcerii de care s-a lăsat cuprinsă. Cu toate că în dosul fiecărui cuvînt, despre orice i-ar fi vorbit, răsuna dorința, atracția trupească, de netăgăduit, chiar și atunci cînd i-a vorbit despre foc, abătîndu-i uneori, pentru o clipă, cu o vorbă de duh, atenția de la sensul adînc al vorbelor sale, ca apoi să revină de îndată la pasiunea înflăcărată de odinioară. Iar ea înțelegea totul. Nu avea nici un argument să se amăgească cum că nu s-ar fi dumirit care era mesajul lui. Nu. Nicidecum. Era limpede ce a vrut să-i spună cu acea minunată descriere a cascadei. Dar cel mai mult a impresionat-o vocea lui reținută, aproape șoptită, și privirea lui, care dădeau celor mai nevinovate cuvinte înțelesuri sclipitoare. Ca, pînă la urmă...! Cînd i-a spus-o fără nici un ocoliș...! Și cum a zis? „Eu te iubesc îngrozitor de mult!" Da, acestea au fost cuvintele lui. Iar ea nu s-a ridicat indignată, ca mai demult, de pe banca din grădină, ci a rămas nemișcată, fără să scoată o vorbă, continuînd să-i asculte, cu inima

radiind de fericire, potopul de cuvinte, ca o litanie ardentă, nesfîrșită: „...te-am iubit dintotdeauna și niciodată, niciodată altcineva nu a... niciodată..." I se părea că nu erau decît ei doi, într-o ceață densă, trandafirie, fără nimeni și nimic în jurul lor. Iar acum, în bezna dormitorului, amintirea nopții trecute o făcu să retrăiască farmecul dulcei de care s-a lăsat cuprinsă. Această rememorare o cutremură – sări în picioare ca să și-o alunge din suflet. Apoi îi răsunară în urechi, ca o împunsătură de ac, cuvintele micuței Dinóra, care îi citise totul pe față – și cum a spus ea?... da, chiar așa: „E un băiat foarte simpatic" – ca apoi să adauge: „Ți-l recomand din tot sufletul!" – vai, ce rușine!

„Ce josnicie! Sînt o ticăloasă! Iar acum ÁB crede, l-am făcut să creadă că eu... pe mine...! Ar fi în stare să-și imagineze că... eu aș fi în stare de.... ceva dezgustător" – nu reușea să recunoască nici în sinea ei la ce se gîndea.

Pentru că se simțea dezgustată. Și nu o îngrozea ideea de a fi îndrăgostită de Bálint Abády doar pentru că era o femeie măritată, că acceptase să fie a altuia, să respecte un angajament, să fie legată de cineva, iar asta complica foarte tare situația. Nici doar pentru că Pali – care, oricît de nesuferit ar fi fost, o iubea în felul lui – n-ar fi fost niciodată de acord să se despartă de ea. Și nici doar din cauza copilului ei ori a consecințelor sociale. Nu! Erau și alte motive, mult mai profunde, care îi răscoleau sufletul numai gîndindu-se la ele. Ea se măritase fără să fie îndrăgostită. Pe vremea aceea voia să scape de acasă, iar Uzdy Pál îi făcea curte vorbindu-i mereu numai despre chemare, despre asociere, despre împărțirea îndatoririlor și mai ales despre faptul că el a fost întotdeauna singur. Iar acesta a fost punctul în care s-au întîlnit, fiindcă și ea, ca fată, se simțea la fel de însingurată. Cît timp au fost logodiți, nu i-a sărutat decît o singură dată gîtul, în dosul urechii, atunci cînd ea a spus „da". După care i-a dat imediat drumul din brațe. Acum, cînd își cunoștea mai bine soțul, își zicea că poate s-a temut să nu-și dea frîu liber instinctelor. Ce-i drept, atunci, la fel ca și alte dăți cînd au rămas numai ei doi, ochii bărbatului îi trădau un fel de lăcomie pasională, dar ea a trecut asta cu vederea, fiindcă Uzdy avusese întotdeauna ceva straniu în el. Și tocmai prin asta se deosebea de ceilalți bărbați, incitînd-o. Iar după nuntă, în drum către Almaș și apoi pînă ce au ajuns în pat, a fost la fel de distant și de zeflemitor ca întotdeauna,

doar ochii îi trădau pasiunea greu de stăpînit. Era ca un animal de pradă, gata să-și înhațe victima. Iar ea era gîtuită de teamă. Apoi, odată cu lăsarea întunericului, a dat buzna peste ea. S-a năpustit asupra ei cu dinții încleștați. A înșfăcat-o cu lăcomie, sfîșiindu-i neînduplecat neprihănirea. A posedat-o umilind-o – așa simțea Adrienne – fără să se potolească pînă în zori. Ca apoi să iasă din dormitor fără nici o vorbă de recunoștință.

Îi vedea și acum conturul întunecat al trupului înalt și uscățiv în lumina abia mijită a dimineții, cînd a lăsat-o singură în patul răvășit și pîngărit, pradă înjosirii dezgustătoare care a cuprins-o. La fel s-a întîmplat întotdeauna. Uzdy nu a încercat niciodată să trezească în sufletul soției sale altceva decît această teamă, tot mai întețită. S-ar fi zis că-i plăcea să pară înspăimîntător. Poate că erau trăsăturile atavice ale omului primitiv, care nu avea față de femeile răpite nimic mai mult decît dorințe carnale. De atunci, cînd Adrienne vedea în ochii bărbatului acea sticlire binecunoscută, avea senzația că era la cheremul unui criminal.

În penumbra dormitorului, cu razele tot mai estompate care răzbăteau prin crăpăturile obloanelor, Adrienne își aminti de toate acestea mai viu ca niciodată. Așa era viața ei intimă, de cînd devenise femeie, și se cutremură la gîndul că nici Bálint nu voia mai mult decît atît, că asta aștepta el de la ea, nimic altceva, decît acea posesie înfiorătoare.

Iar ea l-a lăsat că creadă că asta s-ar putea întîmpla!

I-a insuflat speranța că ea ar fi dispusă... Nu! Niciodată! Va pune capăt acestei himere, acestei legături imposibile. Nu voia să-l amăgească, să pară o impostoare. Era hotărîtă să termine totul, înainte să se lase pradă acestei iubiri neîntrupate, dar îmbătătoare, care i se înfiripase pe neașteptate în suflet și o îmboldea pe nesimțite în brațele lui Abády. Fiindcă acum, amintindu-și de cele întîmplate, simțea înfiorată că oricît ar înspăimînta-o fie și doar gîndul acela, simțea că, pradă unei vrăji precum cea din noaptea trecută, ar putea cădea în păcatul care ar face-o să-l urască pe Bálint pentru totdeauna – tot restul vieții. Voia să-și salveze iubirea de la pustiire – și acesta era unul dintre motivele la care abia îndrăznea să se gîndească, atunci cînd luase hotărîrea definitivă. Sări din pat și își tîrșîi pașii în papuci, doar cu cămașa de noapte pe ea, pînă în sufrageria scăldată în penumbra înserării. Se așeză grăbită la masa

de scris. Ceasul de bronz arăta ora patru și un sfert. Nu avea timp de pierdut. Înșiră pe un bilețel cîteva cuvinte răzlețe:

„Am o migrenă îngrozitoare și un pic de febră. Azi nu pot să vă însoțesc la bal. Căutați-vă pe altcineva. Ady"

Băgă bilețelul într-un plic, notă pe el numele contesei Judith Milóth, iar dedesubt sublinie de două ori: Urgent!!

Se culcă din nou. Aprinse lumînarea de la capul patului și sună după servitoare.

– Trimite imediat asta la contesa Judith.

– Nu doriți să luați prînzul? Vi l-am pus deoparte.

Dar Adrienne își intră în rolul pe care era nevoită să-l joace dacă nu voia să se dea de gol față de cei din jurul ei.

– Nu. Nu vreau să mănînc nimic, poate doar o ceașcă de supă. Cred că am un pic de febră.

După ce-și bău supa căzu într-un somn adînc. Era deja trecut de ora șapte cînd se trezi la gălăgia iscată de surorile sale. Erau deja în rochii de bal, mînate de speranța că poate vor reuși să o înduplece să le însoțească la cazinou.

– Doar cu tata e foarte plictisitor! Dar nu am găsit pe altcineva. Ești chiar atît de bolnavă? – sporovăiau toate trei deodată, împreună cu domnișoara Morin. Adrienne rămase nemișcată privindu-le cu răceală, scufundată printre pernele ei dantelate și bucuroasă că nu i se vedea chipul din cauza lumînării care abia pîlpîia.

– Tata e furios, dar nu avem pe altcineva. Și nu puteam lipsi de la bal – îi spuse Judith plină de înflăcărare – *je suis engagée pour le souper.*

Margit zîmbi cu subînțeles. Apoi o întrebă:

– Nu ai luat o aspirină sau ceva contra migrenei?

Adriennei nu-i plăcea să mintă, așa că le spuse cu fermitate:

– Hai, plecați și lăsați-mă în pace!

Cele trei o luară din loc. Doar micuța Margit se mai întoarse din ușă:

– Cine a fost partenerul tău la cină? Aș putea să-l preiau eu, fiindcă deocamdată nu am pe nimeni.

Dar Adrienne nu-i răspunse, ci îi aruncă o privire atît de încruntată încît sora ei mai mică dispăru de îndată.

*

Orologiul din turnul bisericii bătu de ora opt. Apoi se făcu opt și jumătate, nouă.

Adrienne număra în gînd bătăile – una... două... trei... patru... cinci...

Acum începe cina. E nouă și jumătate. Zece. Începe ceardașul.

Dacă s-ar fi dus și ea, acum ar rămîne singuri. La fel ca noaptea trecută. Ca mai deunăzi.

Încerca să retrăiască totul cu ochii ațintiți spre tavanul întunecat. Vedea cu claritate chipul lui ÁB – avea o față tinerească, dar bine conturată, cu trăsături aspre, cu nasul drept, subțire și cu o mustăcioară blondă, subțire. „Vai, cît de moale trebuie să fie – își spuse ea instinctiv. Și părul lui, pe care-l poartă mai lung decît toți ceilalți, ce luciu mătăsos are... dar mult mai închis la culoare decît mustața." Încet, își imagină în fața ochilor întregul chip: ochii lui de culoarea oțelului, larg deschiși, buzele lui cărnoase, arareori zîmbitoare, care rosteau atîtea vorbe ademenitoare și mîinile acelea.... pe care le vedea aievea desenînd prin aer cum zburda ea pe gheață. Mîinile acelea mici, dar ferme, care exprimau adeseori mai deslușit decît cuvintele sentimentele lui tăinuite, care se jucau în cavalcada vorbelor, părînd că le aruncă în sus, lăsîndu-le să descrie volute largi în aer, ca apoi să le prindă din nou, precum jonglerii cu mingile lor, niște mîini posesive, dar dezmierdătoare, care se apropie de țelul lor cu o lentoare lucidă, împletindu-se aproape contopite cu degetele ei de femeie, cu palma ei întoarsă spre buzele lui – niște mîini puternice, dar bine strunite de voința bărbatului, înlănțuind-o ocrotitor în timpul dansului, fără să se încumete dincolo de porunca stăpînului lor, dar care te subjugau cu atingerea lor...

Iar glasul lui...! Cît de frumos îi vorbea. Profund, dar înflăcărat. Nimeni nu i-a mai vorbit așa – se gîndea Adrienne.

Încet, simțea tot mai acut dorința să se întoarcă. Se întreba de ce a renunțat, de ce s-a ferecat în dormitor? De ce nu s-a dus să asculte din nou cuvintele lui ÁB, acele vorbe încîntătoare și sincere, izvorîte din adîncul sufletului. Iar acum, probabil că el era alături de altcineva, nedemn de el și care nu avea cum să-l înțeleagă. Desigur că era supărat pe ea, pentru că nu știa – și slavă Domnului, nici nu avea cum să bănuiască – de ce l-a lăsat de izbeliște în seara aceea. Aceste

gînduri o neliniștea din ce în ce mai tare. Ce a făcut-o să rămînă acasă? Ar fi putut să-i explice totul, să nu-i întețească speranțele – iar poate că Bálint Abády ar fi înțeles-o –, dar nu să-l înșele și să lase totul la voia întîmplării. Ce păcat ar fi fost să-l mai vadă o dată, la balul din această seară? Doar el era deputat și oricum ar fi plecat la Budapesta sau prin munți – așa că o ultimă întîlnire nu ar mai fi dăunat nimănui. Dar era prea tîrziu. A renunțat de bunăvoie. Și-a ticluit în sinea ei acest lung șir de plăsmuiri, numai ca să scape de un strop de fericire, care i s-a oferit ca pe tavă. Fiindcă nu avea ce să se aștepte de la viață! Nu avea nici un motiv de bucurie... Își repetă totul de nenumărate ori. Simțea un nod în gît. Privirea i se încețoșă. Lacrimile începură să-i curgă una cîte una, de-a lungul obrajilor, iar de acolo pe piept. Hohotele îi tăiau respirația. Brusc, își cufundă fața în pernă, cu părul ei negru răvășit. Plîngea în tăcere, tot mai întețit, pierzînd noțiunea timpului.

Se auzi din nou orologiul, dar ea nu-i mai ținea seama...

*

Dimineața se trezi cu părul și cu perna încă umede de lacrimi.

VII

Cazinoul era deja plin. Toată lumea aștepta. Era deja tîrziu. Nu mai lipsea decît familia Milóth, cu toate că se făcuse deja aproape opt și jumătate, iar cina fusese anunțată pentru ora opt.

Balul de Miercurea Cenușii nu mai era la fel de pompos ca acela de Marțea de Lăsata Secului. Doamnele mai în vîrstă nu-și mai făceau apariția, doar mămicile care aveau fete răspîndite prin salon sau așteptau în anticameră, gata să coboare în sufrageria de la parter. Era de față și badea Ambrus, care se mai considera de teapa chefliilor, gata să se prindă la dans, dar mai veniseră și alți domni mai trecuți, printre care și bătrînul Dani Kendy. Era încă treaz de-a binelea, făcînd pe spiritualul în mijlocul cucoanelor, dar cu ochii mereu către intrare, dornic să se așeze cît mai degrabă la masă și să dea de dușcă oleacă de vin.

Farkas Alvinczy se uita tot mai des la ceas. Bucătarul îl înștiințase deja a doua oară că cina e pe cale să se răcească, dacă nu va apuca să o servească pe dată. „Să mai așteptăm vreo cinci minute", îi răspunse el destul de îmbufnat, fiindcă ținea cu tot dinadinsul ca toate sindrofiile organizate de el să fie fără greș.

Dar mai erau și alții care se uitau cu inima îndoită către intrare. Printre ei, Ádám Alvinczy, Pityu Kendy, iar mai retras, Wickwitz. Abády stătea alături de doamna Laczók, cu privirea țintă la ușă. Nu voia să se vadă pe el cît de mult o aștepta pe Adrienne. Conversațiile tărăgănau. Spuneau cu toții vorbe răzlețe, pe subiecte cotidiene, fiindcă nimeni nu voia să se complice în niște discuții pe care oricum ar fi fost nevoit să le lase baltă. Iar timpul trecea implacabil.

Alvinczy se întoarse către baronul Gazsi, aghiotantul lui:

– Ce zici, n-ar trebui să începem? Altfel se strică totul.

– Așa e, dar e complicat... ar trebui să-i întrebăm ce s-a întîmplat? Să sunăm la familia Milóth.

– Nu au telefon, dar ce-ar fi să trimitem o trăsură în calea lor, or fi pățit ceva, li s-o fi împiedicat vreunul din cai și s-au împotmolit pe undeva. Probabil că au avut un accident, altminteri... – spuse Farkas, uitîndu-se din nou la ceas.

– Ai dreptate – așa că baronul Gazsi se grăbi să dea ordinele necesare.

Dar nici nu apucă bine să închidă poarta în urma lui că întreg cazinoul se umplu de tunetul unui glas stentoral:

– Ce porcărie! Nu am avut de ales! Unde sînteți, puicuțelor? Nu m-au găsit decît pe mine, om bătrîn! – și în ușa deschisă își făcură apariția Judith și Margit Milóth, urmate de tatăl lor, bătrînul „Zakata". Intrară salutîndu-i pe tinerii adunați ciorchine în jurul lor – Abády, Pityu, Ádám și alții.

– Contesa Adrienne nu vine? – o întrebă Ádám Milóth pe Margit.

Aceasta își ridică năsucul coroiat și îi răspunse lui Ádám, dar cu ochii la Abády:

– O doare capul. Cred că are și un pic de febră.

În colțul buzelor îi miji o umbră de zîmbet. Lui Bálint îi făcea impresia că nici ea nu credea ce spune, ci îl lua în zeflemea.

– O doare capul! – urlă bătrînul Milóth. La fel ca pe mă-sa, că și ea are tot timpul migrene. Tocmai acum! Așa sînt muierile! Să nu te însori niciodată, băiete, că ai să ajungi ca mine. Hai, una, două,

echiparea și treci la bal, pînă în zori! Vai de ciolanele mele bătrîne! Eu, care acum aș vrea să fiu în pat, nu la bal, naiba să-l ia de bal! Coșciugul e de mine, nu dănțuitul!

Făcu înconjurul sălii, gesticulînd jovial și perorînd peste capetele mulțimii urnite către sala de mese, continuînd să le explice motivul întîrzierii lor:

– Dobitocii de servitori nu mi-au găsit fracul. Păi în ce să mă îmbrac, boilor – i-am întrebat eu. Doar nu m-oi duce în pielea goală! Sau ați vrea să mă fac de mirul lumii în fața cucoanelor, defilînd cu o frunză de smochin? Păi mi s-ar face vînt cît aș clipi din ochi! Ce sînt eu, puradel de țigan? Numai ăia umblă în pielea goală, idioților!

Discursul lui Zakata îi făcu pe toți să rîdă. Numai Abády rămase impasibil. Simțea cum furia punea stăpînire pe el. „Bestia" – era singurul cuvînt care-i venea în minte. „O bestie frivolă!" Desigur că migrena era doar un pretext, după cum îi deslușise și zîmbetul lui Margit. Vechiul subterfugiu al femeilor: să le sucească bărbaților mintea, ca a doua zi să-i arunce ca pe o cîrpă: lasă-i să se scrîntească, să se dea cu capul de pereți și să tînjească după ele! Ca apoi să-i ademenească din nou și iar să-i alunge, precum pisica cu șoarecii! Dar el se va răzbuna! Prin cea mai cruntă modalitate! Va pune mîna pe ea! Pînă acum s-a codit. Voia să o cruțe, să nu-i răvășească viața, să se țină de-o parte, imaginîndu-și că Adrienne nu era ca toate celelalte, cu care ar fi putut să-și facă de cap, precum cu alte femei. Chiar s-a temut, nu cumva să se îndrăgostească și el. Dar pînă aici! Iată că nici Adrienne nu era mai brează. Acum avea ac de cojocul ei. De ce o fi crezut că ea era aparte? Ce ridicol! Toate sînt la fel. Nu merită pic de milă!

Aruncă o privire primprejur, să-și găsească o parteneră pentru cină. Să nu zică nimeni că Adrienne i-a tras plasă și să vadă toată lumea că a rămas de izbeliște. Oare micuța Gyalakuthy nu o fi singură? N-avea decît să o întrebe.

Frumoasa Dodó nu avea pe nimeni. Amfitrionii tocmai se foiau printre tinerii pretendenți după cineva care să-i țină companie. Așa că ea se bucură nespus de mult cînd Abády se oferi să o însoțească. Își încolăci mîna delicată de brațul lui Bálint și-i aruncă o privire recunoscătoare lui Farkas Alvinczi, crezînd că această alegere potrivită li se datora organizatorilor.

Întreaga societate coborî treptele în partea opusă ușii de la intrare, către restaurantul care, în asemenea ocazii aparte, era rezervat participanților la bal. Încăperea mai mică era destinată mămicilor și domnilor mai în vîrstă, iar cea mare, fetelor și doamnelor mai tinere, la mese de cîte opt-zece persoane.

Abády se așeză la ultima masă, față în față cu Judith Milóth și cu Wickwitz. Văzîndu-i, Bálint își aminti ce-i povestise Dodó la Șiclod. După primul fel se porni și muzica – tot Laji era și acum la vioară – iar el îi spuse fetei cu subînțeles:

– Nu mi-am imaginat că voi avea norocul să fim împreună.

Dodó îl privi mirată:

– De ce spui asta? Ți-am spus doar că pe mine mă ocolește toată lumea.

– Așa o fi, dar iată pe cineva care nu te ocolește: e cel din fața noastră! – și aruncă o privire către Wickwitz.

Fata ridică nepăsătoare din umeri, fără să-i răspundă nimic. Tăcu o clipă, apoi îl întrebă:

– Tocmai te-ai întors de la Pesta, nu-i așa?

– Da, am sosit ieri dimineață.

Fata se codi o clipă, apoi își luă inima-n dinți și îl întrebă ce o frămînta:

– Ce mai face Laci Gyerőffy? Cu ce se ocupă, de ce nu vine și el?

Bálint îi povesti că Gyerőffy s-a înscris la Academia de Muzică. Voia să înceapă o discuție aprinsă, să sporovăiască – indiferent despre ce – să pară binedispus, nu care cumva să i se citească pe față frămîntarea din suflet. Tocmai de aceea îi descrise cu un strop de emfază planurile lui Gyerőffy, idealurile lui mărețe, pe care nu le auzise abia acum, ci i le povestise mai demult, încă din Ardeal. Iar Dodó îl asculta încîntată, sorbindu-i fiecare cuvînt. Cînd epuiză subiectul, mai adăugă că se întîlniseră de curînd, la Simonvásár. Dar bineînțeles că nu aminti cu nici un cuvînt despre dragostea lui față de Klára. Nu era în firea lui să o facă. Mai cu seamă în seara aceea, cînd furia care-l măcina îl îmboldea să desconsidere, să disprețuiască orice manifestare de iubire. Considera o prostie să te lași orbit de așa ceva. Acestea erau cuvintele pe care era tentat să i le spună. Așa că îi povesti o sumedenie de anecdote despre vînătoarea de fazani, îi descrise pe amfitrion și pe fiecare invitat în parte, numai să spună vorbe de duh și să pară degajat în ochii celor din jurul lui.

Cu toate că nimeni nu îl asculta, în afară de Dodó. Dar nici ea nu avea urechi decît pentru cele pe care i le povestise despre László Gyerőffy. Auzind de noua sa postură, ca deschizător de baluri, Dodó suspină:

– Ce frumos ar fi dacă mama m-ar duce la Pesta! Acolo totul e minunat!

– Alungă-ți visele. Fetele din Ardeal nu sînt bine văzute acolo, nici chiar bărbații. Poate te mai îndrăgostești de cineva pe acolo și îți creezi numai probleme – glumi Abády.

– Asta se poate întîmpla și aici – în vocea femeii se simțea o undă de tristețe.

– Chiar așa? De altfel Bickfitz ăsta pare un tip destul de arătos... nu m-aș mira...

– Vai de mine! – îl întrerupse Dodó. Nici pomeneală. De altfel nici nu-mi mai face mie curte.

– Dar cui...? Și eu care credeam...

Fata zîmbi batjocoritor:

– Ce interesant că bărbații nu observă așa ceva. Păi Judithei Milóth.

– Serios? Aseară nu am observat nimic.

– Uită-te în fața ta. Nu e nevoie de nici o explicație.

Bálint se întoarse pe neobservate într-acolo. Judith discuta în șoaptă, emoționată, cu Egon Wickwitz. Abády nu distingea nimic deosebit, poate doar o umbră de speranță pe fața fetei.

*

Locotenentul major continua să sporovăiască la fel de impasibil. Purta din nou uniformă. În noiembrie își achitase datoriile „murdare" (cum le numeau, mai ales militarii, pe cele de la restaurante, de la spălătorii sau față de chelneri) și se prezentase din nou la unitate. Așa că avea tot dreptul să poarte iarăși uniformă. Colonelul fusese destul de mirat că Wickwitz a reușit să plătească, fiindcă el era la curent cu situația materială a ofițerilor săi. „Oare de unde o fi făcut rost de bani?" – se întrebă el – dar era și bucuros că nu trebuia să-l dea afară, ceea ce ar fi pus într-o situație neplăcută întreg regimentul, așa că nu s-a mai apucat să scormonească de unde a făcut rost Wickwitz de cele 10-12.000 mii de coroane, la cît aflase de la iscoadele sale că se ridicau datoriile locotenentului.

După mai puțin de o lună, Wickwitz se prezentă iarăși la raport, cerînd din nou o permisie de două-trei luni. Cică voia să se însoare. Fără nici o glumă. Dar avea nevoie de timp.

– *Die kleine Gyálákuthy! Was?* (Micuța Gyálákuthy! Nu-i așa?) – îl întrebă oberșter-ul care auzise deja cîteva zvonuri. *Na, gratuliere!* (Felicitările mele!)

Wickwitz nu l-a contrazis, chiar dacă știa că micuța Dodó nu ar fi fost de-acord. Cel puțin deocamdată. Poate doar dacă i-ar face curte vreun an, doi, iar ea nu-și va găsi pe altul, dar momentan, nu. Iar el nu avea timp de pierdut.

Nu putea să aștepte, pentru că banii cu care se achitase de multiplele sale datorii erau de sorginte periculoasă. Erau banii frumoasei Dinóra. Iar asta era pur și simplu o blasfemie. Dacă s-ar afla, era pasibil de anatema „infam kassiert" (stigmatizat ca infam). Dar nu a avut de ales. Permisia de șase luni pe care o ceruse la începutul verii era pe sfîrșite, așa că era nevoit să se întoarcă la unitate, conștient fiind că dacă s-ar fi înapoiat la Brașov fără nici o lescaie, ar fi fost degradat, rămînînd pe drumuri!

Așa că a făcut apel la bunăvoința Dinórei. Nu era prima oară. În timpul verii îi mai ceruse cîteva sute, apoi o mie, două de coroane, care s-au dus pe cheltuielile lui mărunte. Iar data fatidică era tot mai aproape. Atunci a convins-o pe micuța doamnă Abonyi să-i semneze cîteva bilete la ordin, ca să-i poată returna datoriile anterioare și să-și plătească creditorii. Dinóra nu știa prea multe despre cambii, doar că trebuia să-și mîzgălească numele pe o fițuică și cu asta basta. Iar pe deasupra își mai primea și banii dați lui Egon cu țîrîita și care veneau tocmai la timp ca să poată scăpa de gura croitoresei.

Ca urmare, Wickwitz s-a prezentat la banca Weissfeld de la Tîrgu Mureș cu trei bilete de cîte opt mii de coroane. Directorul general l-a primit de îndată. Dar la vederea semnăturii doamnei Abonyi și-a scos lornionul, l-a șters pe îndelete și nu i-a răspuns decît după ce și l-a potrivit cu atenție la loc:

– Dacă-mi permiteți, să nu vă fie cu supărare, dar cum se face, mă rog frumos, că nu le-a semnat stimabilul domn Abonyi, pe care îl cunosc prea bine? Pentru că, aceasta, mă rog frumos, este o chestiune foarte delicată... – și îl privea fix pe Wickwitz, zîmbindu-i neîncrezător.

Dar locotenentul nu și-a pierdut cumpătul:

– Doamna Abonyi nu vrea să-l amestece în această afacere pe soțul ei. Ea este o femeie bogată, dar nu despre asta e vorba. Are o mulțime de cheltuieli (ceea ce era adevărat) și deocamdată nu vrea să-și vîndă rapița – ceea ce era o scorneală de moment – așa că își va onora cambiile după ce o va face.

Weissfeld nu credea o vorbă, dar cum știa că Silvașul era proprietatea contesei Dinóra Malhuysen și era o moșie valoroasă, în cele din urmă a scos banii și i-a plătit lui Wickwitz mai mult de douăzeci și trei de mii de coroane. Cu această sumă, Egon s-a întors de îndată la Silvașul de Mureș, ca să-i înapoieze patru mii o sută șaizeci și două de coroane și șaizeci de fileri Dinórei, care nu voia să accepte și mărunțișul de două coroane și șaizeci de fileri, dar Egon a insistat, spunînd că aceasta era o chestiune de onoare și că ar fi fost o porcărie din partea lui să rămînă dator unei doamne, fie și cu o singură lăscaie. Iar el și-a notat totul, pînă la ultima coroană, nu care cumva să uite vreo sumă. Adevărul era că Wickwitz își ținea cu strictețe socoteala datoriilor. Așa că știa cu exactitate că, la Brașov, avea de returnat cincisprezece mii trei sute șaptezeci și șapte de coroane, iar de restul avea nevoie fiindcă era obligat, cu orice preț, să găsească pe cineva care să-i returneze Dinórei valoarea biletelor la ordin, iar între timp mai trebuia să și trăiască din ceva, ba mai mult, venea perioada balurilor, cu tot felul de cheltuieli. Așa că nu putea să rămînă fără un ban în buzunar.

Renunțase la Dodó. Nu avea timp pentru una ca ea. Așa că nu-i mai rămăseseră decît două variante: una era Judith Milóth, iar cealaltă o văduvă de vreo treizeci de ani, doamna Bogdán Lázár, pe care o cunoscuse cîndva pe tren. Observase în privirea femeii acea strălucire de simpatie care-i dădea speranțe, iar pe deasupra văduva mai avea și o moșie respectabilă pe lîngă Apahida. Dar Judith era o partidă mai bună! Voia să-și încerce mai întîi norocul cu ea și, dacă nu-i va merge, se va mulțumi și cu văduva...

Se întoarse la Cluj cu aceste planuri, la începutul carnavalului. Îi făcea tinerei Milóth o curte asiduă. Dar nu prin vorbe – nu era maestru în așa ceva – ci prin suspine ascunse, cu priviri languroase și cu tăceri prelungi, enigmatice. Simțea instinctiv că pe Judith nu o putea impresiona făcînd pe bărbatul atotputernic, ci jucînd rolul unui om cu sufletul nobil, cam slab de înger, dar bun la inimă și generos. Unul care, fără un strop de compasiune, s-ar duce de rîpă.

Iar acest rol i se potrivea de minune, fiindcă, de fapt, el nu era o lichea și, cine știe, dacă ar fi fost mai înstărit, poate că nu ar fi ajuns în situația în care era.

Se simțea pe calea cea bună, văzînd că o impresionează pe fată. Ea era deja „*fit*", vorba jocheilor cînd calul își calculează bine pașii.

Tot timpul cît a durat balul de Lăsata Secului a pîndit momentul prielnic, dar nu a reușit decît abia în zori să rămînă între patru ochi cu Judith, în cămăruța de lîngă salonul cel mare. A început să-i vorbească în șoaptă, cu pauze lungi, cu ochii mereu spre încăperea alăturată. Iar cînd se asigură că nu va veni nimeni să-i vadă, o cuprinse pe fată în brațe și o sărută pe gură. Nu întîmpină nici un obstacol, părea că și Judith abia aștepta să o facă. Cînd o eliberă din strînsoare, Wickwitz îi spuse:

– Sînt un porc!

– De ce? De ce vorbești așa? Fiindcă și eu... te iubesc pe dumneata! – îi răspunse fata cu respirația tăiată după sărutul acela prelungit.

– Ba da. Eu nu-mi pot permite... pentru că sînt un porc. *Ein Schwein. Ein miserables Schwein.* Nu pot să te iau de nevastă. Nu poți să te măriți cu mine.

– Dacă ne iubim, ce ne poate sta în cale?

– E imposibil, știu că nu se poate. Nici nu-ți cer mîna. Nu sînt demn de una ca asta. A fost o porcărie să fac ce am făcut. Dar s-a terminat. Mîine plec, așa că punem punct aici. Nu mai pot să trăiesc în felul acesta. Dar am vrut să-ți spun măcar o dată, o singură dată, cît de mult te...!

– Nu înțeleg? Doar și eu te iubesc! – strigă Judith, apoi ridică din umeri zîmbind: Știu foarte bine că dumneata nu ești bogat. Deocamdată nici eu nu sînt prea bogată și nici mai tîrziu nu voi avea o avere prea mare. Dar ce importanță are? O să ne mulțumim cu cît avem. Tata o să depună cauțiunea și apoi...

– Ce minunat ar fi! Dar e prea tîrziu, nu mai e nimic de făcut. Nu ai de unde să știi că... că eu sînt un om pierdut... fără nici o speranță!

– Sune-mi de îndată totul. Te amenință cineva? De ce ești atît de disperat? Hai, povestește-mi! Acum! – îl forță fata pe baronul Egon Wickwitz. Aș fi atît de fericită să te pot ajuta! – se lipi cît mai aproape de el, prinzîndu-l de mînă pe marginea mesei.

– Ești prea bună cu mine, Judith – îi răspunse cu amărăciune Wickwitz. Sînt toropit de rușine. Îmi vine foarte greu să-ți mărturisesc... m-ai disprețuit...

În clipa aceea se auzi cum cineva o striga pe fată.

– Hai să cinăm mîine împreună. Atunci va trebuie să-mi spui totul... Totul! Ai auzit? Înțelege-mă că vreau să știu totul – mai spuse în pripă Judith, văzînd-o pe sora ei, Margit, străduindu-se să-i dea de urmă.

Toate acestea s-au întîmplat în zorii balului de Lăsata Secului.

La cină, în toiul muzicii, nu mai erau nevoiți să șoptească. Wickwitz ocolea prudent subiectul. Îi povesti mai întîi despre mama lui, ca să o impresioneze. Îi aminti cît erau ei de săraci. Apoi îi înfățișă, cu oarecari înfloriturі, scena din iunie, cu colonelul său. Îi mărturisi că, din cauza datoriilor sale, era cît pe ce să o ia de nevastă pe Dodó. Ar fi luat-o – desigur – iar acum ar fi demult soțul ei. Și nu ar fi ajuns în situația asta. Nu ar mai fi porcul care este acum. Dar a văzut-o pe Judith. Iar asta l-a împiedicat să o facă. Fiindcă s-a îndrăgostit nebunește de ea. Acesta i-a fost destinul. Care l-a dat gata. Era un om sfîrșit, fără nici o speranță.

Îi povesti totul pe îndelete, cu pauze bine măsurate. Cu fața impasibilă, ca de obicei, doar ochii mari, căprui îi trădau frămîntarea. Rupea uneori cîte o coajă de pîine sau sorbea din paharul cu vin. Cine nu-i deslușea cuvintele avea toate motivele să creadă că vorbea despre vreun concurs de călărie insipid. Doar, oricît de mult ar fi încercat să se stăpînească, pe chipul crispat al fetei se oglindea tensiunea. Mai lua cîte o îmbucătură sau arunca priviri primprejur, ca apoi să se întoarcă din nou către cel de lîngă ea, ale cărui cuvinte îi făceau să-i sară inima din piept.

Cuprins de disperare – își continuă Wickwitz povestea – știind că altminteri ar fi fost degradat, pierzînd orice speranță să o mai vadă pe Judith, a recurs la cea mai dezonorantă soluție! A convins-o pe Dinóra să-i semneze cîteva cambii. Era singura posibilitate să facă rost de bani, salvîndu-și astfel onoarea în fața regimentului.

– Nu-i așa că mă disprețuiești? – îi spuse el odată ajuns la acest deznodămînt, privind-o pătrunzător cu ochii lui mari, căprui.

– Nu. Te înțeleg – îi răspunse Judith.

Trecuse de ce era mai greu. Dacă, la auzul numelui Dinórei, fata nu a sărit ca arsă, putea să o ducă de nas cum voia. Asta era

ca obstacolul de cărămidă la echitație – dacă ai trecut de el... Îmbărbătat de succes, nu conteni să-i vorbească. Acum nu avea decît să o instruiască pe Judith nu cumva să-l dea de gol față de alții, ceea ce nu i-a fost prea greu. Îi aminti că acesta era motivul pentru care se simțea terminat – făcuse o blasfemie. Dacă s-ar afla, și-ar pune capăt zilelor. Și oricum, o să se afle. Deocamdată nu plătea decît dobînda, dar în curînd... iar atunci va ști toată lumea. Îl vor alunga de peste tot. Cu tot dreptul.

– Un netrebnic ca mine nu poate deveni soțul tău!

Rosti toate acestea cu aceeași mimică impasibilă, dar în sinea sa radia. Fata a suportat de minune totul! Iar asta îl încînta. Nu avea de ce să se mai teamă!

*

Cina se încheie. Urcară cu toții la etaj. Printre ei era și Abády, împreună cu Dodó. Ajunseră tocmai în ușa restaurantului, cînd se auzi din turnul catedralei orologiul care bătea de ora zece – poate doar cu cîteva minute mai tîrziu decît cel al bisericii mănăsturene pe care-l auzise și Adrienne, din dormitorul ei.

Cînd ajunseră în fața ușii batante din capătul scărilor, acolo unde, în zorii aceleași zile, îi sărutase palma, beat de fericire, Bálint simți cum i se strînge inima. Tristețea îl năpădi din nou: „Ce bestie! A rămas acasă numai ca să-și bată joc de mine! Crede că mă perpelesc după ea și acum radiază! Ei bine, nu am să-i dau satisfacție. Am să mă distrez. Voi fi binedispus, ca să-i fac în ciudă. Șampania e la discreție. Și voi dansa tot timpul, ca să afle că nu a reușit să mă înfrîngă." Așa că, odată ajunși la etaj, o conduse pe Dodó în sala de bal și dansară ceardașul pînă la capăt, atît de înfocat, încît pînă și badea Ambrus, care tropotea prin jurul Dinórei, îl privi cu admirație, ca pe un concurent demn, de care nu îi era rușine.

*

Urmă un vals lung. Apoi cadrilul și iar valsuri, la nesfîrșit. Ákos Milóth era în largul său – se împăuna în fața mămicilor pe care abundența lui verbală le trezi cu totul din letargie, făcîndu-le să rîdă cu poveștile lui garibaldiene, pe care i se ivi prilejul să le spună din nou. Bătrînul Zakata radia. Succesul lui era total. Îl eclipsă, fie și numai prin intensitatea vocii, chiar și pe bătrînul Dani, care,

pînă ce nu apuca să se pilească prea tare, era la toate marile baluri companionul desăvîrșit al doamnelor mai în vîrstă. Dar și prin agilitatea lui și prin felul în care se înfuria de propriile sale povești. Dani Kendy îl urmărea ironic, făcînd din cînd în cînd, cu alura lui seniorială, pe care și-o păstrase oricît de scăpătat ar fi fost, cîte o remarcă cu atît mai înțepătoare cu cît bîlbîielile lui tocmai în preajma poantei trezeau atenția tuturor.

Demult nu se mai distraseră mămicile atît de bine.

Dar gloria lui Zakata ajunse la apogeu abia mai tîrziu, spre dimineață, înaintea ecosezei, pe care o considera o obligație de onoare, fiindcă în tinerețea lui, cînd aceasta, împreună cu *lancier*-ul, era în mare vogă, el deschidea întotdeauna dansul. La auzul melodiei se înfierbîntă, le îmboldi pe toate cucoanele către sala de bal, ba mai năvăli și în încăperea din partea cealaltă a holului, unde badea Ambrus era în toiul unei partide de poker, alături de cîțiva tinerei.

– Ecoseza! – urlă el. Haideți la dans, mucoșilor! Sînteți niște cartofori nenorociți dacă nu dansați pe asta. Nu auziți? E ecoseza!

– Potolește-te odată, fustangiu bătrîn ce ești! – îi răspunse Ambrus rîzînd, dar furios că îl deranjase tocmai cînd îi intrase cartea. Apoi se întoarse către partenerii lui:

– Ei, cine plătește? Am mai cerut o sută șaizeci de coroane! Nimeni? Sînteți niște lași.

Dar nu mai apucară să joace decît vreo două-trei mîini, pentru că nu era chip să mai rămînă – bătrînul se ținea scai de ei. Nici badea Ambrus nu reuși să scape de gura lui Zakata, care urla de îi acoperea pe toți. Așa că, vrînd-nevrînd, se ridicară cu toții la dans.

Ákos, cel mai mic dintre fiii lui Alvinczy, care pierduse cel mai mult, îl trase pe Ambrus deoparte:

–Nu-i așa că nu te superi dacă nu îți plătesc pe loc? Deocamdată...

– Da, da, desigur – îi răspunse bătrînul, bătîndu-l binevoitor pe spate pe tînărul cu un cap mai înalt decît el. Pot să aștept chiar și două săptămîni, dar atunci plata, băiete, pentru că nici mie nu-mi ies banii din cur – rîse el cît îl ținea gura și tropăi pe urmele celorlalți, cu mersul său bălăngănit.

Ákos Alvinczy înlemni, mușcîndu-și buzele.

Dansatorii erau aliniați, gata de ecoseză. Dar nici nu apucară bine să facă primii pași, că bătrînul Milóth se și răsti la ei:

– Așa nu merge, puișorilor. Ăsta nu-i dans!

O smulse din mîna lui Gazsi Kadacsay pe partenera lui, micuța Idus Laczók, ca să le arate pașii.

– Mîna dreaptă, mîna stîngă, dreapta, stînga! – striga el țopăind alături de nepoata lui ca o minge, neașteptat de sprinten pentru anii lui. Apoi se apucă să-i dirijeze pe toți. O părăsi pe Idus la capătul șirului de fete ca să dea fuga la celelalte perechi, dintre care două imitau mișcările celor din fața lor, iar el le potrivea, le conducea dintr-o parte în alta, le dădea comenzile de rigoare, pînă ce nu termină cu toată lumea, indicînd șirul figurilor: *La coquette! La souris!* urla el, bătînd din palme și îmboldindu-i. Acel dans îmbîrligat devenise mai vioi ca niciodată, iar cînd se termină își cuprinse în brațe nepoțica și o sărută cu mustața lui îmbibată ca un burete de toată sudoarea obrajilor lui. Ce-i drept, fata nu era prea încîntată, dar el, bătrînul Ákos Milóth, radia. Se prăbuși gîfîind în fotoliu, alături de doamna Kamuthy și cînd își recăpătă suflarea, îi spuse:

– Ehei, draga mea Anikó, pe vremea noastră...

*

Dinóra savura, lîngă bufet, compotul de portocale. Stătea singură în colțul acela, după ce, cînd ajunse acolo, celelalte cucoane o părăsiră vrînd să guste pe rînd, una galantina, alta din tortul de fistic sau salata de pește, orice, numai să fie cît mai departe și să nu se lase ademenite de nici una dintre bunătățile care erau alături de ea. Așa că se trezi părăsită de toți, singură cu desertul și paharul ei de punci. Abády se apropie de ea.

– Uite cum se poartă astea cu mine! – îi spuse Dinóra zîmbind ironic, cu o undă de tristețe pe față. Au început să mă ocolească încă de ieri dimineață, dar acum impertinența lor e de-a dreptul revoltătoare!

– Nu-mi vine să cred. Doar ți se pare și nu e decît întîmplător... – încercă Bálint să o consoleze pe micuța și simpatica doamnă, cu toate că observase și el efectul pe care l-a avut bîrfa răspîndită de urîcioasa tanti Lizinka.

– Nu mi se pare, acesta este adevărul! Dar știi ce este cel mai curios în toată această poveste?... O fac tocmai acum, după ce l-am dat afară pe Bikfitz! Cît timp am fost cu el, nimeni nu a avut nimic de comentat... și atunci, de ce tocmai acum...?

– L-ai dat afară? De ce? N-a mai făcut față? – o întrebă Bálint cu subînțeles.

– A, nu despre asta e vorba! – rîse Dinóra și adăugă pe un ton mai confidențial: Cu toate că nici atleții ăștia nu sînt mai breji decît alții... Dar nu acesta a fost motivul. Nu, ci cu totul altul – îi spuse ea acum încruntată. Hai să ne așezăm ca să-ți povestesc ce am pățit. Tot nu o să ne deranjeze nimeni!

Se retraseră pe canapeaua din spatele lor.

– Te-am rugat încă de la Șiclod să vii pînă la mine, la Silvaș, fiindcă voiam să-ți cer sfatul, dar nu ai venit. Spune-mi sincer: nu ai venit pentru că îți era teamă de mine? – își ascunse fața în dosul evantaiului și îi șopti cu glas mieros: Ehei, eu te-am iubit la nebunie, copil mare ce ești, iar dumneata la fel, nu-i așa? Ei vezi? Dar asta e o poveste veche, pe care e mai bine să o dăm uitării. Ei bine, Bikfitz mă tapa tot timpul de bani.

– Poftim? Vorbești serios? – se miră Bálint.

– Iar Domnul mi-e martor că mie îmi face plăcere să-i ajut pe oameni, dar dacă nu-i dădeam imediat banii, devenea agresiv – înfiorător de agresiv! Iar eu nu am prea mulți bani la îndemînă și trebuie să cer mereu de la soțul meu. *Ce n'est pas toujours agréable*!

– Ei bine, nu-i de glumă! – spuse Bálint cu glasul aspru.

– Nu asta ar fi problema, fiindcă la urma urmei... nu erau decît niște împrumuturi! Iar mai tîrziu m-a pus să-i semnez niște bilete la ordin și mi-a înapoiat toți banii, pînă la ultimul șfanț.

– Cît i-ai semnat, pentru numele lui Dumnezeu?

– Ce știu eu... vreo douăzeci sau douăzeci și două de mii, nu-mi mai amintesc. Dar acum sînt într-o situație neplăcută și s-ar putea să am probleme cu Tihamér din cauza asta, pentru că am primit o scrisoare de la o bancă oarecare, care îmi cere să achit eu suma și nu înțeleg de ce, fiindcă eu nu datorez nimănui nimic! Dar dacă s-ar afla că Bikfitz a ridicat banii, s-ar putea ca Tihamér să intre la bănuieli, nu-i așa?

Gîndul acesta o făcu pe Dinóra să izbucnească în rîs privindu-l pe Bálint iscoditor. Acesta avea o mină îngîndurată. „Nerușinatul!" – își spuse el, în sinea lui. „Ce josnicie, să ceri bani de la o doamnă, punînd-o într-o situație atît de neplăcută. Și tocmai pe ființa aceasta, de o naivitate copilăroasă."

Simțea cum i se trezește în suflet instinctul ocrotitor, ca de fiecare dată cînd se afla în preajma unei ființe mai slabe. Se frămînta, ce ar putea să facă pentru Dinóra. Oare cum ar putea să o ajute? Ar putea să-l reclame pe individ la organele militare, dar cu ce folos? N-ar putea să-și plătească datoriile, iar scandalul s-ar abate tot peste capul sărmanei doamne Abonyi. Nu, nu aceasta era soluția. Era nevoit să scornească altceva, să găsească o altă ieșire. Dar pînă una, alta, o sfătui pe femeia care-l privea cu inima îndoită, bizuindu-se pe înțelepciunea lui, să stea de vorbă neîntîrziat cu Wickwitz și să-l constrîngă, cu toată seriozitatea, să limpezească cît mai repede totul. Apoi căzură la înțelegere că se vor întîlni cît mai curînd, ca să pună la cale ce era de făcut în continuare. Acestea fiind spuse, se porniră din nou la dans. Nesfîrșitele piruete ale valsului o făcură pe Dinóra să uite de griji – se lăsă molatic în brațele lui Bálint, cu buzele ei cărnoase întredeschise într-un zîmbet instinctiv, senzual.

Pe Bálint îl mai frămîntă o vreme revolta, pe care doar dansul, șampania, apoi iar dansul și iar șampania i-o potoliră mult mai temeinic decît supărarea care nu-i dădea pace, față de ceea ce el credea că era neîndurarea Adriennei față de el.

VIII

Dansul părea că nu se mai sfîrșește. Dar după două nopți nedormite, mămicile erau epuizate și își îndemnau tot mai insistent fetele să pornească spre casă. Așa că, pe la ora șase, doamnele plecară. Dar majoritatea bărbaților nu se încumeta să se urnească din loc. După sezonul de baluri, cei mai mulți dintre ei erau pe cale să se întoarcă la conacele lor, iar alții la prefecturile unde își făceau stagiul – pentru ei aceasta era cea din urmă petrecere.

Își adunară fotoliile, canapelele în jurul barului pustiit aproape de-a-ntregul. Comandară o nouă rundă de șampanie, iar Laji Pongrácz se puse cu adevărat pe cîntat. Acelea erau momentele lui de glorie. Știa slăbiciunea fiecăruia – dar asta nu era nimic, fiindcă mai ținea minte și cine, cui îi făcuse curte, cu ce melodii dăduseră serenade sub ferestre. În asemenea situații, repertoriul lui era o adevărată

cronică sentimentală a anilor din urmă. Privea ștrengărește, cu ochii bulbucați, spre cel căruia îi era dedicată melodia, apoi i se apleca la ureche, făcînd să-i vibreze vioara într-un pianissimo ca un zumzăit de țînțar. Bineînțeles că badea Ambrus era din nou în centrul atenției. Stătea tolănit într-un fotoliu, cu picioarele răsfirate și cu jiletca descheiată din cauza burții din ce în ce mai proeminente. În jur erau o mulțime de măsuțe de serviciu, pline cu cupe de șampanie, tinerii din anturajul lui și bătrînul Dani care, neavînd bani pentru băuturi mai scumpe, se așeza mereu acolo unde i se turna în pahar. Era deja pilit de-a binelea. Jóska Kendy stătea pe o canapea mai retrasă, împreună cu Isti Kamuthy. După atîta băutură, Jóska își strîngea țanțoș pipa între dinți, iar Isti adormise. Ceilalți erau amețiți, fiecare după cît îl ținuseră puterile.

Chiar și Bálint băuse mai mult ca de-obicei. Ar fi vrut să se îmbete, dar nu reușea niciodată. Nici măcar șampania nu-l făcuse să uite de necaz. Stătea bosumflat la capătul din stînga al barului. În capătul celălalt, Pityu Kendy turna șampania în el dintr-un pahar de un litru, după cum îi era obiceiul. Părea și el abătut.

Cîntecele de dragoste nu se mai terminau. Iar printre ele, în chip de deșteptare, Laji trăgea cîte un ceardaș mai potolit, la care baronul Gazsi sărea în capul oaselor și se pornea, dezbrăcat la cămașă, să tropăie, chiuind și bătînd din palme de mama focului. Cînd se îmbăta, ca acum, își imagina că el era cel îndrăgostit de domnișoara Laczók și tocmai de aceea, în timp ce dansa, îl privea cu ochii lui alungiți, care-i împresurau nasul coroiat, cu și mai multă obidă pe Jóska Kendy, de parcă i-ar fi cerșit compasiunea. Dar el nici nu se sinchisea de bătrînul chefliu. Și nici lui Ádám Alvinczy, așezat chiar în fața muzicanților, cu picioarele lui lungi unul peste celălalt, cu trabucul atîrnîndu-i trist între buze, nu părea să îi pese că în timpul dansului baronul Gazsi îl îmbrîncise de mai multe ori, ci privea impasibil spre fereastra din ce în ce mai luminoasă.

Se crăpa de ziuă. Fumul de țigară avea deja nuanțe liliachii. Dar luminile rămăseseră aprinse, așa că toți se credeau încă în toiul nopții. Pongrácz tocmai terminase un ceardaș și atacă un vals. Era o dedicație pentru Dániel Kendy, mai mult din milă, fiindcă bătrînul tot nu avea din ce să-l plătească. Dar primașul știa că acesta era slăbiciunea lui și îi cerea adeseori să i-l cînte. Era „Guardes de la Reine", un vechi vals de Godfrey, din anii '60, de

pe vremea cînd Dániel Kendy era preferatul saloanelor, „le comte Candis", cum i se zicea la Paris sau la Biarritz și foarte iubit la curtea împărătesei Eugenie.

Cavalerul de odinioară arunca spre violonist ocheade siropoase. Dar la a cincea sau la a șasea măsură se petrecu ceva neașteptat și muzica încetă.

Pityu Kendy sări de la locul lui, aparent fără nici un motiv.

– Dumnezeii ei!... Dumnezeii mamii ei de treabă! – urlă el de două ori, făcu un pas înapoi și, dintr-o pornire nestăpînită de furie, trase un pumn zdravăn într-unul dintre paharele pe jumătate pline cu șampanie. Nimeni nu înțelegea ce-l apucase. Poate că îl înfuriase muzica, s-o fi gîndit că băutura o să-l distrugă sau și-o fi amintit de Adrienne, care era ahtiată după valsuri. Misterul nu a fost dezlegat niciodată.

Paharul zbură tocmai spre Bálint, care se trase la o parte, dar șampania i se prelinse pe pantaloni. Poate că, în alte împrejurări, ar fi luat totul în glumă, dar acum se răsti furios la Pityu:

– Ce faci?... Ia vezi!... Ai grijă!

Adevărul este că avusese un ton amenințător. Sărira cu toții în picioare. Pînă și bătrînul Dani, care se clătina ca în bătaia vîntului.

– *Une affaire d... d... d'honneur! Une affaire... d... d'honneur*! – striga el, bălăngănindu-și brațele.

După mintea lui, afrontul îl viza pe el, din cauza acelui vals și a trecutului său, pentru care îl invidiau cu toții.

Dar Jóska Kendy și Gazsi îl prinseră în brațe. Ei știau ce avea să urmeze cînd bătrînul era pus pe harță. Așa că îl apucară de-o parte și de alta ca să-l tîrască din salon. Doi servitori se grăbiră să mături cioburile.

Se așezară la locurile lor cu toții, doar Abády rămase mai retras. Nimeni nu scotea o vorbă. Muzica se auzi din nou, mai continuă vreo jumătate de oră, dar incidentul spărsese cheful. Se făcuse dimineață de-a binelea.

Așa că plecară care-ncotro, fiecare la casa lui.

*

A doua zi, Abády ajunse la cazinou spre seară.

Cînd traversă salonul, plin de domni respectabili, i se păru că, odată cu apariția lui, se așternuse liniștea. Pityu stătea de vorbă cu

Ádám Alvinczy, într-un colț mai retras, dar Abády nici nu-i băgă în seamă. Trecu în salonul de jocuri, unde cei de la mesele de taroc și de *écarté* îi aruncară niște priviri stranii, de parcă ar fi așteptat ceva din partea lui. Dar, cît timp a rămas acolo, nimeni nu-l întrebă nimic. Trecu în bibliotecă, să citească ziarele. Tihamér Abonyi se ridică de la masa de taroc și se apropie de el.

– Și, mă 'og frumos, ce ai de gînd să faci? – îl întrebă el.

– La ce te referi? – îl întrebă Bálint, la rândul lui.

– Ei! La incidentul de aseară. Eu cled, mă log flumos, că tu ești paltea vătămată, nu Pétel Kendy. Pentru că, dacă ținem cont de faptul că el a aluncat un pahal cătle tine, potlivit codului *Duvelger*, asta denotă o aglesiune, iar față de asta, lăspunsul tău: „Ce faci?... Ia vezi!... Ai glijă!" e plea puțin. Eu nu vleau să mă amestec, dar cled că aceasta este aboldarea colectă a chestiunii și al fi în intelesul tău – ți-o spun ca un plieten.

Iar adevărul era că în ochii lui spălăciți se citea simpatia față de Bálint. Abonyi era unul dintre numeroșii bărbați care simțeau o atracție instinctivă față de foștii sau actualii amanți ai soțiilor lor.

– Dar nu l-a aruncat către mine! I-a dat un brînci și paharul a zburat doar întîmplător în direcția mea. Nu mă simt cîtuși de puțin vexat din cauza asta.

– Așa vezi tu lucrurile, mă log flumos, dar oamenii sînt de altă pălele. La masă, toată lumea nu a volbit decît despre asta.

Într-adevăr, în timpul prînzului, cineva a răspîndit vestea că, noaptea trecută, se petrecuse ceva grav. Nimeni nu-și mai amintea cine adusese zvonul. La început nu a fost decît o vorbă aruncată într-o doară. Dar, pe măsură ce mulțimea începea să se adune în clubul de la cazinou – badea Ambrus, bătrînul Dani, tînărul Kamuthy și încă mulți alții – iar cei care fuseseră de față erau tot mai amplu descusuți, „cazul" începu să se contureze, primind conotații din ce în ce mai grave. În scurt timp se formară două tabere. Una era de părere că Pityu aruncase intenționat paharul către Abády, iar cealaltă susținea că nu fusese decît un gest întîmplător, dar Abády se repezise la Pityu cu pumnii strînși. Alții negau faptul că Bálint s-ar fi repezit la el, dar recunoșteau că vorbele lui: „Ce faci?... Ia vezi!... Ai grijă!" însemnau de fapt „Ai grijă, să nu te plesnesc!", pentru că de ce altceva ar fi trebuit să se ferească, decît să nu încaseze o pereche de palme?! Unii erau de părere că „ai grijă" nici nu era

prea jignitor, fiindcă asta nu se referea decît la paharul de șampanie vărsat, însă acel „ia vezi" era cu totul altceva – nu poți vorbi așa decît cu o slugă!

Cei care îndrăzneau să susțină că nu se întîmplase nimic grav erau puțini și nimeni nu-i lua în serios. Important era că pînă și bătrînul Dani, oricît de beat ar fi fost, și-a dat seama de gravitatea situației, strigînd de îndată: „Une affaire d'honneur!"

Problema fiind atît de delicată, oponenții îi cerură părerea maiorului Bogácsy, care sosise la cazinou imediat după Bálint. Bătrînul rezervist era de multă vreme asesor la orfelinatul comitatului și o somitate recunoscută în chestiuni de onoare. Aceasta era, de fapt, adevărata lui ocupație, nu problemele orfanilor. Nu era duel la care el să nu participe ca martor. Aceasta era a doua lui meserie. Avea o figură impunătoare – purta un monoclu care, cînd și-l punea la ochiul drept, îl făcea să aibă o grimasă severă și o mustață enormă, îmbinată de-o parte și de cealaltă cu barba. Nasul în vînt, fața rotundă și mustața prelungă îi dădeau un aer de motan care tocmai a șterpelit o bucată de cîrnați.

Stătea rezemat de cămin, cu burta lui proeminentă, și asculta versiunile care se vehiculau în jurul lui.

– Lucrurile nu sînt încă destul de limpezi. Eu am fost întotdeauna de părere că mai întîi trebuie să căutăm modalitățile pașnice de rezolvare. Péter Kendy să ceară explicații, iar în funcție de răspuns, vom vedea ce avem de făcut mai departe – era verdictul lui.

Kendy primi vestea în sala de biliard. Chiar dacă noaptea trecută fusese prea beat ca să-și mai amintească de cele întîmplate, se supuse verdictului și îl rugă pe Ádám Alvinczy, care oricum era de față, să-i fie martor, împreună cu tînărul Kamuthy. Cei doi se postară în fața lui Abády, care citea în bibliotecă, ca să-l întrebe ce a vrut să spună cînd a zis „Ce faci?... Ia vezi!... Ai grijă!". La care Bálint le răspunse că nu-și mai amintește prea bine, dar de bună seamă că spusese asta din cauza paharului vărsat. „A fost cu intenția de a-l insulta?", dar Bálint afirmă că nu avea nici un motiv să-l jignească pe Péter Kendy. Martorii se declarară satisfăcuți, așa că diferendul părea aplanat. Dar nu a fost așa.

În decursul serii, preopinenții continuară să dezbată cazul. Bogácsy era foarte nemulțumit. Poate pentru că nu-l aleseseră ca martor pe el. În timpul nopții – Bálint plecase să o vadă pe mama

lui și nu mai reveni la cazinou – ajunseră la concluzia că situația nu fusese clarificată, pentru că expresia „Nu am avut nici un motiv să-l jignesc" nu însemna mare lucru. Poți insulta pe cineva și fără să vrei! Aceasta era o declarație ambiguă, avocățească. Iar onoarea presupune afirmații directe. Va trebui să i se ceară socoteală din nou. Da sau ba! Aceasta era întrebarea. Căzură de acord cu toții, mai ales pentru că Abády nu se bucura de prea multă simpatie. Multă lume îl invidia pentru averea lui. Îl considerau un îngîmfat și un „venetic din Ungaria". Să se învețe minte, că nu poate să-și facă de cap! Or să-l pună ei la punct!

În dimineața de vineri, Abonyi, pe care întreaga afacere îl emoționase profund, se duse pe strada Lupilor, la locuința lui Bálint, ca să-i povestească decizia din seara trecută, precum că Pityu Kendy îi va cere explicații din nou.

– Martorii lui încă nu au trecut pe la tine? După răspunsul tău corect, ăștia îți caută nod în papură! – se lamentă Tihamér.

Nici nu-și termină bine vorba că majordomul îi anunță pe maiorul Bogácsy și pe baronul Wickwitz, care-și făcură apariția îmbrăcați în negru, plini de importanță.

– Contele Péter Kendy, clientul și tînărul meu prieten, nu este satisfăcut de răspunsul pe care i l-ați transmis în seara trecută. Deocamdată nu cere decît o explicație, dar una fermă: domnule conte Abády, ați avut sau nu ați avut intenția să-l insultați?

– Am răspuns deja ieri la această întrebare – le spuse Bálint, măsurându-și cuvintele – și nu mai am nimic de adăugat.

– În cazul acesta, vă rugăm să vă desemnați martorii! – îl anunță asesorul de orfelinat, sărind milităreste din fotoliu, ca un arc, fără să-și poată ascunde satisfacția. Wickwitz îl imită întru totul. Bálint îi privea furios și batjocoritor. Situația i se părea ridicolă, mai ales după cele aflate de la Dinóra despre fărădelegile lui Wickwitz, care făcea acum pe apărătorul onoarei față de el. În loc de răspuns se întoarse către Tihamér:

– Te rog să accepți și mai caută tu pe cineva.

Acesta se arătă bucuros:

– E o onoare pentru mine, dar cine să fie al doilea?

– Mie mi-e absolut indiferent. Poate Gazsi Kadacsay sau pe cine găsești. Las totul pe seama ta.

Martorii lui Kendy îi salutară bățoși. Abonyi se repezi să-i conducă. Bálint rămase singur în cameră.

„Ce prostie!" – își spuse el, măsurînd cu pași egali întreaga încăpere.

*

La amiază, Abonyi își făcu apariția din nou. Îi explică lui Bálint că, după părerea lui, el era cel insultat, așa că avea dreptul să aleagă armele. Dar adversarul nu era de acord, spunînd că el l-a provocat pe Bálint la duel.

– Dar eu nu m-am dat bătut, mă 'og frumos, fiindcă, așa cum ți-am spus și ieri, pentru mine, interesul tău este mai presus decît toate. Eu vreau să-și recunoască intenționalitatea faptei! Că a vrut să te lovească cu paharul! În consecință, am solicitat pistoale, după cum reiese limpede din „Codul Duverger", iar săbiile nu ar intra în discuție decît în cazul extrem, în care schimbul de focuri nu ar avea nici un efect. Dar ei nici n-au vrut să audă! Știi ce am făcut eu atunci?

– Ce? – îl întrebă Bálint zîmbind, dat fiind că nu vedea deocamdată decît partea absurdă a situației.

– Am solicitat întrunirea unui consiliu de onoare și de arme – îi răspunse Tihamér triumfător –, pe care îl vom constitui pînă la prînz sau cel tîrziu după-amiază. Așa că, pînă ce se întunecă, putem să organizăm confruntarea. Unde vei fi după ce iei masa?

Își dădură întîlnire la ora trei, la cazinou.

*

Bálint luă prînzul acasă, împreuna cu mama lui. Îi povesti o mulțime de amănunte hazlii din timpul balului, care o făcură pe Róza Abády să se distreze de minune. Cînd își luă rămas bun, îi făcu doamnei Baczó un semn discret, să-l urmeze. Aceasta își puse jos lucrul de mînă, dar nu păși pe urmele lui Bálint, ci ieși din salon pe ușa laterală. Era un gest de precauție, pe care el nu-l înțelese și, în antreu, rămase nedumerit dacă bătrîna îi înțelesese oare mesajul sau era nevoit să trimită pe cineva după ea, cînd ea tocmai ieșea pe ușa apartamentului alăturat.

– Ce poftește domnul conte de la mine? – îl întrebă cu ochii ei ascunși în grăsimea obrajilor.

– Știți, doamnă Baczó – începu tînărul, căutîndu-și cuvintele – s-ar putea întîmpla... lumea vorbește... și nu aș vrea ca mama...

– Vai de mine, dar noi știm deja totul, vorbește tot orașul! Un duel ar fi o tragedie, Doamne ferește!

– Văd că mama nu a auzit nimic, așa că vă rog să aveți grijă să nici nu afle.

– Da, desigur. Puteți să aveți încredere în mine! Le-am spus deja servitorilor să-și țină gura, iar portarul nu lasă să se apropie nici țipenie de buna noastră doamnă contesă. Avem noi grijă de toate!

*

Liniștit în această privință, Bálint porni către cazinou.

Garderoba era ticsită de paltoane și de pălării. Vestea duelului le dăduse ghes oamenilor să se adune, ca să afle cele mai proaspete vești. Vrînd să ocolească privirile iscoditoare ale curioșilor, Bálint se hotărî să nu traverseze sala de biliard și fumoarul, ci intră pe ușa din spate în bibliotecă. Se așeză în capătul mesei lungi de lectură, de unde vedea prin glasvandul mare tot șirul de încăperi și unde putea fi văzut și el, dacă l-ar fi căutat vreunul dintre martori. Începu să răsfoiască o revistă ilustrată, ca să-și omoare timpul. Dar, după cîteva minute, ușa se deschise și își făcu apariția Pityu Kendi. Era limpede că și el încerca să scape de privirile curioșilor. Cînd dădu cu ochii de adversarul său, Pityu înlemni. Dacă ar fi vrut să meargă mai departe, ar fi fost nevoit să treacă pe lîngă Abády, așa că se așeză la celălalt capăt al mesei, privindu-l cu tristețe, profitînd de faptul că nu-l vedea nimeni, nici chiar Bálint, care era adîncit în revista lui.

Rămaseră așa, față în față, o bună bucată de vreme.

În fumoar, discuțiile erau în toi. Disputa era despre arme: care e mai echitabilă – spada sau pistolul? În bibliotecă nu răzbea decît zarva, pentru că erau adunați cu toții în jurul căminului, de unde cuvintele erau absorbite de pereți și de ușa întredeschisă. Nu se distingea decît o vorbă mai răstită sau glasul bătrînului Zakata, care striga uneori cît îl țineau plămînii:

– Arma unguroască e spada. Aia te taie, de te ca...! – încheierea indecentă se pierdu în hohotele de rîs ale mulțimii.

Doar Pali Uzdy nu participa la dispută. Era tolănit într-un fotoliu din capătul opus al salonului, chiar în dreptul lui Bálint – stătea picior peste picior, cu genunchii lui osoși ridicați pînă la piept, cu

capul pe spate, singur și tăcut. Ținea în mîna stîngă lanțul cu care își bălăngănea ritmic, în sus și-n jos, ceasul de buzunar. Făcea asta de o bună bucată de vreme și, cînd ceasul îi ajungea în dreptul ochilor, și-l închidea pe stîngul, mijindu-și-l pe dreptul de parcă ar fi luat la țintă bijuteria aceea de aur.

În toiul disputei, Isti Kamuthy făcu doi pași înapoi, spre mijlocul fumoarului. Candelabrul era tocmai deasupra lui. De cînd, la alegerile trecute, fusese la un pas să ajungă deputat, devenise mai plin de sine și tot mai volubil. El era adeptul spadelor. Se apucă să urle, cu vocea lui sîsîită:

– Mie fă nu-mi voibisi de făbii. Vă contrazic! Fă nu aud o vorbă! Tocmai acum, cînd l-au ftrăpuns la Budapefta pe bătrînul Keglevich. A murit pe loc. Ce, Mauftul..., Mauftul nu e bun?

La fiecare exclamare se ridica în vîrful picioarelor, vrînd parcă să-și scoată în evidență spusele. Bálint îl vedea limpede prin cele două uși deschise. I se părea ridicol. Schiță chiar un zîmbet, dar observă că, din dosul lui Kamuthy, Uzdy sări brusc în picioare, ducîndu-și mîna la buzunarul pantalonilor.

– Asta e arma adevărată! – șuieră el batjocoritor, își avîntă brațul spre tavan și browning-ul lui de buzunar bubui, răspîndind o ploaie de cioburi peste capul lui Isti.

– Mama ei de treabă! E nebun! Asta e prea de tot! Ce porcărie! – repeta acesta întruna, în hohotele de rîs ale celor din jurul căminului.

Dar Uzdy, ca unul care a terminat ce avea de spus, se tolăni la loc, în fotoliul său. În ochii lui se citea o satisfacție satanică.

Tihamér Abonyi și cu Gazsi Kadacsay apărură tocmai în clipa împușcăturii. Bubuitura îl făcu pe Tihamér să ezite o clipă, apoi intră clătinînd din cap. Importanța menirii sale – un martor de duel era obligat să fie în orice situație distins și imperturbabil – îl împiedica să-și trădeze surprinderea. Privi împrejur cu o mină flegmatică și, cînd îl observă pe Abády la masa din bibliotecă, păși prudent către el. Cînd ajunse în dreptul lui, îi spuse doar atît:

– Cu tot respectul, dar Uzdy Pali e o ființă foarte periculoasă! Să tragi cu pistolul prin cazinou, cu tot respectul...! – și își scoase batista să se șteargă de sudoare.

– Are întotdeauna pistolul la el – spuse rîzînd Gazsi, cu coatele pe spătarul unui scaun. Dar nebunul știe să tragă...

În capătul opus al bibliotecii apăru Bogácsy, care îi făcu semn lui Pityu să iasă. Apoi Abonyi se ridică ceremonios, făcu o plecăciune, se întoarse către Abády și trecu la subiect.

Îi aduse la cunoștință decizia consiliului de onoare și de arme, care stabilise că insulta fusese reciprocă, iar arma va fi spada, cu echipamentul complet, pînă la incapacitatea de luptă.

– Acum e deja prea tîziu, așa că, cu tot 'espectul, ne-am înțeles pentru mîine dimineață la ora opt. Te-ai mai duelat vreodată? Dacă vrei să te antrenezi, te însoțesc cu plăcere. Încă nu e decît patru și un sfert, așa că am putea face cîteva asalturi, cu maestrul de scrimă.

– E patru și un sfert?

Bálint se ridică și privi pendula de pe perete. Într-adevăr, nu era decît atît.

– Mulțumesc frumos. Dar aș prefera să fac o plimbare.

– Să nu vin cu tine?

– Mai întîi vreau să trec pe la mama... așa că nu trebuie să mă însoțești!

Abonyi înclină scurt din cap și îi strînse cu putere mîna lui Bálint.

– Da, desigur. Te înțeleg, te înțeleg foarte bine!

Credea că Bálint voia să-și ia adio de la ea. Și nici nu se îndoia prea tare. Bálint voia într-adevăr să o mai vadă o dată, dar nu pe mama lui – cînd ieși pe poarta cazinoului, el o luă în grabă spre centru.

În clipa în care Tihamér îl anunțase că duelul nu mai putea să aibă loc în după-amiaza aceea, se hotărî brusc să se ducă la Adrienne. Soțul ei era la cazinou, soacra la Merano, dacă se grăbea era sigur că o va găsi singură acasă. Era convins că boala ei a fost o prefăcătorie și că a rămas intenționat acasă. Iar ca orice simulant, avea și ea tendința să exagereze. Mai mult ca sigur că aflase și de duelul acesta stupid, fiindcă vuia tot orașul. Era cea mai bună ocazie, o ocazie minunată! Desigur că era îngrijorată din cauza lui. Moartea lui Keglevich, care umpluse toate ziarele, arunca o lumină sumbră, plină de romantism, asupra întregii afaceri. „Va trebui să profit de situație! Duelul acesta e un noroc pentru mine!" – își spuse el rîzînd în sinea lui.

Ajuns în centru, se aruncă într-un fiacru.

– La vila Uzdy, pe calea Mănăștiului. Repede! – îi ordonă el vizitiului.

Se simți cuprins de febra vînătorii. Își plănuia în gînd strategia. Era hotărît să nu scoată o vorbă despre duel, să facă doar o aluzie vagă, dar fără nici un echivoc la ceea ce urma să se întîmple. Ca să reușească, măcar o singură dată, să o sărute. Primul sărut e cel mai greu. Apoi, celelalte vin de la sine. Iar pericolul care-l amenința era în avantajul lui. Doar nu îi va refuza un singur sărut tocmai acum, în pragul morții! Nu putea să fie atît de crudă! Iar acel prim sărut va sparge gheața, îndreptățindu-l să-i ceară tot mai multe favoruri, din ce în ce mai multe... ca, pînă la urmă, să o posede cu totul!

Se simțea beat de fericire, dar își alungă degrabă iluziile care-i făceau să-i sară inima din piept de fericire – fiindcă voia să-și păstreze luciditatea, să fie rece și calculat.

Birja ajunse la destinație, plăti cursa și îi dădu drumul.

Jaluzelele închise de la clădirea centrală arătau că momentan nu era locuită de nimeni. Bálint ocoli vila pe urmele bătătorite prin zăpadă și o observă pe camerista care trebăluia prin marchiză.

– Contesa Adrienne este acasă?

– Da, domnule, dar nu primește pe nimeni. Nu se simte prea bine.

Bálint scoase din portmoneu o carte de vizită pe care scrise doar cîteva cuvinte: „S-ar putea ca mîine să plec pentru mai multă vreme. Te rog să mă primești."

– Dă-i totuși această carte de vizită. Aștept răspunsul aici.

Camerista dispăru în clădire, iar el rămase în prag. După cîteva minute, care lui i se părură o veșnicie, fata apăru din nou:

– Poftiți, vă rog!

Străbătură culoarul închis cu sticlă și fata îi deschise o ușă.

Intră în salonul Adriennei – o încăpere spațioasă, cu trei ferestre, adumbrite de amurgul iernatic. Pereții imaculați erau împodobiți cu cîte o poză familială, cu zîmbete apatice pe chipuri. Mobilierul era în stilul *Empire* tîrziu, răspîndit prin toată Transilvania. Doar uriașul șemineu, care ocupa peretele din față, era ieșit din comun – în vatra dintre cei doi piloni de piatră grosolan cioplită încăpea un stînjen de lemne. Era o reminiscență a fostei bucătării, de pe vremea cînd acolo se prăjea cîte un vițel întreg. Pe una dintre laturi se mai vedea scobitura lăsată de răsucelile frigăruilor.

De altfel, camera era neașteptat de banală. Singurul detaliu surprinzător era mulțimea de perne din mătase, în diferite nuanțe de roșu, răspîndite în fața șemineului pe o cergă albă, pufoasă, de lînă. Adîncitura de pe una dintre perne trăda urma proaspătă a cuiva care se tolănise pe ea, dar Adrienne tocmai se ridica de pe canapeaua incomodă din colțul opus al încăperii.

Îi veni în întîmpinare cu pașii ei alungiți și cu ambele mîini întinse. I se citea în ochi bucuria și, cine știe, poate o umbră de regret.

Bálint îi sărută ceremonios mîna, apoi ea se așeză din nou pe canapea, iar el față în față cu ea.

– Îmi pare bine că ai venit – îi spuse Adrienne, schițând un zîmbet, după care adăugă: Chiar am sperat că ai să vii.

– Eu s-ar putea să plec – am vrut să te mai văd o dată, ca să iau cu mine chipul tău. Ca amintire. Sînt foarte puțini oameni pe lumea asta care contează ceva pentru mine... Și vai, cît de bine este să știi că există cineva care se gîndește din cînd în cînd, poate doar arareori, la tine!

Îi vorbea cu toată seriozitatea, cu un strop de melancolie în glas, dar foarte calm. Continuă repetîndu-se adeseori, gîtuit de emoție. Nu se prefăcea, nu mai juca teatru. Cuvintele îi veneau din adîncul sufletului, întrupîndu-se în fraze care-i oglindeau capitularea și prevesteau despărțirea. Ideea că s-ar putea să nu o mai vadă niciodată puse stăpînire pe sufletul lui, alungîndu-i cu totul veselia de cuceritor cu care pornise într-acolo. Vorbea aproape în șoaptă.

– Am sperat din tot sufletul să te găsesc acasă. Singură. Ca să-ți spun, ca să-ți mai spun o dată, cît se poate de calm, de liniștit... ca să nu uiți niciodată, cît de mult... cît de mult te iubesc... Pentru că tot ce ți-am spus nu demult e purul adevăr. Și m-am gîndit că dacă ți-o voi spune acum din nou, poate mă vei crede și că nu vreau decît să-ți iau mîna în palme, fără insistență, cu multă blîndețe.

Iar Adrienne nu se împotrivi, dimpotrivă, cînd se întinse după ea, în chip de ofrandă, mîna ei alunecă spre el. Bálint i-o mîngîie duios, prelung, fără să-și ia ochii de la fața ei, continuîndu-și psalmul de iubire.

Se întunecase deja de-a binelea, doar ochii ei ca de chihlimbar răspîndeau lumina care-i izvora din suflet. I se părea că aude clopote îndepărtate sau poate doar i se năzărise, cînd Adrienne se aplecă spre el ca să-i șoptească:

– Și eu te iubesc...

– Mulțumesc – murmură Bálint. Îți mulțumesc.

Se priviră în ochi îndelung, fără să scoată o vorbă, parcă pe altă lume. Fețele lor erau din ce în ce mai apropiate. Abády simțea că plutește. Uitase cu totul de planurile mîrșave cu care venise, gata să profite de pretextul duelului ca să-i smulgă primul sărut, prima îmbrățișare. Toate acestea i se șterseră din amintire, lăsînd locul unui sentiment profund, îngemănat cu moartea. Și nu îi vorbi cu cuvintele unui seducător, ci cu eterna năzuință a firii care-l făcu să-i șoptească, după acea nesfîrșită tăcere:

– Dă-mi voie să te sărut măcar o dată, o singură dată, înainte să plec.

Ochii ei tresăriră o clipă, apoi își ridică încet bărbia, apropiindu-și buzele de el. Bálint o sărută. Își lipi îndelung buzele de gura ei închisă, o cuprinse domol de mijloc și se ridică împreună cu ea, ca să o poată strînge mai tare în brațe. Dar, cînd erau deja în picioare, femeia se îndepărtă încet de el.

– Te rog să pleci – rosti doar aceste cuvinte – pleacă, te rog!

Se îndreptară tăcuți spre ușă, ținîndu-se de mînă, ca doi frați. Cînd Bálint se aplecă să-i sărute mîna, ea rupse tăcerea:

– Și mîine... eu... cum voi afla dacă... dacă ai plecat sau nu?

– Atunci voi reveni, la aceeași oră – îi răspunse Bálint, care simțea cum i se trezește din nou în suflet instinctul de cuceritor pe care-l crezuse uitat de cum intrase acolo.

Acum vorbea vînătorul din el, mai hotărît ca niciodată!

*

Bálint își petrecu seara alături de mama lui. Încerca să o amuze povestindu-i tot felul de anecdote, dar nu reușea nici în ruptul capului. Nu se simțea în formă, era cu mintea în altă parte. Nu se gîndea la duelul din ziua următoare, nu-și aminti de el decît cînd se retrase în apartamentul lui și dădu dispoziție să fie trezit devreme, dar nu uita nici o clipă după-amiaza aceea, clipele petrecute împreună cu Adrienne și glasul ei spunîndu-i „Și eu te iubesc", iar apoi tăcerea prelungită, care s-a terminat cu acel unic sărut cast, de fată fără experiență!

Pentru el a fost o surpriză. Femeia aceea veselă și cochetă, pe care o văzuse la patinoar zburdînd de la un bărbat la altul, care,

la cina de la balul de marți, înainte să fi rămas doar ei singuri, le sucea mințile cînd lui Alvinczy, cînd lui Pityu, zîmbindu-le galeș, arătîndu-și dinții ca de sidef, femeia aceea despre care, miercuri, cînd nu a venit, lăsîndu-l cu buzele umflate, a crezut că îl lua și pe el peste picior, de versată și de rafinată ce era, care era măritată de trei ani și jumătate, nu știa să sărute decît cu gura închisă! Își lipise buzele de ale lui ca o ștampilă – era ceva surprinzător și nefiresc!

O revăzu cum se aplecase încet spre el, cu ochii închiși, gata de ceva dezgustător, de un sacrificiu neplăcut pe care se încumeta să-l facă, pe care nu putea să i-l refuze, din moment ce a recunoscut că-l iubește. Sau poate că totul s-a datorat poziției incomode din fotoliile acelea rigide, peste care s-au aplecat, fără să o poată îmbrățișa ca lumea. Dar și cînd a ridicat-o în picioare, Adrienne a rămas tot cu buzele strînse, ba l-a și îndepărtat de ea aproape disperată. Poate că acela ar fi fost momentul să o strîngă mai tare în brațe și să-i deschidă buzele cu forța. Nu, nu ar fi fost în stare de una ca asta. Nici nu s-ar fi potrivit cu ce simțea el în clipa aceea. Oricum, a fost o clipă minunată. Poate că stîngăcia lui adolescentină a fost o neghiobie, dar nici prin minte nu i-a trecut să se poarte altminteri.

Aceste gînduri nu i-au dat pace de-a lungul serii. Adormi frămîntat, uitînd cu totul de șiretlicurile pe care pusese la cale, cuprins de fericire, dar și uimit de parcă, în locul unei femei care știa ce-i iubirea, ar fi dat peste o adolescentă neprihănită.

IX

Se trezi dis-de-dimineață. După ce-și făcu baia și se bărbieri, mai întîrzie o vreme în fața oglinzii. Era în pragul unui duel. Oare va fi rănit? Unde? Poate tocmai pe frunte. N-ar fi o tragedie, s-ar putea chiar să-i vină bine. Dar pe față, la nas – nu, ar fi ceva groaznic. Își aminti de chipul unui student de la Berlin, care avea obrazul legat de baza nasului printr-un boț de carne înfiorător. Era imposibil să te uiți la el! Iar o rană la braț sau la piept ar fi o nimica toată, va fi cusut și gata. Dar la mînă, ar fi altceva – își privi mîna dreaptă,

închipuindu-și ce urîtă ar fi o cicatrice care i-ar zbîrci pielea prin care i se întrezărea albastrul delicat al venelor.

Se îmbrăcă, luă micul dejun, frămîntat de aceste gînduri, și era deja gata de drum cînd apăru și Tihamér Abonyi, într-o redingotă neagră și cu un joben lucios pe cap. Baronul Gazsi îi aștepta în fața casei. Porniră toți trei, într-o trăsură închisă, spre sala de tir, o baracă lungă, unde se desfășurau toate duelurile din Cluj.

Cei doi îl conduseră pe Abády într-un vestiar îngust și neîncălzit, unde îl așteptau maestrul de scrimă și unul dintre medici. Se dezbrăcă pînă la brîu, iar medicul începu să-i căptușească mai întîi abdomenul, apoi încheieturile, subsuorile și gîtul cu ghemotoace de vată, legate cu tifon, peste care îi înfășură o fîșie de mătase neagră. Cînd termină, intrară cu toții în frigul năprasnic din sala cea mare. Ușa din capătul opus se deschise și intrară martorii lui Kendy. Bogácsy purta de asemenea joben și o redingotă pe corp, după moda „Franz Joseph", iar Wickwitz era în uniforma de paradă. Între ei era Pityu, pe care Bálint era cît pe ce să nu-l recunoască, la cît de straniu arăta înfofolit pînă la urechi și cu brăcinarul acela negru pe trupul gol.

Adversarii se opriră stingheri, fiindcă, deocamdată, nu aveau nimic de făcut. După ce se salutară protocolar, martorii traseră la sorți prima pereche de săbii care urma să fie folosită, în timp ce medicii își etalau pe băncile de lîngă perete, într-o ordine impecabilă, puzderia de ustensile, ca niște instrumente de tortură: tot felul de pense nichelate, de fierăstraie, o mulțime de clești și de bisturie în cele mai variate forme, niște flacoane de farmacie pline cu lichide dezinfectante și cîteva grămezi de vată și pansamente. Apoi începu dezinfectarea armelor. Mirosul de carbol, ca de latrină, se răspîndi prin aerul rece din sală. Cînd terminară, Bogácsy își preluă rolul maestrului de ceremonii. Luă o spadă, se îndreptă cu pași cadențați exact la mijlocul încăperii, unde îi chemă pe cei doi combatanți și le indică, cu un gest imperativ, fiecăruia locul. Apoi începu să vorbească:

– Înainte de toate, ținînd cont de obligațiile mele legale, le somez pe cele două părți să se împace.

Dar nu îi răspunse nici unul din ei, fiindcă li s-a atras atenția dinainte să nu scoată o vorbă.

– Le întreb din nou pe cele două părți dacă nu vor să cadă la pace!

„Ce prostie – își spuse Bálint în gînd –, stăm aici dezbrăcați, ca niște caraghioși, cu sabia în mînă ca să privim tot circul din jur. Și ce s-ar întîmpla dacă acum aș declara că sînt dispus să mă împac – m-ar descalifica?"

Combatanții dîrdîiau de frig, iar Bogácsy o luă de la capăt:

– Vă întreb pentru a treia oară dacă...

El era de principiul să pună de trei ori întrebarea, poate ca să dea o greutate mai mare situației sau ca să se poată bucura și mai mult de importanța rolului pe care-l juca.

Bineînțeles că nici de data asta nu primi vreun răspuns. „Dacă mai rămîn multă vreme aici, o să răcesc cobză" – își spuse Bálint, simțind că-i vine să strănute.

– Obligațiile legale fiind îndeplinite și cum, în ciuda somărilor mele ferme, cele două părți refuză să cadă la pace, domnilor, vă ordon... – aici Bogácsy deveni și mai bățos decît înainte, ridicîndu-și mustața stufoasă:

– En garde! – iar după o clipă: Luptați!

Se auzi tropotul cizmelor și zăngănitul săbiilor. Bálint își simți lovitura respinsă ca dintr-o minge de cauciuc. Dar nu observă că fusese și el rănit.

– Stai! – se repezi să strige Bogácsy.

– Stai! – țipă și Tihamér, care, ca să nu rămînă mai prejos decît maiorul, se postase de partea cealaltă a dueliștilor, tot cu o spadă în mînă.

Cei doi rămaseră nemișcați. Medicii se repeziră la ei cu ghemotoacele lor de vată. Începură să-i tamponeze lui Pityu umărul, iar lui Bálint încheietura cotului, cu toate că nu aveau decît niște zgîrieturi superficiale, pentru că, în toiul asaltului, spadele li se încrucișaseră, pierzîndu-și astfel elanul. Nu li se prelingea fiecăruia decît cîte o picătură de sînge.

– Incapacitate de luptă? – întrebă cu o voce gravă Bogácsy.

– Absolută! Totală!

– Rană în apropierea carotidei...

– La deltoid...

– ...pasibil de hemoragie...

– ... de spasm și de paralizie totală...

– ... deci orice mișcare bruscă...

– ... orice mișcare a brațului...

– ... poate să-i fie fatală...

– ... e sigur fatală!...

Maiorul rezervist pocni din călcîie:

– Constat incapacitatea de luptă a ambelor părți – și le dădu onorul cu spada. Domnilor, onoarea a fost salvată!

În timp ce medicul îi aplica lui Bálint pe antebrat un sparadrap cît toate zilele, Tihamér îl întrebă în șoaptă:

– Cu toată stima, n-ai vrea să vă împăcați?

– Cum să nu! – îi răspunse Abády bine dispus. Servus, Pityu! – și, în timp ce-și strîngeau mîinile, mai adăugă: De fapt, nici nu prea știu de ce ne-am luat la harță.

Era o neghiobie din partea lor. Asistenții făcură o mutră lungă, părînd că nu-i bagă în seamă, fiindcă, în felul acesta, rolul lor se bagatelizase, fapt pentru care acum ar fi fost ei cei îndreptățiți să ceară satisfacție. Doar baronul Gazsi le întoarse brusc spatele, pufnind fără voie în rîs. Între timp, atmosfera generală se destinse și, după ce foștii adversari se îmbrățișară, o luară cu toții agale spre centru.

– Ce-ar fi să luăm undeva o gustare? – le propuse Bogácsy, care nu voia să renunțe atît de repede la rolul lui de asistent principal.

Lui Bálint nu prea îi surîdea ideea să rămînă mai mult decît strictul necesar în compania lui Wickwitz, „acest individ de nimic". Cum nu se cuvenea să-i refuze, porniră spre una din cafenelele cunoscute. Dar pînă să ajungă acolo, baronul Egon îi părăsi:

– Îi rog pe stimații domni să mă scuze (el îi numi *die Herren* – ca orice ofițer care se respectă), dar am o treabă care nu suferă amînare – îi salută și le întoarse spatele, ca să evite orice explicație de prisos.

Se întoarse din drum, pentru că tocmai se întîlnise cu tînărul Zoltán Milóth, care îi făcuse cu ochiul. Wickwitz îl folosea, de mai multe săptămîni, pe fratele mai mic al Judithei pe post de spion. Îi onora serviciile cu cîte un pachet de țigări. În schimbul lor, micul Zoltán îi șoptea pe unde hoinăreau surorile lui, cînd ieșeau la plimbare, unde plănuiau să cineze și ce program aveau pentru ziua următoare. Își vedea bine de treabă, nu doar de dragul țigărilor interzise, ci și mîndru că putea să ia parte la treburile „celor mari", fiind plin de admirație pentru ofițerul acela cu statura atletică.

În timp ce restul societății stătea deja la masa de marmură din cafenea, în așteptarea berilor, a crenvurștilor și a pateurilor, Wickwitz era deja departe, împreună cu tînărul licean.

*

Vila Milóth era una din vechile clădiri ale Clujului, construită pe un teren îngust, cu fațada pe strada Unió, iar cu ieșirea din dos către una din ulicioarele înguste din vechea cetate. La ora aceea, pe acolo nu trecea nici țipenie de om, Wickwitz putea aștepta nevăzut pînă ce Zoltán se furișase să vadă dacă era momentul propice să-l strecoare pe nevăzute pînă în camera lui de studiu. „E în regulă, progresez! M-a chemat Judith! În secret! Asta e bine! E minunat!" – își repeta Wickwitz în sinea lui, fiindcă el, cu vocabularul său limitat, nu era în stare să gîndească decît în propoziții simple. Nu era deloc agitat. Nici nu ar fi avut motive să fie. Băiatul i-a spus să aștepte, iar el aștepta. Ca militar, era obișnuit cu asta. În timp ce se plimba încolo și-ncoace, ieși pe una din acele portițe dosnice o tînără servitoare, purtînd un coș pe braț, și trecu pe lîngă el, admirîndu-i uniforma elegantă. Wickwitz îi aruncă o ocheadă, iar ea mai întoarse de vreo două ori capul, înainte să dispară după colț. „Ce fetiță frumușică!" – își spuse Egon în sinea lui și memoră numărul casei de unde ieșise micuța.

Micul Zoltán scoase capul pe poartă, îi făcu semn să-l urmeze, așa că o luară amîndoi la goană către scara îngustă de serviciu care ducea spre etajele superioare, abruptă și rău mirositoare, ca mai toate dependințele marilor clădiri clujene. Zoltán sărea cîte două-trei trepte odată, în fața ofițerului care se ținea cu greu pe urmele lui. Odată ajunși la etaj, băiatul se mai opri o clipă, să adulmece primprejur, apoi se furișară amîndoi în camera de studiu. Tînărul dispăru iarăși, să o aducă pe sora lui, iar Egon rămase din nou singur, nevoit să aștepte. Își omora timpul căutînd un loc fără praf unde să-și pună chipiul. Mai întîi și-l depuse pe pat, dar îl luă repede de acolo, pentru că, cine știe, culcușul acela i-ar putea fi de folos! Așa că și-l puse pe marginea măsuței de toaletă.

Se auziră pași pripiți, ușori, și Judith apăru în ușă. Îi întinse mîna agitată.

–Te-am chemat, fiindcă am vrut să te anunț... să-ți spun că vor să mă ia cu ei. Plecăm la Viena. Azi, cel tîrziu mîine!

Era atît de emoționată încît simțea că n-o mai țin picioarele, așa că se prăbuși pe un scaun. El se așeză pe celălalt scaun, de lîngă masă, ațintind-o cu o privire mătăsoasă. Judith continuă:

– Asta e pentru că le-am spus deja totul! Chiar ieri! Le-am spus că ne iubim și că mi-ai cerut mîna.

Wickwitz clătină din cap, fără să scoată o vorbă, iar Judith continuă:

– Ba da! Ești prea mîndru ca să mi-o spui, dar eu mi-am dat seama. Te vreau, fiindcă te iubesc, nu-mi pasă de nimic altceva, fiindcă vreau să te salvez și o voi face.

Îi strînse în palmele lui uriașe mîna delicată. Era un gest de tandrețe prin care voia să-și exprime recunoștința și încuviințarea. Atingerea lui făcu să dispară îndîrjirea care se împietrise pe fața fetei, trăsăturile i se destinseră, iar ochii i se umplură de lacrimi.

– A fost îngrozitor! Tata a început să urle, ca de-obicei, dar mama... a făcut o scenă îngrozitoare, vai de mine cîte nu mi-a spus... și... și... dar nu-i mărturisi, de rușine, că o și pălmuise, cu mîna ei rotofeie, ca pe vremea copilăriei, ci repeta întruna ce scenă îngrozitoare îi făcuse.

– Dar eu nu m-am lăsat, m-am ținut tare, sînt hotărîtă să rezist, orice mi-ar face! Atît am vrut să-ți spun – și își puse mîna peste palma lui, cu care i-o acoperea pe cealaltă, în chip de legămînt, privindu-l îndelung în ochi.

Wickwitz simțea nevoia să spună ceva, dar era total lipsit de inspirație. Așa că repeta fără noimă:

– Cît de bună ești, Judith, ce bună... – dar cum simțea că era nevoie de ceva mai mult decît atît, se ridică în picioare, o ridică pe fată în brațe și o sărută pe gură. „Așa e cel mai simplu" – își spuse el în gînd. Cînd o eliberă din strînsoare, fata continuă să-i vorbească:

– Eu vreau să fiu a ta, numai a ta. Nu-mi pasă dacă va trebui să așteptăm pînă devin majoră – mai sînt doi ani, dar eu am să rezist, dacă vei rezista și tu pînă atunci! Și, de parcă i-ar fi citit gîndurile, îl întrebă: Dacă poți să ai răbdare pînă atunci, din cauza... acelei... probleme.

Fiindcă adevărul este că, în prima clipă, lui Wickwitz îi venea să-i spună că poate să aștepte pe naiba! Ce s-ar alege de el, dacă acele cambii ar ieși la iveală! Ar intra în bucluc! „Infam kassiert!" – erau cele două cuvinte care i se întipăriseră cu litere de foc în memorie!

Dar simțea că nu ar fi fost potrivit să-i răspundă că nu avea timp de pierdut, rupînd această iță, atît de bine ticluită. Așa că încercă timid să o liniștească:

– Voi aștepta cît de mult voi putea. Iar dacă nu, dacă totul va ieși la iveală, atunci... în cel mai rău caz... *Schluss*! Cum ți-am mai spus deja. Dar desigur... cît se mai poate... *Treu bis in den tod*! – Fidel pînă la moarte! – spuse el rîzînd în șoaptă.

Își aminti această expresie germană tocmai la timp. Fata se cutremură, agățîndu-se disperată de brațul lui:

– Nu! Să nu aud una ca asta! – strigă ea. Cît timp mai putem aștepta? Cît mai poți rezista? Fiindcă deocamdată e imposibil. Dar dacă îmi mai dai un răgaz.... atunci o să rezolv eu cumva... nu știu cum, dar...

– Două-trei luni. Pînă atunci voi încerca și eu să fac ceva... Mai pot să trag de timp... pînă cînd vă întoarceți... iar atunci...

Nu găsi expresia potrivită (ce să-i fi zis: „Vei fi soția mea" sau doar „Vei fi a mea?", fiindcă nu avea cum să-i spună direct că atunci familia ei va fi bună de plată), așa că o îmbrățișă și o sărută din nou, în timp ce își amintea că termenul biletelor Dinórei putea fi prelungit, dacă plătea dobînzile.

– Nu cred că vom rămîne la Viena mai mult de o lună. Eventual vreo șase săptămîni, dar nu mai mult.

Apoi se lipi ea de el, implorîndu-l:

– Nu-i așa că pînă atunci pot să fiu liniștită?

– Îți promit! – îi răspunse ferm Wickwitz.

– Mulțumesc! Îți mulțumesc! Vai ce bine! E minunat! Te rog să-mi scrii. Am să-ți scriu și eu! Dar pe ce adresă?

– Pe adresa hotelului. Dacă va trebui să plec, voi cere să mi se trimită corespondența după mine. Dar unde veți locui la Viena?

Judith nu apucă să-i răspundă, fiindcă Zoltán își băgă capul pe ușă:

– Judith, Margit m-a întrebat dacă nu ești cumva la mine. Te caută mama. Vino repede!

Urmă o îmbrățișare scurtă în strigătele care veneau din celălalt capăt al coridorului:

– Da, mamă, bineînțeles că i-am spus, vine imediat! – se auzea tot mai îndepărtat glasul lui Margit care cobora treptele în grabă.

Judith dispăru cu inima plină de bucurie. În scurt timp, băiatul apăru din nou:

– Repede! Acum! – îi șopti el lui Wickwitz, care se fofilă pe scara de serviciu în pripă, cu sabia la subsuoară.

Cînd se văzu în stradă, se îndreptă din nou milităreşte, își lăsă sabia să-i atîrne la șold și o luă plin de sine pe lîngă zidul vechii cetăți. Se opri în dreptul unei vitrine ca să se admire și-și răsuci, mulțumit de sine, mustața.

*

Bálint se întoarse acasă în jurul prînzului. Prima persoană cu care dădu ochii în fața bucătăriei de la parter era una dintre companioanele mamei sale, de data aceasta, din întîmplare, doamna Tóthy, ceea ce nu avea nici o importanță, la cît de mult semănau cele două. Așa că acum îi explică ei că nu dorea ca mama lui să afle nici ulterior despre duel, nu cumva bătrîna doamna Abády să se simtă vexată pentru că nici ele, nici altcineva din anturajul ei nu o anunțaseră dinainte că va avea loc.

– Bineînțeles! Desigur! – îi răspunse doamna Tóthy, țuguindu-și buzele deasupra faldurilor abundente ale gușii. Ferească Domnul ca buna noastră contesă să afle ceva! I-am spus și portarului că oricine ar veni în vizită, să-i atragă atenția, nu care cumva să amintească ceva despre duel.

Tînărul se pregătea să urce la etaj, însă doamna Tóthy îl reținu:

– Dar domnul conte nu este rănit? Noi am aflat că aveți... aveți o rană serioasă la braț! Se zvonește că e lungă de zece centimetri.

– E o nimica toată. Priviți – îi răspunse Bálint zîmbind și își bălăngăni de cîteva ori brațul, apoi o lăsă pe femeie singură în mijlocul curții.

Era puțin furios că tot orașul nu vorbea decît despre duelul acela ridicol, făcînd mare caz pe seama lui. El nu simțea decît o mică furnicătură în dreptul cotului, ca o pișcătură de urzică, iar lumea nu avea nimic mai bun de discutat. Dar în timp ce urca spre apartamentul mamei sale, se gîndi că nici nu era atît de rău ca vestea rănirii sale să fie exacerbată, nu avea nimic de pierdut dacă asta ajungea și la urechile Adriennei, măcar așa va aprecia și mai mult vizita pe care se pregătea să i-o facă.

*

După-amiază porni pe jos către vila din Mănăștur.

Era o vreme blîndă, începuse dezghețul. De sub zăpada bătătorită, zoaia se prelingea în firișoare plăpînde care se scurgeau prin canalele înguste de la marginea trotuarelor, iar de pe acoperișuri picura peste tot. Dealurile Gilăului se conturau șters prin valurile de ceață și în aer plutea o adiere de primăvară, aidoma mustului în prag de fermentare.

Se desfăta apropiindu-se cu pași mari, îmbărbătat de primăvara renăscută, de locuința Adriennei, care îl aștepta probabil îngrijorată și care, cine știe, în bucuria revederii, poate că... va fi mai generoasă...

Trecu de grilajul porții și la colțul clădirii principale dădu nas în nas cu Pál Uzdy:

– Ia te uită cine vine! – exclamă Uzdy, cu privirea lui răutăcioasă. De la distanță credeam că e Pityu Kendy. Cum te simți? Am auzit că și tu ai fost ușor rănit.

– A, nu, e doar o zgîrietură!

– Chiar așa? Și Pityu? L-ai lăsat într-o baltă de sînge?

– Nici el nu a pățit nimic. Să nu ne mai pierdem timpul cu asta.

Uzdy rîse batjocoritor:

– Vai, duelurile astea cu săbii și, în general, toate duelurile... dacă ești cu adevărat supărat pe cineva... astea sînt niște jocuri de copii. Cu formalitățile lor cu tot! Astea nu au nici un rost! Dacă aș vrea să ucid pe cineva, i-aș trage un glonț în cap, și cu asta basta, așa că ceremoniile astea sînt de prisos! – își răsuci cu mîna stîngă mustața, iar cu dreapta îl bătu pe Bálint pe umăr: Du-te înăuntru, soția mea este acasă. Dar mă duc la cazinou. Mă scuzi, nu-i așa? – îi spuse el rîzînd. Servus! La revedere! – și porni spre poartă, cu pașii lui alungiți, măsurați și cu capul lăsat pe spate.

Camerista trebăluia prin verandă, dar era limpede că îl aștepta pe Abády. Cînd îl văzu, se repezi la el, îi luă blana, pălăria, galoșii și îl conduse imediat în salon. Zgomotul ușii o făcu pe Adrienne să-și ridice capul spre el. Era așezată pe una dintre pernele din fața căminului. Își întoarse trupul zvelt, privindu-l cu ochii mari, chihlimbarii și cu buzele întredeschise, gata să-l salute. El se grăbi să îngenuncheze pe cergă și o cuprinse în brațe. Îi căuta gura. O clipă,

i se păru că femeia se codește, dar în clipa următoare ea își îndreptă spre el buzele strînse, la fel ca în ziua precedentă. Dar bărbatul îi șopti, chiar cu gura lipită de ea:

– Nu așa, lasă-mă să-ți arăt – și o sărută, despărțindu-i blînd buzele, pînă ce simți cum i se lipesc voluptoase de ale lui.

Se simțea ca un profesor în fața unui elev începător. Dar pasiunea îl făcu să uite de toate, se lăsă în brațele desfătării care îi cuprinse tot corpul. Sărutul acela se termină brusc, fiindcă Adrienne deschise ochii și își depărtă fața de el, implorîndu-l pe Bálint din priviri. Apoi își ascunse capul pe umărul bărbatului și rămase o vreme așa, în timp ce el îi săruta părul și gîtul. Ea nu rezistă nici așa multă vreme și îi repetă de mai multe ori, în șoaptă: „Nu, nu așa, te implor, nu vreau!" – și își duse mîna delicată la gură, ca să se apere de buzele lui. Rămase o vreme așa, apoi se îndepărtă puțin de ele și îi mai spuse o dată: „Nu, nu, așa nu vreau, te rog!"

Bálint se așeză pe una dintre pernele de alături, continuînd să o țină de mînă. Își revenea greu, sîngele îi zvîcnea în tîmple și trecu o bună bucată de timp pînă ce reuși din nou să vorbească. De fapt, Adrienne rosti primele cuvinte:

– Ce ai pățit? Am auzit că ești rănit la braț. Dar nu văd nici un pansament.

– E o nimica toată. Nici nu a fost nevoie să mă coasă, un plasture a fost destul.

– Povestește-mi, ce s-a întîmplat? – îl întrebă femeia și, observînd că el era cît pe ce să o îmbrățișeze din nou, se trase sfios la o parte. Ochii ei îl implorau, așa că Bálint renunță. Simțea că insistența lui ar fi spulberat vraja aceea abia înfiripată, ca între doi adolescenți care erau pe cale să descopere minunățiile iubirii. Și, ca să-i risipească orice urmă de îndoială, își impuse să-i povestească totul cît mai hazliu, cît se poate de nostim. Așa că începu să glumească pe seama duelului, pe care i-l descrise cu cele mai stranii amănunte. Îi mărturisi tot ce simțise el acolo, amintind de figurile pline de importanță ale secunzilor, ale medicilor și mutra serioasă a maestrului de ceremonii, exagerînd și colorînd puțin totul, ceea ce o făcu pe Adrienne se pufnească complice în rîs.

Se înseră. Apăru camerista, care aprinse veioza din colțul opus al încăperii, apoi se pregăti să le servească ceaiul pe masă. Dar, la insistențele lui Bálint, rămaseră pe perne, cu tava între ei, în fața

șemineului care duduia din nou, de la cele cîteva lemne proaspăt aruncate pe foc. Era o scenă amuzantă:

– Parcă am fi la picnic! – spuse Adrienne, întinzînd untul pe feliile de pîine, ca să se apuce veseli amîndoi să le înfulece, alături de nenumărate fursecuri și de minciunele.

Erau ca doi copii, fără griji, iar tensiunea dintre ei părea dată uitării.

Așa simțea Adrienne și poate că nici Bálint nu era prea departe. În schimb, vînătorul din subconștientul său era mereu la pîndă. Aștepta prilejul să o poată lua din nou în brațe, să o sărute, continuînd să o inițieze. Adrienne purta o rochie lungă, *teagown*, de mătase, ale cărei mîneci largi îi dezveleau brațele, iar poalele abundente i se mulau pe picioare. Era o femeie minunată! Din nou cu altă înfățișare! Mai interiorizată ca altădată, puțin mai feminină, chiar dacă gulerul răsfrînt lăsa să i se vadă claviculele fragile, nu de femeie împlinită, ci de fată, ca o veche statuie grecească. Bálint nu se mai sătura să o privească, lăsînd ca imaginea ei să i se sedimenteze în memorie, în timp ce vorbea degajat despre lecturi, despre politică și se minuna de replicile ei originale, ca întotdeauna.

Afară se întunecase de-a binelea. Discuția trena. Bálint se simțea din nou cuprins de pasiune. Se frămînta ce să facă să o poată săruta din nou. Nu avea altă soluție decît să-și ia rămas bun. Cînd auzi orologiul din turnul bisericii bătînd de ora șase, se ridică în picioare.

– Trebuie să plec. Dar, dacă-mi dai voie, mîine voi veni din nou.

– Cum să nu, vino, după-amiaza eu nu prea ies din casă...

Abády îi cuprinse umerii cu brațul drept, dar ea încercă să se ferească de el, cu blîndețe.

– Nu, nu! Te rog să nu ... – îi spuse ea cu spinarea încordată.

– E brațul care mă doare – murmură Bálint, iar șantajul o făcu să nu se mai împotrivească. Îi întinse buzele întredeschise cu docilitatea unui bun învățăcel, lăsîndu-se în brațele lui. Simțea un vag sentiment de plăcere, dar nimic mai mult, în brațele bărbatului, o senzație de siguranță, ca atunci cînd se lăsa condusă în dans de un partener iscusit – totul era mai amețitor decît un vals, dar un pic, doar un pic mai îmbătător decît dansul.

Bálint o sărută îndelung, mai apăsat, mai provocator decît altă dată, totuși prudent, să nu o timoreze. Dar, în acele cîteva minute, uită din nou de toate. Femeia își sprijinea mîna de umărul lui,

fără să-l respingă, dar și fără să-l atragă spre ea. Abia cînd o eliberă din strînsoare, promițîndu-i că a doua zi va reveni la aceeași oră, Adrienne îl prinse de braț:

– Te rog să ... să nu-mi ceri niciodată mai mult, să nu vrei mai mult de la mine...

– Bineînțeles că te doresc – îi răspuns Bálint în șoaptă – că te vreau din tot sufletul, e firesc să fie așa, dar fii liniștită, nu-ți cer decît atît cît vei fi dispusă să-mi dai, nimic mai mult. Îți promit.

Se aplecă adînc și îi sărută pe neașteptate, prin rochia de mătase, genunchiul, ca o ofrandă depusă pe o icoană. Cînd se îndreptă, îi explică cu glas smerit:

– Așa se sărutau genunchii idolilor în vechile temple grecești.

Se mai întoarse o dată din ușă:

– Niciodată mai mult decît vei voi... îți promit... și, pentru aceste clipe..., îți mulțumesc.

Rosti aceste cuvinte atît de sincer, încît Adrienne îi zîmbi fericită.

*

În ziua următoare, reveni la aceeași oră. O sărută și acum, din prima clipă. Dar Adrienne era îngîndurată și, cînd Bálint se așeză alături de ea, începu să-și verse năduful:

– Imaginează-ți că Judith vrea să se mărite, dar știi cu cine? Tocmai cu Vițică! E o nebunie, tocmai cu animalul acela insipid! – și îi povesti că deunăzi o vizitaseră surorile ei și era cît pe ce să se ia la harță cu Judith, fiindcă încercase să-i deschidă ochii.

– Poate că vor veni și azi, pentru că acum – prima oară în viață – sînt de aceeași părere cu mama, iar ea mi-o trimite mie pe cap. Tocmai mie! Ce situație neplăcută! Și zice că totul e din cauza influenței mele negative... Că cică nu am avut grijă de ea la baluri. Păi cum să o fi păzit mai bine? Wickwitz are tupeu... iar Judith nu mi-a spus nimic, nu a stat să mă întrebe pe mine... Sînt foarte îngrijorată și mi-e milă de săraca fată. Este o alegere foarte nepotrivită!...

Bálint își aminti de cele pe care i le povestise Dinóra despre baronul Egon. Era cît pe ce să-și dea glas revoltei, dar se opri la timp, fiindcă nu avea nici un drept să o compromită pe cea care i se confesase. Așa că răspunse evaziv:

– Da, e o alegere greșită, el nu este demn de Judith, cred că nu e omul ... chiar dacă nu îl cunosc prea bine... dar nu, nu este de rangul ei... și pe deasupra... mai e și foarte ușuratic...

– Ai dreptate, e o alegere cît se poate de proastă! Dar în ciuda tuturor sfaturilor cu care le-am umplut capul, tocmai una din surorile mele să pățească așa ceva... ca... – era cît pe ce spună: ca mine – dar continuă pătimașă: Vezi! Asta mă revoltă cel mai mult pe mine!

– E foarte îndrăgostită? – o întrebă Bálint.

– Da, e îndrăgostită nebunește! Dar ce știe o fată de vîrsta ei? E plină de gărgăuni! Crede tot ce i se spune. Și dacă nu le-aș fi prevenit... nu care cumva să se mărite și ele ca... – și iar era pe cale să spună: ca mine.

Gîndul acesta o făcu pe Adrienne să se înfioare. Apoi continuă pe un ton mai potolit:

– Cea mai bună idee e să o ducă o vreme de aici. În noaptea aceasta pornesc cu toții la Viena, nu rămîne acasă decît fratele meu. E o ideea perfectă. Acolo sînt teatre, muzee, concerte, are ocazia să se distreze, să vadă și alte fețe, altă lume și să se dezmeticească. Săraca fată... Da, așa e cel mai bine! E cea mai bună idee! Oricît de dor îmi va fi de ele. Pentru că voi rămîne singură.

– Săraca de tine! – îi spuse Bálint, luîndu-i mîna în palme, ca să o sărute cu o compasiune plină de afecțiune.

Apoi încercă să o tragă spre el, dar ea îl respinse cu un gest hotărît din cap – eșecul propriei sale căsnicii îi rămăsese încă prea viu în minte ca să poată face abstracție de ea. Erau amîndoi la fel de îngrijorați de viitorul Judithei, dar din motive diferite. Stăteau tolăniți pe perne, rostind arareori cîte o vorbă, trăind din plin încrederea născută între ei, cînd ușa se deschise brusc și apărură Judith și Margit, împreună cu bătrîna domnișoară Morin.

Bálint se ridică să le salute și, totodată, să-și ia rămas bun de la ele. Dar înainte să rostească o vorbă, Judith izbucni cu pasiune:

– Știu că asta ați scornit-o tu și cu mama – se răsti ea furioasă la Adrienne – ca să mă luați de aici, să mă luați de lîngă el! Dar vă înșelați amarnic – totul este în zadar. Și dacă vrei să știi: eu îl iubesc și am să mă mărit cu el! Doar nu puteți să mă țineți o veșnicie la Viena!

– *Mais voyons, ma chère enfant*!... – se îngrozi d-ra Morin, arătînd către Abády, care stătea nehotărît în mijlocul camerei.

– *Ça m'est égal*! Nu-mi pasă nici dacă află toată lumea, chiar dimpotrivă, cu atît mai bine – atunci nu veți mai avea de ales și îmi veți da dreptate!

Adrienne se ridică, încercînd să o liniștească:

– Nu fi nedreaptă cu mine, dragă Judith. Eu nu am vrut să spun decît că...

Dar Judith continua să se răstească la ea:

– Știu, mi-ai mai spus-o și ieri – o întrerupse fata. Apoi ați început să conspirați, împreună cu mama, împotriva mea! A mea!

– Nu am vrut decît să te protejăm, doar atît...

– Da, mi-ai mai spus asta! Chiar de mai multe ori! Că e ceva scîrbos, respingător... Dar mie nu-mi pasă, mi-e totuna!... Mi-e absolut indiferent ce se va întîmpla cu mine, cu trupul meu!... Eu nu vreau decît să-l salvez. Simt asta ca pe o chemare! Da, să-l salvez pe el! De la tine am învățat asta, tu mi-ai spus că altceva nu contează...

În clipa aceea Bálint se hotărî că era mai bine să plece. Cuvintele fetei îl tulburau, i se părea că prin ele deslușea amănunte din viața Adriennei, pe care ea nu ar fi vrut să le afle și alții. Așa că făcu o plecăciune, îi sărută mîna, le salută pe Judith și pe bătrîna domnișoară și se grăbi să iasă din salon. Mai auzi din antreu doar cîteva cuvinte:

– Nu ți-e rușine – se răsti furioasă Adrienne – să-mi vorbești în halul ăsta de față cu Bálint Abády?

El închise ușa și rămase nemișcat. Era stupefiat de cuvintele fetei: „...scîrbos și respingător..." – ce o fi vrut să spună, la ce se referea? Dar se hotărî, clătinînd din cap, să nu mai scormonească prin intimitățile iubitei sale și porni pe jos către casă. Decizia lui se dovedi zadarnică, cuvintele pe care voia să le uite îi răsunau în urechi: „...e ceva scîrbos și respingător... mi-e absolut indiferent ce se va întîmpla cu mine, cu trupul meu!" Acestea au fost poveștile Adriennei către surorile sale? Așa a vrut ea să le ocrotească? Acestea erau iubirea, sentimentele de care a avut ea parte? Pentru ea, dragostea era ceva respingător? Oare asta era explicația pentru comportamentul ei de față mare, motivul spaimei pe care i-o citea în ochi cînd o săruta? Pentru că nu știa nici acum să sărute.

Abády mergea tot mai precipitat spre centru, frămîntat de întrebări. Sărmana Ady, ce viață nefericită a avut pînă acum! Gîndul acesta îi trezi brusc în suflet o ură nestăvilită față de Pál Uzdy. Simțea că el a umilit-o, a înjosit-o – da, a înjosit-o – pe ființa aceea pură, pe iubirea vieții lui! Că el a privat-o de unica voluptate, de singura desfătare, de singura bucurie pe le-o hărăziseră oamenilor zeii cei haini.

X

Wickwitz se apucă, de data aceasta cu toată seriozitatea, să rezolve problema biletelor la ordin. Trebuia să țină cont și de faptul că nu va reuși să pună mîna pe Judith de pe o zi pe alta, ci vor trece vreo trei-patru luni pînă ce-și va atinge scopul. Pe fată o câștigase deja, dar mai avea de luptat cu părinții. „Trebuie să fiu pregătit, pentru că asta va fi o probă lungă, de fond, *Distanzritt*, nu o simplă cursă cu obstacole. Ia să vedem, ce îmi lipsește" – se gîndi cu mintea lui înceată, dar consecventă. „În primul rînd, trebuie să cîștig timp. Iar pentru asta? Pentru asta, am nevoie de bani. Nu numai pentru cheltuielile din perioada următoare și pentru dobînzile cambiilor Dinórei, ci și pentru situațiile neprevăzute. Poate că voi fi nevoit să o răpesc pe săraca fată! Iar asta nu se poate face fără un ban în buzunar." Așa că, pe lîngă formularele necesare pentru amînarea termenelor, mai completă și două polițe de cîte 6000 de coroane. O va convinge pe Dinóra să le semneze pe toate, dar nu le va valorifica decît în caz de forță majoră. Era mai prudent să le obțină acum, cît timp micuța doamnă Abonyi era încă docilă. Pentru că, mai tîrziu, cine știe, s-ar putea să se răzvrătească. Da, nu mai putea să stea pe gînduri. Era presat de timp. Apoi n-avea decît să aștepte.

Porni numaidecît în vizită la Dinóra.

Se arătă revoltat de „tupeul" băncii, care „îndrăznise" să aibă pretenții de la Dinóra. Ce neobrăzare! – și după ce ea îi semnase cecurile, iar pe deasupra și cele două polițe de 6000 (pentru plata amortizărilor – după afirmația lui), îi promise că de aici încolo se va îngriji singur de toate, iar ea nu va mai auzi o vorbă despre întreaga

afacere. Asta o liniști pe tînăra doamnă care, în semn de împăcare, îl sărută pe Egon, dar nu se împotrivi nici cînd acesta insistă să-i arate o și mai explicită recunoștință, care-i făcu plăcere, chiar dacă nu se mai simțea atrasă de „Vițică". Dar așa e viața... După ce baronul Egon plecă, se așeză la masa ei de scris și luă o coală de culoare liliachie, ca să-i scrie cîteva rînduri lui Bálint:

„Băiețelul meu (îți mai amintești?... drăguțule!),
Problema de care ți-am vorbit alaltăieri s-a rezolvat. A fost o neînțelegere la mijloc. W. își va onora datoriile. Să nu-ți faci o părere greșită despre el. Mi-e dor de tine. Aș fi fericită să te revăd. În curînd plecăm cu Tihamér la Pesta. Oamenii de aici sînt răi cu mine. Dar mie nu-mi pasă! Te pup și... (nu, mulțumește-te cu atît),
Dinóra"

Bálint citi scrisoarea în dimineața următoare, bucuros că această problemă neplăcută se rezolvase, chiar dacă nu își imagina de unde a avut Wickwitz bani să plătească o sumă atît de mare. Dar nu-și mai bătu capul cu asta, ștergînd întreaga afacere de pe ordinea lui de zi.

Era mult mai preocupat de scrisoarea mai degrabă enigmatică trimisă de Slawata, pe care o primise în aceeași dimineață. „Politica maghiară e într-o fundătură – îi scria el – iar relațiile dintre rege și partidele majoritare, în loc să se amelioreze, s-au degradat și mai mult. Cabinetul Tisza e neputiincios. Deocamdată e la putere, dar poate să cadă în orice clipă. Pentru moment parlamentul și-a întrerupt lucrările și nici nu le va relua – propovăduia diplomatul cel bine informat – pînă ce nu va fi găsită soluția salvatoare." Pentru Bálint nu era nici o noutate, aceasta era și părerea lui, după ultima vizită la Budapesta. Dar urma o frază care-l puse pe gînduri: „Dar cum noi nu sîntem dispuși să facem nici cel mai mic compromis în problema militară, probabil că vom găsi soluția în cu totul altă parte decît își imaginează «demagogii oligarhi». *Salus rei publicae suprema lex*! (Bunăstarea poporului este legea supremă!)." Apoi Slawata își exprimă convingerea că Abády gîndea la fel ca el și termină anunțîndu-l că în a doua parte a lunii martie va fi la Budapesta și ar fi bucuros să-l întîlnească. – „*Ich könte Dir manches interessante sagen*!" (Aș putea să-ți povestesc o mulțime de lucruri interesante.)

Lui Bálint îi părea rău că, la vînătoarea de la Simonvásár, îi ascultase teoriile lui Slawata fără să spună o vorbă. Fără să-l contrazică. Așa că acesta îi considerase tăcerea drept o confirmare. Dar atunci îl luase prin surprindere și, cît timp au rămas doar ei doi în trăsură, nu a găsit, în pripă, argumentele potrivite, iar mai tîrziu, Slawata s-a ferit să mai rămînă între patru ochi, ca să revină asupra subiectului. Poate că o făcuse din prudență, dar era evident că se ferea de el. Ca acum să creadă că era în tabăra lor, alături de F. F. (de Franz Ferdinand). Nici pomeneală! Era hotărît să nu mai accepte alte confidențe. Se mulțumi doar că a avut prilejul să-și facă o idee despre planurile viitorului suveran, dar dacă ar continua în felul acesta, cei de la Belvedere ar avea toate motivele să creadă că și el este de-al lor.

Îi răspunse pe dată. Așternu pe hîrtie cîteva cuvinte glaciale, cum că interesele lui personale îl rețineau în Ardeal și că, deocamdată, nu plănuia să călătorească la Budapesta.

*

Era hotărît să rămînă acasă, cel puțin pînă cînd nu va fi obligat să se întoarcă la Budapesta pentru lucrările Parlamentului. Acum, nu ar fi fost indicat să se întîlnească cu Slawata, nici măcar din întîmplare, mai bine se apuca de treabă acasă. Fiind abia în martie, era prea devreme să rezolve problema pădurilor. Dar i se înfiripară, cu iuțeala lui obișnuită cînd își făcea planuri, tot felul de idei legate de casa culturală și cooperativele de la Lelința încă abia înfiripate în imaginația sa. Iar ele îi prinseră contur cu repeziciune în minte, încît pînă după-amiază, cînd o vizită din nou pe Adrienne, totul era gata, pînă în cele mai mici amănunte. Așa că, după primele îmbrățișări și sărutări, începu să-i povestească despre ele. Era plin de entuziasm, văzînd că ea era la fel de interesată de ideile sale ca atunci cînd îi vorbea despre literatură sau filozofie.

Era deja tîrziu, dar el tot nu se îndura să plece. Stăteau tolăniți pe pernele din fața căminului. O ținea în brațe și îi explica pe un ton impasibil despre avantajele și dezavantajele diferitelor sisteme de cooperativizare: despre cele de tipul Raiffeisen, care era o structură cu responsabilități nelimitate, despre modelul francez, bazat pe părți sociale de interes, iar Adrienne nu se dezlipea de el, urmărindu-l cu cea mai mare atenție. Planurile lui căpătau tot mai bine formă.

Bătrîna doamnă Abády avea la Lelința un conac mai mic, în care va instala sediul cooperativei – două camere vor fi suficiente, în celelalte va fi cercul agricultorilor și biblioteca, iar în grădină va pune bazele unei stațiuni legumicole moderne.

Îi explica totul în amănunțime, cu toate că întregul plan se conturase, prinzînd viață chiar acolo, în camera aceea tot mai întunecată, în fața flăcărilor din cămin, cu căldura trupului ei lipit de pieptul lui. Dar instinctul lui de vînător era în continuare treaz. Mîna i se plimba, din cînd în cînd, cu blîndețea cu care-și mîngîie îmblînzitorul animalul domolit, pe părul, pe coapsele ei. Gesturile lui erau inconștiente, fără nici o legătură cu rațiunea, în timp ce-i vorbea, îi explica planurile sale sociale, cum voia să le pună în practică și pe cine spera că va putea să se bazeze.

*

Cîteva zile mai tîrziu, cînd era pe cale să pornească în inspecție prin circumscripție, își făcu apariția tocmai Kristóf Ázbej, așa că Bálint îl întrebă pînă cînd era închiriat conacul de la Lelința.

– Pe unul din locatari, tîmplarul, tocmai mă pregătesc să-l dau afară, chiar de Sfîntu Gheorghe, pentru că nu plătește nimic. O să-i reziliez contractul și celuilalt, care e un cojocar neserios și, pe deasupra, face ravagii prin casă. Pentru că eu, domnule conte, nu iert nimic, eu apăr interesele domniei voastre mai mult decît propriile mele interese. Nu există nimic mai important pentru mine.

– Și la cît se ridică cele două chirii? – îl întrerupse Bálint.

Ázbej se holbă la el, cu ochii lui bulbucați, ca de cal – „Oare de ce mă întreabă? Un pic de prudență nu strică!", așa că îi răspunse în doi peri:

– Nu știu precis, vreo cinci-șase sute de coroane... și încă ceva pentru grădină, dar oricum, nu plătesc nimic. Dacă doriți, imediat ce ajung la Lelința vă dau raportul exact.

– Bine. Nu-i nici o grabă. Am vrut doar să știu dacă am putea face vreo schimbare, în caz de nevoie. Tocmai de aceea, te rog să nu închei nici un nou contract pînă nu stăm de vorbă.

– Bineînțeles, domnule conte, desigur. De altfel, doamna contesă semnează contractele, numai domnia sa, eu nu semnez nimic.

Se retrase cu spatele spre ușă, îndoindu-și din șale trupul său de pitic:

– La ordinele dumneavoastră, domnule conte, întotdeauna la ordinele dumneavoastră.

*

Abády plecă cu acceleratul de dimineață. Se urcă în vagonul de Reghin, care se detașa la Războieni. Ajunse la gară în ultima clipă, așa că nu mai apucă să-și cumpere ziare.

În compartiment nu era decît un singur călător – un domn înalt, corpolent, mai în vîrstă, cu o mustață căruntă imensă și cu ochii surprinzător de albaștri. Avea obrajii bine bărbieriți, dar puful de pe pomeți îl trăda că avea o barbă deasă și aspră. „Seamănă cu bătrînul Milóth – își spunse Bálint – numai că e mult mai înalt", iar asta îl făcu să-i fie simpatic.

Necunoscutul avea două ziare – unul era *Budapesti Hírlap*, iar celălalt *Reichspost* din Viena, cotidianul partidului lui Lueger, pe care tocmai îl citea. Bálint i-l ceru pe celălalt, iar cînd îl înapoie mulțumindu-i, companionul îi oferi cotidianul austriac:

– Luați-l și pe acesta. Este un articol care s-ar putea să vă intereseze, referitor la criza Monarhiei – îi spuse el, arătîndu-i articolul de fond.

Era vorba despre eșecul dualismului. Care era pe sfîrșite, din moment ce ungurii nu mai voiau să țină cont de securitatea întregului imperiu. Dar și despre faptul că legislația maghiară nu era suficient de democratică, că parlamentul era doar de formă, fiindcă nu reprezenta decît interesele anumitor clase și nu cele „*die Gesamtheit Völker*" (ale întregului popor). Armata, sublinia autorul articolului, era o problemă de interes general, întreținerea ei fiind obligația ambelor părți și, chiar dacă Austria nu s-a amestecat niciodată și nici nu voia să se amestece în problemele interne ale Ungariei, problema securității Monarhiei nu putea fi ignorată. Iar la sfîrșit era un fel de chemare adresată împăratului, în care se vorbea despre obligația bătrînului domnitor de a ține cont de interesul general.

– Interesant, nu-i așa? – îl întrebă bătrînul după ce Bálint termină de citit articolul. Asta scriu vienezii și au, în multe privințe, dreptate.

Abády se ridică în picioare și îi întinse mîna, ca să se prezinte. Companionul lui părea că ezită. Își rosti numele cu un zîmbet abia schițat sub mustața stufoasă, privindu-l cu interes pe Bálint:

–Aurel Timișan. Eu sînt unul dintre apărătorii celor din procesul Memorandiștilor – era convins că, la auzul acestui nume, tînărul conte își va retrage mîna.

– Sînt foarte încîntat de cunoștință – îi spuse Bálint –, după cîte știu, acum sînteți deputat, domnule avocat.

– Da – îi răspunse Timișan – altfel nu aș călători la clasa întîi. Asta nu e pentru cei ca mine.

Apoi începură să discute.

Bătrînul era spiritual și vorbea maghiara cursiv, nu se simțea din accentul lui că era român. Se dovedi a fi foarte bine informat despre mersul lumii. Aduse în discuție evenimentele revoluționare din Rusia. Îi vorbi despre consecințele unei eventuale proclamații a Dumei de Stat asupra întregii Europe. Știa desigur că Abády fusese diplomat și tocmai de aceea abordase aceste subiecte sau poate doar ca să evite chestiunile legate de problema națională. Dar Bálint nu ocoli subiectul. Voia să se informeze, să afle direct de la sursă ponoasele lor. Să le audă printr-o discuție degajată, nu din tot felul de discursuri sforăitoare sau din programele politice, dedicate publicului larg. Timișan începu, cu precauție, dar hotărît, să-i vorbească despre legea minorităților, despre lacunele ei și despre modul defectuos în care a fost aplicată. Apoi mai preciză că ei nu se vor mulțumi cu atît și că era o inepție ca ungurii și românii să fie pe poziții adverse, cu toate că, în marea slavă care-i înconjura, ar fi avut mare nevoie unii de alții. Dar ura îi despărțea. O ură absurdă, aținată artificial. De cine? Cine erau cei mai aprigi șovini? Nu ungurii adevărați, ci o șleahtă de venetici, ca Jenő Rákosi și acoliții lui, majoritatea evrei. Pe Rákosi îl ura.

– De fapt, cine e individul ăsta? – spuse el stăpînindu-și cu greu furia. Un neamț din Szepes... Pe vremuri se numea Kremser, și-a cumpărat cu cinzeci de crăițari un nume unguresc și acum ne dă lecții. Pe noi ne face „maghiari de limbă română", iar ceangăilor din Moldova le zice „români de limbă maghiară". E inacceptabil să jonglezi cu aceste noțiuni fundamentale. Iar opinia publică din Ungaria se lasă influențată de aceste manipulări primitive? Noi sîntem români și așa vom rămîne pentru totdeauna!

– Nimeni nu vă poate obliga să fiți altceva decît sînteți. Dar statul poate pretinde cu tot dreptul ca toți cetățenii lui să învețe limba oficială! – îi răspunse Bálint.

– Bineînțeles! Nu am nimic împotrivă, este în interesul tuturor – iar Timișan schiță din nou un zîmbet ironic: Și, după cum puteți observa, domnule conte, eu am învățat limba. Am devenit *doctor juris* într-o facultate maghiară și profesez cu oarecare succes meseria de avocat. Ce-i drept, am fost de două ori oaspetele închisorii statului care, de fapt, este o reședință destul de plăcută!

Bătrînul izbucni în rîs, probabil cu gîndul la procesul memorandiștilor și la consecințele lui, care au constituit apogeul carierei sale.

– Dar trebuie să recunoașteți și dumneavoastră, domnul conte, că este o nedreptate ca funcționarii din administrația locală, care sînt în slujba nemijlocită a oamenilor, adică notarii primăriilor, pretorii și perceptorii să nu vorbească limba localnicilor. Ca oamenii să nu-și poată folosi propria limbă în fața judecătorilor, decît eventual cu ajutorul unui translator. Cu toate că acestea erau prevăzute chiar și în legea minorităților, votată de unguri fără concursul nostru, pentru că promisiunile lor nu ne satisfăceau.

Dar Bálint nu prea era la curent cu problema respectivă ca să-i poată răspunde, așa că schimbă subiectul:

– Eu cred că ar trebui să găsim acele puncte comune, spirituale și economice, care ar putea să ne apropie unii de alții. Să căutăm interesele comune asupra cărora am putea să cădem la pace. Sîntem și noi, și dumneavoastră originari din Transilvania. Aceasta este mica noastră patrie comună, locul unde am putea să ne dorim cu toții mai multă înțelegere, mai multă atenție pentru interesele locale, ca Budapesta să nu acapareze totul.

– Una dintre revendicările programului nostru îl constituie abolirea Uniunii.

– Știu. Dar eu nu aș merge atît de departe: problemele juridice sînt întotdeauna foarte delicate. Să nu ne legăm de ele. Legea are un caracter general, iar eficacitatea sau nocivitatea ei este determinată de felul în care este pusă în practică. Cel mai bun exemplu este Constituția engleză. De cînd m-am întors acasă, observ din ce în ce mai limpede discriminările care ni se fac în domeniul economic și consecințele nefaste ale acestora, în urma cărora Ardealul e mai degrabă o colonie decît o provincie tratată pe picior de egalitate. Iată o cauză care ar putea să ne unească.

Timișan îl asculta pe Abády cu fața îngîndurată.

– Mă mir că dumneavoastră, un mare senior maghiar, v-ați dat seama de asta! E foarte interesant! Dar nu este nimic de făcut. Marile bănci și companii evreiești de la Budapesta nu ar ceda niciodată. De aceea, tot ce susțineți, domnule conte, este o iluzie.

Bálint era pe cale să treacă la problema cooperativizării, pe baza căreia s-ar fi putut reglementa creditele, producția și consumul, dar trenul se apropia de Luduș.

– Va trebui să cobor aici, așa că nu mai am timp să vă conving – îi spuse el zîmbind – dar, cu permisiunea dumneavoastră, domnule deputat, cu proxima ocazie am să vă fac o vizită, ca să putem continua subiectul. După cîte știu, locuiți la Cluj.

– Da – îi răspunse Timișan – și mi-ar face oricînd plăcere să vă întîlnesc.

Bálint rămase două zile la Lelința. În prima după-amiază organiză o consfătuire la care au fost invitați primarul și notarul, cei doi preoți, medicul, farmacistul, proprietarul morii cu aburi și alte notabilități ale micului oraș de provincie, care ascultară, aprobînd în tăcere, minunatele planuri ale deputatului lor. Apoi, seara, îi invită pe toți să cineze la restaurantul cel mare, *Steaua*, unde îi tratã cu un minunat papricaș de pui și cu plăcinte, totul udat din belșug cu un excelent vin din producția locală, așa că toasturile și urările se ținură lanț. În ziua următoare începură să vină, deja dis-de-dimineață, o mulțime de oameni, cu tot felul de jalbe. Unul voia să deschidă o crîșmă, altul o autorizație să cultive tutun, al treilea îi cerea taxa școlară pentru fiul său, la colegiul de la Aiud – i-au cerut ba un post de cantonier local, ba unul de hingher la Tîrgu Mureș, ba să-l avanseze pe vreunul dintre cumnați la calea ferată, ba o vorbă bună pe lîngă perceptorul local sau sfaturi pentru „Coșara", vaca bolnavă, ori intervenții ca tînărul Pista să scape de armată – dar și multe plîngeri față de pretor, de învățător, de judecător sau față de alte notabilități locale sau împotriva vecinilor haini. Erau atît de încrezători de parcă Abády ar fi fost întruchiparea bunului Dumnezeu și toți terminau cu aceeași formulă:

– Pe dumneavoastră nu vă costă decît o singură vorbă, domnule conte.

Abády îi ascultă răbdător pe fiecare în parte, își notă tot ce îi cereau, promițîndu-le că va vedea ce e de făcut, dar că nu avea de unde să știe dinainte dacă va reuși să le rezolve problemele sau nu.

Bineînțeles că nimeni nu lua în serios această ultimă variantă, fiind convinși că totul depindea numai de voința domnului deputat.

La ora zece se desfășură consfătuirea, într-o încăpere spațioasă, cu patru ferestre, din acea clădire cu etaj pe care localnicii o numeau, nu fără un pic de emfază, „primărie". Pe Bálint îl invitară să ia loc în fața publicului, la masa acoperită cu mușama, flancat de-o parte de primar, iar de alta de notar, cu spatele la tabloul care-l înfățișa pe Franz Jozef, într-o ramă aurită, alături de mersul trenurilor de pe Valea Mureșului, prins în pioneze.

Veniseră și cîteva dintre soțiile capilor orașului, mai ales cele tinerele. Se proțăpiră în rîndul din față, alături de bărbații lor, sperînd că vor fi pe placul domnului deputat, căruia îi zîmbeau galeș de cîte ori se uita către ele. În spatele lor, mulțimea se așezase păstrînd cu strictețe ierarhia socială a provinciei, iar în dos se îngrămădiră tropăind flăcăii, pînă ce se înghesuiră cu toții în încăperea ticsită de lume.

La început, Bálint își prezentă planurile cooperativei. Arătă forța solidarității organizate. Le dădu ca exemplu pe sașii care își formaseră deja demult o asemenea rețea. Descrise amploarea mișcării la scară națională, încercînd să le explice totul într-un limbaj cît mai accesibil – fără prea mare succes – ca, într-un sfîrșit, să declame cîteva fraze înflăcărate și să termine spunîndu-le: „Ajută-te, iar Domnul te va ajuta!" La care se auziră cîteva urale, nu prea multe, dar oricum, era mai mult decît nimic. Apoi luă cuvîntul pastorul maghiar, care le vorbi oamenilor în cuvinte alese și, cum nu mai erau și alții înscriși la cuvînt, primarul se declară încîntat de idee și anunță înființarea cooperativei de credit, care va fi urmată, în curînd, de cea de consum. Apoi Bálint se ridică din nou și îi anunță că va pune la dispoziția cooperativei conacul familiei, apoi trecu de îndată la chestiunea cercului agricultorilor, prezentîndu-le avantajele și importanța acestuia, promițîndu-le o bibliotecă populară gratuită și înființarea pe terenul conacului a unei stațiuni experimentale, în folosul tuturor.

Se auziră din nou cîteva urale, de data asta și mai firave, apoi, cum nimeni nu mai avea nimic de spus, primarul declară că propunerea fusese acceptată cu unanimitate de voturi, citi de pe un bilețel numele celor pe care îi desemnase pentru comisia de inițiativă, îi mulțumi domnului deputat pentru devotamentul său și închise ședința.

Cum totul se terminase într-o oră și jumătate, Bálint le propuse tuturor să viziteze împreună conacul despre care le vorbise. Așa că cei mai de seamă, în mare parte notabilitățile cu care cinase seara trecută, porniră într-acolo, urmați de la distanță de cîțiva gospodari mai tineri.

Drumul plin de hîrtoape ducea către dîmbul ca o chiflă de la marginea așezării, plin de tufe de cătină, pe care se ridica conacul – o clădire solidă, din piatră, cu acoperișul în două ape, cu pridvorul susținut de doi stîlpi de lemn. Intrară într-o încăpere prelungă, probabil sufrageria de odinioară, care acum servea drept atelier de tîmplărie. Mirosul talașului proaspăt rindeluit le umplu nările tuturor. Sub ferestre era bancul de lucru, de-a lungul peretelui din stînga erau înșirate mai multe scînduri de brad, doar cîteva erau puse de-a curmezișul, tocmai în dreptul ușii, ca blănarul din vecini să nu-și bage nasul unde nu-i fierbea oala.

În atelier nu era decît un un băiețel de vreo trei-patru ani, tolănit, numai într-o cămașă, pe podeaua plină de rumeguș și molfăind un măr. Rămase împietrit la vederea străinilor în haine negre – făcu mai întîi ochii cît cepele spre ei, apoi se ridică în capul oaselor, își aruncă mărul și o tuli spre ușa din dreapta. Se agăță cu ambele mîini de clanță și, cum nu reuși să o deschidă, începu să țipe ca din gură de șarpe. În ușă apăru o femeie borțoasă, iar copilul își ascunse fața în fusta ei și conteni din plîns. La vederea noilor sosiți, femeia îndesă cu o mînă capul băiatului în poale, făcu un pas înapoi și strigă îndărăt peste umăr:

– Vino János, te caută niște domni!

Bărbatul aruncă o privire pe ușa întredeschisă, dar recunoscîndu-l pe Abády mormăi ceva și se făcu nevăzut – era doar în cămașă și considera că nu ar fi fost cuviincios din partea lui să apară fără o haină pe el. Așa că se îmbrăcă și ieși să-i salute pe oaspeți.

– Cu ce vă pot fi de folos?

– Am venit să vedem în ce stare e casa, ne vom uita peste tot! – îi răspunse Bálint.

Tîmplarul începu de îndată cu jelaniile:

– Apăi e tare șubredă, domnilor. Tencuiala stă să cadă, colțul din spate a început să o ia la vale, uitați, peretele este deja crăpat, iar camera dinăuntru e atît de reavănă că înăuntru totul e numai mucegai și nici grinda de deasupra nu stă prea bine...

Tîmplarul nu înceta cu ponoasele, sperînd că i se va reduce chiria.

Abády împreună cu cei care îl însoțeau inspectară locuința. Peste tot era o dezordine de nedescris. Apoi trecură alături, în blănărie. Nici acolo ordinea nu era mai de soi, văzură mai multe geamuri sparte, peticite cu bucăți de hîrtie. Ieșiră să dea un ocol clădirii și vorbele tîmplarului se adeveriră: în colțul din dos era o crăpătură, fiindcă fundația se mișcase de la locul ei. Solul de sub ea fusese spălat de scursorile prelinse de la cocina din apropiere. Unul din purceii de prăsilă de anul trecut își freca de zor spinarea în piatra de temelie, părînd că tocmai scărpinatul lui o făcuse să se urnească din loc. Cojocarul, tîmplarul și toate rubedeniile lor îi urmau pas cu pas pe domnii sosiți pe nepusă masă, bătîndu-l la cap pe Abády cu necazurile lor, mai mult ca să-i abată atenția de la dezordinea și mizeria care domnea peste tot. Băiatul mai mic al tîmplarului li se împleticea printre picioare, era mereu în fața lui Bálint, degeaba îi striga întruna mama „Cară-te de acolo Pisti că ai s-o încasezi de la tac'tu", fiindcă puștiul nici nu se sinchisea de ea, zgîindu-se la mutra străinului, cu degetul în nas, de parcă și-ar fi sprijinit capul în el. Printre domnii veniți în inspecție mai erau și cei cîțiva gospodari care participaseră la adunare, dar ei se țineau mai la o parte, nu se amestecau cu notabilitățile. Păreau destul de blazați, dar era evident că nu le scăpa o vorbă din ce spuneau domnii. Iar Bálint, în timp ce inspecta locul, le explica planurile sale: locuința blănarului urma să devină sediul cooperativei, iar în cămara din spate va fi casieria; camera cea mare, unde era acum atelierul de tîmplărie, va deveni camera de lectură a cercului agricultorilor, unde, iarna, se vor putea ține prelegeri, iar în locuința tîmplarului se va muta supraveghetorul, care se va ocupa totodată de grădină și de administrarea clădirii.

Apoi coborîră în grădina părăginită. Ici-colo era cîte un salcîm pipernicit, iar într-un colț o tufă de liliac, uitată de vreme. Dintr-o văgăună plină de bălării se prelingea un firicel de apă, care șerpuia printre bolovanii de noroi uscat și cîteva trestii bătute de vînt. Mai mulți bulgări de pămînt, din care fuseseră scoși cartofii, împestrițați pe alocuri de cîte un petic de zăpadă, precum și mai multe tuleie de porumb din capătul grădinii erau singurele semne că cineva se îndeletnicise întrucîtva să lucreze pămîntul.

– Văd că aici este un izvor, nu-i așa? – întrebă Abády.

– Ba da, mai bine n-ar fi – îi răspunse tîmplarul. Se zice că, pe vremuri, a fost o cișmea, dar s-a stricat, iar acum grădina s-a umplut de apă și putrezește totul.

– De ce nu ați reparat-o? – îl contrazise Bálint și se întoarse către cei care-l însoțeau ca să le explice cît de folositor le va fi izvorul pentru viitoarea stațiune experimentală – vor săpa un șanț în zig-zag, cu cîte un puț de colectare la colțuri, de unde se va putea iriga întreaga grădină, așa cum făceau și bulgarii. În locurile acelea, apa era o binecuvîntare.

Cei din anturajul lui încuviințau totul: ce idee minunată, așa vom face, domnul deputat are perfectă dreptate în toate planurile sale – îngînau ei la tot pasul. – Numai că ar fi necesare și niște reparații la casă, pentru că în halul acesta este de nelocuit. Și cine va suporta costurile?

– Dacă cooperativa și cercul agricultorilor vor plăti chirie, atunci e firesc ca mama să facă renovările necesare. Dar eu sper că ea va fi de acord să cedeze pe gratis clădirea, în interesul general, iar atunci ele vor fi suportate în parte de cooperativă, iar pe de altă parte de cercul agricultorilor. Nici nu ar fi prea scump, fiindcă nu trebuie reparată pe alocuri decît zidăria și săpate cîteva șanțuri, iar dacă grădina va fi întreținută ca lumea, ea va putea acoperi din belșug toate cheltuielile.

– Așa da, desigur – spunea fiecare. Nici nu e mare lucru, ne ocupăm noi de toate!

Se despărțiră în piața centrală și plecară cu toții către casele lor.

*

Bálint se așeză să prînzească la restaurantul din centru. Se simțea bine de unul singur, după toată forfota de pînă atunci. În timp ce-și sorbea cafeaua, cîrciumarul își trase un scaun la o distanță plină de respect și intră în vorbă cu el.

La început, nu conteni cu laudele: cum că ce planuri minunate are domnul conte, cîtă mărinimie să le ofere pe gratis conacul, ce fericiți sînt lelinții să aibă un deputat atît de devotat față de ei! Nu erau obișnuiți cu așa ceva și tot orașul îi era recunoscător! După care începu, prudent, să-i pună tot felul de întrebări și să-l sfătuiască: „Nu-i așa că cercul acela al agricultorilor va fi numai

pentru țărani, nu și pentru domnii din oraș? Și că acolo nu se va vinde băutură! Pentru că nu ar fi bine ca oamenii să și bea acolo. Oamenii de soi beau la mine, dar cei de rînd nu au ce căuta aici, ei vin la mine, în băcănie, unde îi am sub ochi, să nu se îmbete."

Îl privea nerăbdător pe Abády care îl liniști, asigurându-l că acolo nu vor fi nici băuturi, nici jocuri de cărți. Nu vrea ca totul să se transforme într-o cîrciumă, ci oamenii să meargă acolo ca să citească. Iarna se vor organiza lecturi comune, prelegeri pentru mersul cooperativei și sfaturi pentru agricultori. Se va îngriji personal să vină profesori din afară. Iar pentru un pic de distracție, ar putea să construiască în capătul grădinii o popicărie, ca să-și omoare duminica timpul.

– O popicărie? – se revoltă cîrciumarul – vai, nu, nu ar fi bine deloc. Să nu faceți așa ceva!

– De ce?

Cîrciumarul dădea din colț în colț, căutîndu-și argumentele.

– Păi, cum să vă spun... pentru că... știți cum e... la popice oamenii mereu se ceartă... acolo e zarvă mare... uneori chiar se iau la palme, eu știu cum e, pentru că acum joacă toți la mine. Am construit popicăria împreună cu domnul farmacist, deoarece ea se întinde pînă pe terenul dînsului. Acum îmi pare rău că am făcut-o! Îmi dă numai bătăi de cap! Dar dacă am construit-o și am băgat o groază de bani în ea, nu mai am de ales, numai că eu știu să-i strunesc, pentru că au respect de mine, dar dacă s-ar apuca de popice în altă parte... ar putea să iasă rău de tot!

Bálint a înțeles îngrijorarea cîrciumarului și privirea lui disperată. El nu voia să păgubească pe nimeni, așa că îl liniști:

– Chiar așa? Habar n-am avut de popicăria voastră. Ei bine, o să mă mai gîndesc. De altfel nici nu știu dacă există o zonă atît de plată în grădină cît să încapă o popicărie întreagă.

Cîrciumarul era satisfăcut și îi promise cu o avalanșă de cuvinte că se va duce el însuși ca să măsoare în lung și-n lat întreaga grădină și îi va da raportul dacă găsește vreun petic de loc bun pentru popicărie. Dar cum vorbele lui Bálint nu avură darul să-l liniștească, de cum acesta ieși din restaurant, se duse ață la farmacist:

– Cooperativa asta e o tragedie... – izbucni el, enumerînd pericolele care urmau să se abată peste capetele lor, cînd rămaseră singuri, înghesuiți în încăperea scundă, unde își ținea farmacistul otrăvurile și tutunul virgin, ferit de ochii finanțiștilor.

*

Bálint porni către notar, după cum se înțeleseseră încă de dimineață, ca să pună la punct toate amănuntele.

– Lăsați totul pe seama mea – îl liniști Dániel Kovács.

Biroul era la parterul primăriei. Notarul îl aștepta deja demult, așezat în dosul mesei sale de lîngă perete, cu două maldăre de acte în jurul lui. Lua cîte o hîrtie din dreapta, scrijelea rezoluția cu peniță și o punea în stînga, după ce trecea mai întîi data și o nota în registrul sprijinit în fața lui de perete.

„În atenția numiților Péter și András Nagy, a numitei Ilona Nagy, măritată cu Salamon Szász, și a numitului Vasile Neag al lui Petre, în legătură cu cazul nr. de ieșire din indiviziune 16.273/1904..." – scria el atît de adîncit în actele sale, încît trecu o vreme pînă să-l observe pe Abády, care intrase în birou. Se sculă în picioare, își ridică ochelarii pe frunte, își scoase mînecuțele de pe brațe și îi oferi oaspetelui un scaun.

– Sînt la dispoziția dumneavoastră, domnule conte – îi spuse notarul –, consider că planurile dumneavoastră sînt excelente. Am lucrat și eu într-o cooperativă, în Secuime, pe vremea cînd eram stagiar, așa că știu să apreciez la justa ei valoare mărinimia cu care vreți să-i ajutați pe oameni.

Abády îi răspunse prin cîteva cuvinte de circumstanță. „Ce căpățînă interesantă mai are și acesta" se gîndea el. Notarul era un bărbat sfrijit, de statură potrivită, dar slăbiciunea îl făcea să pară mai înalt. Chelise aproape de tot, cu toate că nu avea mai mult de patruzeci de ani. Ochii lui inteligenți, căprui, adumbriți de sprîncenele stufoase trădau o bunătate neclătinată nici de amărăciunea care-i săpase două riduri adînci, de sub pleoape pînă la rădăcina mustății. Anii de trudă, de gînduri îi brăzdaseră fruntea. Totuși părea isteț, serviabil.

– Desigur că țăranii încă nu înțeleg mai nimic. Nici ceilalți nu înțeleg mare lucru, dar măcar ei știu cîte ceva. Dar țăranii se sperie de orice noutate. Și sînt circumspecți față de toate ideile care vin din partea domnilor. Orice le-ai spune, ei cred că vrei să-i tragi pe sfoară cu vreo chichiță.

– Aici nu este nici o chichiță. Primesc casa și grădina pe gratis, chiar și biblioteca. Iar în cooperativă pot să aleagă pe cine vor.

– E ceva nou pentru ei. Deocamdată nu înțeleg nimic, așa că sînt suspicioși, săracii, pentru că orice le-ai spune, toți cei cu care au de-a face, de la oamenii legii și de la agenți pînă la ultimii precupeți, nu se gîndesc decît la propriul lor interes. Dar, cu timpul, își vor da seama cît de utile sînt cele pe care vreți să le faceți. Și la cine v-ați gîndit să fie președintele cooperativei, domnul conte?

– Tocmai asta voiam să vă întreb și eu, domnule notar. Nu ați fi dispus să acceptați dumneavoastră?

– Eu nu-mi pot permite, pentru că sînt funcționar public. Dar cel mai potrivit ar fi pastorul reformat – e un om cinstit, dintr-o bucată, iar în ce privește hîrtiile, am să mă ocup eu de ele, pînă ce se învață.

Apoi trecură la lista locuitorilor. Dániel Kovács îi explică pe cine putea să se bazeze și în ce postură.

– Vorbesc eu cu fiecare în parte, le explic eu ce au de făcut. Mai întîi să înființăm cooperativa – îi spuse notarul – și, după ce vor vedea că funcționează, va veni rîndul cercului agricultorilor și al clădirii, dar pînă atunci să lăsăm lucrurile să se așeze, să vadă cu ochii lor că au nevoie de un sediu ca lumea și atunci vor veni ei să vi-l ceară.

– Ce curios! – spuse Bálint. Și eu care credeam că momeala este conacul, împreună cu grădina din jur.

– Toate la timpul lor, lăsați-i să se obișnuiască cu ideea.

Dániel Kovács schiță un zîmbet. Îi răsunau și acum în urechi frînturile de vorbe pe care le auzise, în timp ce inspectau grădina, dinspre acei cîțiva gospodari care s-au ținut scai de ei. Cum că domnul conte vrea să-și renoveze conacul acesta părăginit pe banii lor. Și mai ce! Adică ei să-și bage banii în casa altuia? Iar stațiunea aceea experimentală era o pacoste pe capul lor. Păi să nu mai poată vinde fasolea, ceapa sau ardeii pe care le duc nevestele lor la piață? Pentru că dacă va veni un grădinar savant, cu marfă mai de soi, nimeni nu o să mai cumpere de la ele. Iar grădinarul acela va fi plătit tot din banii lor, ca să le facă concurență. Iar notarul își mai aminti și de cele auzite prin mulțimea care pleca de la adunare – zicala lui „Ajută-te, iar Domnul te va ajuta!" a avut tocmai efectul contrar, pentru că oamenii se așteptau la ceva concret, nu la asemenea sfaturi, pe care le știau și ei, fără să mai vină pe la tot felul de adunări.

Cu aceste gînduri, notarul continuă:

– Oamenii trebuie să învețe că și ei au datorii față de comunitate, să nu aștepte să le pice totul mură-n gură. În timpul alegerilor legislative au primit o groază de bani, ceea ce a avut consecințe nefaste asupra moralei. Așa că nu au nici cea mai mică idee despre interesul comun, nu ca în alte locuri, cu judecata mai sănătoasă.

Bálint își aminti de întîmplările neplăcute din timpul ultimelor alegeri.

– Spuneți-mi, domnule notar, dar sincer: au primit bani și data trecută? Vreau neapărat să aflu adevărul.

Kovács zîmbi.

– Nu. Vă asigur că alegătorii dumneavoastră nu au primit nici o lăscaie. Puteți să fiți liniștit în această privință.

Îi răspunse așa, cu toate că știa foarte bine tot ce se întîmplase în timpul alegerilor, doar destul îi blestemaseră pe Ázbej și pe Cseresnyés agenții electorali de la Lelința. Dar el se mărgini să-i răspundă numai la întrebare, fără să se amestece în sforăriile administratorului, care ar putea să-i facă o mulțime de neplăceri dacă i-ar povesti tînărului conte toate cele pe care se părea că i le tăinuise.

Iar Abády era satisfăcut că nu aceasta era explicația acelor alegeri destul de stranii. Voia să-și arate oarecum recunoștința față de abnegația și bunăvoința lui Dániel Kovács.

– Vă mulțumesc din tot sufletul, domnule notar, pentru sfaturile dumneavoastră înțelepte și pentru munca pe care v-o asumați de dragul meu. Fiindcă văd cîte aveți de făcut – îi spuse el, arătînd către maldărele de acte de pe biroul lui.

Dar Kovács făcu un gest resemnat:

– M-am obișnuit cu ele. Lucrez aici deja de șaisprezece ani. Notarul este boul de jug al primăriei – continuă el rîzînd –, nu există lege, decret sau reglementare scornită fie de parlament, fie de guvern, fie de vreun ministru, de prefectură, de trezorerie sau de autoritatea pentru construcții, care să nu cadă pe capul nostru. Decidenții nu se gîndesc niciodată cîtă muncă presupun toate astea aici, la nivelul de jos. Și, oricît ne-am strădui, nu există notar fără restanțe. Totuși, o sarcină ca aceasta nu este capătul lumii!

– Vă mulțumesc încă o dată – îi spuse Bálint, strîngîndu-i cu putere mîna. Aș fi foarte bucuros dacă aș putea să vă fiu și eu oarecum de folos...

– Eu vă mulțumesc dumneavoastră – îi răspunse notarul – însă deocamdată nu am nici o dorință. Poate că se va ivi ceva, în viitor, dar deocamdată nu am ce să vă cer, îmi fac doar datoria față de comunitate.

Își luară rămas bun, iar Abády porni către locuința pastorului reformat. Această întîlnire îl făcu să-și schimbe total părerea despre munca uriașă a notarilor, față de cele citite prin cărți, în timp ce-și dădea doctoratul la Universitatea din Cluj.

Dániel Kovács rămase o vreme în prag, urmărindu-l pe Bálint cu privirea pînă ce acesta intră în curtea pastorului, apoi se întoarse în biroul lui. Se înserase. Aprinse lampa de petrol cu abajur de hîrtie de pe masa lui de scris. „Nu e un om rău contele nostru – își spuse în sinea lui –, e plin de bunătate, dar habar nu are ce-i viața! E naiv ca un copil..." Rămase puțin pe gînduri, apoi se dezmetici: „Nu am să le permit să abuzeze de bunătatea lui" – se hotărî el, apoi își puse ochelarii și se apucă de treabă, luînd documentul care-și aștepta rezolvarea:

„Potrivit informațiilor noastre, Domokos Kacsa, alias Kukuj sau Bubura, un vagabond cu antecedente penale, se află în prezent la Lelința. Vă solicit prin prezenta să stabiliți de îndată veridicitatea acestor informații și să ni le raportați în termen de 48 de ore. În caz contrar..."

XI

În săptămînile care urmară, Bálint mai făcu două vizite prin circumscripție. Prima oară plecă însoțit de reprezentantul Centrului Național al Cooperativelor, iar data următoare apăru la ședința de constituire, care se dovedi a fi un succes dincolo de toate așteptările. Cei de față dăduseră dovadă de înțelegere și de seriozitate, ca urmare a eforturilor tenace și discrete depuse de Dániel Kovács, care pregătise totul.

Unii aduseseră în discuție problemele legate de clădire, propunînd chiar mutarea de îndată a cooperativei în atelierul cojocarului. Dar majoritatea nu era de acord, spre norocul lui Bálint,

care se trezise pe neașteptate în fața refuzului mamei sale, în privința chiriei.

– Sînt foarte surprinsă – îi spuse doamna Abády, în timp ce-și sorbea cafeaua, după ce le făcu companioanelor sale un semn discret cu mîna să părăsească salonul – sînt chiar dezamăgită pentru că nu mi-ai spus nimic despre planurile tale în legătură cu conacul meu de la Lelința. Am aflat de ele din ce mi s-a scris de acolo. Nu de la tine, ci de la sărmanii oameni!

Bálint încerca să se scuze: nu a vrut să-i spună nimic pînă ce nu s-a convins cu ochii lui în ce stare era clădirea și dacă merită toată osteneala. Dar, cel puțin deocamdată, se pare că discuția nu mai are nici un rost.

– Nu asta mă frămîntă pe mine, ci faptul că ai făcut totul fără să-mi spui nimic. Iar asta nu-mi place deloc. Dar absolut deloc. Mi-au scris cojocarul și tîmplarul. Citește – și îi întinse ea scrisoarea ascunsă sub caseta chinezească de lac în care-și ținea lucrul de mînă.

„Preamărită doamnă contesă! Ne rugăm la picioarele dumneavoastră..." – așa începea misiva în care cei doi îi aduceau la cunoștință, pe un ton lingușitor și smerit, că în ciuda devotamentului de care au dat dovadă întotdeauna față de doamna contesă și familia ei, acum există planuri să fie privați de orice posibilitate de cîștig și vor fi lăsați pe drumuri, împreună cu familiile lor, cu toate că ei s-au îngrijit întotdeauna de casă, și-au plătit, de cîte ori au putut, chiriile la timp, chiar dacă reparațiile au fost scumpe, iar acum n-au decît să-și ia lumea în cap... și tot așa mai departe, cu multe înfloriturí și repetiții.

– Sînt niște minciuni sfruntate – îi spuse Bálint după ce termină de citit –, casa și grădina sînt într-o stare jalnică, tocmai din cauza neglijenței lor. M-am convins cu ochii mei de asta, ba l-am întrebat și pe Ázbej, care mi-a confirmat că tîmplarul este restant demult cu chiria, iar cojocarul este un nepricopsit, pe care vrea și el să-l dea afară.

– Nu Ázbej decide – îi răspunse trufaș bătrîna contesă. El nu face decît ceea ce-i ordon eu. Nu accept ca acești nenorociți să fie lăsați pe drumuri fără nici un motiv. Nu am făcut așa ceva niciodată. Cînd o să fie conacul tău, n-ai decît să faci ce vrei cu el, dar

cît trăiesc eu nu se va schimba nimic! – și îi aruncă lui Bálint, cu ochii ei albaștri, puțin bulbucați, o privire furioasă.

– Dar mamă dragă, eu nu mi-am imaginat că... – îngăimă băiatul.

– Bine, atît am avut de spus și nu mai vreau să aud un cuvînt despre asta. Iar data viitoare, dacă mai ai astfel de planuri, te rog să mă anunți mai întîi pe mine.

*

Aceasta fusese prima confruntare a lui Bálint cu mama lui. Era limpede că va fi nevoie de mult mai mult tact dacă voia să întreprindă orice avea vreo legătură cu averea familiei. Așa că, după vreo două săptămîni, cînd bătrînul Nyiressy Kálmán îi trimise vestea că găsise printre vechile documente planul de exploatare a pădurii, el se duse de îndată să o anunțe pe mama lui. Doamna Abády se arătă nespus de încîntată:

– Bineînțeles că îmi amintesc! Planul a fost comandat de săracul tău tată, dar de atunci nu am mai auzit nimic de el, nici nu știam că l-a întocmit cineva și adevărul este că l-am uitat cu totul. E minunat! Spune să ți se aducă întregul prospect, să-l analizăm împreună și, cînd te duci la Budapesta, încearcă să te interesezi ce-i de făcut cu pădurea...

*

Timpul trecea implacabil – se desprimăvăra. Cînd era la Cluj, Bálint o vizita zilnic pe Adrienne, mereu în asfințitul care venea din ce în ce mai tîrziu. Cînd ieșea pe calea Mănăștur, se simțea întotdeauna luat la întrebări de acea autoritate interioară, care ne călăuzește tuturor pașii: „Ce vrei tu de la Adrienne? La ce-ți folosește asta? Vrei să te legi cu totul? Fiindcă asta nu ar fi o relație trecătoare, ca toate celelalte, ci o legătură îndelungată, de-a lungul anilor. Ea nu este femeia pe care să o posezi ca apoi să o lași în plata Domnului, asta ar fi o mîrșăvie față de ea, care nici nu vrea să se lase prinsă în mrejele tale, chiar se teme, iar tu o atragi în brațele tale, în pofida propriei sale voințe, ca apoi, dacă ai da bir cu fugiții, ea să rămînă și mai nefericită decît e alături de soțul ei! Nu ai voie să faci una ca asta. Cum ai mai putea să te desparți onorabil de ea? Spălînd putina în lumea largă? Dar tu trăiești în Ardeal, ești legat de aceste

locuri, sînteți amîndoi din aceeași castă... cum ar fi să dai ochii cu ea după ce ai trăda-o mișelește? Ar fi imposibil! Nu ai fi în stare de o asemenea mîrșăvie. Și măcar dacă ai fi îndrăgostit și ai vrea să se despartă de bărbatul ei, ca s-o iei tu de soție! Dar nu-i așa că nu ești îndrăgostit? Și nici nu vrei să te însori cu ea, altminteri nu te-ai fi purtat cu ea ca un îmblînzitor de fiare, ci i-ai fi spus totul direct, în față. Dar tu vrei să rămîi liber, independent și să nu depinzi de nimeni, vrei să-ți trăiești viața fără nici o obligație. Și atunci, de ce? La ce-s bune toate astea? Ce rost are să faci pe vînătorul de fuste cu ea? Doar mai sînt o mulțime de femei pe lume, de ce vrei să pui mîna tocmai pe ea, care-ți poate crea cele mai multe probleme?" – îi șopteau remușcările care nu-i dădeau pace.

Dar în eul lui mai exista o voce, un alt judecător, mult mai neînduplecat, care îi răspundea întruna celui de mai înainte pe un ton cinic și batjocoritor. Acesta își avea propriile sale teorii despre drepturile bărbaților, despre legile care dominau neîncetata luptă dintre masculi și femele, despre legile eterne ale naturii, potrivit cărora femeia se simte eliberată cînd își cîștigă menirea de femeie; îi faci o favoare prin asta, îi spunea vocea, trezindu-i o sumedenie de amintiri: cîte nazuri nu mai făcuseră unele dintre ele, tînjind de fapt să fie posedate cu violență, cu cît mai aprig, cu atît mai măgulitor pentru ele, ca dovadă a pasiunii pe care o stîrniseră. „Ești un neghiob", auzea el vocea acelui judecător care lua în zeflemea fandoselile moralizatoare ale celui dintîi. Își bătea joc și de Bálint, pentru că nu era în stare să pună brusc capăt acelui șir dulceag de giugiuleli. „Te porți ca un licean!" – îl tachina vocea.

După ce se frămîntă îndelung, într-o seară, cînd se întunecase deja de-a binelea, el se lăsă copleșit de aceasta din urmă. O ținea liniștit pe Adrienne în brațe, așezați amîndoi pe pernele din fața căminului.

Vorbeau despre dragoste, ca mai întotdeauna. Pe un ton obiectiv, teoretic. În dosul spuselor lui Bálint se ascundeau mereu pornirile sale cîtuși de puțin inocente, dar Adrienne vorbea atît de impersonal, aducînd în discuție tot felul de teorii, de parcă ar fi fost vorba despre tablouri, statui sau despre literatură. Cu toate că avea idei foarte radicale: „Căsătoria este o instituție perimată. Nimic nu poate sta în calea libertății individului. Fiecare poate să facă ce vrea cu trupul lui. E dreptul etern și inalienabil al omului. Singurul

decident este voința liber exprimată. Dacă dorește să o facă. E de neînțeles că există oameni care-și distrug cu bună știință viața... Dar dacă asta este dorința lor... eu nu acuz pe nimeni... n-au decît să o facă." Argumenta totul cu ardoare, lăsînd să-i străbată printre cuvinte amărăciunile trăite în propria sa căsnicie. Bálint o încuraja uneori să-și continue ideea, în timp ce se pregătea de atac, cu sărutări mărunte pe catifeaua moale a gîtului, acolo unde rădăcinile firelor de păr se transformă în puful molatic, aidoma unei piersici pîrguite. Era locul în care parfumul ei inconfundabil de femeie îl făcea să uite de sine. În cele din urmă, cînd ea făcu o scurtă pauză, o înșfăcă brusc în brațe și, opintindu-se cu umărul, încercă să o culce pe spate. Dar abia schiță gestul, mîna cealaltă nici nu apucase să o înlănțuie bine, că trupul femeii se încordă ca o felină, se eliberă cu o mișcare elastică și sări în picioare. Sări pînă la marginea șemineului, unde rămase într-o defensivă încordată, aruncîndu-i priviri surprinse, de ură.

– Ce te-a apucat?– îl întrebă ea gîfîind indignată. Cum ai îndrăznit? Ce înseamnă asta?

Bálint, care rămăsese așezat, se înclină în fața ei:

– Iartă-mă! Te rog frumos să mă ierți... – se bîlbîi el, încercînd să se scuze, cu fățărnicie, cum că alunecase și, vrînd să se sprijine, mîna lui, din întîmplare..., dar el nu a vrut nimic altceva decît...

Adrienne împietrise, privindu-l revoltată. Nu-i răspunse nimic, doar după ce-i ascultase nesfîșitul șir de scuze umile, abia atunci se așeză din nou pe cerga din fața căminului, un pic mai departe de el, cu bărbia ridicată trufaș, cu picioarele adunate sub ea și cu mușchii încordați, gata să sară în orice clipă. Oare crezuse ceva din toate cele înșirate de Bálint? Mai mult ca sigur că nu. Pentru că, după ce Abády încercase vreo jumătate de oră să discute tot felul de banalități, cînd se ridică, iar Ady îi întinse totuși mîna să i-o sărute, la întrebarea lui dacă îl va primi și în ziua următoare, ea îi răspunse că nu va fi acasă, fiindcă avea de făcut niște vizite în oraș.

– Dar dă-mi voie să te conduc de la o vizită la alta, să te pot vedea măcar atît – îi spuse Bálint.

– Bine. Vino! Dar încă nu am hotărît nici ordinea vizitelor, nici ora la care voi porni...

Așa se despărțiră în după-amiaza aceea.

*

Bálint era furios. Avea grave mustrări de conștiință. Cele două voci se confruntau din nou în sinea lui. Prima îl dojenea pentru lașitatea și stîngăcia de care a dat dovadă. „Dacă ai fi apucat-o mai zdravăn, fără să-ți pese de nimic, ai fi avut-o! Dar tu te codești întotdeauna. Dacă s-ar fi supărat, n-avea decît să-i treacă! Iar dacă nu, mare scofală! Măcar ar fi fost o singură dată a ta!" Dar cealaltă voce îl acuza, cu și mai multă asprime, pentru tentativa lui, care i-ar fi adus pe amîndoi într-o situație înjositoare, abjectă și lipsită de satisfacții. Un asemenea comportament era contrar întregii sale ființe, a sentimentelor lui profunde, pline de empatie – nu de iubire, nu era vorba de așa ceva, totuși adînci, adînci și pline de sinceritate, de simpatie, de admirație nelimitată. Și cu ce s-ar fi ales dacă ar fi posedat-o o singură dată? Ființa aceea orgolioasă, plină de mîndrie, nu l-ar mai fi primit niciodată, nu i-ar fi iertat nici în ruptul capului umilința de a-i fi cedat, împotriva propriei sale voințe. Minunatul gust amărui al acelor după-amieze de vrajă s-ar fi risipit. Ar fi pierdut-o pe cea care se lăsa dezmierdată prin mîgîieri nevinovate, prin îmbrățișări feciorelnice, însoțite de săruturi pe ceafă, pe gît, pe rochia ce-i acoperea pulpele, pe buzele întredeschise, la care ea rămînea impasibilă, rece, în timp ce el se simțea mistuit de pasiune, încordat, gata să plesnească. Era o voluptate mirifică, nemaiîntîlnită, care i se părea un izvor de energie: voluptatea perversă a unei tînjiri eterne. Care, cînd pleca de la Adrienne, îl făcea să se simtă buimac, îmbătat de fericire... iar acum îl întrista, îl umplea de amărăciune. Singura lui dorință era să se întoarcă în paradisul acela, chiar dacă știa că nu va mai îndrăzni niciodată să se atingă de fructul oprit.

*

În ziua următoare, imediat după ora prînzului, el se așează pe terasa hotelului New York, din piața Matei Corvin. Comandă un capucino, ca un alibi al prezenței sale singuratice acolo, în bătaia soarelui care abia reușea să se facă simțit în primăvara aceea timpurie. Dar era locul cel mai potrivit, de unde vedea întreaga piață. Așteptă îndelung, pînă ce o văzu cum se apropie cu pașii ei întinși. Se ridică să-i vină în întîmpinare.

Ady arăta binedispusă, părînd că-și uitase supărarea din seara trecută.

– Vizitele acestea sînt atît de urgente? – o întrebă Bálint după ce făcură vreo sută de pași. Ce ar fi dacă ne-am mai plimba un pic? Este o vreme minunată!

Adrienne nu se împotrivi.

– Încotro vrei să o luăm? – îi răspunse ea. Nu vrei să urcăm pînă în vîrful Hajongardului? De acolo, priveliștea e minunată. Mă duc adeseori singură pînă acolo.

Așa se numește cimitirul din Cluj. Pe vremuri dealul s-a numit „Hasengarten", de unde venea și denumirea aceea stranie. Aleea pietruită era abruptă, străjuită de mormintele clujenilor, iar pe alocuri de cîte o criptă a vreuneia dintre familiile mai înstărite. Ici-colo se iteau firișoare plăpînde de iarbă, împestrițate de steluțele gălbenelelor și smocurile de lăptucă, părînd că din acele morminte seculare se naște o nouă viață, mult mai impetuoasă decît cea din grădini. În timp ce urcau pieptiș dealul abia schimbară cîteva cuvinte. Ajunși pe culme, la capătul cimitirului, se așezară pe marginea unui mormînt. Era un vînt năprasnic.

Dar priveliștea era splendidă. În vale strălucea puzderia de țigle de pe acoperișurile caselor, zidurile vechii cetăți, pierdute în păienjenișul străzilor, dar care, de acolo, se vedeau limpede cum se ascund pe alocuri în umbra clădirilor, ca apoi să iasă din nou la iveală, desenînd contururile vechii așezări, cu bastioanelele lor semețe. Totul era scăldat în auriul soarelui: suplețea imaterială a turnului catedralei Sfîntul Mihail, rigoarea triunghiulară a fațadei bisericii de pe strada Lupilor, iar dincolo de ele dîmbul numit cu emfază Cetățuia, care desparte priveliștea, proțăpindu-se semeț între pîrîul Nadăș și valea Someșului, pierdută în neguri albăstrii. Minunății întinse cît putea ochiul să cuprindă, de la umbrele liliachii ale culmilor Gilăului din zare, pînă la meandrele gălbui ale rîului, care se pierdeau către miazăzi, la poalele Tarcăului, cu colinele scăldate în colburile desprimăvărării. Pe bolta abia sidefie pluteau mici gîlme albe, de parcă și cerul și-ar fi scos turmele la păscut, strunindu-și în șiruri nesfîrșite duiumul mieilor imaculați.

– Cîtă splendoare, nu-i așa?

Bálint tăcea. Contempla peisajul.

Apoi îi răspunse ironic, fără să o privească:

– M-am tot frămîntat și pînă la urmă am descoperit secretul tău, Ady.

– Care? – îl întrebă femeia.

– Mi-am dat seama că ești o impostoare periculoasă.

– Vorbești serios? Nu mi s-a mai făcut niciodată un asemenea compliment! – îi spuse ea rîzînd.

– Nu glumesc deloc. Vorbești despre dragoste, de parcă ai cunoaște toate tainele ei. Dar nu știi nimic. Există profesori – continuă el zîmbind, ca să-și mai atenueze tîlcul cuvintelor – care descriu mările, aisbergurile sau junglele tropicale, fără să se fi mișcat din casă, numai din cele citite prin tot felul de cărți... ca tine. Ceea ce este foarte periculos – pentru alții. Este o mare înșelătorie. Cu atît mai mult cu cît gura, ochii, părul ca abanosul, toate își aduc obolul la această cacealma, dîndu-ți un aer de... de femeie – cu toate că nu ești altceva decît o fetiță ignorantă, care habar nu are despre ce vorbește, cu false aparențe de maturitate. Ca sfincșii din mitologia greacă, pe jumătate femei, pe jumătate... pe jumătate... monștri. Ești un sfinx aparte – care nu cunoaște răspunsurile la propriile sale întrebări, amenințînd pribegii din ziua de azi!

Încet, ivoriul chipului Adriennei prinse a se înroși. Nimeni nu-i mai deslușise pînă atunci acea neîmplinire sufletească ce o făcea, pe bună dreptate, să se simtă străină și rușinată printre prietenele sale, care-i făceau adesea confidențe – era o taină pe care nu i-o împărtășise nimănui vreodată, ascunzîndu-se în dosul măștii sale de înțelepciune.

Profită de vîntul care era gata să-i smulgă pălăria și își trase borurile, ca să-și ascundă îmbujorarea de pe obraji.

– Un monstru cu ochi de chihlimbar! – o ironiză Bálint. Ce groaznic sună, nu-i așa? Monstrul cu ochi de chihlimbar! Așa am să-ți spun de acum înainte, în amintirea acestei după-amiezi.

Iar Adrienne înțelegea că el nu se gîndea la prezent, ci la cele petrecute în seara trecută. Amintindu-și de ea, agresivitatea lui o făcu să se înfurie din nou. Dar asta nu dură decît o clipă. Înțelegea că Bálint îi spusese totul în chip de scuză, amintindu-i că ea nu era la fel ca orice altă femeie îndrăgostită, care, oricît de pură și de neprihănită ar fi fost, dacă iubea cu adevărat, nu s-ar fi simțit atît de revoltată și de jignită cum s-a simțit ea. Își ridică totuși capul, cu trufie. Dar Bálint schimbă repede subiectul:

– Iată că a înverzit iarba, au înmugurit și plopii. Privește: par acoperiți de o pîclă verzuie. Într-o săptămînă vor fi plini de frunze.

– Da, e minunat.

– Deșteptarea primăverii, ca în piesa lui Wedekind. Ai văzut-o?

– Am citit-o. E interesantă... stranie... modernă...

Mai discutară o vreme despre literatură, apoi porniră în jos, către oraș. Vîntul înfoia fusta Adriennei, mulîndu-i-o pe pulpe și făcînd-o să-i fluture în urmă, ca un steag.

Bálint își aminti din nou de *Diana* de la Luvru, cu pașii ei alungiți, victorioși...

*

Se mai plimbară și în zilele următoare. Abia a treia zi îi îngădui Adrienne să o viziteze din nou. Bálint urma să se întoarcă la Budapesta, pentru dezbaterile parlamentare referitoare la răspunsul pe care urma să-l trimită tronului. Pleca cu acceleratul de seară – era ultima lor după-amiază.

– Bine, vino la ora obișnuită – îi spuse Ady pe un ton aparte și cu privirea severă.

Se așezară, ca întotdeauna, pe pernele din fața șemineului, dar acum ea i se lipi cu și mai multă ardoare în brațe. Își lăsa buzele în voia lui, voind parcă să-i spună, fără să grăiască, doar atît: „Asta e tot ce pot să-ți dau, o fac din toată inima, dar nu-mi cere mai mult!" – și se sărutau, fără prea multe cuvinte, îndelung. Părul ei se răzvrăti în ghirlande ample ca niște semne de întrebare – se văzu nevoită să și-l potolească. Se îndepărtă de el și, îndreptîndu-se semeață, începu să-și așeze la locul lor agrafele care-i strîngeau șuvițele rebele, în timp ce Bálint îi admira talia suplă și unduirile voluptoase ale brațelor ei ridicate.

În clipa aceea se deschise ușa care dădea în dormitorul ei.

Era Uzdy Pál.

Intră în liniște, fără să scoată un cuvînt. Se apropie de șemineu cu pași măsurați. Se întoarse bățos către ei, își îndreptă trupul prelung și uscățiv și îi întrebă, fără să-i salute:

– Ce faceți voi aici, pe întuneric?

– Stăm de vorbă! – îi răspunse Ady, pe un ton provocator.

– Da, da, văd! Păi cum să nu! Desigur! Foarte bine! Bine! – spuse Uzdy rar, cu pauze lungi între cuvinte. Zîmbea sarcastic, cu ochii

ațintiți asupra pernelor răsfirate peste tot, cu urme adînci, lăsate de trupurile care se desfătaseră îndelung prin moliciunea lor.

– Despre artă, nu-i așa? Da, desigur, artă și cultură! Ce interesant! Din păcate, eu nu mă pricep la asta. Nu am timp de așa ceva. Vin tocmai de la Almaș, unde am multe de făcut, nu-mi văd capul de treabă.

Apoi se întoarse către Abády, vorbindu-i de sus:

– Dacă știam că ești aici, nu aș fi îndrăznit să vă deranjez...

Rîse scurt și își potrivi vîrful mustății bine răsucite. În lumina difuză a jarului din șemineu, cu picioarele lui osoase, cu trupul lui costeliv și cu umerii înguști, pierduți în umbră, părea un diavol, o apariție imaterială, părînd că se clătină de pe un picior pe altul în valurile de căldură emanate de foc. Își plimba privirea de la soția lui la Bálint, cu mîna afundată sub veston.

„Acolo își ține Browningul" – își spuse Bálint, amintindu-și de gestul lui Uzdy cu care a făcut țăndări candelabrul de la cazinou. „Imediat o să-l scoată, ca să mă împuște. N-are decît să o facă." – și îl privi rîzînd, ca să-i arate că nu se teme de el.

– La Almaș am aranjat totul, așa că, dacă nu ai nimic împotrivă, draga mea Adrienne, săptămîna viitoare putem să ne mutăm.

– Bine – îi răspunse femeia – eu am nevoie de o singură zi ca să împachetez.

– N-ai vrea să vii și tu? După cîte știu, îți place vînătoarea. Am auzit că în pădurile mele sînt niște cerbi minunați. Eu nu mă pricep, dar așa mi-au spus pădurarii. Ai putea să împuști și niște căprioare, dacă-ți face plăcere.

Apoi, fără nici un rost, izbucni din nou în rîs și continuă:

– Căprioare, da, niște căprioare. E tot un fel de joc, bineînțeles, cui îi place...

– Mulțumesc frumos, dar eu plec diseară la Budapesta, fiindcă a fost convocat Parlamentul.

– Aha, da, desigur! Parlamentul! Politica, nu-i așa? Eu nu mă pricep nici la asta, fiindcă e tot un fel de sport. Desigur! Dar recunosc că și politica e importantă! Atunci, poate cînd te întorci. Pentru că tot o să te întorci odată. Sper că o să ne faci plăcerea... nu-i așa, Adrienne, plăcerea! Vom fi onorați amîndoi! Chiar dacă nu avem condiții ca la Dienești, dar dacă omul e primit cu brațele deschise... nu am dreptate? Cu vechea ospitalitate ungurească...

– Cînd mă întorc, am să trec neapărat pe la voi – îi răspunse Bálint – și, dacă nu te superi, am să-mi aduc și Schönauer-ul cu mine.

– Nu cred că e nevoie, am o mulțime de arme, fiindcă îmi place să trag la țintă. Pot să-ți împrumut una, însă dacă preferi armele tale, n-ai decît să ți le aduci, nu-i așa, Adrienne?

– Bineînțeles – îi răspunse sec femeia.

Părea stînjenită de tonul zeflemitor al bărbatului.

– Insist să vii, iar asta nu este doar o invitație formală. Telegrafiază-mi la poșta din Almaș, ca să trimit o trăsură, să te ia de la Huedin.

– Așa voi și face, de îndată ce mă întorc.

– Ei bine, atunci la revedere, în speranța plăcutei revederi!

Uzdy se apropie de ei, apucă cu mîinile sale osoase capul femeii, ca pe o ghiulea, se aplecă brusc și o sărută apăsat pe frunte.

– Pa! Nu vă mai deranjați... rămîneți, la revedere! – și, dintr-un pas, ajunse la ușa pe care o închise încet, cu un clinchet discret.

Cei doi rămaseră minute în șir tăcuți. Bálint, sub impresia tonului neobișnuit de sarcastic al lui Uzdy, era frămîntat de gîndul că, sub invitația aceea, se ascundea planul să-l ademenească în pădure, ca să-l împuște „din greșeală". Era ceva plauzibil! Un glonț rătăcit putea veni de oriunde... Dar îngrijorarea i se risipi de îndată ce Adrienne se tîrî aproape de el, îl îmbrățișă și își ascunse fața la pieptul lui. Abia atunci observă că plîngea. Plîngea în tăcere. Umerii îi tremurau de hohote, iar ea se cuibărea și mai strîns în brațele lui. Nu reușea să se liniștească, iar lui Bálint îi era teamă, nu cumva să intre servitoarea ca să aprindă lumînările și să-i găsească acolo. Dar nu se încumeta să se despartă de ea, așa că rămase nemișcat, strîngînd-o pe Adrienne în brațe.

– Ady, draga mea Ady, repeta Bálint la nesfîrșit, în timp ce o mîngîia dezmierdînd-o ca pe un copil necăjit. Trupul cald al femeii se lipise cu totul de el, cu sînii striviți, cu pulpele încolăcite în jurul lui, fără ca asta să trezească în el altceva decît dorința să o liniștească, să o consoleze, să o convingă de dragostea lui dezinteresată, să-i transmită compasiunea lui, să o facă să simtă că era întru totul alături de ea, ca un prieten adevărat. Rămaseră așa multă vreme, îmbrățișați ca doi copii părăsiți. În cele din urmă, Adrienne se ridică.

– Iartă-mă... te rog să mă ierți!... – îi șopti ea, potrivindu-și părul răvășit și îmbibat de lacrimi. Îmi pare rău... nu mi s-a mai întîmplat niciodată. Crede-mă, mi-e rușine...

Bálint tăcea, nu știa ce să-i răspundă, era impresionat, îi strîngea mîna, i-o dezmierda, i-o săruta, repetînd întruna „Ady! Monstrul meu! Iubito!"

Adrienne schiță un zîmbet:

– Da, ai dreptate – apoi, după o scurtă pauză, îl întrebă: Pleci în seara asta?

– Plec, trebuie să plec. Și ce frumos a fost totul.

– Da, a fost minunat.

Se îmbrățișară din nou, liniștiți. Ca doi frați.

Apoi Bálint ieși din cameră în vîrful picioarelor. Mai aruncă o privire din ușă spre Adrienne, care rămase nemișcată în fața șemineului. Focul se potolise, întunericul înghiți aproape cu totul gestul ei de adio, după care-și lăsă mîna să-i cadă descumpănită în poală.

În pridvor, cînd își îmbrăcă paltonul, Bálint observă că vestonul i se îmbibase de lacrimile femeii.

Se îndreptă cu pași înceți către casă, făcu și un ocol, să-și prelungească plimbarea. Nu simțea nimic altceva decît milă și o profundă tulburare.

Halourile felinarelor înșirate de-a lungul străzii se încețoșau în vălătucii amurgului ca privite printr-o pîclă de lacrimi.

PARTEA A IV-A

I

Încă de pe la mijlocul carnavalului, László Gyerőffy a fost numit „prim-dansator", ceea ce reprezenta o poziție deosebit de importantă în înalta societate din acele vremuri. Cu el puneau la punct mămicile toate amănuntele balurilor pe cale să le organizeze. De abilitatea și de vigilența lui depindea succesul seratelor, de avîntul lui antrenul tuturor, de tactul lui întreaga atmosferă, de ingeniozitatea lui animația cotilionului. Trebuia să scornească mereu cîte ceva, să fie neobosit, să aibă autoritate asupra muzicanților și, mai ales, asupra tinerilor care se codeau să ia parte la dans. Era o poziție de seamă, care cerea o mulțime de calități, pe care Gyerőffy o datora doar în parte faptului că Ede Illésváry, predecesorul său, se logodise, fiind nevoit, la jumătatea lui ianuarie, să se retragă.

De fapt, fusese adeseori secundul lui, dar asta nu ar fi fost suficient dacă ar fi rămas același dansator modest ca în anii din urmă, ce-i drept, rudă cu neamurile Kollonich și Szent-Györgyi, dar unul dintre cei mulți, bun să fie chemat dacă vreuna din fete rămînea cu buzele umflate în timpul cadrilului. Poziția de prim-dansator presupunea prestanță și autoritate, pe care lui Gyerőffy nu i-a fost greu să le cîștige.

Era la începutul lui ianuarie. Seara, dintr-un separeu de la parterul cazinoului se auzea muzică țigănească. Acolo benchetuia, noapte de noapte, Péter Kollonich, împreună cu Kristóf Zalaméry. Cheful începuse pe la ora unsprezece, și cum femeile pe care le așteptau, două dansatoare de la cabaret, nu aveau cum să ajungă înainte de miezul nopții, după ce se demachiau și se schimbau, Péter îl invită

și pe vărul lui, cum făcea mai întotdeauna, fiindcă nimeni nu se pricepea mai bine să înfierbînteze atmosfera ca „drăgutul de Laci".

Lor le țineau isonul o mulțime de tineri din anturajul lui Zalaméry, care era deja un bărbat pe picioarele lui, cu o avere considerabilă, așa că le făcea cinste tuturor. Printre ei era și Wuelffenstein. Șampania curgea gîrlă, dreasă pe alocuri cu cîte un pocal cît o farfurie, plin ochi cu coniac. Odată cu venirea femeilor începu și dansul, care dură ore întregi, în perechi sau doar ele, de capul lor, cu fustele ridicate în vînt și totul piperat din abundență de bîrfe fără perdea.

Gyerőffy nu era în largul lui, nefiind umblat pe la asemenea sindrofii, așa că abia de se dumirea care era tîlcul poveștilor, simțindu-se de prisos, neînsemnat, ca mai întotdeauna cînd ieșea în societate. Așa că se apucă să bea tot mai vîrtos, ca să uite de sine. După o vreme, se uită la ceas. Era trecut de două! Cu toate că, de cînd se întorsese de la Simonvásár, se străduia nu doar din pură ambiție personală, ci și ca să se arate cît mai demn de Klára, să se țină serios de învățătură. „Dimineață, la opt, trebuie să fiu la Academie – își spuse în sinea lui – așa că e vremea să plec!" Nu întîmpină nici un obstacol să se facă nevăzut din separeul întunecos, trecînd printre tinerii care se giugiuleau piliți cu cîte o cocotă, tolăniți pe canapele. Apoi străbătu curtea, ca să ajungă la vestiarul unde-și lăsase paltonul. Aerul proaspăt îl răzbi – întrecuse măsura. Se îmbățoșă, nu cumva să se clatine.

Era o ploaie măruntă, de primăvară, pînă acasă, pe jos, s-ar fi udat leoarcă, așa că îl întrebă pe husarul de la garderobă dacă nu era pe afară vreo trăsură a cazinoului.

– Deocamdată nu e nici una – îi răspunse husarul – au fost luate toate, dar se întorc degrabă.

– Bine, atunci am să urc la etaj. Dacă vine vreuna, să-mi spuneți.

La primul etaj, abia luminat, nu era nimeni. Străbătu încăperile pustii, pînă ce văzu că treptele care duceau la etajul al doilea erau scăldate în lumină. Așadar, în sala de jocuri mai era lume, probabil la masa de bacara. Urcă – nu era prima dată acolo. Mai chibițase fără nici un chef pe lîngă jucători, dar numai pentru că în saloanele de jos se discuta despre politică, agricultură sau călărie, subiecte cu care nu avea nici în clin, nici în mînecă. Așa că, de cele mai multe ori, prefera să caște gura la cartofori.

În jurul mesei rotunde erau vreo zece jucători. László își căută un loc de unde să-l poată vedea pe Neszti Szent-Györgyi. Îi admira, ca întotdeauna, stilul distins. Erneszt era vărul unchiului său, Antal, cu care semăna destul de bine – aceeași statură înaltă, osoasă, cu nasul subțire, cu ochii reci, cenușii, numai că Neszti nu avea mustața blondă, fluturîndu-i lejer – ca a galezilor blonzi de odinioară –, ci una neagră, alungită, care-i dădea chipului său o expresie vag disprețuitoare. Fața lui, deasupra bărbiei rase pînă la sînge, obrajii, fruntea, chelia din creștetul capului, toate aveau o paloare pergamentoasă, poate pentru că trăia mai mult noaptea. Era holtei și avea o avere uriașă. Să tot fi avut vreo cincizeci de ani, dar care făceau cît o sută, după cum își trăise fiecare clipă, bucurîndu-se de tot ce-i oferise averea, originea aleasă, prestanța și sănătatea înfloritoare. A împușcat tigri prin India, lei prin Sudan, a vînat în haite nu doar acasă, în Ardeal, ci și prin Franța sau Anglia, a avut iaht cu pînze pe Riviera și cai de curse pe toate hipodromurile. Desigur că avea un succes nebun la femei, dar el nu s-a legat niciodată de vreuna, cu toate că s-a duelat adeseori pentru ele, dar o făcea doar în joacă, într-o doară, ca pe un sport care ține de tumultul vieții și, cum nu punea suflet la nimic, nici nu păția niciodată nimic. Era, cumva, perfecțiunea în sine, de parcă întreaga societate a acelui sfîrșit de secol și-ar fi găsit în el idealul propriei sale întruchipări, prototipul domnului din înalta societate.

Atitudinea lui de gentleman era un model pentru toată lumea. Sentințele sale laconice erau fără drept de apel. Uneori le emitea fără să scoată o vorbă, lăsîndu-și monoclul să vorbească în locul lui, de parcă acel mic talger de sticlă și-ar fi avut viața lui, ca un organism aparte. Îl purta legat de un șnur subțire, abia vizibil și, cînd și-l punea la ochi, exprima cu el cele mai variate stări: surprindere amuzată, ironie sau atenție, galanterie cu cucoanele sau severitate către domni. Dar și cînd și-l lăsa să cadă, gestul lui putea să însemne fie: „În ceea ce mă privește, subiectul este încheiat!", fie „Amice, ești un măgar". Și cîte și mai cîte – dispreț, interes – în funcție de fraza preopinentului său. Lornionul devenea pentru el un simbol al autorității, aidoma unui sceptru regal.

În jurul mesei rotunde, scăldate în lumina unui candelabru cu abajur verde, rămăseseră opt jucători, Ödön Illésváry, zis Dönci, fratele mai mic al fostului prim-dansator, un bărbat mai scund,

János Rozgonyi, vestitul crescător de trăpaşi, şi cu Zénó Árzenovics, un milionar din Bácska. Aceştia erau, alături de contele Neszti, jucătorii de soi. Iar alături de ei se mai aflau alţi cinci, care, chiar dacă nu îndrăzneau să se bage la rundele mari, cu deschideri de mii de coroane, ale celor patru, intrau la poturile mai mici şi doar arareori la cîte unul mai consistent.

Cel mai modest jucător era Gedeon Pray, căruia, neavînd strop de avere, nu-i reproşa nimeni dacă, atunci cînd îi venea rîndul să împartă, nu punea pe masă decît cîte un singur jeton de o sută de coroane şi nu licita decît atunci cînd se simţea foarte tare pe poziţie sau dacă se asigura că adversarul avea ghinion cu carul. Atunci îşi umfla obrajii lui ca de preot, netezi şi durdulii, îşi închidea, în chip de rugăciune, ochii mereu jucăuşi şi striga brusc: „Banco!", uneori chiar la sume frumuşele. Dar asta se întîmpla destul de rar şi toată lumea ştia că dacă Gedeon Pray striga banco, orice reacţie ar fi fost o formalitate, fiindcă e sigur că el va duce potul. La masa de bacara era o adevărată hienă, dar mereu binevenită, fiind dispus întotdeauna să joace, ceea ce era şi spre folosul lui, căci, cu firea lui prudentă şi calculată, jocul îi rotunjea an de an veniturile.

Între Dönci Illésváry şi micul Rozgnyi era un fotoliu liber. László îl trase de lîngă masa de joc şi se aşeză. Asculta impasibil aceleaşi cuvinte, repetate la nesfîrşit: „plătesc", „nu intru", „servit", suma poturilor şi clinchetul jetoanelor de sidef sau de fildeş. Bancnotele nu aveau ce să caute pe masă, fiindcă marii jucători aveau conturi deschise la majordom, în schimbul cărora primeau jetoane în valoare de cel mult cinci mii de coroane, la cît avea dreptul fiecare membru al cazinoului. Iar datoriile trebuiau achitate în patruzeci şi opt de ore.

László stătea tăcut şi plictisit, dar se simţea mai în largul lui lîngă masa de joc decît în societatea de la parter, unde avea mereu senzaţia că e de prisos. Nu un oaspete de acelaşi rang precum ceilalţi, ci unul util, de teapa ţiganului primaş sau a ţambalagiului. Înainte, toate astea îl lăsau rece, copilăria lui de orfan, fără un cămin al său, îl făcuse să suporte totul cu stoicism. Considera că asta îi era soarta. Dar din clipa în care a strîns-o în braţe pe Klára, în camera ei de la Simonvásár, sentimentele lui s-au schimbat. De atunci, ori de cîte ori îl bătea careva pe umăr, spunîndu-i binevoitor: „Hai, vino *şi tu* cu noi!", cînd îl îndemna să le cînte la vioară sau să le danseze pe

divele de la cabaret, ca în seara aceea, simțea cum i se urcă sîngele la cap de revoltă. Gata! Nu va mai accepta să fie luat peste picior. Era sub demnitatea lui, cel ales de Klára, din mulțimea de pretendenți, cel de care s-a lăsat sărutată. Amintirea acelui sărut, a buzelor ei cărnoase și calde, aidoma unui fruct pîrguit în dogoarea verii, îi dădea aripi, de parcă ar fi purtat în suflet un diamant, un nestemat neprețuit, cu puteri magice, dar și imperioase, care nu îi îngăduiau să nu fie primul peste tot și în toate. Iar atunci, după cheful acela la care întrecuse măsura cu coniac și șampanie, porunca nestematului îi răsuna și mai abitir în urechi. Stătea liniștit și aparent retras, alături de Illésváry, dar cu sufletul clocotind de o ambiție dîrză.

Cutiuța de mahon ajunse în dreptul lui Zénó Árzenovics, dar înainte să scoată din ea pachetul de cărți, ca să le împartă, el împinse teancul de cinci sute și o mie de coroane din fața lui dincolo de linia albă și declară: *Faites vos jeux!* Privea curios împrejur, împungînd aerul cu nasul său coroiat, răsărit chiar din mijlocul frunții, din cauza căruia fusese poreclit „papagalul negru", cu atît mai mult cu cît coama de păr ca abanosul i se învolbura ca o creastă deasupra frunții, oricît de strașnic și-ar fi pomădat-o. Urmărea cu ochii lui bulbucați reacția celorlalți jucători. El juca mai ales pentru cei de la galerie. Ținea cu tot dinadinsul să-i epateze pe acei trei-patru chibiți, înmărmuriți, pe scaunele lor înalte, de anvergura pe care o luase partida la acea oră tîrzie din noapte – niște spectatori anonimi, cîteva pieptare albe, cu chipurile pierdute în umbră și în fumul de țigară. Árzenovics ținea la renumele său, la nimbul de mare jucător. Tocmai de aceea, oricît de mare era miza, nu-și căuta niciodată vreun partener și nici nu se retrăgea din joc. Pentru el era o chestiune de principiu, o teorie a jocului pe care îi plăcea să le-o explice uneori spectatorilor săi, care-l ascultau cu gura căscată.

Cei din jurul mesei ridicaseră potul la douăsprezece mii de coroane. Bancherul făcu nouă puncte. „Douăzeci și patru banca!", declară Zénó, după ce-și goli pușculița de sidef și aranjă în două stive egale cele douăzeci și patru de jetoane lunguiețe. Chipul lui apăru din nou în lumina de deasupra mesei, cu țigaretul strîns între dinți: „ Cine se bagă?" În fața lui Dönci Illésváry nu mai era decît o singură fișă amărîtă de cinci sute de coroane. Pierduse deja o mulțime de bani, era o ocazie bună să recupereze ceva sau, dacă nu, va fi nevoit să apeleze din nou la fratele său, legatarul moștenirii

familiale. Așa că ciocăni cu degetul în masă, ceea ce însemna că acceptă provocarea. Zénó avea, ca mai întotdeauna, nouă. Dönci îi ceru majordomului o foaie de hîrtie, ca să noteze suma pe care o datora. Din clipa aceea, jucătorul „ponte" – adică acela care joacă împotrivă băncii – începu să mizeze sume din ce în ce mai mici: opt mii, cinci mii, trei mii, ca să ajungă la una sau două, mai mult din obligație, pentru că ar fi fost un gest lipsit de respect să nu onoreze poturile unui jucător de talia aceea, cînd tocmai era în mînă. Apoi sumele începură să crească din nou, în speranța că, pînă la urmă, acel *passe* se va termina, Dar nici pomeneală! Árzenovics cîștigase optsprezece poturi. Jucătorii deveniseră deosebit de prudenți. Erau lefteri cu toții.

– *Pour faire marcher le jeu*! – anunță Neszti Szent-Györgyi și împinse cu degetele lui lungi, îngrijite, două jetoane de sidef de cîte o mie dincolo de cercul alb de la mijlocul mesei. Dar nu-l urmă nimeni, iar Zénó cîștigă din nou.

– Este a nouăsprezecea mînă pe care o cîștigă – anunță Pray îngrijorat – le-am numărat. Sîrbu' ăsta o să ne bage-n mormînt!

Era singurul care se lamenta, cu toate că de-a lungul întregii partide nu riscase decît un singur jeton din os, în valoare de o sută de coroane, pe care și-l retrăgea întotdeauna cînd se împărțeau cărțile. Dar îi plăcea să facă pe victima.

Atunci urcă din separeu și Frédy Wuelffenstein. Covoarele groase nu estompau bubuiturile pașilor săi. El își imagina că avea un mers *à l'anglaise*, iar pe deasupra își mai ținea coatele și mai îndepărtate de corp decît de-obicei, fiindcă la parter se abțiguise de-a binelea.

Se plantă în spatele lui László.

Árzenovics își clădea tacticos jetoanele adunate în față și își ridică chipul creol, tot mai bucălat odată cu trecerea anilor:

– Patru mii. Cine se bagă?

În clipa aceea, Wuelffenstein îi dădu lui László un brînci pe la spate:

– Ridică-te! Vreau să mă așez în locul tău! – îi spuse el autoritar, fără să mai adauge „te rog", de parcă ar fi fost la cheremul lui.

Pe Gyerőffy îl cuprinse un val de indignare. „Cine se crede individul ăsta? Drept cine mă ia?"

Nu, fie ce-o fi, se hotărî să nu se ridice nici în ruptul capului! Și își dădu seama, într-o fracțiune de secundă, că nu putea să rămînă

așezat decît dacă intra și el în joc, altminteri ar fi fost obligat să-i cedeze locul, așa că se aplecă brusc peste masă și ciocăni cu degetul în mijlocul cercului, anunțînd „bancă!". Gestul lui era atît de neașteptat încît toți își întoarseră privirile spre el, mirați că intră la potul acela mare, dar și cu respectul cuvenit pentru acel unic cuvînt. Deocamdată pînă și Wuelffenstein renunță să mai insiste.

Árzenovics împărți cărțile. László și le așeză pe cele două primite una peste cealaltă, așteptînd declarația băncii. Cînd auzi „Je donne", el și le arătă repede, cum făcea și contele Neszti, brusc, fără să le mai fileze. Avea șase puncte, așa că declară „non!". Arzenovics avea tot șase. „En cartes!", anunță cineva, dar era deja de prisos. László se concentră doar să-și arunce cărțile chiar în mijlocul tăvii mari din piele, de la mijlocul mesei, numite „panier", dat fiind că toți termenii jocului erau în limba franceză. „Donă nouă. A cîștigat banca".

– Un credit, vă rog – se întoarse László către majordomul cazinoului.

După cîteva clipe, el semna deja bonul ca să răstoarne apoi pe masă conținutul cutiei primite și îi întinse lui Árzenovics cele patru mii de coroane.

– Mai încercăm o dată? E dreptul tău: *droit de suite*! – îl întrebă acesta.

– Nu, mulțumesc, îi răspunse László.

– Atunci n-ai decît să te ridici odată – îi spuse Wuelffenstein din spatele lui. Ți-o spun a doua oară că vreau să mă așez în locul tău!

Gyerőffy îl privi peste umăr și îi răspunse calm, printre dinți:

– Eu nu mă mișc de aici!

– Dar eu am spus primul, cînd tu încă nici nu intraseși în joc!... E locul meu!

Erneszt Szent-Györgyi își puse monoclul și interveni:

– Regulamentul spune că nimeni nu are loc pînă nu anunță „*passe la main*", iar tu nu ai spus nimic. Nici Gyerőffy nu a spus, dar el a intrat înaintea ta în joc.

Iar Wuelffenstein renunță să mai insiste, dat fiind că Neszti lăsase să-i cadă monoclul, indicînd că sentința lui era definitivă. Frédy trecu de partea cealaltă a mesei, unde se așeză ofensat. László era satisfăcut de intervenția lui Szent-Györgyi. Se hotărî brusc să continue jocul. Cu cele două jetoane de cîte cinci sute de coroane rămase putea să-și încerce de două ori norocul cu banca și, cu o mînă

cîșigată, s-ar reface, iar dacă nu, din cele șapte mii de coroane puse deoparte din creditul luat ca să-și plătească datoriile de pe vremea cînd era minor, putea să-și onoreze fără nici o problemă cele cinci mii de coroane pierdute.

Zénó pierdu runda următoare, așa că László și-ar fi recuperat imediat banii. Gîndul acesta îi trecu fulgerător prin minte, dar rămase cu fața impasibilă. Vechea lui stăpînire de sine îi era acum de folos. Singura lui grijă era să nu i se citească pe față îngrijorarea cînd pierdea. Să-și păstreze vocea calmă și gesturile potolite. Îi veni în curînd rîndul să țină banca, fiindcă acum norocul era de partea pontului. „*Contre-passe*" – anunță cineva, tot de prisos, ca mai înainte. Iar banca lui László cîștigă trei runde la rînd. Dacă s-ar fi ridicat de la masă, ar fi rămas cu o pierdere de doar cinci sute de coroane. Dar el, după cum văzuse la alții, înjumătăți banca și ridică potul la două mii, chiar dacă unul dintre servitori apăru ca să-l anunțe că avea o trăsură liberă. Unul dintre adversari trînti pe masă nouă puncte. Așa că îi mai rămaseră două mii cinci sute, cu care continuă jocul. Uneori chiar plusa. Uneori cîștiga, alteori pierdea. Dar mai degrabă cîștiga. Apoi, la una dintre bănci avu un șir de done norocoase, în urma cărora se trezi în față cu vreo douăzeci și una de mii de coroane. Dar nici atunci nu se ridică de la masă – continuă să joace. Se simțea în largul lui. Se distra, fără să se simtă cîtuși de puțin stresat. Pentru el, jetoanele nu erau decît niște cifre fictive, fără nici o valoare. Totul nu era decît un simplu joc, în care nu faci altceva decît să împingi în fața ta patru sau cinci plăcuțe sidefii. Apoi împarți. Pierzi. Cu atît mai bine. Pui jetoanele la locul lor și gata. Apoi vine altă donă. – Șase! E destul? – Bine – și îți încasezi cîștigul. Totul e limpede, clar și fără nici un echivoc. Cînd ești *Vorhand*, ai întîietate și asta contează. Nimeni nu e mai presus de altul, toți sînt egali. Doar norocul contează. Cine are mai multe puncte, cîștigă. Cine are mai puține, pierde. Nimic nu contează mai mult decît stilul – un chip impasibil și gesturi bine calculate. Ca într-o piesă de teatru, cu rolurile stabilite dinainte. Da, era o adevărată desfătare. Și iată că se simțea, poate prima oară, acceptat în societate, fără nici o rezervă.

László se ridică de la masă cu un mic deficit, fiindcă între timp își pierduse profitul cu aceeași indiferență cu care îl și cîștigase. Probabil, dacă jocul nu s-ar fi spart pe la cinci dimineața, el nici nu

s-ar fi urnit de la masă, de cît de bine se simțea acolo, în fața acelor jetoane pe care le arunca în stînga și-n dreapta, fără să se gîndească o clipă la valoarea mare, chiar foarte mare pe care o reprezentau. Își preschimbă la majordom bonul de cinci mii într-unul de o mie cinci sute și porni către casă.

Lapovița încetase. Se lăsase un ger care umplu trotuarele cu ace de gheață. Pășea agale, cu pași ușori. Aerul proaspăt îl înviora. Își scoase pălăria. Aburii vinului i se risipiseră deja demult și se desfăta în întunericul bulevardului, împestrițat de felinarele răzlețite prin ceața zorilor care stăteau să mijească.

*

Dormi pînă după-amiază. După ce se îmbrăcă, încercă să se concentreze asupra uneia dintre partiturile sale. Dar nu reușea. Era cu mintea în altă parte. La cele petrecute noaptea trecută. Așa că se lăsă păgubaș. Este o zi pierdută – își spuse el, gîndindu-se că mîine avea să o recupereze. Spre seară, se duse la cazinou ca să-și plătească datoria. Cină acolo. Cei de la masa lungă, comună, se înghesuiră bucuroși, să-i facă loc printre ei. Avea impresia că era privit cu alți ochi decît înainte. Că era stimat. Îl întrebau ce părere are despre una sau alta, ceea ce nu se mai întîmplase pînă atunci, iar cînd le răspundea, erau toți cu urechile ciulite la el. Simțea în glasurile lor o undă de apreciere, chiar de respect. Fiindcă aflaseră cu toții că noaptea trecută jucase bacara. Și încă în stil mare. Ba mai aflaseră și cele spuse, la plecare, de contele Neszty despre el: „Tînărul Gyerőffy joacă foarte frumos. *Il a du style*. Rar am văzut un începător atît de talentat ca el". Iar elogiul acesta era încoronarea succesului indiscutabil al lui László. Pentru că, la urma urmei, domnul e domn mai ales la masa de joc. Cînd se uită impasibil la miile de coroane și spune sec „Banco!". Nu există gest mai suveran, expresie mai seniorială ca aceasta: „Banco!". Care exprimă prestanța, voința, stăpînirea de sine, promptitudinea, curajul și, în special, desconsiderarea totală a banilor. Mai ales în cazul unuia care o face elegant, cu dezinvoltura adecvată – „Banco!" – iar cînd pierde, se leapădă scîrbit de jetoane, cu fața către cel de alături: „Dă-mi, te rog, o țigară!" sau, către majordom, „Să vină chelnerul!", de parcă nu s-ar fi întîmplat nimic. Dar nici cînd cîștigă, el nu-și pierde cumpătul, nu schițează măcar un zîmbet și nu rostește nici o vorbă de

prisos, doar cuvintele sfinte ale acelei liturghii păgîne: „*J'en donne... Non... faites vos jeux... les cartes passent*" sau „*À vous la main*", totul cu chipul impasibil, ca un preot care rostește *Dominus vobiscum...*

Marii jucători sînt seniori și în alte privințe. Ei trăiesc pe picior mare. Pentru că nici nu se sinchisesc dacă prînzul îi costă o sută douăzeci, iar sticla de Bordeaux șaizeci de coroane. Chiar dacă mai au și oaspeți la masă, pentru ei totul este o nimica toată, față de cele zece, douăzeci de mii de coroane pe care le pot pierde sau cîștiga într-o singură seară. Nici cei mai înstăriți milionari nu trăiesc atît de bine. Dar pînă cînd, asta este o altă problemă. Însă, cît timp rezistă, ei sînt regii neîncoronați ai cazinourilor.

Bineînțeles că nimeni nu a stat să gîndească totul pînă la capăt, dar așa simțea toată lumea. Chiar și domnii mai în vîrstă, care își petreceau după-amiezile deplîngînd „cumplita neseriozitate" a tinerilor, erau conștienți că luxul exorbitant, bucătăria minunată și confortul cazinoului se datorau în mare parte banilor proveniți din jocurile de noroc, din mizele mari licitate în sala de la etaj și nu din nevinovatele lor partide de taroc.

László se simțea minunat. Goli și o sticlă de șampanie, ceea ce altă dată s-ar fi codit să facă, ba mai aprecie ca un fin cunoscător și Armagnac-ul pus la păstrare de Zalaméry, cu care-l cinsti acesta. László făcea progrese rapide. Iar mai tîrziu, cînd urcară în sala de jocuri, nu mai avea nevoie de nici o invitație să se alăture grupului de jucători. Era, în mod evident, unul de-al lor. Prin faptul că își putuse ridica creditul a demonstrat că își plătise datoria, gest foarte apreciat de partenerii lui din seara trecută și care făcu să-i crească prestigiul.

*

Acesta a fost motivul care a făcut ca László să fie avansat drept prim dansator, statut devenit vacant tocmai în toiul carnavalului. Așa și-a cîștigat el prestanța de care avea nevoie și susținerea materială. Pentru că o asemenea onoare presupunea o sumedenie de cheltuieli. Era nevoit să fie mereu peste tot, tot timpul primul, ceea ce îl obliga să aibă fiacrul la scară, costume bine croite, după ultima modă, cîte două, dacă nu chiar cîte trei cămăși de frac în fiecare seară – pentru că nu e nimic mai respingător decît un dansator transpirat –, buchete alese la butonieră, pentru toate picnicurile

și la toate balurile, iar după ele, la chiolhanurile cu țigani, urma șampania și bacșișurile grase care li se cuveneau primașilor. Iar acestea costau. Dacă nu ar fi dat în patima cărților, poate că s-ar fi dezmeticit. Iar pe deasupra nici nu era în cîștig. Dimpotrivă, ieșea mereu în pagubă. Cele cîteva mii de coroane, ținute de rezervă ca să nu fie nevoit să apeleze, în toiul iernii, la administratorul său se terminară degrabă. Dar cunoștea cîțiva cămătari de nădejde, care aveau încredere în el, pentru că, la majorat, își plătise datoriile fără să se tîrguiască. De bună seamă că se interesaseră de situația lui materială, ce, unde și cîtă avere avea, așa că pînă una-alta, îi dădeau bani cu nemiluita, bineînțeles cu dobînzi considerabile. Astfel, atunci cînd cîștiga, avea bani din belșug, iar cînd pierdea, își rotunjea binișor paguba, să-i mai rămînă cîte ceva în buzunare.

*

Ca prim dansator, a întrecut toate așteptările. Se pricepea de minune să însuflețească atmosfera. Inventase o mulțime de figuri noi pentru contradansuri și scorni tot felul de găselnițe cu care să anime tradițiile cam învechite ale cotilionului. Îmbogăți repertoriul de ceardașuri: se părea că țiganii nu cîntaseră niciodată mai cu foc ca atunci, cînd erau la cheremul lui. Își găsea răgaz să se ocupe, cu o curtoazie plină de compasiune, și de doamnele mai în vîrstă. Nu se sfătuia doar cu marile patriciene, care găzduiau balurile și cu care punea la cale totul, pînă în cele mai mici amănunte, ci avea cîte o vorbă bună și pentru mămicile singuratice, care-și însoțeau deznădăjduite fetele mai urîțele și care rămîneau resemnate pe lîngă bufet sau picoteau cît era noaptea de lungă într-un colț al sălii de bal. László era iubit de toată lumea.

*

În schimb, pe Klára nu o mai văzuse de cînd fusese la vînătoare. Ce-i drept, îl invitaseră de Crăciun, dar el refuzase să meargă. Nu s-a dus, pentru că simțea că mătușa lui, prințesa Ágnes, îl invitase doar de formă. „Hai la noi, dacă nu ai nimic mai bun de făcut...", iar asta nu i-a sunat prea îmbietor. Simțea că îl chema doar din obligație, iar pe deasupra îi era încă vie rana pricinuită de doamna Kollonich, cînd îl obligase atît de autoritar să plece, ultima oară, din casa lor. Așa că le răspunse, fără să stea pe gînduri, că era nevoit

să plece de sărbători în Ardeal, ca în acea scurtă săptămînă, pînă la Anul Nou, să-și poată rezolva unele treburi. Dar nu se duse nicăieri, ci rămase de unul singur, la Budapesta. Ulterior a regretat că îi refuzase, dar nu mai avea cum să îndrepte lucrurile. Așa că își petrecu singur seara de Crăciun alături de un brăduț pipernicit, cu gîndul la numeroasele sărbători petrecute în copilărie la familia Kollonich.

Își amintea de chipul Klárei, care-l vrăjise de atîtea ori!

Klára, fetița aceea cu părul în vînt, în sandale și cu șosete albe, Klára cu codițe, adolescenta numai piele și os, Klára, cea de anul trecut, tot firavă și doar cu ochii tulburător de frumoși, în rochia ei de dantelă albă, cu umerii sfrijiți, în fața pomului de Crăciun. O vedea aievea, de parcă ar fi fost în fața lui. Stinsese toate luminile din garsoniera lui de burlac și stătea doar la lumina celor cîteva lumînărele ce-i întețeau tristețea pe care și-o impusese singur în acea seară sfîntă. Își așezase brăduțul pe tabla de desen care-i servea de birou și era cu ochii ațintiți în flăcăruile lumînărilor, ca să-și oblojească durerea. Alături avea o cană de ceai și o sticlă de rom, ca să se amețească și să poată adormi. Golea ceștile una după alta.

În cele din urmă se termină și ultima lumînare. Mirosul înecăcios de ceară umplu încăperea. László căută pipăind nesigur întrerupătorul, goli și ultima ceașcă, plină mai mult cu rom decît cu ceai, apoi se culcă. Dormi adînc, fără vise, pînă la prînz. Cînd se trezi, văzu că în sufragerie lumina încă ardea. Uitase să o stingă.

*

Acea seară de Crăciun fusese abisul acelei perioade de restriște. După care partidele de cărți, balurile, rolul lui de prim dansator i-au redat încrederea cu care s-a întors de la Simonvásár. Bineînțeles că nu mai dădea pe la Academie. Nici nu se mai trezea pînă la prînz. Fiindcă avea nevoie și de somn. Iar după-amiaza avea tot felul de obligații și o mulțime de lucruri de pus la punct. Își spunea că, după carnaval, va reveni la viața solitară, cum o făcuse și în toamnă, așa că va reuși să recupereze timpul pierdut. Dar, pînă atunci, nu putea fi vorba de așa ceva. Îi era imposibil. Viața pe care o ducea era prea frumoasă! Iar pe deasupra, în curînd, pe la mijlocul lui februarie, urma să se întoarcă și familia Kollonich de la Paris, unde plecaseră ca să-și refacă garderoba și atunci va depune în fața botinelor de

satin din picioarele Klárei toate dansurile, toate buchetele de flori, toate melodiile și toate onorurile dobîndite de el în societatea înaltă.

*

Și iată că s-au întors. În seara aceea era bal și un dineu la parterul cazinoului. Stătea postat în salonul mai mic, din față, ca să le primească pe mămicile care-și însoțeau fetele, pentru că, în asemenea ocazii, primul dansator juca și rolul de amfitrion. Dar el era cu ochii ațintiți spre ușa de la intrare, într-o poziție semeață, ca să-și scoată în evidență fracul nou, pe care și-l comandase din Anglia, iar vesta de un alb imaculat să i se muleze mai bine pe talie. Ce-i drept, cu părul său negru, ondulat și îngrijit, proaspăt bărbierit, zvelt și elegant cum era, cu o garoafă de culoarea șofranului la reverul larg, de mătase, arăta impecabil.

Chiar dacă puhoiul de cucoane care umpluse salonul îl împiedica să mai vadă intrarea, simți instinctiv cînd apăru și Klára, împreună cu mama ei. Inima începuse să-i bată mai tare și i se păru că încăperea devenise mai luminoasă. Ea pășea în mijlocul acelui nimb strălucitor care umplea micul salon și părea că izvorăște din rochia ei albă de tul care-i lăsa vederii umerii sidefii – era împresurată de lumină ca aurele icoanelor, care adumbresc totul în jurul lor. I se părea că era singură în splendoarea aceea aurie, doar ea, cu buzele ei cărnoase și cu privirea plină de viață, doar ea și nimeni altcineva, în încăperea aceea, pînă atunci pierdută în umbră.

Prințesa Ágnes îi dădu tînărului un bobîrnac peste obraz.

– Ai crescut, micul meu Laci, ești un bărbat în toată firea – îi spuse ea cu o privire glacială. Apoi păși mai departe, cu ținuta ei rigidă, de regină, către celelalte doamne. Mîna moale, aproape fără oase a Klárei, care simțea că se topește în palma lui, îl strînse ușor, ca o rememorare – un singur gest care-l făcu să-și amintească de acele clipe îmbătătoare. După care se îndepărtă și ea. László era într-al nouălea cer. Se năpusti ca un invadator în sala de bal și strigă:

– Vals!

O înșfăcă pe Magda Szent-Györgyi, verișoara lui, care tocmai îi era la îndemînă și începură să se rotească spre stînga pe parchetul auriu. „E aici, e aici, iar aici" – îl îngîna muzica la fiecare pas. „Aici, aici, în fine aici!"

*

Apoi balurile s-au ținut lanț. Așa aveau ocazia să se întîlnească seară de seară, dar mereu în lumina orbitoare a candelabrelor și înconjurați de tumultul petrecăreților și de mulțimea de fete cu toalete înflorate. Dar cum nu rămîneau niciodată singuri, nici nu apucară să schimbe o vorbă, chiar dacă, după cotilioane, László se așeza mereu la cină în dreapta Klárei. De cînd devenise deschizător de dansuri, el nu invita pe nimeni la cotilion. „Un prim dansator nu trebuie să aibă niciodată o parteneră de cotilion – decretase el – pentru că el e atît de ocupat cu rînduiala dansului, încît ea ar rămîne mereu singură". Făcuse din asta o regulă care suna bine, părea o idee nobilă, inteligentă și logică. Dar adevăratul motiv era acela că, după cotilion urmînd supeul, el voia să fie întotdeauna liber, ca atunci cînd îi venea rîndul Klárei, el să se poată posta singur alături de ea, fără să fie legat de o parteneră de care ar fi trebuit să se îngrijească. Iar lucrurile se întîmplau mereu așa, de parcă ar fi existat o înțelegere tacită între ei. Iar cînd ea se așeza la una dintre mese, alături de partenerul ei, în timp ce László întîrzia pe undeva, Klára îi reținea întotdeauna scaunul din dreapta ei.

Ultimele două săptămîni de carnaval se risipiră ca un vis.

*

În timpul postului, palatele spațioase găzduiau zi de zi dejunuri, serate sau supeuri mai restrînse, fiindcă pe vremea aceea, la Budapesta, se trăia pe picior mare. Majoritatea acestor reședințe erau totodată și bastioane ideologice, unde perorau politicieni de toate culorile politice sau se adunau prin colțuri mai ferite, ca să pună la cale tacticile de urmat și unde amfitrioanele nu conteneau să racoleze adepți pentru grupările ale căror lideri făceau parte din familiile lor. Ele erau în stare să poarte discuții despre drept, despre puterea regală și, adeseori, campaniile lor erau încununate de succes, fiindcă doar cele mai atrăgătoare se încumetau să-și asume asemenea responsabilități, așa că argumentele rostite de niște buze atît de drăgălașe și cu priviri atît de languroase erau greu de combătut. Bologna păstrase de pe vremea guelfilor și a ghibelinilor palatele fortificate, cu turnurile lor zvelte, de la înălțimea cărora se războiseră cei din neamurile Malvezzi, Malatesta, Lambertazzi și Gerence, împroșcîndu-se cu găleți de smoală topită și cu roiuri de

săgeți otrăvite – Budapesta ducea lipsă de asemenea turnuri, dar nu și de smoala fierbinte, nici de săgețile cu vîrfurile înmuiate în otravă.

În acele saloane, László nu simțea nimic din toate acestea, pe el nu-l interesa decît partea socială a lucrurilor și nimeni nu miza pe abilitățile lui politice, fiindcă el nu era deputat, ci doar un dansator desăvîrșit, iar pe deasupra un taciturn, pe care nici una dintre sferele de influență nu se putea baza că o va ajuta, intrînd în vreo polemică. El se complăcea în acel stil de viață, nu doar pentru desfătările pe care i le oferea, ci și pentru că putea să fie alături de Klára zi de zi, să discute cu ea, să-i admire ținuta, mersul sau delicatețea cu care-și savura înghețata.

Era invitat în fiecare zi undeva, nu doar la cine, ci și la dejunuri, ceea ce pînă atunci nu se mai întîmplase. Iar acum trebuia să țină o evidență strictă, atît de multe erau invitațiile pe care trebuia să le onoreze.

Din cînd în cînd, în unele case se țineau și serate muzicale, la care își dădeau concursul cîte o primadonă de la Operă sau vreunul dintre virtuozii scenelor, uneori chiar și doamna Berédy, frumoasa Fanny, împreună cu propria corepetitoare, o bătrînică pipernicită, care se furișa mereu pe vreuna din ușile lăturalnice și, pînă să o observe cineva, ea era deja în fața pianului, ca o mogîldeață înfofolită în satinuri negre.

Într-una din acele seri, bătrînica trimise vorbă în ultima clipă că e bolnavă și nu putea să vină. Dacă László nu și-ar fi oferit serviciile, frumoasa Fanny ar fi rămas cu buzele umflate. Așa a ajuns el în cercul intim al doamnei Berédy. Pînă atunci, se mai întîlniseră de cîteva ori la marile baluri din timpul carnavalului, fără să treacă dincolo de formalitățile de politețe: complimente, un sărut de mînă sau cîteva piruete de vals. Dacă îi adresa vreo vorbă, pe chipul de felină al doamnei Berédy se așternea un surîs zeflemitor. Nu îl chemase niciodată alături de ea, nu-l reținuse dacă se nimerea să-i fie prin preajmă, ba chiar îl îndemnase întotdeauna să-și vadă de obligațiile lui. Îl urmărea doar de la distanță, cu ochii ei îngușți, aproape somnoroși.

– Iată că voi avea din nou onoarea să vă acompaniez, doamnă contesă – îi spuse Gyerőffy, îndreptîndu-se către pian – ceea ce fac întotdeauna cu mare plăcere.

– Ei, dumneata ești acum cu mintea în altă parte! – îi spuse Fanny rîzîndu-i în față.

Era o săgeată cu mai multe tăișuri, fiindcă ar fi putut să se refere la mulțimea de obligații sociale, dar și la dragostea lui pentru Klára. Probabil că era și o aluzie la invitațiile ei, pe care tînărul nu le onorase niciodată, preferînd să joace cărți, ignorînd-o. Ceea ce era un afront. Dar ea nu se supărase. Era o ființă înțelegătoare, îi cunoștea pe bărbați. Știa că dacă vreunul își pierdea mințile după vreo fetișcană, cel mai bine era să aștepte. Să întrețină relația, dar să aștepte. Era mai înțelept. Poate... poate mai tîrziu... Dacă se va ivi ocazia. Cînd vor începe greutățile. Abia atunci. Iar ea era convinsă că relația dintre László și Klára nu va fi fără probleme. Abia atunci și numai dacă ea va mai avea chef de tînărul acela atrăgător...

Vocea femeii îl încîntă pe László la fel ca odinioară, la Simonvásár. Interpretarea ei dovedea o cultură aleasă, cîntatul o transfigura.

La sfîrșit, avea senzația că muzica îi legase. Se părea că și frumoasa doamnă Berédy simțea la fel.

– Miercuri seara ești liber, dragă Gyerőffy? Miercurea la noi e dineu. Nu avem prea mulți invitați, doar oameni aleși, inteligenți. Vino și dumneata, dacă nu ai ceva mai bun de făcut!

László își scoase carnețelul în care-și nota invitațiile.

– Miercuri seara? Sînt liber.

– Atunci vino. La opt și jumătate. Fără frac, doar în smoching. Va fi un supeu modest.

În vocea femeii nu era nici urmă de cochetărie, îi vorbise pe un ton neutru, apoi îi întoarse spatele și se pierdu în rîndul admiratorilor, care o felicitau mai mult din complezență.

László se întoarse alături de Klára.

– Ce minunat cîntă contesa Berédy! – spuse el entuziasmat cînd se așeză alături de fată.

– O urăsc pe miorlăita asta! – îi răspunse Klára. Dar sufletul tînărului era încă atît de copleșit de splendoarea muzicii, încît aceste cuvinte îi trecură pe lîngă urechi, fără să le audă.

II

Miercurea următoare, László Gyerőffy urcă cu trăsura în Cetatea Buda, pînă la micul palat în care locuia familia Berédy. Era o clădire

cochetă, inițial probabil o locuință burgheză, cu o mulțime de camere mărunte, deschise acum una într-alta, formînd încăperi impozante. Așa că scările destul de înguste duceau către o galerie prelungă, întinsă de-a lungul curții și care dădea în salonul cu ferestrele îndreptate spre bastion, unde-și primea frumoasa Fanny invitații.

Aici îl cunoscu László și pe soțul doamnei Berédy, care nu ieșea niciodată în lume, fiind plecat adeseori, nimeni nu știa unde și din ce motive – un bărbat trecut bine de prima tinerețe, cu vreo douăzeci de ani mai în vârstă decît soția lui, corpolent, greoi, burtos, cu părul vopsit blond-roșcat, aidoma celor cîteva fire de sub nas care-i țineau loc de mustață. Era un taciturn, cu privirea rigidă. Buzele lui subțiri erau atît de drepte de parcă ar fi fost despicate cu cuțitul, ceea ce-i dădea chipului său o expresie de încrîncenare. Degetele butucănoase îi erau împănate de un puf incolor și de nenumărate inele. Acea mulțime de nestemate era, de fapt, etalarea imensei sale bogății.

Printre invitați nu erau decît două femei, verișoarele scăpătate ale amfitrioanei – o tînără subțirică și insipidă, alături de alta mai în vîrstă, dar la fel de searbădă, care, de dragul rudei lor înstărite, se prefăceau a fi melomane înveterate. De fapt, erau niște rude mai îndepărtate, pe care doamna Berédy le cultiva, fiindcă se cuvenea ca la dineuri să fie și femei, iar ele îi erau mereu la îndemînă, fără să atragă nimănui atenția asupra lor. Rîdeau cînd se cuvenea să rîdă, erau tot timpul cu zîmbetul pe buze, exclamînd din cînd în cînd „e minunat" sau „vai, ce bine" și erau „ahtiate după muzică", fără să se amestece în discuții. Erau genul de personaje indicate în distribuțiile dramelor istorice drept Curtezana I și Curtezana II.

În schimb, bărbații erau remarcabili. Invitatul de onoare – care stătea la dreapta gazdei – era contele Károly Szelepcsényi, consilier aulic, purtător a numeroase distincții, în mai multe rînduri ministru plenipotențiar și cavaler al ordinului Lîna de Aur, a cărui minusculă rozetă o avea mereu la reverul smochingului, cum erau obligați toți cavalerii să o poarte. Era un bărbat în jur de șaizeci de ani, cu doar cîteva fire cărunte la tîmple și fără nici unul în barba lui blondă. Avea o statură impunătoare, cu umerii lați și cu un piept de luptător, fără să fie nici pe departe gras. Toată lumea știa că se ținea în formă antrenîndu-se zilnic în sala de scrimă. Era un colecționar împătimit: se zvonea că reședința lui de holtei era plină

nu doar de nenumărate antichități, ci, ca să țină pasul cu contemporaneitatea, și de tablouri și de statuete ale maeștrilor din zilele sale, achiziționate încă înainte să ajungă în vogă și pe care nu le văzuse multă lume, doar cîteva cucoane, care aveau toate motivele să tacă. Iar el colecționa pentru propria sa plăcere, nu din orgoliu. În privința muzicii fusese întotdeauna un spirit receptiv. În anii '60 îl admirase pe Wagner, iar acum era ahtiat după Strauss și Ravel.

La stînga frumoasei Fanny stătea contele Devereux, descendentul unuia dintre ucigașii lui Wallenstein, care, drept urmare, primise o donație din partea statului maghiar. Pe cît de ucigătoare era lancea mînuită de fermecătorul său străbun, pe atît de veninoasă era limba acestui Alfonz Devereux, alintat drept „micul Fonzi". Nu era trecut de patruzeci de ani. În tinerețe lucrase în diplomație, dar a renunțat la carieră, poate și pentru că tiradele lui de o malițiozitate sclipitoare nu fuseseră pe placul superiorilor săi. Nimeni nu era în stare să bîrfească cu o răutate mai vitriolantă, nici să povestească cele mai deochiate anecdote cu atîta seninătate ca el. Era un om pipernicit, cu o mutră pocită, ca de maimuță.

Printre invitați se afla și poetul György Solymár, aproape necunoscut publicului larg, nu doar fiindcă publica doar în ediții bibliofile, în abia o sută de exemplare, ci și pentru că scria în mai multe limbi, după cum i se părea că îi cere subiectul. Își compunea versurile în stilurile care erau la modă – în franceză îl imita pe Verlaine, iar în germană, pe Rilke. Era, fără îndoială, un diletant, dar unul destul de cizelat și tocmai potrivit pentru înalta societate, pentru care era mai ușor de digerat decît un autor talentat.

Mai erau încă doi invitați. Unul dintre ei, Tamás d'Orly, descendentul unei familii de emigranți francezi, strănepotul vestitului baron d'Orly care, în timpul revoluției franceze, se însurase cu o unguroaică bogată. Nu avea nici o ocupație, dar s-a dovedit a fi un pianist excelent. Era în stare să redea cursiv și cele mai complicate piese. Cam mecanic, dar impecabil. Era versat în universul muzicii și știa să improvizeze foarte agreabil, cu pasaje de virtuozitate și cu armonii pline de sensibilitate. Călătorise mult, prin toată lumea, dar de cînd se îndrăgostise de frumoasa Fanny stătea mai mult pe acasă.

Iar celălalt invitat era Imre Wárday.

Szelepcsényi, Devereux, Solymár și cu d'Orly erau oaspeții obișnuiți ai casei Berédy, chiar dacă nu veneau întotdeauna împreună.

O amuzau pe frumoasa Fanny, fiecare în felul său – fostul ministru, vorbindu-i de-obicei despre artă, Devereux, cu vorbele sale de duh, d'Orly, cîntîndu-i la pian, iar Solymár prin efuziunile sale lirice, frumos meșteșugite. Dar Wárday nu pășea pragul palatului Berédy decît miercurea, la prînz, niciodată alteori. Nici nu era de mirare, la cît de plictisitoare ființă era tînărul conte. Ce-i drept, era un bărbat arătos, curățel, bine făcut și care plesnea de sănătate, dar privea mereu în gol, cu ochii lui spălăciți, și i se citea limpede pe față că nu era în stare să urmărească nici firul replicilor sclipitoare, pline de duh, la care el întîrzia întotdeauna să rîdă, luîndu-se mereu după hohotele celorlalți, nici tîlcul discuțiilor despre muzică sau alte arte, pe care le purtau ceilalți comeseni. Singurul domeniu la care se pricepea era agricultura, el fiind unul din puținii absolvenți ai Academiei Agricole de la Óvár. Se pricepea la gărgărițe, la lăcustele italiene, la îngrășămintele chimice sau la glutenul din grîu, dar acolo toate acestea nu îi erau de nici un folos. Așa că nu avea de ales decît să tacă. Era deci de neînțeles de ce nu contenea Fanny să-l invite la masă pe tînărul acela plictisitor, alături de toți acei oaspeți aleși pe sprînceană, spirituali și amuzanți.

De altfel, acele festinuri erau perfecte. La fel cum și întreaga reședință părea fără nici un cusur. Salonul, foarte spațios, era împînzit de canapele și divanuri capitonate cu mătase cenușie, împestrițate ici-colo de cîte o pernă roz-bonbon, comode, moderne, în stiluri diferite, dar toate alese cu mult bun gust. Galeria prelungă avea pereții acoperiți cu lambriuri de aceeași culoare cenușie, care străjuiau în dosul unor canapele generoase, îmbrăcate în cuverturi de un verde crud și cu puzderie de perne galbene și negre, într-o ambianță numai bună pentru a asculta vocea amfitrioanei – acela fiind totodată și salonul muzical – sau pentru a-i admira frumusețea. Pe fundalul de culoarea turturelei, părul ei blond roșcat avea strălucirea focului.

Dar sufrageria friza perfecțiunea. Avea o atmosferă desăvîrșită. Lambriurile întunecate se înălțau pînă la tavanul de aceeași culoare. Doar masa era scăldată în lumina candelabrelor înșirate deasupra, dar care nu lăsau să se abată nici o rază alături, așa că numai masa strălucea feeric în încăperea rămasă în obscuritate. Pe fața de masă tronau două sfeșnice cu mai multe brațe, ale căror lumînări estompau orice pată de umbră de pe coșurile de flori, de pe argintăria opulentă

sau de pe fețele comesenilor. Totul era de o strălucire orbitoare: paharele de cristal, porțelanurile imaculate, cu decoruri aurite, solnițele, salatierele și tacîmurile de argint. Serviciul de masă era un unicat, din cea mai alambicată perioadă a secolului al XVIII-lea, o capodoperă a orfevrierului francez Juste-Aurel Meissonier, care-și pusese sigiliul pe fiecare piesă. Cîte o furculiță sau o lingură de supă erau la fel de grele ca un mic buzdugan. Fiecare avea o formă aparte, perfectă. Era cadoul pe care i-l ceruse Fanny soțului ei, care îl cumpărase de la Paris pe o sumă enormă, pe vremea cînd era încă foarte îndrăgostit de soția lui. Se zvonea că fusese serviciul de masă al marchizei de Pompadour. Dar perfecțiunea prînzului nu se datora splendorii obiectelor, strălucirii porțelanurilor și a florilor, nici bucatelor sau vinurilor alese, ci contrastului dintre obscuritatea aproape rece a încăperii și strălucirea orbitoarea a întregii mese.

László simți asta de îndată ce se așeză alături de verișoara aceea îmbătrînită înainte de vreme. Era un triumf al empatiei și al hedonismului. Simțea freamătul obscurității din spatele lui. Servitorii erau învăluiți în tăcere, aduceau platourile pe neobservate, ca apoi să dispară în beznă. Iar pe masă avea cele mai gustoase și mai îmbietoare bucate. Era o desfătare a ochilor, a gustului, a tuturor simțurilor – minunatele buchete de flori, licărele paharelor de cristal, strălucirea rece a veselei ghirlandate, fața de masă orbitor de imaculată, pe care bobocii de trandafir, scăldîndu-se despuiați de frunze printre argintării, păreau îmbujorați de rușinea goliciunii lor, pentru ca în fața lui să strălucească altă goliciune trandafirie, brațele, gîtul frumoasei Fanny și sînii ei, de pe care rochia părea gata să-i cadă în fiecare clipă. „Din umbră ne pîndește viața rece, searbădă și neînduplecată, amenințările de la tot pasul – își spuse László în sinea lui – iar în față ne sînt înșirate toate desfătările: bucatele care se cer savurate cu înțelepciune, licorile amețitoare, minunăția salbelor de culori, de arome, buchetele de trandafiri și trandafiriul trupului de femeie, care te fac să uiți de primejdiile vieții sau chiar de amenințarea morții, care pare că ne pîndește înfofolită în giulgiul rece al încăperii pierdute în întuneric."

Iar această atmosferă atît de minuțios ticluită îi făcea pe meseni să mănînce și să bea înzecit, dîndu-și frîu liber limbii, de parcă s-ar fi străduit cu toții să nu se sinchisească de amenințările care-i pîndeau din beznă.

*

Cînd terminară prînzul, se răspîndiră cu toții prin galeria unde-i așteptau cafelele, țigaretele turcești, rusești și cele mai alese trabucuri. Atmosfera era la fel de vie. Nimeni nu se simți deranjat nici cînd, după ce-și termină de pufăit trabucul, Berédy se ridică ceremonios ca să-i sărute, cu buzele sale de broscoi, mîna soției sale, le făcu semne cu mîna celor din încăpere și dispăru pe ușă, ceea ce făcea parte din ritualul obișnuit, pentru că soțul frumoasei Fanny nu rămînea după cină niciodată acasă. Habar nu aveau unde se ducea el seară de seară, dar nu-i păsa nimănui, nici măcar frumoasei sale soții. Plecarea lui părea să fi însuflețit și mai mult ambianța. Mai tîrziu, D'Orly interpretă foarte bine cîteva piese de Grieg.

Timpul trecea pe neobservate. Orologiul bătu de miezul nopții.

Imre Wárady se ridică, își privi instinctiv ceasul de buzunar și se îndreptă spre amfitrioană.

– Sînt nevoit să vă părăsesc... – murmură el timid, aplecîndu-se spre mîna femeii.

Apoi făcu un semn discret către cei din încăpere și ieși.

Se ridică și László – considera că era momentul de plecare, chiar dacă ceilalți nu dădeau vreun semn că ar vrea să-l urmeze. Dar doamna Berédy îl reținu:

– Nu vii și miercurea viitoare?

– Deocamdată nu pot să vă promit... – îi răspunse el cu gîndul că poate va reuși să fie împreună cu Klára, așa că nu voia să-și facă obligații dinainte.

– Nici nu trebuie să-mi promiți nimic. Dacă vii, ești binevenit, dacă nu, nu e nici un necaz. Eu nu țin la formalități. Dar dacă poți, vino! La revedere.

Abia atunci îi întinse mîna – degetele ei lungi, surescitate, întîrziară în palma tînărului o clipă – ca apoi să se întoarcă brusc către Szelepcsényi, care stătea în preajma ei.

– Ce spuneai, Carlo, despre acel tînăr pictor italian? Cum îl cheamă, Segantini? E într-adevăr atît de talentat?

În antreu, László se grăbi să-și îmbrace paltonul, vrînd să-l ajungă din urmă pe Wárday, ca să coboare împreună pînă la Podul de Lanțuri. Dar nu-i mai dădu de urmă, nici sub poartă, nici pe strada care se întindea pînă departe. Părea că-l înghițise pămîntul,

chiar dacă nu auzise nici zgomotul vreunei trăsuri, aşadar tot pe jos o luase şi el.

Coborî de unul singur din cetate şi, odată ajuns în Piaţa Festivă, apărură din urma lui mai multe trăsuri, semn că şi ceilalţi oaspeţi părăseau palatul Berédy.

*

László se simţise minunat la dineul amuzant şi interesant de la palatul Berédy. Cum miercurea la familia Kollonich nu era nici o sindrofie, în zilele acelea nu acceptă nici o altă invitaţie, ca să poată onora invitaţia frumoasei Fanny. Seratele ei erau foarte plăcute. Se simţea atît de bine acolo încît se aşezase de mai multe ori la pian, fără să i-o fi cerut nimeni. Spre satisfacţia lui, bătrînul Szeplecsényi se arătă încîntat de compoziţiile lui, cu toate că le interpretase pe cele mai teribiliste dintre ele. Simţea nu doar că fusese acceptat în acea societate, ci şi că era apreciat la justa lui valoare, ceea ce-l umplea de bucurie.

*

Martie, aprilie... László era în al nouălea cer. Se întîlnea cu Klára zi de zi, dar mereu în societate, niciodată între patru ochi. Chiar şi atunci cînd lua prînzul sau dejunul la castelul Kollonich erau o mulţime de invitaţi la masă – Péter cu Niki, Magda Szent-Györgyi sau alte tinere prietene şi mereu sub privirea necruţătoare a prinţesei. Erau nevoiţi să-şi controleze fiecare cuvînt, fiecare gest. Dar şi această prudenţă îşi avea farmecul ei. Erau zi de zi împreună, puteau să se plimbe, după ce se desprimăvărase, să iasă la tenis, să fie mereu în preajma ei, să rostească tot felul de banalităţi, să desluşească aluziile dulci din glasul ei, cu care să-şi oblojească apoi sufletul, ca atunci cînd, în faţa vitrinei unui magazin de mobilă, însoţiţi, bineînţeles, de mulţi alţii, ea îi spuse în treacăt: „Ca tapiţerie, eu prefer *chintz*-ul, cum e şi în camera mea" sau ca în seara în care au dat în cărţi şi cineva l-a întrebat pe Gyerőffy cine este pentru el dama de pică, iar Klára a intervenit: „Eu cred că ştiu, dar în timpul jocului nu se cuvine să-l întrebi." Era o viaţă minunată, încîntătoare! I se părea chiar mai frumoasă aşa, în această poveste tăcută, fără cuvinte, încrezători în iubirea lor, în aşteptarea împlinirii înălţătoare, care ştiau că va veni, lăsînd timpul să curgă în voia lui, netezindu-le

calea. Se desfăta în credința lui, aidoma evlavioșilor în speranța vieții de apoi, care urma să vină peste o zi, două sau, cine știe, doar într-un tîrziu, dar farmecul nerostit al acestei așteptări făcea ca aerul să se umple de razele unei speranțe pline de vrajă. László era în al nouălea cer. Se bucura de fiecare zi. Succesele lui se țineau lanț. Cîștiga uneori și la cărți. Sume destul de consistente. Își plătise și o parte din datorii. Nu toate, nici chiar prea multe, fiindcă avea numeroase cheltuieli, fiindcă viața aceea lipsită de griji costa o avere.

Klára simțea la fel. Trăia aceeași vrajă a legămîntului nerostit care o lega de László, în convingerea că toate gesturile bărbatului erau îndreptate doar către ea. Privirea lui languroasă, puzderia de atenții cu care o măgulea pluteau ca o aromă imponderabilă în jurul trupului ei feciorelnic, însetat de iubire. Ea se ferea însă să-și învăluie așteptarea în aceeași negură poetică șovăitoare ca László. Firea ei de femeie o făcea să fie mult mai pragmatică. Așteptarea ei avea un scop precis, bine ticluit. La sfîrșitul lui mai va deveni majoră. Dacă s-ar fi grăbit să dea totul în vileag, s-ar fi ales cu o serie de scene din partea tatălui ei, cu nenumărate reproșuri glaciale ale mamei sale vitrege, cu luni de zile care i-ar fi otrăvit viața, la care poate că nici nu ar fi fost în stare să reziste și, cine știe, în cele din urmă ar fi capitulat. Pînă atunci, „mama Ágnes" îi dirijase toți pașii în viață și nu îi era ușor să i se împotrivească de pe o zi pe alta. Se simțea în stare să o înfrunte o dată, dar nu să ducă o luptă lungă, luni la rînd și zi de zi. Era hotărîtă să le spună dintr-o dată totul. Se temea de acea dispută, dar era hotărîtă.

Ticluise scena de-a lungul nenumăratelor nopți nedormite, în așternutul ei imaculat, de fecioară. Se pregătea să dea cărțile pe față cu cîteva zile înainte de majorat. Pe nepusă masă, ca să nu le dea răgaz să-și adune argumentele. În timp ce ea și le alegea cu grijă. Se va posta în modul cel mai firesc, dar cu o ușoară teatralitate în fața tatălui său, în timp ce el își va savura primul trabuc, după prînz – cînd era, de obicei, în cele mai bune toane. Îi va spune dinainte lui Péter să-l ia cu el pe Niki, să-l ducă undeva. Și, odată rămași doar ei trei, ea cu părinții ei, le va mărturisi că era decisă și că-l iubea pe László. Că era hotărîtă să nu se mărite cu nimeni altul decît cu el. Niciodată! Și le va cere binecuvîntarea. Știa că nu-i va fi ușor. Poate că tatăl ei nici nu se va împotrivi, dar mama vitregă, ei bine, ea i se va opune din răsputeri. Dar oare cu ce argumente? Că nu

e o partidă bună? Ce-i drept, asta așa era, dar Klára știa și nu se sinchisea de asta: le va spune că ea nu tînjește după lux și grandoare, știind că va fi fericită chiar ducînd un trai mai modest, pentru că altminteri nu-și va găsi niciodată bucuria în viață. Că nu e austriac? Nu e un prinț? Nu se trage dintr-o familie aleasă? Că e de undeva, din Ardealul îndepărtat? Asta ar fi prea de tot. Mama Ágnes nu ar avea nici un drept să-i reproșeze una ca asta, doar și ea se trăgea tot de-acolo. Era rudă de sînge cu László, nu ar avea nici un drept să-și nege obîrșia, iar față de tatăl ei, care nu era nici pe departe un snob, argumentele cu alde Montorió și ambițiile ei vieneze nu ar fi avut nici un efect. Nu! Nu ar fi avut nici un rost să apeleze la ele.

Singurul argument pe care ar putea să i-l aducă ar fi să mai aștepte, să se mai gîndească, să lase timpul să-și spună cuvîntul. Dar la asta era bun majoratul, care îi va da stăpînirea de sine să-i răspundă că se hotărîse deja, că se va mărita cu el, pentru că avea dreptul să o facă. Nu le cere decît binecuvîntarea, nimic altceva. Iar dacă nu i-o vor da, ea tot se va mărita cu László. Știa că va fi o scenă înfiorătoare, dar nu avea de ales. „Și din ce veți trăi?" era întrebarea pe care cu siguranță i-o va pune tatăl ei zicându-i că el nu-i va da nici o zestre. Iar ea avea răspunsul la îndemînă: „Ne vom descurca și așa. László are cîteva moșii, iar eu voi vinde bijuteriile moștenite de la mama!" Era un argument care-și va face efectul, pentru că el se mîndrea mereu cu colierul de diamante și cu rubinele pe care i le făcuse cadou mamei ei, pe care, chiar dacă le păstra în propria sa trezorerie, era prea galant ca să le țină pentru el. I-a și spus adeseori că acelea erau ale ei, numai și numai ale ei.

Klára rememora nopți la rînd argumentele. La capătul acestui șir de frămîntări concrete, înainte să se lase furată de vise, gîndurile îi zburau spre László. Îl vedea în fața ochilor, cu chipul lui uscățiv, cu sprîncenele unite, care-i făceau privirea atît de misterioasă, cu trupul său zvelt, cu degetele lui lungi, de pianist, apoi retrăia îmbrățișarea și sărutul acela prelung, din camera ei de la Simonvásár. Amintirile o tulburau, contopindu-se în vrajă. Își lăsa mîinile să-i alunece peste sîni, coborîndu-i pe coapse, arzînd de dorința să i le ofere ca ofrandă a iubirii sale. Simțea fiori de nerăbdare sub piele și rămînea nemișcată în patul ei imaculat, lăsîndu-se toropită de farmecul abandonării de sine... Ca apoi totul să se piardă în vis.

Dimineața se trezea îmbrățișînd perna, de parcă ar fi strîns la piept umerii lui.

III

Luna mai a început cu forfotă mare. Cursele de cai erau prilejul unui nou șir de baluri, iar viața politică era marcată de reunirea Parlamentului. Adunările generale se țineau lanț, mai cu seamă pe tema memoriului de răspuns la discursul regelui cu ocazia deschiderii sesiunii, de care opoziția, devenită majoritară, se folosea ca să denigreze regimul lui Tisza.

Atmosfera încinsă, belicoasă, vădit potrivnică Vienei, continua să întrețină încrederea ardentă a maselor, numai conducătorii politici începură să fie îngrijorați de criza guvernamentală prelungită, dar erau neputincioși în fața opiniei publice aținate de sloganurile patriotarde. Acei puțini lideri care încercau să aleagă o altă cale se loveau de oprobriul general, precum Polonyi, care în vacanța parlamentară declarase în presa vieneză că revendicările militare maghiare erau fără prea mare însemnătate. Se vorbea chiar de excluderea lui din partid, fără să fi îndrăznit cineva să o facă. Existau tensiuni și în rîndurile pașoptiștilor, ale unioniștilor și printre grupurile mai mici care se spionau reciproc, acuzîndu-se de trădare. Aceasta era atmosfera care-l întîmpină pe Bálint Abády cînd reveni în capitală.

Era zilnic prezent pe băncile Parlamentului. Pe ordinea de zi era problema memoriului. În primele două zile ascultă vorbăria goală, acuzațiile pline de ură și de șovinism cu care se împroșcau între ei vorbitorii și, sub influența lor, le dădea dreptate, în sinea lui, atît mult hulitului Tisza, cît și bătrînului rege, simțind că, pe cît de instinctiv se situase de partea opoziției cînd îl ascultase pe Slawata vorbind despre planurile secrete ale Vienei, tot atît de hotărît se alătura opiniilor contrare, auzindu-i pe cei de acum.

Discursurile erau mediocre și în forma lor. Singurul care a ieșit în evidență a fost Zsigmond Boros, avocatul de la Tîrgu Mureș. El a prezentat proiectul memoriului. A avut un discurs închegat, calm, moderat, cu argumente coerente, în fraze bine ticluite, aproape cu

valențe literare, pe care le perora cu vocea lui de stentor, subliniată de la înălțimea tribunei de prezența lui impunătoare, îngrijită, cu fruntea înaltă, cu gesturi puține și bine controlate. Dar bineînțeles că poziția lui era de o maximă intransigență. El cerea o zonă vamală de sine stătătoare, o bancă independentă, comenzi militare în limba maghiară, adică toate revendicările din timpul campaniei electorale, așa că avu un succes imens. În pauză, cînd coborî de la tribună, îl felicitară pînă și unii din tabăra lui Tisza.

Imaginea Parlamentului era neschimbată. Față de cea din prima sesiune, de iarna trecută, doar atmosfera era alta. Tabăra opoziției victorioase nu mai avea aceeași elocvență îngîmfată, zeflemitoare și vechea siguranță de sine. Deveniseră mai arțăgoși și mai tăioși. Erau divizați în tot felul de grupări. Barra și cu Ugron erau acum mai împătimiți ca niciodată – ei erau cei mai aprigi. Adepții lui Kossuth Ferenc se străduiau să se afișeze în postura calmă a unor adevărați oameni de stat. Cei din jurul lui Gyula Justh, președintele proaspăt ales, îi priveau cu un radicalism suspicios atît pe cei din garda lui Kossuth, cît și pe cei din aripa lui Apponyi, pe care-i considerau niște falși revoluționari, chiar dacă și printre aceștia se mai găsea cîte unul care se străduia să-i eclipseze prin intervențiile lui suculente pînă și pe cei mai înverșunați extremiști de stînga.

Susținătorii lui Apponyi, cei din fostul Partid Național, ocupau pînă la jumătate semicercul, unde, în primele rînduri, se învecinau cu cei din Partidul Constituțional, condus de Andrássy, distinși și eleganți cu toții. Printre ei era și Wuelffenstein. Purta un costum în carouri, care-i orbea pe toți cei din jurul lui. Dar el era sobru, cum i se cade unui legiuitor. În spate, în băncile de sus, stăteau oamenii lui Dezső Bánffy și cîțiva apatrizi. Acolo era și locul lui Abády, aproape de stîlpul balconului. Era un loc excelent, de unde vedea și auzea totul, numai potrivit pentru firea lui excesiv de critică, ce îl făcea să se țină departe de ceilalți. Dincolo de el erau membrii Partidului Liberal al lui Tisza, încă destul de numeroși, chiar dacă nu mai erau la putere, iar în dosul lor stăteau cei patruzeci de croați. Erau delegați aleși pe sprînceană, trimiși acolo de Parlamentul de la Zagreb – luau toate deciziile de comun acord și vorbeau între ei doar în croată. Nu participau la dezbateri, folosindu-se doar de declarații, și erau prezenți numai la discutarea problemelor de interes comun, cum era cea a memoriului.

În fața lor, înconjurați de liberali, reprezentanții celorlalte naționalități formau o insulă aparte. Erau unsprezece cu toții. Alături de Tiberiu Mihalyi, președintele clubului naționalităților, cu uriașa lui barbă neagră, erau Maniu, Aurel Vlad, Alexandru Vaida-Voevod, cei care aveau să joace un rol politic important, precum și bătrînul Aurel Timișan, cu mustața lui albă, stufoasă, în dosul căreia afișa mereu un surîs șugubăț. „E leit papa Milóth" își spuse Bálint cînd dădu cu ochii de el.

În fața lor, pînă la intrarea din dreapta, erau înșirați membrii fostului partid de guvernămînt. Tăcuți, apatici. Erau prezenți și ei cu toții. Doar locul bătrînului Keglevich, ucis în duel, rămăsese liber. Cel de la capătul primului rînd. Statura lui impunătoare lipsea din tabloul general. Locurile dinaintea primului rînd de bănci erau ocupate de cîțiva miniștri. Tisza era în fotoliul rezervat prim-ministrului. Stătea nemișcat, doar arareori se apleca deasupra pupitrului ca să-și noteze ceva. Discursurile și interpelările zgomotoase erau în toi, iar cînd Ferenc Nagy, oratorul oficial al partidului Liberal își prezentă amendamentele, se iscă un vacarm de nedescris.

Primele două zile au fost lipsite de interes. Doar cea de a treia a devenit mai pasionantă. Atunci a luat cuvîntul Tiberiu Mihályi. Era primul discurs al celor din rîndurile naționalităților după ieșirea din pasivitate. Se ridică din mijlocul celor din grupul său, care se strînseseră în jurul lui de parcă ar fi vrut să-l ocrotească. Vorbea concis, într-o maghiară impecabilă. Nu era de acord cu propunerile majorității și venea cu inițiative noi, prin care cerea revizuirea legii electorale, o nouă organizare administrativă a țării și aplicarea legii naționalităților, pe care ei nu o acceptaseră pînă atunci. Dar nu aminti cu nici un cuvînt despre autonomia Transilvaniei, care era unul dintre punctele cruciale ale programului de la Sibiu. Era o alocuțiune cumpătată. Cînd declară că și ei făceau parte din națiunea politică maghiară, sala izbucni în aplauze. El propunea un serviciu militar de doi ani, iar în privința zonei vamale libere se arătă foarte moderat. Discursul lui trecu aproape neobservat. Majoritatea deputaților aștepta pe culoare ca Mihályi să-și termine pledoaria, pentru că după el urma discursul lui Tisza, care se știa că va stîrni răzmerița cea mare și care-i făcu pe toți să dea buzna în sală. Era și firesc să se întîmple așa, doar împotriva lui aveau de luptat, pe el erau obligați să-l înfrunte cu toții, pînă la ultima

suflare, pînă la ultimul strop de sînge – cuvinte care se repetau aproape în toate cuvîntările! El era adevăratul adversar, pe el voiau să-l nimicească, să-l distrugă, chiar dacă era deja în minoritate și abdicase încă din ianuarie.

Cînd apăru la tribună, se iscă o hărmălaie de nedescris. Ferenc Kossuth se întoarse să-și potolească adepții. Îi somă pe colegii lui să dea dovadă de o decență europeană, demnă de un partid aflat la putere. Dar vacarmul se potoli cu greu. În cele din urmă Tisza începu să vorbească.

– În calitatea mea de prim-ministru demisionar, nu am dreptul să influențez dezbaterile Parlamentului...

– Așa e! Cară-te! Afară! – se striga din toate părțile.

Iar el era de neclintit. Statura lui uscățivă, cu umerii lați, se creiona cu fermitate pe fundalul vișiniu al fotoliului. Își ținea o mînă la spate, ca un spadasin, iar cu cealaltă sublinia prin mișcări sacadate, uneori cu arătătorul întins, cîte o afirmație. Chiar dacă era susținut de un partid considerabil de numeros, părea singur împotriva tuturor. Pur și simplu singur. Își cîntărea bine vorbele și era foarte riguros. Discursul ar fi părut chiar searbăd, dacă nu s-ar fi simțit în cuvintele lui forța convingerilor, care le dădeau viață. Nu se referi la toate punctele memoriului – asta o făcuse, în numele lui, purtătorul de cuvînt al partidului – ci doar la zona vamală liberă. Se mărgini la subiecte economice: exporturile agricole, prețul de pe piața internațională și în cadrul uniunii vamale al grîului, al făinii și al cărnii de vită. La rolul uriaș al piețelor din provinciile austriece pentru interesele maghiare. „Vrea să atîțe țărănimea împotriva noastră!" se auzea din sală, iar el își continua lunga pledoarie, plină de date concrete, de explicații bine argumentate. Vorbi mai bine de o oră, cu glasul său ferm, cumpătat, dar mereu înțepător, fără să se sinchisească de numeroasele intervenții. Cînd reveni în fotoliul său, sala se umplu de strigăte. Un deputat cu fața buhăită urlă la el:

– E inadmisibil ca un fost prim-ministru să fie atît de obraznic!

Asta era prea mult chiar și pentru Justh, care, ca președinte al Camerei, îl sancționă verbal pe preopinent, fără prea mult succes. Săriră în sprijinul lui și vreo trei-patru pașoptiști: „Sîntem de acord cu el! Da, și noi, și noi!" Era o hărmălaie atît de mare încît președintele suspendă ședința.

Dădura buzna cu toții pe culoare. Tisza împreună cu acoliții săi părăsiseră de îndată clădirea, așa că reprezentanții coaliției guvernamentale se răspîndiră prin toate ungherele sălii, adunîndu-se în grupuri mai mici sau mai mari, în funcție de prestanța liderului pe care-l urmau, sorbindu-i cuvintele, încercînd să prindă cîte o frază, o idee numai bună de repetat prin cafenele, prin reuniunile de partid sau de propagat ca propriile lor scorneli, ceea ce era mai mult decît folositor pentru a le spori prestanța în ochii alegătorilor neinițiați.

Nimeni nu comentă discursul lui Mihályi, dar cel al lui Tisza era pe buzele tuturor. Era o indignare generală. „Este o instigare împotriva intereselor naționale! Îi aține pe austrieci împotriva noastră!" Îi revoltă și poziția croaților, care votaseră împotriva amendamentului lor – era o decepție, pentru că presa lor anunțase cu mai multe zile înainte că ei îi vor sprijini cu siguranță. „E ceva necurat aici, s-a întîmplat ceva în ultima clipă!" își spuneau unii altora, deoarece, în naivitatea lor politică, nici nu puteau concepe ca cineva să nu le țină partea, iar dacă totuși se mai nimerea cîte unul, acela nu o putea face decît din răutate, din rea-credință. Nici nu le trecea prin minte că popoarele erau călăuzite de propriile lor interese și că înțelegerea, asumarea și armonizarea acestora conferea liniștea și forța oricărei guvernări. Ei nu vedeau decît dovezi de dușmănie în toate pozițiile care le erau contrare. Atunci se înfiripă printre ei acel curent care, odată ajunși la putere, va dizolva partidul croat de guvernămînt, opera lungii domnii Khuen-Héderváry, permițînd coaliției sîrbești să preia frîiele țării, cu binecuvîntarea mioapă a conducătorilor maghiari.

Dr. Zsigmond Boros rezumă în modul cel mai plastic atmosfera creată sub influența evenimentelor din ultima vreme:

– Trebuie să recunoaștem – le explică el colegilor adunați să-l asculte – că inițiativa noastră, împotriva căreia s-au coalizat Tisza, croații și minoritățile naționale, nu are nici o șansă de a fi privită cu ochi buni și cu imparțialitate de către rege! Asta este problema. Nimic mai mult. Ei au stricat totul. Altminteri, regele ar fi cedat... sînt sigur! Ar fi acceptat comenzile în limba maghiară, pentru că regele ține mult la creșterea efectivului militar. Asta este mania lui. Dar din cauza lor s-a dus totul de rîpă.

Bálint îl ascultă o vreme, apoi se îndepărtă abătut. Atunci îi observă într-unul dintre ungherele întunecate ale așa-zisei săli de recepție pe deputații români și, printre ei, pe Aurel Timișan. Se apropie de el să-l salute. Avocatul avea aceeași politețe ironică pe care i-o remarcase și data trecută, în tren, iar ceilalți, cărora li se prezentase, îl primiră cu o răceală destul de ceremonioasă. Bálint simțea că îl măsurau din priviri suspicioși. Dar el, revenind la discursul lui Tisza, aduse în discuție subiectele economice referitoare la Ardeal, crezînd că, fiind de interes comun, era un domeniu asupra căruia puteau să cadă de acord. Dar nu primi decît cîteva răspunsuri politicoase, lipsite de conținut. Discută cam un sfert de oră cu ei, cînd se auzi soneria care anunța sfîrșitul pauzei.

Îndreptîndu-se spre locul lui, trecu pe lîngă Wuelffenstein:

– De ce stai de vorbă cu valahii ăia? Așa ceva nu se face! Cînd îi văd, simt cum îmi fierbe sîngele unguresc în vene!

Bálint își simțea tîmplele zvîcnind:

– Eu fac ce cred de cuviință. Ai ceva împotrivă?

– Vai de mine! Nici pomeneală! Eu mă referam doar la mine... – îi răspunse Frédy, grăbindu-se să se așeze în bancă, cu haina lui în carouri revărsîndu-se peste postavul roșu al pupitrului care despărțea șirurile de scaune.

*

După toate acestea, în discuțiile de la cazinou și din cadrul celorlalte reuniuni a fost reluată, în diferite variante, doar disertația doctă a lui Zsigmond Boros. Nu se vorbea despre nimic altceva. Evenimentele din străinătate, revoluția din Rusia, situația din Creta, din ce în ce mai complicată, vizita împăratului Wilhelm în Maroc, nici măcar programul marinei militare germane, proaspăt publicat în acele zile, nu interesau pe nimeni. Au trecut neobservate chiar și unele semnale venite mai de aproape, precum discursul de la Salzburg al unui deputat austriac, care îi lua la rost pe germanii din Ungaria sau cărțulia anonimă, proaspăt publicată la Viena, în care era prezentată cu cifre exacte situația militară precară a monarhiei față de forța uriașă a celorlalte state. Nu se discuta decît despre minunatul discurs al lui Apponyi sau despre șansele propunerii lui Dezső Bánffy, ca în loc de comenzi în limba maghiară să se ceară traducerea întregului vocabular militar.

IV

Politica nu îi preocupa decît pe foarte puțini membri din înalta societate de la Budapesta. Erau lucruri mult mai importante pe lume.

De pildă, concursurile hipice de primăvară, care erau la fel de interesante și de palpitante ca partidele de vînătoare de la începutul toamnei. Așa cum, la convocarea sesiunilor Camerei, a reuniunilor de partid sau a alegerilor de la cazinou se ținea întotdeauna cont de vînătorile de prepelițe din septembrie, de boncănitul cerbilor, de vînătorile de fazani de la începutul iernii, primăvara, pentru stabilirea datelor de ședințe se ținea cont de programul curselor. Iar după concursurile hipice de la Budapesta, urma sezonul de derbi vienez, pe care mulți nu voiau să-l piardă, fiind într-un sezon mort pentru acțiuni de mai mare anvergură.

La început de mai, viața mondenă budapestană era în toi, culminînd cu „Premiul regal", la care participau și cîteva herghelii vieneze, însoțite de o mulțime din tinerii familiilor de vază ale capitalei imperiale. Printre care își făcu apariția și Montorió. Toată lumea se pregătea pentru serata de la *Park-Club*, locul unde, primăvara, în afară de balurile private, aveau loc toate petrecerile.

Montorió se întîlni cu familia Kollonich la hipodrom, unde o invitase pe Klára la cotilion. Glasul lui avea o fermitate pe care fata o sesiză de îndată.

Într-adevăr, Principe venise la Budapesta hotărît să dea cărțile pe față. Să lămurească totul, odată pentru totdeauna. El voia să se căsătorească. Mama lui era de partea domnișoarei Kollonich. Îi plăcea și lui de Klára, i se părea potrivită, s-ar fi ales cu o zestre considerabilă, dar lucrurile tărăgănau deja de prea multă vreme, iar dacă – cine știe – fata nu ar fi de acord, el n-avea decît să-și caute alta, fiindcă partide bune erau la tot pasul prin lume. Așa că era pregătit să clarifice situația încă din prima seară. Avea toate motivele să fie încrezător, fiindcă din scrisorile prințesei Ágnes, pe care i le arătase mama lui – „Ce băiat chipeș, gentil și seducător" – reieșea că nu avea decît să-și declare intențiile și va ieși învingător.

László venise și el la curse. Cînd o văzu pe Klára plimbîndu-se împreună cu alte fete prin dreptul padocurilor, li se alătură și el, ca să admire armăsarii care așteptau să fie înșeuați. Se sprijiniră de

balustrada albă, unul alături de celălalt. Klára se prefăcea că studiază programul curselor, dar László simțea că fata avea ceva de spus și nu era adîncită în listele concurenților decît ca să le distragă atenția fetelor din jurul ei. Așa că, de îndată ce se iscă între ele o dispută despre identitatea unuia dintre concurenți, ea se grăbi să-i șoptească:

– În seara asta Montorió va fi alături de mine la cină. Așează-te neapărat în dreapta mea și, cînd începe ceardașul, invită-mă imediat la dans. E foarte important. Cred că vrea ceva de la mine... – apoi se amestecă și ea în disputa celor din jur, după care se întoarseră cu toții în tribună.

Cina începu în jurul orei unu, în saloanele de la parterul *Park-Club*-ului. Era o noapte călduroasă și toate ușile care dădeau spre grădină erau larg deschise.

Klára ocupă o masă mai mică, departe de muzicanți, alături de alte trei perechi cu care obișnuia să iasă în lume, așa că, împreună cu László, nu erau decît nouă. Din cauza lui Montorió vorbeau în germană și în engleză, dar discuția era foarte aprinsă, Klára dădea tonul. Părea foarte bine dispusă, de-a dreptul poznașă. László nu o mai văzuse niciodată atît de cochetă, de atrăgătoare, chiar dacă totul nu era decît o farsă din partea ei, încercînd să pară cît mai volubilă și ducînd discuția spre teme banale, ca să nu-i dea lui Montorió ocazia să o tragă deoparte. Instinctul ei de femeie o făcea să se teamă că în seara aceea Principe îi va cere mîna, ceea ce ar fi pus-o într-o situație delicată. Despre care ar fi fost nevoită să dea socoteală. Nu! Asta nu trebuia să se întîmple! Începu să o tachineze pe Magda, care stătea în fața ei și mai cu seamă pe Imre Wárday, partenerul acesteia, și nu contenea să vorbească, cu ochii sclipitori și zîmbind întruna. Muzica abia răzbătea pînă la ei, așa că o ținură în felul acesta tot timpul cinei. Cei de la masă se distrau de minune. Wárday era încîntat de atenția pe care i-o arăta Klára, doar Montorió era mai tăcut.

Cînd începu ceardașul, László făcu cîțiva pași către primaș, ordonîndu-le muzicanților să urce pe scenă. Se ridicară cu toții, iar Klárá își aranja mănușile.

– *Wollen wir nicht ein bischen in den Garden*? (Nu ar fi mai bine să ieșim un pic în grădină?) – o întrebă aproape în șoaptă Montorió, cotinuînd degajat: *Es ist so schwüll hier* (E înăbușitor aici.)

– *Ich finde nicht*! (Nu simt!) – îi răspunse Klára, clătinînd din cap.

– *Nur ein Moment. Ich möchte Sie etwas wichtiges fragen.* (Doar pentru o clipă. Aș vrea să vă pun o întrebare importantă.)

Se îngroșa gluma.

Ochii fetei, albaștri ca marea, se întunecară. Rămase o clipă în cumpănă, privindu-l pe bărbat drept în față. Nu în ochi, ci la mustăcioara lui discretă, iar în clipa aceea se simțea îmbufnată, fiindcă individul acela găsise totuși prilejul să o asedieze.

– *Es wäre zwecklos...* (Cred că ar fi de prisos) – îi răspunse ea în șoaptă, dar apăsat.

– *So?* (Chiar așa?) – spuse Montorió și repetă din ce în ce mai bățos: *So, so...*

– *So... Vollkommen.* (Da... Absolut de prisos.)

În clipa aceea se întoarse și László. Klára îl apucă de braț și se îndepărtară grăbiți, străbătînd aproape în goană salonul, ca să se lase legănați de unduirea lentă a muzicii care se revărsa de pe scenă.

Montorió era în picioare – în cîteva clipe dispărură cu toții, lăsîndu-l de unul singur. Își netezi chelia elegantă și își aprinse ceremonios o țigară. Porni agale către holul întunecat, strecurîndu-se prin mulțimea ospătarilor care adunau de pe mese, dînd pe furiș de dușcă resturile de șampanie de prin pahare.

În holul oval era o mulțime de doamne mai trecute, care se pregăteau și ele să urce la etaj. Printre ele era și prințesa Ágnes. Se apropie de Montorió cu un zîmbet plin de speranțe pe buze.

– Ce bine că vă văd, tocmai vă căutam. Ați fi dispus să luați mîine prînzul la noi? Va fi un supeu discret, în familie... doar între noi...

Tînărul îi răspunse cu răceală:

– Vă mulțumesc, dar din păcate nu pot să vin. Mă întorc la Viena cu acceleratul de dimineață.

Îi aruncă o privire întunecată. Oare de ce l-o fi amăgit femeia aceea cu scrisorile ei? – își spuse el în gînd. Ea era singura vinovată pentru rușinea pe care a îndurat-o.

Se înclină rigid și se îndepărtă. Dar nu o luă către scări, ci ieși din clădire. Fracul lui negru dispăru în întuneric.

*

În zori, pe la trei dimineața, trăsura familiei Kollonich trase pe esplanada din fața intrării de la *Park-Club*. Caleașca impunătoare

se balansa elegant pe arcurile sale masive. Era un *équipage* – fiindcă un asemenea atelaj nu s-ar cuveni să fie denumit altminteri decît prin această expresie franțuzească – cum nu mai găseai decît vreo două-trei în toată Budapesta. În hamuri se opinteau doi murgi spătoși și strălucitor de curați. Se priponiseră cu picioarele dindărăt îndreptate, cum fuseseră dresați cu migală, aidoma bidiviului lui Mathias, din statuia ecvestră a lui Fadrusz. Ar fi rămas nemișcați o veșnicie, fără să li se clintească nici cozile rotunjite ca mingea. Erau prinși în harnașamentul de noapte, cu toate chingile negre, doar cu blazonul familiei strălucindu-le pe obraze, și nu în cel aurit cu care erau scoși la promenadă, pe corsoul Stefánia sau în vizitele prin oraș. Hățurile erau în mîinile unui vizitiu mătăhălos – cum îi șade bine unui vizitiu care se respectă – alături de care contrasta pe capră un lacheu slăbănog și pipernicit, echipați și ei de noapte, în pelerine cenușii, încheiate la un singur șir de nasturi negri, din os, cu pantaloni albi, bufanți și cu „Kappenstibli", niște jambiere trandafirii, răsfrînte peste carîmbi, cu jobene din pîslă, de ploaie, nu în acele livrele albastru deschis, cu blazoane pe fiecare nasture și cu țilindre lucioase, pe care le purtau în timpul zilei.

Pe vremea aceea, în oraș, se circula deja mai mult cu automobilul, dar prințesa Kollonich nu voia să renunțe la caii ei de trăsură, nici la atelajele lor strălucitoare, acele unicate, modelate pînă la perfecțiune, cu multă trudă și după gustul ei rafinat. O mașină frumoasă putea să aibă oricine care avea bani, dar un *équipage* perfect era o chestiune de gust, de pricepere și de tradiție. Și, la urma urmei, nu se grăbea nicăieri, nu avea nici un motiv să o facă.

Micul lacheu sări de pe capră ca să alerge către intrare. În fața ușii făcu o plecăciune, în tăcere. Prințesa Ágnes și cu Klára ieșiră strîngîndu-și pe umeri pelerinele. Băiatul preluă de la unul din servitori florile Klárei, le apucă la subsuoară, apoi se grăbi să ajungă înaintea lor la trăsură, să le deschidă portiera și să desprindă scărița care se coborî în două trepte. Femeile urcară, lacheul plie scărița la locul ei, închise portiera și atelajul porni fără nici un zgomot.

Nu se auzea decît tropotul cailor. Era singurul zgomot care tulbura liniștea nopții. Înaintau încet, agale, fiindcă armăsarii aceia nu-și întindeau picioarele din față, ci mergeau în pași mărunți, egali, cum le stătea bine unor carosieri adevărați.

Trăsura se îndrepta domol spre oraș.

Prințesa Ágnes și cu Klára stăteau ghemuite în capitonajul de mătase, fără să scoată o vorbă.

Doamna Kollonich nu putea să scape de îngrijorarea care a cuprins-o cînd Montorió o părăsise atît de glacial.

Ce s-o fi întîmplat? Era ceva necurat la mijloc! Știa că a dansat cotilionul cu Klára, așadar au și cinat împreună. Deci totul s-a întîmplat în timpul cinei! Poate că i-a cerut mîna, iar fata l-a refuzat! Da, mai mult ca sigur că așa a fost, altminteri acele străfulgerări furioase din ochii bărbatului nu ar fi avut nici o explicație. „Ce prostie! Fata asta nu are minte! Să dai cu piciorul la o partidă ca asta! La un bărbat care are tot ce-i trebuie: e chipeș, bogat, sănătos și distins! Și de ce? Pentru cine? Pentru László? O nulitate!" Nu mai avea nici o îndoială. Remarcase încă din timpul carnavalului că nu scăpau nici o ocazie să fie mereu împreună, prin tot felul de șiretlicuri copilărești, crezînd că lumea nu-și dă seama.

După plecarea lui Montorió, urcase în sala de bal, unde îi găsi în toiul ceardașului. Iar Klára radia de fericire.

Se așezase lîngă perete, cu ochii la dansatori. Era nevoită să zîmbească, discutînd prietenos cu mămicile și cu domnii mai în vîrstă care roiau în jurul ei, ca să nu i se citească nimic pe față. Nu-i observase tulburarea nici sora ei, Élise, care stătea calmă, plină de bunătate, alături de ea. Nu, nu voia să bănuiască nimic, fiindcă tot nu ar fi înțeles-o. Élise făcuse o partidă mai bună ca ea, iar pe deasupra din dragoste, așa că era fericită. Soțul ei, Szent-Györgyi, era cu totul diferit față de Kollonich, „bunul Louis", cum îl numea cam în zeflemea prințesa Ágnes pe soțul ei. Cumnatul ei avea o prestanță seniorială, conștiința arogantă a propriei sale demnități, de care se temea toată lumea, iar datorită înaltei sale poziții sociale, soția lui fusese primită de îndată în societatea selectă, în timp ce ea, prințesa Ágnes, a fost nevoită să lupte de una singură ca să fie acceptată în lumea bună. Louis nu o ajutase cu nimic. Totul era rodul muncii sale încrîncenate. Iar acum fata aceasta își făcea de cap. Se simțea năpădită de furie. Făcea eforturi să-și păstreze calmul regal pe care îl afișa întotdeauna.

Rînd pe rînd, rememora tot mai multe amănunte care nu făceau decît să-i sporească mînia. Klárá își prinsese din nou la piept o garoafă galbenă. Florile preferate ale lui László. Pe care le purta

mereu și din care erau buchetele lui speciale. Din care scosese una și Klára. Ce neghiobie!

Apoi își aminti de scrisorile pe care i le trimisese mamei lui Montorió, în care îl lăuda pe Pincipe în numele tuturor, lăsînd-o să înțeleagă prin „noi toți" întreaga familie sau mai cu seamă pe Klára. Da, formularea ei fusese destul de ambiguă. Dar nici Montorió nu ar fi trebuit să se comporte ca un bădăran! Abia sosise de dimineață, pentru ca seara, hodoronc-tronc, să-i și ceară mîna. Pe nepusă masă, fără să-i facă curte, fără să-și pregătească terenul. Mai bine ar fi întrebat-o pe ea, să-i fi cerut ei sfatul. Ce măgar! Dar acum pocinogul era gata făcut, iar Montorió probabil că dădea vina pe ea, crezînd că l-a dus de nas. Din partea unui prostănac ca el putea să se aștepte la orice!

Ca să nu mai vorbim de celelalte consecințe! Mîine se va întoarce la mama lui și îi va povesti totul, în varianta sa și, drept urmare, cînd se vor duce din nou la Viena, ea își va ține iarăși nasul pe sus, ca pe vremuri, cînd de pe culmile „Olympului", ca descendentă a neamului Bourbon-Modena, abia dacă le răspundea la salut. Asta o durea cel mai tare.

Cu atît mai mult cu cît știa că era un dram de adevăr în imputarea că îi amăgise, așa că cei din familia Montorió aveau tot dreptul să se simtă ofensați. Chiar dacă ea nu a vrut decît binele și credea că va reuși. Poate nu chiar cu una, cu două, dar tot ar fi avut sorți de izbîndă dacă nătăflețul acela nu ar fi fost atît de neajutorat. „*Wie ein Kanonier*" – își spuse ea în sinea ei. Nu-și dădea seama nici ea de ce credea că tunarii ar fi niște stîngaci repeziți, dar era prima comparație care-i venise în minte. „Și-a făcut-o cu mîna lui! Numai el e de vină! Doar el!"

După ceardaș urmase valsul. László și cu Klára dansau înlănțuiți prin fața ei. Fata se abandonase cu totul în brațele lui și erau amîndoi cu ochii abia mijiți, ca niște somnambuli... Era ceva revoltător!

Prințesa Ágnes așteptase prima pauză ca să-i facă fiicei sale vitrege semn.

– Hai să plecăm acasă, draga mea. Mă simt foarte obosită în seara asta.

Draga mea? Klára știa ce o așteaptă. Așa îi spunea doamna Kollonich de cîte ori era supărată pe ea. Oare aflase deja că l-a lăsat pe Montorió cu buzele umflate?

– Bineînțeles. Să mergem – s-a grăbit ea să-i răspundă, știind că are ceva pe conștiință.

Au coborît scările și s-au urcat în trăsură, fără să scoată o vorbă.

Iar acum, în tropotul monoton al copitelor pe caldarîm, prințesa se simți copleșită de nenumăratele amănunte care o înfuriaseră în ultima vreme. Își vedea zădărnicite toate eforturile, atențiile și întreaga ei osteneală de pînă atunci. Fusese la un pas să fie acceptați, ea și familia ei, pe picior de egalitate de cele mai alese familii din orașul imperial, să fie primiți în cele mai exclusiviste saloane vieneze. Odată ce căsătoria Klárei s-ar fi împlinit, ei ar fi fost ca acasă în uriașul palat Montorió, pe culmile Olimpului, uzînd de dreptul de netăgăduit al învingătorilor! Klárá ar fi fost fericită, alături de un bărbat atît de chipeș și de distins, iar fiii ei ar fi avut un viitor strălucit în față. Iluziile i se spulberaseră și era răvășită.

Fîșîitul surd al trăsurii se pierdea în trapul cailor.

Amintirile ei zburară spre începutul carierei sale, cînd ele două, Ágnes și cu Élise, fetele Gyerőffy, s-au mutat la Budapesta. Tatăl lor, Tamás Gyerőffy, fusese ales deputat, ca membru al partidului conservator catolic al lui Sennyey, un partid de elită, cu membri distinși, printre care și Albert Apponyi. Tot atunci le scosese și mama lor în lume. Erau frumoase, bine educate, dansau minunat, știau chiar și englezește, ceea ce pe vremea respectivă era o raritate, totuși nu le-a fost ușor. În Ardeal s-ar fi aflat în centrul atenției, dar aici erau privite ca niște străine, ca niște venetice, nu le băga nimeni în seamă. Mămicile și fetele din capitală le vorbeau cu condescendență, dacă se sinchiseau să le adreseze din cînd în cînd cîte o vorbă. Primele baluri le-au adus o sumedenie de umilințe. Apoi a venit prima cotitură din soarta ei: l-a cunoscut la Balatonfüred pe Kollonich. Nu la bal, fiindcă bărbatul era încă în doliu, după prima lui soție, decedată, ci la regata organizată pe lac. Bunul Louis și-a pierdut de îndată mințile după ea și, după numai patru zile, uitînd de doliu, în ultima zi a regatei i-a cerut mîna. Iar ea a acceptat. Cum să fi refuzat o asemenea ofertă? Nu de parcă ar fi fost îndrăgostită de acel văduv rubicond, cu fața lui de pechinez, dar perspectiva de a deveni prințesa Kollonich, ca să se poată răzbuna pe toate acele fandosite budapestane, care pînă atunci îi vorbiseră doar peste umăr, să devină prima doamnă printre toți cei care o disprețuiseră, să se mute în acel castel în care invitațiile

erau o onoare, să fie în centrul celor mai înalte cercuri din Ungaria, o fascinase. Credea că totul se va întîmpla ca prin farmec. Ei bine, minunea s-a lăsat așteptată.

La început, chiar dacă era deja prințesă Kollonich, doamnele din partea locului au continuat să fie distante față de ea. Făceau tot felul de remarci maliționse legate de originea ei transilvană: „Pe acolo sînt urși?", „Trăiesc și oameni în zona aceea?" „Chiar așa?" Se prefăceau că au dificultăți să-i rostească vechiul ei nume unguresc, „*Was ist das für ein Name?*" (Ce nume mai e și acesta?) Erau insuportabile! Poate că își avea și ea partea ei de vină pentru că o acceptaseră atît de greu. Nu i-a fost ușor să treacă peste sentimentul de inferioritate. Se simțea o străină de rang mărunt. Avea o atitudine semeață, plină de sine, dar în sufletul ei ezita, era plină de umilință și se bucura nespus de mult la fiecare gest de bunăvoință. Poate că de aceea a durat atît de mult totul. I-au trebuit aproape zece ani de strădanii ca să fie acceptată în acele cercuri. Și, poate pentru că se simțea pe nedrept disprețuită, în toți acești ani, singura ei năzuință, singurul țel al luptei sale neînduplecate a fost să ajungă în fruntea piramidei. Și iată că în cele din urmă a reușit. Iar atunci și-a fixat un nou țel în viață: să ajungă la curte. Să se afirme și la Viena. Aceasta ar fi fost cea mai acerbă răzbunare pentru suferințele îndurate la Budapesta. Le-ar fi dat tuturor cu tifla dacă ar fi ajuns înaintea lor în cele mai selecte, mai ermetice și mai înalte cercuri ale monarhiei. Aceasta ar fi fost cea mai mare satisfacție a provincialei disprețuite de odinioară. Era năzuința ei supremă. A fost la un pas să o atingă. Iar pasul acesta ar fi fost partida cu Montorió.

Dar acum gata! Totul s-a sfîrșit! Și de ce? Pentru că netrebnicul acesta de Laci i-a sucit mințile Klárei! E un fățarnic care s-a gudurat pe lîngă ei. Nepotul acesta e un intrigant, da, un adevărat intrigant, care a abuzat de bunătatea ei maternă. Asta e recunoștința lui față de ea, care l-a ocrotit încă de mic, ca pe propriul ei vlăstar, nu ca femeia aceea depravată, care a fugit cu un aventurier, părăsindu-și băiatul de un an și jumătate!

Amintirile ei dureroase erau acompaniate de tropotul ritmic al cailor.

Își aminti de vechea tragedie din familia lor, cînd Júlia Ladossa, neisprăvita aceea, își luase lumea în cap, dispărînd cu poneii ei de la Corod, de dragul unui necunoscut, pentru ca după trei zile

soțul ei Mihály Gyerőffy, fratele prințesei Ágnes, să fie găsit mort în pădure. Se sinucisese cu pușca lui de vînătoare, simulînd un accident. „Măcar a făcut-o cu eleganță, doar era fratele meu!" – se gîndi ea. Dar Laci e de teapa ei. De la ea a moștenit și talentul muzical, fiindcă și stricata aceea își disimula firea haină prin tot felul de măgării artistice. E leit maică-sa. „Fiindcă și ea avea sprîncenele unite" – își spuse, fiind singurul amănunt pe care-l ținea minte, uitînd că László îi semăna mai bine decît proprii ei fii. Dar acum ea nu vedea dincolo de asta și simțea o ură nesfîrșită față de el. Iar deocamdată, nerecunoscătorul ăsta, căruia ea ar fi făcut orice ca să-i găsească o partidă ca lumea, cu o zestre cumsecade, să poată fi pe picioarele lui, avea tupeul să pună mîna pe Klára! Pe fetița ei!

Dar poate că încă nu era totul pierdut! S-ar putea să fie doar o toană trecătoare a Klárei. Lucrurile ar putea fi îndreptate. Dar dacă între ea și Montorió nu a fost decît o mică controversă? Ce-i drept, instinctul ei de femeie nu îi dădea ghes să creadă una ca asta, dar merita să încerce. Se hotărî ca în ziua următoare să o cheme pe Klára la ea, ca să afle adevărul.

Trăsura tocmai intra pe poarta palatului Kollonich.

Înainte ca ele să coboare, micul lacheu se repezi să adune mormanul de flori îngrămădite la picioarele lor. Din puzderia de buchete roșii și trandafirii, cel mai abitir străluceau garofițele galbene, buchetul lui Gyerőffy, din care își prinsese Klára una la piept, ca semn al încuviințării. Prințesa Ágnes se simți năpădită de furie. Noroc cu mulțimea de trepte din fața intrării, care îi dădură răgazul ca pînă sus să-și recapete cumpătul, ca să o sărute pe frunte și să-i ureze noapte bună, ca întotdeauna, și să se îndrepte spre apartamentul ei, fără să-și dea arama pe față și fără să pomenească nimic despre planurile ei pentru ziua următoare.

*

A doua zi, la prînz, intră în camera Klárei subreta ei personală, Ilus.

– Doamna prințesă vă așteaptă! – îi spuse ea timid și se retrase din fața ușii ca să-i facă loc stăpînei sale să treacă.

Klára porni înfrigurată. Urma momentul adevărului – era certitudinea care îi copleșea sufletul. Nu a avut stare toată noaptea, s-a perpelit frămîntîndu-se ce le va spune, cum va reacționa ea, care ar fi argumentele cele mai potrivite. Își reproșa că nu le spusese totul din

propria ei inițiativă, că așteptase să fie chemată. Iar acum era nevoită să-și apere interesul din postura de acuzată și nu în momentul cel mai prielnic, ales de ea, ci față în față numai cu mama ei vitregă. Va fi obligată să o înfrunte ca un copil prins asupra faptului. Va încerca să evite pe cît posibil subiectul, poate că totuși va reuși, iar dacă nu, fie ce-o fi – îi era deja totuna, va intra în luptă chiar și din poziția ingrată în care era. Știa că nu-i va fi ușor, dar nu mai avea de ales. Era hotărîtă să reziste pînă la capăt... Chiar dacă ar fi fost mai înțelept să aștepte pînă ce și tatăl ei va fi de față – cînd își va aprinde primul trabuc, acela ar fi momentul ideal.

Era tulburată, simțea un nod cît toate zilele în gît. Voia să-și adune gîndurile, înainte să dea ochii cu prințesa Ágnes. Se întoarse către cameristă, ca să cîștige timp.

–Spune-mi Ilus, de ce ești atît de tristă?

Își făcuseră adeseori confidențe, totuși abia acum, cînd era și ea la ananghie, își dăduse seama de asta. Tînăra cameristă o privi brusc pe Klára în față, ca apoi să-și plece ochii din nou.

– Nu, domnișoară, nu sînt tristă deloc – se apără fata, ca imediat să se contrazică singură: Dar lumea e plină de răutate – și tăcu speriată de ce spusese.

– Doar nu ești îndrăgostită? – o întrebă Klára, cuprinsă de o simpatie nețărmurită față de ea.

– Vai de mine! Cum să fiu îndrăgostită? Nici pomeneală de așa ceva! – îi răspunse Ilus roșind pînă în vîrful urechilor, cu și mai multă tristețe în ochi.

Klára își mîngîie camerista pe față. Era o ușurare pentru ea că-și găsise părtașul în aspirație, în suferință, în iubire. Această comuniune sufletească îi spori siguranța de sine. Ieși hotărîtă pe culoar, îndreptîndu-se către apartamentul prințesei.

Dormitorul de la Budapesta al doamnei Kollonich era identic cu cel din provincie, cu singura deosebire că acesta era de culoarea zmeurei iar celălalt galben. Dar și aici era o sofa lungă la picioarele patului, iar prințesa era așezată tot în mijlocul camerei, cu veșnica ei privire aspră.

– Ia loc, draga mea – îi spuse ea arătînd spre scaunul din fața ei –, vreau să te întreb ceva.

O lăsă pe fată să se așeze, mai așteptă puțin, apoi trecu direct la subiect:

– Ce s-a întîmplat aseară între tine și ducele Montorió?

– Nimic – îi răspunse Klára – nimic deosebit.

Doamna Kollonich își ridică sprîncenele, suspicioasă. Făcu ochii mici, așteptînd – știa că va primi răspunsul, fără să mai întrebe nimic.

Și într-adevăr, după ce rămase o clipă în cumpănă, Klára continuă:

– Doar atît că, după cină, m-a chemat să ieșim în grădină, iar eu l-am refuzat.

– Și...

Fata își frămînta mîinile:

– Asta a fost tot. Nimic mai mult decît atît – apoi mai adăugă: Am crezut că nu se cuvine...

Prințesa Ágnes ridică din umeri. I se ivi pe buze un zîmbet ironic, care îi dispăru de îndată.

– Doar de aceea nu ai vrut să ieși cu el? Într-adevăr? – îi spuse ea cu disprețul stîrnit de minciună.

– Da, de aceea și... pentru că nu am vrut.

– Ce nu ai vrut?

– Nimic, nu am vrut să ies cu el.

Urmă o pauză lungă. Femeia stătea stană de piatră, privirea îi era mai rigidă ca niciodată.

– Nu e frumos din partea ta, Klára, să-mi răspunzi cu atîta îndărătnicie. E nedemn față de mine și față de relația dintre noi două. La urma urmei, sînt mama ta. Chiar dacă nu cea naturală, dar am fost întotdeauna ca o mamă pentru tine.

Klára roși, cuvintele prințesei o tulburară. Era adevărat că prințesa a fost întotdeauna plină de afecțiune față de ea. Nici mama ei, pe care nu o văzuse niciodată, nu ar fi putut să-i poarte mai mult de grijă decît o făcuse ea.

Așa că nu se mai feri:

– De fapt, mi-a propus ca după cină să ieșim la plimbare. Am simțit că, dacă accept, o să-mi ceară mîna, iar eu l-aș fi încurajat să o facă. De aceea l-am refuzat.

– A făcut vreo aluzie?

Fata rămase o clipă pe gînduri. Să-i spună? Să nu-i spună? Da, pînă la urmă își luă inima-n dinți, fiindcă era o fire sinceră, care nu se încumeta să mintă:

– Da. Mi-a mărturisit că vrea să-mi pună o întrebare importantă. I-am răspuns că... ar fi de prisos. Da, absolut de prisos!

Recunoscuse adevărul. Nu mai era cale de întoarcere. O privi trufaș pe prințesă în față.

– I-ai spus tu asta? Ai îndrăznit să-i spui așa ceva? Ți-ai pierdut mințile? Să dai cu piciorul la o șansă ca asta! Dar de ce? De ce? De ce?

Prințesa avea degetele crispate, era gata să sară în picioare, însă reuși să se stăpînească și izbucni într-un rîs sarcastic:

– De ce! Întreb și eu degeaba, doar știu, cum știe de altfel toată lumea, că ești îndrăgostită de micuțul Laci! Din cauza lui ai făcut neghiobia asta, de dragul lui Laci! – și continuă să rîdă malițios.

Hohotele ei o făcură pe Klára să se ridice. Îi spuse îndîrjită, pe un ton potolit:

– Da, e adevărat. Ne iubim și m-am hotărît să mă mărit cu el. Să ne căsătorim, pentru că sîntem îndrăgostiți!

– Mi-am dat seama deja demult că ți-a sucit mințile. În timp ce el? Ha-ha-ha! El e amantul doamnei Berédy. Cîtă fățărnicie! Tocmai acum, în timp ce-ți face ție curte! Nu are nici măcar delicatețea să țină totul secret.

– Doamna Berédy?...

– Bineînțeles! În fiecare miercuri ia masa acolo, dar se mai duce și după-amiaza la ea. Știe deja tot orașul, numai tu nu, sărmana mea Klára!

Fata era de neclintit în fața prințesei.

– Nu! Nu! Nu! Nu e adevărat! Îl cunosc prea bine! Am aflat că a fost de cîteva ori acolo, dar pentru el asta nu are nici o importanță, fiindcă nu are pe nimeni – nu mă are decît pe mine. Mă iubește deja de ani de zile. Și sînt convinsă că nu mă înșeală. Nu e adevărat!

– Nici eu nu m-aș lua după gura lumii, dar știu din surse sigure ce vorbesc. Mi-a spus bătrînul Szelepcsényi. Iar el știe tot ce se întîmplă la Fanny. Doar este om de-al casei. Așa că sînt absolut sigură că nu m-a mințit.

– Nu! Nu! Nu poate fi adevărat! S-au coalizat cu toții împotriva lui László!

– Dar Szelepcsényi nu a spus-o cu răutate, ci ca o laudă!

– Nu! E doar o calomnie, nimic mai mult! Pe care au scornit-o numai ca să-l...

– Au scornit-o? Asta e prea de tot! – o întrerupse prințesa Ágnes, apoi se ridică și ea în picioare.

– Nu-ți permit să-mi vorbești pe tonul acesta. Acum vom merge la tatăl tău, ca să-i mărturisești și lui ce ai făcut. Poate că față de el vei fi mai cuviincioasă.

Ieși din cameră cu demnitatea unei corăbii de luptă. Iar Klára o urmă.

Kollonich era, desigur, în fumoar. Se foia prin cameră, cu mîinile la spate, cu trabucul stins între buze, privindu-și întruna ceasul. La ora aceea era rupt de foame și aștepta cu nerăbdare dejunul.

Cînd o văzu pe Ágnes intrînd împreună cu Klára, se răsti la ele:

– În fine! *Wird denn niemals serviert*?! (Nu ni se mai servește odată masa?) – le întrebă el în germană, cum o făcea de fiecare dată cînd era furios.

Dar soția lui nu-i răspunse imediat, ci se așeză într-unul din fotolii.

– *Lieber Louis* – îi spuse ea ceremonios. Klára vrea să-ți mărturisească ceva. Ieri i-a dat papucii lui Montorió, pe care tu l-ai ales pentru ea.

– *Was ist das für ein Blödsinn*? (Ce prostie mai e și asta?) – se răsti el la fiica lui.

Dar fata rămase impasibilă. Îl înfruntă cu un calm plin de demnitate. Îi spuse că nu-l iubea pe Montorió și nu se va mărita niciodată cu el. Doar era propria ei soartă în joc. Ea nu se va mărita decît din dragoste, altminteri ar fi nefericită. Nu ar putea să fie niciodată fericită. De aceea l-a refuzat.

– Bine! *Meinetwegen*! (Din partea mea...) Dar nu se mai pune masa odată? – le spuse el în loc de răspuns.

Însă prințesa Ágnes rămase nemișcată.

– Dar asta nu e totul! – spuse ea întorcîndu-se cu blîndețe către fată: Te rog să-i repeți, draga mea, și tatălui tău ce mi-ai spus mie. E de datoria ta s-o faci!

– *Aber was ist denn doch*? (Ei bine, ce mai e?) – le întrebă revoltat Kollonich, care începuse să se plimbe din nou prin încăpere.

Nu-i era ușor să-i vorbească, urmărindu-l cu privirea încoace și-ncolo, totuși Klára făcea eforturi să-și păstreze străpînirea de sine, simțind că o lasă puterile. Îi mărturisi că era îndrăgostită, iar dragostea ei era împărtășită și că va deveni soția celui pe care-l

iubește și astfel își va găsi fericirea în viață. Dar, înainte de toate, bineînțeles că le va cere binecuvîntarea. Dar ea va lua hotărîrea definitivă, doar era vorba de viața ei. De propria ei fericire. Erau tot felul de subterfugii, înainte să rostească numele lui László.

– Bine! *Und wer ist der glükliche Jüngling*? (Și cine e fericitul tînăr?) – o întrerupse Louis, postîndu-se în fața ei.

Klára îl privi drept în ochi:

– László Gyerőffy.

– *Wa-a-as*! *Der Laci*? *Dieser Kartenspieler*? *Nicht um die Welt*! (Cineee? Laci? Cartoforul acela? Pentru nimic în lume!) – izbucni Kollonich și începu de-a dreptul să alerge prin salon, nemaicontenind cu injuriile care-i veneau la gură:

– *So ein Lump, ein Niemand*! (O canalie, un nimeni.) Un cartofor de teapa lui în familia noastră? Să vină el să-mi ia fata? Fata mea? Ca s-o nenorocească, iar eu, Louis, să-i plătesc apoi nemernicului acela datoriile?

Blestemă așa o bună bucată de vreme, ca apoi să se oprească în fața Klárei, care plîngea ghemuită într-un fotoliu, cu fața ascunsă în poală.

– *Hat er die Impertinenz gehabt*? – îi strigă el în ureche. A îndrăznit să-ți ceară mîna? A avut el tupeul?

Klára scutură din cap.

– Nu, nu a făcut-o, dar așteaptă doar un semn din partea mea... pînă atunci nu ar avea curajul...

– Măcar atît! – îi răspunse Kollonich și continuă să măsoare în lung și-n lat salonul, bodogănind și pufnind din greu.

Fata plîngea în hohote, ceea ce-l făcu pe bunul Louis să se înmoaie. Se apropie de ea, apuncînd-o de umeri:

– Hai, gata, potolește-te! Nici nu aș avea ceva împotrivă dacă nu ar avea patima cărților, dar recunoaște și tu că asta e boala lui ... – apoi furia îl cuprinse din nou: *Werden wir denn niemals essen*? (Noi nu mai mîncăm odată?) – strigă el revoltat către soția lui.

Prințesa Ágnes apăsă butonul soneriei. Majordomul Szabó își făcu imediat apariția.

– Puneți imediat masa! – îi ordonă ea.

Servitorul se înclină respectuos:

– La ordinele dumneavoastră. Aperitivele sînt deja servite – și se făcu nevăzut.

– *Gott sei Dank*! (Slavă Domnului) – spuse satisfăcut bărbatul și porniră toți trei spre sufragerie.

Klára își șterse în grabă ochii înroșiți de plîns.

Din fericire, în ziua aceea nu aveau oaspeți, nu erau alături de ei decît Niki și cu Péter, care și-au dat seama din prima clipă că ceva nu era în regulă în jurul lor. Niki se uita pe furiș cînd la părinții lui, cînd la Klára, iar Péter, care era bun la suflet și ținea mult la sora lui, aduse vorba despre vînătoare. Dar tatăl lui îi luă vorba din gură. Le povesti a treia oară cum a împușcat el mai deunăzi, la Simonvásár, cerbul acela pe care-l ratase de nenumărate ori. Își recăpătă degrabă buna dispoziție, mai cu seamă datorită aspicurilor de șalău, cu bucățele de șuncă și de trufe, urmate de un „*tournedos à la Rossini*", care era febleța lui.

După dejun, Klára se întoarse în camera ei. Rămase o vreme nemișcată, copleșită de gînduri. Se spălă pe ochi și se simți mai liniștită. Încă nu era totul pierdut! Tatăl ei și-a vărsat năduful, iar dacă László ar renunța la cărți... dacă ar dovedi că nu mai joacă, de dragul ei... da, numai și numai de dragul ei... Asta ar fi un argument forte în ochii mamei sale vitrege, pentru că, după cum se zice, jocul de cărți e un năravș, iar el ar trebui să renunțe la el. Asta ar fi o dovadă de iubire. Dar o dovadă și față de acea îngrozitoare calomnie, cum că între László și doamna Berédy... Nici pomeneală! Așa că totul va fi bine, bine, bine! Asta va fi dovada iubirii lui. Se așeză înfrigurată la masa ei de scris și începu să ticluiască, cu scrisul ei zvelt, înclinat, următoarele rînduri:

„Le-am spus totul! A fost îngrozitor! Mîine, la hipodrom, încearcă să te apropii pe furiș de mine. Dar nu mai devreme. Vreau neapărat să-ți spun ceva."

Sublinie mai multe cuvinte – „Le-am spus" și „pe furiș" chiar de trei ori. Apoi păși tiptil spre butonul soneriei pe care îl apăsă scurt, să nu se audă în toată casa. În cîteva clipe, Ilus era deja acolo.

– Cu ce pot să vă fiu de folos? – o întrebă ea încă din prag.

– Închide ușa! Hai înăuntru! Te-a văzut cineva venind încoace?

– Nu. Pe culoar nu e nimeni.

– Fii atentă. Trebuie să duci scrisoarea asta. Dar să nu afle nimeni. Am încredere în tine. Ai grijă! Ascunde-o bine! – apoi se apropie și mai mult de fată, ca să-i șoptească la ureche: Să i-o dai contelui Gyerőffy, în mînă. Nimănui altcuiva. Poate că este încă

acasă. Pe strada Muzeului, la numărul 1/b, etajul trei sau patru, nu știu exact, dar afli tu acolo. I-o dai? Nu-i așa că i-o dai?

– Bineînțeles, domnișoară. Cum să nu, cu plăcere...

– Dar ai grijă, nu cumva să te vadă cineva.

– Desigur! Pornesc de îndată.

– Bine. Grăbește-te, e foarte important!

După toate emoțiile prin care trecuse, Klára se simți dintr-o dată cuprinsă de recunoștință și speranță. O îmbrățișă pe Ilus și o sărută pe obraji ca pe o soră. Dar tînăra cameristă se trase rușinată, simțindu-se nedemnă de o asemenea efuziune.

– Nu, vă rog! – și se strecură în tăcere pe ușă.

*

„Trofeul regal" însemna momentul culminant al sezonului hipic de primăvară. Era de față întreaga protipendadă, nimeni nu putea să lipsească, de la cucoanele înțolite în cele mai extravagante rochii pînă la corifeii tuturor cercurilor din capitală. Tribunele gemeau de lume, chiar și peluza de categoria a III-a era ticsită de cei mai puțin înstăriți. Pe vremea aceea, cursele erau mult mai atrăgătoare, pentru oameni de toate stările, decît meciurile de fotbal sau de polo din ziua de azi, pentru că ele ofereau publicului o mulțime de satisfacții, un spectacol grandios, victorii care mai de care mai fabuloase, finișuri tensionate, așa că „Trofeul regal" era un eveniment important în viața socială a Budapestei.

Defilarea atelajelor care soseau la hipodrom era un spectacol în sine. Strada care cotea de la capătul bulevardului Thököly, de lîngă Gara de Est, și trecea pe lîngă cele cîteva coșmelii rămase încă în picioare din cartierul Százház era ticsită de trăsuri: sute de fiacre cu roți de cauciuc și cu trăpași impunători, într-o goană bezmetică, călești înaintînd agale, în tropote demne de copite, cîteva landouri englezești, de patru cai, încărcate chiar și cu opt pasageri, cu hățurile în mîinile proprietarului, iar îndărăt, pe bancheta cea mai înaltă, cu surugiul în livrea, șuierînd cît îl țineau bojocii din trîmbița lui de alamă, cabriolete cu cîte patru-cinci bidivii, înzorzonați cu ciucuri zglobii și îmboldiți cu plesnete de bice, toate împovărate de cucoane în cele mai alese toalete, dichisite cu flori, sub umbreluțe fistichii și cu pene de toate culorile la pălării. Ca, prin această mulțime, să se strecoare și cîte un automobil, numai cît să împută atmosfera,

în disprețul tuturor, pînă și al cailor, care, de bună seamă, simțeau că în curînd mașinăriile cu pricina aveau să-i ducă la pierzanie.

În scurt timp, tribuna principală deveni neîncăpătoare. Șirurile de bănci, care se întindeau pînă în capătul se sus, erau pline de spectatori. Mulțimea gradenelor părea o coastă de deal împestrițată de puzderia rochiilor în toate nuanțele: trandafirii, albastre, albe și roșii, tărcate pe alocuri, parcă de dragul contrastului, de vestoanele și jobenele negre ale bărbaților. Chiar și peluza, scăldată în soare, era plină pînă la refuz de culori, de viață și de veselie.

László Gyerőffy sosise deja din vreme, pe cînd mulțimea abia începuse să se adune. Urcă pînă în vîrful tribunei, la locurile rezervate membrilor clubului și apropiaților acestora, de unde putea să observe cel mai bine sosirea familiei Kollonich. Era și mai elegant decît se străduia să fie îndeobște. Purta o redingotă gri-fer, peste o vestă de culoarea untului, în coadă de rîndunică, la două șiruri de nasturi, pantaloni cu striuri albe, discrete – cam bătătoare la ochi, dar, în asemenea ocazii, un strop de extravaganță nu strică – de sub ale căror dungi bine călcate îi străluceau ca două lame de spadă pantofii de lac, cu dunguliță cafenii. Cu o garoafă galbenă, mare, la butonieră, ca simbol al iubirii lui față de Klára.

Era în picioare, cu ochii îndreptați spre intrare. Redingota, cu poalele alungite, îl făcea să pară și mai zvelt, jobenul lucios, și mai înalt. Părea, din capul scărilor, coborît de pe coperta unui jurnal de modă englezesc, spre deliciul nenumăratelor cucoane care-l sorbeau din priviri.

Dar el nu avea ochi pentru nimeni, privind nemișcat către mulțimea care se îmbulzea pe poartă, ca să umple încet toate tribunele și peluzele. Era un loc din care putea să-i observe pe toți noii sosiți – doamnele din lumea bună, bancherii, cei de la *Gentry-Casino* și *Park-Club*, care erau în păr, cu toții. Îl observă în mulțimea aceea pestriță și pe Neszti Szent-Györgyi, împreună cu splendida cocotă belgiană, pe vremea aceea metresa lui oficială, care se așeză dincolo de balustrada jocheilor, pe un scaun separat, în fața tribunei, de parcă ar fi fost regina turneului. Apoi îl văzu pe Kristóf Zalaméry, înconjurat de două dive de cabaret, dispărînd toți trei prin mulțimea de la peluză, după care-și făcu apariția doamna Berédy, alături de verișoarele D'Orly și Devereux și de bătrînul Szelepcsényi, poposind

tot la baza tribunei, unde cavalerii frumoasei Fanny se grăbiră să-i tragă scaunele.

Primii concurenți defilau deja prin fața tribunei cînd László o văzu pe mătușa lui, împreună cu Klára, strecurîndu-se prin mulțimea care le făcea plecăciuni, ca să se așeze, una alături de celelalte mămici, iar Klára printre tinerii din primul rînd.

László rămase la locul lui din vîrful tribunei. Voia să aștepte prilejul cînd prințesa Ágnes se va îndrepta către boxe sau va coborî la peluză, ca să fie înconjurată de mulțimea admiratorilor, iar el să se poată apropia, fără să-l vadă, de Klára. Adică „pe furiș", cum îi scrisese fata, știind că, sub privirea neînduplecată a mamei sale vitrege, nu ar fi fost în stare să-i povestească sincer totul.

Așteptarea lui părea să nu se mai sfîrșească. Prima cursă se terminase, apoi și a doua, iar doamna Kollonich rămînea nemișcată, la cîțiva pași de Klára, părînd că nici prin cap nu-i trece să se urnească din loc.

Dar cînd, înaintea cursei pentru premiul cel mare, mulțimea se buluci să iasă de la cîntarele unde erau înșeuați caii, László îl văzu pe majordomul arhiducelui apropiindu-se de prințesă. Aceasta se ridică și porni, însoțită de alte două doamne, către scara interioară. Desigur că fusese invitată în loja regală. Venise momentul prielnic să coboare la Klára.

Se strecură cu greu prin mulțimea care se întorcea în tribună, printre nenumărații cunoscuți care se grăbeau să-și ocupe din nou locurile, ocoli grupurile de gură-cască, sări peste cîteva șiruri de bănci, pînă ce ajunse în sfîrșit la capătul tribunei. Alături de Klára! Fata se trase, ca să-i facă loc lîngă ea. Erau aproape lipiți unul de altul. Parfumul ei de violete îi învălui fața – László se simțea plutind într-un nor de arome.

Klára îi vorbea repede, în șoaptă, cu ochii în gol. Părea că doar buzele i se mișcau, fără glas, fiind înconjurați de nenumărați cunoscuți:

– Ieri le-am spus totul. A fost îngrozitor! Dar am făcut-o... În schimb, trebuie să-mi promiți ceva...

– Orice!

– Promite-mi că nu mai joci cărți. De dragul meu!

– Bineînțeles... îți promit! – șopti László.

Fata îl privi drept în ochi.

– Punem rămășag? – și îi întinse mîna delicată, știind că cei din jurul lor vor crede că vorbesc despre pariurile legate de curse.

László înțelese de îndată că avea ocazia să-i răspundă în auzul tuturor.

– Punem! – îi răspunse el ceremonios și îi strînse mîna.

Klára se simți cuprinsă de o bucurie nemărginită. Se simțea încrezătoare în tot ce va urma, se și vedea deja măritată, așa că peste cîteva luni va putea să se uite în ochii tatălui ei și să-l anunțe că, iată, László a renunțat la cărți, nu mai joacă de dragul ei, ca dovadă de iubire, și nici nu va mai juca vreodată. Niciodată! Avea și sentimentul înălțător că îl salvase pe băiat de la pierzanie, fiindcă refuzul vehement al tatălui ei din ziua precedentă o făcuse să-și dea seama că patima aceea i-ar fi fost fatală lui László. Așa că se hotărîse să-l salveze și iată că reușise. Era în al nouălea cer de fericire!

Uitase aproape cu totul de sine privindu-l, cînd îl observă la doi pași pe Niki, fratele ei mai mic, cu privirea ațintită asupra lor. Era sigură că îi va da de gol. László nu mai putea să rămînă lîngă ea.

– Niki ne spionează! – îi spuse ea în șoaptă, apoi adăugă cu glasul ridicat: Grăbește-te la casierie – apoi, ca să distragă și mai bine atenția celor din jur, scoase din poșetă o bancnotă, adăugînd: Pariază zece coroane în numele meu!

Era o șiretenie perfectă. László se aplecă și, în timp ce-i lua banii din mînă, mai apucă să o întrebe, în pripă:

– În seara asta pot să stau lîngă tine?

– Da. Acum nu-mi mai pasă de nimeni! – îi răspunse fata abia mișcîndu-și buzele.

Era fericită, recunoscătoare și îndrăgostită. Jurămîntul băiatului îi răsuna în urechi, simțindu-se ca o învingătoare: îl cucerise, era al ei și al ei va rămîne! Privea îndrăgostită în urma lui, cu ochii ei albaștri ca marea, mai strălucitori ca niciodată.

Una dintre fetele de alături se întoarse spre ea:

– Pe care ai pariat? Pe Patience? Nu merită. Toată lumea pariază pe el.

– Nu-ți spun! – îi răspunse Klára. Nu, nu. E secret. Acesta e secretul meu! – și izbucni în hohote de rîs pline de tîlc, de fericire, de bucuria izbînzii, cu vocea ei caldă, domoală, ca un gîngurit de turturică.

*

László se strecură grăbit prin mulțime. Simțea un imbold superstițios să parieze banii Klárei pe unul dintre cai. Ajunse cu greu pînă la casă, în tumultul de jucători. Cînd întinse bancnota de zece coroane pe ferestruică, din dosul gratiilor o voce răstită îl întrebă: „Pe care cal?" Trebuia să se hotărască repede, fiindcă în spatele lui se înghesuiau cu sutele, iar László habar nu avea pe cine să parieze și nici nu cunoștea concurenții. Se gîndea febril la un număr: „Nouă" – strigă el la nimereală. Da, la bacara era numărul cîștigător – cine știe, poate că va avea noroc și aici. Apoi luă tichetul de carton și îl băgă în buzunarul de la piept.

Nu se întoarse în tribună. Fiindcă s-ar fi pomenit din nou alături de Klára, ceea ce nu ar fi fost înțelept. Rămase pe pajiștea de la peluză. Pe pistă începuse cursa de încălzire. Peste puhoiul de oameni nu se vedeau decît echipamentele fistichii ale jocheilor, ghemuiți pe grumazul cailor, trecînd în galop ușor prin fața tribunelor. Păreau că plutesc prin oceanul de jobene. Iar el se foia prin mulțime să-și găsească un loc de unde să poată urmări întrecerea.

Era prima dată cînd îl interesa o cursă, cînd voia să afle care va fi calul cîștigător. În timp ce se învîrtea, adîncit în gînduri, o umbrelă verde îi bară brusc calea.

– *Halt*! *Halt*! – îi strigă o voce vioaie, de femeie. Dumneata nici nu vrei să mai dai ochii cu mine?

Era frumoasa Fanny, așezată în mijlocul anturajului ei.

După un șir de complimente și de glume, László îi ceru programul, ca măcar să afle care era calul cu numărul nouă.

– De ce te interesează? – îl întrebă doamna Berédy.

–Am pariat pe unul dintre cai.

– Păi acum joci la curse? – îl întrebă ea cu o undă de reproș în glas, de parcă ar fi vrut să adauge „te-ai săturat de cărți?"

– E un caz excepțional.

– Și pe care ai pariat, dacă nu sînt indiscret? – interveni D'Orly.

– Pe nouă.

– Nu are nici o șansă. Iapa lui Festetich va cîștiga detașat.

Spre surprinderea lui, László simți cum i se strînge inima. Chiar și frumoasa Fanny observă cum tînărul se schimbase la față și se întoarse îngrijorată spre el:

– Potul e mare?

–A, nu, o nimica toată, doar întreaga mea viață – îi spuse în glumă.

Izbucniră în rîs cu toții, iar femeia îi oferi unul din scaunele de alături, ca să se urce pe el și să poată urmări cursa. Szelepcsényi îi întinse binoclul său.

Se auzi clopoțelul de start. László urmărea înfrigurat cursa, caii alergau încă grupați, în dosul șirului de balustrade albe. Deasupra lor, caschetele se prelingeau cu repeziciune, ca niște mărgele colorate, și se pierdeau în mulțimea din fața lui. În cîteva clipe izbucniră de la tribuna a doua, apoi dinspre a treia, strigătele mulțimii, din care nu se deslușea mai nimic.

– Hai, hai, dă-i bice – se auzea de peste tot.

Iar apoi apărură în fața lui, într-o viteză uluitoare. „Patience", iapa minune, călărită de jocheul ei într-un echipament galben-auriu, era în frunte, cu cîteva lungimi bune de cal înaintea plutonului care se lupta din răsputeri pentru poziția a doua. Trecură de el și totul se sfîrși.

– Îți pare rău? – îl întrebă șoptit Fanny în timp ce László o ajuta să coboare de pe scaun.

– Nici pomeneală! – îi răspunse băiatul. A fost glumă, nu am pariat decît zece coroane!

Fanny îi zîmbi neîncrezătoare, fără să-l creadă pe de-a-ntregul pe băiatul care continua să-i zîmbească și, poate în semn de simpatie, îl strînse ușor de mînă cînd se văzu cu picioarele pe pămînt.

*

Tribuna începea să se golească. Doamna Kollonich, care înainte de începerea cursei revenise la locul ei, se apropie de Klára:

– Ia privește încolo! – îi spuse ea îndreptîndu-și bărbia către grupul din jurul doamnei Berédy, tocmai în clipa cînd László își întindea brațele către frumoasa femeie.

Klára simți că i se întunecă privirea, doar pentru o clipă, apoi se grăbi să-și alunge bănuiala care o cuprinse. Dar fericirea nemărginită de pînă atunci se spulberă fără urmă.

*

Ziua „Trofeului regal" se încheia cu marele bal de la *Park-Club*, la care venea toată lumea, nu doar familiile cu fete de măritat și

dansatorii obișnuiți, ci și o mulțime de doamne cochete, împreună cu soții lor sau cu alte rude și o mulțime de reprezentanți ai elitei politice, fie proprietari ei înșiși de herghelii, fie apropiați ai acestora. Bineînțeles că își făceau apariția și cavalerii domnișoarelor, precum și acei domni mai în vîrstă care erau dispuși să doneze cîte o sută-două de coroane pentru „balul domnilor", cum era cel din acea seară.

Mulțimea umplea pînă la refuz toate saloanele clubului. Își făcu apariția și perechea arhiducală, împreună cu cele două prințese și cu doi prinți regali germani. Pe invitații se menționa „portul obligatoriu al ordinelor și decorațiilor", așa că ofițerii erau în ținută de gală, iar doamnele își etalau colierele și diademele, cum o făceau și la curte. Într-adevăr, în salonul cel mare, oval, de la *Park-Club* domnea o atmosferă împărătească.

În seara aceea veni și Bálint la bal. De cînd începuse sesiunea parlamentară nu onorase decît prea puține invitații la cîteva dineuri mai simandicoase, altfel își petrecea serile la cazinou, în nesfîrșite dispute politice sau pe la petreceri de holtei, cu muzică țigănească și demimondene. Încerca să prindă gustul fie al acelor discuții, fie al chefurilor, dar, de fapt, muzica țigănească îl agasa, cocotele îl atrăgeau doar în treacăt, iar conversațiile politice îl lăsau destul de rece, fiindcă le considera vorbărie goală în jurul acelorași subiecte, fără nici un proiect concret, nici un program de perspectivă. Se gîndea că e doar vina lui, fiindcă era mereu indispus și neliniștit.

Evenimentele din capitală nu-i mai trezeau interesul, de parcă toate cele de care se simțea legat ar fi rămas în Ardeal. Își făcea reproșuri și pentru că nu aparținea nici unui partid, nu se identifica cu nimeni, ci încerca să-și formeze propria sa părere, pentru rolul său de independent, la care ținuse cu ardoare în primele sale luni de deputăție. „Poate că ar fi mai bine să ader și eu la un grup – se frămînta el – să-mi aleg un lider, pe care să-l urmez pînă în pînzele albe, nu să mă frămînt întruna și să mă simt străin în toate cercurile. Nu are nici un rost să rămîn de capul meu, mai ales la început". Aceste gînduri îl frămîntau din ce în ce mai tare. De cîte ori încerca să intre în vorbă cu vreunul dintre deputați, aceștia îl combăteau apelînd la programul politic al partidului din care făceau parte, publicat deja în toate ziarele, iar dacă aducea în discuție vreun incident, oricît de neînsemnat, se retrăgeau prin cele mai îndepărtate

unghere, distanțîndu-se de el, nu care cumva să audă o vorbă din ce discutau între ei. Era evident că îl considerau cu toții un spion: cei ai lui Tisza, ai lui Apponyi sau ai lui Andrássy – un spion de care era mai indicat să se ferească. Poate că era și firesc să fie așa, întrucât unul care ține la demnitatea lui, care încearcă să înțeleagă și punctul de vedere al adversarului, nu valorează nimic în lupta politică, e doar un individ suspect, care se străduiește să țină cont și de părerile contrare. „Audiatur altera pars" nu este un slogan politic. Să ții cu dinții de adevărul tău indubitabil și să pui totul în cîrca adversarilor – acesta era principiul de bază al parlamentarismului, la care se mai putea renunța cîteodată, dar care constituia esența vieții politice.

Așa a fost de cînd lumea și așa va fi întotdeauna. Dar atunci, în Ungaria, principiul cu pricina era mai acut decît altădată, fiindcă generația de după '67, crescută în timpul dualismului, într-o lungă perioadă de pace, își pierduse treptat interesul față de tot ce se întîmpla dincolo de graniță, iar opoziția, fiind mereu în opoziție, habar nu avea ce însemna guvernarea. Partidul care fusese pînă atunci la putere și-a tratat drept dușmani toți adversarii, așa că și-a petrecut ultimii zece ani de zile într-o expectativă păguboasă. Aceste gînduri îl frămîntau pe Bálint, care stătea în cumpănă dacă nu ar fi fost mai înțelept să adere la vreuna dintre grupări, ca măcar să poată contribui la elaborarea viitorului program de guvernare, în care să introducă și cîteva puncte referitoare la problemele economice ale Transilvaniei: organizarea pe scară largă a sistemului cooperatist, un *homestead act* referitor la limitarea proliferării micilor gospodării, revenirea, pe cît posibil, la legea naționalităților și instaurarea unui climat de înțelegere, de liniște socială.

Poate că ar fi fost înțelept să o facă. Totul pornise de la un articol pe care-l citise de curînd într-o eminentă revistă engleză, *Contemporary Review*, în care un oarecare Drăghinescu aducea ungurilor tot felul de acuzații. Poate că exista chiar o legătură între acest articol și agitația deputaților români din ultimele zile... Ce-i drept, Mihalyi a avut un discurs foarte ponderat, chiar a afirmat că și ei fac parte din națiunea politică maghiară, totuși... cele două i se părea că se leagă...

Bálint se gîndea la toate acestea în trăsura care-l ducea spre *Park-Club*.

Ajunse destul de tîrziu. În dreptul uşii de la intrare erau deja postaţi directorii clubului, împreună cu László, care, ca reprezentant al amfitrionilor balului, era considerat şi el de-al casei, iar în dosul lor se umflau în pene doi valeţi impozanţi, purtînd nişte sfeşnice aprinse, deoarece fuseseră anunţaţi prin telefon că alteţele regale porniseră deja din cetate. Iar eticheta cerea ca ele să fie însoţite pe trepte cu lumînările aprinse.

Văzîndu-l pe László, Bálint îşi aminti de bîrfele recent auzite, cum că vărul său ar fi căzut în patima jocului. Aşa că era hotărît să-l ia la întrebări, cu toată seriozitatea, să fie chiar sever cu el, dacă va fi cazul. Ştia că vărul lui era în pericol. Voia cu orice preţ să-l salveze. Era convins că, făcînd apel la vechea lor prietenie, va izbuti să-l convingă să renunţe la cărţi. Pînă atunci nu reuşise cu nici un chip să pună mîna pe el. László era tot timpul pe fugă, se grăbea mereu undeva. Dar acum, de cum îl văzu, se duse direct la el. După cîteva cuvinte de politeţe, trecu la subiect:

– Am ceva foarte serios de discutat cu tine şi e urgent – îi spuse. Cînd am putea să stăm de vorbă în tihnă?

– Oricînd doreşti! – îi răspunse László.

– Oricînd înseamnă niciodată! – glumi Bálint. Mîine la prînz, la cazinou îţi convine?

Cum să nu. Acolo iau masa.

– Atunci ne vedem acolo mîine la două. O să căutăm un loc mai ferit.

– Excelent! Desigur! – îi răspunse el distrat, cu ochii ţintă la uşă.

Era încruntat, crispat, îi dispăruse de pe faţă zîmbetul acela strengăresc cu care îl întîmpina odinioară. „Ceva nu e în regulă cu el" îşi spuse Bálint, urcînd treptele îngîndurat.

Credea că László e îngrijorat doar fiindcă era deja dator vîndut. Dar se înşela. În ultima vreme, norocul îi surîdea. Deocamdată creditele la cămătari nu erau atît de mari încît aceia să-l preseze. Nu banii erau motivul lui de îngrijorare, ci vestea pe care tocmai o auzise cum că, la prînz, familia Kollonich a dat un dineu de zile mari. Iar el, ca om de societate şi rudă apropiată, era invitat întotdeauna, dar de data aceasta l-au ignorat. Pînă şi Péter cu Niki, pe care i-a întîlnit la curse, au ţinut totul secret faţă de el. Ceea ce însemna că erau puşi pe harţă. Întreaga familie, cu mătuşa lui în frunte. Simţea un gust amar şi în zadar făcea eforturi să se consoleze

cu gîndul că Klára va rămîne de partea lui, că vor învinge împreună, fiindcă pariase cele zece coroane ale fetei pe mîrțoaga aceea care rămăsese de căruță, iar asta i se părea de rău augur.

*

Terasa din capul scării principale era plină de mulțimea care aștepta înfrigurată. Dar privirile tuturor nu erau îndreptate către peronul unde urmau să sosească altețele regale, ci majoritatea curioșilor trăgeau cu ochiul către Burián, ministrul de finanțe al imperiului dualist. Era proaspăt sosit de la Viena, împuternicit să poarte tratative în numele regelui cu reprezentanții întregii coaliții. Se zvonea că aceasta ar fi ultima încercare a suveranului de a calma spiritele. Dar Burián avea chipul impasibil. Nici cei care au încercat să-l descoase nu au aflat mare lucru, pentru că el era o fire taciturnă, care-și măsura bine cuvintele, iar pe față nu i se citea nimic, nici în ochii lui miopi, ascunși în dosul lentilelor groase ale lornionului. Dar pe cît de precaut și de scump la vorbă era acest *Homo regius*, pe atît de limbut era Géza Fehérváry, bătrînul general, asaltat în celălalt capăt al salonului de nenumărate cuconițe, una mai grațioasă ca alta. Chiar dacă afirmase sus și tare că nu venise decît de dragul nepoatelor sale, prezența lui la bal făcuse mare senzație. Era în mare formă. Glumea zgomotos cu doamnele care-l sorbeau din ochi. Cu statura lui impunătoare, nasul mare, bine coroiat, mustața căruntă, de husar, pieptul său lat, cu fireturi aurii, înzorzonat cu nenumărate ordine și medalii – alături de crucea albă a ordinului Maria Tereza, primită la Custozza, pe vremea cînd era căpitan – care răsunau ca niște zurgălăi la fiecare mișcare, domina întreaga asistență. Toate femeile cochetau cu el, îi făceau ochi dulci, privindu-l pe bătrînul soldat ca pe un bărbat încă în floarea vîrstei, doar-doar vor scoate ceva de la el despre misiunea lui Burián.

Bálint se apropie curios de grupul lor, mai cu seamă pentru că se răspîndise zvonul că bătrînul general era însărcinatul personal al regelui. Nu apucase să audă mai mult de cîteva aluzii, dar și atît îi era suficient ca să se dumirească. Una din cele mai atrăgătoare doamne era și cea mai insistentă. Tocmai îi explica bătrînului că domnitorul va fi nevoit să cedeze, fiindcă nu mai avea de ales! Buzele ei, în formă de inimioară, debitau o sumedenie de expresii juridice. Ca într-un final să conchidă:

– Regele nu mai poate să dea înapoi. Va fi obligat să cedeze.

Fehérváry izbucni în rîs:

– Chiar așa? Într-adevăr? Și dacă nu o va face? Dacă se va întîmpla cu totul altceva? Ceva absolut neașteptat? Ceva ce nimeni nu bănuiește? – rîse el umflîndu-se și mai mult în pene și răsucindu-și mustața lungă, încărunțită.

Părea foarte plin de sine, gata de harță, cu încrîncenarea pe care și-o păstrase de pe vremea cînd își mîna în luptă regimentul de cavalerie și rîdea cu vocea lui amplă, sonoră, savurîndu-și zeflemitor succesul.

Jovialitatea exuberantă a bătrînului general îl neliniștea profund pe Bálint. Avea senzația că se pune la cale ceva neprevăzut, o soluție de forță. Nici nu-și putea imagina care va fi aceea, dar întreaga atitudine a lui Fehérváry îl făcea să fie sigur că are dreptate. Oare la asta făcea aluzie și Slawata, în ultima lui scrisoare, în care menționa că „...se pregătește cu totul altceva decît își imaginează conducătorii maghiari..."? Dar ce? Alegeri noi, sub controlul armatei? O tentativă absolutistă, cu ignorarea vechii constituții pe care jurase Franz Joseph în ziua încoronării sale? Nici una dintre cele două variante nu i se părea plauzibilă. Dar nu reușea să scape de impresia pe care i-o lăsaseră hohotele de rîs ale bătrînului om de arme.

Nu reuși nici mai tîrziu să facă abstracție de politică. O invită la cotilion pe doamna Berédy, alături de care apoi și cină. Se așezară la una dintre mesele tinerelor doamne, unde discuțiile continuară pe aceeași temă și era stupefiat de pasiunea pe care o puneau doamnele în dispută. Erau, desigur, toate în opoziție, de partea lui Andrássy sau a lui Apponyi, în funcție de familiile din care făceau parte sau de cei din imediata lor apropiere. Cele mai multe dintre ele erau la curent cu toate noutățile și aduceau argumente juridice mai abitir decît avocații. Buzele lor, numai bune de sărutat, slobozeau o sumedenie de paragrafe, argumentate cu precizie, care li se zbenguiau prin jurul goliciunii ademenitoare a umerilor, de pe care sclipirile colierelor încărcate de diamante străluceau parcă numai ca să le dea și mai multă dreptate. Păreau niște amazoane care nu erau dispuse la nici un fel de compromis, ferm convinse de dreptatea lor, cu atît mai mult cu cît tocmai zilele trecute unul din cotidienele de vază le preamărise calitățile, ceea ce le satisfăcuse orgoliul.

– Iată că pînă și presa și-a dat seama ce înseamnă femeia! – spuse o blondă superbă, mușcînd cu dinții ei sidefii dintr-o căpșună dolofană.

Întreaga discuție, care reflecta fidel starea generală de spirit, îl făcu pe Bálint să se simtă și mai îngrijorat. Încercă să schimbe subiectul și se întoarse către frumoasa Fanny. Voia să afle cîte ceva despre László care, din cîte aflase, mergea adeseori în vizită la ei. Coborînd scările, mai dăduse cu ochii de el și îi observase pe față aceeași încruntare distrată ca prima oară, cînd îl întîlnise la intrare.

Se întoarse către partenera lui și o întrebă:

– Am auzit, stimată contesă, că vărul meu, Gyerőffy, vă vizitează adeseori.

– Așa e – îi răspunse femeia. Este un băiat foarte amabil și un muzician excelent. L-am îndrăgit cu toții.

– E adevărat că-i un împătimit al jocului de cărți?

– Da, e un mare jucător.

Bálint ezită o clipă, apoi îi spuse:

– L-am văzut destul de rar, în ultima vreme... dar l-am remarcat azi de mai multe ori... Oare nu o fi pierdut cam mult în zilele acestea?

Frumoasa Fanny se apropie de el zîmbindu-i mieros, cu chipul ei de felină:

– Vai, nu cred, prietenul meu Devereux e un clevetitor care le știe pe toate. Mi-ar fi spus el, dar nu, dimpotrivă, mai nou e mai mult în cîștig.

– Azi am văzut pe fața lui ceva... părea indispus... eu îl cunosc mai bine.

Femeia îl privi zîmbindu-i cu subînțeles:

– Da. Am observat și eu – apoi continuă cu glasul calm: Dar nu aceasta e cauza, e prea flușturatic ca să-și facă griji din cauza banilor.

Apoi adăugă cu pleoapele întredeschise, cu ochii abia mijiți, pe un ton mai dulceag decît mierea:

– Dragostea! Aceasta e singura lui problemă.

– Klára?

– Desigur!

– Iar fata? Îl iubește și ea?

Femeia ridică abia perceptibil din umerii ei ademenitori.

– Ce știe o fată? – îi spuse ea disprețuitor. Nu ea decide. Ea se mărită cu cel cu care este obligată să o facă. Mai face o vreme nazuri, dar, pînă la urmă, totul se întîmplă după cum vrea Ágnes. Iar ea e îngrozitor de snoabă, știi asta, nu-i așa?

– Da, am bănuit eu.

– Ei vezi? Iar pentru ea, László e un *Niemand*. O contesă poate să fugă cu șoferul ei, dar de măritat nu se poate mărita decît cu cel ales de familie.

Fanny, foarte încîntată de propria teorie – sau, cine știe, poate de aluzia din spatele ei – se îndreptă trufașă, aranjîndu-și cochet cordelele rochiei care, ca un făcut, îi alunecau întruna pe brațele goale.

*

Balul magnaților se termină devreme. Erau obosiți cu toții, pentru că nu era floare la ureche să stai de la prînz pînă în zori, ca la paradă. Puțin după ora trei dimineață porniră cu toții spre case. După ce-și luă rămas-bun de la toți invitații, László își îndreptă trăsura către cazinou.

La etaj, bacaraua era în toi. Fusese o zi pe care voiau să o sărbătorească cu toții. Masa verde, rotundă, era împresurată de jucători. Spiritele erau aținate de miile aruncate una după alta în joc. Cînd reuși să se strecoare printre șirul de chibiți, unul dintre jucători se trase într-o parte, să-i facă loc:

– Nu vrei să te așezi? – pentru că un parior de talia lui nu era chip să fie lăsat pe dinafară.

– Nu, mulțumesc, nu pot să rămîn.

Urmări jucătorii o vreme, apoi le întoarse spatele și plecă.

– Probabil că e o femeie la mijloc – se auzi din mulțime, pentru că nimic altceva decît o aventură galantă n-ar fi putut să-l împiedice pe un jucător serios să se așeze la masă.

László coborî treptele agale, străbătu saloanele fără să se grăbească, făcînd eforturi să nu se întoarcă și porni cu trăsura spre casă.

Arunca cu banii în stînga și-n dreapta, dar apartamentul lui mobilat, de holtei, arăta neschimbat. Era la fel de ponosit și de sărăcăcios ca înainte, iar planșeta de desen la care lucrase pînă nu demult era acum acoperită de praf.

„Ce dezgustător e totul" – își spuse și se hotărî din nou să-și caute o locuință demnă de rangul lui. „Ar fi o prostie să mai rămîn aici."

Se culcă, dar nu era chip să adoarmă. Demult nu mai ajunsese atît de repede în pat. Se simțea din ce în ce mai treaz, tulburat de întîmplările din timpul zilei. Își aminti de jurămîntul lui, pe care era obligat să-l respecte. Da, se va ține de cuvînt. Ar fi o nemernicie din partea lui să nu o facă. Mai era și pariul acela prostesc. Dar asta nu era decît o superstiție copilărească! Totuși, se întreba de ce nu pariase pe Patience care era favorita tuturor și iată că avuseseră dreptate. Iar acum nu s-ar mai frămînta degeaba. Însă așa nu și-ar mai fi provocat soarta, nu ar fi mers pe mîna destinului... Dar era deja totuna. Fiindcă, la urma urmei, el nu a vrut decît să disimuleze gestul Klárei, cînd îi strînsese mîna, ceea ce era mai important decît orice altceva... Apoi a venit balul... nu a reușit nici să se apropie de Klára, pentru că maestrul de ceremonii al curții l-a desemnat pe el ca partener de cotilion al uneia dintre tinerele arhiducese, ceea ce a fost pentru el o onoare. Klára cinase, plină de vioiciune, alături de Wárday, nu departe de masa princiară. László își imagina îngîndurat că neghiobul acela i-a vorbit despre îngrășăminte chimice sau despre gîndaci sau Klára poate că l-a tachinat, cum o făcuse mai deunăzi, cînd stătea alături de Montorió... Ei, Klára! Klára! A fost toată noaptea atît de prins cu obligațiile sale, încît nici nu a apucat să o invite la dans, mulțumindu-se să o admire de la distanță, ca abia la ultima figură a menuetului, cînd i-a întins buchetul lui galben ca șofranul, să o poată atinge în treacăt. Dar nu a reușit să schimbe o vorbă cu ea. Nici măcar un singur cuvînt... Nici nu l-au invitat la dineu. Ca să nu le dea prilejul să-și vorbească. Și așa va fi mereu de acum încolo. Era ceva îngrozitor. Îngrozitor!

Se frămînta să găsească o modalitate de comunicare cu ea. Dar cum să o facă? Prin intermediul lui Péter ar fi imposibil, pentru că nu ar accepta, iar pe Niki nu se putea baza, fiindcă el îi era potrivnic. Așa că cine mai rămînea? Își aminti de acea tînără cameristă care îi adusese ieri scrisoarea Klárei. Oare cum o chema? Da, Ilus Varga – așa o strigase portarul care la început nu a lăsat-o să urce, pentru că el, care voia să doarmă, îi poruncise să spună oricui l-ar căuta că nu era acasă. Se hotărî să-i scrie micuței cameriste, să o cheme la el și, prin ea, să-i trimită un mesaj Klárei... Tertipul acesta îl liniști.

Dar ce o fi vrînd Bálint de la el? Și-au dat întîlnire pe a doua zi, la cazinou. Era convins că vărul lui voia să-i țină predici despre

modul său de viață, despre patima jocului. Ei bine, era momentul cel mai potrivit, acum, cînd el tocmai renunțase la cărți. Abia aștepta să-l poată întrerupe din capul locului, anunțîndu-l solemn: „M-am potolit... nu o să mai joc niciodată..."

*

La prînz, sala de mese a cazinoului și veranda vitrată erau pline de lume. La una dintre mese erau doar concurenții, care discutau numai în termeni știuți doar de ei: stone, half-stone, Broughslow, pedigree, double-event, triple-event, roughness, flyer, cabraj, deșelat și încă multe altele, care, pentru ei, erau noțiuni de toate zilele.

La celelalte mese se purtau discuții politice, mai mult sau mai puțin vehemente. În mijlocul salonului era masa întinsă, unde se glumea în gura mare, cu mult aplomb, iar pe alături oamenii vorbeau tot mai în surdină, ca în dos, prin ungherele ferite de ochii lumii, să șușotească liderii partidelor despre întîlnirea avută cu Burián.

După ce isprăviră de mîncat, Bálint și cu László se retraseră în sala de biliard, unde nu era nimeni.

– Ai înnebunit? – îl atacă Bálint direct, pe un ton sever, apoi începu să-i explice că era pe calea pierzaniei, care-l va ruina de tot – chiar și așa cheltuia mai mult decît i-ar permite averea lui frumușică, totuși nu exagerat de mare, dar oricît de bogat ar fi, tot nu ar putea ține pasul cu banii pe care îi înghițea masa de joc. Era o nebunie, cea mai mare nebunie pe care putea să o facă!

László îl asculta liniștit, cu zîmbetul pe buze. Poate că dacă nu ar fi avut un răspuns ferm, tranșant, ar fi încercat să se apere, s-ar fi simțit poate un pic supărat. Dar așa, aștepta liniștit, satisfăcut de gîndul că avea cu ce să-i închidă gura. Cu cît mai aspru îl bețtelea Bálint, cu atît mai bucuros era el de surpriza pe care urma să i-o trîntească în față.

– Promite-mi că nu mai joci cărți niciodată. Du-te imediat acasă și adună-ți mințile. Îmi promiți? – termină Bálint, apucîndu-l ocrotitor de umeri.

– Nu am ce să-ți promit – îi răspunse László. M-am lăsat de cărți.

– Chiar așa? De cînd?

László îi zîmbi puțin fîstîcit.

– Ce-i drept, abia de ieri. În noaptea asta nu m-am așezat la masa de joc. Pentru că i-am promis cuiva...

– Cui? Cînd?

– Cuiva... Persoanei care mi-e cea mai dragă. Chiar mai dragă ca tine. Da, mult, mult mai dragă.

Bálint înțelegea că nu putea fi altcineva decît Klára.

– Atunci e perfect. Păcat că nu ai făcut-o mai devreme. Mă bucur și sînt convins că îți vei respecta legămîntul. A venit timpul să renunți la viața asta descreierată. Crede-mă că dacă ai pleca imediat acasă ți-ar fi mai ușor să scapi de năravurile tale.

– Fii liniștit, nu mai cad în păcat.

– Sper și eu – îi spuse Bálint încruntat. Totuși, anturajul, deprinderile sînt ispite care te pîndesc la tot pasul. Știi ce? Azi se termină și tratativele cu Burián, după toate probabilitățile, fără nici un rezultat, deci sesiunea parlamentară va fi amînată. Așa că mîine eu mă întorc în Ardeal. Ce-ar fi dacă ai veni cu mine? Aș fi foarte fericit să te pot scoate de aici!

– Nu, deocamdată nu. Înțelege-mă că deocamdată nu pot să plec. Cît timp mai sînt și ei aici... pînă se termină sezonul. Nu mai durează decît vreo zece, douăsprezece zile, după care vin și eu imediat acasă.

– Ar fi fost mai înțelept să vii de îndată... mă tem pentru tine!

– Nu! E imposibil! Acum nu pot pleca nicăieri... din alte motive... dar, după aceea, pornesc imediat la drum. Pe onoarea mea...

Se ridicară și-și strînseră mîinile.

László își plesni în glumă călcîiele:

– Am să mă prezint în fața ta, să-ți dau raportul: *Melde gehorsamst*! (La ordinele dumneavoastră!)

Bálint era mulțumit că discuția lor se terminase cu bine, chiar dacă îndoiala nu i se risipise cu totul. „Poate că László mai are o șansă de scăpare" – își spuse el, în timp ce ieșea din sala de biliard, ca să se amestece printre politicieni, dornic să afle ce s-a mai întîmplat în lumea lor.

*

Apoi au trecut trei zile în care László abia dacă o văzu pe Klára și numai în societate, în fața tuturor și sub privirile vigilente ale ducesei. Au fost trei zile de coșmar.

Trei zile în care nu aflase decît prea tîrziu că ei erau cu toții fie pe insula Margareta, fie în vreunul dintre castelele din împrejurimi. Fără ca lui să-i fi dat cineva de veste. Ce-i drept, prințesa Kollonich se pricepea de minune să tragă sforile ca să-l țină cît mai departe de ei!

Dar el nu mai rezista, situația devenise insuportabilă. Voia cu tot dinadinsul să o întîlnească undeva, cumva pe Klára, altminteri simțea că înnebunește. Trebuia să găsească o modalitate să comunice cu ea, să afle din timp unde, cînd urmează să iasă, ca să o poată măcar vedea.

În a patra zi, se trezi dis-de-dimineață, frămîntat de planul care îl obsedase și în vis. Nu putea să-i scrie Klárei, pentru că mama ei i-ar fi confiscat precis scrisoarea. Ar fi fost în stare de orice! Cel mai nimerit era să se folosească de camerista aceea micuță, așa cum plănuise demult să o facă. Era o fată de treabă, doar un pic cam abătută. Dar măcar ținea mult la Klára. Era și firesc să fie așa. Prin ea, putea să-i transmită mesajul verbal, așa că prințesa nu mai avea ce să confiște. Se așează la masă și așternu doar cîteva cuvinte pe una dintre cărțile sale de vizită: „Fii bună și vino la mine după-amiază. Te aștept pînă diseară. Te rog neapărat să vii!"

Doar atît. Cum nu avea niciodată plicuri, se îmbrăcă în pripă, ca să ceară unul de la administrator. Era un plic mare, cenușiu și scorțos, dar nu avea nici un motiv să facă nazuri. Apoi notă adresantul: „Domnișoarei Ilus Varga", iar dedesubt: „Palatul Kollonich". Coborî în fugă, nebărbierit cum era, pînă în piața Calvin. Era în jur de ora zece. Dădu scrisoarea unui curier bătrîn, care-și făcea veacul pe acolo.

– Doriți să vă aduc și răspunsul? – îl întrebă bătrînul cu chipiu roșu, după ce László îl plăti regește.

– Nu, nu vreau nici un răspuns. Nu trebuie decît să duci scrisoarea asta și să i-o dai persoanei, în mînă.

– Am înțeles. Nu o dau altcuiva.

*

Îi părea rău că se folosise de acel curier. Putea să pună scrisoarea la poștă. Oricum ar fi ajuns chiar în după-amiaza aceea. Un curier care căuta o cameristă era bătător la ochi. Cine dă 40 de fileri ca să trimită o scrisoare unei cameriste? În nici un caz o persoană de

teapa ei și nici vreo rudă de-a sa. Doar nu o fi nebună să plătească 40 de fileri, în loc de 8. De ce atîta grabă? Și cine se grăbește? Da, ceva nu era în regulă cu asta.

Sărmanul bătrîn nu reuși să treacă neobservat. Chipiul lui roșu se vedea de la o poștă. Într-o clădire mare, cu multe apartamente ar fi fost altceva, poate că nu l-ar fi remarcat nimeni. Dar în fața porții ferecate a palatului Kollonich era o apariție mai mult decît bizară. Pentru că acolo trona un portar cît un munte, cu o barbă uriașă și într-o uniformă înzorzonată, de care nu era chip să treacă. Îl și întrebă cui îi era adresată scrisoarea, iar bătrînul știa că n-ar fi fost indicat să-l ia peste picior pe străjerul cît un munte de om, cum îi ședea bine unuia care păzea ditamai palatul. Dar curierul, un om cinstit, ținea morțiș la ce i se spusese, așa că nu se încumeta să dea depeșa decît adresantului, personal. Din asta se iscă o scurtă gîlceavă, care se auzi în toată casa, fiindcă glasul portarului bubuia ca tunetele de furtună. Un valet în livrea apăru curios în capul scării principale.

– Pentru cine e scrisoarea?

– Pentru Ilus Varga.

– Am să i-o dau eu. Dumneata nu ai voie să intri. Dacă vrei un răspuns, n-ai decît să aștepți afară, în stradă.

– Nu aștept nici un răspuns.

– Atunci cară-te de aici!

Curierul nu avu de ales, așa că-și luă tălpășița.

Valetul se apropie de impozantul portar, împreună cu servitorul care curăța clanțele de aramă ale porții interioare, purtînd un șorț de postav și cu mîinile pline de unsoare.

– O scrisoare? Pentru cine?

– Pentru Ilus – și pipăi atent plicul. E un carton pătrat înăuntru.

– Or fi bani?

– Nu. Probabil o carte de vizită. Asta nu poate fi decît de la vreun cocon.

– Fata asta l-a prins pe Dumnezeu de picior.

Deodată apăru majordomul Szabó, care-și făcea rondul obișnuit prin casă.

– Ce trăncăniți voi acolo? – se răsti el.

Lacheul în livrea începu să-i explice de zor, ca să-i distragă atenția de la abaterea lui, fiindcă își părăsise postul din capul scărilor:

– A sosit o scrisoare pentru Ilus Varga, adusă de un curier. Da, tocmai de un curier.

– Ia să văd. Dă-o încoace! – majordomul luă plicul și, recunoscînd scrisul, îl ascunse în buzunarul interior al fracului. Asta e treaba mea – și le întoarse spatele.

Într-o singură clipă, totul reveni la normal. Tînărul servitor continuă să-și vadă de clanțele sale lucioase, valetul reveni să se plictisească de moarte la locul lui obișnuit, iar portarul se postă din nou la intrare, cu picioarele crăcănate, să oglindească de-a lungul întregului bulevard prestanța cuvenită palatului. Iar majordomul Szabó, pășind solemn ca un adevărat general, își continuă rondul prin curtea interioară.

*

Prințesa Ágnes tocmai ieșea din dormitorul ei, în drum spre garderobă, ca să se schimbe pentru plimbarea de după-amiază, cînd se apropie de ea Fräulein Schultze, camerista ei principală.

– Majordomul Szabó vă roagă să-l primiți într-o scurtă audiență.

– Chiar acum? – o întrebă mirată prințesa, fiindcă era ceva cu totul neobișnuit. În casa ei domnea o rînduială perfectă, așa că o asemenea intruziune nu se mai întîmplase niciodată.

– Bine, să intre! – și se așeză, pentru că un servitor nu putea fi întîmpinat în picioare.

Bătrîna domnișoară ieși cu mersul ei greoi și își făcu apariția „domnul" Szabó.

Mai bine zis, se postă în dreptul ușii.

Alura acelui individ era o adevărată artă. Rigiditatea lui saturniană spunea totul. Ea emana demnitate față de toți cei din jurul lui și grandoarea întregii case princiare, pentru care avea un respect infinit, dar mai cu seamă pentru stăpîna lui. Era cumpătat și foarte sever, ferindu-se de orice cuvînt de prisos. Avea o față ca de piatră, fiind întruchiparea politeții. A unei politeți nemărginite. Trăsăturile lui plăcute îi dădeau o înfățișare de împărat roman, dar nu buhăită ca a lui Nero, ci mai degrabă aristocratică precum cea a lui Titus sau a lui Tiberius. Părea întotdeauna proaspăt îmbăiat și bărbierit. Statura lui impunătoare, nasul său de statuie antică, ținuta lui de diplomat englez nu trădau faptul că era vlăstarul unui țăran maghiar de pe lîngă Alba.

Stătea cu buzele strînse, cu demnitatea lui obișnuită, așteptînd ca mai întîi să vorbească prințesa.

– Ce s-a întîmplat, dragul meu Szabó?

El și bucătarul șef, cei doi stîlpi ai întregului palat, și cu domnișoara Schultze, care se trăgea dintr-o familie mai răsărită, erau singurii servitori cărora prințesa le spunea pe nume.

– Vă rog, alteță, să-mi scuzați îndrăzneala – începu statuia – dar a avut loc un incident care ar putea aduce atingere reputației casei princiare – spuse el cu glasul său monoton, alegîndu-și cu grijă cuvintele.

– Ce s-a întîmplat? – îl întrebă prințesa surprinsă.

– Este la noi o tînără cameristă, o oarecare Ilona Varga, în serviciul prințesei Klára. O fată ca aceea, să-mi fie cu iertare, nu are ce căuta într-o casă distinsă ca aceasta.

– Cine? Tînăra Ilus?

– Da. Am stat mult timp în cumpănă pînă m-am hotărît să aduc totul la cunoștința alteței voastre, însă reputația casei princiare mă obligă să o fac.

– De ce? E încurcată cu cineva?

Szabó părea că face eforturi să rostească o asemenea necuviință, dar în cele din urmă murmură:

– E borțoasă – se înclină rușinat, cu ochii închiși, apoi adăugă mieros: Îmi cer scuze că vorbesc așa, dar am considerat de datoria mea să vă informez.

– Și de cînd? Cu cine?

Majordomul oftă îngîndurat, de parcă ar fi ezitat să mai continue:

– Vai de mine! Fata asta m-a pus pe gînduri demult. Dar poți să știi, cu tinerii de azi? Însă acum, un curier i-a adus o scrisoare. La noi, la palat, așa ceva e inadmisibil.

Scoase din buzunar un plic cenușiu, zgrunțuros și jegos, pe care-l puse pe colțul mesei de lîngă doamna Kollonich.

– Doar nu-ți imaginezi că eu am să pun mîna pe scrisoarea unei cameriste! – strigă prințesa, dar privirea lui atotștiutoare, insistentă și cu o undă de tristețe o făcu să-și dea seama că nu era o scrisoare oarecare.

Cînd luă plicul de pe masă, căzu din el o carte de vizită. Era a lui László Gyerőffy: „Stimată! Fii bună și vino la mine ..."

O cuprinse o furie nemărginită. Ce pramatie e Laci! Să se încurce cu o cameristă? Și tocmai cu camerista Klárei! Cîtă perversitate, ce nerușinare din partea lui! – îi vîjîia ei prin minte, fără să creadă nici un cuvînt din toate acestea. Își dăduse seama de la bun început că asta nu era mai mult decît o stratagemă să o întîlnească pe Klára, dar se încrîncena să-i dea crezare majordomului, ca să-și poată vărsa toată ura pe capul nepotului ei!

„Domnul" Szabó aștepta nemișcat, fără să o privească, cu ochii ațintiți spre covor. El nu avea cum să o influențeze pe ducesă, nu ar fi încercat nici în ruptul capului să o facă. Datoria lui era să o informeze. Nimic mai mult. Nu rostea decît strictul necesar ca să se facă înțeles. Nici o vorbă în plus. Acesta era rolul lui. Menirea lui era să primească ordine și să le ducă la îndeplinire pînă la ultima silabă. Doar atît! Așa că era gata să aștepte, la nesfîrșit.

Prințesa apăsă butonul soneriei, fără să scoată o vorbă. În cîteva clipe intră camerista ei principală.

– Liebe Schultze! Adu-mi te rog condicuța cameristei aceleia... – și îi aruncă majordomului o privire nedumerită.

– Ilona Varga – o ajută acesta.

– *Also diese Varga. Sofort*!

Domnișoara bătrînă ieși. După cîteva minute reveni, iar prințesa rosti verdictul:

– Plătește-i cît a mai rămas din lună și afară cu ea! În zece minute să iasă pe poartă!

Cei doi o aprobară înclinînd scurt din cap. Prințesa porni spre garderobă, dar se întoarse din ușă:

– Aveți grijă să nu se mai întîlnească cu nimeni! Dar absolut cu nimeni. Szabó, asta te privește și pe tine. Ai înțeles?

Majordomul făcu o plecăciune adîncă. „Omul acesta e demn de toată încrederea!" – își spuse în sinea ei, cuprinsă de o voioșie neașteptată.

După ce ușa se închise în urma prințesei, Szabó luă de pe masă scrisoarea și o băgă din nou în buzunar. Îi mai putea fi de folos vreodată, dacă fata s-ar încumeta să pornească un proces pentru stabilirea paternității. Apoi o urmă pe bătrîna domnișoară.

*

Fraulein Schultze împreună cu Szabó porniră să dea de urma cameristei. O luară pe coridorul întunecos către curtea din spate unde, deasupra grajdurilor și a bucătăriilor, se înșirau locuințele servitorilor. Dar cămăruța fetei era goală. Coborîră pe scara de serviciu la parter, unde bătrîna domnișoară deschise ușa mare de la bucătărie.

– *Nu ați văzut la Ilus*? – le întrebă ea pe fetele care tocmai ștergeau farfuriile.

– A ieșit adineauri. E la spălătorie – le răspunseră bucătăresele din prag, privindu-i pe cei doi roase de curiozitate, fiindcă dacă Fräulein și cu Szabó se interesau de o cameristă de rînd nu era lucru curat la mijloc.

În clipa aceea apăru și tînăra cameristă, cărînd o pereche de umerașe în formă de T cu două rochii vaporoase de muselină, ale Klárei. Le ținea ridicate, într-o singură mînă, nu cumva să le șifoneze volănașele sau să le tîrască pe podeaua terasei, plină de praf. Le ieși în întîmpinare cu brațul ridicat, pășind mărunt.

Szabó rămase în urmă, iar nemțoaica bătrînă se repezi la ea.

– Dumneata cari de aici *sofort*! – se răsti ea la fată.

– Poftim?! – o întrebă Ilus speriată.

– Plecat de aici! Poftim condicuț, bani și plecat. *Sofort*!

– Adică eu... așa, imediat? – în clipa aceea îl observă pe Szabó în fața ușii de la bucătărie: Dumneata mi-ai făcut asta! Aici e mîna dumitale, domnule Szabó! – striga ea din ce în ce mai indignată. Tocmai dumneata să-mi faci una ca asta – țipa ea aproape gîtuită de revoltă și de rușine.

Simțea că o apucă amețeala și se lipi de perete, fără să uite de rochiile care-i fluturau în față ca două drapele.

Tărăboiul le făcu pe fetele de la bucătărie să scoată capul pe ușă. Apoi apăru și mai marele bucătarilor. Văzînd acea mulțime de gură-cască, Ilus își luă inima-n dinți să-i înfrunte, doar nu le va da satisfacția să se lase umilită în văzul tuturor. O privi pe Fräulein drept în față, cu mîndria ei de țărăncuță revoltată și îi răspunse nemțește:

– *Gut*! *Gehen*! (Bine! Să mergem!) – și o urmă pe bătrîna domnișoară. Se opri o clipă în dreptul lui Szabó: O să te bată Dumnezeu, domnule Szabó – și îi întoarse spatele trufașă.

Deasupra capului îi fluturau cele două rochii delicate, vaporoase, urzite din străluciri și parfumuri. Fata le ocrotea de funinginea răspîndită prin tot coridorul, de parcă ar fi oblojit niște vise – visele altcuiva – să nu le spulbere privirile răutăcioase care o urmăreau.

– Mare pramatie mai ești și dumneata – îi spuse rîzînd bucătarul șef, apucîndu-l pe Szabó de braț. Îi faci un plod, apoi o dai afară. Asta da, afuriseală! – și îl trase în bucătărie.

Hohotele lui de rîs nu conteneau să se audă din dosul ușii închise.

*

La etaj, Fräulein îi luă cele două umerașe, ca să le ducă la garderobă.

– Dumneata faci bagaj imediat! – îi întinse banii, condicuța de servitoare și se făcu nevăzută.

Ilus își împachetă în grabă catrafusele. Termină repede, fiindcă nu avea prea multe de adunat. Poate că ar fi fost și mai repede gata de drum dacă în forfota iscată nu i s-ar fi mișcat în pîntece pruncul plămădit fără urmă de fericire și din cauza căruia Szabó îi făcea acum vînt. Ieși pe coridor, cărîndu-și bocceluța măruntă, cu gîndul să-și ia măcar rămas-bun de la prințesa Klára. Dar se trezi în față cu domnișoara Schultze, mai neînduplecată decît toți arhanghelii de la poarta raiului. Ea îi ura pe toți servitorii casei, începînd cu „domnul", cu bucătarul șef, pînă la ultima servitoare. Dar mai cu seamă pe slujnicele tinere, care, dacă erau mai arătoase – cum erau de altfel mai toate –, nu scăpau nepîngărite de bătrînul majordom. Pe acestea, nefericirea ei de domnișoară bătrînă o făcea să le dușmănească cu o acreală întețită. Știa ce se întîmpla în toată casa, dar nu a îndrăznit niciodată să-și pună mintea cu atotputernicul Szabó. În schimb, dacă vreuna dintre nefericitele acelea cădea în păcat, era o satisfacție pentru ea să le pună pe drumuri.

– Aș dori doar să-i sărut mîna tinerei prințese – îi spuse Ilus gîtuită de emoție.

– Nu primește la tine! Ea nu primește *so eine*... pramatie! Marș afară! – și arătă cu mîna ei stafidită către scara de serviciu.

Ilus îi întoarse trufaș spatele. Cît timp coborî treptele din fața intrării principale, făcînd să-i scrîșnească pietrișul mărunt sub picioare, traversă peronul și cele două curți interioare, reuși cu greu să-și țină cumpătul. Abia cînd se văzu în stradă o năpădi grozăvia nenorocirii care se abătuse din senin peste capul ei.

Făcu cîțiva pași, fără să știe încotro s-o apuce. Se simțea ostenită, copleșită de povara pe care o purta în pîntec. Voia să-și tragă un pic sufletul, să chibzuiască ce avea de făcut. Se așeză pe o bancă din grădina Muzeului.

Unde să meargă, la cine?

Prin fața ei se hîrjoneau copii de orășeni. O mulțime de doici și de bone își plimbau coconii împopoțonați sau țineau la soare bebelușii dolofani din cărucioare. Văzîndu-i, Ilus simți o strînsoare în piept. Progenitura ei se va lăfăi doar în zdrențe! Poate că ar fi fost mai înțelept din partea ei dacă l-ar fi ascultat pe „domnul" Szabó și s-ar fi dus la o moașă, să-i facă de petrecanie. Ar fi scăpat de gînduri, n-ar mai avea motive să se frămînte. Dar nu a vrut nici în ruptul capului, nu s-a încumetat să o facă...

Iar acum era singură, pe drumuri. În starea în care era, nici nu se putea gîndi să-și găsească o slujbă. Nu se încumeta să meargă la vreo agenție. Aflase de ele doar din auzite, dar habar nu avea unde să le caute. Ea fusese luată încă de mică de lîngă mama ei și dusă să slujească la castelul Kollonich, fiindcă erau mulți frați, iar părinții nu aveau cu ce să-i țină.

Nici pomeneală să se întoarcă acasă, să ajungă de rușinea satului cu un copil din flori în pîntec! Să fie, numai bine, izgonită și de acolo. Să apară în halul acela în fața flăcăului cu care bătuse palma în ultima seară înainte să se fi înrolat pentru vreo trei ani în regimentul 44 de pifani, tocmai pe cale să se întoarcă acasă, ca să o batjocorească și să o scuipe în față?

Nu! Nu! Mai bine-și ia zilele, decît să pătimească o asemenea rușine.

Se frămînta pe banca aceea din grădina Muzeului, fără să plîngă, privind în gol.

Poate că prințesa Klára s-ar îndura de ea. Chiar dacă nemțoaica aceea i-a spus-o limpede – „Nu primește la tine!" Așadar o disprețuia și ea, o credea o stricată. Cu toate că ea era bună la suflet, chiar a

și sărutat-o, săptămîna trecută, cînd i-a dat scrisoarea aceea... Ce-i drept, atunci încă nu știa nimic...

László Gyerőffy! El era singurul care ar putea să o ajute! Nu avea decît să-l caute. Iar de dragul lui, poate că și domnișoara Klára... poate că numai de dragul lui!...

Se ridică anevoios în picioare, își luă bocceluța și porni să-l caute pe conte. Știa că locuia prin apropiere. Spera să-l găsească acasă.

*

László se foia de o oră bună prin cameră, așteptînd-o pe cameristă. Era pregătit să o învețe cuvînt cu cuvînt mesajul, fiindcă așa nu mai era chip să trăiască. Klára n-avea decît să scornească ceva. De pildă să-i transmită dimineața prin Ilus unde urmau să iasă în ziua aceea, deoarece așa simțea că nu mai rezistă.

Dintr-odată se auzi soneria de la intrare. László dădu buzna să deschidă. Era ea, Ilus, Ilus Varga. Dar de ce-și cară bocceaua? – se gîndi el pentru o clipă, apoi o invită să intre.

Fata gîfîia din greu. Cele trei etaje erau prea mult pentru ea. Simțea că o apucă amețeala și se sprijini de pian.

– Așează-te – îi spuse László – trage-ți sufletul liniștită – și o împinse într-unul din fotolii pe fata care se codea rușinoasă.

O așeză cu fața către fereastră și abia atunci îi observă chipul răvășit de disperare.

– Ce e cu tine? Ce s-a întîmplat?

– Vă rog să mă iertați. Îmi cer mii de scuze – bîigui ea, gata să leșine.

– Vai ce bucuros sînt că ai reușit să vii – continuă László. Abia așteptam să te văd! – și a început să-i depene înfrigurat, repezit, planul ticluit cu migală. Ai observat, nu-i așa, că eu și cu Klára... că noi ne iubim.

Fata încuviință tăcută, din cap, doar tocmai de aceea venise.

– Dar nu am mai văzut-o de cîteva zile și nu mai rezist, e ceva insuportabil. Mi se pare că a trecut o veșnicie. Va trebui să-i spui asta, pentru că nu îndrăznesc să aștern totul pe hîrtie. Scrisoarea s-ar putea rătăci pe drum, dar dacă-i spui dumneata direct, e mai sigur. Nu-i așa că ai să-i spui ce ți-am zis? Găsește un prilej cînd sînteți numai voi două, de pildă cînd o ajuți să se îmbrace.

Ilus încercă de cîteva ori să-l întrerupă, ridicîndu-și spre el degetele pline cu urmele acelor de cusut, dar tînărul era imposibil de oprit – turuia întruna, fără să se sinchisească de ea. Încet, se dumiri că nici László, la care venise într-un suflet ca să-i ceară ajutorul, nu avea cale deschisă către Klára, așa că i se risipi și ultima fărîmă de speranță. Simți cum i se strînge inima și izbucni în plîns.

– De aceea ți-am și scris, ca să... – abia în clipa aceea observă că fata plîngea. O privi nedumerit:

– Dar ce-i cu tine? Spune-mi, ce s-a întîmplat?

– M-au... m-au dat afară! – suspină Ilus.

– Pe dumneata? Cînd? Cum? De ce?

– Acum o oră. M-au aruncat în stradă... ca pe un cîine... De aceea am și venit la dumneavoastră!

– Dar ce s-a întîmplat? Ce au avut cu dumneata?

Fata își șterse ochii cu batista ei mototolită și roși pînă la urechi. Stătu o clipă în cumpănă, apoi își mărturisi păcatul:

– Eu voi... voi avea un copil.

– Dumneata? Dumnezeule! – spuse László înmărmurit.

– Da... de aceea... Iar eu nu am vrut să-l lepăd, cum a zis domnul Szabó, care s-a temut să nu-mi umble gura și să afle domnii. Da, știu că el m-a dat afară, sînt sigură că el a făcut-o! – și începu să-și depene întreaga poveste.

Vorbea pe sărite, dar László îi înțelegea tristețea. Cum s-a ținut scai după ea majordomul, care a urmărit-o pas cu pas, dar ea nu a vrut, nu a vrut și pace, fiindcă ea era o fată cinstită, făcuse un legămînt cu un băiat care era la cătănie, dar nu a fost chip să scape de bătrînul atotputernic. Care a amenințat-o, ba chiar a și siluit-o. El e un bărbat puternic, iar ea o fată neajutorată, însă acasă are mulți frați, ar fi fost o tragedie să vină și ea pe capul lor, iar cine nu-i face pe plac lui domnul Szabó nu mai are ce căuta acolo, dar nu putea nici să se întoarcă la țară, din cauza mamei ei, care avea o mulțime de guri de hrănit...

László o asculta tăcut. Știa că fata spune adevărul. Își aminti că în noiembrie, cînd fusese la vînătoarea de la Simonvásár, Szabó nu o scăpa din priviri, apoi a văzut cu ochii lui cum i s-a împotrivit fata în întunericul scării de serviciu, iar în timpul nopții a auzit îmbrîncelile acelea dubioase din camera de deasupra lui. Simțea o milă nesfîrșită față de ea. Îi mîngîie mîna.

– Ce pot să fac pentru tine?

– M-am gîndit că poate prințesa Klára ar putea să pună o vorbă bună... chiar dacă eu sînt o nepricopsită... dar măcar din milă...

– Klára? Ei nu i-ai spus ce s-a întîmplat? Dacă i-ai fi povestit ce ți-a făcut nemernicul acelea – desigur, nu așa cum mi-ai povestit mie, dar cu alte cuvinte... mă rog, nici așa nu ți-ar fi fost ușor... totuși...

– Eu am încercat, dar mi-a trimis vorbă că nu vrea să mă vadă. A zis că nu mă primește! Și dînsa crede că sînt o stricată.

Ilus amuți. László începu să se plimbe îngîndurat prin cameră, apoi se opri în fața ferestrei.

Afară fremătau coroanele copacilor din grădina Muzeului. Totul era întinerit, proaspăt, nou, într-un verde primăvăratic. Dantelăriile din vîrful coroanelor erau mai strălucitoare decît galbenul șters de pe fațadele clădirilor. Deasupra valurilor înfrunzite se ridica palatul Kollonich scăldat în soarele care-i îmbrăca ardezia acoperișului într-o strălucire aurită. „Doar noi doi am rămas în umbră, sărmana fată și cu mine" – își spuse László.

– Spune-mi – o întrebă el într-un tîrziu – nu ai primit cartea mea de vizită pe care ți-am trimis-o azi dimineață?

– Ce carte de vizită? Eu nu am primit nimic.

– Hm, interesant.

Lucrurile începeau să se lege. Probabil că cineva i-a recunoscut scrisul. Iar acel cineva s-a folosit de ocazie și furtuna s-a abătut peste capul sărmanei cameriste. Simțea cum îl trec frigurile numai la gîndul că prințesa a pus mîna pe acea carte de vizită! Iar, pe deasupra, nenorocita asta a fost dată afară pentru că au considerat-o aliata lui. Simțea că îi e îndatorat acestei fete.

– Iar Klára nu a vrut să te primească?

– Mi-au spus că...

Klára nu a aflat nimic și poate că așa era mai bine – se gîndi László –, ar fi fost un șoc pentru puritatea ei sufletească să afle asemenea netrebnicii. Oricum, tot nu ar fi putut să facă nimic, pentru că prințesa își impunea întotdeauna voința. Așa cum făcea și cu el.

– M-am gîndit – îi spuse Ilus, amintindu-și de planul ei inițial – că, eventual, domnul conte ar putea să pună o vorbă bună pe lîngă prințesa Klára, ca... măcar pînă ce... pînă ce-mi găsesc altă slujbă...

László se întoarse furios spre ea:

– Dar înțelege că nici eu nu pot să mă mai întîlnesc cu ea! Ți-am mai spus asta o dată. Ești surdă?

Tînăra cameristă se ridică, bîlbîindu-se sfioasă:

– Vă rog să mă iertați... nu mi-am dat seama, îmi cer scuze – și porni cu pași grăbiți spre ușă.

László sări în calea ei și o întoarse din drum:

– Eu îmi cer scuze, pentru că dumneata nu ai cum să înțelegi asta. Ia loc și hai să vedem ce e de făcut. Spune-mi – începu el roșind de propria sa indiscreție – mie poți să-mi spui liniștită, în ce lună ești? Mai bine zis, cînd o să... Peste cîte luni?

Fata îi răspunse fără să se codească. Era o ființă simplă, care considera lucrurile acestea firești:

– Sînt în luna a șasea, așa că mai am trei luni, dar astea-s cele mai grele.

– Bine, am să încerc să fac ceva pentru tine. Îl cunosc pe profesorul de care aparține și maternitatea. De obicei, la ora asta este la cazinou. Am să vorbesc cu el, poate te primește chiar acum, fără să plătești nimic.

– Io să mă duc la hospital? Nici nu pun piciorul acolo! – strigă fata. Cu toate stricatele? Mai bine în Dunăre! – și în zadar încerca László să o convingă, ea o ținu o vreme așa: Alături de tîrfele alea? Nu, Nu! Nici moartă!

– Dar ce o să se aleagă de tine? – se întristă László. Pentru că eu nu am cum să te duc înapoi la familia Kollonich! O să te întorci la țară?

Fata ridică înspăimîntată mîinile, vrînd parcă să se ferească de un coșmar. Să se întoarcă în satul ei, tocmai acum, cînd aștepta să-i vină drăguțul de la armată? Să i se proțăpească în față cu bastardul străinului în pîntec? Să stea pitulată, borțoasă, să o arate lumea cu degetul? Iar la biserică să stea într-un ungher întunecat, batjocorită de toți, chiar și de celelalte fete, care mai aveau și ele cîte un copil, dar de la iubiții lor, care urmau să le ia de nevastă, imediat după liberare? Nu! Nu, nici în ruptul capului! Dar se străduí să-i răspundă, fiindcă știa că se cuvenea să o facă:

– Am o mătușă la Veszprém, soțul ei lucrează la fabrică... oi încerca, poate că mă primește, chiar dacă și ei sînt săraci... – și începu instinctiv să se scotocească prin pungă, cu gîndul că, cu puținii bani pe care-i avea, slabă speranță să le înmoaie inima.

– E un plan excelent! Uite, eu vreau să te ajut – îi spuse László, care, ca orice jucător, avea întotdeauna bani gheață la el, așa că răsuflă ușurat și scoase din portmoneu două mii de coroane. Ia banii ăștia, ca să-ți ajungă de cheltuială și să fii sigură ce te primesc.

– E mult, e prea mult! – îi răspunse Ilus gîtuită de emoție. O mie mi-e de-ajuns. Ce să fac cu atîția bani?

Nu acceptă decît o singură bancnotă și, cînd László i-o întinse, se aplecă brusc și-i sărută mîna. Își împătură banii în pungă cu ochii plini de lacrimi.

– Vă mulțumesc nespus de mult. Să vă ajute Dumnezeu!

László o conduse pînă în antreu. Fata își luă bocceaua și îl mai privi o dată drept în ochi.

– Domnul să vă binecuvînteze! – apoi închise ușa în urma ei.

László îi auzea pașii, tot mai îndepărtați. Acum e la etajul al doilea... acum e la primul... apoi nimic.

Fata plecase.

*

Povestea fetei îl răvășise pe László. „Cîtă răutate este pe lumea asta!" – își spuse el. Copilăria lui nefericită, neînduplecarea tutorelui său, care l-a constrîns să urmeze dreptul, lipsa banilor, pe care a îndurat-o ani la rînd și care l-a înglodat încă de tînăr în datorii, înstrăinarea de care suferea peste tot, fie aici, fie în Ardeal, lipsa unui cămin, sentimentul că nu era nicăieri acasă, că era peste tot un intrus, un dezrădăcinat – rănile lui dintotdeauna, pe care, în năuceala vieții lui din ultimele luni, le mai dăduse cîteaodată uitării, îl copleșiră din nou. Iar acum, de parcă toate acestea nu i-ar fi fost de ajuns, avea un nou motiv de îngrijorare.

Odată cu pățania tinerei cameriste, el se confrunta prima oară cu neîndurarea care domnea în lume. Pînă atunci nu se mai întîlnise cu una ca asta. Trăise într-o lume artificială, plină și aceea de probleme, de sentimente, de sensibilități poate la fel de dureroase, etalonul suferinței fiind absolut subiectiv, dar nu mai fusese niciodată în fața situației cuiva care să nu aibă din ce să trăiască, să nu știe ce va mînca în ziua de mîine, să se frămînte dacă va găsi oare un cotlon unde să-și aducă pruncul pe lume, cum era sărmana fată. Povestea ei îl luase pe neașteptate. Era tulburat, dar nu generaliza situația. Nu se gîndea la miile și miile de săraci care-și trăiau întreaga viață în

mizerie. Nici prin minte nu-i trecea să o facă. Nu avea ochi să vadă dincolo de complotul, de o mîrșăvie nemaiîntâlnită, al acelor ticăloși cărora le căzuse victimă fata.

Iar toată această infamie se întîmplase din cauza lui! Numai și numai din cauza lui. El era adevăratul exilat, din cauza iubirii sale! Pentru că îndrăznise să se îndrăgostească de Klára, fără să țină seama de mătușa lui. Nu mai ținea cont de altceva. Nici de tirania majordomului, nici de infernul în care trăiau servitorii din casa Kollonich, de nimic din cele care reieșiseră din cuvintele fetei. Toate acestea i-au trecut pe lîngă urechi, fără să le audă – nu reținu decît amănuntele legate de el. El, care era cauza tuturor relelor.

Rămase nemișcat în mijlocul camerei, răscolit de o furie oarbă.

Soarele stătea să apună, razele lui abia mai răzbăteau din dosul muzeului. Era timpul să se pregătească de plecare. Voia să meargă la *Park-Club*, unde spera să fie și Klára – poate reușea să schimbe cîteva cuvinte cu ea.

Se aruncă în trăsura care-l aștepta în fața casei de la prînz și o luă pe bulevardul Stefánia.

Klára nu era nicăieri. O căută de mai multe ori prin toate încăperile, prin grădină, prin grotă, dar era de negăsit. Se împiedică de mai multe ori de Imre Wárday, care umbla și el de unul singur, fără să se aciueze pe lîngă vreunul dintre grupurile răspîndite peste tot. Căuta sau aștepta și el pe cineva. Dar László nu îl observă, nici nu se sinchisea de el. Doar subconștientul său îi înregistrase prezența, de care își va aminti abia tîrziu, după cîteva săptămîni.

Se întoarse la cazinou. Acolo se schimbă pentru serată și cină. Nu se simțea în apele lui. Goli o sticlă de șampanie, ca să-și abată tristețea. Apoi se întoarse la *Park-Club*, unde, poate, cine știe, or fi venit să danseze. De fapt, nu era bal, doar orchestra cînta un șir nesfîrșit de valsuri, întrerupt pe alocuri de cîte un foxtrot. Totuși, în mod obișnuit, ar fi preluat conducerea, punînd la cale cîteva cadriluri sau măcar un cotilion mai jucăuș, dar acum nu se simțea în formă, chiar dacă mai dăduse de dușcă și cîteva pahare de coniac, doar-doar se va dezmetici. Se făcea tot mai tîrziu și era din ce în ce mai evident că prințesele nu vor veni. Cam pe la miezul nopții își făcu apariția Niki. László îl întrebă cu o indiferență prefăcută:

– În seara asta prințesele Kollonich nu vin la dans?

– Nu. Am fost în excursie cu vaporul, pînă la Esztergom și înapoi. Ne-am distrat excelent, dar acum sînt teribil de obosite. Abia se mai țin pe picioare – îi răspunse Niki și izbucni în rîs.

Părea că le ia în zeflemea osteneala, dar László avea senzația că, de fapt, rîdea de el, cu maliție. Simțea că se întunecă la față, așa că îi întoarse lui Niki spatele și luă la dans o fată oarecare, habar nu avea cine era, cu care făcu cîțiva pași de vals. După ce o conduse la locul ei, se hotărî să nu mai rămînă nici o clipă acolo. Brusc, își dădu seama cît de caraghioase erau acele dansuri care nu se mai terminau și i se făcu scîrbă de toți cei din jurul lui, bărbați și femei deopotrivă. Zîmbea afectat, cu privirea întunecată. Era conștient că i se citea tristețea pe față. Nu! Nu mai era chip să rămînă acolo. Predă conducerea muzicanților unui tînăr, care-l mai secondase și cu alte ocazii.

– Mă doare capul – se scuză el – te rog să preiei tu comanda.

Își chemă trăsura și se întoarse la cazinou.

Urcă în sala de bacara. Era singurul loc din tot cazinoul unde se simțea în largul lui. Se întorcea acolo noapte de noapte, după ce balurile se terminau, înainte să pornească spre casă. Salonul de jocuri îl ademenea, era o deconectare pentru el. Iar pe deasupra simțea o voluptate sfîșietoare să-ți țină promisiunea și să nu se așeze la masa de joc. Ce-i drept, nici nu era prea tentant să joace la ora aceea, pentru că, spre dimineață, nu mai rămîneau acolo decît faliții – acelea erau așa-numitele „partide chioare" – care încercau să-și paseze paguba pe seama altora care, după ce reușeau să pună mîna pe cîte un pot, două, spălau putina de îndată. Bineînțeles că îl invitau și pe el, mereu, dar nu a acceptat niciodată. „E prea tîrziu" – se scuza el și nu se îndura să plece. Dar acum era altceva. Abia trecuse de miezul nopții, iar jocul era în toi. La masă stăteau „greii" partidelor: Neszti Szent-Györgyi, Árzenovics, Zalaméry și ceilalți de teapa lor, mizînd pe sume uriașe.

László nici nu se apropie de masă. Era retras pe un divan, unde, după ce răsfoi îndelung meniul, își comandă pînă la urmă cina. Mai ceru coniac și o sticlă de șampanie, ca să se amețească și să scape de gînduri.

Se retrăsese într-un colț mai întunecos, luminat doar de candelabrul de la masa de joc, dar i se părea un loc bun. Liturghia bacanalei – *„je donne... passe la main, huit... coup de giro..."* – însoțită de

clinchetul jetoanelor se împletea într-o muzică liniștitoare, precum clipocitul unui pîrîu care, ce-i drept, nu-i alunga tristețea, însă îl legăna ca murmurul unor voci pierdute în van, dar liniștitoare.

Își savură cina încet, cu migală. Punea în fiecare pahar de șampanie cîteva picături de coniac, ca să fie mai tare, și se grăbea să-l golească, apoi îl umplea ca să-l golească din nou. Dar fără nici un efect. Dimpotrivă. La început i se părea că alcoolul îi întețește suferința. Se simțea asaltat de amărăciunea ultimelor zile și de povestea tulburătoare de azi deopotrivă.

Sărmana cameristă! Săraca Ilus Varga! Ce barbarie să arunci în stradă o fată, în starea ei! Nimănui nu i s-a făcut milă de ea! Nici măcar Klárei! Nu a primit-o nici ea, a refuzat să o asculte! Nu ar fi crezut-o în stare de așa ceva. Nu-i venea nici acum să creadă, totuși... Poate că tocmai din cauza lui n-a îndrăznit să-i sară în apărare... Dar nici n-a avut curajul s-o facă. Sau nu i-a păsat de ea? Ar fi o mare decepție pentru el dacă ar reieși că e atît de nemiloasă. Klára nu ar mai fi cea la care visase el. Măcar de dragul iubirii dintre ei și tot ar fi trebuit să o ajute, doar Ilus era curierul lor. E adevărat că nu a făcut-o decît o singură dată, dar devenise părtașa lor... iar Klára nu mișcase un deget pentru mica ei cameristă...

Aceste gînduri negre îl măcinau. Simțea o breșă tot mai mare în încrederea lui nemărginită de pînă atunci, iar disperarea punea stăpînire cu mii de tentacule pe mintea lui tulburată de băutură. Oare Klára era la fel de nefericită ca el că trecuseră deja patru zile de cînd nu s-au mai văzut? Iar dacă îi lipsea, putea ea găsi un subterfugiu să se întîlnească. Sau s-o fi dat bătută și renunțase la el, cu aceeași nepăsare ca la Ilus?! „Nu, nu! E imposibil!" striga disperarea din sufletul lui. „Nici nu vreau să mă gîndesc la una ca asta." Se îndreptă din fața mesei la care mînca de unul singur și scutură hotărît din cap. Dar veninul suspiciunii continua să facă ravagii. Ar fi putut să-i dea de veste prin Magda Szent-Györgyi! Dar de atunci nu o mai întîlnise decît o singură dată... Sau de mai multe ori?... Nu, o singură dată! Iar la balul de după „Trofeul regal", la cotilion, cînd era rîndul doamnelor să aleagă, nu a venit să-l invite... Ba nu, a venit, au și dansat împreună, dar ea nu a scos o vorbă... Oare de ce nu i-a spus nimic, nici măcar un singur cuvînt? Iar apoi a luat cina alături de Wárday, rîzînd întruna, bine dispusă – el a văzut totul așezat alături de arhiducesă. S-a distrat de minune cu insipidul

acela. Oare îi place de el? „Nu, să nici nu-mi treacă prin minte una ca asta!" se revoltă optimismul din sufletul său. Dar suspiciunea nu-i dădea pace: „Parcă poți să știi?"

Era copleșit de frămîntări. Se apropie de masa de joc. Lîngă Árzenovics era un scaun liber. Îl trase mai în spate și se așeză, punîndu-și sticla de coniac la îndemînă, iar ca să scape de gînduri, comandă douăzeci de jetoane de cîte o sută, gata să le arunce în jocul altora, la întîmplare.

– Nu intri și tu? – îl întrebă Wuelffenstein care, de cînd devenise un jucător împătimit, mai că-i făcea curte.

– Nu! – îi răspunse László și, în chip de explicație, mai adăugă: Doar voi plusa. Din superstiție.

Arunca din cînd în cînd cîte un jeton de o sută, alteori cîte două-trei. Era ca un narcotic. Acest joc pasiv își avea și el farmecul lui. Privea masa încordat: „Cîștigăm? Nu cîștigăm?!" Se simțea mult mai liniștit. Maldărul de jetoane din fața lui scădea văzînd cu ochii. Deodată, după mai multe runde pasate, se formă un pot considerabil, neonorat în întregime.

– Plus două mii! – licită bancherul, sigur că norocul era de partea lui. Era exact suma pierdută de László de cînd se așezase lîngă masă. „Iată un semn al destinului, își spuse el, e exact suma de care am nevoie ca să ajung de unde am plecat" – așa că licită:

– *Le reste*!

Se împărțiră cărțile, iar banca luă potul. László îi făcu un semn crupierului ca să-și încaseze restul creditului pe care-l mai avea. Dar pierdu repede toți banii. Apoi mai împrumută cinci mii, pe care un binevoitor i le garantă bucuros, prin semnătură. Continuă să arunce cu jetoanele, la întîmplare, plusînd cîte cinci sute, chiar o mie de coroane. „Nu-mi încalc jurămîntul – se consola el, în sinea lui – doar nu pun mîna pe cărți. Nu fac decît să pariez, cam ca la curse."

Dar nu era în formă. Pierdu și banii împrumutați. Ceru alte cinci mii. Ținea morțiș să se refacă. Era mai încrîncenat ca niciodată. De obicei, își păstra cumpătul și cînd cîștiga și cînd pierdea. Dar acum ținea morțiș să-și scoată pîrleala, poate din cauza amărăciunii care-i mocnea în suflet sau a alcoolului consumat. „Nu mă las nici mort! Nu plec de aici pînă nu cîștig tot ce am pierdut!" Cînd paguba lui era pe cale să ajungă la cincisprezece mii de coroane, Pray îi aruncă peste masă:

– După cum văd, dragă László, azi nu ai avut o presimțire prea norocoasă! – și făcu o grimasă plină de ironie.

Lui îi plăcea să-și întărîte adversarii, să le răsucească pumnalul în rană. Știa că, la nervi, jucătorii își pierd cumpătul, nu mai sînt atenți, iar asta, cu un pic de vigilență, putea să fie în folosul lui. Așa că obișnuia să-i înțepe pe cei care pierdeau cu cîte o remarcă seacă, îndemnîndu-i să se arunce tot mai orbește în joc.

Dar László nu-i răpunse, ci își turnă încă un pahar de tărie pe care-l bău dintr-o suflare. Părea de un calm desăvîrșit, dar în sine lui fierbea de furie. „Ar fi o tîmpenie să pierd atîția bani făcînd doar pe chibițul! Nu poți să cîștigi dacă plusezi doar pe mîna altora. Asta nu e decît în folosul băncii! E o tîmpenie! O tîmpenie crasă!"

Așa că se hotărî să intre în joc. N-avea decît să-i explice Klárei că a fost o excepție, nu a făcut-o decît o singură dată.

Se împrumută din nou, schimbă în jetoane și cele cîteva mii pe care le avea în buzunar și, cînd pachetul de cărți ajunse în dreptul lui, rosti expresia fatală:

– *Passe la main*!

În zadar îi șoptea o voce timidă din sufletul lui: „Oprește-te, nu-i bine ce faci!", pentru că nu mai putea să dea înapoi. Dacă s-ar fi ridicat de la masă ar fi ajuns de rîsul tuturor, iar cele cincisprezece mii de coroane ar fi rămas pierdute pe vecie.

Cînd László se așezase la masă era deja în jur de ora patru, în zori. Chibiții care urmăriseră jocul pînă atunci cu perseverență se pregăteau de plecare, sătui să se tot îngrozească de sumele uriașe puse la bătaie. Erau satisfăcuți că aveau ce să povestească ziua următoare, umflîndu-se în pene indignați și înflorind adevărul, de dragul efectului.

László juca cu luciditate. Era mai atent ca altădată la fiecare donă, la felul în care licitau adversarii. Ambiția acerbă să cîștige îi încordase nervii, făcînd din el un adevărat vizionar. Simțea cu precizie capriciile norocului, precum vînătorii intuiesc cu al șaselea simț încotro trage vînatul sau conducătorii de oști tacticile inamicului. Nu mai jucase niciodată cu atîta precizie. Remușcările pentru că-și încălcase jurămîntul îl întărîtau. Era fără milă, ca orice jucător care vrea cu tot dinadinsul să cîștige. Și, într-adevăr, norocul începea să-i surîdă. Juca absorbit– era prima oară cînd nici nu se sinchisea de părerea celorlalți despre el. Cînd îi veni rîndul la bancă, dublă

miza. La a treia donă, o voce interioară îi șopti că va fi contrat, așa că nu crescu potul, cum obișnuia să facă, aidoma contelui Neszti, ci retrase totul și dădu cărțile mai departe. Mai tîrziu, jocul îi dădu dreptate, ar fi pierdut. Patru-cinci runde la rînd nu mizã nici un șfanț, ca apoi, la îndemnul instinctului, să liciteze *banco*, la o sumă considerabilă, pe care o și cîștigă. În mai puțin de o jumătate de oră își scosese pîrleala, ba mai bägă încă vreo zece mii de coroane în buzunar. Atunci se ridică, fără să scoată o vorbă și se făcu nevăzut.

Se întoarse acasă pe jos. Radia de satisfacție. Iată că reușise să se opună destinului și tot coniacul băut îl umplu de o euforie orgolioasă. „Le arăt eu lor!" – își spuse în sinea lui, din senin. – „Vor vedea ei cu cine au de a face."

Apoi se gîndi că își călcase jurămîntul. Dar Klára era mereu îngrijorată, își făcea tot timpul griji din cauza lui. Să nu-și facă! Astea nu-s treburi de femei. Dar el o să-i explice că, pe cel care știe să joace, nu-l paște nici un pericol. Iar el se pricepea la cărți. A dovedit-o în seara aceea. Klára va fi nevoită se recunoască... să-și dea seama că el avea dreptate. Și ce dacă era un pic îngrijorată – e chiar plăcut să știi că îți poartă cineva de grijă...

*

Klára își petrecu cele patru zile trecute de la Trofeul Regal în altă stare sufletească decît László. Era și ea abătută pentru că nu putea să-l întîlnească, îi lipsea și ei prezența lui zilnică, cu care se obișnuise în ultimele luni. Dar ea fusese obișnuită încă de mică să fie condusă de alții, să fie dusă de mînă peste tot, mereu însoțită, păzită de cineva, să i se dicteze programul oră de oră, în fiecare zi. Pentru ea nu era nimic nou, era stilul ei obișnuit de viață, la fel cum nici pentru călugărițe severitatea recluziunii nu este o povară, ci o constrîngere firească, în ciuda căreia se simt libere. Intenția vădită a mamei sale vitrege să-l țină pe László cît mai departe de ea, faptul că nu-i spunea decît în ultima clipă unde urmau să iasă în excursie sau la țară, ca nu cumva să afle băiatul, o făcea pe Klára să zîmbească îngăduitor. Mama Ágnes nu contenea să dea telefoane, să trimită mesaje în secret, recurgînd la toate tertipurile de care era în stare și totul în zadar! Ce importanță avea dacă nu reușea să-l întîlnească mai multe zile, chiar săptămîni la rînd pe László? Ei oricum se iubeau, el renunțase la cărți, ca pînă la urmă să-i poată

arăta tatălui său dovada, fiind sigură că va ieși învingătoare. Pentru ea, jurămîntul lui László era ca o comoară de care nu știa decît ea, de care nimeni nu se putea atinge, nimeni nu putea să i-o ia. Era o certitudine care o ungea la suflet, așa că o urma, fără să se împotrivească, pe mama ei vitregă în toate excursiile pe care le scornea, zîmbind docil la intrigile ei.

Așa își petrecu Klára acele zile, în timp ce László era din ce în ce mai disperat.

Povestea tinerei cameriste, care îl impresionase atît de mult pe László, a lăsat-o aproape indiferentă pe Klára. Ea nu aflase mare lucru din amănuntele întâmplării. În seara aceea a ajutat-o să se dezbrace Fräulein Schultze, care, cînd a întrebat-o de Ilus, i-a răspuns laconic doar atît: „*Sie musste nach Hause gehen*" (A fost nevoită să plece acasă.). Klára își imagina că o chemaseră părinții, fiindcă ea nici nu știa mare lucru despre fata care fusese ani la rînd alături de ea. „Nu-i frumos că nu și-a luat rămas-bun de la mine, dar cine știe, poate că i-a murit sau i s-o fi îmbolnăvit careva din familie și a fost nevoită să plece pe neașteptate." Credea că se va întoarce, așa că nu-și mai bătu capul cu asta.

*

În ziua în care László se întoarse dis-de-dimineață victorios de la partida de bacara, fetele Lubiánszky împreună cu Frédy Wuelffenstein dejunau la familia Kollonich.

Profitînd de discuția care lîncezea, Niki îl întrebă pe Frédy:

– E adevărat că în noaptea asta, la club, a fost o partidă acerbă?

Acesta făcu o grimasă și îi răspunse în doi peri:

– Pfui... pfui!

Ca orice englez care se respectă, nici el nu era dispus să vorbească despre ce se întîmpla în club, cu atît mai puțin în prezența femeilor.

– Jucați și dumneavoastră, domnul conte? – îl întrebă prințesa, cu o undă de dispreț în glas, la care Wuelffenstein ridică din umeri și făcu un gest evaziv din mîini.

– Și încă cum! – răspunse malițios, în locul lui Niki – dar nu vrea să recunoască – apoi continuă subiectul, făcîndu-se că nu observă privirea încruntată a lui Péter: M-am întîlnit azi pe corso cu mai mulți indivizi care au fost de față. A fost o partidă de pomină. Ai pierdut

și tu ceva, dar pe László Gyerőffy l-au uscat de bani. Cică a lăsat vreo patruzeci de mii acolo...

Ducesa o privi pe Klára, fără să spună nimic.

– Veniți azi la curse? – le întrebă Péter pe cele două fete Lubiánszky, care stăteau în celălalt capăt al mesei.

O văzuse pe sora lui pălind, cu buzele strînse, așa că se străduia să schimbe subiectul.

– Da, da, desigur – ciripiră într-un glas cele două. Am auzit că azi va fi foarte palpitant. Noi nu ne prea pricepem la curse, totuși... – și începură să turuie tot felul de detalii, cum că ele vor merge pentru că așa și pe dincolo, fiindcă fuseseră învățate ca, dacă le întreabă cineva ceva, să nu răspundă doar cu „da" sau „nu", ca gîsculițele de la țară, ci să dezvolte subiectul, ca să arate cît sînt de inteligente. Tocmai la timp, pentru că astfel uitară cu toții de partida de la cazinou.

Louis Kollonich se ridică de la masă și, după cum îi era obiceiul, se retrase în fumoar. Klára mai rămase cîteva minute alături de fetele Lubiánsky, părînd interesată de cleveteala lor, apoi ieși pe urmele tatălui său. Se așeză în fața lui, pe brațul unui fotoliu și îi spuse sfioasă:

– Aș vrea să te rog ceva foarte important, mon papa.

– Ce s-a întîmplat, draga mea, ce e atît de important? – o întrebă Kollonich, care, după primele fumuri, era întotdeauna amabil și bine dispus.

Klára continuă, cu fața îmbujorată:

– Data trecută... după ce am stat aici, de vorbă... l-am pus pe László să se jure că nu va mai juca cărți...

– Cine a căzut în patima jocului nu mai are scăpare! – îi răspunse bătrînul.

– Dar el mi-a promis. Am dat și mîna. Iar acum vine Niki cu povestea asta... însă el nu e în relații bune cu László... da, așa e... și mie nu-mi vine să cred... oamenii sînt răi... le umblă gura... ceva nu e în regulă... sau e o minciună... eu nu mai cred pe nimeni... nu am încredere decît în tine... știu că ce spui dumneata așa și este...

– De obicei, eu nu urc în sala de bacara. Eu nu joc decît tarot, și asta pînă pe la miezul nopții, cînd mizele sînt încă mai mici.

– Păi tocmai despre asta e vorba. Aș vrea să te rog să te duci o odată, după ce ți-ai terminat partida și László e tocmai acolo, să te

convingi dacă e adevărat sau nu. Te rog frumos, fă asta de dragul meu, ca să te convingi cu ochii tăi și așa măcar am să aflu și eu adevărul. Pentru că nu-mi vine să cred... nu poate fi adevărat...

Fata se făcu albă ca varul la față, iar ochii ei îl implorau.

– Ei, hai, potolește-te! Nu te mai frămînta atîta. Mă duc să văd care e adevărul!

Kollonich își întinse brațul dolofan ca să o mîngîie pe fată. Ea se aplecă brusc, îi luă mîna și i-o sărută. Apoi îl sărută și pe fruntea bombată.

– Îți mulțumesc din suflet. Cît mai degrabă...

– Da, cît pot de repede.

Klára se mai întoarse din ușă:

– Și nu-i așa că... asta rămîne între noi? Că nu spui nimănui nimic?

Kollonich înțelese de îndată că soția lui nu trebuia să afle de planul lor.

– Na ja! Na ja! Desigur! – și îi zîmbi fetei cu subînțeles.

*

În seara aceea, la *Park-Club* era unul dintre ultimele baluri ale sezonului.

Caleașca familiei Kollonich, care le aducea pe prințesa Ágnes și pe Klára, ieși pe poarta palatului abia pe la unsprezece noaptea. De data aceasta întîrziaseră din cauza fetei, care abia reușise să-și termine toaleta. Dar acum, prințesa se abținu de la mizeriile pe care le făcea cînd era nevoită să aștepte fie și un minut după cineva, nu-i spuse fetei o vorbă – știa că avea ceva pe suflet și poate a tras intenționat de timp, fiindcă nu-i venea să plece nicăieri. Simțea că pe Klára o măcinau cele auzite la prînz despre László. Bănuia că era o mare decepție pentru ea și, cum o cunoștea de cînd era mică, știa că-i mai indicat să o lase în pace. O singură remarcă despre „Laci ăsta" ar fi întărîtat-o să-i ia apărarea. Așa că se abținu de la orice comentariu, lăsînd-o pe Klára cu frămîntările ei. Încă de la prînz, fata era măcinată de suspiciuni.

„Oare s-a apucat din nou de cărți? Dar s-a jurat că nu o să mai joace, am dat chiar și mîna!" Nu-i venea să creadă – ar fi pentru ea o lovitură prea dură. Poate că nu era decît o minciună a lui Niki sau a celor de la care auzise bîrfa. Sau poate că doar a chibițat, ori i-o

fi ținut locul cuiva, o vreme, chiar dacă nu ar fi avut voie să o facă, dar măcar asta ar putea fi o scuză. Însă fratele ei nu ar fi îndrăznit să scornească din capul lui totul! Voia cu tot dinadinsul să găsească o explicație, dar în zadar. Ar fi fost dezamăgită și dacă el nu și-ar fi ținut cuvîntul față de un străin, dar să-și încalce jurămîntul față de ea, cea pe care zicea că o iubește pînă în pînzele albe, ar fi fost o decepție prea mare pentru ea. Își aminti de cuvintele mamei sale vitrege cînd i-a spus că László e un om cu două fețe, iar acum se adeverea! Pe deasupra, mai era și povestea cu doamna Berédy. Cînd prințesa a adus vorba despre acele zvonuri, ea le-a respins indignată, plină de demnitate. Iar acum bănuielile începeau să prindă contur, să nu mai fie doar vorbe în vînt, simple calomnii, ci dedesubturile unei realități dureroase, o suspiciune care, oricîte eforturi făcea să și-o risipească, îi sfîșia tot mai adînc sufletul ei de îndrăgostită rănită.

Se frămînta încă de la prînz. Nu a spus nimănui ce o roade, atît de umilitor și de rușinos i se părea tot ce se întîmpla cu ea. După-amiază, în timpul vizitelor, la gustarea din pavilionul Gerbeaud și la dineul de seară făcuse eforturi considerabile să pară naturală, bine dispusă, dar nu reușise să scape o clipă de gîndurile care o măcinau. Iar mai tîrziu, în timp ce se îmbrăca pentru bal, se hotărî să tragă cît mai mult de timp, nu cumva să ajungă prea devreme, ca să dea cu ochii de László înainte să se fi convins dacă își încălcase jurămîntul sau nu. Nu-i păsa de reproșurile prințesei, important era ca László să fie în toiul obligațiilor lui legate de bal, să nu aibă vreme să se ocupe de ea și, eventual, să scornească tot felul de explicații, să o mintă în față, de asta se temea cel mai tare, ar fi fost ceva și mai cumplit, dacă putea exista așa ceva în situația în care era. Așa că se hotărî să facă în așa fel încît László să nu se așeze la cină lîngă ea.

Planul îi reuși, poate mai puțin discret decît plănuise, pentru că, la sfîrșitul cotilionului, László apăru de îndată lîngă ea, fiind nevoită să-și care partenerul de la o masă la alta, pînă ce reuși să se alăture unei perechi și nu mai era loc în dreapta ei, unde ar fi putut să se așeze și el. S-a fofilat de-a dreptul încoace și-ncolo, pînă ce-i reuși subterfugiul, simțind că toată lumea era cu ochii pe ea, dar de fapt nimeni nu băgase de seamă nimic, doar László își dădu seama ce se întîmplă, din ce în ce mai dureros surprins de

manevrele fetei. Întîmplarea – sau soarta? – făcu ca în dreapta ei să fie tocmai Imre Wárday.

László rămase cîteva clipe în spatele ei. Klára îi simțea prin toți porii surprinderea decepționată. Făcea eforturi să nu se întoarcă spre el, ca să-l consoleze măcar cu un zîmbet. Dar se ținu tare, își scoase tacticos mănușile lungi, le întinse cu grijă pe masă, în timp ce încerca să-și dea seama dacă László continua să fie acolo. În fine, după ce i se păruse că a trecut o veșnicie, auzi pașii tînărului îndepărtîndu-se. Simțea că între ei se rupsese ceva.

*

Cînd balul se termină, se luminase deja bine de ziuă. Klára împreună cu mama ei plecaseră deja demult, dar László rămase, reținut nu doar de obligațiile sale obișnuite, ci și din obișnuință sau din orgoliu. Dansă cît îl ținură puterile, ca să-și consume energia și, spre dimineață, bău cît încăpu în el, ca să îi vină somnul. Așa că apoi dormi buștean pînă spre după-amiază.

Se trezi buimac, obsedat de presentimentul unei nenorociri. Reuși cu greu să se dezmeticească. Rememoră pe rînd întîmplările din seara trecută. Apoi, brusc, ca o lovitură de măciucă, își aminti de Klára, care făcuse tot posibilul ca să nu dea cu ochii de el. L-a ocolit cu bună știință, rece, impasibilă, neînduplecată. A încălcat pactul lor tacit, încă de pe vremea carnavalului, să cineze mereu împreună. A preferat să stea alături de Wárday. Își aminti că, de cîte ori stăteau unul lîngă celălalt, uneori genunchii li se atingeau, ca din întîmplare, pe sub fața de masă, fie și pentru o clipă, cînd el era în al nouălea cer de încîntare. Dar se retrăgea degrabă, fiindcă iubirea lui era o întrupare aproape simbolică a adorării, pecetluită doar de buzele ei, sărutate o singură dată, singurele mărturii carnale ale feminității de care îndrăznea să-și amintească. Iar acum Klára a fost toată seara împreună cu Wárday, și nu întîmplător, ci intenționat, iar el se simțea cuprins de panică, fiindcă cine știe, poate că și lor li s-au atins genunchii pe sub masă, fără ca lui Wárday să-i pese și să se retragă, doar nu o stima atît de mult, iar Klára nu era ca o icoană pentru el! Ar fi fost în stare să o facă de-a dreptul intenționat, pîngărindu-i astfel sufletul imaculat. Încerca din răsputeri să-și alunge aceste suspiciuni sumbre. Dar nu reușea să scape de amintirea faptului de netăgăduit că, în seara trecută, Klára a făcut

tot ce i-a stat în putință ca el să nu poată fi nici o clipă alături de ea, fără să-i pese de legământul lor nerostit, dar care îi unea.

Așa că totul se terminase între ei... s-a sfîrșit!

*

Se perpeli îndelung, torturat de chinurile disperării, în cămăruța tot mai întunecată. Apoi își adună puterile să se îmbrace și porni cu mare întîrziere spre cazinou.

Era ora dineului. Se așeză alături de mai mulți comeseni, între Árzenovics și Zalaméry. După ce-și terminară cafelele și lichiorurile, se îndreptară cu toții spre sala de bacara, iar el îi urmă, fără să se mai lase rugat. Se așeză de bună voie la masă și începu să joace în stil mare, de parcă toate mizele și licitațiile uriașe ar fi fost în semn de răzbunare față de infidelitatea Klárei. De propriul jurămînt uitase cu totul. Băuse mult la masă, chiar și după aceea, totuși se simțea perfect lucid. Era doar mistuit de încrîncenare. I se trezise din nou instinctul de vizionar, care-l îmboldea uneori să supraliciteze, iar alteori îl făcea să se retragă. Juca de parcă și-ar fi pierdut mințile, totuși cîștiga întruna. Clădise un zid de jetoane pe postavul din fața lui.

Timpul trecea pe neobservate.

Majordomul făcu turul sălii, împărțind cupoanele de după prima oră de joc, pe care unii le onorară cu bani gheață, iar alții, jucătorii de elită, obișnuiau să și le treacă în conturile personale sau să le plătească cu jetoane. Iar jocul continuă imperturbabil.

Deodată, de pe scările de lemn din colțul salonului, se auzi scîrțîitul unor pași greoi. Cineva urca de la primul etaj. László, care întîmplător stătea tocmai cu fața într-acolo, își ridică privirea și nu-i veni să-și creadă ochilor. Era Louis Kollonich!

Bătrînul se îndreptă spre masa de joc. Se opri chiar în fața lui László și rămase nemișcat, pufăind impasibil din trabucul care-i atîrna între buze.

Oare ce căuta acolo? De ce o fi venit? El, care nu mai pusese niciodată piciorul în salonul de bacara! Probabil că a venit să-l spioneze. Pe el, pe László! Trimis de prințesa Ágnes... sau poate tocmai de Klára! Era ceva îngrozitor! Oare ar fi ea în stare să-i amestece pe părinții ei în povestea lor sacră, să caute dovezi împotriva lui, ca

apoi să aibă scuze să treacă de partea lui Wárday? Ei bine, dacă așa vrea ea, măcar să aibă motive s-o facă!

Era rîndul lui László să împartă. Împinse cu amîndouă mîinile toate turnulețele clădite cu migală în față. Jetoanele de sidef se răspîndiră cu un susur mătăsos la mijlocul postavului de pe masă.

– Douăzeci de mii banca! – declară el. *Faites vos jeux*!

Se mai adunară vreo douăsprezece mii. László împărțea cărțile calm, fără să se pripească. Și le filă pe ale sale pe îndelete. Avea cinci.

– *Je donne*! – spuse el impasibil.

– *Non*! – declară adversarul.

La care el mai luă o carte, îi ridică discret unul din colțuri, apoi o întoarse pe masă. Era un trei de caro.

– Opt! – și își întoarse cele două cărți din mînă, adună cîștigul cu lopățica de os și declară din nou sec, ceremonios:

– *Faites vos jeux*!

Stătea încordat, fără să clipească, cu vocea glacială, foarte stăpîn pe sine, cum făcea și Neszti Szent-Györgyi, să vadă și unchiul lui cu cine avea de-a face, dacă tot urcase în salonul de bacara, binevoind să-l spioneze.

Bătrînul Louis mai rămase cîteva clipe, privindu-l cu ochii lui mărunți, inexpresivi, apoi se întoarse și porni încet spre treptele de lemn, care pîrîiră din nou sub pașii lui greoi. Se făcu nevăzut.

Între timp, László își jucă al doilea *coup*, pe care îl pierdu. Plăti pe rînd, cu atenția încordată, toți cîștigătorii, apoi se lăsă pe spătarul scaunului. Simți o durere sfîșietoare, de-a dreptul fizică. Îi vîjîia capul și era gata să leșine. „S-a terminat! – își spuse el – totul s-a sfîrșit!" Privirea îi era încețoșată, de parcă i s-ar fi pogorît din tavan o plasă tot mai deasă de păianjen în fața ochilor, abia mai vedea chipurile celor din jur, întregul salon era înghițit într-o ceață cenușie de fum. Rămase multă vreme așa, uitînd cu totul de sine. Cînd pachetul de cărți ajunse din nou în dreptul lui, îl împinse mai departe, mecanic, mormăind „*Passe la main*", se ridică și plecă.

Se clătina. Cineva zise în urma lui:

– Gyerőffy e beat criță!

Dar el nu auzi nimic. Se îndreptă cu greu pînă în capul scărilor, pe care le coborî încet, ținîndu-se de balustradă. Mergea cu pași inerți, fără să-și dea seama ce face. În foaier, servitorii îi aduseră pelerina, pălăria, iar el ieși în întunericul de afară inconștient, ca

un somnambul. Hoinări așa îndelung, inconștient. Simțea un gol imens, de parcă ar fi fost doar propriul său înveliș, în jurul unui vid, fără sentimente, fără gînduri, fără să simtă nimic, nici măcar durere.

Zorile îl găsiră în Parcul Municipal. Habar nu avea cum ajunsese pînă acolo. Era toropit de oboseală, cu pantofii lui fini de lac, zdrențuiți. Îl ajunse din urmă primul tramvai, cu farurile încă aprinse. Se întoarse cu el acasă.

V

La sfîrșitul săptămînii următoare, familia Lubiánsky dădu un *garden party* în vila lor de la șosea, marcînd sfîrșitul sezonului de primăvară.

Calculaseră că e momentul cel mai potrivit pentru ei, fiindcă așa nimeni nu putea să le reproșeze că nu se achitaseră de numeroasele obligații, ca urmare a invitațiilor primite, iar pe de altă parte, cum foarte multe familii nu așteptau sfîrșitul perioadei de curse ca să se retragă la țară, nu vor avea prea mulți oaspeți, ceea ce însemna șampanie și mîncare mai puțină, deci cheltuieli reduse, alături de scuza că ei invitaseră toată lumea, așa cum se și cuvenea să o facă. Atunci florile și căpșunile erau mai ieftine, iar cu țiganii muzicanți puteau cădea mai ușor la învoială. Ceea ce nu era lipsit de importanță, pentru că oricît de înstăriți ar fi fost, soții Lubiánsky erau cumpătați și foarte economi. Aveau o grădină suficient de mare pentru toți oaspeții, care puteau să danseze în voie sub cerul liber, pe cînd în cele două saloane și în sufragerie nu ar fi încăput, așa că, dacă ar fi organizat petrecerea mai devreme, ar fi fost nevoiți să închirieze *Park-Club*-ul, care costa o groază de bani.

În ciuda obiceiului, doamna Berédy ajunse printre primii. Era singură, neînsoțită de curtezanii ei obișnuiți. Îi concediase: „Nu are nici un rost să veniți. Va fi o plictiseală înfiorătoare. Nici eu nu rămîn prea mult acolo!", iar ei, politicoși – bătrînul Szelepcsényi, Devereux, D'Orly și poetul de curte György Solymár, care nici nu agrea societățile numeroase – se supuseră, lăsînd-o să meargă de una singură.

Avea toate motivele să rămînă de capul ei.

În după-amiaza aceea primise o telegramă de la Simonvásár, prin care Wárday o înștiința că tocmai s-a logodit cu Klára Kollonich. Frumoasa Fanny îl îmboldise să facă pasul: renunțase de cinci zile la serviciile lui.

*

Ticluise bine totul, cu delicatețe.

Scena s-a petrecut în garsoniera lui, de pe strada Döbrentei. Fanny era deja îmbrăcată, gata de plecare, nu-i mai lipsea decît pălăria, iar Wárday fuma tolănit în patul răvășit, doar cu cămașă de mătase pe trupul gol, savurîndu-și tihna binemeritată.

– De fapt, de ce nu te însori cu Klára Kollonich – îl întrebă ea pe neașteptate, în modul cel mai firesc cu putință.

– Eu? Cu Klára? – se minună tînărul.

– Ei bine, da! Nu ar fi o prostie. E o partidă bună, iar ei îi place de tine. Îți place și ție de ea, așa că, de ce nu?

– Dar, dragă Fanny, eu te iubesc pe tine ... într-adevăr, nici nu m-am gîndit să...

– Da, te cred. Dar, la urma urmei, legătura noastră nu poate dura o veșnicie, nu-i așa?

Imre se ridică în capul oaselor:

– Draga mea Fanny... – dar femeia îl mîngîie delicat pe față și îl ciupi ușor de bărbie, ca pe un copil.

– Ești foarte drăguț și mi-a plăcut să fiu împreună cu tine... dar, știi cum se spune – adăugă ea rîzînd – trebuie să te oprești cînd îți este cel mai bine... Iar micuței Klára tocmai i-a venit sorocul.

Ochii ei inteligenți de felină se strînseră în două fante subțiri, alungite. Se gîndea la cele spuse de Devereux, care le știa întotdeauna pe toate, cum că, după toate aparențele, între Klára și László Gyerőffy totul se terminase, băiatul umbla de cîteva zile bezmetic prin oraș, iar familia Kollonich plecase pe neașteptate la țară.

Nu aflase mai multe, dar îi era suficient și atît. Legătura dintre László și Klára eșuase, prin urmare Fanny avea toate motivele să fie singură și să scape de Wárday. Așa că, după cîteva clipe, continuă:

– În locul tău, eu mîine m-aș sui în mașină și pînă la Simomvásár nu m-aș opri. Nu ar bate nimănui la ochi, fiindcă, cu un mic ocol,

ți-ar fi tocmai în drum spre casa ta de la Baranya. Ar fi bine să ajungi pe la prînz, cît să iei o gustare... Apoi, te descurci tu...

– Ce să spun... ce-i drept, e o fată drăguță... dar oare îi place de mine?

Frumoasa Fanny ridică din umeri:

– Ce proști sînt bărbații! Ascultă-mă ce-ți spun, acum e momentul! *C'est le moment psychologique.* Continua să-l îmbărbăteze în timp ce-și punea pălăria și își trăgea mănușile. În cele din urmă se apropie de Wárday, întinzîndu-i buzele frumos arcuite:

– Sărută-mă! Nimic nu ne împiedică să rămînem prieteni...

*

Wárday i-a ascultat sfatul.

Primise telegrama chiar în după-amiaza aceea. Probabil că familia Kollonich îi anunțase deja pe alde Lubiánszky, doar erau vecini, în relații foarte apropiate, dar desigur și pe doamna Szent-Györgyi, care va veni de asemenea la petrecere, împreună cu fiica ei, Magda. Iar dacă toată lumea aflase deja marea veste, cu siguranță că ea va fi pe toate buzele în seara aceea, iar Fanny voia să fie de față cînd va afla și László. Da, ținea morțiș să fie acolo, aproape de el. Știa cît era de impulsiv, că se aprindea repede... și... nu voia să scape prilejul...

De aceea venise din vreme, cum nu-i stătea-n fire, la petrecerea familiei Lubiánszky.

Traversă părculețul de la intrare, urcă cele cîteva trepte și intră în vestibulul vilei, unde-și predă garderobierei pelerina de gală. Antreul care traversa întreaga clădire era lăsat în penumbră, probabil ca să scoată în evidență lampioanele multicolore răspîndite prin grădină.

Și într-adevăr, gazdele o întîmpinară cu vestea logodnei, presărată cu lungi comentarii, cîtuși de puțin măgulitoare, pentru că Fanny, mereu grijulie să nu dea apă la moară clevetitorilor, nu se afișa niciodată în public în compania amanților săi, iar faptul că Wárday lua miercurea prînzul la ea nu era cunoscut de toată lumea. Așa că se arătă impasibilă și dezinteresată față de nenumăratele comentarii stîrnite de marea noutate:

– Draga mea, ce surpriză! Și i-a făcut curte fără să bage nimeni de seamă! Iar pentru Klára, aceasta este o partidă destul de mediocră, fiindcă individul nici nu are avere, nici nu e dintr-o familie mai răsărită. Credeam că o să se mărite cu Montorió sau cu vreun alt

pretendent vienez, deci asta nu poate fi decît o căsătorie din dragoste, altminteri nu-mi pot explica de ce o fată atît de aleasă, frumoasă și bogată s-ar mărita cu un tînăr oarecare și insipid, ca acesta.

Fanny asculta totul cu o mină indiferentă, fără să intervină cu nici un cuvînt în apărarea fostului ei amant – dădea din cap, în semn de aprobare, zîmbea, savura o cupă de înghețată și își făcea vînt cu evantaiul, trăgînd tot timpul cu ochiul spre intrarea pe care se revărsa mulțimea tot mai numeroasă a invitaților. Se întunecase deja de-a binelea. Se întreba tot mai îngrijorată, oare de ce întîrzia László, tocmai cînd acesta intră pe poarta vilei.

Se vedea pe chipul lui că aflase deja vestea logodnei. Ochii lui, nefiresc de larg deschiși, aveau un luciu straniu, iar în jurul buzelor îi apăruseră două riduri discrete, de parcă ar fi scrîșnit tot timpul din dinți. Se apropie pășind rar, mecanic, în fracul său ca turnat, de grupul doamnelor din jurul amfitrioanei și, în timp ce le săruta mîinile ceremonios, bineînțeles că se găsi una dintre ele care să-i dea de veste:

– Ai auzit marea noutate? Klára Kollonich s-a logodit!

– Cum să nu, doar e verișoara mea – îi răspunse László, schițînd un zîmbet – mi-a trimis azi o telegramă – și porni încet spre terasa betonată din celălalt capăt al grădinii, unde dansul era deja în toi.

Fanny nu-l scăpa din priviri. N-avea decît să danseze cît îl țineau picioarele. Ea va rămîne lîngă bufet, cu ochii pe el, împreună cu doamnele mai în vîrstă. Cît timp era printre dansatori nu era nici un pericol. Numai să nu plece. Era atentă, să nu-i scape printre degete. Tolănită în fotoliul de grădină, frumoasa femeie asculta distrată pălăvrăgeala anostă din jurul ei, cu ochii pe jumătate închiși, părînd aproape adormită. Nimeni nu-i observă încordarea.

*

După incertitudinea sfîrșitului, împlinirea lui – asta simți László în după-amiaza în care primi telegrama:

„De azi sînt logodnica lui Wárday. Klára".

Doar atît. Acesta era răspunsul Klárei la scrisoarea pe care el i-a trimis-o cu patru zile mai devreme la Simonvásár. O scrisoare lungă, confuză, plină de explicații stîngace, de justificări neavenite – „... am jucat doar într-o doară... nu mă acuza pînă nu afli adevărul... de fapt, nici nu am păcătuit prea tare..." – alături de

bănuiala că ar fi fost dusă la țară împotriva voinței ei, implorînd-o să-l ierte. O mulțime de vorbe goale care, spuse prin viu grai, poate că ar fi avut o șansă de reușită, dar, așternute pe hîrtie, erau în zadar. Poate doar cîteva cuvinte simple, umile, însă sincere, venite din suflet, ar fi fost mai potrivite. Dar nimic nu este mai greu decît să așterni pe hîrtie ceva ce nu ai putea să formulezi nici prin viu grai. Iar pe deasupra a mai comis și o greșeală capitală – folosise o coală de hîrtie de la Cazinou, al cărui antet a fost pentru Klára dovada evidentă a infidelității lui, încă înainte să fi citit întreaga scrisoare.

László nu a aflat niciodată de cele întîmplate. Nu știa de fapt nimeni că în dimineața în care papa Louis i-a spus fetei sale că l-a văzut cu ochii lui jucînd, și încă în stil mare, ea l-a rugat de îndată să plece la țară. L-a implorat, fiindcă nu voia să se întîlnească, nici măcar din întîmplare, cu cel care a înșelat-o, a decepționat-o. Nu mai voia să-l vadă niciodată pe fățarnicul acela care – acum era sigură – o înșelase și cu doamna Berédy, în văzul tuturor, ca să-și bată lumea joc de ea. Nu, nu mai voia să-l vadă niciodată. Va înălța un zid între ei, care-i va despărți pentru totdeauna!

László nu aflase nimic despre toate acestea, dar intuia ce se întîmplase, iar pe deasupra logodna ei cu Wárday era ca o lovitură de grație, care nu făcea decît să-i întețească remușcările. Nici dacă s-ar fi măritat cu Montorió el nu ar fi suferit mai puțin, dar măcar s-ar fi consolat oarecum cu gîndul că ea l-a ales pentru numele și pentru averea lui. Dar cu Wárday? Care nu era nici mai bogat, nici nu avea o poziție socială mai aleasă. Faptul că l-a acceptat, nu numai Klára, ca să se răzbune pe el, ci întreaga familie Kollonich, înseamnă că l-ar fi acceptat și pe el, dacă nu ar fi fost atît de neghiob ca să păcătuiască, pierzîndu-și la cărți propria fericire. Iar gîndul acesta îl durea cel mai tare.

Se simțea singur, părăsit de toată lumea.

Viața lui nu mai avea nici un sens.

Terasa betonată nu era prea potrivită pentru dans, așa că, după aproape o oră, tinerii se așezară pe băncile și pe fotoliile răspîndite prin toată peluza și se puseră pe cîntat, în acompaniamentul țiganilor, romanțe ungurești și *Schmachtfetzen* occidentale. Era și László printre ei. Din cercul doamnelor mai în vîrstă, Fanny îi urmărea fiecare mișcare. Stătea mai retras, într-un fotoliu de răchită, nemișcat și tăcut. Bătea din cînd în cînd ritmul cu mîna, prefăcîndu-se încîntat de muzică. Se servea punciul. Un ospătar se

apropie de el oferindu-i un pahar plin, dar el îl refuză. Se hotărîse ca în seara aceea să nu bea nimic. Văzîndu-i gestul, Fanny tresări surprinsă. Știa că László nu se dădea înapoi de la băutură, îl observase adeseori și se hotărîse să-l dezvețe, dacă va reuși să pună mîna pe el. Dar acum, gestul cu care refuzase paharul, faptul că nu voia să-și înece amarul în alcool, ci se încăpățîna să rămînă lucid, să nu uite nici o clipă de suferința lui, avea o nuanță de tragism, de parcă s-ar fi încăpățînat să-și privească destinul în față și să-și adune puterile ca să-l poată duce la bun sfîrșit. Fanny cunoștea bine bărbații, iar pe deasupra mai era și îndrăgostită de el, așa că instinctul o îndemna să-l ocrotească, să fie cît mai aproape de el.

Mai multe mămici deja moțăiau. Cîteva perechi de tineri se prinseră într-un ceardaș. Se ridică din fotoliu și László, dar nu ca să danseze, ci porni înapoi, către vilă. Fanny simțea că se pregătește de plecare și se hotărî să i-o ia înainte. Le părăsi în tăcere pe doamnele din jurul amfitrioanei și, cum era la doi pași de vestibul, reuși să-și ia pelerina pe umeri și să se oprească în fața oglinzii de lîngă intrare, de parcă nu ar fi vrut decît să-și aranjeze șalul, ca László să nu poată trece fără să se împiedice de ea. Cînd ajunse în dreptul ei, îl întrebă:

– Pleci și dumneata?

László tresări.

– Da, m-am săturat.

– Atunci ajută-mă să găsesc o trăsură. Este prin apropiere o stație.

– Bineînțeles, cu plăcere.

Femeia își aranja cochetă șalul dantelat, urmărindu-i din oglindă fiecare mișcare – era în spatele ei, fără să o privească, ci cu ochii la jardiniera aurită de sub etajeră, plină cu flori artificiale, în toate culorile, dar vechi și prăfuite, pe care soților Lubianszky nici prin minte nu le trecea să le schimbe cu altele, naturale, doar vestibulul era tot timpul în semiîntuneric, așadar ar fi fost o cheltuială de prisos.

– Privește aceste flori, sînt aidoma vieții, de la distanță ai crede că sînt adevărate, numai de aproape se vede că nu sînt decît niște hîrtii mototolite – șopti László rîzînd trist, în surdină.

Fanny îl strînse ușor, înțelegătoare, de braț.

– Vino, dragul meu, să mergem – îi spuse ea, cu o nuanță de milă în glas.

Ieșiră. Coroanele dese ale castanilor înghițeau luminile felinarelor, lăsînd trotuarul în umbră. La doi pași era piața Lövölde, unde așteptau fiacrele închise, de noapte.

„Perfect, își spuse Fanny, vizitiii ăștia nu au de unde să mă cunoască" – și se urcă în cea mai apropiată trăsură.

– Hai – îi spuse ea lui László, care urcă lîngă ea, fără să comenteze. După ce trînti portiera, femeia scoase capul să-i strige căruțașului adresa:

– Strada Muzeului 1/b.

Poate că László nici nu remarcase că era adresa lui. Stătea lîngă ea scufundat în tăcere. Fiacrul străbătu, în tropotul monoton al calului, străduțele întortocheate ale Elisabetinului. Fanny îi căută mîna de sub poalele raglanului și i-o mîngîie în semn de consolare. Era o simplă strîngere de mînă, fără să scoată o vorbă. Abia mai tîrziu, cînd erau deja aproape de casă, îi spuse simplu, direct:

– În noaptea asta vreau să rămîn la tine...

Le deschise portarul, cu ochii cîrpiți de somn, iar ei urcară pînă la etajul al treilea agale, de parcă s-ar fi plimbat prin parc.

Intrară tăcuți în apartament, mulțumindu-se cu lumina felinarelor de pe stradă. Ochii lor, obișnuiți cu bezna de afară, deslușeau totul în jurul lor.

László continua să tacă, de parcă ar fi fost singur în cameră. Se așeză pe divanul lui, bătut de soartă, cu fața ascunsă în palme. Se simțea toropit de oboseală. Rămase așa, nemișcat, o veșnicie. Inima îi bătea încet, cu pauze îndelungate, gata parcă în orice clipă să-i stea în loc. Spera chiar, în sinea lui, să se oprească odată pentru totdeauna...

Nici nu-și dădea seama cine era în fața lui, ce se întîmpla cu el. Iar timpul trecea implacabil. Într-un tîrziu, simți două brațe reci încolăcindu-i-se în jurul gîtului, un trup delicat de femeie lipit de pieptul lui, sărutări pe gît, degete delicate dezmierdîndu-i părul și buze fierbinți căutîndu-i gura, la început fîrav, în chip de consolare, ca apoi să se lipească îndelung de buzele lui, inspirîndu-i suflarea, pentru ca, încet, durerea să i se înece în bezna înfocată a voluptății, contopind în ea desfătarea, moartea și iubirea...

*

Se crăpa de ziuă.

Frumoasa Fanny, beată de fericire, împresura cu sărutări mărunte brațul care se odihnea alături de ea. Se desfăta de plăcere, simțind cum mîna celuilalt o mîngîia pe tot trupul, urcînd de pe pulpe pînă

pe sînii dezgoliți. După o vreme, deschise ochii, să-i vadă chipul. Alături de ea, László stătea sprijinit într-un cot, privind în gol pe fereastra deschisă.

Scruta zorile cenușii, cu ochii triști, larg deschiși, cu chipul schimonosit de durere. O mîngîia indiferent, fără să-și dea seama. Era cu sufletul în altă parte... departe... foarte departe de ea...

La fata aceea...

PARTEA A V-A

I

„Dienești, comună. Comitatul Turda-Arieș. Scaunul Arieș. 1737 loc. (1731 ref., 5 rom-cat., 2 isr.) Castelul fam. Abády. Poștă, telegraf loco."

Acestea sînt datele din lexicon.

Castelul se află la marginea Cîmpiei Fizeșului, cel mai vast domeniu din centrul Ardealului, la poalele dealurilor care o mărginesc în partea de la miazăzi, ca apoi să se înalțe treptat pînă la Războieni. Sînt dealuri domoale, care nu se ridică mai mult de douăzeci, douăzeci și cinci de metri deasupra podișului Arieș. Acolo a fost construită vechea fortăreață, de pe vremea lui Béla al III-lea, ca dovadă fiind bolțile vechi și biserica din vecinătate, care datează din secolul al XII-lea. La suprafață, limba de pămînt, acoperită cu marnă argiloasă, este netedă, abruptă spre răsărit, iar spre miazănoapte ușor înclinată, precum și colina de la apus, unde se afla pe vremuri satul, apărat de zidul exterior al cetății. În vale, lunca rîului, odinioară probabil mlăștinoasă, a devenit încet, odată cu aluviunile seculare, o zonă mănoasă. La capătul colinei, de unde coboară cele trei coaste, se înalță cetatea, ușor de apărat împotriva invadatorilor din Evul Mediu. De sus, cotropitorii erau împroșcați din toate direcțiile de ploile săgeților, iar cei care cutezau să vină dinspre miazăzi se împotmoleau în șanțurile de apărare adînci, dădeau de palisadele înalte și apoi de fortăreața ale cărei ruine se mai văd și acum prin grădina de pe culmea dealului.

În ziua de azi nu mai există, desigur, decît clădirea principală, cu toate cele care i-au fost adăugate de-a lungul timpului, părînd

astfel un organism viu, care nu a încetat să crească, să se dezvolte, să prolifereze.

Corpul rectangular are în cele patru colțuri turnuri solide, ridicate probabil împotriva tunurilor de odinioară. Zidurile exterioare au dispărut, locul lor fiind luat de peluze și straturi de flori, la fel cum a dispărut și turnul de la intrare, nu demult, în secolul al XVIII-lea, cînd proprietarul de atunci, tatăl viitorului guvernator Abády, înfuriat că nu poate să intre cu caleașca lui lăbărțată, a vrut să lărgească poarta cetății. Așa că au dărîmat-o, ca să facă o boltă mai mare, iar turnul s-a înclinat atît de tare încît au fost nevoiți să-l demoleze. În locul lui, rămas liber, acolo unde palisada se unea cu zidul cetății, strămoșul Abády a conceput o curte în formă de potcoavă, cu un grajd la dreapta, pentru treizeci și doi de cai, la stînga cu un manej acoperit, semicercul dintre cele două aripi fiind închis de magazia utilajelor, depozitul pentru nutrețuri, adăpostul trăsurilor, brutăria mare cît să poată coace pîine pentru o sută de oameni, spălătoria numai bună pentru rufele murdare dintr-un oraș mai măricel și locuințele portarilor, ale servitorilor, ale vizitiilor, iar la mijloc poarta cea nouă, destul de largă acum, ca domnului Abády să-i încapă trăsura, cu surugiii și cu lăturașii lui cu tot. Bolta de la intrare e străjuită de titani dăltuiți din piatră, cu stînci amenințătoare în cîrcă, iar la mijloc tronează însuși Atlas, cu globul pămîntesc în spinare.

Cum întreaga curte, în formă de potcoavă, precum și frontoanele cioplite în piatră au fost construite între 1748 și 1751, ele poartă pecetea celui mai pur stil rococo. Cornișa netedă e plină de vaze ornamentale, iar în interior se găsesc la tot pasul figuri mitologice, în poziții care mai de care mai contorsionate, fiecare cu specificul său, cum îi stă bine unui zeu antic. Fără îndoială că Dénes Abády a fost un ctitor de seamă. Tot el a construit și scările, cu balustradele din piatră și stucaturile din tavane, apoi a refăcut acoperișurile celor patru turnuri, cu cupolele răsfrînte în două ape.

Învățații din ziua de azi ar zice, poate pe bună dreptate, că a fost un păcat să renunțe la vechea cetate, dar fiecare epocă își are stilul său, iar în veacul al XVIII-lea nimeni nu era preocupat de arheologie, iar oamenii și-au pus amprenta pe toate cele pe care le-au construit. Cum au făcut-o de altfel și urmașii lor: după dispariția vechii porți fortificate, cele două aripi ale castelului, rămase în

formă de U, au fost restaurate în stilul neoclasic, iar mai tîrziu, bunicul dinspre mamă a lui Bálint Abády a adăugat aripii nordice o verandă neogotică, ca să poată savura priveliștea într-adevăr minunată, pentru că de acolo se vede întreaga cîmpie a Fizeșului, pînă la Cheile Turzii și piscurile Ierii, din dosul lor.

Da, poate e regretabil că cetatea de la Dienești nu a rămas neatinsă, în forma ei originală, ca o pildă a cetăților din secolele XV, XVI – profesorii ar fi avut prilejul să le arate învățăceilor de unde s-a tras cu arcul, de unde s-a vărsat smoala și jăratecul aprins peste capetele asediatorilor sau să observe cînd s-a construit în stil italian, cînd în cel german sau după model francez. Iar cei care s-ar fi plimbat prin încăperi ar fi putut să constate îngroziți ce frig au îndurat locatarii și cît de întuneric era înăuntru, din cauza crenelurilor înguste. Dar cei din neamul Abády voiau să trăiască acolo, cum au și făcut-o dintotdeauna. Nu au ținut să facă din castelul lor un obiect de studiu al istoriei culturii, ci l-au adaptat întruna cerințelor fiecărei epoci, l-au decorat, făcîndu-l cît de confortabil se poate concepe o cetate ca asta: odată cu dispariția năvălitorilor i-au lărgit ferestrele, au adăugat mai multe scări interioare, iar cînd turcii nu mai reprezentau un pericol, în locul zidurilor de apărare au apărut răsaduri cu flori. Așa s-a dezvoltat, s-a transformat vechea cetate fortificată, încît în ziua de azi, văzut de departe, din valea Arieșului sau de pe dealurile din zare, cu frontoanele sale generoase, cu cupolele turnurilor masive, cu aripile largi ale acareturilor din jur, toate amplasate la capătul unei coline, castelul pare răsărit din pămînt, odată cu vegetația înconjurătoare, nu rodul plămădirii unor mîini omenești. De pe podișul din dosul lui coboară, înconjurîndu-l pînă în vale, un parc des ca o pădure, cu copaci seculari, înghițind pe alocuri cu totul castelul care pare tolănit confortabil în așternutul moale al vegetației. De parcă ar fi fost dintotdeauna acolo și nici n-ar fi putut să fie altminteri.

*

Bálint Abády nu ajunse acasă, la Dienești, decît la începutul lui iunie. După ce sosise de la Budapesta, rămase o vreme la Cluj, părăsit de toți cunoscuții, plecați deja la țară, și unde avea de pus la punct tot felul de treburi cu mama lui, cu Azbej, dar și cu inginerul silvic, înainte ca acela să urce pe munte. Era vorba de marcarea

parcelelor de exploatare, ceea ce s-a dovedit a fi o treabă destul de complicată. Ce-i drept, în fața contesei, Azbej îl susținea cu ardoare pe Bálint, nu doar din prefăcătorie, ci prin tot ce-i stătea în putință, fiindcă voia să-i abată tînărului conte toată atenția și pofta de lucru către pădurile domeniului, ca să nu-i dea răgaz să-și bage nasul și în celelalte afaceri, în schimb se lovi de rezistența pasivă a bătrînului Nyiressy, administratorul forestier. Prezența lui la Cluj era neapărat necesară, ca să poată planifica, împreună cu inginerul silvic, ordinea și detaliile lucrărilor, ceea ce s-ar fi putut rezolva într-o singură după-amiază. Dar el refuza să vină. Mai întîi, i-a trimis vorbă că era deja prea bătrîn. Apoi, după o somație mai imperioasă, s-a scuzat că are o criză de reumatism, pretinzînd că abia poate să umble. Nu se putea comunica cu el decît prin mesagerii care aveau două zile de mers, pînă la Beliș și înapoi. Așa că Bálint pierdu mai mult de o săptămînă în oraș, pînă ce-l lăsă pe inginerul silvic să-și vadă de drum, iar el să-și urmeze la țară mama, care se mutase deja de cîteva zile.

Sosi pe înserat, pe o ploaie cu găleata.

Dar în dimineața următoare se trezi în zori pe o vreme splendidă. Prin crăpăturile obloanelor de la fereastra dinspre răsărit a camerei sale rotunde din turn țîșneau raze de soare care despicau penumbra, aruncînd limbi de foc pe mînerele de bronz ale comodei. Tijele incandescente înteteau întunericul din camera care părea scufundată în ceață. Firicele de praf altminteri nevăzute, le străbăteau scînteietoare, dispărînd într-o singură clipă, ca apoi să lucească din nou, în raza alăturată. Afară cînta de zor o privighetoare.

Bálint sări ca ars din pat, deschise brusc cele două obloane, iar soarele îl izbi în față, mai să-l amețească.

Era o dimineață de vis. Soarele se ridicase de un stînjen deasupra dealurilor care străjuiau Valea Mureșului, ușoare și ele, parcă plămădite din negura liliachie a rîului care estompa contururile pîlcurilor de plopi din zările incerte. Mureșul nu se vedea, era pierdut în depărtare, ascuns de coroanele copacilor – șiruri de perdele verzi, cenușii, tot mai accentuat colorate, de la albul strălucitor al mestecenilor din depărtare, pînă la liliachiul stejarilor de la poalele dealului din apropiere, aruncînd umbre prelungi pe peluza parcului, fără să o estompeze, doar îmbogățind-o cu o nuanță albăstruie, față de strălucirea picăturilor de rouă ce stăteau să cadă de pe verdele feciorelnic

al firicelelor de iarbă din pajiștea scăldată în soare. Lumina șerpuia încet printre trunchiurile copacilor, împresurînd pe neașteptate burdușeala cîte unei tufe, strecurîndu-se cînd printre ciucurii de armindeni, cînd printre ciorchinele liliecilor abia treziți din somn, se furișa curioasă prin desișul de la poalele copacilor, împurpura mănunchiurile cărămizii înflorite pe crengile vișinilor japonezi pitici – întreaga natură părea îmbujorată, sfioasă ca o fată mare care simte prima oară pe trup mîngîierile nerăbdătoare ale iubitului și buzele lui căutîndu-i sărutul. Tainele dulci ale dimineții de primăvară fremătau în fiorii minunăției vestite de trilurile privighetorilor care răsunau îmbătător de apropiate din tufele de iasomie, de liliac, de prin brădet sau din coroanele maiestuoase ale castanilor sălbatici.

Bálint se îmbrăcă în grabă și ieși. Se opri o clipă pe terasa care dădea spre miazănoapte, apoi începu să coboare dealul pe aleea străjuită de plopii cu trunchiuri falnice, ca de chiparoși. Gazonul era împestrițat de steluțele gălbenelelor și păpădiilor împrejmuite de șirul tufelor de liliac de lîngă aleea din dreptul turnurilor, pînă la poala dealului, atît de abundent înflorite încît abia li se vedea frunzișul, toate pline de privighetorile care amuțeau la vederea lui, ca apoi să se pornească din nou pe cîntat, în nestăvilirea lor primăvăratică.

Ajunse la rîul morii, în dreptul căruia se ridicau odinioară palisadele inferioare ale cetății, apoi traversă podul alb, pe care toată lumea îl știa drept podul tărcat, pentru că, pe vremuri, cineva îl vopsise într-o mulțime de culori. Pe malul opus, drumul se bifurca la stînga și la dreapta, ca să se abată din calea priveliștii care se prelungea pînă departe, în desișul teilor, al mestecenilor și al castanilor sălbatici, încă scufundați într-o umbră misterioasă, părînd că așteaptă cu sufletul la gură să se scalde în lumină. Prin iarba deasă, înaltă de o palmă, plină de rouă, se înghesuiau boboceii albi ai trifoiului, ca niște cete puse pe gîlceavă, bănuții aurii ai brîndușelor, dintre care se iteau tulpinile suple de păiușe și de pipirigi. Iar în vîrful fiecărui fir de iarbă străluceau stropi diamantini care se împleteau deasupra fineții ca într-o ie străvezie de prospețime.

Bálint nu mai văzuse niciodată o asemenea abundență de flori. Cît timp a fost elev, apoi în anii de studenție și în cei de diplomație, nu ajungea vara acasă înainte de sfîrșitul lui iunie. Nu mai văzuse niciodată bătrînul parc într-o asemenea paradă de culori, care

acum părea în straie de sărbătoare tocmai în cinstea lui, de bucuria revederii. Feeria acelei dimineți de primăvară tîrzie îl buimăcea. Razele piezișe de soare se strecurau pe alocuri printre pîlcurile de plopi, lăsînd în ceață totul îndărăt și aprinzînd în strălucirea lor cele ce le veneau în cale, strigîndu-i parcă înflăcărate: „Uite ce coroană bogată, ce trunchi palid mai e și acesta, cît de imaculate sînt florile castanilor, privește ce nestemate de aur sînt bobocii teilor și cît de costelivi sînt salcîmii cu crengile lor albe, parcă acoperite de zăpadă."

Priveliștea era atît de atrăgătoare încît Bálint părăsi aleea și o luă de-a curmezișul, peste pajiște. Totul era îmbibat de umezeală de i se părea că umblă printr-un rîu. Strivea sub tălpi frunzele înalte de festincă și tulpinile de neghină care-l împroșcau cu apa adunată pe ele, ca să se înalțe mîndre înapoia lui, parcă recunoscătoare că i s-au găsit în cale.

Ajunse ud pînă la genunchi la pîlcul de tei de la marginea fîneței. Îl năpădiră amintirile – acolo învățase să călărească în copilărie, pe aleea aceea seculară care, cu vreo trei sute de ani în urmă, se întindea pînă la poalele Dîmbului Cetății, întretăindu-se cu alte două alei. Dar la sfîrșitul secolului al XIX-lea, odată cu moda grădinilor engleze, care nu admitea liniile drepte, bunicul lui pusese să fie tăiate șirurile interioare ale copacilor, ca în jurul castelului să deschidă o pajiște întinsă. Chiar și așa, rămăsese o alee centrală de vreo cinci-șase sute de metri, acoperită cu nisip, pe care băiatul o străbătuse călare, pe poneiul lui mărunt, galopase în voie, sub supravegherea maestrului de echitație, zilnic de cîte zece, douăzeci de ori.

„Doamne, de cîte ori am dat cu fundul de pămînt pe aici!" – își aminti Bálint, admirînd vechea alee. „Cît de îndărătnici și de aprigi erau bidiviii aceia mocănești pe care ne-au învățat să călărim. Hrana îmbelșugată și lenevia îi obrăzniciseră al naibii. Tocmai aici, în dreptul acestui copac zgrunțuros se îndărătnicea întotdeauna *Croque-en-bouche*, primul ponei pe care l-am călărit încă neînșeuat, doar cu o pătură aspră pe spinare. Iar dincolo, pe lîngă teiul acela cu o despicătură pe trunchi, se scorțoșa și *Fărămiță*, micul lui plăvan borțos, pînă ce îngrijitorul nu îl plesnea cu biciul peste coapse."

Aleea cobora pe sub bolta coroanelor copacilor. Frunzele foșneau ușor în adierea blîndă a dimineții, care nu le înfiora decît deasupra, iar la umbra lor aerul era nemișcat, fără să clintească nici un fir de

iarbă, lăsîndu-l pe Bálint să se piardă în amintirile care-l năpădeau din ce în ce mai tare. Atunci cînd i se permise să se urce prima oară în șaua unui cal adevărat, bătrîna iapă *Gambia*, care-i era atît de dragă, aleea aceea i se păruse nesfîrșit de lungă!

La capătul drumului era unul dintre brațele Arieșului, care cobora de la stăvilarul inferior. Nu se opri acolo, ci trecu pe insula căreia i se zicea Dumbrava Mare, unde-i plăcea lui să se refugieze, pentru că parcul îngrijit, pedant, plin cu flori de grădină nu avea prea mult farmec pentru fantezia lui de copil. Acolo, prin lăstărișul pîlcurilor de plopi, de stejari cu crengile lăbărțate, de frasini uriași și de arini, răspîndite prin fînațe și lanuri de lucernă, lăsate să crească după voia naturii, el se simțea în largul lui. Desișurile erau străbătute de cărări îmbîrligate, năpădite pe alocuri cu totul de verdeață. Se refugia de cîte ori avea prilejul prin acele cotloane, ca să se joace de unul singur de-a indienii. Se strecura în patru labe prin jungla buruienilor înalte, ca să pîndească bandele de tîlhari, se refugia din calea urmăritorilor, se pitula pe burtă prin mărăciniș, să-i spioneze, ca apoi să se cațere prin copaci, să o poată ținti drept în inimă pe căpetenia fețelor palide, așa cum citise el în romanele lui Cooper.

Își retrăia din plin vedeniile de odinioară.

Porni prin poiana mare, pînă la desișurile care mărgineau meandrele mlăștinoase ale rîului.

Traversă mulțimea pogoanelor întinse de fîneață, în prelungirea vederii care se deschidea de pe terasa castelului pînă la marginea păduricii din capăt, întunecată pe alocuri de pîlcurile pinilor negri, tineri, cam de treizeci de ani, plantați acolo de tatăl său, ca decor și refugiu pentru animale. Trunchiurile lor erau împresurate de tufele liliecilor înfloriți, din ale căror pămătufuri liliachii se înălțau coroanele întunecate, împestrițate și ele la capătul crengilor de minuscule conuri purpurii, ascunse ochilor din depărtare. Poiana netedă, întinsă, era scăldată în cenușiul pîclei străvezii a zorilor, zdrențuite pe alocuri prin spinii tufelor de porumbari, ștergînd contururile copacilor din zare, făcîndu-i să plutească în neantul depărtării, ca niște năluci uriașe, cu crengile, cu coroanele priponite în ceață – păduri de vis, plămădite din neguri. Razele de soare încă piezișe nu le atingeau decît vîrfurile, scînteind doar pe alocuri, aidoma unor minuscule oglinjoare.

Bálint se opri să admire cîmpul. Zorile erau pline de taine. Depărtările păreau și mai îndepărtate, cu brețe exagerat de largi între pîlcurile de copaci. Vedea infinitatea parcului aidoma întregii lumi. Se minuna nemișcat de splendoarea peisajului cînd, în zare, din dosul petei întunecate a brazilor împrejmuiți de lilieci, apăru un grup de lopătari. Două ciute, cu puii lor, împreună cu trei junci străbăteau agale negura zorilor, fără să se sinchisească de tînărul conte, apoi dispărură în desiș. Apariția lor spori misterul dimineții.

Tînărul se urni din loc. Dar plimbarea aceea prin iarba umedă, cu picioarele leoarcă, nu-i evocă anii copilăriei. El nu văzuse niciodată acea minunăție ca acum. Era imaginea altor timpuri. Mai profunde. Mai vii. Mai tainice. Mai sacre.

Simți deodată că Adrienne era acolo.

O vedea aievea alături, mergînd cu pașii ei alungiți, cu bărbia ridicată, cu părul ondulat în vînt, așa cum a zărit-o odinioară la conacul părinților ei, cînd au alergat pe urmele calului scăpat din hățuri – îi vedea statura semeață și ochii de culoarea topazului, scrutînd depărtarea, fără să scoată o vorbă...

Bálint înlemni. „Nu! Nu!", își spuse el clătinînd din cap, ca să-și alunge imaginea femeii din minte. Apoi își înteți pașii către desișul din apropiere, unde era și plopul acela bătrîn, pe care-l știa din fragedă pruncie. Îl găsi în cîteva minute, îmbătrînit, dar încă viguros. Nu-și pierduse decît o ramură, smulsă probabil de vreuna din furtunile de prin aprilie, fiindcă apucase deja să înmugurească, ba pe alocuri avea chiar și frunze mărunte. Era o ramură lungă și groasă, cu vîrful împlîntat în iarbă, iar cu capătul retezat chiar alături de tulpină, împresurat de iarba proaspăt crescută.

Bálint se apropie de copac și îl bătu binișor pe scoarță, bucuros să-și revadă ortacul din copilărie. „Ei, mai trăiești? Văd că nu ți-a fost ușor!" – îi spuse el și se așeză pe creanga ruptă, privind împrejur prin poiana împrejmuită de pădure, unde se refugia pe vremea cînd avea deja voie să călărească de unul singur, bineînțeles pe bătrîna lui *Gambia*. Acela era locul lui de tabără. Îi scotea calului frîul și îl agăța pe o cracă mai înaltă, să nu-l fure nimeni, dar nu-i slăbea chinga, cum s-ar fi cuvenit, fiindcă n-avea destulă putere s-o facă. Apoi se străduia să aprindă focul ca să frigă slănină, ceea ce nu i-a reușit niciodată, în timp ce bătrîna iapă păștea primprejur, fără să se îndepărteze, trăgînd din cînd în cînd cu coada ochilor spre el,

de parcă ar fi stat să-l păzească. În închipuirea lui, se dădeau nenumărate lupte, el fiind întotdeauna de partea curuților, fie în chip de brigadier, care striga tot felul de comenzi în stînga și-n dreapta, fie ca un erou providențial și anonim, ale cărui fapte de vitejie ies la iveală doar ulterior. Iar între timp îl devorau țînțarii, ceea ce făcea de asemenea parte din vicisitudinile vieții de luptător.

Rămase așezat o vreme. Era o liniște infinită, subliniată de trilurile și de ciripitul sutelor de păsări. Mierlele și pițigoii se chemau cu nerăbdare, clătinîndu-se pe cele mai plăpînde crenguțe, grangurii șfichiuiau aerul pierzîndu-se prin lăstăriș, glasurile lișițelor și ale sfrînciocilor umpleau desișul pădurii. Din depărtare se auzeau privighetorile. Puzderia de păsări nu tulbura liniștea, ci îi întețea puritatea. Și, de parcă natura n-ar mai fi fost în stare să biruie desișurile de frunze de pe coroanele copacilor, mulțimea buruienilor și a florilor din iarbă, prin aer pluteau cocoloașele de funigei ale plopilor, zburdînd încoace și-ncolo, în voia adierilor, înflorind feeric pînă și aerul cu abundența nesfîrșită a primăverii. De undeva, din înaltul plopilor, turturelele gungureau voluptos, drăgăstos, îndelung...

„Ce splendoare, cîtă frumusețe" – își spunea Bálint în sinea lui, regretînd că nu putea împărtăși nimănui extazul pe care-l trăia, că nu era nimeni alături care să-i împărtășească entuziasmul. Brusc, îi apăru din nou în fața ochilor chipul Adriennei, care părea că-i strigă: „Dar ai uitat de mine? Eu te-aș înțelege..."

Se ridică agasat, mustrîndu-se de unul singur: „Din nou? Ei bine, nu! A fost destul! Piei ispită!" – și se grăbi se iasă din poiana care i-o evocase pe Adrienne, ca să se afunde în desiș.

„De ce să te legi la cap cînd nu te doare? De ce alergi după femeia asta care nici măcar nu e femeie în adevăratul sens al cuvîntului? Ai nevoie de complicații, de responsabilități, te bagi într-o aventură care-ți va aduce numai bătăi de cap, vrei să devii sclavul ei?! Nu, nu! Ai și așa destule de făcut în viață, ai o carieră în fața ta, iar pe deasupra, odată și odată va trebui să te căsătorești, să ai căminul tău, familia ta, care să-ți asigure liniștea și tihna în care să poți lucra netulburat. La ce bun să cauți furtuna cu lumînarea, fără nici un rost, da, fără nici un rost. La ce bun?"

Își iuți pașii pe cărarea întortocheată, fără să mai admire peisajul. În jurul lui era întuneric de-a binelea. Coroanele copacilor se îngemănau într-o boltă compactă, cu scoarțele pline de pămătufurile

miilor de crenguțe îmbobocite, cu trunchiurile împresurate de răchita deasă și înaltă cît un stat de om, precum cînepa, deasupra verdelui cărnos al solului, împestrițat de sîngeri, roșcove, de toate buruienele pădurii și, de parcă nu ar mai fi fost de ajuns, desișul îi ridica în cale toate soiurile de bălării – o puzderie de voiniceri, de aglice și de cucute cu tulpinile de doi metri, aidoma unor lăstari vînjoși. Iar duiumul de plante, printre care se înghesuiau pe alocuri și frunzele de amăruță, era împletit, îngreunat de puhoiul lianelor hameiului sălbatic, îngemănat cu mugurii pali ai firelor de volbură, răspîndiți printre bălării, prin tufiș, pînă sus, pe crengile copacilor, de unde atîrnau pe alocuri aidoma unor fluturi, plutind liberi prin aer. Iar cărarea era acoperită de păienjenișul țepos al crengilor de mure.

Acea limbă de luncă era o adevărată junglă, năpădită de o vegetație atît de luxuriantă, încît pămîntul era ascuns vederii de incredibila ei fecunditate.

Chiar dacă urma poteca, pe alocuri, Bálint se strecura anevoios prin desiș. Erau locuri prin care nici n-ar fi putut să treacă. Albia Arieșului se întrevedea deja prin frunziș.

Nu mai avea de străbătut decît păpurișul. Pașii îi pleoscăiau prin turbărie. Arieșul era ascuns de zidul gălbui al stufului de anul trecut. Ajunse în cele din urmă pe malul plin de pietriș al rîului, care săpase adînc povîrnișul de pe cealaltă parte.

În mormanul de pietre era înmormîntat și un trunchi bătrîn, adus de ape.

Bálint se opri în dreptul lui.

Prin apropiere era și vadul prin care trecuse adeseori călare, în drum spre Dinóra, fiind calea cea mai scurtă către Silvaș, pe care o știa cu ochii închiși. O străbătuse adeseori, chiar și noaptea. Nu avea decît să se cațere pe grohotișul de pe malul din față și apoi să urmeze șirul de salcîmi, să lase Hădărenii la stînga, să treacă terasamentul și era deja în lunca Mureșului, la ea.

Se gîndea că asta ar și trebui să facă... Cine știe, poate că ar fi fost mai bine să se ducă la Dinóra – doar îl invitase – ca să reia legătura. Da, asta ar fi o soluție. La urma urmei, la Budapesta nici nu se gîndise prea des la Adrienne. Și-a amintit din cînd în cînd de ea, dar nu atît de imperativ, de insistent ca acum. Scumpa Dinóra! – îi simțea parfumul, pielea, îl legau de ea amintirile tinereții și era sigur

că nu ar mai fi simțit scîrba care-l apuca după ce făcea dragoste cu fetițele acelea de la Budapesta... Da, asta avea de făcut ca să scape de visele lui nătînge – să înceapă o nouă legătură... Fiindcă totul pornea de la pofta sa trupească... pe care nu avea decît să și-o domolească... să-și satisfacă bestia din el – se gîndea el zîmbind. Da, Dinóra era soluția salvatoare!

Își aminti de Vițică. Ei și? De altfel, micuța doamnă îi spusese că i-a făcut deja vînt. Iar dacă nu era adevărat, nu avea nici o importanță. La urma urmei, Dinóra n-a fost niciodată tocmai ușă de biserică.

Porni spre casă. Era trecut de opt. Se grăbea la castel, să ia micul dejun cu mama lui. Iar pînă acolo mai avea o cale bună de mers.

Se întoarse pe alt drum, prin lanul de lucernă. Înainte să părăsească insula, privi înapoi de pe podeț. Peisajul se schimbase la față. Soarele învinsese negura. Totul strălucea luminos, lipsit de taine, priveliștea era minunată, dar mult mai concretă, mai lucidă. Gîndurile ivite pe malul rîului îl năpădiră din nou. „Așadar, Dinóra? – Da, asta ar fi o soluție înțeleaptă..." Sfetnicul mereu treaz din sufletul lui începu să-l piseze: „Să nu te mai duci la Almaș, ca să nu mai reiei povestea aceea cu Ady!" – iar celălalt cîrcotaș îl îmboldi mai ușuratic, vorbindu-i cu perfidie: „Dar i-ai promis lui Pál Uzdy că ai să te duci. Ce legătură are Adrienne cu asta? Bărbatul ei ar putea găsi acest lucru ciudat. Ar avea impresia că îl eviți, că nu apari decît cînd el nu e de față, ceea ce ar fi neplăcut, chiar prostesc, fiindcă ar putea să intre la bănuieli." Dar înțeleptul îl contrazise: „Fii serios. N-ai vrea să mergi acolo decît ca să-i sucești din nou mințile sărmanei femei – ar fi o inconștiență din partea ta!" „Nici pomeneală – îi spuse al doilea – nu ați avea nici o șansă să rămîneți între patru ochi, fiindcă e și soacră-sa de față, ca să nu mai vorbim de Uzdy. N-ai îndrăzni nici în ruptul capului să te apropii de ea!" Înțelepciunea și pasiunea duceau o luptă acerbă în sufletul lui Bálint, dar fără nici un deznodămînt, fiindcă îi apăru în față maestrul de echitație, împreună cu doi grăjdari care tocmai se întorceau cu trei trăpași de la arena de călărie, pe aleea străjuită de tei. Se apropie de ei ca să le țină calea.

– Tocmai vin de pe insuliță – le spuse el – de la vadul cel vechi. Se mai poate trece pe acolo?

– Nu, domnule, l-a înghițit viitura de primăvară – îi răspunse unul dintre grăjdari – dar dacă doriți, o să vă căutăm altul.

– Așa, l-a înghițit? Mai vedem noi. Nu-i nici o grabă. O să mă gîndesc ce se poate face.

Mîngîie grumazul catifelat al calului și cei trei își continuară drumul de-a lungul aleii, iar el se îndreptă către grajdurile iepelor. Dar se abținu să intre la ele, oricît de mult tînjea să le vadă, știind că mama lui ar fi fost indispusă dacă ar fi intrat acolo fără să o ia cu el. Hergelia era mîndria contesei Róza Abády, care se lăuda mereu cu minunățiile ei de cai, așa că ar fi fost bine să meargă împreună. Urcă în grabă printre stejarii cît piramidele pînă în camera lui, ca să se schimbe, să nu apară în fața contesei leoarcă de apă și plin de noroi cum era.

*

Pierdu o vreme cu spălatul și cu îmbrăcatul, așa că, pe cînd urcă la etaj și ieși pe terasă, mama lui era deja la masă, admirînd panorama.

Era un mic dejun abundent, tipic ardelenesc, cu friptură rece, slănină afumată, cu minciunele și plăcinte proaspete, cu fursecuri, unt și miere, cu fructe și bineînțeles cu cafea și lapte de bivoliță. Contesa abia ciugulea cîte ceva din bunătățile pe care le avea în față, gustînd mai degrabă din căpșuni și sorbindu-și cafeaua. Însă ținea ca totul să rămînă ca pe vremuri, așa că doamna Baczó umplea în fiecare dimineață masa cît să ajungă și pentru zece persoane. Iar acum, în cinstea lui Bálint, adusese și o cană cu ceai.

Îi sărută mîna, apoi se puse pe mîncat. După plimbarea prelungă era lihnit de foame.

Contesa îl sorbea din ochi. Își tăvălea cîte o căpșună dolofană prin zahărul din farfurie, uitînd adeseori o vreme să muște din ea.

Avea în ochii ei albaștri, un pic bulbucați, o strălucire șăgalnică. Asta se datora faptului că tocmai se întorsese de la grajduri, unde-și începea de fiecare dată ziua, ca să vadă caii de povară întorcîndu-se de pe cîmp – îi cerceta cu atenție, cerea explicații dacă i se părea ceva suspect, le pipăia tendoanele și dădea indicații cum să fie tratați, dacă era cazul. Iar grăjdarii, ca să-i facă pe plac, îi povesteau cele văzute, despre iepuroaicele gata să fete, despre potîrnichile sau despre cerbii care le ieșiseră în cale. Așa că, în ziua aceea, aflase și

cea mai importantă veste, cum că se întîlniseră pe podeț cu Bálint, care se interesase de vadul de pe valea Arieșului.

La asta se gîndea contesa, la vadul care știa prea bine ce însemnătate avea pentru el. Aflase că pe acolo trecea fiul ei, pe vremea studenției, în drum către micuța Dinóra. Avea informații că se mai ducea și noaptea la ea, fără să-i spună fiului ei nimic, dar bucurîndu-se în taină pentru el. Fiindcă, odată ce Bálint devenise un bărbat în toată firea, viața ei, lipsită de bucurii, luase altă turnură. Asta nu însemna că și-ar fi schimbat concepțiile de viață. Pentru ea, femeile erau de două feluri: cele cinstite – adică cele ca ea, care nu aveau ochi decît pentru soții lor – și „celelalte", cum le zicea ea, printre care le enumera pe toate cele care nu erau așa. Era categoria în care le includea, fără discernămînt, pe cucoanele mai cochete, care nu făceau altceva decît să se distreze pe seama bărbaților și să se lase curtate în glumă, pe cele care aveau o legătură de dragoste cu un singur bărbat, dar și pe cele mai ușuratice, care-și schimbau adeseori amanții, fără să facă nici o deosebire între cocotele din lumea bună și tîrfele de pe stradă. Pentru ea, care era străină de păcatele lumii, toate erau de aceeași teapă. Nu era ea o fire prea severă, nici nu-i plăcea să facă pe indignata. În societate, nu le dădea acelor flușturatice nimic de înțeles, le primea în casa ei, nu rostea o vorbă urîtă și nici nu bîrfea pe seama lor, ci le lua așa cum erau, considerînd că „celelalte" erau niște ființe aparte, născute cu păcatul în sînge. Nici vorbă să le învinovățească, ci doar le privea în tăcere, cu umorul ei nerostit, fără să clatine din cap sau să se revolte, orice s-ar fi vorbit pe seama lor. Iar cele auzite le păstra în sinea ei, fără să le povestească mai departe, de parcă n-ar fi aflat nimic.

În schimb, cînd Bálint, pe vremea studenției, începu să aibă o relație cu micuța Dinóra, începu să vadă totul în alte culori. Zîmbetul ei ironic de pînă atunci căpătă o nuanță nouă, de mîndrie. Era mîndră de succesele fiului ei la femei. Era o satisfacție inconștientă față de viața ei amoroasă încheiată pentru totdeauna odată cu moartea celui căruia îi jurase credință veșnică. De parcă și-ar fi găsit alinarea, întruchipată în tinerețea lui. Și cum pentru ea acele femei – „țiitoare" cum le numea în sinea ei – erau cu totul altfel de ființe, nu se arăta cîtuși de puțin îngrijorată, nici prin gînd nu-i trecea că fiul ei s-ar fi putut îndrăgosti de vreuna dintre „celelalte" – considera cuceririle lui ca niște succese sportive, de parcă

ar fi cîștigat vreo cursă de călărie sau o partidă internațională de tenis. Totul începuse odată cu perioada cînd îi făcea curte Dinórei, se continuă în anii lui de diplomație, apoi mai tîrziu, cînd se mutase la Viena, dar își petrecea vacanțele la Dienești și primea scrisori de la tot felul de femei din străinătate, de care ea, cînd deschidea mapa de corespondență, cum o făcea întotdeauna, se bucura nespus de mult. Cînd stăteau de povești, aducea mereu vorba, cu discreție, despre societățile prin care se învîrtea el în posturile pe care le ocupase, punîndu-l pe Bálint să-i povestească despre cucoanele pe care le întîlnea – cum arătau, pe care le vizita mai des – apoi, din mulțimea de nume și de amănunte aflate, încerca să se dumirească de la cine primea el plicurile liliachii și de la cine pe cele albastre, ca apoi să se umple de satisfacție cînd descoperea cîte o adresantă cunoscută pe scrisorile trimise de fiul ei. Nu-și mărturisea nici sie însăși propria curiozitate, iar întreaga ei șiretenie consta doar în aceea că îi arunca în treacăt servitorului: „Dacă Bálint are ceva de trimis la poștă, vreau să-ți dau și eu o scrisoare". Dar, de cele mai multe ori, lacheul venea mai întîi la ea sau scrisoarea fiului ei era pentru un bărbat, așa că vicleșugul era de prisos. În schimb, cînd identifica numele vreuneia dintre ele, nu se lăsa pînă ce el nu aducea în discuție numele respectivei, așa încît să-l poată descoase despre vîrsta femeii, cît era de frumoasă și ce relație era între ei, totul, bineînțeles, cu cea mai mare prudență.

Apoi, amănuntele adunate cu grijă, zile la rînd, le aranja ca într-un mozaic, iar cînd imaginea era întreagă, și-o depozita mulțumită în memorie, de parcă ar fi făcut inventarul succeselor amoroase ale lui Bálint. Era convinsă că nimeni nu știe de curiozitatea ei nevinovată, iar Bálint, într-adevăr, habar nu avea de ea. În schimb, doamnele Baczó și Tóthy mirosiseră ceva, poate fiindcă, față de ele, contesa Róza nu-și alegea cu prea multă prudență cuvintele. Și-au dat ele seama că îi plăcea să audă tot felul de amănunte, fără ca ea să le fi întrebat ceva. Tocmai de aceea, după terminarea carnavalului, ele îi amintiră doar așa, într-o doară, că Bálint o vizita adeseori pe Adrienne. Că, de fapt, era în fiecare după-amiază la ea, unde rămînea pînă se însera. Și nu aprindeau lumina decît tîrziu, rămînînd mai mult pe întuneric. Își făcuseră legături cu personalul din casă și cum camerista Adriennei, care îi era credincioasă, nu

se lăsase trasă de limbă, începură să-i dea tîrcoale bucătăresei, pe care o îmbunară cu rețete de compoturi și secrete pentru pateuri.

Îi povesteau contesei doar frînturi din cele auzite, de obicei după prînz, în timp ce-și sorbeau cafeaua. Erau, desigur, numai indicii, de fațadă, dar toate înfiorătoare: cică Adrienne obișnuia să patineze doar seara, nu în timpul zilei, ca toate femeile cumsecade, nu dansa ceardaș, se plimba prin cimitir și – ce era și mai revoltător – acasă îi plăcea să stea pe jos: „Vai Doamne! Ca ultima țigancă" se lamentau, de parcă ar fi vorbit doar între ele și pufăiau indignate, îmbîrligîndu-și andrelele lungi, vrînd parcă să le împlînte în acea femeie netrebnică.

Așa că imaginea doamnei Abády despre Adrienne era destul de neliniștitoare. Părea cea mai înrăită dintre toate „celelalte". De aceea, la început a fost cam îngrijorată, poate fiindcă instinctul ei matern îi șoptise că aceasta ar putea să devină o legătură mai serioasă decît celelalte aventuri amoroase ale fiului ei. Iar apoi se bucurase cînd a aflat că Bálint se interesa de vadul prin care trecea odinioară către Silvaș și poruncise să fie căutat alt vad și să se sape o cale de urcuș pe malul abrupt din cealaltă parte a rîului. „Excelent. Dacă se gîndește și la Dinóra, ba chiar vrea să se ducă la ea, nu e nici o tragedie..."

Bálint mînca cu poftă, iar mama lui îl privea tăcută. În cele din urmă, îi spuse cu o undă de șiretenie în glas:

– Mă bucur că ai poftă bună, e o plăcere să te văd cum mănînci!

– Îhî – îi răspunse Bálint cu gura plină și continuă abia după ce înghiți bucata de pîine cu unt, plină cu miere: Dimineață am făcut deja o plimbare strașnică – și luă o nouă îmbucătură.

– Chiar așa? – se prefăcu mama lui. Ai ieșit atît de devreme? Pe unde ai umblat, departe?

– Am ieșit deja din zori. Voiam să mă duc pînă la aleea principală, dar era atît de frumos afară, încît m-am tot dus, de am ajuns pe malul Arieșului.

– Unde? În Poiana Vulpii sau pe Cîmpul Ciupercilor?

– Nu. Mai întîi am vizitat plopul acela străbun, îl știi, nu-i așa, cel de la marginea poienii? Iar de acolo m-am dus la vadul vechi.

– Am auzit că l-au înghițit apele – păcat, pentru că era locul ideal de trecere, cînd trimiteam pe careva la Lelința. Pe acolo, cu

trăsura sau chiar călare, e mult mai aproape decît să ocolești pînă la podul de la Hădăreni – mai adăugă ea cu subînțeles.

– Într-adevăr, așa nu sînt pînă acolo decît vreo douăzeci de kilometri.

Mama lui se aștepta să amintească ceva și despre Silvaș, dar el nu mai adăugă nimic. Așa că ea încercă să aducă vorba pe altă cale:

– Ți-am dresat trei armăsari, numai buni de călărie. Poți să-i încaleci liniștit, sînt minunați. Unul e „Diamant", pe care-l cunoști încă de anul trecut, iar „Ivor" și cu „Rotocol" au fost înșeuați acum prima oară, dar poți să te bazezi pe ei.

– Îți mulțumesc. Mîine am să-i încerc.

– Dar ar fi bine să-i scoți pentru drumuri mai lungi, nu doar prin manej, ca să li se dezvolte mușchii... – și se lansă într-o pledoarie mai lungă, cu tot felul de amănunte legate de dresaj: despre efectul ședințelor lungi, cu mersul la pas, și al celor scurte, de trap, cu alternanța dintre ele. Era unul dintre subiectele ei preferate, la care se pricepea de minune, dar se lungi la vorbă mai ales pentru ca fiul ei să nu-și dea seama de adevăratele sale intenții.

Nu epuiză subiectul nici cînd, după ce terminară micul dejun, coborîră în plină arșiță, pînă la iepele cu mînji.

II

Trecură așa mai multe zile de tihnă. Dimineața, Bálint călărea, lua micul dejun cu mama lui, apoi ieșeau împreună la plimbare. La amiază își făcea siesta, după prînz stăteau la taifas, iar mai tîrziu ieșeau cu trăsura prin parc, pe domeniu, să inspecteze herghelia sau turmele de pe pajiștea proaspătă, pentru ca apoi să se plimbe, făcîndu-și tot felul de planuri cum să înfrumusețeze grădina, de fapt niște mărunțișuri, dar care, pentru ei, erau importante: acolo ar fi bine să planteze doi castani cu flori roșcate, dincolo ar arăta bine o tufă de sabine, iar lîngă ea niște cane, pe care grădinarul ar putea să le prăsească pînă la primăvară. Dar oricît de liniștite ar fi fost acele zile, Bálint nu scăpase de conflictul dintre prudență și pasiune care se dădea în sufletul lui. Deocamdată înțelepciunea era

mai puternică. Nu! Nu se va duce la Almaș. Dimpotrivă, va face o vizită la Silvaș, unde va rămîne peste noapte, iar a doua zi se va duce la Lelința, ca la înapoiere să poposească din nou la Dinóra. La dus, ca să discute, iar la înapoiere... să tragă concluziile. Ca să nu se mai frămînte prosteşte!

Odată hotărîrea luată, îi mărturisi planul şi mamei sale, care consimți bucuroasă să plece prin circumscripție cu caii ei preferați, numai să nu tragă pe la hanuri, ci doar la cunoscuți, cu grajduri curate, mai bine de vaci, nu cumva să se procopsească cu vreo belea.

A doua zi, pe la amiază, după un mic dejun copios, porni la drum, împreună cu unul din rîndașii lui.

Străbătură Dumbrava Mare, traversară noul vad al Arieşului, intrară pe pajiștea din lunca rîului, care era încă tot pe domeniul lor, şi urmă şirul de salcîmi înşirați de-a lungul dealului, pînă la terasamentul căii ferate.

Solul era numai bun de călărit, moale, dar nu noroios şi nici uscat de arşiță. După ce trecură Arieşul, o luară într-un galop uşor pînă la şoseaua pe care o străbătură la trap, pe cărarea nisipoasă de la marginea drumului. Ajunseră la Silvaș în mai puțin de o oră.

Dincolo de verdele crud al porumbiştii, se întindea un crîng de vreo sută de metri. Era marginea grădinii familiei Abonyi. Bálint privi spre dreapta, la capătul tarlalei, unde se înălța teiul bătrîn de care îşi priponea pe vremuri calul, cînd venea acolo noaptea, de unul singur, pe furiş. Iar de acolo se fofila prin grădină, pînă la geamul Dinórei. Era o fereastră înaltă, aşa că era nevoit să se prindă de pervaz şi să se cațere pe muchea zidului ca să poată intra înăuntru. Era întotdeauna cu hainele pline de var – îşi aminti el cu nostalgie. Dar amintirea aceea nu-i trezi mai mult decît un zîmbet firav.

Pe măsură ce se apropia, îi pierea tot mai mult cheful să intre. Era prea devreme, abia douăsprezece şi jumătate. Dăduseră bice cailor. Ar fi mai înțelept să meargă mai departe. Dacă ar intra, îi prindea la masă şi n-ar ajunge la Lelința decît după-amiază tîrziu, cînd nu mai apuca să facă nimic. Iar pe deasupra, mai trebuia să adăpostească şi caii, să-i hrănească, pentru asta fiind nevoie de timp. Aşa că se hotărî să meargă pînă acolo dintr-o suflare, iar la înapoiere putea să rămînă la ea cît poftea.

Îşi îmboldi calul la trap. La intrarea în sat, în stînga se întindea şirul de case, iar în dreapta era un zid înalt de piatră, acoperit de

iederă, cu un pavilion ascuns în viță sălbatică. Cît s-au mai sărutat ei, el cu Dinóra, acolo! I se păru că întrevede prin desiș o rochie albă. Poate că era tocmai ea! Dădu pinteni calului, nu cumva să-l observe. Așa că străbătu în goană drumul care ducea de-a lungul zidului și nu-și potoli bidiviul decît cînd se îndepărtaseră binișor de sat.

*

Dincolo de Luduș se înălța un deal înalt, abrupt. De pe culme porneau mai multe drumeaguri, dintre care unul ducea la Lelința. Mergînd călare, prin Cîmpia Transilvaniei, calea cea mai scurtă era pe crestele dealurilor, nu pe drumurile care șerpuiesc prin văile sinuoase.

Pe coasta dealului, cei doi descălecară, ca să-și ia caii de căpestre.

Pe una din cărările care cobora de la stînga lor apăru un pribeag. Îl observară deja de departe – era un om mărunt, în haine de orășean. Mergea agale, ostenit. Se vedea că bătuse cale lungă.

Odată ajunși pe culme, Bálint se opri să admire peisajul. Era o priveliște minunată. În dosul meandrelor largi ale Mureșului, care se vedeau ca desenate pe hartă, se înălțau coastele dealurilor lutoase, abrupte ca niște stînci cafenii. Cînd erau pe cale să încalece, drumețul îi ajunse din urmă, la marginea drumului.

– Hei! Ho! Opriți-vă! – îi strigă el lui Bálint, care îl privi nedumerit.

– Nu mă mai recunoașteți? Sînt András Jópál! – i-a spus bărbatul. Sau nu mai vreți să știți de mine?

Ce-i drept, nu era ușor să-l recunoști pe fostul preceptor al băieților Laczók. Purta o pelerină zdrențuită, niște bocanci scîlciați, cu tălpile căscate, din care i se iteau degetele de la picioare. Dar avea chipul atît de marcant, cu pomeții obrajilor lați, cu bărbia teșită și o privire atît de pătrunzătoare, încît Bálint l-ar fi recunoscut de îndată, chiar dacă nu i-ar fi spus cine este. Prima pornire a fost să-i întindă mîna, dar își aminti de jignirile pe care i le aruncase în față toamna trecută, cînd venise în vizită la bătrînul Minya Gál, în chip de recunoștință față de propunerea lui binevoitoare de a-l ajuta să-și desăvîrșească invenția, așa că îl întrebă cu răceală:

– Cu ce pot să vă fiu de folos?

– Eram tocmai în drum spre dumneavoastră, domnule conte. Bine că v-am întîlnit aici.

– Veneați la Dienești?

– Da. Fiindcă am o datorie față de dumneavoastră, de care vreau să mă achit, ca de toate datoriile de pînă acum.

– Ce fel de datorie?

– Faptul că v-am jignit. Ca un dobitoc. Nu am înțeles asta decît mai tîrziu. Și n-aș vrea să rămîneți cu această amintire despre mine. Am vrut să-mi cer scuze, așa că o fac acum...

– Să dăm uitării totul! – îi răspunse Bálint și îi întinse mîna.

Apoi, ca să-i arate că îi trecuse supărarea, strigă la grăjdarul care-l însoțea să scoată gustarea din tolba șeii, îndemnîndu-l să îmbuce și el ceva. Apoi se întoarse spre Jópál:

– Hai să ne așezăm un pic – și se tolăniră în iarba moale de la marginea drumului.

– Servește-te – îl îmbie Bálint, după ce despachetă slănina, salamul și pîinea.

– Mulțumesc.

Mîncară o vreme fără să scoată o vorbă. Apoi, ca să rupă tăcerea, Bálint îl întrebă:

– Ce mai face bătrînul Gál?

– A murit, săracul, acum trei săptămîni.

– Vai, îmi pare rău! Dacă aș fi știut, aș fi venit la înmormîntare.

– Dorința lui a fost să nu facem nici un tămbălău.

– E o mare pierdere pentru dumneavoastră, nu-i așa? – îl întrebă Bálint, uitîndu-se cu compătimire la hainele lui zdrențuite și la bocancii scîlciați.

– Pentru mine nu mai contează! Eu oricum sînt un om terminat.

Apoi, brusc, văzînd mirarea de pe fața lui Bálint, izbucni furios:

– Păi, nu ați auzit? Sau credeți că mi-e indiferent? În aprilie, Santos-Drumont a decolat la Paris, pe pajiștea castelului Bagatelle! A zburat cu aparatul meu. Da! Cu un aparat exact ca al meu. Sau aproape ca al meu! Și cu asta invenția mea s-a dus naibii. Toată munca mea de o viață! Cu care, dacă aș fi avut bani pentru motor, pentru materiale, aș fi devenit celebru! Eu eram gata să zbor înaintea tuturor, încă de astă-toamnă, iar acum, premiul pentru care se judecă Santos cu frații Wright ar fi fost al meu. Al meu!

În clipa aceea Bálint își aminti de știrea pe care o citise într-unul din numele revistei *Illustration*, cum că Santos-Dumont se ridicase cîțiva metri de la pămînt și zburase alte cîteva sute de metri. Într-adevăr, problema aparatelor mai grele ca aerul era rezolvată. Acum își reproșa că nu-și amintise de inventatorul acela ardelean și de explicațiile lui tehnice, de pe vremuri, din curtea lui Minya Gál. I se făcu milă de el.

– Vai, domnul conte, dacă nu aș fi fost atît de tîmpit să nu accept propunerea dumneavoastră...

Jópál făcu o grimasă de furie, lăsînd să i se vadă dinții printre buzele întredeschise și strîngînd din ochi, aproape gata să izbucnească în plîns.

– Dacă unchiul meu ar fi murit mai devreme, aș fi moștenit banii lui încă de astă toamnă, ca să-mi pot termina avionul! – se plesnea el cu pumnii strînși peste genunchi. Dar așa, nu mai are nici un rost – strigă el, apoi continuă rîzînd amar: Așa că mi-am plătit toate datoriile, pînă la ultimul șfanț, tot ce am cerșit pentru invenția mea. Nu ați mai rămas decît dumneavoastră, domnule conte, așa că acum pot să-mi văd liniștit de drum.

Făcu din nou o grimasă, își închise briceagul și-l bagă în buzunar, și se ridică în picioare. Bálint rămase așezat.

– Nu plecați. N-are nici un rost să vă faceți griji, cu calitățile dumneavoastră. Sînt sigur că mai există o sumedenie de probleme care-și așteaptă rezolvarea, ca să vă puteți afirma în multe privințe...

Jópál făcu un gest de lehamite.

– Nu, m-am săturat! – spuse el. Doamne ajută! – îi întoarse spatele și începu să coboare dealul. După vreo douăzeci de pași se opri și îi mai strigă lui Bálint: Vioara! Unchiul meu v-a lăsat-o dumneavoastră. Dacă treceți pe acolo, intrați s-o luați. E în casă. Fata aceea, Borbála, știe de ea!

Apoi se îndepărtă cu pași grăbiți. Părăsi drumeagul, o luă la vale, pe o cărăruie, spre albia Mureșului și dispăru printre coline.

*

Cei doi călăreți străbăteau culmea afînată, netedă, din care nu se iteau decît pe alocuri cîteva movilițe de pămînt. Pe măsură ce înaintau, priveliștea li se deschidea în fața ochilor, iar în mulțimea de piscuri păreau niște liliputani cocoțați pe crestele pietrificate ale

unui ocean uriaș. Acolo sus, aerul era uscat și rece. În fața lor, la miazănoapte, în cenușiul îndepărtat, se întrezăreau Munții Bistriței, ca un mal al întinderii nemișcate, iar mai la stînga străluceau cele trei piscuri ale Țibleșului, albite de zăpada proaspăt așternută.

Brusc, drumul cotea la vale, iar de acolo se și vedea Lelința, așezată în poala dealurilor domoale, înconjurată de colinele lutoase, iar mai încolo umbra întunecată a lacului, împrejmuit de stufărișul atît de des încît abia se zăreau cîteva ochiuri de apă. Era o zonă plină de castori și de rațe sălbatice, care-și deprindeau liniștite puii să zboare, ca niște pete minuscule prin aer, pe urmele altor pete mai măricele.

*

După ce priponi caii în grajdul de vite al hanului, Bálint se duse la cooperativa de credit, care-și avea încă sediul în clădirea primăriei, unde aruncă o privire printre acte, schimbă cîteva cuvinte cu casierul – Tóbiás Batta, un ceferist pensionar, de treabă – apoi porni însoțit de acesta și de notar către conacul Abády, pe care, ca să se pună bine pe lîngă el, Azbej îl renovase și unde, după ce două încăperi fuseseră eliberate fără gîlceavă, urma să se mute cooperativa.

Cină la hanul unde sosiră și notabilitățile orașului, să stea la un pahar de vorbă cu el.

Se adunară o mulțime de oameni – primarul, notarul, medicul de circumscripție, cu farmacistul, cei doi preoți și toate celelalte personalități mai de seamă din Lelința. Venise, mare minune, pînă și bătrînul Balázs Börcsey, care nu se amesteca cu cei de „teapa ăstora", cum obișnuia el să spună, fiindcă el era un Börcsey de soi, iar unul cu asemenea nume nu-și punea mintea cu fitecine. Bătrînul era cu nasul pe sus, chit că nu avea cine știe ce avere – o curie din chirpici pe dealul arid de la capătul orașului, cu cîțiva pruni sfrijiți, niște mere pădurețe și o pășune bună numai pentru capre. Era ursuz, locuia de unul singur, fără nici un servitor și fără să se fi căsătorit vreodată, poate pentru că nu găsise o femeie potrivită pentru rangul său.

Trăia într-o mizerie cumplită și avea datorii peste tot – la băcănie, la han, la măcelărie, la croitorie, la moară, la cizmărie; ba mai cerea bani și de la medic sau de la farmacist, bani pe care bineînțeles că nu-i înapoia niciodată, dar ei nu-i purtau pică, ci treceau totul

în contul stimei pe care i-o purtau. Mai mult chiar, de sărbătorile mai importante îi trimiteau și cadouri: cîte un sac cu mălai, un miel sau un purcel, vara fructe, zarzavaturi, iarna varză și cîteva butelci cu palincă. Iar cum bătrînul considera că tot ce primește i se cuvine, iar pe sine însuși o ființă mai de soi decît alții, convingerea lui îi molipsise și pe cei din jur, care i se simțeau îndatorați. Iar pe deasupra, mai umbla și vorba că bătrînul făcuse parte dintre pașoptiștii cu chipiurile roșii, dar nimeni nu era demn ca el să-i povestească despre trecutul său. N-ar fi avut nici un rost – pentru el era suficient să fie un Börcsey în toată puterea cuvîntului!

Așa că își făcu apariția și bătrînul honved, la vederea căruia se stîrni mare zarvă și toți săriră să-i ofere un loc mai de seamă, tocmai în fața lui Abády.

Bálint îl vedea pentru prima oară, pentru că, înainte de alegeri, cînd a vrut să-i facă o vizită, el i-a trimis vorbă că nu stă de vorbă cu adepții compromisului din '67. Totuși, acum își făcu apariția și, culmea, pînă și Bálint se simți onorat.

Bătrînul intră pășind semeț, cu un baston de stejar în mînă. Era un bărbat slab, numai piele și os, plin de riduri, dar cu părul și barba negre, cu toate că era trecut bine de șaptezeci de ani. Purta niște cizme scălîmbe, pantaloni cenușii, plini de pete mărunte, parcă decolorați de un lichid caustic. Se îndreptă direct către Abády, îi întinse doar lui mîna, se așeză, apoi le făcu binevoitor semn cu mîna și celorlalți că puteau să se așeze. După ce se așternu o liniște politicoasă, bătrînul își ridică degetul arătător și întrebă:

– Ei, ce mai e nou pe la Budapesta?

Iar Bálint începu să povestească despre eșecul tratativelor cu Burián, despre inițiativele unora și altora. La început, îl ascultară cu toții în liniște, apoi deveniră din ce în ce mai guralivi. Dar nu făceau altceva decît să repete tot felul de citate fără sens, culese din presa de opoziție, de prin articolele de fond semnate de Miklós Bartha și Rákosi. Cel mai vociferant era Kirkocsa, măcelarul armean, de la capătul din stînga al mesei, cu gulerul descheiat la gîtul lui mătăhălos, care șfichiuia cu pumnul prin aer la fiecare frază, gata parcă să izbească cu barda în căpățîna boului, iar cel mai tăcut stătea preotul ortodox, care nu scotea nici un cuvînt, dar i se întrezărea pe sub mustață un zîmbet mijit la colțul gurii. Trecu o oră, trecură două, iar atmosfera devenea din ce în ce mai încinsă. Farmacistul

era cît pe ce să se ia la harță cu morarul, fără ca vreunul să-și poată duce vorba la bun sfîrșit, pentru că erau mereu întrerupți dintr-o parte sau alta, fie de vocea tunătoare a măcelarului, fie de răgușeala pițigăiată a medicului. Uitaseră deja demult că se întruniseră în cinstea deputatului lor, de la care ar fi vrut să afle vești din capitală. Vorbeau cu toții de-a valma, învrăjbiți, strigau în gura mare ce ar fi făcut ei dacă ar fi fost în locul lui Gyula Justh, al lui Samuel Barra sau al lui Ugron – mai bine zis, ar fi vrut să zică, dacă nu ar fi fost întrerupți de alții, de cei care știau și mai bine ce ar fi trebuit să facă. Timpul se scurgea odată cu vinul. După o vreme, în încăpere puteai să tai fumul cu cuțitul, iar zarva era de nedescris: „Să nu mai plătim impozite! Nu mai avem nevoie de armată! Să înarmăm poporul și să pornim spre Viena!" – strigau toți, cît îi țineau bojocii.

Dar Börcsey ridică degetul. Se făcu liniște.

– Nu trebuie decît să-i facem vînt bătrînului hoher din Burg și gata! – spuse pașoptistul de odinioară, bătînd cu bastonul în podea.

Afirmația lui avu un efect neașteptat. Brusc, amuțiră cu toții, nu-i răspunse nimeni, nu se auzea decît ici-colo cîte o tuse răgușită. Bătrînul Franz Joseph era atît de respectat, încît asta sunase ca o sudalmă. Se făcură cu toții că nu au auzit nimic. Nici nu era bine să audă una ca asta. Iar primarul se întoarse către Abády:

– Și cît mai rămîneți pe la noi, domnule conte?

După cîteva minute, sala era deja pustie.

*

Bálint își petrecu dimineața următoare ascultînd ponoasele și doleanțele nenumăraților indivizi veniți la deputatul lor. Printre ei și mulți din societatea de seara trecută, care îi înjuraseră în gura mare pe toți miniștrii, făcîndu-i nemernici pe cei care discută cu ei, ca acum să se milogească pe lîngă Abády pentru o vorbă bună pe lîngă Tisza, János Sándor sau alți demnitari, să le rezolve tot felul de probleme, fiindcă, nu-i așa, una este politica și alta-i viața. Și bineînțeles că toți terminau cu aceea că „domnul conte nu trebuie să spună decît un singur cuvînt".

Își petrecu la fel și o parte a după-amiezii. Abia pe la șase reuși să încalece și să-și vadă de drum. Se hotărîse ca, dacă tot erau pe aproape, să treacă pe la familia Milóth, nu cumva să creadă că astă toamnă îi vizitase numai de dragul Adriennei. Era un gest de politețe

din partea lui, iar domnul Milóth, bătrînul Zakata, era un tip foarte simpatic. Pe deasupra, mai spera să audă cîte ceva și despre Adrienne... ar putea să discute despre ea – fiindcă, la urma urmei, de ce n-ar întreține și relații dezinteresate cu ea? Va rămîne peste noapte la ei, iar la Dinóra se va duce ziua următoare, nu avea nici un motiv de grabă... n-avea nici o importanță... putea să meargă și mîine...

Erau din nou pe coama dealului – drumul cotea spre nord, apoi spre nord-vest. După o jumătate de oră de mers se vedea deja Variașul în zare.

Se opri o clipă pe culme. De acolo, priveliștea se întindea pînă departe: tarlalele ușor înclinate, desișul salcîmilor de la marginea domeniului, de unde îl atacaseră toamna trecută bandiții mascați, dincolo era drumul de pe malul lacului, pe unde au fugărit ei calul de povară scăpat din hamuri... cu Ady în trăsura lui... ce băiețoasă era ea atunci... iar în partea cealaltă, pe dealul de sub grădina familiei Milóth, se vedea cimitirul părăsit, chiar și banca pe care au stat cînd a sărutat-o pe umăr – nu-i uitase parfumul, nici cît de tare s-a supărat ea cînd i-a vorbit prima oară despre dragoste. Iar mai jos era fîneața pe lîngă care a trecut în seara aceea, furios și disperat, crezînd că totul s-a sfîrșit. Dar iată că nu s-a sfîrșit nimic. Dimpotrivă. Chiar dimpotrivă! Putea să pună mîna pe femeia aceea. Va fi a lui!

Pe neașteptate îl năpădiră aceste gînduri murdare, precum și zîmbetul sarcastic care i se așternu pe față. „Nu, să nu faci una ca asta! Ar fi o netrebnicie din partea ta! Să-ți fie rușine!" – rosti revoltată conștiința critică din sufletul lui. Așa că dădu pinteni și o luă în galop pe coasta dealului, prin covorul gros de iarbă. Își îmboldea calul, vrînd parcă să-și alunge gîndurile urîte din minte...

*

Străbătu galopînd livada și intră în grădina unde era căpița pe care o asediaseră ei în chip de cetate, iar Adrienne îi sărise în brațe. „Iată, acolo era claia de fîn. Sau dincolo? – Nu! Era tocmai la dreapta, de unde pornea cărarea spre fermă, de unde i-au adus telegrama..."

Ajunse la conac. Nici nu apucă să predea caii grăjdarului că se și auzi dinspre grădină glasul lui Zakata:

– Dobitocilor! Avem un oaspete și nimeni nu mă anunță? O să vă rup în bătaie pe toți, de rămîneți schilozi cîte zile îți mai avea! Ia să te văd, băiete! – și ieși gesticulînd din desișul tufelor de lilieci, dar continua să strige către cei de-ai casei:

– Măgarilor! Porcilor! – apoi se întoarse din nou spre Bálint:

– Ce bine-mi pare că ai venit, e o mare bucurie pentru noi!

Pînă și mama Milóth îl întîmpină cu toată amabilitatea de care era ea în stare, ba chiar și pe fața domnișoarei Morin apăru o urmă de zîmbet.

Totuși, atmosfera nu mai era ca cea de data trecută.

După cină, fetele se retraseră într-un colț, să bîrfească, doamna Milóth și domnișoara franțuzoaică croșetau tăcute, doar bărbatul era în elementul lui: dăduse în fine peste omul potrivit, căruia putea să-i povestească pe îndelete despre pățaniile sale de garibaldist. Se aprinse atît de tare, încît, atunci cînd doamna Milóth se ridică să le ureze noapte bună și dispăru împreună cu celelalte femei, Zakata nici nu se sinchisi de ele și îl reținu pe Bálint în salon.

Bătrînul se plimba în sus și-n jos, gesticulînd, rîdea în gura mare de propriile sale glume, îi imita pe „macaronari", cum le zicea el italienilor, îi arătă cum s-a împleticit printre spaghetele întinse la uscat, cum a dat armăsarul cu el de pămînt pe coasta Vezuviului și îi povesti cum l-a ocărît din greșeală Garibaldi, iar el era nevinovat! Demult nu mai avusese Zakata o zi atît de bună.

Lui Bálint îi plăcea să-l asculte, fiindcă bătrînul avea umor, iar pe de altă parte povestea lui era ca o muzică liniștitoare, care curgea, curgea fără-ncetare, el nu avea nimic altceva de făcut decît să exclame din cînd în cînd: „Minunat!", „Chiar așa?", „Vai, ce interesant!", iar bătrînul continua glumind bine dispus. Îl privea plin de interes. Abia acum observă că avea și el ochii gălbui. A avut Adrienne de la cine să moștenească ochii ei de culoarea chihlimbarului. Era o descoperire surprinzătoare pentru el, fiindcă nu-și imaginase niciodată că ar fi putut să existe vreo asemănare între ea și Ákos Milóth, bătrînelul acela ridicol. Așa că bărbatul îi deveni și mai simpatic și îl asculta cu mai multă înțelegere.

În cele din urmă porniră amîndoi la culcare.

Bálint tocmai își scosese vestonul și se descheia la vestă, cînd auzi bătăi discrete în ușă, dar clanța rămase nemișcată. Crezu că doar i se păruse, dar bătăile se repetară. Deschise. Era Judith.

– Îmi dați voie să intru o clipă? – îl întrebă ea și se grăbi să se strecoare în camera întunecată.

Tînărul își îmbrăcă vestonul în pripă.

– Te rog să nu te miri – îi spuse fata – dar aș dori să-ți cer o favoare. Nu-ți fie teamă, nu e prea mare lucru!

– Cum să nu, despre ce este vorba? – îi răspunse Bálint, încercînd să se poarte cît mai firesc.

– Știi ÁB, aici... pe mine... mi-e și rușine să-ți spun... toți mă consideră încă un copil... nu mă lasă o clipă singură... Dar nu despre asta e vorba. Nu are rost să vorbim despre mine. Vreau doar să te rog să iei această scrisoare și să o predai la prima poștă care îți iese în cale. E o nimica toată, dar pentru mine...

Stăteau amîndoi în picioare. În încăpere nu era decît o singură lumînare plăpîndă, aprinsă la căpătîiul patului, care-i lumina fetei chipul de jos, accentuîndu-i patima, suferința și nerăbdarea încrîncenată cu care îi aștepta răspunsul.

– O scrisoare? Desigur secretă...

– Da – îi răspunse fata – iat-o, poftim! – și îi întinse un plic îngust, dar voluminos.

Bálint se încruntă. Se dumiri brusc că misiva îi era adresată lui Wickwitz, acelui nemernic. După o scurtă pauză îi răspunse:

– Iartă-mă, dragă Judith, dar nu pot să fac una ca asta. Nu ar fi „fair" față de părinții tăi, dacă aș accepta... Ar fi nedemn din partea mea...

Glasul lui era mai rece chiar decît cuvintele pe care le rostea.

– Nu?! Nu?!...

– Nu!

Judith făcu un pas înapoi. Buzele ei întredeschise îi dezveliră dinții albi. În ochi i se citea ura.

– Deci așa? Dumneata ești de partea lor? Ții cu ei! Cu mama și cu Adrienne! Ar fi trebuit să-mi dau seama... Poate că tocmai dumneata ai influențat-o pe Adrienne... Da! Pentru că îl urăște pe săracul băiat! Am aflat asta demult. I-am citit ura în ochi. Dumneata ești de vină pentru toată suferința mea. Dumneata ai convins-o pe Adrienne, iar ea pe mama...Acum m-am lămurit! Recunoaște că dumneata ai făcut-o!

Bálint simți cum i se urcă sîngele la cap:

– Nici nu a fost nevoie să intervin – îi răspunse el rece – dar dacă ar fi fost cazul, probabil că aș fi făcut-o.

Se priviră o clipă în ochi, apoi Judith își ridică semeț capul și ieși.

Bálint se mustra pentru ultima lui afirmație. „N-ar fi trebuit să-i spun așa ceva" – și nu reuși, mult timp, să adoarmă.

*

În dimineața următoare nu-l trezi nimeni, nimeni nu-i bubui în jaluzele. Dormi pînă tîrziu. Pînă ce-și termină toaleta se făcu deja ora zece. Luă micul dejun de unul singur, pe terasa acoperită de viță sălbatică, fără să-l deranjeze sau să-l zorească cineva. Acum, atmosfera era cu totul alta, nu mai era nimic ca pe vremuri. Începea să regrete că venise acolo.

În cele din urmă, bătrînul Zakata se întoarse de pe cîmp. Era un gospodar foarte activ. Își inspecta domeniul din zori pînă la prînz. Se ducea prin toate cotloanele, ca să facă ordine – cum îi plăcea lui să spună –, ceea ce însemna mai cu seamă că îi certa pe toți cei care-i ieșeau în cale. Se întoarse transpirat, cu jacheta din lînă de casă plină de nădușeală pe spate, dar satisfăcut de treaba dusă la bun sfîrșit. Începu să-i strige încă de departe:

– Cum te simți, puiule? Ți-au dat dobitocii ăștia ceva de mîncare? De ce nu mănînci și slănină? Te pomenești că s-a rîncezit! János, pe unde umbli?... – dar Bálint îl liniști că totul a fost excelent, apoi îl rugă să-i arate herghelia, fiindcă voia să-i vadă noua generație de mînji.

Asta l-a uns pe suflet. Avea o mulțime de cai frumoși, puternici, cu oase mari, rezistenți, o veche rasă ardelenească, cu descendență nobilă, fiindcă tatăl lui Zakata, Ferenc Milóth, a fost primul care a adus în Transilvania un armăsar pursânge englezesc, pe nume „Jason". Portretul lui atîrna în salon.

La înapoiere, intrară în grajduri. Bătrînul Zakata nu contenea cu explicațiile. Peste tot era murdărie. Caii erau frumoși, dar cam neîngrijiți, ceea ce nu-l deranja în mod deosebit. De altfel, dezordinea domnea peste tot, poate și fiindcă bătrînul se răstea la toată lumea, fie că avea sau nu vreun motiv.

În drum spre conac, se întîlniră cu fetele. Margit era, ca întotdeauna, cu zîmbetul pe buze, iar Judith încruntată și glacială. Își

continuară drumul, dar Bálint observă cum ele făcură un mic ocol, apoi se îndreptară spre manej.

*

După prînz, porniră spre casă.

Urcară din nou dealul, acum către miazăzi, apoi ieșiră pe șoseaua de pe culme. Se înnorase. Poate de aceea Bálint era indispus.

Cînd ajunseră la Luduș, rîndașul se apropie de el și-i spuse:

– Dacă-mi permiteți, eu am să mă opresc la poștă.

– De ce? – îl întrebă Bálint.

– Tînăra contesă mi-a dat o scrisoare și m-a rugat s-o predau la primă poștă – și scoase din buzunar plicul pe care voise să i-l dea Judith seara trecută lui Bálint.

– Să nu ne oprim acum – îi răspunse Bálint – dă-mi-o încoace, am s-o trimit eu, de la Silvaș – și băgă scrisoarea în buzunar. „Ce obrăznicie din partea fetei, să se folosească de servitorul meu ca să-și pună la cale șiretlicul" – își spuse Bálint în sinea lui. „Ei bine, nu! Dacă ar ieși totul la iveală, s-ar crede că a făcut-o cu știrea mea."

Își îmboldi din nou calul, dar nu reuși să-l gonească decît pînă la primul urcuș. Urcă panta la pas. Pînă acolo furia i se potoli și începu să se frămînte: „Cine naiba m-a pus să iau scrisoarea fetei la mine? Ce să fac cu ea? Să-i dau foc? Nu am dreptul să fac una ca asta. Să i-o trimit lui Judith înapoi? Cu siguranță că doamna Milóth ar pune mîna pe ea și i-aș pricinui sărmanei fete alte neplăceri. Să o predau la poștă, prefăcîndu-mă că nu știu nimic? Nu, nici în ruptul capului. Fiindcă așa i-aș face jocul acelui nemernic..." Se frămîntă îndelung, cînd brusc îi veni ideea salvatoare: îi va preda scrisoarea Adriennei! Iar ea n-avea decît să i-o trimită înapoi surorii sale sau să o înștiințeze că e la ea. Da! Aceasta era singura și cea mai bună soluție! Iar pe deasupra, va trebui să-i predea personal scrisoarea, ca să-i poată spune cum a ajuns la el. Ar fi fost prea complicat să aștearnă totul pe hîrtie. Așa ceva nu se poate relata decît prin viu grai. Va fi nevoit să se ducă de îndată la Almaș, ca să scape de plicul acela dolofan. Era singura soluție.

Această idee îl umplu de bucurie, fericit că găsise soluția salvatoare, ca întotdeauna cînd reușea să rezolve o problemă complicată. Odată ajuns pe culme, își continuă tot drumul fluierînd serenada lui Toselli, care era atunci la modă.

*

Grădina Dinórei Malhuysen. În zidul prelung care împrejmuia grădina se deschidea o poartă largă. Drumul șerpuia printre tufele de smirdar. După încă o cotitură apăru conacul – o clădire înaltă, fără etaj, în stilul Biedermeier timpuriu. Un peristil cu stîlpi de cărămidă și cu fotolii din răchită. Dinóra îi sări în întîmpinare:

– Ce frumos din partea ta că ai venit! – strigă ea bucuroasă, întinzîndu-i ambele brațe.

Urcară treptele ținîndu-se de mînă, în timp ce caii rămaseră în grija servitorilor. Se așezară amîndoi pe terasă.

– Credeam că nu mai vrei să mă vezi. Alaltăieri ai trecut călare pe aici. Te-am văzut din foișor.

– Mă grăbeam, eram deja în întîrziere... – minți Bálint.

– Să lăsăm asta. Bine că ai venit – pardon: bine că ați venit, ca să fim politicoși.

Dinóra sări în picioare, se urcă în genunchi pe fotoliul lui Bálint, îi dădu capul pe spate și îl sărută pe buze, apoi izbucni în rîs:

– Asta ca pedeapsă pentru că m-ai ocolit, mișelule! – apoi se așeză din nou la locul ei.

– Nu fi imprudentă... ne vede toată lumea... – îi spuse Bálint rîzînd și el.

– Nu, n-are cine să ne vadă! Tihamér își face siesta înăuntru. Doarme în avans, pentru că la noapte pleacă la Budapesta. Tu ai putea – ați putea să dormiți în avans? Eu în nici un caz nu aș fi în stare. Și, de altfel, la ce bun atîta somn? – și continuă să ciripească tot felul de nimicuri.

Era momentul să treacă la subiect. Să se înțeleagă pentru noaptea asta sau poate pe mîine, fiindcă era sigur că nu ar fi fost nici un impediment. Dar nu-i venea să-i spună nimic. Apoi o întrebă, ca să se afle în treabă:

– Ce mai face Wikcwitz?

– Vițică? Habar nu am. Totuși, am auzit că e prin jurul Clujului. S-a încurcat cu o armeancă grasă. Una grasă de tot. Pfui! Imaginează-ți cum poate să arate în pat!

Dinóra strîmbă din nasul ei delicat și făcu un gest de lehamite.

– Cică e văduva lui Bogdán Lázár.

– Păi, nici nu e atît de grasă! – îi răspunse Bálint.

– O cunoști?!

– Am întîlnit-o la un bal de binefacere. E o brunetă destul de bine, Vițică nu merită una ca ea.

– Da, am văzut-o și eu. Doar nu vrei să spui că-ți place de ea!

– Mai știi? – îi spuse Bálint enigmatic, numai ca s-o tachineze, iar ea mușcă din momeală și începu să protesteze, cum că el, cu o asemenea femeie... nu și-l putea imagina... nici pomeneală.

– Probabil că are picioarele păroase și imaginează-ți cum pute cînd transpiră... tocmai tu, care ești atît de sensibil – și Dinóra sări în picioare ca să-i explice cu gesturi tot mai ample cam care puteau fi farmecele văduvei.

Bálint o privea pe frumoasa Dinóra zîmbind. În timp ce se distra de indignarea ei fățarnică, vocea lui interioară îl mustra: „De ce o provoci, fără să-i spui nimic? Acesta este momentul prielnic" – așa că, ascultîndu-și chemarea, o apucă de brațele cu care gesticula și o trase alături de el, pe canapeaua de răchită.

– Dă-o încolo de văduvă!

Dinóra îl privi surprinsă, cu sufletul la gură. Credea că o va îmbrățișa și îi va face declarații de dragoste. I se citea asta în ochi – aveau o expresie pe care o văzuse deja la mulți bărbați. Dar în clipa aceea scurtă, pînă ce ea se prăbuși alături de el, cealaltă voce interioară îi spuse lui Bálint: „Nu acum! Poate doar după ce te întorci de la Almaș! Ar fi o infamie, o lipsă de bun simț din partea ta să te duci acolo după ce te-ai sculat din patul altei femei!" Așa că, în loc de declarații de amor, îi spuse rîzînd fățarnic, ca Dinóra să nu-și facă iluzii deșarte:

– Nu mai gesticula atîta, că amețesc!

Nu se dumiri dacă Dinóra îl luase în serios sau nu. O clipă, ochii ei albaștri îl priviră contrariați – părea să înțeleagă ce se petrecuse în sufletul fostului ei iubit, ba chiar să deslușească și amenințări mai grave. Se trase mai la o parte, dar brusc chipul i se însenină din nou:

– Eu nu am vrut decît să-ți explic cum arată o femeie grasă în pielea goală...

*

În clipa aceea apăru și Tihamér Abonyi. Se bucură la vederea lui Bálint. Discutară o mulțime de fleacuri, iar pe înserat, cînd bărbatul era pe cale să pornească spre Cîmpia Turzii, să ia trenul

de Budapesta, Bálint puse să i se înșeueze calul și o luă în galop către casă.

*

În dimineața următoare, cînd coborî la grajduri, doamna Róza îl întrebă pe băiatul care-l însoțise pe fiul ei:

– Pe unde ați poposit ca să lași caii să se odihnească?

– La dus, nu ne-am oprit nicăieri – îi raportă seizul – dar la întoarcere, după ce am plecat de la Variaș...

– Cum? Ați trecut și pe acolo?

– Noaptea trecută am dormit la Variaș, iar după-amiază ne-am oprit să adăpăm caii la Silvaș. După aceea i-am și țesălat.

– Atît de mult ați rămas acolo?

– Am ajuns înainte de patru și am pornit spre casă pe la opt.

– Iar armăsarii mei n-au pățit nimic?

Contesa își examină toți caii din herghelie, îi controlă dacă nu avea spinările julite, îi mîngîie pe pulpe, apoi ieși mulțumită în curte.

Era satisfăcută de cele auzite. Se așeză să-și ia micul dejun cu un zîmbet abia perceptibil în colțul buzelor.

III

Cabrioleta aurie intră cu viteză pe poarta castelului de la Almaș, înconjură pajiștea ovală și se opri brusc în fața intrării principale.

În calea lui Bálint ieși un servitor cărunt. Era majordomul familiei Uzdy, un bărbat uriaș, spătos, cu barba și mustața tunse scurt, doar cu sprîncenele stufoase care-i adumbreau privirea abătută cu care-l întîmpină și pe noul sosit. Făcu o plecăciune scurtă, apoi îi întinse brațul lui Bálint ca să-l spijine să coboare din șareta înaltă. Tînărul îi acceptă pentru o clipă ajutorul și, cînd îl atinse, constată cu surprindere ce mușchi tari ca oțelul avea bătrînul. Cineva duse cabrioleta mai departe, probabil că bagajele îi vor fi descărcate în dosul clădirii.

– Contesa îl așteaptă pe domnul conte în salon – îi spuse majordomul cu voce tărăgănată, monotonă, apoi i-o luă înainte în anticamera ovală ca să-i deschidă ușa cu două canaturi.

Bálint intră și ușa se închise fără nici un zgomot în urma lui. Pătrunse într-o încăpere de asemenea ovală, dar mult mai mare decît vestibulul. Toate obloanele erau închise, chiar și cele de la ușa de sticlă, care dădea probabil spre grădină, așa că trecură cîteva minute bune pînă cînd ochii lui Bálint se obișnuiră cu întunericul – un tavan înalt, acoperit cu stucaturi baroce, zugrăveala de un cenușiu rece, iar mobilierul, o canapea mare, masivă, și fotoliile adînci îmbrăcate în rips, după moda anilor '60 ai secolului al XIX-lea. Pe pereții înalți, golași, atîrnau tablouri de familie răzlețe și nicăieri vreun obiect personal. Nimic nu era lăsat la voia întîmplării, toate erau la locul lor, simetric, riguros.

Bálint se plimba prin încăpere, din ce în ce mai agitat. Adrienne putea să intre în orice clipă. Oare pe care ușă? Pe cea din dreapta? Sau de dincolo, din față? Și ce-o să-i spună? Cum va arăta ea în acest decor auster și impersonal? Nu așa își imaginase el revederea.

Cînd ajunse deja a treia oară în dreptul ferestrei, o voce neașteptată, fiindcă nu auzise zgomotul ușii, îl trezi din reverie:

– Ce frumos din partea ta că ai venit să ne vezi, dragă Abády.

Era Clémence Absolon, mama lui Pali Uzdy, o doamnă în vârstă, înaltă, uscățivă, sosia fidelă a fiului ei, în chip de femeie, probabil odinioară foarte frumoasă, în ciuda ochilor ei tătărești și a pomeților proeminenți. Părul ei alb, bogat, era strîns sub o bonetă dantelată. Purta o rochie neagră, încheiată pînă la bărbia de sub care se răsfrîngeau cele două aripioare ale unui guleraș alb. Mergea sacadat, de parcă ar fi vrut cu fiecare pas să sară într-un picior îndîrjită. Buzele ei subțiri schițau un zîmbet politicos, distant, care părea născut din profunzimi îndepărtate.

Se așeză pe canapeaua masivă, arătîndu-i cu un gest ceremonios fotoliul din fața ei.

– Luați loc, ceaiul va fi servit de îndată. Cum ați călătorit?

– Mulțumesc, minunat – și, ca să anime discuția, Bálint îi mai povesti cum zburase cu trăsura lui Uzdy de la Huedin pînă acolo, urcînd și coborînd dealurile, într-un galop întins:

– Mă simțeam ca într-un automobil.

– Fiului meu îi place viteza, de aceea și ține numai cai americani, care sînt cei mai buni la alergări.

Discutară vreo zece minute despre recordurile, avantajele și dezavantajele trăpașilor americani, în timp ce Bálint era cu mintea în altă parte: „Oare cînd o să apară, în fine, și Adrienne?"

Bătrînul majordom servi taciturn ceaiul, apoi dispăru.

Acum urmă discuția despre ceaiuri: care e cel mai bun, cel chinezesc sau cel din Ceylon și că, din fericire, în multe case din Ardeal, a luat locul cafelei cu frișcă. Așa mai trecu un sfert de oră.

– Cînd v-ați întors de la Budapesta? – întrebarea însufleți din nou dialogul, care începuse să lîncezească.

Abády începu să-i povestească pe îndelete, ponderat, cum se cuvine într-o societate aleasă, despre viața politică, despre șansele diferitelor inițiative, bucuros că aflase un subiect de conversație. Bătrîna doamnă stătea dreaptă în fața lui, îl întrerupea cu cîte o întrebare scurtă, nu atît din interes, cît mai degrabă din politețe – fiindcă sarcina de gazdă o obliga să întrețină discuția – iar între timp sorbea din ceai, cu gesturi bine cumpănite.

În cele din urmă, ușa din spatele lui Bálint se deschise. Tînărul tresări. Dar nu recunoscu mersul Adriennei. Auzi pașii unei femei bătrîne, însoțiți de alții, mai mărunți. Era nursa englezoaică, împreună cu fetița Adriennei. Se apropiară de doamna Uzdy. Copila era tăcută, doar bona o întrebă:

– *Now we'll go out for a walk if you allow...* – cu voia dumneavoastră, noi am ieși la plimbare.

Bálint o vedea pentru prima oară: o fetiță de trei ani, care stătea tăcută alături de bona ei corpolentă. „Nu seamănă deloc cu mama ei" își spuse el în gînd, privind-o cu atenție. Avea chipul trist, de copil abătut. Nu arăta cîtuși de puțin dezghețată, fericită, era subțirică și palidă, cu ochii mari, căprui, care păreau că se uită fără să vadă nimic.

– *Yes, go out now* – îi răspunse bunica, uitîndu-se la ceas. Plimbați-vă o oră și jumătate pe cărarea de la marginea pădurii. Am să vin și eu mai tîrziu.

Ieșiră amîndouă în tăcere. Copila nu sărea într-un picior, nu se zbenguia ca toți copiii, ci pășea ascultătoare și plină de seriozitate.

– Și ce spuneați, stimate conte, despre tratativele cu Burián?

Bálint continuă discuția cu bătrîna văduvă Uzdy – își alegeau amîndoi cuvintele cu grijă, cu toate că subiectul nu-l interesa pe nici unul dintre ei.

*

După o jumătate de oră, contesa Clémence se ridică.

– Să coborîm și noi în grădină.

Ieșiră în curte și ocoliră pe la stînga castelul. Bálint îl vedea pentru prima oară.

Era o clădire cochetă, în stil baroc, clădită în pantă, așa că latura dinspre deal avea un singur nivel, iar cea din față era etajată, avînd la mijloc, în fața salonului principal, o terasă uriașă, cu coloane de piatră, legate printr-o cupolă frîntă de acoperișul în două ape. Sub terasa boltită era intrarea în apartamentele de la parter. „Oare acolo or fi și camerele de oaspeți?" – se întrebă Bálint în sinea lui, imaginîndu-și instinctiv cîtă umezeală putea să fie în acele încăperi. Mai încolo, observă aripa perpendiculară din dos, care se înfigea în coasta dealului. Era o construcție ciudată, cu fundația din blocuri masive de piatră, iar cu surplomba din cărămidă aparentă și cu acoperișul acoperit cu așa-numita șindrilă elvețiană, bine ieșit în afară. De pe marginile lui atîrnau arabescuri cioplite de lemn, aidoma unor stalactite, iar la una dintre laturi se înălța un turn din trunchiuri de copaci, ale cărui ferestre neregulate, cu grilaje masive de fier la parter, trădau o scară interioară. Cum aripa principală se întindea prelung deasupra văii, dedesubtul ei erau aproape două etaje, a căror înălțime contrasta nefericit cu cochetăria clădirii inițiale.

Văzînd surprinderea de pe fața lui Bálint față de acea grozăvie arhitecturală, bătrîna contesă se simți datoare să-i dea cîteva explicații:

– Această extensie a fost construită de sărmanul meu soț. S-a îndrăgostit de stilul acesta cînd am fost în Tirol. M-am gîndit adeseori să o demolez, dar fiul meu ține mult la ea.

Coborîră dealul pe o cărare bine întreținută, care traversa pe alocuri peluza îngrijită, cu iarba tunsă scurt, desigur semănată, fără nici o buruiană sau vreun mușuroi de cîrtiță. Pe alocuri se înălța cîte o tufă de tuia, se lăbărța o movilă de ienupăr sau se întindea de-a lungul cărării un desiș de tisă, tăiat la milimetru. Se vedea că

toată grădină era bine întreținută. Dar, surprinzător, nicăieri nu se vedea o floare sau vreun arbust colorat. Nu erau nici flori de cîmp, fiindcă totul era cosit. În partea de jos, parcul se termina într-un pîlc de stejari, în dosul cărora valea șerpuia către miazănoapte printre copacii răzleți de pe coastele dealurilor, pînă ce se poticnea în zidul cetății. Bálint descoperi bucuros ruinele cetății Almașului, singurul turn uriaș rămas în picioare, pe care-l căutase adeseori cu privirea, după ieșirea din tunelul de la Stana. Din tren i se părea ca două degete ridicate. Abia acum deslușise că erau doar cele două laturi ale turnului, cu mijlocul prăbușit.

Străbătură făgetul des, ca să iasă în livada plină cu meri pitici, de cel mai bun soi. Sub fiecare pom era săpată cîte o adîncitură largă, iar trunchiurile erau învelite într-un material lipicios, împotriva gîngăniilor.

Undeva cam la al douăzecilea copac de ei era îngenuncheată o femeie. Nu i se vedea decît spatele. Un șorț de pînză îi acoperea rochia în întregime, pe cap purta o pălărie de paie. Trebăluia ceva de zor la rădăcina copacului, adîncită cu totul în munca ei. Alături, în iarbă, era un coș de nuiele. Contesa Uzdy îl conduse pe Bálint într-acolo.

Cînd se apropiară la cîțiva pași, bătrîna îi strigă:

– Adrienne! Avem oaspeți!

Adrienne întoarse capul spre ea. Bálint se cutremură. Era din nou o altă Ady! Șorțul galben, de pînză, i se ridica pînă la gît, de unde cobora în pliuri spre brîu, iar mai jos i se mula pe pulpe, pînă la genunchii îndoiți sub ea. Soarele coborît către asfințit îi lumina din plin fața. Purta o pălărie de paie ca a femeilor din Călata, plată, fără căuș, așa că era legată cu două bentițe subțiri, ca să-i rămînă cocoțată în creștetul capului. Văzînd-o în pliurile acelea, mulate pe corp, cu șuvițele negre de păr zbenguindu-i-se rebele de sub pălăria gata în orice clipă să fie luată de vînt, lui Bálint i se păru întruchiparea unei statuete tanagra.

Chipul femeii îl surprinse: încadrată de cele două bentițe roșii, fața ei părea o mască de fildeș radioasă, surîzătoare, cu ochi de chihlimbar și buze cărnoase.

– O! Ce surpriză, ÁB. Și eu care credeam...

Dar nu-și continuă gîndul. Chipul i se adumbri. Se ridică, aruncă secatorul în coș și se scutură de pămîntul lipit pe poalele rochiei.

– Iartă-mă că nu-ți întind mîna, dar sînt îngrozitor de murdară.

Porniră toți trei către casă.

– Nora mea este o grădinăreasă foarte pricepută – spuse contesa. Ea îngrijește toți pomii. E o îndeletnicire deosebit de utilă.

Cuvintele ei puteau fi luate drept o laudă, dacă nu s-ar fi simțit în dosul lor o mare doză de dispreț.

– A, nu, m-am apucat de grădinărit abia anul trecut. Mai am multe de învățat, dar îmi face plăcere, iar pe deasupra, așa am și eu o ocupație.

Mergeau toți trei agale spre castel, soacra la mijloc, cu Bálint și cu Adrienne de-o parte și de cealaltă. La marginea făgetului, bătrîna îi părăsi:

– De aici, te predau nurorii mele. La revedere, pînă la cină.

– Unde e Pali? – o mai întrebă Adrienne.

– Probabil în camera lui. La ora asta încă-și mai face socotelile. Încă nu a ieșit – îi răspunse contesa și își continuă drumul cu pașii ei hotărîți, milităroși.

Cei doi tineri urmăriră din priviri, nemișcați și tăcuți, silueta neagră și dreaptă care dispăru în pădure. Abia atunci se urniră din loc și intrară în desișul făgetului.

Merseră o vreme tăcuți printre copacii seculari și vreascurile toamnelor trecute. La cotul cărării, Adrienne se opri brusc, privi în pripă împrejur, apoi îi întinse tăcută buzele. Sărutul nu dură mai mult de o clipă, dar lui Bálint îi paru că nu fusese niciodată atît de pasional. Nici nu fusese din dragoste, ci mai degrabă un sărut îndărătnic, de ciudă, aproape ca o răzbunare, apoi îl înghionti și își văzu de drum, cu capul ridicat semeț, cu chipul impasibil și cu sprîncenele încruntate. Merseră în tăcere pînă aproape de lizieră:

– Vai ce bine-mi pare c-ai venit ÁB, ce bine-mi pare!

Porniră pe serpentinele care duceau la castel.

– Aripa asta din față este oribilă! – îi spuse Bálint. Strică tot farmecul clădirii baroce.

– Socrul meu a construit-o. E îngrozitor de urîtă! Nu-i așa? – apoi adăugă în șoaptă: Se zice că pe vremea aceea era deja cu

minții... Probabil că ai auzit povestea – și îl privi cu subînțeles, fără să rostească ceea ce era un tabu pentru întreaga familie.

Bálint auzise de la mama lui că Domokos Uzdy a murit dement, în propria lui casă, pentru că soția lui nu a vrut să-l interneze, ca să nu recunoască în ochii lumii boala de care suferea.

– Da... am aflat...

– L-a îngrijit majordomul nostru – cred că l-ai întîlnit deja – bătrînul Maier, pe care l-au adus cine știe de unde. Iar de atunci a rămas la noi.

Își continuară drumul în tăcere. Apoi Ady îi spuse cu o undă de ironie în glas:

– Poate că vom mai avea nevoie de serviciile lui... – dar zîmbea cu amărăciune, de parcă s-ar fi gîndit la ea însăși.

Cînd ajunseră la capătul cărării sinuoase, în fața aripii elvețiene a clădirii se întîlniră cu unul dintre servitorii care cobora treptele abrupte ale terasei cu un ceainic în brațe.

– Unde l-ați cazat pe contele Abády? – îl întrebă tînăra femeie.

Dar înainte ca băiatul să fi apucat să-i răspundă, din încăperea de la etaj, a cărei fereastră nu se vedea de jos, fiind la vreo cinci metri deasupra intrării, se auzi vocea lui Pali Uzdy:

– Mama i-a rezervat camera de oaspeți de sus. Va locui acolo – și rîse fără nici un motiv, apoi continuă: Îl salut și eu, desigur, dar mai am de lucru. Ține-i tu de urît, arată-i împrejurimile, povestește-i cum știi tu mai bine – și rîse din nou.

Vocea venită parcă din neantul de deasupra lor îi surprinse pe amîndoi. Prezența aceea nevăzută era ca o amenințare, de parcă Uzdy s-ar fi aflat peste tot, urmărindu-i la tot pasul.

Se așezară pe o bancă, lîngă pilonii terasei, de unde puteau fi văzuți de peste tot, discutînd banalități, dar cu sentimentul că erau urmăriți din dosul fiecărei ferestre, prin crăpăturile obloanelor închise, de parcă întreg personalul castelului nu ar fi avut nimic mai bun de făcut decît să stea cu ochii pe ei.

*

Cinară toți patru, după ora opt, așezați destul de departe unul de celălalt, la masa mare din sufrageria luminată de cele două lămpi cu petrol care atîrnau din tavan. Contesa Clémence era rece, distantă, iar Adrienne nu rosti mai mult de două-trei cuvinte. Doar Uzdy

întreținea conversația. La fel ca mai tîrziu, în salonul oval, cu obloanele tot închise, fiindcă afară se stîrnise vîntul. Bálint nu mai știa despre ce discutaseră, nu-și amintea decît că vîlvătaia flăcărilor din lămpi arunca umbre neliniștitoare pe tavan, iar Uzdy îi propusese să iasă în zori cu unul din pădurarii lui, care urma să-l trezească.

– Am auzit că sînt prin pădurile mele niște căpriori minunați. Eu nu mă pricep la vînătoare, așa că te rog... ar fi cazul să-i împuște cineva.

Abády se scuză, spunînd că nu avea arma la el.

– Dar nici nu ai nevoie, am eu tot ce-ți trebuie. Un Schönauer de șase? Sau preferi un Mauser? – văzîndu-l pe Bálint mirat, adăugă: Eu obișnuiesc să trag la țintă, așa că mi-am procurat cele mai precise puști, mîine după-amiază putem să le încercăm pe toate... desigur, chiar așa... desigur... – și izbucni din nou în rîsul lui straniu, grotesc, de la care mustăcioara lui subțire se alungea ca două virgule uriașe.

Bálint nu avea poftă de vînătoare, dar nu voia să-l refuze.

*

Pădurarul îl trezi pe Bálint încă înainte să se crape de ziuă. Traversară curtea superioară, iar de acolo părăsiră drumul și intrară în pădure. Urcară și coborîră mai multe movile de stejăriș, prin culoare tăiate cu multă pricepere. La colțul loturilor erau țărușe văruite, cu numerele cioplite pe ele, iar la fiecare sută de metri se deschidea cîte un luminiș. Bálint privea cu interes grija cu care era întreținută pădurea. „Așa ar trebui să facem și noi!" – își spuse el în gînd.

După vreo oră și jumătate, ajunseră într-o vale mai îndepărtată, străjuită de o rîpă adîncă.

– Aici o să dăm cel mai ușor de ei – îi șopti pădurarul, strecurîndu-se cu grijă prin desișul de sub copaci. Și într-adevăr, prin lăstărișul dealului se întrezăreau umbrele roșiatice ale căpriorilor. În cele din urmă, arătă către un țap care se juca liniștit cu coarnele printre crengile unui ghindar.

– Priviți-l! E numai bun!

Era o țintă ușoară, la numai o sută de metri. Animalul se prăbuși la pămînt. Însoțitorul coborî să-l care la deal, iar Bálint se așeză la marginea pădurii. Apoi porniră spre casă.

Prin împrejurimi avea și mama lui un petic de pădure, așa că se interesă cam pe unde putea să fie acela.

– Ei, dar abia acum îmi spuneți? Tocmai unde ați împușcat țapul. Hotarul e pe culmea din față. Din locul acela se vede bine. Pe acolo trecem cînd ne ducem pe jos pînă la Huedin.

Își iuțiră pașii. Cînd ajunseră pe ultima culme de deal, le veni în întîmpinare Adrienne. Era vioaie, plină de viață, cu fața radioasă. Se uită la captură:

– Săracul de el! Dar mai bine să moară așa, brusc, dintr-odată, decît să fie sfîșiat de un lup sau ucis mișelește, cu lațul, de vreun braconier.

Apoi îl întrebă:

– Nu ai obosit, dragă ÁB? Pentru că știu un loc de unde se vede pînă departe.

Pădurarul îi părăsi ca să ducă animalul la jupuit, iar ei o luară înapoi către pădure, pe altă cărare. De pe culme se deschidea o priveliște minunată – valurile dealurilor împădurite, străjuite în depărtare de ruinele unei cetăți, dar Bálint nu avea ochi să le vadă, îmbătat de buzele Adriennei, de brațele, de trupul ei, chiar dacă nu poposiseră nicăieri, de parcă în timpul plimbării ar fi băut din gura ei o licoare vrăjită.

*

La prînz sosiră Farkas și Ádám Alvinczy. Veniseră cu propria lor trăsură, fiindcă Farkas locuia în apropiere, la nici zece kilometri de Huedin. Dar prezența lor nu risipi atmosfera rigidă a protocolului casei, dimpotrivă. Școliți după apucăturile lui badea Ambrus, așa-dar deprinși cu vorbele deșănțate, acum, față de bătrîna contesă, de Adrienne și Pali Uzdy se străduiau amîndoi să-și pună frîu la gură, așa că erau stîngaci și nefiresc de ceremonioși. Iar pe deasupra, Ádám, pe care Adrienne îl numise Ádám-Ádámovics, era îndrăgostit lulea de tînăra femeie și încerca să-și ascundă sentimentele printr-o atitudine bățoasă.

Așa că nici la masă, nici după aceea, nu se învredniciră cu vorba, mulțumindu-se din cînd în cînd cu cîte o bolboroseală de aprobare față de spusele gazdei. Fiindcă Uzdy întreținea din nou conversația, în stilul lui fragmentat și ironic. Se simțea în largul lui. Era un om cult, citit, așa că aducea în discuție cele mai actuale subiecte științifice,

despre care mai punea cîte o întrebare în stînga și-n dreapta, ca apoi să ia, cu o vorbă de duh, toate răspunsurile în zeflemea și să enumere cu iscusință cele mai noi descoperiri în domeniul electricității sau al astronomiei. Lui Bálint i se părea că era mai mult gura de el. Voia cu orice chip să strălucească, dar nu în ochii fraților Alvinczy, nici ai lui Bálint, ci față de Adrienne. De parcă, în dosul cuvintelor lui, ar fi spus mereu: „Ei vezi? Acesta sînt eu! Iar curtezanii tăi sînt niște nătăfleți! Doar eu, doar eu." Dar Adrienne stătea cu fața crispată, cu ochii sticloși, privind în gol, iar contesa Clémence era retrasă la adăpostul decenței sale rezervate.

Uriașul majordom îi servi tăcut în sufrageria întunecoasă, apoi schimbă scrumierele în penumbra salonului, privindu-l adeseori cu ochii săi triști pe stăpînul casei care nu conteni cu spiritele sale agasante pînă după-amiaza tîrziu.

În cele din urmă le propuse să iasă cu toții la o partidă de tir cu porumbei.

– Acesta este adevăratul sport. Am un teren la fel de bun precum cel de la Monte Carlo. Haideți afară.

Bătrîna contesă se făcu nevăzută, dar Ady le ținu bărbaților isonul.

– Îi crești chiar dumneata? – îl întrebă Ádám Alvinczy în timp ce ieșeau.

– Ce, porumbeii? Nu am nici unul. Sînt porumbei de lut. Eu nu ucid animale. Ele nu fac rău nimănui. Cu oamenii e altceva, dar în animale nu trag niciodată!

Se întoarse către însoțitorii săi, cu trupul lui uscățiv, cu umeri înguști, iar ochii lui oblici străluceau voioși în timp ce-i conducea rîzînd fără-ncetare pe panta care ducea la văgăuna de sub deal. În fața lor era o coastă abruptă de deal, împrejmuită cu un gard de sîrmă care cobora de o parte și de alta pînă la pajiștea de sub ea. Zidul de argilă era împînzit de ținte, la diferite distanțe, pe cîmpul mic din spate fiind înșirate aruncătoarele în formă de evantai, iar în fața lor era o potecă netedă de scînduri care ducea pînă la capătul văii unde erau rînduite standurile de tragere, lăzile cu muniții, tocurile armelor, două bănci și o mică lunetă, așezată pe un trepied.

– Am ajuns – strigă Uzdy. Nu-i așa că e minunat? Eu trag aici în fiecare dimineață. Poftiți, alegeți-vă armele care vă plac!

Tinerii se apropiară de rastel, constatînd cu mirare că acolo nu erau înșirate decît carabine cu gloanțe.

– Alt tip de arme nu am, doar astea îți oferă o distracție ca lumea! O să vă dați seama că tirul este sportul adevărat! Poftiți! Alegeți-vă arma care vă place! La început, puteți să le încercați în țintele de la cincizeci sau o sută de metri.

Adrienne se așează tăcută pe bancă. Oaspeții trăgeau la țintă și încă destul de bine, pentru că ardelenii preferau armele cu glonț în locul celor cu alice.

– E foarte bine! O să vă descurcați! Să ne apucăm de treabă! – urlă Uzdy, care le controla rezultatele cu luneta.

Un pui de țăran, care așteptase semnalul, se pitulă în șanțul de lîngă aparatele de lansare, în care dispăru cu totul – nu i se vedeau decît mîinile, cum așeza discurile plate în brațele mașinăriei.

Începu Uzdy:

– Sînt gata! – strigă el, iar din aparat se înălță primul disc de lut.

Trase, iar farfurioara se sfărîmă în bucăți. Apoi veni rîndul oaspeților care-și încercară pe rînd dibăcia. Fără prea mult succes. Din cinci lansări, doar Ádám reuși să nimerească o dată, iar ceilalți nimic. În timp ce Uzdy nu dădu greș niciodată. Așa că, încet, musafirii se lăsară păgubași, doar soțul Adriennei continua să tragă. Țopăia pe podeaua de scînduri cu capul descoperit, doar în cămașă, cu brațele ridicate. Era aidoma unui păianjen uriaș, cu picioarele răsfirate anapoda, uitînd de gesturile lui, altădată bine ținute în frîu, de parcă s-ar fi eliberat în sinea lui de o constrîngere care altminteri îl făcea să se înfrîneze. Începuse să se însereze, dar el nu se putea opri. Dădea comenzi în gura mare, uneori punea să i se arunce cîte două discuri deodată, pe care le nimerea mai întotdeauna, pentru că era un țintaș excelent, care ochea într-o clipită, aproape instantaneu. Era de-a dreptul înspăimîntător, cu trupul lui uscățiv, cu capul desenat diabolic în lumina tot mai palidă de pe coama dealului. Cei trei, împreună cu Adrienne, îl priveau în tăcere. Doar uneori mai striga cîte unul din ei „Bravo!" sau aplaudau ca să-i facă pe plac. Așa că partida de tir s-ar mai fi prelungit o vreme, dacă bătrînul majordom nu ar fi apărut pe neașteptate, parcă din neant, apropiindu-se de stăpînul lui și bătându-l discret pe umăr.

– E timpul să vă schimbați, domnule, peste un sfert de oră servim cina.

*

Seara deschiseră prima oară, de cînd era și Bálint acolo, ușa de la terasă, fiindcă ziua trecută bătuse un vînt năprasnic, dar acum era o vreme liniștită – lumina lunii scălda totul într-o negură lăptoasă.

Adrienne ieși împreună cu Ádám și cu Bálint și se așezară lîngă balustradă. Ea era în umbra ușii. Discutau în surdină, fără prea multe cuvinte. Vorbea mai degrabă Ádám, care stătea chiar alături de Adrienne, în timp ce Bálint, așezat mai departe, abia auzea murmurele lui discrete. Înăuntru, contesa Clémence schimba impresii fără importanță cu Farkas. Uzdy rămase și el în salon. Stătea nemișcat, așezat în fotoliu, fixînd cu privirea lampa, străin de tot ce se petrecea în jurul lui. Se vedea pe el că partida de tir din după-amiaza aceea îl sleise de vlagă. Doar în ochi i se citea o neliniște bizară, de parcă ar fi descoperit ceva interesant în flacăra din dosul sticlei. Uneori mușchii feței i se contractau, alteori buzele i se alungeau, gata să rîdă sau să muște, apoi își mijea ochii, cu capul dat pe spate. Rămase așa o vreme. Bálint îl vedea bine din dreptul ușii de la terasă.

Adrienne era și ea tăcută. Dar nu mai era tăcerea aceea intimă, ca atunci cînd rămîneau numai ei doi. Acum simțea un fel de reticență ostilă față de toți cei din jurul ei. Rostea doar arareori cîteva cuvinte care sunau aspru, sec, chiar dacă părea că glumește, rîzînd scurt și luîndu-l un pic peste picior pe Ádámovics-Ádám. Dar Bálint simțea că nu era decît o prefăcătorie, o veselie de fațadă.

După o vreme, Uzdy se ridică și ieși din cameră. Apoi apăru din nou și veni alături de ei, pe terasă, cu un șal de mătase în mînă.

– Ți l-am adus, să nu răcești.

– Îți mulțumesc, dar nu mi-e frig – îi răspunse femeia, totuși bărbatul i-l puse pe umeri, apoi se întoarse în salon.

Bálint avea senzația că Uzdy îl privea cu ironie.

Aceasta rămase singura întîmplare cît de cît notabilă a serii. În cele din urmă, bătrîna doamnă se ridică în picioare, iar cei de pe terasă intrară să-și ia rămas bun de la ea. Contesa Clémence porni către apartamentul ei, iar frații Alvinczy îl urmară pe bătrînul majordom către camerele lor de la parter. Adrienne împreună cu soțul ei și cu Bálint porniră spre aripa de la etaj, unde era cazat și

el. Se opriră în ușă, ca să-și ureze noapte bună, apoi Uzdy o luă pe Adrienne pe după umeri și dispărură pe coridorul întunecat.

*

Bálint stinse lampa, dar nu reuși să adoarmă. În cameră era cald, așa că deschise larg obloanele ferestrei.

Peisajul mirific era acoperit la stînga de corpul alungit al clădirii, dar mai ales de turnul pătrat de lemn, împlîntat la capătul ei, în care se aflau și scările, însă acum nu se vedea nimic, decît zidul cu ferestrele pierdute în beznă. Era o liniște nesfîrșită. Satul era în dosul dealurilor – nu se auzeau nici cîinii.

Tînărul privea împrejurimile sprijinit cu coatele pe pervaz, scăldat în lumina rece, întristătoare a lunii. De jur împrejur se vedeau colinele dealurilor, cu pîlcurile de stejari, întunecate, ca niște pete negre, aidoma grădinii sterpe, fără flori, din apropiere. Doar ruinele cetății ițite din dosul turnului se zăreau în depărtare, dar acum neînsuflețite de razele soarelui, ca două degete ridicate, ci părînd plămădite din neguri, din ceață, într-un semn al destinului... Bálint privi impasibil, îndelung, întunericul, cu gîndul la chipul Adriennei din seara aceea: fusese rece, distantă. Chiar și față de el. Iar cînd au apărut și frații Alvinczy, ea s-a ocupat mai mult de Ádámovics decît de el, l-a tachinat întruna cu cochetăria ei înțepătoare. Se simțea ofensat, înjosit, iar pe deasupra, după săruturile ei pasionale din timpul dimineții, comportamentul ei i se părea de neînțeles. Bănuielile începură să-l macine: oare era și ea una dintre acele femei cu inima de gheață cărora le face plăcere să le sucească bărbaților mințile, ca apoi să-și bată joc de suferințele lor? Fiindcă există femei care nu sînt în stare să iubească și nu fac altceva decît să-i chinuiască pe sărmanii bărbați... Se frămînta scrutînd întunericul.

Deodată, în liniștea nopții se auzi scîrțîitul scărilor din turnul de lemn. Prin dreptul ferestrelor mărunte se văzu urcînd lumina unei lumînări plăpînde, care dispărea, reîntregind beznă, ca apoi să treacă prin fața ferestrei superioare, ca pînă la urmă, sus, la ultimul etaj, să dispară de tot.

Bálint simți în piept o încleștare ca a unei gheare de fier. Uzdy urca la soția lui!

Într-o clipă văzu totul limpede. Înțelese rîsul crispat al Adriennei, refugiul ei pe terasa întunecată, refuzul de a accepta șalul de mătase

și fața speriată cu care îi urase noapte bună înainte să dispară pe coridor. Îi văzuse deja spaima aceea pe chip, în apartamentul ei de la Cluj, cînd a fost prea insistent față de ea. Cum de nu și-a dat seama din timp? Era limpede că știa ce o așteaptă... ceea ce acum se adeverise... Dezgustul, teama o făcuseră să-i urască pe toți cei din jurul ei!

Bálint bătea cu pumnii în pervaz.

Își mușcă buzele pînă la sînge.

*

Dimineață ieși din nou să vîneze. Pornise indispus, chiar ar fi renunțat cu totul, dacă nu s-ar fi înțeles cu Adrienne în ziua precedentă să-i predea scrisoarea Judithei acolo, în umbra ocrotitoare a pădurii, feriți de privirile tuturor.

Vînătoarea se transformă într-o plimbare lungă, fiindcă Bálint era mai degrabă curios să vadă stejărișul mamei sale, așa că se lăsă condus pe acea coamă de deal de unde se zăreau toate împrejurimile, lăsînd să-și vadă de drum toate căprioarele care-i ieșiră în cale. Mersul întins și răcoarea dimineții îi mai risipiră oarecum indispoziția. Dar, la întoarcerea spre casă, cînd dădu cu ochii de Adrienne, fața i se întunecă din nou. Își dădu silința ca femeia să nu-i observe iritarea și, după ce pădurarul se îndepărtase, iar ei intrară în desiș, încercă să o îmbrățișeze. Dar Ady făcu un pas înapoi, împingîndu-l cu arătătorul cît mai departe de ea:

– Nu! Te rog... nu!... – spuse ea în șoaptă și scutură din umeri, ca străbătută de un fior.

Bálint simți cum i se strînge inima de mila ei. Gestul părea să spună „Nu te atinge de mine, sînt pîngărită." „De parcă ar fi leproasă" – se gîndi Bálint și o luă de mînă, ceea ce Adrienne acceptă liniștită, simțindu-i tandrețea și înțelegerea care-l făceau să nu insiste. Pășeau în tăcere prin iarba care năpădise cărarea. Pădurea era plină de ciripitul cintezoilor și al pițigoilor. Pe alocuri cobora din înaltul copacilor cîte o ciocănitoare care-i privea curioasă.

Se așezară într-o poieniță. Bálint simțea că, dacă ar fi încercat să o îmbrățișeze, Ady s-ar fi împotrivit. Nu! Nu ar fi fost înțelept din partea lui. Mai întîi va fi nevoit să o facă să uite tot ce se întîmplase în noaptea trecută... Așa că se așeză mai departe de ea și îi întinse scrisoarea voluminoasă a Judithei.

După atîta purtat prin buzunare, unul dintre colțurile plicului se dezlipise. Adrienne stătu o clipă în cumpănă, apoi scoase scrisoarea, amăgindu-se singură cu pretextul că era și așa deschisă.

Citi cu atenție, pe îndelete, cele patru pagini pline cu scrisul nervos, colțuros al surorii sale. Cînd termină, nu spuse decît atît:

– Săraca Judith! – și rămase nemișcată cu scrisoarea în mînă.

Era din nou frumoasă și din nou cu totul alta. Se așezase cu gleznele adunate sub ea, cu trupul drept, cu sînii abia mijiți sub rochie. Pălăria îi alunecase de pe cap, lăsînd părul să-i zburde într-o puzderie de cîrlionți care-i desenau nenumărate semne de întrebare pe fruntea îngîndurată. Rochia subțire, albastră, îi dădea tenului ei o paloare diafană: părea o fetișcană bătută de soartă, care se străduia să deslușească rosturile netrebniciei vieții. O vedea din profil. Stătea cu nasul ei puțin coroiat ridicat, cu buzele cărnoase întredeschise, parcă în așteptarea răspunsului care nu se îndupleca să vină. Privea în zare, către desișul străjuit de porumbe. Bálint aștepta în tăcere.

– De fapt, eu sînt de vină pentru această încurcătură nefericită. Da, nu te mira, acesta-i adevărul. Chiar și indirect, dar mă simt vinovată. Fiindcă cele scrise de față acolo sînt cuvintele mele: „Am să te salvez... Aceasta este singura mea chemare: să mă sacrific cu totul, ca să salvez un om." Parcă m-aș auzi pe mine însămi, pe vremuri, cînd încă nu știam nimic... și aveam asemenea gînduri. „Nu-mi pasă dacă lumea te consideră un netrebnic, atîta vreme cît față de mine ești deschis și sincer..." – aceasta era teoria mea, pe care o clamam sus și tare – mi se părea plină de noblețe – iar acum Judith o ia pe urmele mele...

Rămase o clipă pe gînduri, apoi continuă:

– Ba mai și exagerează. „Chiar dacă ai greșit... Dacă te consideri vinovat..." – acestea sînt cuvintele ei. Nici nu înțeleg ce vrea să spună. Wickwitz acesta a păcătuit cu ceva?

– Se pare că da – mormăi Bálint cu jumătate de gură.

– Ai aflat tu ceva?

Bálint ezita, dar era nevoit să-i răspundă:

– Da, dar din păcate nu pot să vorbesc despre asta. Mi s-a cerut să păstrez secretul, așa că nu pot să ți-l spun.

– Nici mie?

Făcea eforturi să se abțină.

– Nu, nici măcar ție.

Dar curiozitatea îi stîrni Adriennei feminitatea. Se apropie de el și-l luă ademenitor de mînă.

– Hai, sugerează-mi măcar cam despre ce ar fi vorba: pariuri, femei... sau ceva și mai grav? Atîta poți să-mi destăinui.

– Bani! O problemă bănească foarte urîtă. Dintre cele mai josnice. Dar nu pot să-ți spun mai mult!

– Vai! Am bănuit eu. Individul acela are un rîs foarte respingător...

*

La prînz, cînd se adunară cu toții pentru dejun, Uzdy își făcu apariția cu un maldăr de ziare în brațe. Părea foarte bine dispus, cu o privire victorioasă.

– Am vești interesante de la Budapesta – spuse el tărăgănînd voit cuvintele –, avem un nou guvern. Ei bine, voi, care sînteți politicieni, ghiciți cine este prim-ministrul.

Frații Alvinczy intrară în joc, încercîndu-și norocul cu nume ca Andrássy, Kossuth sau Wlassits.

Dar Uzdy clătina din cap, rîzînd.

– Dar tu de ce nu catadicsești să spui nimic? Cu toate că, dintre noi, tu ești singurul care le știi pe toate. Eu nu sînt decît un aristocrat bătrîn, pe cînd tu ești ditamai deputatul! Un legislator adevărat! Să vedem! Poftește! Care face legile! Așa că fă-ne onoarea și dă-ți și tu cu părerea. Ia să vedem, îl ghicești? Hai, spune!

Bálint se uită o clipă la fața radioasă a lui Uzdy. Rîsul lui era plin de maliție. Cu siguranță că era o veste neașteptată, care nu prevestea nimic bun. Ceva contrar opiniei generale, care va stîrni controverse... Își aminti de figura acelui general, în uniformă de gală, de la balul magnaților, care a rînjit la fel de sinistru. Pînă la urmă, îl întrebă:

– Géza Fejérváry?

– Bravo! *Alle Ehre*! *Respekt*! *Alle Ehre*! (Tot respectul meu!) – făcu Uzdy o plecăciune adîncă, cu brațele răschirate, de parcă i s-ar fi frînt spinarea. Ce clarviziune! Asta nu-i de glumă! *Respekt*! *Allen Respekt*!

Adrienne tocmai intră în salon, așa că se întoarse de îndată spre ea:

– Ți-am pus la încercare curtezanii, iar prietenul nostru Abády a cîștigat. Este un geniu!

Își făcu apariția și bătrîna contesă, față de care Uzdy își potoli exuberanța și începură să disece cu toții situația politică creată de noul guvern, fără susținere parlamentară, ceea ce nu se mai petrecuse de la '48 încoace. Era aproape absolutismul total. Negarea reprezentării populare. Discuția continuă și în timpul prînzului, cum că acest guvern era de o absurditate totală și că va fi măturat de indignarea generală.

Văzîndu-i împreună pe Adrienne și pe soțul ei, Bálint nu reușea să-și alunge amintirea nopții trecute. Cu atît mai mult cu cît Uzdy avea un aer respingător de învingător. Își manifesta apăsat dreptul de proprietate pipăindu-i brațele, iar cînd ieșiră din sufragerie, o luă pe după umeri, dar fără pic de tandrețe, ci cu un gest de stăpîn care-și cară animalul de companie. La fiecare atingere a lui, Adrienne avea cîte o scurtă tresărire, ceea ce-l întărîta și mai mult pe Uzdy să-și afișeze drepturile. Era ceva revoltător, imposibil de suportat!

După prînz, Bálint ceru o trăsură. Noul guvern era pretextul potrivit. Probabil că va fi nevoit să plece la Budapesta. Desigur că va fi convocat Parlamentul. Poate că, la Cluj, îl aștepta deja telegrama. Așa că va trebui să prindă trenul de seară.

Porni cu inima îndoită. Regreta că nu reușise să-și ia rămas bun de la Adrienne. Că nu mai schimbaseră nici un cuvînt între patru ochi. Ar fi vrut să-i spună cît de mult o compătimea. Dar, oricum, era mai bine decît să fi rămas acolo, martor la drăgălășeniile lui Uzdy... politicos, în timp ce-i venea să-l ucidă. Probabil că Adrienne simțise motivul plecării sale intempestive. În ochii ei de culoarea chihlimbarului se citea tristețea, îi implorau compasiunea. Dar nu-l reținu. Cînd îi ură drum bun, i se întredeschiseră buzele, de parcă s-ar fi așteptat să o sărute. Așa cum o învățase Bálint. Doar atît.

„Niciodată! Nu mai pun niciodată piciorul în casa asta!" – își spuse Bálint în timp ce brișca, trasă de doi trăpași, ieși în viteză pe poarta castelului.

IV

Numirea guvernului Fejérváry stîrni o agitație de nedescris. În provincie, primele zile au trecut în așteptarea veștilor. Oamenii

nu-şi puteau imagina că aşa ceva se putea întîmpla cu adevărat, atît de neaşteptată era noua situaţie şi de contrară cunoştinţelor de drept constituţional ale tuturor celor care trăiau de cincizeci de ani în credinţa sacralităţii parlamentarismului. Toate comunicatele proaspătului guvern, potrivit cărora nu-şi va asuma mai mult decît problemele curente ale statului, precum şi măsurile necesare pentru depăşirea crizei, au fost în zadar. La început, opoziţia a presupus că măsura luată de rege era consecinţa unei sforării de ultimă speţă a lui Tisza, dar a reieşit degrabă că pînă şi el condamna această soluţie, fiindcă şi-a declarat opoziţia faţă de noul cabinet, ba chiar i-a dat afară din partid pe toţi cei care făceau parte din el. Niciodată, de la Schmerling încoace, nu a mai existat vreo acţiune politică atît de controversată.

Aceasta era atmosfera în care a avut loc, la sfîrşitul lui iunie, adunarea generală anuală a consiliului municipal de la Cluj.

Sala era arhiplină. Erau de faţă toţi membrii, iar pe băncile dispuse în semicerc, de-a lungul pereţilor, prin toate cotloanele era o puzderie de curioşi, mai cu seamă studenţi, veniţi să-i aplaude şi să-i slăvească pe oratorii opoziţiei sau să huiduiască dacă ar fi îndrăznit cineva să spună vreo vorbă în favoarea guvernului. Toată lumea aflase că un aşa-numit „comitet director" al coaliţiei parlamentare, care a început să acţioneze ca un guvern de opoziţie, a răspîndit prin întreaga ţară propunerea ca niciunul din funcţionarii municipali sau judeţeni să nu se supună ordinelor venite de la centru. Iniţiativa va fi azi dezbătută la Cluj, dat fiind că adunarea fusese anunţată dinainte, urmînd ca în celelalte oraşe ea să aibă loc mai tîrziu. Aşa că aşteptau cu toţii dezbaterile. Ele reprezentau începutul bătăliei. Erau la prima confruntare. Oare primarul Szvacsina, care conducea dezbaterile, va accepta lupta? Sau va găsi un motiv să o amîne? Ar putea să se folosească de pretextul că iniţiativa fusese declarată abia în dimineaţa aceea, aşa că nu era pe ordinea de zi. Dar cei din public erau gata să facă un scandal de pomină dacă cei din prezidiu ar fi îndrăznit să le obstrucţioneze ceea ce ei considerau a fi principala lor datorie patriotică. Domnea o incertitudine generală, aşa că profesorul Körösi, care redactase petiţia în numele aliaţilor săi şi al lui personal, îi adusese nu doar pe studenţii din sală, dar se îngrijise ca şi în faţa primăriei să se adune o mulţime de tineri hoştezeni, gata în orice clipă să izbucnească în urale sau

în huiduieli, ca aceia din consiliu, mereu de partea lui Tisza, să-și poată da seama că nu era de șagă. Din cînd în cînd, cîte unul din partea opoziției ieșea la balcon, ca să le spună cîteva cuvinte, nu care cumva să se împrăștie care-ncotro.

Înăuntru, în sala întunecoasă, de sub portretul supradimensionat al lui Franz Joseph, finanțistul consiliului citea darea de seamă, înșirînd cu o voce monotonă o mulțime de cifre, în grabă, conștient că nu-l ascultă nimeni. Față de alte dăți, cînd mereu se găsea cîte un șef de breaslă, ca marochinerul Budai sau ca măcelarul Binardi, care să caute nod în papură, acum nimeni nu scotea un cuvînt, pentru că opoziția primise consemnul să nu provoace nici o dezbatere care ar fi obosit auditoriul, lăsîndu-i pe cei cîțiva pașoptiști cu buzele umflate. Așa că acum nu se ridică nici o obiecție.

– Adunarea generală aprobă raportul? – întrebă primarul.

– Da! Se aprobă! – se strigă dintr-o parte și alta, iar din fundul sălii, cîțiva începură să scandeze în gura mare: „Körösi! Körösi!"

– Domnul profesor Körösi a cerut cuvîntul – anunță primarul. Poftiți, vă rog – apoi se lăsă cu trupul său slab, gîrbovit, pe spetează fotoliului, își îndreptă ochelarii pe nas și își încrucișă degetele lungi, osoase, ca unul care știa că, de acum încolo, va avea timp berechet să se odihnească.

Dr. Körösi se ridică în picioare. Era în rîndul al doilea, în spatele adevăratului lider al opoziției, profesorul Apáthy, înconjurat de camarazii lui, care-l străjuiau aidoma unor gărzi de corp și care se uitau pieziș către rîndurile din față, ocupate de acoliții lui Tisza, în frunte cu mai mulți profesori universitari, pentru că disputele politice erau în toi și în Alma Mater, la fel ca în întreaga țară. Lor li se adresa Körösi, nu președintelui. Era un bărbat înalt, trupeș. Vorbea cu accent străin, fiindcă nu era de prin părțile locului, ci de lîngă Szeged. Nu contenea cu imprecațiile: „austriecii blestemați", „camarila vieneză", „un atentat, o infamie", „trădători, dărăbani, pribegi", „Lajos Kossuth, virtutea maghiară și martirii de la Arad", „Haynau și Bach", „lefegii și trădători", „canafuri și comenzi în limba maghiară", „bancă independentă și zonă liberă de vamă", „Rákóczy și Bocskay" – toate de-a valma, numai bune să-i înflăcăreze și să-i instige pe unguri, împletite cu o mulțime de explicații juridice, care de care mai rafinate, ca în dezbaterile dogmatice ale scolasticilor. Le adresa celor din fața lui cele mai vehemente acuze,

așteptîndu-se la reacțiile lor impetuoase, dar partea adversă rămase impasibilă, zîmbind. În cele din urmă, citi moțiunea prin care consiliul interzicea funcționarilor să se supună ordinelor guvernului și mai ales le cerea să suspende înrolările voluntarilor în armată și transferul impozitelor spre casa imperială.

După ce-și termină discursul, își șterse fruntea năpădită de păr și de sudoare. Publicul izbucni în ovații asurzitoare, iar unul din colegii săi de partid se repezi la ușa de la balcon și făcu un semn către cei de afară să strige și ei, ca să audă tot orașul că mulțimea era alături de ei.

Primarul ridică mîna, iar vacarmul se potoli.

– Mai are cineva și altă propunere? – întrebă el pe un ton calm, oficial.

Urmară cîteva secunde de liniște. Apáthy, împreună cu cei din tabăra lui, îl priveau provocator pe profesorul ginecolog – un bărbat scund, rubicond – care fusese vîrful de lance al partidului de guvernămînt de pînă atunci. Credeau cu toții că se va ridica să protesteze, cu vocea sa delicată, dar tăioasă. Dar el rămase nemișcat, privind ironic împrejur. Primarul rupse tăcerea:

– Adunarea generală a acceptat în unanimitate moțiunea domnului profesor Körösi.

Membrii opoziției, împreună cu publicul venit să-i sprijine, erau surprinși că totul a decurs atît de simplu. Ei erau pregătiți de confruntări, de scandal, de „luptă", cum le plăcea lor să spună. Întreaga asistență îl aclama pe primar și pe consilierii municipali. „Trăiască Szvacsina!" – se striga din toate părțile – „Și toți consilierii!" Iar aceștia făceau plecăciuni, cu fețele radioase, plini de încîntare pentru că erau și ei aclamați o dată. În fine! Pînă atunci, disciplina de partid le pretinsese adeseori să aibă inițiative nepopulare. Dar acum, însuși Tisza se ridicase împotriva guvernului de mercenari, așa că aveau și ei voie, chiar datoria să se împotrivească. Să fie și ei populari. Din mulțime se ridică vestitul imn revoluționar: „Lajos Kossuth ne vestește..."

În euforia victoriei, cei din opoziție coborîră în fața primăriei, să se alăture mulțimii din ce în ce mai numeroase, odată cu nenumărații gură-casă, trecătorii, țiganii și precupeții adunați să vadă minunea. Trotuarele, piața erau înțesate de lume. Körösi se

cocoță pe una din tarabele pe care, dimineața, țărancele își vindeau zarzavatul și anunță cu emfază adoptarea moțiunii. Cînd își termină discursul, un bărbat în redingotă ungurească îngăitănată, uscățiv și cu ceafă lată, sări pe o bancă din fața lui:

– Locuitori ai Clujului! Vă salut în numele celor din Scaunul Mureș pentru că, în această binecuvîntată zi...

Era László Cseresnyés, agentul care asigurase cu atîta abilitate, dar și în folosul propriu, succesul lui Abády în alegeri. Se aciuise întîmplător pe acolo, venit să cumpere treizeci de purcei pentru un crescător de la Turda. După ce-și terminase treaba, dădu o raită prin oraș și, văzînd mulțimea adunată, nu se abținu să se dea în spectacol. Așa că se prezentă drept trimisul secuilor de pe Valea Mureșului. Era în elementul lui, fiindcă putea să-și dea frîu liber la gură.

– Noi, secuii, care în '48, i-am căsăpit pe muscali, care am băgat în draci toată armată austriacă, noi sîntem gata să ne jertfim sîngele și viața...

Profesorul Körösi alături de camarazii lui așteptară vreo zece minute, doar-doar va catadicsi Cseresnyés să-și termine discursul, dar văzînd că acestuia nici prin gînd nu-i trecea să tacă, plecară cu toții la casele lor, să prînzească.

Iar Cseresnyés vorbea, vorbea... Vocea lui de stentor străbătea întreaga piață. Promitea marea cu sarea, ca să-l audă toată lumea:

– Avem nevoie de autonomie vamală. Și, dacă o lăsați pe mîna mea, voi face în așa fel încît să vindem pe preț bun și să cumpărăm cît mai ieftin!

– Trăiască! Așa mai merge! – strigă mulțimea.

– Și voi șterge impozitele! Da, da, le voi suprima de tot!

– Domnule, ce vorbă e asta? – se auzi din rîndurile hoștezenilor. Statul nu poate exista fără ele!

– Totuși, am să le șterg! Vom cîștiga de pe urma vămilor cît să trăiască întreaga țară. Știți la ce sînt buni atîția bani? Ca guvernul să facă din fiii noștri ostași austrieci.

– Așa e, da, așa e!

Apoi se avîntă în marea politică externă:

– Pînă și japonezii i-au bătut pe muscali, gata, s-a terminat! Și atunci, la ce-i trebuie împăratului austriac atîția soldați? Numai ca să-și facă de cap cu noii ofițeri nemți, niște marionete în mîna

împăratului... să defileze prin fața noastră... să-i pună în lanțuri pe tinerii maghiari!

Vocea lui incita la revoltă.

Tocmai atunci apăru în piață o trăsură care se îndrepta spre mulțime. Încetini, apoi se opri. „Hei! Hei!", strigă vizitiul, dar oamenii mormăiau și nu se înduplecau să se dea la o parte. În landou era o femeie brunetă, corpolentă, alături de un ofițer într-o bluză albastră: doamna Sára Lázár, născută Donován, împreună cu Wickwitz.

Cseresnyés îi observă de îndată:

– Priviți! Armata se grăbește să perturbe sfîntul sfat al poporului! – urlă el, arătînd către baronul Egon.

Oamenii înconjurară trăsura cu chipuri amenințătoare. Surugiul intră în panică. Wickwitz era cu mîna pe spadă, gata să o scoată – *Kaisersrock*, uniforma lui imperială nu îngăduia nici un afront –, dar rămase nemișcat. În schimb, doamna Lázár sări în picioare, își scoase de pe față voalul care o apăra de praf și începu să strige:

– Ce înseamnă asta? Nu aveți pic de respect față de husarii maghiari? Să vă fie rușine! – apoi, recunoscîndu-l pe oratorul de adineauri, se răsti la el:

– Ia ascultă, măi Ceresnyés, în loc să te dai aici în spectacol, mai bine mi-ai da socoteală despre banii pe care ți i-am plătit mai deunăzi pentru vițelul acela!

– Sărut mîna! – se înclină Cseresnyés și coborî de la tribună. Veneam tocmai spre dumneavoastră. Așa am ajuns aici...

– Era și timpul! Iar voi, oameni buni, dați-vă la o parte, pentru că nu am vreme de pierdut.

Pe doamna Lázár o cunoșteau mai toți hoștezenii. Era o femeie stimată, harnică, isteață. Își conducea afacerea de una singură și era văzută adeseori prin tîrguri, pe la piață, unde stătea de vorbă cu toată lumea.

Mai mulți tîrgoveți se apucară să-i dea la o parte din drum pe nenumărații gură-cască, iar cîțiva se întoarseră amenințători către Cseresnyés:

– Ia mai taci din gură – îi spuseră ei îmbrîncindu-l.

Cseresnyés nu stătu mult pe gînduri și se făcu nevăzut cît ai clipi din ochi.

*

De două luni de zile, Wickwitz îi tot dădea tîrcoale frumoasei armence. Iar doamna Lázár era încîntată. Nu era ceva neobișnuit pentru ea, fiindcă îi făcuseră curte o sumedenie de bărbați, iar ea nu refuza plăcerile vieții. Era o femeie înaltă, frumoasă, trupeșă, viguroasă. Ca Venus din Milo, cu capul mic și bine făcută. Avea tenul creol și obrajii îmbujorați. Deasupra buzelor cărnoase se întrezărea un puf negricios, care i se întindea și de-a lungul maxilarelor. Ființa ei radia de forță și de sănătate. De sub genele prelungi îi scînteiau ochii oacheși, ca niște diamante negre. Era văduvă de zece ani și își conducea afacerea mai bine decît cei mai destoinici bărbați. Avea un băiat, elev la colegiu, coleg cu Zoltán Milóth.

Era o femeie atrăgătoare și înstărită. Avea vreo două mii de pogoane în apropierea Clujului, și – după cum își imagina Wickwitz – și ceva bani puși de-o parte. Așa că era mai înțelept din partea lui să o ia pe ea de nevastă, mai ales că îl și acceptase, așa că nu avea de înfruntat nici un obstacol. Iar povestea cu Judith? Ei bine, aceea ar fi fost prea complicată. Așa că i-a și trimis o scrisoare plină de regrete: „eu nu sînt demn de tine…" sau „ar fi o iresponsabilitate din partea mea să te leg de trista mea soartă". O scrisoare numai bună să o amăgească pe săraca fată – fără să rupă de tot legătura cu ea, fiindcă *Man kann ja nicht wissen* (Nu se știe niciodată) –, pe care i-o trimisese în vacanța de Rusalii prin tînărul Zoltán, omul de legătură dintre Wickwitz și sora lui mai mare. Iar băiatul nu-i adusese decît cîteva cuvinte în chip de răspuns: „Mă simt disperată. Am să-ți scriu zilele acestea. Acum nu pot! Ai răbdare! Te iubesc" – doar atît.

Nu-i părea rău. Fata îi scrisese o mulțime de scrisori pe care le purta întotdeauna în buzunarul de la veston. Iar acum, în trăsură, alături de doamna Lázár, se gîndea din nou la legătura dintre ei. Femeia îl îndrăgea, dar lua totul prea firesc, de la sine înțeles, de parcă ar fi vrut să rămînă așa pe veci, ceea ce nu era bine. Voia să o sperie un pic. Să o facă geloasă. Să-i arate că el ar putea să aibă și alte perspective. Că mai există și alte femei care suspină după el. Care ar fi gata să-i acorde mîna. Voia să grăbească lucrurile. „Nu mai am timp de pierdut" – își spunea el, în sinea lui. Iar Judith va fi *pacemaker*-ul, cum numesc jocheii caii care se reped să impună

ritmul cursei, fără nici o șansă de cîștig. Dacă doamna Lázár își va da seama că și-ar putea pierde foarte ușor amantul, lucrurile ar lua o altă întorsătură și ar aduce ea însăși vorba de măritiș. Ceea ce ar fi mult mai bine!

După prînz, în timp ce-și sorbeau cafelele în salonul mereu răcoros, Wickwitz își începu șiretenia:

– N-ar trebui să-ți spun așa ceva, dar aș vrea să-ți cer sfatul într-o problemă delicată – îi spuse el cu privirea îngîndurată.

Frumoasa Sára Donogán, care fuma tolănită comod pe canapea, își ridică spre el ochii adumbriți de genele ei stufoase:

– Despre ce este vorba?

– Mă plictisește o fată care... ce să fac, nu-i vina mea... e îndrăgostită de mine. Nu știu cum să ies din încurcătură.

– Cine e fata? – îl întrebă femeia. Era o prefăcătorie din partea ei, care aflase deja de multă vreme despre legătura dintre baronul Egon și tînăra Milóth, fiindcă Zoltán, coleg de colegiu cu fiul ei, avea obiceiul să citească scrisorile care-i fuseseră încredințate și se lăudase adeseori cu picanteriile aflate. Iar băiatul îi spusese mamei sale tot ce aflase despre bărbatul care-i făcea curte. „Oare unde vrea să ajungă?" – se întreba doamna Lázár.

Iar Wickwitz îi mărturisi totul. Bineînțeles, în felul său. Cum că îi părea nespus de rău de sărmana fată. Atît de rău, încît ar fi gata să o ia de soție. Numai de milă. Pentru că ea suferă cumplit din cauza lui.

– Poate să mai aștepte cu căsătoria. O să se potolească. Nu există fată care să nu fi suferit o dată în viață dintr-o iubire neîmplinită. Nu a murit nimeni din asta.

Dar Egon insistă:

– Nu-i atît de simplu. Este ceva foarte serios. Iată, *meine Liebe*, ce-mi scrie – se scotoci prin buzunare și scoase teancul de scrisori. Le port mereu la mine – minți el – fiindcă cei de la hotel... Aruncă-ți o privire, să vezi că am dreptate.

Văduva începu să citească. Lăsa să-i cadă foile, una cîte una, în poală, iar cînd termină se întoarse spre el:

– Săraca fată, e aprinsă rău de tot!

– Ai văzut? – îi spuse Wickwitz cu o privire triumfătoare și izbucni în rîsul lui lătrat, care-i transforma chipul melancolic într-o schimonoseală hidoasă.

Femeia îl privea impasibilă, trecîndu-i și hohotele în cont. Apoi îi spuse:

– Da. Poate că ai dreptate. Cel mai bine ar fi să o iei de nevastă.

Era o lovitură neașteptată. Iată că subterfugiul lui eșuase. O privea descumpănit pe femeie și încercă să o înduioșeze:

– Dar eu nu te iubesc decît pe tine! – și își întinse spre ea fața năpădită de o tristețe languroasă.

– Vai de mine! Asta nu are nici o importanță! – îi răspunse ea surîzînd. Nici pentru mine, nici pentru dumneata! Dar dacă mi-ai cerut părerea, eu asta te sfătuiesc să faci.

– Te-am jignit cu ceva? – o întrebă Wickwitz speriat de-a binelea.

– Vai, nu, dimpotrivă! Sînt măgulită că m-ai onorat cu încrederea ta. Și, deocamdată, pînă ce vei hotărî să te însori, vei fi binevenit în casa mea... ca acum. Fii liniștit, nu s-a întîmplat nimic între noi – îi răspunse ea, lăsîndu-l să-i acopere brațul cu sărutări.

Dar cînd, înainte să plece, Wickwitz îi ceru scrisorile înapoi, ea îl refuză.

– Lasă-mă să le păstrez eu. Ai dreptate că e periculos să le ții în camera de la hotel – îi spuse cu glasul ei hotărît, apoi se ridică și le încuie în sertarul biroului. Aici vor fi în siguranță.

Stratagema lui dăduse greș. Era chiar mai rău decît își imaginase Wickwitz, pentru că, după ce se sui în trăsură, iar doamna Lázár îi făcu semn de la fereastră, femeia își spuse în sinea ei: „ce animal focos și ce om lipsit de caracter! Și pe deasupra mai e și tîmpit. Mai tîmpit decît aș fi crezut. Doar nu credea că o să mă las amăgită. Ba o mai trădează și pe săraca fată. Bine că am scrisorile ei." Apoi se întinse cu voluptate, își deschise umbreluța de soare și porni spre grajduri, să pregătească vacile pentru mulsul de seară.

*

Wickwitz era descumpănit. Odată ajuns acasă, își numără banii. Abia mai avea cîteva sute de coroane. Își făcu socotelile și lucrurile nu stăteau bine deloc. În februarie plătise 830 de coroane pentru prelungirea biletelor la ordin primite de la Dinóra. În mai, tot atît. Iar între timp mai fuseseră cheltuielile zilnice, carnavalul, așa că banii s-au dus. În felul acesta nu mai era de trăit. Reflectă îndelung, în camera lui de hotel. Trebuia să facă ceva. Judith era ultima lui speranță. Va fi nevoit să o răpească. Nu avea de ales. Dar asta cerea

timp și bani. Așa că singura soluție era să schimbe în bani biletele luate „de siguranță" de la doamna Abonyi.

A doua zi plecă la Tîrgu Mureș, să se întîlnească cu Soma Weissfeld, directorul băncii. Dar bancherul nu se lăsă înduplecat. Cînd baronul Egon îi arătă semnătura Dinórei, el refuză orice explicație:

– Domnule, noi nu facem așa ceva. Chiar și data trecută, domnule, nu am acceptat decît pentru că ne-ați spus că doamna contesă își va onora semnătura de îndată ce-și va vinde recolta de rapiță. Am și prelungit de atunci termenul, domnule! Așa ceva nu este în regulă.

În zadar îl privea încruntat, directorul nu se lăsă impresionat, ba chiar începu să-l amenințe:

– Și ce ar fi dacă ar afla și domnul Abonyi de toate astea, domnule?

Orice insistență ar fi fost zadarnică. Era obligat să găsească altă soluție.

Întors la Cluj, Wickwitz se instală într-una din cafenelele din apropierea gării, unde aflase că se întîlneau cămătarii. Îi strecură oberului un bacșiș gras în buzunar, apoi îl întrebă dacă nu știe pe cineva care să-i dea niște bani. Rezultatul a fost că porni imediat la Oradea. Acolo primi de la un „bancher privat" 9000 de coroane, urmînd ca peste șase luni să-i înapoieze 12.000. Era cam scump, însă nu avea de ales. Dar cel mai rău era că acum semnase cu mîna lui. „Asta nu e bine" – își spuse mai tîrziu. „Nu e bine deloc." Cît timp nu figura decît numele Dinórei, el era curat. Nu exista împotriva lui nici o dovadă. Nu putea fi acuzat de nimic. Iar în caz de nevoie, putea să nege totul. Fiind și o femeie la mijloc, putea să-și dea cuvîntul de onoare. În asemenea cazuri, era suficient. Discreția era mai presus de toate. Dar așa, cu semnătura lui, lucrurile luaseră o întorsătură serioasă. Șase luni! Avea șase luni să se refacă. Noroc că înainte să pornească spre Oradea, îi dăduse lui Zoltán o scrisoare plină de dulcegării, prin care relua firul rupt de curînd, întrebînd-o pe fată dacă nu ar putea să se întîlnească în secret, pe undeva prin apropiere.

După vreo două săptămîni primi și răspunsul, într-un plic gros, în care era și depeșa pe care Abády i-o dăduse Adriennei, iar aceasta i-o înapoiase surorii sale. O scrisese atunci cînd îi parvenise scrisoarea de despărțire a lui Wickwitz, așa că acum, cînd el se întorsese la ea, nu mai era de actualitate. Sărmana fată o adăugase și pe aceasta

numai ca să-i explice că ea i-o dăduse însoțitorului lui Abády, dar acesta i-o confiscase fără nici un drept, dar noroc că a reprimit-o, fără să iasă nici un scandal din asta. Apoi urmau declarațiile ei de dragoste: „Numai alături de tine îmi voi găsi fericirea... îți ofer toată viața mea..." – și tot felul de amănunte, cum că mama ei nu o scapă o clipă din ochi, așa că ar fi imposibil să se întîlnească, doar dacă s-ar întoarce la Cluj, așa poate că ar fi mai ușor.

V

Bálint nu mai plecă la Budapesta. Într-adevăr, n-ar fi avut nici un rost să participe la acea unică ședință în care Parlamentul urma să adopte decizia de chemare la rezistență a tuturor funcționarilor din administrațiile de stat și locale. Întreaga țară era în fierbere. Comitatele și orașele se ridicau pe rînd împotriva noului cabinet, căruia, dat fiind că Fejérváry fusese comandantul gărzii dorobanților, îi ziceau în batjocură guvernul de dărăbani. Kristóffy, ministrul de Interne, replică decretînd sufragiului universal, la care, ca să contrabalanseze efectele acestei inițiative democratice, conducătorii partidelor din coaliție se puseră de îndată în mișcare. „Noi vrem să ducem poporul pe meterezele Constituției, nu pe ruinele ei." Aceste cuvinte rostite prima oară de Apponyi, la Sopron, deveniră sloganul întregii opoziții naționale. Ele reflectau cu exactitate ceea ce gîndea toată lumea. Părerea generală era că acum nu mai era vorba de vechea confruntare dintre partide, de lupta dintre stînga și dreapta, ci de ceva mult mai serios, de instaurarea terorii, care n-ar mai ține cont nici măcar de Compromisul din '67, ce ar distruge pilonii vieții de pînă atunci și, fără să o spună sau să argumenteze, toată lumea bănuia că o mulțime de forțe oculte, secrete și dușmănoase acționau în scopul de a aduce țara sub dominația centralizată de la Viena, convingere care se văzu confirmată mai ales prin opoziția lui Tisza față de noul guvern. Aceasta era părerea atît a adversarilor, cît și a adepților lui. Se părea că guvernul extra-parlamentar era un prim pas pe calea unor planuri de perspectivă. Tocmai de aceea, pînă și cei ca Abády, convinși de necesitatea reformării armatei,

revoltați de vorbăria goală și de obstrucțiile opoziției, se ridicară împotriva guvernului de dărăbani. Cu atît mai mult cu cît mărturisirile lui Slawata coincideau cu ceea ce opinia publică simțea acum în mod instinctiv.

Guvernul aboli deciziile comitatelor. Subprefecții erau demiși. Prefecții demisionari au fost înlocuiți cu alții noi. Pentru ratificarea investiturii lor se convocară noi adunări generale. Tocmai urma să aibă loc una pentru comitatul Mureș-Turda.

Se vorbea deja de săptămîni întregi ca aceste investituri să fie boicotate nu doar la nivel local, ci în întreaga țară. Înainte de ziua cu pricina, la Tîrgu Mureș se adună o mare mulțime de oameni. Orașul era în straie de sărbătoare. Locuitorii ieșiseră cu mic, cu mare în piața centrală. Trotuarul din fața cafenelei *Transsylvania* era ticsit de lume. La una dintre mesele de marmură trona vestitul Sámuel Barra, mîndria întregului comitat, inițiator, de-a lungul anilor, al tuturor obstrucțiilor parlamentare, care se ridicase pînă și împotriva lui Ferenc Kossuth cînd acesta o dăduse pe coarda reconcilierii, devenind portdrapelul luptei pentru acceptarea limbii maghiare în instrucția militară, care dusese la situația de acum. Era un bărbat corpolent, brunet, cu barba tunsă scurt și cu fruntea surprinzător de îngustă, care-i strălucea de parcă ar fi fost șlefuită. Avea ochi mari, apoși și sprîncene stufoase, dar ceea ce-l scotea cel mai mult în evidență era gura lui uriașă, călită parcă în toiul șuvoiului de vorbe răstite, cu buze cărnoase, larg arcuite, pe care mușchii vînjoși din jurul lor le făceau să rînjească sau le țuguiau, în slujba organului său vocal, pe care, la nevoie, îl transformau într-un adevărat megafon. Chiar și acum, cînd stătea liniștit de vorbă cu adepții săi, cuvintele lui bubuiau ca dintr-o pîlnie prin întunericul serii.

Admiratorii se adunaseră ciorchine în jurul lui. Alături de el stăteau Ördüng, viceprefectul demis, în rolul martirului cauzei, dar și deputatul Béla Varju, bătrînul Bartókfáy, „martorul vremurilor glorioase", împreună cu Istike Kamuthy, cu fața lui de copil, ambii candidați fără succes la alegerile anterioare, mai zeloși decît toți ceilalți, năzuind la un mandat în cazul schimbării guvernului. Liderul se abținea de la orice declarații și se mulțumea doar să-i răspundă din cînd în cînd lui Zoltán Boros, avocatul care se pricepea să formuleze în vorbe frumoase și alambicate cele mai complicate concepte juridice. Era și firesc ca el să conducă discuția,

fiind unul dintre deputații orașului. Erau de față și Jóska Kendy, cu eterna lui pipă, și badea Ambrus Kendy. Ambii stăteau tăcuți. Jóska pentru că așa îi era firea, dar din partea lui badea Ambrus era ceva ieșit din comun. De-obicei nu-i tăcea gura, dar acum se mulțumea doar cu cîte o glumă deșucheată, ba chiar își exagera rolul de țăran naiv și milostiv pe care-l juca de obicei. Făcea o mutră inocentă, ca unul tocmai picat din cer. Șoptea uneori ceva cu cei doi tineri Alvinczy, Zoltán și Ákos, care mai dispăreau din cînd în cînd, pe rînd, pentru cîte un sfert de oră. În dosul lor se îmbulzea mulțimea simpatizanților, care nu se mai săturau să se minuneze de prezența liderilor. La marginea trotuarului stăteau pînă și eternii neangajați politic, Jenő Laczók și Soma Weissfeld, care intraseră acum în rîndul patrioților, alături de toți ceilalți, de parcă ar fi cerut să le fie iertată imparțialitatea lor călduță de pînă atunci.

Abády rămase la masa lui Barra preț de o oră. Se discutară doar banalități, fără să aducă nimeni vorba despre adunarea din ziua următoare. Liderii ocoleau subiectul. Cu toate că toată lumea știa ce planuri aveau. Era o tactică secretă, bine pusă la cale. De îndată ce secretarul general, președintele adunării, va deschide lucrările, Béla Varju se va ridica să propună, în afara ordinii de zi, suspendarea secretarului general. Iar dacă vor reuși, ceea ce sperau cu toții, acesta va fi nevoit să-i lase locul șefului autorității tutelare, fratele mai mic al bătrînului Bartókfáy, care – după cum era înțelegerea – va declara că adunarea generală nu-l va investi pe prefectul dărăbanilor. Iar guvernul bineînțeles că îl va destitui și așa conducerea județului îi va reveni, potrivit ierarhiei, pretorului senior, Gálffy. În felul acesta, opoziția era asigurată pentru mai multe luni de zile. Ceea ce era excelent și, pe deasupra, perfect legal. Singura îngrijorare erau disensiunile care existau, ca peste tot, în cadrul comitatului, fiindcă degeaba se uniseră județul Turda și scaunul Mureș într-o singură unitate administrativă deja de cincizeci de ani, secuii erau întotdeauna împotriva celor din fostul comitat de la nord. Acum, oricît se străduiseră ei să țină secretul, știa toată lumea ce se punea la cale. Ei voiau de asemenea să ia cuvîntul în afara ordinii de zi, ca să declare că nu acceptă jurămîntul prefectului, în ciuda numirii sale de către rege, fiindcă decretul era contrasemnat de o „putere străină". Ca urmare, se vor adresa Parlamentului. Chiar dacă nu era mai nici o diferență între cele două puncte de vedere, ei erau

pregătiți pentru o luptă pe viață și pe moarte. Aveau pînă și denumirile pregătite – unul se va numi „Partidul deciziei", iar celălalt „Partidul suspendării". Era un secret cunoscut de toată lumea, dar nimeni nu vorbea despre el. Avocatul Boros o tot dădea înainte, cu vocea lui caldă, despre probleme de drept comun și toți îl ascultau în tăcere, cînd, dintr-odată, calmul general se spulberă.

Brusc, în fața hotelului coti un atelaj cvadruplu. Era un echipaj aparte, cu niște cai mărunți, mocănești, puternici, bine hrăniți, cu picioare scurte, vînjoase, cu coamele dese și cozi lungi. Pe capră stăteau vizitiul, alături de un lacheu, ambii în surtuce de postav și cu clopuri înalte, precum cei din zona Mureșului Superior. De pe bancheta din spate a trăsurii joase coborî anevoios un bărbat înalt: era Miklós Absolom, liderul incontestabil al comitatelor din nordul țării. Cei de la masă nu-l recunoscură decît cînd era deja aproape de ei. Se repeziră cu toții să-i deschidă calea, cu toate că știau prea bine că Absolom nu venise decît să facă zarvă și să-i ia peste picior.

Bătrînul se duse direct la masa conducătorilor, șchiopătînd aproape nefiresc de tare. Avea piciorul stîng răsucit ca un tirbușon, cu laba ciuntită. Sprijinit cu brațul lipit de corp în bastonul lui scurt, cu măciuca în formă de cîrjă, înainta prin mulțime impetuos și rapid ca o locomotivă. Ajuns în dreptul lui Barra, cei din jur săriră în picioare, să-i cedeze locul.

– Servus, bună seara la toată lumea! – spuse el cu un gest larg, fără să dea mîna cu nimeni. Dați-mi încă un scaun, să-mi pun piciorul! – îi porunci el lui Gálffy, care se grăbi să i-l ofere pe al lui.

După ce se făcu comod și își trînti bastonul pe masa de marmură, se întoarse spre Barra:

– Ei Samu, iată-te și pe tine venit la pelerinaj?

La care marele Barra renunță la frazele meșteșugite ce-i duseseră faima și îi răspunse precaut, reținut, doar atît:

– Da, am venit și eu!

Bálint îi distingea bine fața luminată de lămpile deja aprinse în interiorul cafenelei. Semăna surprinzător de bine cu nepotul lui, Pali Uzdy. Avea același chip, aproape nestilizat, de tătar, cu ochii negri pieziși și cu pomeții obrajilor proeminenți, aceeași coamă de păr care-i cădea pe frunte, cu o cărare în creștetul capului, ițită de sub boneta de piele pe care o purta dată pe spate, o șapcă aparte, tivită cu blană și cu capetele țuguiate de-o parte și de alta, cum

purtau kirghizii din munții Altai și din deșertul Gobi. Era un bărbat înalt, nu atît de uscățiv ca Uzdy, dar cu umerii mult mai lați. Părea predispus la îngrășare, poate din cauza infirmității sale.

Abády îl privea cu interes. I se dusese vestea că, prin anii '80, a cutreierat cele mai sălbatice zone din Asia Centrală, unde a văzut multe și a avut parte de tot felul de aventuri, pe care nu le-a așternut niciodată pe hîrtie, dar îi plăcea să le povestească cu har și plin de ironie. Umbla vorba în taină că nu erau decît niște scorneli, așa că, atunci cînd se adunau mai mulți, îi cereau mereu să-și depene „minciunile", ca apoi să se distreze copios pe seama lui. Cu toate că, mai mult ca sigur, poveștile lui Absolon erau în mare parte adevărate, pentru că întîlnise la Stockholm un rus bătrîn, care îl însoțise pe Presevalski prin Khotan și care îl întrebase dacă Miklós Absolon își publicase oare amintirile de interes general despre călătoriile sale tibetane, arătîndu-și stima față de el. Apoi îi povestise cum, încercînd să fugă din Lhasa, unde intrase deghizat ca pelerin, fusese deconspirat și îi zdrobiseră piciorul, așa că scăpase de acolo ca prin minune, mai ales în starea în care era.

Dar ardelenii nu credeau o vorbă din poveștile lui, așa că și acum, după ce bătrînul se așeză, unul dintre comeseni îl întrebă cu o mină inocentă:

– Vă mai doare piciorul?

– Cum să nu mă doară, cu atîtea schimbări în climatul politic – îi răspunse Absolon rîzînd.

– Si unde v-ați lănit la picior? – îl întrebă pelticul Kamuthy.

Bătrînul îl țintui cu privirea, conștient că îl persiflau, dar el se distra la rîndul lui pe seama celor care încercau să-l descoasă, știind că nu spune decît purul adevăr, așa că îi plăcea să le răspundă, rîzînd în sinea lui de ei.

– Cînd am fost în vizită la Dalai Lama.

Cei de lîngă el își dădeau coate, înăbușindu-și cu greu chicotele de rîs.

Veteranul călător privi împrejur și abia atunci îl observă pe Bálint în capătul mesei.

– Dar dumneata cine ești?

Îi răspunse altcineva în locul lui.

– Deci ești fiul lui Tamás? Am fost prieten cu el. Servus – apoi se întoarse spre avocatul deputat:

– Ți-am întrerupt pledoaria, maestre. Continuă-ți ideea, poate învăț și eu ceva!

Boros își începu din nou prelegerea. Absolon îl asculta calm, îl aproba din cînd în cînd dînd din cap, apoi scoase un trabuc scurt, înfiorător de negru, și îi mușcă cu dinții lui albi capătul subțiat, pe care-l scuipă alături de el:

– Da, avem nevoie de lege – spuse el într-un final. Legea există peste tot, pînă și în deșert. Acolo, dacă cineva răpește o femeie, poate să-și răscumpere vina cu doi berbeci, dar dacă fură ceva de preț, de pildă o cămilă, nu scapă de spînzurătoare.

Chipul lui Zsigmond Boros păli sub barba lui bine îngrijită:

– Nu văd legătura – îi răspunse el glacial.

– Păi nici nu există – spuse Absalon, izbucnind de rîs. Dar cum tot veni vorba despre lege...

Cei din spatele lui începură să șușotească: „Bătrînul e uns cu toate unsorile!" Știa toată lumea că Boros avea oarece neplăceri într-o afacere de moștenire grasă. Dar avocatul versat rămase doar o clipă cu ochii ațintiți la Absolon, apoi continuă la fel de volubil ca pînă atunci.

Între timp, în partea cealaltă a pieței, la capătul drumului care cobora dealul, se opri o caleașcă închisă, cu sticlă la portiere, trasă de doi cai osteniți și cu un vizitiu bătrîn pe capră.

De pe marginea trotuarului, un tînăr se apropie de trăsură și rămase o vreme aplecat înăuntru, apoi se retrase și-i luă locul alt tînăr: de bună seamă că dădeau raportul unei persoane suspuse din întunericul atelajului. Apoi îl chemară pe judecătorul Gálffy, iar cînd termină și acesta ce avea de discutat, el se întoarse și se opri alături de Abády...

– Doamna contesă Sarmasághy vă cheamă la dînsa – îi șopti la ureche. E în trăsura aceea.

Neavînd de ales, Bálint se supuse plictisit. Din întunericul caleștii, se întinse spre el o mînă mică, smochinită.

– Hai, urcă aici, lîngă mine! – îi spuse o voce subțire, pițigăiată, în timp ce degetele ca o gheară îl trăgeau înăuntru.

De îndată ce se așeză, trăsura se urni din loc.

– Am să te iau cu mine, micuțul meu Bálint, pentru că vreau să merg într-un loc unde o doamnă ca mine nu poate să intre neînsoțită.

Caii mergeau într-un trap ușor, iar contesa începu să se plîngă:

– Îngrozitor cît de mult am de alergat, am obosit să stau de vorbă cu o mulțime de oameni, dar trebuie să o fac! Vreau să-i demonstrez lui Absolon, care e o lichea bătrînă, că nu toate se întîmplă numai după voia lui.

– Dar unde mergem? – o întrebă Bálint.

– La o crîșmă din capătul orașului. Mi s-a spus că Tamás Laczók este acolo. Pramatia aceea mi-e de asemenea nepot și vreau să vorbesc ceva cu el. Poate te întrebi de ce: ei bine, pentru adunarea generală de mîine. Se zice că e în relații bune cu inginerul șef și vreau să-l convingă să voteze mîine suspendarea, alături de noi.

Bătrîna oftă și începu să se lamenteze cît de mult alergase toată ziua, dintr-un capăt în celălalt al orașului, ca să tragă sforile – era epuizată, dar nu avea de gînd să renunțe.

Bătură cale lungă, pînă ce bătrînii cai se opriră în fața grădinii de vară de la periferie. Sub salcîmii piperniciți erau mai multe mese acoperite cu fețe de masă roșii, cu una mai mare la mijloc, înconjurată de tineri în toiul chefului – studenți veniți de la Cluj și gospodari din partea locului – iar la o masă mai retrasă, de unul singur, stătea Tamás Laczók, inginerul de căi ferate.

Bálint îl recunoscu de îndată, fiindcă semăna leit cu Jenő, fratele său. Era la fel de scund, cu umerii lați, dar nu atît de gras precum stăpînul de la Șiclod. Tot chel și cu aceeași față de chinez, poate chiar mai pronunțată, din cauza bărbii sale terminată într-un pămătuf ascuțit, ca portretele unor înțelepți ai Regatului Ceresc. Bătrîna Lizinka se duse direct la el:

– Bună seara, dragul meu Tamás, ce mai faci? Cum o duci cu sănătatea? Nu te-am mai văzut de mult. Nu te-ai schimbat deloc! Îmi pare bine că am dat de tine... – spuse ea cu glasul pițigăiat, mîngîindu-l pe față, apoi îi lipi un sărut umed pe frunte, se așeză alături de el, i-l prezentă pe Bálint și intră direct în subiect.

Vorbi îndelung, cu mult aplomb, făcînd apel la o sumedenie de argumente juridice. Tamás Laczók o asculta liniștit, cu un aer de parcă nu ar fi înțeles nimic din tot ce-i spunea, sorbind din cînd în cînd din halba de bere și răsucindu-și una după alta cîte o țigară în buzunar, cum fac spaniolii, fără să scoată un cuvînt. Nici după ce tante Lizinka îi ceruse direct să intervină pe lîngă șeful inginerilor în sprijinul cauzei sale, el nu catadicsi să-i răspundă decît după o pauză mai lungă:

– *Ma chère tante* – îi spuse el franțuzește. *Vous avez eu la bonté de tant radoter sur mon compte...* ați binevoit să bîrfiți atît de mult despre mine, încît nu văd nici un motiv să fac nici cel mai mic gest în favoarea dumneavoastră.

Oricît de mult s-ar fi scuzat Lizinka, nu ajunse la nici un rezultat. Tamás Laczók clătina ironic din cap, repetînd întruna:

– *Mais oui, ma chère tante, c'est ainsi, c'est ainsi...* (Ba da, dragă mătușă, e adevărat, adevărat.)

Văzînd că toate insistențele ei erau zadarnice, bătrîna sări ca arsă:

– *Tu est un cochon! Tu a toujours été un cochon! Tu sera toujours un cochon!* (Ești un porc, așa cum ai fost și vei rămîne întotdeauna!) – se răsti Lizinka și porni cu o vitalitate de nebănuit pentru o femeie atît de pirpirie și de cocîrjată, fără să se oprească, pînă la trăsură. În furia ei, uitase cu totul de Bálint, care se dezmetici abia după ce vizitiul dăduse bice cailor.

– Regret, eu nu am nici o vină, bătrîne! – se scuză el. Habar nu am avut de nimic...

– Îmi pare bine că ai adus-o aici – îi răspunse Tamás rîzînd. Măcar am apucat să-i spun cotoroanței bătrîne ce am pe inimă. Dar te rog să rămîi. Măcar apuc să văd și eu pe cineva dintre ai mei, pentru că, de cînd m-am întors acasă, toată lumea mă ocolește, de parcă aș fi lepros!

Așa că Bálint nu regretă că rămăsese alături de Tamás. Era un bărbat cinic, dar interesant și ieșit din comun. Se bucura în mod evident că avea cui să-i povestească unele episoade din viața lui plină de peripeții. Începu să-și depene tumultuos amintirile, ca un torent după ce se ridică stăvilarul. Îi vorbi despre perioada lui de la Paris unde, la patruzeci de ani, își luase diploma de inginer, apoi despre contractul din Alger, unde terminase de construit calea ferată, chiar și după ce șeful lui fusese ucis, iar cei de acolo au încercat să-l rețină, oferindu-i un salariu considerabil.

– Dar dracu a vrut să rămînă acolo. Ar fi fost o nebunie din partea mea!

În timp ce-l asculta, Bálint aruncă o privire spre masa mare, din mijlocul grădinii. Observă cu mirare că, printre studenții la drept, se aflau și frații Alvinczy. Probabil că sosiseră între timp, fiindcă tocmai dădeau comanda. Auzea doar frînturi din discuția

lor: „La început, trebuie să stați liniștiți, să nu faceți nimic, pînă ce nu ridic eu mîna. Ați înțeles? Doar atunci!" – șușoteau între ei.

Iar, între timp, Laczók continua jovial:

– Oricum, mă simt mai bine acasă, fie și numai ca să-i fac în ciudă iubitului meu frate.

Apoi îi povesti cum fratele său, Jenő, fondase împreună cu bancherul Weissfeld o societate pe acțiuni ca să exploateze pădurile din Gurghiu, care erau proprietatea lor comună. Făcuse asta numai ca să-l lase pe el cu buzele umflate. Era o manevră abilă, iar lui i-au spus că domeniul nu le aduce nici un venit. Dar el nu-și făcea griji.

– Am din ce să trăiesc. Totuși, le mai scriu din cînd în cînd, ceea ce-i face să-mi trimită tot felul de rapoarte, de evidențe și de tabele, pe care nici nu le citesc, dar îmi imaginez cît sînt de îngrijorați și mă distrez pe seama lor.

Cei de la masa alăturată se ridicară să plece. Bálint mai apucă să audă în timp ce ieșeau din grădină: „Să împărțiți ouăle încă de dimineață" – îi spuse Ákos Alvinczy unuia din studenți. „Cel puțin cîte zece la fiecare..."

„Zece ouă de persoană?" – își spuse Bálint. „Ce mic dejun copios!" – dar inginerul Laczók își continuă povestea, iar el uită incidentul.

*

Sala de consiliu a prefecturii era deja ticsită de lume, cu toate că nu era decît ora nouă și jumătate. Dar oamenii se adunaseră din timp, pentru că se răspîndise vestea printre adepții suspendării că secretarul prefecturii – o canalie – va da ceasurile înainte ca să aibă motiv să închidă ușile încă de la nouă și jumătate, pentru ca apoi să-l poată investi pe prefectul guvernului de dărăbani în fața sălii goale, iar printre partizanii „decizioniști" se zvonea că adversarii lor vor bloca toate intrările, ca ei să poată decide nestingheriți. Așa că ambele tabere se adunară din vreme. Dar, pe lîngă membrii adunării generale, mai venise și o haită de vreo treizeci-patruzeci de studenți la științe economice și la drept, în frunte cu frații Alvinczy, luînd cu asalt treptele prefecturii, fără ca cei cîțiva gardieni să li se poată împotrivi. Cîțiva dintre ei se urcară la balcon, alături de doamna Lizinka, dar majoritatea rămase la parter, cu fața spre prezidiu.

Deocamdată, tribuna era goală. Oficialitățile încă nu-și făcuseră apariția.

Cele două tabere se instalaseră de-o parte și de alta a sălii. La dreapta, în rîndul din față, erau marele Sámuel Barra, bătrînul Bartókfáy, Varju, micul Kamuthy, badea Ambrus și cei doi Alvinczy. De partea cealaltă trona așezat pe un scaun Miklós Absolon, avîndu-i în spatele lui pe reprezentanții Mureșului Superior și pe cei din Gurghiu – o masă tăcută de oameni care nu ieșeau din vorba bătrînului. Era o forfotă mare, oamenii umblau care-ncotro discutînd și glumind în gura mare. Erau într-o dispoziție bună și puși pe harță cu toții. Se bucurau de marea confruntare care avea să înceapă. Știrile venite de la Budapesta erau pe buzele tuturor. Cea mai nouă veste era că în comitatul Ciuc fusese numit noul prefect, un oarecare Cseresnyés, pe care-l cunoșteau cîte unii. Cel nominalizat la ei avea măcar meritul să fi fost inspector școlar la Tîrnava-Mare, dar Cseresnyés era un simplu comis-voiajor nenorocit, implicat în tot felul de afaceri dubioase. Erau o mulțime de amănunte care se cereau lămurite, ca individul să poată fi demascat. Alții își aminteau că fusese stagiar la prefectura Turda-Arieș, de unde i s-au dat papucii.

Se mai discuta aprins și despre aceea că instalarea prefectului de Ciuc trebuia boicotată. Unii erau de părere ca străinii, adică studenții, să părăsească sala, fiindcă altminteri secretarul general nu va fi de acord să deschidă lucrările. Alții se certau cine să ia cuvîntul primul, înaintea ordinii de zi: Sámuel Barra sau purtătorul de cuvînt al „rezoluționiștilor", dar pînă la urmă căzură de acord ca primul să fie Barra, care le promisese că studenții la drept vor rămîne în tăcere. Se făcuse deja aproape ora unsprezece, cînd ușa din dos se deschise și apăru Bartókfáy, președintele autorității tutelare, urmat de secretarii adjuncți, de asesori, după care intră și Péter Benő Balog, secretarul care urma să conducă ședința, care se așeză și agită clopoțelul. Își ocupară locurile cu toții. Se așternu o tăcere tensionată.

– Declar deschise lucrările adunării generale – spuse Balog pe un ton solemn –, solicit confirmarea procesului verbal... și-au motivat absența... – și în cele din urmă declară: Potrivit mesajului ministrului de interne...

Atunci izbucni scandalul: „Nu există ministru de interne! E o porcărie! O infamie!"

Unul dintre funcționari citea ceva, dar nu se auzea nimic.

Marele Barra se ridică, gata să-și înceapă discursul, când brusc, în toiul debandadei generale, ușa scundă din spatele președintelui se deschise lăsînd să se strecoare spre tribună un individ mărunt, cu fața de o paloare cadaverică și cu mîna la inimă. În dosul ochelarilor groși abia i se vedeau ochii dilatați de spaimă. Președintele sări în picioare și începu să citească ceva de pe o coală de hîrite.

Se iscă un vacarm de nedescris. „Afară! Abzug! Demisia! Trădătorul!" Badea Ambrus îl înghionti pe Zoltán Alvinczy. Acesta ridică mîna. De la balcon și din dosul sălii se porni ploaia de ouă. Erau bine țintite, semn că studenții își făcuseră mîna din timp, așa că majoritatea zburau către prefectul fost inspector școlar, pe care una din ghiulele chiar îl atinse, iar gălbenușul i se prelingea pe față. Ca să scape de bombardament, candidatul se piti în dosul mesei prezidiului. Mai mulți dintre cei din rîndurile din spate se repeziră spre tribună cu pumnii ridicați, așa că inspectorul sări în picioare și dispăru pe ușa scundă. Președintele strigă ceva, apoi se făcu și el nevăzut.

Sala se împărți în două tabere. Unii țipau, dar cei mai mulți rîdeau. Cel mai tare se auzea vocea lui badea Ambrus: „Așa le trebuie! Bine le-ați făcut! Foarte bine!", urla el plesnindu-se peste genunchi.

– Tu ai pus asta la cale? – îl întrebă Sámuel Barra rîzînd, dar supărat că rămăsese cu discursul nerostit.

Ambrus nu catadicsi să-i răspundă, hohotind în gura mare:

– Minunat! Excelent! O treabă ungurească!

Se formară mai multe grupuri și se discuta peste tot dacă prefectul apucase să-și depună jurămîntul, dacă e valabil sau nu, îl înjurau cu toții pe președintele trădător și dezbăteau ce aveau de făcut împotriva lui.

Bálint, care întîrziase, așa că rămăsese înghesuit lîngă ușa de la intrare, își privi ceasul. Nu era decît unsprezece și jumătate. Totul se derulase în mai puțin de o jumătate de oră. „Dacă mă grăbesc, mai prind trenul de unu" – își spuse el. Se întoarse și ieși din sală. Strigase și el, instinctiv, alături de mulțime, își ridicase și el pumnul, a rîs la scena caraghioasă cînd prefectul țopăia într-o parte și-n alta din calea ouălor și apoi se pitise sub masa prezidiului, totuși

acum, coborînd treptele, se simți cuprins de tristețe. De o tristețe inexplicabilă. Poate fiindcă fusese martor la umilirea unui om sau fiindcă acele urale victorioase, gîlceava triumfală din jurul lui l-au indispus. Oamenii se comportau de parcă totul n-ar fi fost altceva decît o glumă bună!

Peste o oră se afla deja la gară. Sosise prea devreme. Peronul era încă pustiu. Intră în restaurant. Acolo era un singur om: Aurel Timișan. Bálint se apropie, îl salută și se așeză la masa lui.

– Vom călători împreună spre Războieni? – îl întrebă el.

– Nu, eu o iau în sus. Aici trenurile fac cruce – îi răspunse bătrînul tribun, apoi îl întrebă la rîndul lui:

– Ei bine, domnule conte, vă convine rezultatul adunării de azi?

Vocea lui avea o umbră de ironie și de satisfacție. Bálint ridică din umeri și îi dădu un răspuns evaziv. Timișan continuă:

– Dacă acești domni își imaginează că lucrurile se vor opri aici, se înșeală. Incidentele ca acesta nu fac decît să întărîte guvernul în acțiunile sale reformatoare, iar împăratul nu cred că va gusta gluma. Eu nu sînt decît un biet avocat român din provincie, care habar nu are cum stau lucrurile, dar dacă stau bine și mă gîndesc... – spuse Timișan cu modestie, dar privindu-l șugubăț pe Bálint, cu ochii săi mari, verzui.

– Vă referiți la sufragiul universal?

– Bineînțeles. Ar fi o lovitură care ar da peste cap întreaga opoziție, tot regimul de pînă acum.

– Parlamentul nu va vota niciuna dintre inițiativele acestui guvern.

– Da, da, desigur – îl aprobă Timișan, apoi îi spuse zîmbind pe sub mustața lui deasă: Dar ce vă faceți dacă suveranul va impune votul universal și secret? Ce veți mai avea de spus? Bineînțeles că eu nu știu nimic concret, doar mă întreb...

Bálint își aminti surprins că citise ceva asemănător și într-una din scrisorile lui Slawata. Era convins că bătrînul deputat nu vorbea în vînt. Încercă să-l tragă de limbă, dar Timișan nu recunoscu nimic.

Ora de sosire a trenurilor se apropia. Primul sosi cel care o lua în sus, pentru celălalt mai era de așteptat. Înainte să vină, gara se umplu de lume – erau studenții de la drept, însoțiți de mai mulți dintre tinerii orașului, toți veseli, puși pe fapte mari, unii cu ciomege groase în mîini.

– Toți vor călători cu trenul acesta? – îl întrebă Bálint pe Ákos Alvinczy, pe care-l întîlni cînd se apropia de vagon.

– Nu, am venit doar pentru că am primit vestea că în tren e și trădătorul de Cseresnyés, în drum spre Ciuc, să-și ocupe prefectura. Ei bine, o să-l dăm jos și o să-l învățăm noi minte.

Trenul dinspre Războieni pufăia spre gară. Pe scara unuia dintre vagoane era și Cseresnyés, într-un costum negru, de paradă.

– Iată-l! Veniți încoace! E aici! – se striga din toate părțile, iar mulțimea se adună ciorchine în fața vagonului.

Alții se bulucirăîn partea cealaltă, ca Cseresnyés să nu poată spăla putina pe acolo. Dar lui nici prin cap nu-i trecea să o facă. Se folosi de prima clipă de liniște, scrută încruntat mulțimea gata să-l ia pe sus din vagon și începu să vorbească cu vocea lui de stentor:

– Dragi compatrioți, fraților! – urlă el cît îl ținea gura. Profitînd că sînt un biet provincial, acest guvern mîrșav a încercat să se folosească de mine. A încercat să facă din mine un trădător. Din mine, un maghiar de rînd, care mi-am pus toată viața în slujba libertății poporului meu. Ascultați ce i-am răspuns stimabilului domn Kristóffy: „Constatînd că ați încercat, fără consimțămîntul meu, să faceți din mine un trădător, declar prin prezenta că nu îmi asum acest rol josnic pe care mi l-ați repartizat și vă condamn în fața întregii națiuni."

La primele lui cuvinte, mulțimea tăcu surprinsă. După a doua frază, atmosfera se schimbă radical, iar pînă la urmă izbucniră în urale cu toții. Oratorul continua să peroreze, cum că lui i s-a spus doar că era vorba numai de sufragiul universal, care constituia programul partidului pașoptist, iar el îi crezuse, pentru că nu era politician, doar un bun patriot și un om sărac, de la țară, care nu și-a dat seama decît acum, în tren, citind ziarele din capitală, în ce treabă murdară au vrut să-l amestece. Dar s-a lămurit și de acum încolo se va ridica la luptă împotriva lor.

Cînd trenul lui porni, Bálint mai apucă să vadă cum Cseresnyés era coborît de pe treptele vagonului, ca să fie purtat de tineri în glorie, pe umeri, spre centrul orașului. În timp ce Bálint privea scena scîrbit, Cseresnyés continua să dea din mîini și să vorbească.

Avea toate motivele de mulțumire, mai ales cu gîndul la ultimul matrapazlîc pe care-l pusese la cale: a intrat, printr-un fost coleg de școală, în grațiile lui Kristóffy, care l-a primit cu brațele deschise,

poate văzîndu-i mîinile vînjoase și ceafa ca de bivol. Apoi primise zece mii de coroane, pentru cheltuielile de instalare ca prefect. Avea amintiri și mai plăcute – cum ar fi prima lui telegramă, trimisă la Ministerul Interne încă de la Cluj și despre care nu aflase încă nimeni: „Portofelul furat în tren. Stop. Cer altă sumă, altfel nu pot să plec. Stop". Așa că mai primise zece mii, pe care-i ridicase la Cluj, luîndu-și rămas bun de la trimisul lui Kristóffy, dar deja din gara de la Războieni trimise cea de-a doua telegramă. Era o glumă perfectă, care-i mai aduse și douăzeci de mii de coroane în buzunar!

Se gîndea la toate astea în timp ce-și debita frazele sforăitoare. Era atît de euforic, încît pînă ajunse, purtat de tineri, în centrul orașului, încropi chiar și o scenetă cu ce i-a spus lui ministrul și cum i-a răspuns el, făcîndu-l de rușine în ochii tuturor.

– I-am spus-o în față: „Dumneata ești un tîlhar nemernic!" Așa i-am spus! Iar el a început să se milogească de mine și a încercat să-mi pupe mîna. I-am zis să mă pupe în...

Cseresnyés striga în gura mare de pe umerii tinerilor, mergînd spre oraș, în uralele și rîsetele mulțimii. Uitaseră deja demult, cu toții, că veniseră să-i facă de petrecanie – înghițeau pe nemestecate toate minciunile sfruntate ale lui Cseresnyés.

Așa că eroul zilei înscăunării nu mai era nici marele Sámuel Barra, nici Bartókfáy, șeful autorității tutelare, nici măcar tanti Lizinka, cea care trăsese sforile două zile la rînd. Nici badea Ambrus, mentorul bătăliei cu ouă, cu atît mai puțin Miklós Absolon, care mobilizase întreaga zonă de nord. Nu, eroul zilei nu era altcineva decît iscusitul de Cseresnyés, ca dovadă că oaia rătăcită este un izvor mai mare de fericire decît o întreagă turmă rămasă în staulul ei.

VI

În august, László Gyerőffy plecă în Ardeal. Nu era o călătorie de plăcere. Doamna Berédy, frumoasa Fanny, a avut nevoie de toată puterea ei de convingere, ba chiar l-a și amenințat să-și facă ordine în problemele financiare și să-și plătească datoriile care creșteau vertiginos, chiar dacă, din cînd în cînd, după ce cîștiga uneori la cărți,

își mai achita cîte una dintre ele. De îndată ce sosi, se prezentă la bătrînul Szaniszló, vechiul său executor testamentar. László poseda o treime din cele opt mii de pogoane de pădure din domeniul Gyerőffy și, de pe urma lor, intenționa să valorifice cheresteaua sau să le vîndă cu totul. Dar Szaniszló nici nu voia să audă de așa ceva, fiind de părere că ar fi fost o neghiobie să fracționeze planul de exploatare aprobat pentru întreaga suprafață. Așa că nu se lăsă cu nici un chip înduplecat. László rămase descumpănit. Nu vedea nici o soluție. Era și mai indispus, mai morocănos și mai deprimat ca de obicei, de cînd Klára se măritase. Scăpa de mustrări și de tristețe doar seara, după ce se apuca de băut.

Trăia deja de mai multe zile dormind pînă după-amiaza tîrziu, în camera de hotel, iar noaptea lălăind cu lăutarii, ca apoi zorile să-l găsească alături de vreo fetișcană, cînd Bálint dădu de urma lui, la Cluj.

– Ia nu-ți mai fă de cap pe-aici! Hai cu mine la Dienești – îi spuse el mai în glumă, mai în serios.

László îl repezi arțăgos:

– Lasă-mă-n pace! – dar acceptă invitația.

Doamna Abády se arătă deosebit de bucuroasă cînd îl văzu pe nepotul ei. Oricum, ei îi plăcea să se laude cu castelul, cu caii și cu grădina lor, dar după ce fiul ei îi povestise în cîteva cuvinte decepția amoroasă suferită de László, sufletul ei romantic o făcu să se arate și mai amabilă, mai caldă, mai indulgentă față de el. Voia cu orice preț să-i alunge gîndurile, ba chiar ceru, de dragul lui, să se aducă și vin la cină, ceea ce nu se obișnuia în casa lor.

După cîteva zile, într-o dimineață, sosi la ei Gazsi Kadacsay. „Baronul Gazsi" venea de la Făget, care era la jumătatea drumului dintre Turda și Cluj, în drum spre regimentul lui de la Brașov. Călătorea singur, cu trei cai – pe unul îl călărea, iar pe ceilalți îi ținea de căpestre.

– Căzăcește, dhagul meu – graseia el, plin de sine. Ca tătahii!

Cei doi cai de povară ar fi putut căra o mulțime de lucruri, dar el nu avea decît o traistă cazonă, cu două cămăși cam zdrențuite, un singur rînd de haine civile, o perie de dinți și un brici știrbit, nu doar din modestie, ci mai ales pentru că îi făcea plăcere să-i scandalizeze pe oameni prin ținuta sa. Chiar și acum era îmbrăcat ca o paiață. Purta o caschetă roșie, ca husarii de rînd, o cămașă

de ofițer căreia îi lipseau o mulțime de nasturi, niște pantaloni de călărie kaki plini de pete și cizme cu fireturi aurii.

După cină, contesa Róza se retrase în salonul galben, care era totodată și camera ei de lucru, ca să asculte raportul lui Azbej despre niște incidente minore, iar cei trei tineri trecură în biblioteca rotundă din turn, situată deasupra apartamentului lui Bálint. Pereții erau acoperiți de rafturile cu uși de sticlă, pline cu mulțimea de cărți adunate de-a lungul timpului, peste care, ulterior, fuseseră înșirate noi rafturi, de asemenea acoperite cu sticlă, iar deasupra lor alte șiruri de cărți, străjuite de busturile celor șapte înțelepți, cu privirile ațintite asupra celor așezați la masa cu postav verde din mijlocul încăperii.

Baronul Gazsi inspecta biblioteca, iar László și cu Bálint stăteau la masă, sub abajurul candelabrului. În scurt timp, discuția lor se transformă în gîlceavă. Totul porni de la povestea lui László, care începu să se plîngă pe larg și din ce în ce mai amărît de eșecul pe care-l avusese în discuția lui cu Szaniszló. Îi venea să-și ia lumea-n cap! Să se mute, să plece de acolo. La ce bun să mai rămînă în Ardeal, în provincia aceea amărîtă? Mai bine s-ar duce oriunde, ca să trăiască cît o mai avea de trăit, chiar și în străinătate... Dar Bálint îl contrazise. Cele spuse de László îl lezau în cele mai intime convingeri ale sale, plămădite încetul cu încetul din admirație față de bunicul său și care-l făcuseră să renunțe la cariera diplomatică.

– Nu, nu ai dreptul să faci așa ceva!

– De ce n-aș avea? Mă doare-n cot de toți cei de aici!

Bálint sări în picioare furios, cu sîngele zvîcnindu-i în tîmple.

– Printre străini, devii un nimeni, fără identitate. Ești doar un număr. Chiar și ca artist. Pentru că arta nu are valoare decît dacă își trage seva din glia strămoșească. Altminteri e vorbărie goală. Și nu ai dreptul să-ți bați joc de averea pe care nu tu ai adunat-o, ci ai moștenit-o – ești responsabil pentru ea, față de întreaga comunitate!

– Te pomenești c-ai vrea să fac ca tine și să intru în politică! – îi răspunse László în zeflemea.

– Politica e însăși viața. Nu vorbesc despre politica de partid. Dar tot politică este și dacă mă preocup de casa, de gospodăria mea, de comunitatea în care trăiesc, dacă pun umărul la bunăstarea generală, la viața culturală.

Baronul Gazsi se întoarse spre ei:

– Ce intehesant! – spuse el strîmbîndu-și nasul coroiat.

– Da, așa e! Asta îți justifică dreptul moral asupra averii moștenite. Care presupune și o mulțime de obligații. La fel ca obîrșia ta – *noblesse oblige*!

László îi rîse în nas:

– Eu nu sînt atît de *Ahnenstolz* (mîndru de genealogia mea) ca tine!

– Ce vrei să spui cu asta? Cei care-și etalează strămoșii, numai mulțumită faptului că registrele de stare civilă nu s-au pierdut, sînt niște măgari. Dar adevărul este că exercitarea anumitor aptitudini de-a lungul timpului duce la cizelarea lor. Așa cum foxterierul găsește mai repede vizuina vulpii, iar prepelicarul are mirosul mai bun decît ciobănescul. Nobilimea maghiară a guvernat secole la rînd și a servit cauza comunității, a comitatului, a bisericii sau a țării. Spre folosul tuturor, *honoris causa.*

– Oare erau chiar atît de dezinteresați? – îl ironiză László.

– Nu! Fiecare și-a avut interesul său. Dar ei au învățat să privească lucrurile prin prisma comunității, să-și pună în concordanță propriile interese cu interesele celor din jurul lor. Aceasta este mentalitatea care s-a conturat printre noi, la fel ca spiritul militar din rîndurile iuncherilor germani sau ca spiritul comercial al evreilor sau al armenilor. Nu întîmplător, chiar și în ziua de azi, toți conducătorii, din toate domeniile, provin din această clasă socială. Și nu avem voie să renunțăm la această sarcină, pînă ce nu se va dezvolta și la noi o conștiință comunitară asemănătoare cu cea a sașilor.

Abia în clipa aceea observă și Bálint că mama lui stătea deja de o vreme în ușă, cu un surîs discret pe buze. Contesa Róza făcu un pas înainte și îi mîngîie lui László părul mătăsos.

– Vreau să vă arăt ceva, dragii mei – le spuse ea și se grăbi cu pași mărunți în camera învecinată, de unde scoase dintr-un sertar un caiet cu foile îngălbenite.

Se așeză la masă și începu să citească:

„Știu că nu este o sarcină ușoară cînd îți cer să te ocupi tu singură de toate. Vechilii nu țin cont decît de propriile lor interese sau de interesele tale stricte. Dar eu vreau mai mult de la tine. Relațiile patriarhale, dintre moșier și sat, care au existat de-a lungul secolelor,

nu au dispărut odată cu abolirea iobăgiei. Va trebui să-i conduci, să-i ajuți și să-i ocrotești pe cei mult mai săraci și mai puțin învățați decît tine. Consideră-i pe țărani și pe slujitori ca pe copiii tăi. Fii severă, dar dreaptă și înțelegătoare. Fiindcă supușii și suspușii sînt din același neam..."

Contesa își ridică privirea spre Bálint. Ochii ei, puțin bulbucați, scînteiau.

– Aceasta este tradiția familiei noastre. Pe care a respectat-o și tatăl meu, și tatăl tău, la fel cum sper că o vor respecta și copiii tăi...

Cei trei tineri o ascultau emoționați, în timp ce ea le citea testamentul soțului său. László se aplecă și îi sărută mîna. Bătrîna se ridică de pe scaun:

– Cred că ceaiul și compotul sînt deja pe masă! – îi anunță ea și trecu în camera alăturată.

*

– Îmi pare rău că mi-am ieșit din fire – îi spuse Bálint lui László în timp ce-l conducea spre camera de oaspeți.

– Mai degrabă eu te-am jignit pe tine – îi răspunse acesta, apoi adăugă în șoaptă: Dar sînt foarte nefericit...

În timp ce László se dezbrăca, cineva îi bătu la ușă. Cînd îi răspunse să intre, apăru chipul păros al lui Ázbej, fără să mai contenească cu scuzele și cu plecăciunile:

– Îmi cer iertare, domnule conte, dar am auzit domnule conte că... domnul conte Szaniszló Gyerőffy nu s-a lăsat înduplecat de dumneavoastră, domnule conte... însă dacă ați binevoi, domnule conte, să mă onorați cu încrederea dumneavoastră... eu aș îndrăzni să-l oblig... pentru că nimeni nu poate să nege că eu cunosc... – și aici urmă o liotă de citate din legi, din paragrafe și tot felul de decizii locale. Ce-i drept, eu sînt avocat, dar nu mă ocup decît de afacerile stimatei doamne contese, mătușa dumneavoastră. Dar cum sînteți neamuri... aș putea să... bineînțeles în mod dezinteresat...

László se bucură de vizita lui Ázbej și se grăbi să-i semneze împuternicirea pe care acesta i-o puse pe masă. Era o procură care-i dădea drepturi nelimitate, dar László nu stătu o clipă pe gînduri.

VII

„Dragă ÁB,

Am o mare rugăminte la tine și ești singurul om în care pot să am încredere. Te rog să-mi cumperi un mic revolver browning, cunoști modelul, acela de buzunar. Dacă bine îmi amintesc, am văzut unul în magazinului lui Emil Schuszter, de la Cluj. Adu-mi te rog și gloanțe. Și trimite-mi totul aici la Almașu, cu cea mai mare discreție. Pot să contez pe tine? Vreau să-i fac o surpriză lui Uzdy!!!

Yours sincerly,

Ad.

P. S. Sper că mi-l poți trimite în cel mult două, trei săptămîni."

Cuvintele *discreție* și *surpriză* subliniate de cîte două ori.

Scrisoarea sosise la sfîrșitul lui august.

Bálint o citise așezat în dreptul ferestrei. Era o cerere stranie din partea ei. I se părea neobișnuit ca ea să-i facă soțului ei un cadou. „Și ce idee, să mă roage tocmai pe mine să i-l cumpăr" – se gîndi el abătut. Apoi căzu pe gînduri. Oare ce s-o fi întîmplat între ei, încît ea să-i facă surprize? Pînă atunci nu se părea că ar ține să-și facă mici plăceri unul altuia. Ce înseamnă schimbarea aceasta? Oare... relația lor s-a schimbat... s-a normalizat... a devenit o relație firească, între soț și soție? ... Poate că s-au regăsit, după cinci ani de căsnicie, iar acum Adrienne nu mai simțea nici o repulsie față de el...

Bálint simți o strîngere de inimă și sări în picioare. Da! Aceasta era singura explicație! Ei bine, fie și așa! Măcar scăpa de veșnica lui dorință, plină de pericole pentru el. De robie. De lanțurile nevăzute care-l legau de Adrienne. Așa îi va fi mai ușor să renunțe la aventura aceea fără nici un rost... Se hotărî să-i îndeplinească dorința. Da, va cumpăra browningul. Și se va duce personal la Almaș, ca să i-l dea, chiar așa, cu cea mai mare discreție, fără să-i spună nimic altceva decît vreo două-trei fraze seci, cît să priceapă și ea că a înțeles sensul simbolic al acelui cadou. Să nu-și mai bată joc de el, după ce s-a împăcat cu soțul ei... Și începu să ticluiască în sinea sa o mulțime de vorbe cu dublu sens. Dar oricît de mult se străduia, nu reușea să fie ironic și degajat, ci doar trist și injurios. Nu reuși nici mai tîrziu să găsească cuvintele potrivite, nici măcar în trenul care-l ducea, cu

revolverul în servietă, într-o duminică de septembrie, spre Huedin, ca de acolo să fie preluat de trăsura casei Uzdy.

Cînd ajunseră la Almașu, birjarul îl întrebă:

– Îmi permiteți să-l luăm cu noi și pe domnul preot?

Bătrînul abate îi aștepta în piața cea mare a satului. Se așeză alături de Bálint și își continuară drumul. Din vorbă în vorbă, preotul îi spuse că slujea, tot a doua duminică, în capela castelului.

– Credeam că cei din neamul Uzdy sînt reformați – îi spuse Abády.

– Doar contele și tînăra contesă. Bătrîna contesa și mai mulți servitori sînt catolici – îi răspunse călugărul franciscan.

De îndată ce coborî din trăsură, Bálint o văzu pe Adrienne care se grăbea să-i iasă în întîmpinare. Majordomul Maier îl conduse pe preot în casă.

– Mi-ai adus ce te-am rugat? – îl întrebă ea în șoaptă, apoi continuă cu voce tare: Hai să coborîm în grădină. Detest camerele astea!

Se așezară pe aceeași bancă pe care șezuseră și data trecută. Pe Bálint îl surprinse din nou tristețea peisajului. Fagii erau deja atinși pe alocuri de ruginiul tomnatic, dar coroanele stejarilor păreau mai dese, mai întunecate ca niciodată. Doar cele două ziduri ale cetății din depărtare străluceau albe în lumina amiezii. Discuția se înfiripa anevoios, de parcă amîndoi ar fi fost cu gîndurile în altă parte. În spatele lor, din dosul uneia din ferestrele de la parter, se auzi clopoțelul, apoi vocea preotului. „Dominus vobiscum..."

De pe cărarea din capătul de jos al grădinii apăru statura alungită a lui Pál Uzdy, la braț cu mama lui. Pășeau agale spre livadă.

– Cum? Bătrîna contesă nu e la slujbă? – întrebă Bálint în șoaptă.

Chipul Adriennei îl surprinse. Părea luminat de o strălucire interioară, cu ochii ei gălbui larg deschiși – minunat și înspăimîntător, ca o mască a Medusei. Buzele larg deschise îi întruchipau veselia malițioasă și nu-i răspunse pînă cînd cei doi nu dispărură printre copaci.

– Ce m-ai întrebat?... Da, despre soacra mea! – acum, pe față i se așternu un zîmbet ironic, aproape victorios. Știi, ÁB, nici ea nu e în toate mințile! Bătrîna e pe picior de război cu Bunul Dumnezeu. Nici nu stă de vorbă cu el. Nu, nu e atee, nici pomeneală! Dimpotrivă, e foarte credincioasă. Dar s-a supărat pe el cînd soțul ei a înnebunit, apoi a murit, fiindcă oricît de mult s-ar fi rugat,

ba chiar a făcut și un legământ, Dumnezeu nu s-a îndurat și i l-a luat. De atunci nu mai pune piciorul în biserică și nici nu se mai roagă. A întors icoana din dormitorul ei cu fața la perete. Totuși, continuă să-l cheme pe preot, cum făcea și pe vremuri, ca bătrînul Maier, împreună cu cei cîțiva servitori catolici, să-și găsească alinarea sufletească, dar eu cred că mai ales ca să-i arate și în casa ei Celui de Sus disprețul pentru că nu i-a ascultat ruga.

– Ce tragedie...

Adrienne rîse amar:

– Ea nu suportă să i se împotrivească cineva. A vrut să-l supună și pe Bunul Dumnezeu, iar acum îl pedepsește!

*

La prînz erau cinci – cei ai casei, preotul și cu Bálint. Înainte să se așeze, călugărul franciscan rosti bincuvîntarea. Incitat de spusele Adriennei, Bálint se uită la bătrîna contesă. Avusese dreptate – doamna Uzdy nu se ruga. Nu-și împreunase mîinile și nici nu-și făcu cruce. Își ridicase capul, încoronat de coama albită, mai semeț decît altă dată.

Bătrînul majordom îi servea în tăcere.

Discuția lîncezea. Bálint era cu atenția încordată, să nu-i scape nici cel mai mărunt amănunt.

Atmosfera i se părea apăsătoare și tensionată, dar în alt fel decît de obicei. Adrienne era volubilă, veselă, sigură pe sine, eclipsîndu-i pe cei din jur, părînd că vrea să o înfrunte pe soacra ei și să-și domine soțul. Pînă și Uzdy era schimbat, de parcă i s-ar fi supus cu bună știință, încercînd să-i facă pe plac. Era ca o punte de legătură între ea și mama lui. Adrienne radia. Iar vioiciunea ei nu avea decît o singură explicație! Totuși, lui Bálint nu-i venea să creadă și cînd se uita la fața ei radioasă, la veselia care-i lumina ochii, la poziția ei dezinvoltă, i se părea că deslușește și altceva, o renunțare mai profundă și mai complicată decît își imaginase el inițial. Simți de mai multe ori privirea lui Uzdy ațintită asupra lui, plină de ironie, de dispreț, dar și de milă, ceea ce i se părea o insultă.

După prînz, ieși pe terasă, împreună cu Adrienne.

Mai tîrziu porniră să se plimbe.

– Hai să urcăm pe fortăreață – îi spuse Ady – să-ți arăt ce priveliște minunată se deschide de acolo.

Uzdy porni împreună cu ei, dar nu-i însoți decît pînă la colțul aripii elvețiene.

– Din păcate, nu pot să vin cu voi, fiindcă vreau să-mi notez în registre rapoartele activităților de azi.

Apoi, văzînd privirea surprinsă a lui Bálint, mai adăugă:

– Da, toți administratorii mei sînt obligați să-mi raporteze zilnic despre starea vremii, a nutrețurilor, ce au făcut zilierii, cît lapte s-a adunat și cum a sporit șeptelul. Iar după-amiaza trec toate datele în rubricile respective. Desenez chiar și grafice. Ce-i drept, asta cere multă migală. Dar așa măcar știu ce se întîmplă în gospodărie, fără să fiu peste tot, iar oamenilor le este teamă de mine, ceea ce nu-i rău deloc!

Izbucni în rîs, apoi adăugă:

– Ți-o las pe Adrienne! Știu că e pe mîini bune! Pe mîini de expert! Da, desigur, pe cele mai bune mîini!

Începu să urce cu pași măsurați treptele care urcau în pridvor, mormăind întruna:

– Da, da, plimbați-vă... așa, cît mai mult... împreună... – și trupul lui costeliv se făcu nevăzut în întunericul din dosul ușii.

*

După o jumătate de oră, cei doi erau deja în apropierea ruinelor. Ajunseră în fața unei porți tăiate, pe vremuri, meșteșugit, direct în stîncă. Acum, trecea peste ea o potecă îngustă, care urca printre zidurile de piatră, înalte de trei-patru metri. Dar drumul acela ducea la Almașu. Ca să ajungi la cetate, trebuia să faci un ocol pieziș, pînă pe coama dealului, de unde se deschidea o poiană care urca domol pînă aproape de ruine.

Abia dacă schimbară cîteva cuvinte. O singură dată, Adrienne îl întrebase dacă luase pistolul cu el. După care tăcură tot drumul. Dar cînd ajunseră pe culme, după ce se așezaseră pe o movilă de pietre, ea i-l ceru. Bálint scoase tocul de piele, în care, alături de pistolul minuscul, mai erau două încărcătoare pline.

– Vai, ce drăguț! – strigă femeia, fericită ca un copil în fața unei jucării noi.

Scoase arma cu grijă și cu îndemînare – o cercetă cu atenție, apoi băgă încărcătorul și armă. Se vedea că exersase asta cu armele lui Uzdy.

– Ia să vedem, la ce-i bună drăcia asta?

Ochi un stejar masiv, la vreo zece pași de ei, și trase. Glonțul sfîșie o rană subțire în coaja copacului.

– Excelent, îți sînt foarte recunoscătoare că mi l-ai adus.

Bálint era tot cu gîndul la sarcasmul cu care ar fi putut să o lezeze – să o facă să înțeleagă că el observase schimbarea din sufletul ei, ca să nu-l mai amăgească. În cele din urmă o întrebă, încercînd să pară o glumă, dar cu glasul aspru, îmbufnat:

– Și pentru ce sărbătoare de familie ai cumpărat revolverul?

– Poftim? Despre ce sărbătoare vorbești? Ai crezut că e un cadou?

– Da, pentru soțul tău!

Adrienne izbucni în rîs.

– Ai crezut... chiar așa ai crezut?

– Așa mi-ai scris tu.

Cînd se potoli din rîs, Adrienne se întoarse spre el, în timp ce-și împacheta cu grijă arma în sacul pe care-l avea la ea:

– Am scris doar că vreau să-i fac o surpriză lui Uzdy. Dar ai dreptate, lucrurile pot fi înțelese și așa. Însă voiam să fiu sigură că mi-l aduci, fiindcă... dacă-ți scriam adevărul...

– Nu înțeleg nimic...

Chipul femeii se întristă. Privea cu ochii ei de culoarea topazului peisajul scăldat în lumină care se întindea pe valea Almașului, pînă la dealurile împădurite, străjuite de contururile munților din depărtare. Stătea cu bărbia strivită în căușul palmelor, cu buzele răsfrînte, ceea ce-i dădea aerul unei fetițe bosumflate. Apoi începu să vorbească încet, ezitînd:

– M-am hotărît... să nu le mai fac un copil vreodată... La ce bun? Ca să mi-l ia și pe acela? Nu! Niciodată!... Ce sînt eu? Animalul lor de prăsilă?... Nu!... Și dacă mi s-ar mai întîmpla vreodată... – aici făcu o pauză, apoi continuă:

– Dacă altfel nu se poate, atunci am să mă împușc... – și izbucni din nou într-un rîs amar, malițios. Aceasta va fi surpriza despre care ți-am scris, pe care i-o voi face lui Uzdy!

Bálint o asculta împietrit. Se simți năpădit de bănuieli îngrozitoare și de o nesfîrșită tristețe, iar ochii i se umplură de lacrimi:

– Ady! Draga mea Ady! Nu, să nu faci așa ceva!

Îi apucă mîna, care se lăsă moale într-a lui, cu degetele inerte, apoi îi mîngîie brațul și încercă să o tragă spre el. Dar ea îl strînse puternic, apoi se îndepărtă:

– Nu. Te rog, nu acum. Lasă-mă – se ridică și porni spre turnul cetății, turuind neîncetat, ca să-și facă uitate vorbele de mai înainte.

Rămaseră multă vreme acolo. Cînd porniră înapoi spre casă, soarele era deja la asfințit.

Traversară din nou fîneața, de unde coborîră panta, fiecare pe altă cărare, ca să ocolească poarta săpată în stîncă. Bálint o luă în sus, dar Adrienne porni de-a dreptul spre povîrnișul care cobora pînă la marginea stîncii. Era tocmai pe cale să-i strige că e periculos pe acolo, să aibă grijă, cînd o văzu cum dă din mîini și dispare în hăul de sub ea. Sărise fără să țipe, în tăcere. Nici pietrele nu icniseră sub picioarele ei. Bálint încremeni amuțit o clipă, apoi se năpusti speriat spre marginea stîncii. Adrienne era deja în picioare, ștergîndu-și mănușile pline de noroi.

– Am făcut o prostie, am alunecat – minți ea rîzînd. Nu... nu m-am lovit, Bine că nu a fost o stîncă mai înaltă... Chiar și la orele de gimnastică săream de la asemenea înălțime. Pe vremea aceea eram cea mai bună la sărituri.

Nu contenea să vorbească, bine dispusă, dar palidă – abia mai tîrziu, cînd erau deja aproape de casă, îi reveni culoarea în obraji.

*

Nu coborî la cină.

– Nora mea nu se simte prea bine – îi spuse rece, oficial bătrîna contesă.

Uzdy părea distrat, îngîndurat. Sprîncenele lui oblice îi întețeau cutele satanice de pe fruntea încruntată, ceea ce nu-l împiedica să glumească, chiar dacă zîmbea mai mult din obișnuință, cu sarcasmul lui dintotdeauna. Ieși de mai multe ori din salon, iar mai tîrziu se auzi zgomotul unei trăsuri care porni în goană din grădină. Tropotul cailor se pierdu în întuneric. În jurul orei zece, se retrase fiecare în camera lui.

Bálint era culcat, cu fălcile încleștate. Rememora întîmplările din ziua aceea. Vedea tot mai limpede legăturile dintre ele... Sărmana Ady! E disperată și încrîncenată... Abia acum o înțelegea cu adevărat!... Sărmana femeie!

Pe la miezul nopții se auzi din nou trăsura. Apoi șoapte și pași grăbiți în antreu. Probabil că sosise medicul. Apoi se așternu din nou liniștea. Tînărul nu-și auzea decît bătăile inimii, care măsurau la nesfîrșit scurgerea implacabilă a timpului.

Săraca Ady! Nu reuși să adoarmă decît la ivirea zorilor, după ce auzi, ca prin vis, zgomotul tot mai îndepărtat al tropotului cailor.

*

Se trezi devreme. Auzi pași pe coridor. Deschise ușa – era Maier, bătrînul majordom.

– Vă aduc imediat micul dejun! – îi spuse el, grăbindu-se spre bucătărie.

Și, într-adevăr, după cîteva minute se întoarse cu chipul său implacabil dintotdeauna.

– Domnul conte Uzdy s-a trezit? – îl întrebă Bálint, ca să rupă tăcerea.

Bătrînul majordom părea mai abătut ca de obicei.

– Domnul conte a plecat deja din zori.

– A plecat?

– Da, la moșia sa din Bihor.

Bálint rămase în cumpănă. Voia să afle ceva despre Adrienne, dar nu-și găsea cuvintele. Abia cînd Maier era deja în ușă, îl întrebă, ca într-o doară:

– Iar tînăra contesă... Spune-mi, te rog, ce face tînăra contesă...?

Maier dădu din mînă, ridică scurt din umeri și ieși.

„Îngrozitor – își spuse Bálint – nu pot să plec așa, fără să știu nimic. Trebuie să aflu ce face! Cu orice preț!" Își ticlui planul în cîteva minute. Nu avea nici un rost să o întrebe pe bătrîna contesă, fiindcă ea tot nu i-ar fi spus nimic. Pe Maier încercase să-l descoasă. Ar fi fost degradant să se umilească încercînd să-i tragă de limbă pe ceilalți servitori. Toate aceste argumente îi trecură într-o clipă prin minte, convingîndu-l că nu avea de ales. Era singura lui soluție, oricît de mult s-ar fi împotrivit. Se consola că nu era mînat decît de milă față de ea, dar cînd se așeză să aștearnă cele cîteva cuvinte, avea chipul încrîncenat al masculului gata să se repeadă asupra prăzii: „Bineînțeles că la prînz am să plec. U. nu e acasă. Ar fi îngrozitor să nu te pot vedea. Cine știe cînd ne vom întîlni. Te implor! Lasă-mă să intru măcar un minut la tine... Acum mi-e deja totuna, convențiile nu mai contează. Te implor! Umilul tău..."

Scrise aceste rînduri pe o carte de vizită pe care o închise într-un plic găsit în sertarul comodei.

După ce se îmbrăcă, termină de împachetat și ieși pe coridor. Voia cu ardoare să dea cu ochii de Jolán, camerista Adriennei, pe care o cunoștea bine, încă de la Cluj. În scurt timp ea apăru:

– Fii te rog amabilă... dacă se poate, să-i dai plicul acesta doamnei contese... iar dacă se poate... dacă nu are febră... și dacă ar vrea să-mi răspundă... eu am să aștept aici.

Camerista se făcu nevăzută. Bálint rămase nemișcat. O văzu, de la fereastră, pe bătrîna doamnă Uzdy îndepărtîndu-se de casă.

E un semn bun – își spuse el. Era pe cale să-și piardă răbdarea, cînd Jolán apăru pe neașteptate în spatele lui. Îi întinse plicul deschis, în care erau doar cîteva cuvinte, în engleză: „In half an hour" – peste o jumătate de oră... Își privi ceasul, cum făcu apoi din două în două minute. După ce se scurse jumătatea de oră, porni spre camera ei. Încerca în zadar să-și potolească pașii. I se părea că nici nu atinge podeaua. Inima îi zvîcnea cu putere. Coti pe un culoar necunoscut, cu încăperi de-o parte și de alta, ca într-un hotel. În capăt îl aștepta camerista, care-i deschise ușa fără să scoată o vorbă. Bálint intră.

Obloanele erau închise, iar perdelele trase. Camera era scufundată aproape de tot în beznă. Întunericul era parfumat, dar nu de migdale, de flori sau de vreun parfum artificial, ci de mirosul îmbătător, cald, dar diafan de femeie. Era ca o licoare amețitoare. Iar după ce se obișnui cu întunericul, văzu, abia mijit între cele două ferestre, și patul în care era Adrienne. Mai degrabă o sofa largă, joasă, plină de dantele, răsfrînte de-o parte și de alta, pînă la pămînt. Imaculat de albe. Doar la căpătîi se aflau două pete întunecate, care-i încadrau fața ca niște ghirlande – era părul despletit al Adriennei, de culoarea corbului. Chipul ei – cu o paloare de ivoriu, cu nasul mic, ușor coroiat, cu buzele cărnoase – ascuns printre faldurile întunecate de păr avea un aer oriental, de zeiță egipteană, ca Nathor sau ca Sephket, cea cu față de leoaică. Era învelită pînă sub bărbie, iar plapuma părea că-i plutește deasupra valurilor înspumate ale dantelăriei.

Bálint avea nevoie de toată stăpînirea de sine ca să-și țină pornirile în frîu. Și avea toate motivele să o facă, pentru că Adrienne îl privea speriată și suspicioasă, aproape amenințător. Dar el îi vorbi

detașat, glumind, pe un ton neutru, de parcă ar fi fost în văzul tuturor, într-un salon, la bal sau sub privirile iscoditoare a sute de babe clevetitoare...

– E frumos să sperii lumea cu asemenea neghiobii?

Ea schiță un zîmbet firav și-l întrebă în șoaptă, dojenindu-l ca o mîngîiere:

– Ai fi preferat cealaltă variantă...?

Apoi mai discutară cîteva minute, fără ca Bálint să-și mai fi amintit vreodată ce și-au spus. Făcea eforturi ca ea să nu-i observe pasiunea care-l răscolea. Doar așa reuși să rămînă calm și distant. Cel mai mic gest sau orice privire necugetată l-ar fi dat de gol. I-ar fi trădat tensiunea dusă pînă la extrem, care pusese stăpînire pe toate simțurile sale. Își imagina, cu ochii întredeschiși, trupul ei de sub plapumă, chiar dacă nu-i privea decît chipul, din nou altul, din nou surprinzător, încercînd să-l deslușească. Era îngrijorată. Dar și cu o bucurie stranie în privire. O bucurie inconștientă. Simțea cît era de frumoasă, îngrijorată și neajutorată în fața prădătorului îndrăgostit, care nu o va uita niciodată, care va continua să o urmărească, să o hăituiască ... toate acestea i se oglindeau în ochii ei de culoarea chihlimbarului, pe fruntea ei îngîndurată, pe buzele ei cărnoase. Vai! Ar fi fost mai bine dacă nu l-ar fi primit, dacă nu i-ar fi permis să o vadă în pat! Totuși se bucura că l-a lăsat să intre, să se lase adulmecată de privirea lui – îi șoptea instinctul ei amăgitor de femeie.

Calmul aparent al lui Bálint o liniști. Își scoase de sub plapumă o mînă, cu grijă să nu-și dezvelească și umărul, și se lăsă pradă mîngîierilor lui.

Dar acum era nevoit să plece. Nu cumva să dea cineva peste ei. Bálint se ridică și se aplecă, cu fața impasibilă, spre buzele ei. Ea tresări speriată, dar după o clipă se liniști din nou, pentru că el o sărută ușor, rece, fără patimă. Se mai întoarse o dată, din ușă:

– *Yours truly* – murmură el, cu acea formulă engleză neutră, dar care spunea multe.

Pe coridor îl izbi lumina puternică de afară. I se păru că orbise. Dar în dosul pleoapelor închise nu vedea cercuri luminoase, ci chipul ei de zeiță egipteană, încadrat în faldurile de abanos, ochii ei înfricoșători și minunați, ațintiți asupra lui.

Ajunse aproape inconștient în camera lui. Se grăbi să-și ia rămas bun de la bătrîna doamnă Uzdy, cu care reuși să schimbe liniștit cîteva cuvinte de complezență, apoi trăsura lui porni în viteză spre Huedin. Abia atunci, cînd nu mai avea de ce să-i fie teamă, în goana nebună a cailor, urcînd și coborînd povîrnișurile, își dădu frîu liber simțurilor încătușate. I se părea că are aripi și zboară deasupra lumii, peste pădurile, cîmpurile și livezile din preajmă. Sîngele îi clocotea în vene, de parcă ar fi băut o licoare vrăjită, descătușîndu-l de toate opreliștile, de toate sfaturile înțelepte care-l îndemnaseră la prudență, șoptindu-i că ar fi fost periculos, chiar fatal să se îndrăgostească de Adrienne. Simțea că masculul vînător lăuntric i se eliberase de toate constrîngerile, că redevenise cel care nu știa ce-i frica, ce-i mila, posedat de pasiune, în stare să ucidă pe acela care i-ar sta în cale.

Iar imaginația i se pierdea în fantasme voluptoase și îmbătătoare.

PARTEA A VI-A

I

La începutul toamnei lui 1905, Budapesta începea încet să se trezească din nou la viață. Teatrele își redeschiseră porțile, iar concertele erau, în mare parte, deja afișate. Doamna Berédy se întorsese din provincie. Nu se simțea bine la țară și, cu atît mai puțin, alături de soțul ei, așa că nici nu-și pierdea vremea pe acolo mai mult decît era neapărat necesar. Se întorseseră în capitală și curtezanii ei, Szelepcsényi, d'Orly, împreună cu toți ceilalți, așa că dejunurile de miercuri își puteau relua cursul.

Erau cu unul mai puțin, pentru că locul lui Wárday nu fusese ocupat de nimeni. Singura deosebire era că, acum, László își lua rămas bun înaintea tuturor, mormăind un pretext oarecare și pleca cu o jumătate de oră mai devreme. Își îmbrăca în capul scărilor paltonul, apoi se strecura în dosul draperiei din față. Acolo era un mic antreu cu două uși – cea din stînga ducea la scara de serviciu, iar cealaltă dădea în camera stăpînei. De îndată ce intra acolo, o fereca cu zăvorul. Frumoasa Fanny îl dădăcise, nu cumva să greșească vreodată. Să nu lase nimic la voia întîmplării. Fiindcă s-ar fi putut să-i treacă prin minte cameristei să intre în dormitor și să-l găsească acolo. Iar asta i-ar de gol, s-ar afla totul, ceea ce ar fi fatal pentru ea. Soțul ei i-a spus limpede: „Poți să faci ce-ți place, nu mă interesează. O să-mi trăiesc și eu viața după pofta inimii. Numai să nu aflu nimic, nici eu, nici alții. Nici servitorii, nimeni! Dacă aud ceva rău despre tine, știi bine ce te așteaptă!..." O amenințase deja demult și doar o singură dată, pe vremea cînd renunțaseră cu totul la viața conjugală. Dar Fanny își cunoștea bine soțul, știa că nu ar sta pe gînduri să-i facă vînt din casă, dacă i-ar oferi prilejul.

Îi vedea și acum, după opt ani de zile, ochii bulbucați, privirea de reptilă și expresia nemiloasă a gurii sale cu buzele strînse.

Așa că își organizase viața după voia lui. Nu-și primea amanții în casă decît miercurea, la cină. După ce-și terminau treaba, servitorii se duceau să se culce. În micul palat nu rămînea treaz decît portarul care, la auzul soneriei, deschidea ușa trăgînd de șnurul din camera lui. Tocmai ibovnicul actual nu rămînea mai mult de o oră după plecarea celorlalți oaspeți, așa încît nimeni nu ar fi putut spune dacă ieșise de acolo singur sau împreună cu alții. Iar o ultimă poartă deschisă pe la miezul nopții nu bătea nimănui la ochi și nici nu ieșea din uzanțele sociale. Fanny avea o singură oră la dispoziție ca să se tăvălească prin patul ei somptuos cu cel pe care-l iubea. O oră de dezmăț nebun, în camera ei pe care o mobilase ca o persoană care știe ce e amorul. Atunci putea să se arate în cele mai fanteziste voaluri, care-o făceau mai ațițătoare decît despuiată de tot. În lumina dulceagă, pe covoarele pufoase, în fața oglinzilor maliții așezate, Fanny storcea din acea singură oră pînă și ultimul strop de desfătare – o plăcere sporită probabil de faptul că-și primea iubitul în casa lui Berédy, de satisfacția că reușea mereu să-și ducă soțul de nas. Apoi, cînd după cele șaizeci de minute suna deșteptătorul, iar amantul se făcea nevăzut, ea se lăsa victorioasă în voia viselor, în așternutul răscolit de amintirea dulce a păcatului.

Dar asta nu se întîmpla decît o singură dată pe săptămînă. Ca să se poată întîlni mai des, aveau nevoie de un loc de taină. Locuința lui László, de pe strada Muzeului, era prea departe și se afla și într-o casă mare, cu multe etaje, unde frumoasa Fanny ar fi putut să fie văzută, iar pe deasupra clădirea era amplasată într-un cartier cu multe palate și cu nenumărați cunoscuți. Căutau un cuibușor în apropierea Cetății, unde să poată ajunge în cîteva minute, pe o străduță liniștită. László găsi repede unul, în coasta dealului, într-o căsuță cu un singur etaj. La parter era o croitorie, tocmai potrivită ca alibi. Camera era, bineînțeles, modest mobilată, așa că Fanny se grăbi s-o aranjeze. Acoperi pereții cu pînze, făcînd-o să semene cu un cort. Draperiile grele, cuvertura, covorul, toate erau de un gri pal, care se potrivea de minune cu părul ei blond și cu pielea-i trandafirie. Așa că deveni o locuință foarte plăcută, contrastînd puternic cu urîțenia celor două camere mobilate în care continua el să locuiască, dar de unde spera să se mute, cît de curînd.

Acest cuibușor de nebunii costa o mulțime de bani, cam 4000 de coroane, dar László nu-și bătea capul cu asemenea fleacuri. Uneori, omul cîștigă la cărți, alteori pierde. El nu se sinchisea nici de una, nici de alta. Avea suficienți bani. Iscusitul de Ázbej îl amenințase pe Szaniszló cu un proces de ieșire din indiviziune și, ca urmare, bătrînul îi răscumpărase el însuși partea, așa că László își plătise mare parte din datorii și mai rămăsese cu o sumă frumușică, să poată trăi fără griji. Ázbej ăsta era un avocat uns cu toate unsorile! Ce-i drept, unii spuneau că László își vînduse prea ieftin pădurea. Poate că era adevărat, dar își primise de îndată banii; dacă ar mai fi așteptat, diferența s-ar fi dus pe dobînzile cămătarilor. Așa că toată lumea era mulțumită: László, Szaniszló, darămite Ázbej.

La insistențele doamnei Berédy, László se reînscrise la Academia de Muzică. La cursuri mergea însă numai din cînd în cînd. Avea senzația că, odată cu Klára, își pierduse și talentul. Melodiile nu-i mai izvorau din suflet ca pe vremuri, cînd transpunea pe note tot ce vedea și auzea. Continua să trăiască înconjurat de muzică, dar de muzica altora, fără impulsuri creatoare. Viața pe care o ducea îi afecta și puterea de muncă. Se trezea tîrziu, obosit. Cînta cîteva ore la pian, însă fără nici un chef. Cînd nu se întîlnea cu Fanny, se înființa imediat după prînz la Cazinou sau la Park-Club și, cum la începutul sezonului partidele de bacara erau rare, aștepta să înceapă pocherul, întrerupt doar de cină. Seara se apuca vîrtos de băut, ca să-și alunge mustrările de conștiință și amintirile chinuitoare. Drogurile lui erau alcoolul și cărțile de joc.

*

În septembrie, tensiunile politice erau la apogeu. Atmosfera oscila de la o zi la alta între optimism și deznădejde. Guvernul dărăban azi își solicită mandatul, mîine demisionează. Iar asta, la numai trei zile după ce-și prezentase programul! Regele îi cheamă la Viena pe liderii Parlamentului, spre bucuria și nădejdea generală. Dar nu o face decît ca să le citească o declarație de dezaprobare în cinci puncte, declanșînd furia și revolta tuturor. E din ce în ce mai limpede că s-a ajuns într-o situație din care nu se poate ieși decît cu prețul unor umilințe. Iar pe deasupra, inițiativa votului universal mai aduce în fața Parlamentului și vreo 30.000-40.000 de

muncitori, care amenință ca un nor negru, de furtună, întreaga viață politică.

László nu știa nimic de toată tevatura. Tocmai mergea spre Academia lui, cînd îl abătuse din drum demonstrația muncitorilor – mii de oameni, în rînduri de cîte opt, cu priviri sumbre, amenințătoare. Era o priveliște înspăimîntătoare, dar pentru el, care trăia în altă lume – cea a muzicii și a amărăciunii sufletești –, ea nu însemna mai nimic, nici măcar cît disputele politice de la Cazinou, din care tot mai prinsese cîteva cuvinte, „așa, ca între domni", invective care mai de care mai virulente la adresa împăratului, formulate uneori atît de suculent, de parcă ar fi fost citate din discursurile *Dietei de la Ónod;* se vorbea inclusiv despre alungarea de pe tron, lucru pe care, bineînțeles, nimeni nu-l lua în serios, dar care suna bine și nu dăuna nimănui. Acum, în fruntea tinerilor politicieni din saloanele Cazinoului era Wuelffenstein, care judeca, dădea sentințe în stînga și-n dreapta, vituperînd împotriva tuturor celor care îndrăzneau să rostească vreo vorbă nemțească. „Îmi clocotește sîngele-n vine cînd aud una ca asta", spunea el, împăunîndu-și spusele numai cu expresii englezești, ca să demonstreze că rupsese definitiv cu tot ce-l lega de austrieci.

László cina adeseori în compania acestor politicieni, dar discuțiile lor îl lăsau rece. Cei din jur puneau tăcerea lui pe seama nonșalanței sale distinse, așa că prestigiul social îi rămase neștirbit. Totuși, în ultima vreme, era toropit de o apatie totală, ca o glugă de plumb trasă peste cap. Nici măcar după-amiezile de dragoste petrecute alături de Fanny, în mica locuință de pe calea Donát, nu-i umpleau sufletul de bucurie. Adeseori, cînd cobora de acolo pe înserat, cu sărutările ei încă proaspete pe buze, se oprea pe malul Dunării. Oglinda cenușie a apei era deja împînzită de strălucirile felinarelor de pe faleză – mii de reflexe palide, înșirate la nesfîrșit –, iar pe malul din față se înălța cupola uriașă a Parlamentului, învăluită în neguri și tăcere. Era liniștea înserării abătută peste marele oraș. Privea îndelung, de pe podul Margareta, unduirea marelui fluviu, pe care pluteau, clătinîndu-se, pescărușii, rațe sălbatice sau cîte un cufundar rătăcit.

Nu se gîndea niciodată la întîlnirea care tocmai se terminase. Nu-și amintea de chipul femeii, nu-i revedea în minte ochii de felină, buzele deprinse cu voluptatea, trupul minunat, acoperit doar

de perle – cinci șiraguri a căror paloare se potrivea de minune cu pielea ei trandafirie. Înfășurate în glumă la brîu, în jurul gîtului, la încheieturi, pe pulpe, în chip de cătușe, de-a lungul pufului auriu din ascunzișurile ei îmbătătoare, acele șiraguri îi scoteau și mai mult în evidență goliciunea. De cînd le primise ca dar de nuntă de la soțul ei, Fanny nu se despărțea niciodată de neprețuitele ei perle, pe care le purta și ziua, ascunse sub rochie, de părea că strălucirea lor mată își trăgea seva direct din trupul ei. De parcă toate acestea nici nu ar fi existat, László se simțea singur, părăsit, pierdut. Fără nici un țel în viață. Frămîntat de întrebarea dacă nu ar fi mai bine să-și pună capăt zilelor.

Rămînea îndelung, privind Dunărea, după care pornea agale spre Cazinou, unde se spăla, se schimba, răsfoia ziarele și lua cina, ca apoi să zăbovească pînă noaptea tîrziu la masa de joc, de unde se ridica ultimul, de cele mai multe ori în pagubă, fiindcă nici măcar jocul nu-l mai interesa. Pleca apoi cu trăsura acasă, fără să-și fi amintit măcar o clipă de femeia cu trup de panteră care se lăsase pradă îmbrățișărilor lui în acea după-amiază.

*

Trecură așa săptămîni la rînd. O perioadă anostă pentru el, presărată doar cu cîteva mici împunsături dureroase. Ca atunci cînd tapițerul, căruia-i comandase încă trei perne pentru cuibușorul lor, îi arătase plin de sine o garnitură de creton făcută la cererea lui Imre Wárday. Sau cînd, cîteva zile mai tîrziu, primise o invitație cu litere frumos litografiate: „*Ducele Lajos Kollonich, de Kraguvácz și Knin, împreună cu soția lui, născută Ágnes Gyeröffy, contesă de Kiskapus, au plăcerea să vă anunțe căsătoria fiicei, respectiv a fiicei lor adoptive, Klára Kollonich, ducesă de Krakuvácz și Knin...*“ – iar în timpul mesei îi auzise pe Wuelffenstein și pe Niki Kollonich plănuind să meargă peste cîteva zile cu mașina la nunta de la Simonvásár. Dar durerea ascuțită, neașteptată nu-i risipea decît pentru o clipă apatia pe care singur și-o impusese. Frînturile acelea de vești păreau venite dintr-o lume de mult uitată sau care poate că nici nu existase vreodată.

Iar zilele își continuară monotonia.

*

Într-o dimineață de la sfîrșitul lui octombrie, doamna Berédy se trezi în zori. Printre draperiile grele de mătase răzbeau cîteva raze viguroase de soare care se abăteau asupra curburii domoale de la capătul patului, însuflețind florile de pe satinul cuverturii.

Simțea o neliniște stranie, o apăsare neașteptată, fără nici un motiv.

„E încă foarte devreme", își spuse ea, ridicîndu-se într-un cot, ca să se uite la ceas. Era doar șase și jumătate, așa că se culcă la loc în patul ei moale și închise ochii. Dar îngrijorarea nu-i dădea pace. Se gîndea la László. Sărmanul băiat! Cît suferă, săracul! Deși ea făcea tot ce-i stătea în putință ca s-o uite pe Klára. Chiar mai mult decît era înțelept să facă. Acum zece zile, cînd a fost nunta de la Simonvásár, a riscat mai mult decît ar fi făcut-o pentru oricine altcineva. Și-a petrecut toată ziua numai cu el. Ca să-i abată atenția, să nu-l lase singur. L-a luat cu ea la Máriabesnyő. „În pelerinaj", i-a zis ea, și pentru că în perioada aceea pădurea era minunată. Au călătorit împreună cu cursa locală, au mers să vadă Fecioara făcătoare de minuni, au mîncat într-o crîșmă micuță, unde l-a îmbiat pe nefericitul tînăr și cu niște vin, apoi au ieșit să se plimbe prin pădure. „Ce frumoși sînt fagii ruginiți! Nu-i așa? Iar frunzele carpenilor par coji de lămîie!" S-au așezat pe iarbă, iar ea i-a ținut capul în brațe, dezmierdîndu-l ca pe propriul copil, pînă cînd l-a văzut adormit.

După ce s-a înserat, s-au întors la crîșmă, unde a comandat chiar ea tescovină și vin roșu greu, umplîndu-i adeseori paharul, chiar dacă, de obicei, îl mustra cînd venea mirosind a băutură. Acum însă a făcut-o intenționat. Și a reușit. Încet, durerea de pe fața lui începu să dispară, sprîncenele încruntate i se destinseră. Ochii îi sticleau fără vlagă, dar pînă la urmă începu chiar să glumească. Ce-i drept, făcea niște glume cam nesărate, iar dintr-un colț al gurii i se prelingea un firicel de salivă. În alte condiții, frumoasa doamnă Berédy ar fi privit cu dispreț pe oricine ar fi fost în locul lui, ba chiar și pe László, dar acum se bucura că-l făcuse pe iubitul ei să-și uite tristețea. Nu mai conta prin ce metode. Nu mai conta nici că asta nu se datora frumuseții, iubirii sau senzualității sale, ci faptului că era beat. Important era să uite de nunta aceea și de

ceremonia nupțială care i-a urmat... Odată întorși la Budapesta, l-a dus liniștită cu trăsura la locuința lui de pe strada Muzeului și l-a lăsat acolo, fără să-și mai facă griji. Nu se mai putea întîmpla nimic rău! Iar ea a mers pînă în apropierea pieței Gizelle, de unde a luat altă trăsură pînă în Cetatea Buda.

A fost o nesăbuință din partea ei, dar n-a avut de ales. Nu putea să-l lase singur pe László tocmai în ziua aceea. Ce-i drept, s-a cam jucat cu focul. Dacă soțul ei ar fi aflat, n-ar fi ezitat să folosească acea situație ca pe o dovadă serioasă împotriva ei, iar pe deasupra și-ar fi dat seama și de existența lui László. Dacă mai punea și un detectiv pe urmele ei... A riscat, tocmai ea, care pînă atunci se ferise pînă și să stea de vorbă în public cu amanții săi, nu cumva să se dea de gol. Fiindcă de asta se temea cel mai tare – prefera bîrfele fără nici un temei, care îndreptau atenția lumii pe căi greșite.

Rememoră toate amănuntele excursiei. Ea a luat trenul de Gödöllő din Gara de Est, iar László s-a urcat în stația următoare. Vagonul era aproape gol. Au mers pe jos pînă la Besenyő, apoi s-au plimbat prin pădure. În crîșma aceea micuță nu era nimeni care ar fi putut să-i cunoască. Apoi au cinat în altă crîșmă, unde nu era nici țipenie de om, iar de acolo au plecat la gară cu trăsura cîrciumarului. Nu, n-a făcut nici o greșeală, a fost cît se poate de prudentă și de prevăzătoare. Dar nu există leac împotriva neprevăzutului. S-ar fi putut ca vreunul dintre călători să fie electricianul care lucrează la ei și s-o fi recunoscut, sau poate sobarul... Dar ce interes ar fi avut s-o toarne tocmai soțului ei? Nu, n-avea de ce să-și facă griji.

Totuși, Fanny se frămîntă toată ziua. În zadar încerca să se adune, era din ce în ce mai neliniștită. Privea adeseori către telefonul său direct, al cărui număr nu-l cunoșteau decît apropiații – printre care, bineînțeles, și soțul. Se aștepta să o sune în orice clipă, să-i comunice fatala lui decizie... Știa că era o neghiobie, dar nu se putea gîndi la altceva.

Iar telefonul, într-adevăr, sună.

Privi aparatul cu ochii măriți de groază. Apoi își luă inima-n dinți și ridică receptorul. Auzi glasul lui László:

– Eu sînt... Iartă-mă că te-am trezit... dar s-a întîmplat o nenorocire... Am pierdut o sumă uriașă... Aș vrea să te văd... poate pentru ultima oară...

– De unde vorbești? – îl întrebă femeia.

– Din locuința noastră... sînt de două ore aici... dar am vrut neapărat să vorbesc cu cineva, pentru că nu mai rezist...

– Într-o jumătate de oră sînt acolo, dragul meu! Așteaptă-mă! Așteaptă-mă! – îi răspunse Fanny și sări imediat din pat.

*

Cînd Fanny ajunse în alcovul lor, László stătea trîntit pe canapea, în întuneric. Nu se dezbrăcase, doar gulerul apretat și-l aruncase în pripă. Femeia se așeză alături de el și aprinse veioza de la capul patului, care le luminase nenumăratele ceasuri de dezmăț. Alături de ea, pe măsuță, descoperi o bucată de hîrtie mototolită.

– Dragul meu! Ce e cu tine? Ce s-a întîmplat?

– Am pierdut o sumă uriașă. Imaginează-ți: optzeci de mii de coroane! M-am lăsat dus de val, ca un imbecil!... Și bineînțeles că nu am atîția bani și nici nu știu de unde să fac rost de pe o zi pe alta... Așa că sînt terminat! Iar dacă nu plătesc pînă poimîine, voi fi dat afară din cazinou... N-aș suporta una ca asta. Deci n-am ce să mai aștept. De-asta am vrut să te mai văd o dată... Să-mi iau rămas bun de la tine...

Fanny își simți inima cît un purice, dar reuși să se stăpînească. Se aplecă peste fața tînărului și-i sărută ochii, cum făcea cînd voia să fie mămoasă cu el.

– Ai pleoapele fierbinți! Stai să aduc un burete! zise ea.

Dispăru în baia micuță, de unde apăru cu un burete și cu un vas plin cu apă rece, apoi începu să-i spele fața, fruntea, ochii scăldați în sudoare.

– Îți place, nu-i așa? Asta o să te liniștească, nu simți?

Iar László, într-adevăr, începu să se destindă.

– Hai să scăpăm de hainele astea – îi spuse din nou femeia. Lasă-mă să te ajut, știi că-mi place să te dezbrac!

Îl despuie de haine, zîmbindu-i cu blîndețe. Îl șterse pe piept cu buretele, apoi îl înveli într-unul dintre halatele ei de mătase. Dezmierdările femeii îl făcură pe tînărul disperat să-și vină în fire, iar cînd Fanny se cuibări alături de el, acesta începu să-i povestească, de-a fir a păr, nenorocirea pățită noaptea trecută.

Totul a început după cină, cînd s-a așezat la masa de pocher, unde a pierdut vreo 3000 de coroane. Nu era o avere, dar asta l-a indispus, mai ales că partida s-a terminat cam după o oră. Atunci

a auzit că în salonul de sus a început bacaraua. Așa că a urcat și a intrat în joc. Nu erau decît cîțiva ageamii. Dar ghinionul a continuat să-l urmărească, așa că, după mai multe poturi de cîteva sute, s-au mai dus pe apa sîmbetei vreo 4000. Și-a amintit că, de-obicei, cu banca avea mai mult noroc, așa că s-a gîndit să crească miza. Dar atunci s-a întîmplat ceva neașteptat: Gedeon Pray, care era în mînă în ziua aceea, l-a luat la ochi. Cînd se adunau pe masă mai multe mii, el striga *banco!* și cîștiga de fiecare dată. În zori, s-a pornit între ei doi un adevărat duel. Bineînțeles, creditul lui László se epuizase de mult, așa că își nota sumele pe o bucată de hîrtie. Juca din ce în ce mai încrîncenat, ca să-și recupereze paguba, conștient că n-ar fi fost în stare să-și achite datoriile la timp. A încercat de mai multe ori să țină banca lui Pray, care era într-o mînă perfectă, iar acesta a acceptat de cîteva ori să negocieze, să înjumătățească miza, dar în zadar. Dimineața, cînd majordomul a anunțat că era deja ora șase și că jocul trebuia oprit, nu mai erau decît patru la masă. S-au ridicat cu toții. Pray a ieșit grăbit, însă el l-a ajuns din urmă pe trepte.

– Mi-am notat toți banii pe care ți-i datorez, dar te rog să mă păsuiești cîteva săptămîni cu plata, pentru că nu pot să procur o sumă atît de mare de pe o zi pe alta...

Gedeon îl privise cu răceală. În timp ce povestea, László își aminti de gura lui ca de rechin și de fața palidă, buhăită.

– Mi-e imposibil, dragul meu, eu sînt membru în comitetul jucătorilor, așa că nu pot admite nici o neregularitate.

– Așa deci! – i-a răspuns László. Nu am la dispoziție decît patruzeci și opt de ore?

– Da. Începînd de la prînz! – a mai zis Pray și a ieșit în grabă.

După ce-și termină povestea, László nu mai adăugă decît atît:

– De la Cazinou am venit direct aici. N-am îndrăznit să trec pe-acasă, fiindcă acolo am puștile...

Fanny îl ascultă cu cea mai mare atenție. Apoi îi spuse îngîndurată:

– Așadar avem la dispoziție două zile ca să aranjăm totul!

– Dar cum? Uită-te și tu..., zise el și îi citi sumele notate pe hîrtia mototolită de pe masă. Bonurile aș mai putea să le plătesc cumva, dar pe Gida Pray e exclus. La cămătari nu mai am nici un credit, mai nou au început chiar să mă hărțuiască. Nu! Mi-e imposibil... s-a terminat... sînt la pămînt!

Disperarea îl cuprinse din nou, nervii îi cedară și izbucni în plîns, cu fața ascunsă la pieptul ei. Fanny îl mîngîie ușor, apoi își lipi de el trupul suplu și cald.

– Dragul meu drag... – îi șopti ea.

László se lăsă pradă binefacerii mîinilor și săruturilor ei, pînă ce hohotele i se potoliră și se simți cuprins de voluptate. Dădu frîu liber dorinței, de parcă și-ar fi căutat în ea consolarea. Apoi căzu într-un somn adînc. Femeia se ridică alături de el și îl privi, nemișcată. Își mijea ochii de pisică, în timp ce mîna îi aluneca pe șiragul minunat de perle care-i atîrna la gît. Rămase așa o vreme, îngîndurată. În cele din urmă, se pieptănă și se îmbrăcă. Luă lista datoriilor, scoase o coală din sertarul măsuței de sub fereastră și scrise în pripă cîteva rînduri:

„Încerc să fac ceva. Rămîi aici pînă mă întorc. Sper ca pe la 3, 4 să fiu înapoi. Așteaptă-mă! Nu cumva să pleci!" Doar atît. Sprijini biletul sub veioză, în așa fel încît László să-l poată vedea de îndată ce deschide ochii. Apoi se strecură afară din cameră, cu pași de felină.

*

După douăzeci de minute, Fanny era deja în atelierul de pe strada Dorottya al bijutierului Bacherach, vestit nu doar la Budapesta, ci și în întreaga Europă pentru monturile și nestematele sale.

– Domnul director este aici? – întrebă ea grăbită.

Ușa acoperită cu o draperie de pluș, dintre vitrinele pline de strălucirea delicată a cupelor, serviciilor de ceai și a tăvilor de argint, se deschise brusc, iar în încăpere apăru un individ scund, rotofei, cărunt, cu un lornion uriaș pe nasul butucănos. Era Bacherach însuși, proprietarul firmei.

– Cu ce pot să vă fiu de folos, doamnă contesă? – o întrebă el cu o plecăciune adîncă, pentru că mîndria lui de negustor îl făcea să-și întîmpine clienții cu umilință, chiar dacă avea trei case de raport și o avere uriașă.

– Aș dori să discutăm între patru ochi – îi spuse doamna Berédy.

– Este o mare onoare pentru mine – îi răspunse Bacherach.

Deschise ușa din dosul draperiei de pluș și o conduse pe Fanny într-o încăpere strîmtă, întunecoasă, cu pereții acoperiți de vitrine pline cu argintării și cu un seif Wertheim între ele. Îi oferi un fotoliu comod, iar el se așeză în fața ei, pe un scaun rigid, din răchită.

– La dispoziția dumneavoastră, doamnă contesă...

– Vă mai amintiți de perlele mele? Anul trecut mi le-ați înfirat din nou.

– Cum să nu. Sînt cu totul ieșite din comun – cinci șiraguri identice.

– M-am gîndit că... poate ar fi mai bine să le vînd. Cam cît credeți că aș putea să cer pe ele?

– Păi... e foarte greu de spus. Sînt foarte valoroase, tocmai de aceea nu ar fi ușor de găsit un cumpărător. *Es wäre schade sie zu verschleudern.* („Ar fi păcat să le dați de pomană.") Trebuie să găsim un client serios... care sînt sigur că o să apară. chiar dacă nu aici, ci mai degrabă la Paris, la Londra sau pe Rivieră.

– Le am la mine. Priviți – cam cît aș putea să primesc pe ele?

Își scoase de sub bluză colierul și îl răsfiră în palmele cărnoase ale bijutierului. Acesta îl plimbă o vreme dintr-o mînă în alta, cu ochii închiși, ca să-i constate desigur greutatea, apoi așeză perlele pe postavul mesei.

– Hm! Vreo două sute, două sute cincizeci, poate chiar trei sute de mii de franci, *wenn ein Amateur sich findet...* („dacă găsim un amator pentru ele...")

Fanny păru că stă în cumpănă, apoi îi spuse:

– Știți ce, domnule Bacherach, pînă ce mă hotărăsc... definitiv, eu le-aș lăsa la dumneavoastră. Aveți dreptate! Ar fi păcat să le dau de pomană. Le-aș lăsa aici. Dar acum am nevoie de o sumă mai mare... imediat... m-am gîndit că ați putea să-mi dați un avans... pînă ce găsim cumpărătorul potrivit.

Pe fața lui Bacherach apăru un zîmbet discret, apoi închise ochii.

– Cum să nu, desigur. Și la ce sumă v-ați gîndit, doamnă contesă?

– Am nevoie de optzeci și șase de mii de coroane.

– Hm! Optzeci și șase de mii? Bine.

– Iar dacă m-aș răzgîndi și v-aș returna avansul – bineînțeles, cu dobîndă cu tot –, am putea să anulăm afacerea?

– Sigur că da, îi răspunse bijutierul, apoi o întrebă, tărăgănat: Și... cam de cît timp de... gîndire... are nevoie... doamna contesă?

– Cinci luni, e bine?

– Să zicem, șase. Între timp am să cercetez piața. Dacă pînă atunci nu vă răzgîndiți, îmi dați dreptul să perfectez vînzarea la unul dintre prețurile amintite? Cu cel puțin două sute de mii de franci?

– Da, vă mulțumesc. Și la ce dobîndă v-ați gîndi, în caz că îmi retrag oferta?

– Fără nici o dobîndă, mie îmi face plăcere să-mi servesc clienții. Doriți avansul sub formă de cec sau în bani lichizi?

– Aș prefera să primesc banii în mînă. Cînd pot să vin după ei?

– Vi-i dau imediat. Azi am avut încasări bune.

Fanny preluă bancnotele noi. Mai aruncă o privire la strălucirea mată a perlelor de pe masă și simți o ușoară strîngere de inimă că se despărțea de ele. Își stăpîni însă emoția și întrebă cu o voce calmă:

– Îmi dați voie să dau un telefon?

– Vă rog – îi răspunse Bacherach, deschizînd o nișă din peretele alăturat și părăsind apoi discret încăperea.

Fanny ceru numărul lui Szelepcsényi, care-i răspunse de îndată.

– Tu ești, Carlo? – întrebă ea. Mai există intrarea aceea mică, de pe strada lăturalnică? Da? Fiindcă vreau să vin pînă la tine... În zece, cincisprezece minute sînt acolo... te rog să lași poarta deschisă... Da, ar fi mai bine dacă n-ar trebui să sun... Îți mulțumesc... Vreau să te rog să-mi faci un serviciu... bine?... Îți sînt recunoscătoare... Cam peste douăzeci de minute... Bineînțeles că vin pe jos...

Szelepcsényi îi răspunse ceva care o făcu să rîdă.

– Încetează cu prostiile! Asta e de domeniul trecutului!... – mai zise ea și închise.

*

Micul palat al lui Szelepcsényi se afla la intersecția dintre străzile Eötvös și Szegfű. Fanny trecu agale prin fața porții principale și coti spre portița care o aștepta deschisă. Intră pe furiș și urcă în grabă cele zece trepte care duceau la ușa capitonată în fața căreia o aștepta bătrînul. Uriașul baldachin Brustoloni, pe care îl adusese în anii 1860 de la Veneția, domina întregul dormitor. Era acoperit cu brocaturi de epocă, la fel ca toți pereții încăperii. Decorul se potrivea cu înfățișarea lui Szelepcsényi care, cu fruntea lui înaltă, cu bărbia proeminentă, prelungită de barba tunsă scurt, părea un adevărat „tiranno" renascentist. Cei doi trecură în camera alăturată, care arăta ca un adevărat muzeu. Pereții erau împodobiți cu cele mai valoroase creații ale picturii contemporane, iar mesele așezate de-a lungul lor gemeau sub greutatea numeroaselor sculpturi, veritabile

capodopere. Se așezară în niște fotolii adînci, în fața căminului din marmură neagră și portocalie.

– Ei bine, Fanion, îi zise Szelepcsényi, folosind numele cu care o alintase pe vremuri, cu ce pot să-ți fiu de folos?

Fanny nu se așeză comod, ci rămase țeapănă, cu spatele drept, strîngînd în poale poșeta plină de bancnote. Nu știa ce să-i spună ca să nu se dea pe de-a-ntregul de gol. Dar nu avea de ales, trebuia să vorbească. Iar, la urma urmelor, Carlo era un prieten vechi, de nădejde...

– Noaptea trecută, cineva a pierdut la Cazinou o sumă foarte mare de bani, începu ea.

– E de prisos să te întreb cine – îi veni Szelepcsényi în ajutor. Continuă.

– Am la mine suma pe care o datorează. Bineînțeles, nu pot să-i trimit banii direct. M-am gîndit că tu ai putea să faci asta pentru mine... să-i trimiți prin cineva... nu știu cum se procedează în asemenea cazuri... ca să se poată pune pe picioare!

Bătrînul clătina din cap zîmbind:

– Ei, ei, chiar aici am ajuns?!

Fanny roși, ceea ce nu i se întîmpla prea des.

– Chiar el mi-a dat banii în dimineața asta... – minți ea într-o doară, convinsă că bătrînul Carlo nu se lăsa dus de nas.

Și într-adevăr, el zîmbi discret, după care o întrebă direct:

– Știi cui i se cuvin banii?

– Desigur! Iată! – îi răspunse femeia, așezîndu-se pe brațul fotoliului, alături de el, și scoțînd din poșetă biletul mototolit. Asta e lista... poftim și banii!

Apoi îl întrebă, gudurîndu-se ca o pisică:

– Nu-i așa, dragul meu, că poți să aranjezi totul acum?... Aș vrea, dacă se poate, imediat. E... e foarte important pentru mine...

Bătrînul o măsură din priviri. Părea lămurit că Fanny făcea totul fără știrea lui László și că se grăbea ca să-și poată pune iubitul în fața faptului împlinit. Îi strînse la piept trupul docil și se ridică în picioare.

– Bine. O să rezolvăm totul într-o clipă.

Se așeză la masa mare, de refectoriu, care-i servea drept birou, își puse ochelarii și copie cu atenție lista cîștigătorilor pe o coală de hîrtie curată.

– Du-te, te rog, în dormitor, draga mea, fiindcă acum nu e bine să te vadă servitorul la mine.

Fanny trecu în încăperea alăturată, dar ușa rămase întredeschisă și auzi cum Szelepcsényi îi dădea indicații cameristului ca să predea banii, în numele lui Gyerőffy, majordomului de la Cazinou, să ceară o chitanță amănunțită și bonurile aferente, să le pună pe toate într-un plic și să i le aducă imediat înapoi. Să ia o trăsură, ca să nu piardă timpul pe drum. După ce servitorul plecă, o strigă pe femeie:

– Iar acum, Fanion, trebuie să-mi vezi noua comoară!

O luă pe după umeri și o conduse în celălalt capăt al salonului, unde, pe un șevalet, se afla un tablou destul de mare: un peisaj alpin, pictat cu o tehnică aparte, părînd țesut din fire de mătase.

– Privește, e un Segantini, un italian încă necunoscut, dar cred că de mare viitor. Uite ce minunăție! Ce atmosferă! Ce stil!

Bătrînul colecționar îi explică îndelung fiecare detaliu.

– Am mai cumpărat un tablou, pictat de un ungur, István Csók.

O conduse, ținînd-o în continuare de umeri, spre un alt șevalet, pe care se afla un tablou mai mic: un nud de femeie culcată în iarbă.

– Uite ce minunăție! Nu are nici umbre, nici contururi precise. *C'est vraiment de la peinture*! Iar trupul ei îmi amintește de tine.

– Nu vorbi prostii! – îi răspunse ea rîzînd. De unde știi că e și acum așa?

Și îl înghionti cu cotul în glumă.

Se desfătară mai departe cu acele comori, discutînd ca între prieteni, pînă ce majordomul se întoarse.

– Ai făcut cum ți-am spus? – îl întrebă Szelepcsényi. Bine. Pune plicul pe masă.

După ce servitorul dispăru, controlară chitanțele, apoi Fanny puse hîrtiile în poșetă și se pregăti să plece. În pragul ușii capitonate îl îmbrățișă strîns pe bătrîn, lipindu-și sînii de trupul lui. Era gestul ei de recunoștință.

– Îți mulțumesc mult, mult de tot, îți mulțumesc din suflet!

Apoi sărută barba aspră a fostului ei amant, pentru că Szelepcsényi nu se aplecase spre ea, ci o mîngîia părintește pe spate. Bătrînul aștepta în capul scărilor pînă ce Fanny ajunse la portiță.

– Sînt gata oricînd să te ajut, dragă Fanion! – îi mai spuse el.

Ea îi zîmbi din dreptul portiței, în chip de rămas-bun.

*

După o jumătate de oră, Fanny era din nou în apartamentul lor de taină. Acum nu mai avea la ea doar poșeta, ci și un pachet mare, plin cu tot felul de bunătăți: limbă în aspic, șuncă, o mică terină cu pateu, două felii de tort moca și o sticlă de șampanie. „Ca să uite de necazuri", își spusese ea în timp ce cumpăra delicatesele.

László dormea în continuare. Chiar și în somn, avea fața chinuită de griji.

Fanny se închise în baie. Lăsă robinetul să curgă peste sticla de șampanie, ca să se răcească. Se dezbrăcă în pielea goală și îmbrăcă unul din cele șase chimonouri de culori diferite atîrnate în cuier. Își legă părul cu o eșarfă verde și se privi în oglindă, să vadă cum îi stătea funda din creștetul capului, după care se întoarse în cameră. Așternu bucatele pe măsuță, aduse șampania într-o frapieră plină cu apă rece, apoi, în sfîrșit, se așeză alături de László și-l trezi cu sărutări mărunte pe pleoape.

În prima clipă, László îi zîmbi, apoi, încet, amintirile îi reveniră și disperarea i se citi din nou în ochi.

– Nu te mai frămînta, dragul meu, ai să vezi că totul se aranjează! Uite! Ți-am adus tot felul de delicatese, chiar și șampanie, ca să dejunăm împreună. Hai la masă. Sînt lihnită de foame!

Îl îmbărbătă, îl dezmierdă, pînă ce tînărul se înduplecă să se așeze la masă. Stăteau față în față, pe taburetele joase, iar Fanny nu contenea cu drăgălășeniile, turuind întruna. În chimonoul ei bleu, închis pînă la gît, cu funda verde în vîrful capului, cu linia subțire a zîmbetului și a ochilor migdalați, ascunși sub genele prelungi, era aidoma unei pisici blonde. Îl privea satisfăcută pe László, înfruptîndu-se din bunătăți și savurînd șampania, pe care o sorbeau din pahare de apă, pentru că altele nu aveau în mica lor locuință. Cînd terminară de mîncat, Fanny se întoarse în pat.

– Vino încoace, lîngă mine, să-ți povestesc ce am făcut... cum am aranjat încurcătura aceea... – îi spuse ea, mîndră de iscusința ei.

László se tolăni lîngă ea.

– Uite! – strigă Fanny și scoase din poșetă plicul primit de la Cazinou. Poftim. Astea sînt bonurile tale și chitanța majordomului. Vezi? Totul e în regulă, totul s-a aranjat!

Tînărul se ridică în capul oaselor, încercînd să studieze hîrtiile la lumina slabă a veiozei. Erau, într-adevăr, bonurile sale, de cîte trei și cinci mii de coroane, perforate, împreună cu adeverința semnată de casier: „Adeverim prin prezenta că am preluat, astăzi, din partea domnului conte László Gyerőffy, 73.000 de coroane pentru domnul Gedeon Pray..." Nu-i venea să-și creadă ochilor. Mai citi hîrtia de trei-patru ori pînă se încumetă să creadă că erau reale. În prima clipă, se simți cuprins de o nesfîrșită ușurare, iar fruntea i se descreți. Apoi însă László sări în picioare, uitîndu-se la Fanny cu ochii holbați:

– Ce... ce înseamnă asta? – se bîlbîi el. De unde... de unde sînt banii? Cum... tu?... Nu pot să accept! Nu! Nici pomeneală!

– De ce nu? Nu e decît un împrumut... un împrumut! Am găsit pe cineva dispus să te împrumute...

– Să mă împrumute?!...

– Da... ai cîteva luni la dispoziție ca să faci rost de bani... mai multe luni de zile...

– De la cine sînt banii ăștia? Vreau să știu!

– De ce? Nu e suficient că știu eu? Îmi dai mie banii, iar eu îi dau mai departe...

– Vreau să știu cine este! – striga deja furios László. Ceva nu e în regulă aici! De ce tocmai prin tine?... Nu! Nu pot să accept așa ceva! Spune-mi despre cine e vorba! Imediat! Vreau să știu!

Fanny încercă să-l mintă:

– E avocatul tatălui meu... nu-l cunoști... E foarte bogat!

– Numele lui! Cum îl cheamă?

O scutură de umeri, apoi o aruncă pe pat. Chimonoul i se desfăcu și-i alunecă, dezgolindu-i trupul – strălucitor de alb, printre faldurile mătăsii albastre. László o privea fascinat. Apoi se dezmetici, constatînd lipsa perlelor – nu le avea nici la gît, deasupra sînilor, nici la brîu, nicăieri.

Rămase împietrit, apoi, încet, începu să se dumirească. În cele din urmă, o întrebă în șoaptă:

– Ți-ai vîndut perlele?

Se ridică și ea din pat, își încolăci brațele de gîtul lui și se lipi strîns de el:

– Nu, nu le-am vîndut... de fapt... nu ...

Și îi mărturisi în grabă totul. Îi povesti că le-a amanetat la bijutier, așa cum a mai făcut-o și altă dată, chiar de mai multe ori! Era ceva obișnuit, toată lumea făcea la fel, nu era nici o rușine, ele puteau fi răscumpărate oricînd, peste cîteva zile, chiar peste cîteva luni, nu conta. Important era că au cîștigat timpul de care aveau atîta nevoie. Nu a făcut nimic mai mult – iar asta era o nimica toată din partea ei, așa că nu avea de ce s-o refuze, ei nu-i păsa dacă perlele acelea erau sub rochie sau rămîneau o vreme la bijutier...

László nu-i răspunse la îmbrățișări. Cu brațele atîrnîndu-i inerte, clătina din cap, repetînd întruna:

– Nu... nu... nu...

Dar femeia vorbea în continuare. Dragostea îi sporea elocvența, îi inspira argumente tot mai convingătoare. Suma era achitată, nu mai putea să retragă banii, bonurile erau anulate, nu mai avea nimic de făcut decît să accepte situația și s-o ierte. Să accepte că ea n-a vrut să-l umilească, nici măcar să-i smulgă recunoștința – nu, dimpotrivă, ea îi va mulțumi dacă o va ierta. Poate că a fost o imprudență din partea ei, dar nu e decît o simplă femeie, care nu se pricepe la asemenea lucruri și care nu i-a vrut decît binele. Pentru că-l iubește cum n-a mai iubit niciodată pe cineva, iar fără el n-ar putea să trăiască; dacă ar părăsi-o, pentru ea totul s-ar sfîrși... da, totul... Și, în timp ce vorbea, se simți cuprinsă de teama că ar putea să-l piardă, iar gîndul acesta o înspăimîntă, dînd vocii sale inflexiuni fierbinți și neînduplecate. Se agăța înfrigurată de trupul lui, vrînd parcă să-l rețină, să nu-l scape din mîini, îi șoptea la ureche, iar pînă la urmă izbucni în plîns, prima oară în viața ei, lăsîndu-și lacrimile să curgă pe gîtul, pe pieptul lui. Își însoțea fiecare cuvînt cu sărutări tot mai dese, de parcă s-ar fi temut să nu lipsească vreuna; de parcă, una singură dacă ar fi lipsit, și-ar fi pierdut iubitul pentru totdeauna. Iar între timp vorbea, vorbea întruna, lipindu-se tot mai strîns de el, sufocîndu-l cu îmbrățișările ei fierbinți, pînă cînd el, fără să-și dea seama, începu la rîndul lui s-o mîngîie, s-o îmbrățișeze, să-i răspundă la sărutări, poate din obișnuință, întorcîndu-se în cele din urmă către ea. Pasiunea îi înfrînse atunci orice urmă de rezistență, făcîndu-l să se lase pradă voluptății, iar Fanny putu în sfîrșit să-l tragă deasupra ei, în vălmășagul mătăsos al pernelor pufoase...

Adormiră îmbrățișați. Dar nu pentru mult timp.

Fanny crezu că se trezise înaintea lui, dar, cînd se ridică, îl văzu pe László cu ochii deschiși. Îl strînse ca într-o menghină între pulpele ei fierbinți, punînd stăpînire pe trupul lui. Simțea că era al ei! Nu mai avea nici o scăpare. Îmbrățișarea aceea era legămîntul lor. Era armistițiul prin care László îi accepta ajutorul, sacrificiul, era consimțămîntul lui. Nu mai avea nici un motiv s-o refuze. Îl privi îndelung pe tînărul amuțit, nemișcat. „Orice-ai zice, acum ești cu totul al meu", își spunea în sinea ei. „Nu te mai poți răzvrăti, nu mai poți invoca orgoliul tău de mascul, care mă făcea să mă simt atît de neputincioasă." Rămase pe gînduri o bună bucată de vreme. „Ce nebunie! – își zicea ea, amuzată. Nu doar că nu mi-e recunoscător pentru tot ce am făcut, dar mă mai și bruschează!" Adevărul era însă că i-a plăcut cînd László a apucat-o de umeri și a trîntit-o, furios, pe pat... Totuși, se minuna singură de cîte era în stare să facă, de pericolele la care se expunea pentru băiatul acela care nici măcar n-o iubea, ci doar îi tolera prezența și devotamentul... Nu, n-o iubea. Era și acum îndrăgostit de fata aceea... singura ființă pe care o iubea cu adevărat... Dar pe ea nu, n-o iubea...

În cele din urmă, se ridică într-un cot și, fără să-și dezlipească privirea de pe fața lui împietrită, inexpresivă, rosti, în șoaptă, gîndul care o măcina:

– De fapt, tu nu mă iubești...!

Nu era o întrebare, doar concluzia frămîntărilor ei. O simplă constatare, nimic mai mult. Tristă și resemnată. Privind mai departe în gol, László îi răspunse tot în șoaptă, cu o voce adumbrită de tristețe și sleită de vlagă:

– Nu... așa e... nu te iubesc...

Rămaseră așa, nemișcați, el cu privirea ațintită în tavan, iar ea cu bărbia sprijinită în palmă și cu ochii la fața lui nemișcată. Timpul se oprise în lăcașul lor de desfătări, martorul dezmățului lor nebunesc.

II

În acea dimineață de septembrie, cînd, după ce ieșise pe furiș din camera Adriannei, își luase rămas bun de la contesa Clémence,

iar trăsură lui Uzdy îl dusese în goană pînă la Huedin, emoția care-l copleșise pe Abády rămase la fel de vie, de tumultuoasă.

Ceasul din turnul bisericii încă nu bătuse de amiază cînd ajunsese la gară. Stătea în cumpănă, cum să-și omoare timpul pînă la primul tren, care pleca abia la două. Îi porunci vizitiului să-l ducă la hotelul Tigrul, unde dejună de unul singur. Mulțimea de oameni veniți la tîrg, care-i împestrița priveliștea de dincolo de fereastră, nu reușea să-i abată gîndurile de la cele cîteva minute petrecute în camera întunecată, lîngă patul Adriennei. Bálint nu izbutea nicicum să-și potolească încordarea, iar pe deasupra se simțea incapabil să se întoarcă la Dienești mai devreme decît îl aștepta mama lui, știind că trebuia să-i dea tot felul de explicații, să-i povestească, impasibil, cum a decurs vizita și de ce și-a scurtat-o, pentru a-i liniști îngrijorările abia disimulate. Simțea nevoia să-și descarce cumva energia, să-și ostenească trupul, ca să scape de tensiunea care-l copleșise. Așa că se hotărî să plece pe munte. Da, era cea mai bună soluție! Nu era nevoie să anunțe pe nimeni, doar cortul, bocancii cu ținte și toate cele de care avea nevoie le lăsase la bătrînul Nyiressy, de la Beliș, în camera de oaspeți care-i fusese rezervată. Și nu strica să-i controleze pe nepusă masă!

Trimise vorbă după András Zutor Mézes, ajutorul de pădurar, care, fiind zi de tîrg, nu putea fi decît acasă, ca orice mic burghez care se respectă. În scurt timp, acesta tocmi un căruțaș din partea locului, cu doi cai zdraveni, așa că în jurul orei patru o luară din loc, cu trăsura plină cu de-ale gurii: slănină afumată, pîine de casă, mălai, caș și brînză de oaie pentru cărăuși, și o mulțime de pleduri. Pălinca urma să o cumpere de la Beliș. Drumul era bun, bine bătătorit, încă nedesfundat de ploile toamnei. Puțin după ora nouă ajunseră deja la gardul cu bîrne din dreptul casei bătrînului administrator forestier.

Acolo, pe Bálint îl întîmpină un spectacol inedit. În capătul celălalt al curții, pridvorul casei era luminat de lampioane. O mulțime de bărbați și de femei benchetuiau de zor, însuflețiți de muzica lăutarilor postați în dreptul ușii de la intrare. Servitoarele mișunau în jurul mesei cu niște tăvi uriașe, iar doi tineri pădurari, în surtuce de sărbătoare, se opinteau cu niște ulcele dolofane, pline cu vin.

Abády opri trăsura în fața porții.

– Zutor! – strigă el după ce stătu cîteva clipe în cumpănă. Du-te și adu-mi din cameră cortul, bocancii cu ținte și sacul de dormit. Știi unde sînt, nu-i așa? Nu uita nici ligheanul de cauciuc.

Pădurarul se dumirise că stăpînul era furios, fiindcă altminteri, cînd era bine dispus, îl striga pe celălalt nume, Mézes. Așa că pocni din călcîie și îi răspunse scurt, oficial:

– Am înțeles, să trăiți!

– Am nevoie de pelerina de ploaie tiroleză și de trepiedul de vînătoare. Și nu uita gamela și tacîmurile de campanie. Le încărcăm pe toate în trăsură. Te aștept aici.

Zutor ezită o clipă, apoi își luă inima-n dinți și-l întrebă:

– Pînă unde vreți să mergem, domnule conte? Căci, cu trăsura asta, nu răzbim pînă pe munte.

– Pînă unde cotește drumul. Acolo ridicăm cortul.

Pădurarul salută milităreșteși intră în curte cu pași cadențați. Bálint îl privea amuzat cum mărșăluia în pas de defilare, cu carabina atîrnată de-a curmezișul spinării. Silueta lui spătoasă se contura, întunecată, în lumina strălucitoare a lampioanelor din pridvor. Îl urmări zîmbind cum urcă tropăind cele patru-cinci trepte care duceau spre masa chefliilor, cum se postează în fața lor ca un mesager al destinului și cum Kálmán Nyiressy e cît pe ce să-și scape pipa din gură cînd află că Bálint e chiar acolo, la poartă. Se iscă o forfotă de nedescris, iar țiganii amuțiră. Își întoarseră cu toții privirile, ducîndu-și palmele streașină la ochi, spre bezna din care nu deslușeau nimic. Bálint îi recunoscu pe cîțiva dintre ei, pe notarul Gaszton Simó, pe directorul gaterului de stat și pretorul plasei Huedin, pe care-i întîlnise data trecută cînd fusese acolo, iar în capul mesei stătea Timbuș, preotul din Giurcuța.

Nyiressy se ridică și dispăru împreună cu Zutor în casă. Îi luară cu ei pe cei doi tineri pădurari, iar pe urmele lor se grăbiră și cele trei fete care serveau mesenii, dintre care două păreau a fi fiicele preotului, pe care le văzuse iarna trecută în pridvorul casei acestuia.

Privită de la distanță, părea o scenă de pantomimă. Din casele învecinate apărură cîțiva curioși. Se apropiară de căruțașul coborît de pe capră ca să-și tragă bidiviii de urechi – după cum era credința prin acele locuri, că așa le revine cailor osteniți vlaga –, iar după ce-l întrebară pe cine adusese, se plecară smeriți înspre trăsură, retrași la o distanță respectuoasă de ea. Era mare mirare printre ei

că „măria sa" nu intra la „domnu' director", mai ales că acolo erau și pretorul, care băga spaima în oameni, și „domnu' notar", cel mai al dracului dintre toți dracii. O fi oarece vrajbă între ei, naiba să-i știe. Dar ceva nu mirosea a bine, așa că era mai bine să se ferească, să fie cu mare băgare de seamă, nu care cumva să creadă cineva că ei ar fi de partea unuia sau a celuilalt. După vreo jumătate de oră, bătrînul Nyiressy apăru în sfîrșit în pridvor, roșu ca focul sub barba-i albă, urmat de Bandi Mézes și de cei doi tineri pădurari, cu calabalîcul contelui în spinare. Așezară tot ce încăpu în trăsură, apoi Abády porunci scurt:

– Cei doi pădurari să vină cu noi!

Aceștia înșfăcară cum putură catrafusele rămase și o porniră în urma trăsurii.

După un sfert de oră, poposiră cu toții pe pajiștea dintre Someș și drum. Ridicară degrabă cortul, iar în cîteva minute focul spinteca deja întunericul. După ce-și terminară treaba, Abády îi trimise înapoi pe cei doi trepăduși și pe căruțaș, iar lui Mézes îi porunci să se întoarcă la bătrînul administrator, ca să se asigure că vizitiul va primi adăpostul și hrana cuvenite și să procure caii de munte cu care aveau să urce pe culme a doua zi dimineață.

Rămas singur în fața cortului, Bálint își ciopli o frigare dintr-o nuia de alun și începu să pîrjolească o bucată de slănină, cum învățase de la munteni.

Flăcările abia pîlpîiau. Își aminti de focurile mari pe care moții le aprindeau în fiecare seară, în călătoria lui de astă iarnă... De focul care i-o evocase pe Adrienne... Adevărul era că toată ziua fusese obsedat de imaginea ei, cu ochii aceia mari de culoarea topazului, deopotrivă fericiți și speriați să-l vadă în dormitorul ei întunecat, de trupul reliefat sub cuvertura subțire, un trup pe care nu îndrăznise să-l privească, dar pe care n-avea cum să nu-l bage de seamă și, mai cu seamă, de parfumul său amețitor, îmbătător, năucitor, de garoafe și migdale, de primăvară și piele de femeie, de trup înmiresmat și cald, de miere sau tei – nici o descriere nu-l satisfăcea, nici o comparație nu reușea să-l exprime –, acel parfum din pricina căruia îi venea să îngenuncheze, dar nu ca să se prosterneze, nu ca să ceară îndurare, ci ca un prădător cu ghearele scoase, gata să devoreze prada care-l atîța și-l ademenea. Bucata de slănină îi căzuse de mult

din frigare și sfîrîia în jeratic, dar Bálint privea mai departe focul, ca fascinat, cu bărbia în vînt și cu buzele întredeschise...

Se auzi un lipăit discret de picioare desculțe. Erau cele două servitoare ale lui Nyiressy, în ii imaculate, scurte, cu catrințe negre peste poalele albe ale fustelor. „Poftiți, măria ta!", îi spuseră ele, după ce-și deșertară cele două coșuri pline cu bunătăți: păstrăvi, costițe de căprioară, friptură de curcan, plăcinte țărănești, tort, farfurii, tacîmuri, un pahar și o damigeană de vin. Le așternură pe toate în fața cortului și îl îmbiau zîmbind pe „măria sa" să mănînce.

Iar el nu se codi – își așeză scăunelul de vînătoare în chip de masă, la intrarea în cort, sub lumina lunii pline. Cele două fătuci nu pridideau să-l servească. Ridicaseră una din laturile cortului, dar locul era destul de strîmt și poate tocmai de aceea simțea adeseori mîngîierea unui braț sau moliciunea cîte unui trup lipit de el, cînd îi schimbau farfuriile ori își dădeau ghes să-i umple paharul. Sporovăiau întruna, dar Bálint nu înțelegea o boabă din graiul lor repezit. Erau tinere și vioaie, cu ochi mari, căprui.

Apoi nu mai rămase decît una, dar nu alături, ci în spatele lui. Deodată, din întuneric, două brațe i se încolăciră precaut în jurul gîtului, trăgîndu-l încet din bătaia lunii. Și simți cum se scufundă, încet, în bezna moale a voluptății.

*

Se trezi cînd se crăpa de ziuă. Înăuntru era încă întuneric, dar la intrare, printre faldurile pînzei de cort, se strecura lumina plăpîndă a dimineții. Se dezmetici treptat, simțind un val de indignare.

Era revoltat mai cu seamă pe sine însuși. Cum de-a putut să facă una ca asta? Tocmai în seara zilei cînd Adrienne a fost atît de mărinimoasă, tocmai în acea zi binecuvîntată!

Simțea încă dezgustat mirosul de zer din părul fetișcanei. Ce mîrșăvie din partea lui, ce josnicie! Apoi furia lui se îndreptă către Nyiressy. Era convins că bătrînul codoș a pus totul la cale: i-a trimis mîncare și băutură, a instruit-o pe fată ce avea de făcut, ca apoi s-o tragă de limbă și să aibă ce bîrfi, rîzînd copios pe seama lui!

Sări ca ars în picioare și ieși din cort. Pe drumul din față îl așteptau deja caii și trei munteni: cei doi trepăduși de seara trecută din curtea lui Nyiressy – unul din Dealul Botii, celălalt din Mărgău –, iar al treilea era Gheorghe Crișan, mustăciosul de la Lacul Sărat,

după care trimisese vorbă încă de cu seară Mézes. Acesta din urmă era și el acolo, așteptînd ceva mai retras, alături de notarul Gaszton Simó. Mézes stătea în picioare. Notarul, ca un mare boier, era așezat pe o movilă. Probabil că nu slăbise o clipă din ochi cortul, pentru că, de îndată ce-l zări pe Abády, se și repezi să-l salute.

– Să vă fie ziua bună! – îi strigă el șăgalnic. Cum v-ați petrecut noaptea? mai adăugă, făcîndu-i discret cu ochiul.

Era, desigur, o aluzie, ceea ce-l enervă cumplit pe Bálint.

– Spuneți-mi, domnule notar, cum e posibil ca la sfîrșit de septembrie, cînd sezonul de pescuit este închis, dumneavoastră să vă ospătați cu păstrăvi? Asta-i o contravenție gravă. Și tocmai din partea unui individ cu responsabilități ca dumneavoastră! Vă rog să luați act de faptul că am să vă reclam autorităților competente!

Simó zîmbi degajat.

– Acei păstrăvi au fost confiscați în numele legii, de la un braconier. Pot să vă aduc cîți martori doriți. Iar odată prinși, trebuia să-i și mănînce cineva. De altfel, au fost destul de gustoși, nu-i așa? zise el, răsucindu-și impertinent mustața.

Abády îi întoarse spatele, furios, și-i strigă lui Mézes:

– Ligheanul!

După care se întoarse în cort. „Nemernicul! – își spuse el. Minte cu nerușinare, ca să-mi rîdă în nas! Auzi, martori! Bineînțeles că poate aduce cîți martori poftește! Eh, las' că-i vin eu de hac acestui Simó!"

Cînd ieși din cort, îi spuse pe un ton glacial:

– De cînd bat coclaurile astea, am constatat că oamenii sînt jecmăniți prin niște camete insuportabile. Știați de ele, domnule notar?

Notarul făcu ochii mici, suspicios, apoi luă o figură abătută și-i răspunse, cu o voce stinsă:

– Din păcate, e adevărat. Oricît de mult mă străduiesc eu să-i apăr, să-i învăț, să le deschid ochii sărmanilor neștiutori... ba mai mult, de cele mai multe ori le scriu contractele cu mîna mea, să-i apăr de escroci... Sînt ca un tată pentru ei!... Dar nici nu vă puteți da seama cît de proști sînt, săracii...

Și începu să turuie despre cîte a făcut el, înșirînd o mulțime de nume, de cifre, cum că... așa și pe dincolo... dar, în zadar, oamenii sînt niște neajutorați, care „nu dau doi bani pe cele spuse de noi, cei cu carte" – iar în timp ce vorbea nu-și lua ochii de la chipul lui

Bálint, întrebîndu-se oare ce-o fi aflat magnatul acela neavenit din toate matrapazlîcurile sale?

Caii erau deja înșeuați, cu toate cele trebuincioase în spinare.

– La revedere, domnule Simó, mai discutăm noi despre asta, îi spuse Bálint – și încălecă, ușurat că reușise să-l bage în sperieți pe individul acela înfumurat.

*

O luară pe același drum ca data trecută, în februarie, pînă la Dealul Botii, iar apoi de-a lungul crestei. Dar acum priveliștea era alta. Piscurile din depărtare erau năpădite de vălul arid al secetei din vara care tocmai se încheiase. Pășunile de pe coline erau împănate de galbenul căpițelor de fîn cocoțate pe cîte trei picioroange crăcănate, din lemn, ca să lase apa să curgă pe sub ele. Bobițele de ienupăr erau deja coapte, fagii ruginii, doar brazii își păstraseră verdele întunecat. Din văgăunile povîrnișurilor se ridicau șuvițe răzlețe de ceață.

– La noapte vine ploaia – spuse Mézes, care mergea în fruntea coloanei. – Noroc că vom avea vreme să ridicăm un adăpost cumsecade.

Lui Bálint nu-i venea să creadă, văzînd cerul albastru, limpede și adulmecînd aerul rece de munte.

Districtul părea în ordine. După ce inginerul silvic marcase șirurile pentru defrișare, sistemul țidulelor încetase, iar tăierile răzlețe erau interzise. Deocamdată pădurea nu era greu de păzit, pentru că oamenii săpau porumbul, coseau otava. Mai greu avea să fie la iarnă, dar Abády își punea speranța în firma vieneză cu care căzuse la învoială să exploateze pădurea, așa că oamenii or să aibă din ce trăi. Contractul prevedea ca străinii doar să coordoneze muncile. Semnele noii rînduieli erau vizibile. La marginea drumului de pe coastă, de-a lungul lizierei, tot la două sute de stînjeni era cîte un par care marca fiecare sută de pogoane. Lui Bálint asta-i amintea oarecum de regulile forestiere ale lui Uzdy, așa că avea motive să fie cît de cît mulțumit.

Pe culme li se alătură și bătrînul Jucuță, care mimă o scurtă îngenunchiere, îi sărută „măriei sale" poala mantalei, după obiceiul muntenilor, apoi – după ce întrebă încotro se îndreaptă, iar Bálint arătă către poiana Prislop – o luă în fruntea tuturor, pentru că, aceea

fiind zona lui, el era cel mai îndreptățit să-i conducă. Merseră așa o bună bucată de vreme, pînă ce dădură de Ioane Omului, paznicul sectorului următor, care-i aștepta la răscrucea drumului de la Lacul Sărat, cu uriașa lui căciulă din blană de oaie în creștetul capului, încins cu cingătoarea bătută în ținte de aramă și în suman de sărbătoare, toate numai bune să-i sporească fala de om cu stare, în ochii nepricopsiților de cărăuși. Continuară drumul împreună, iar pe la prînz ajunseră la poalele Prislopului, unde hotărîră să poposească.

Era o minunăție de poiană, mărginită de făgetul amestecat cu brazi și de pîlcuri de tufe ruginii, ce cobora pe o pantă molcomă pînă la Rîul Alb; rîul era străjuit de-a curmezișul de coasta Humpleului, iar deasupra acesteia se ițea piscul Vîrtoape, aidoma unui crater. O priveliște fermecătoare, fără nimic care să-i strice armonia. Parcă era un parc plăsmuit de mîna omului. Locul ideal, își zise Bálint, pentru a-și construi un conac de vînătoare. Poiana aceea, din inima codrilor familiei sale, era locul pe care-l căuta de atîta vreme și pe care, iată, îl găsise în acea după-amiază. Făcu un ocol împreună cu Bandi Mézes, iar cînd reveniră, deja se înserase. Bătrînul Jucuță, care-i însoțise ca unul ce cunoștea locurile bune de adăpat, îl întrebă pe Bálint dacă nu avea poftă să vîneze ceva, pentru că el știa pe unde umblau caprele de pădure, cum le zicea el căprioarelor.

– Bine, dar nu mi-am luat cu mine pușca!

– Nu-i bai – îi răspunse Jucuță, cu ochii injectați de vînt. Luați-o pe a mea, măria ta. O să vedeți că-i tare bună!

Într-adevăr, *Werdli*-ul de serviciu al pădurarului se dovedi o armă îngrijită, cu mici modificări făcute cu mîna lui, fiindcă-i pilise cătarea și îi îngustase înălțătorul, ca să poată ținti mai bine.

– Bine – zise Bálint – hai să ne încercăm norocul!

Îl trimise pe Mézes înapoi în tabără, iar ei intrară în desiș. Nu urmau nici o potecă, nici o urmă de sălbăticiuni, totuși fostul braconier îl conducea fără să stea pe gînduri prin locuri suficient de deschise încît să nu-i plesnească vreo creangă peste față sau să le bareze calea vreun buștean putrezit. Uneori, lăstărișul des al brădetului părea imposibil de străbătut, dar, cu cîte un mic ocol, reușeau să treacă și de acele obstacole. Fie că pășeau pe straturi de mușchi, fie pe covorul de frunze căzute – care, odată uscate, foșnesc îngrozitor, bătrînul călca fără să scoată nici un zgomot cît de mic, nici

măcar un trosnet de vreascuri, deși purta în picioare niște opinci cît luntrile. Merseră o vreme așa, încet, prudent, pînă ce Jucuță se opri în dreptul unui brad argintiu secular. Adulmecă de unde bate vîntul, mătură cu ambele mîini uscăturile și îngenunche, cu capul plecat, în fața copacului. Mormăi o rugăciune, apoi făcu cu degetul o cruce în locul unde urma să se posteze „măria sa" și alta pe trunchiul de care avea să se sprijine. Cînd își termină ceremonia, nu-i șopti decît atît:

– Poftiți, măria ta!

Apoi se retrase în spatele lui.

Pe Bálint, ceremonialul bătrînului îl amuză copios. Meritase osteneala, chiar dacă nu va apuca să împuște nimic. Pentru că el, ca un Toma necredinciosul, nu se aștepta să vadă vreo căprioară. Dacă Jucuță l-ar fi dus la marginea pădurii, în dreptul vreunui loc mai deschis, unde ieșeau animalele la păscut, sau dacă s-ar fi cățărat pe vreo stîncă, de unde să vadă de jur împrejur, poate ar mai fi avut un strop de speranță, dar acolo, în desișul pădurii, unde nu vedeai nici la douăzeci de pași de tine! Era o absurditate! – își zicea el. Totuși, îi făcu pe plac și se postă, docil, în locul arătat. În spatele său, bătrînul nu contenea cu rugăciunea. Sau poate cu descîntecele. Trecu așa vreo jumătate de oră. Deodată, se auziră niște pași mărunți, ușori și, brusc, îi apăru în față, dintre niște tufe de soc și lăstărișul brădetului, o căprioară. Păși precaut, dar fără teamă, cu doi iezi alături de ea. Îl privi pe vînător cu ochii ei fermecător de blînzi, bătu de cîteva ori cu picioarele din față, dar, cum acesta rămase nemișcat, continuă să pască liniștită, apoi trecu, împreună cu puii ei, la cîțiva pași de Bálint și dispăru în desiș.

Jucuță ieși uluit din dosul copacului. Era sufocat de indignare.

– De ce n-ați tras, măria ta? Doar era aici, chiar aici!...

– E interzis să tragi în căprioare, mai ales cînd au pui. Nu-i voie să împuști decît masculi, îi explică Bálint.

– Așe, așe..., îi răspunse bătrînul, mirat de gărgăunii din mintea coconilor.

Dar după ce Bálint îi răsplăti osteneala cu o monedă de cinci coroane, se însenină din nou la față și, binedispus, îl conduse înapoi pe „măria sa", prin bezna aproape de nepătruns care învăluise pădurea.

*

Rămaseră încă trei zile în poiana Prislop, chiar dacă vorba lui Mézes se adeverise și, încă din prima seară, se pornise să toarne cu găleata. La munte pînă și ploaia e altfel. Norii se adună în cocoloașe prin văgăunile văilor, zdrențuindu-și bărbile printre vîrfurile copacilor, de nu vezi la doi pași din pricina ceții, din care apa curge ca dintr-un hîrdău găurit și îți intră pînă în oase, pătrunde chiar și prin pelerina impermeabilă, îmbibînd-o ca pe un burete.

Cum se hotărîse în ultima clipă să se încumete pe munte, Bálint nu avea la el decît un singur rînd de haine vînătorești și doar două perechi de bocanci, una cu ținte și alta cu talpă de cauciuc. Bineînțeles, amîndouă se umpluseră de apă încă din prima zi – una de dimineață, cealaltă după-amiază. Pînă și în cort totul era ud, oricîte șanțuri săpaseră oamenii în jurul lui. Așa că, în a doua seară, se văzu nevoit să se dezbrace la pielea goală, în speranța că hainele i se vor usca pînă dimineață la focul de sub acoperămîntul cărăușilor, și cină învelit într-o pătură pătrunsă de umezeală, din care ieșeau aburi de la căldura trupului său. „E o adevărată cură à la Kneipp", rîse el în sinea lui, încîntat de acel stil de viață. Trăise toată viața într-un mediu cultivat, iar acum se trezise în sălbăticie, ceea ce-l amuza. Nici nu se bărbierise, ca să pară cît mai autentic. Celălalt Bálint, dublura sa lucidă, se desfăta și el: „Așa-ți trebuie, porcule, ca să te lecuiești de pornirile tale nesăbuite!" În timpul zilei nu stătea o clipă locului. Voia să-și consume toată energia. Bătu toți munții dimprejur, împreună cu Mézes, ca să inspecteze munca inginerului silvic, iar cînd termină de cutreierat, își mută tabăra în Valea Seacă, la poalele Vlădesei, unde mai rămase trei zile, chiar dacă nu contenea să plouă.

III

În ultima seară a șederii sale pe munte, pe Bálint îl așteptau în jurul focului patru străini. Veniseră din Ic Ponor, un cătun care ținea tot de Răchițele, dar care era cam la șase-șapte kilometri de vatră. Voiau să-l întîlnească pe Abády fiindcă se dusese vestea că „măria sa"

refuzase să intre la „domnu' director", cu toate că la acesta din urmă erau atît marele judecător, cît și atotputernicul notar. Ba mai mult, le tulburase și petrecerea, luîndu-le servitorii ca să-și ridice tabăra la numai cinci sute de metri mai încolo. Iar vestea lua amploare, pe măsură ce se răspîndea prin cotloanele munților. Se șoptea chiar că „Grofu" – contele – îl bește lise pe „domnu' notar", iar pretorului îi întorsese spatele. D-apăi unu' care se poartă așa cu mai marii lumii nu putea fi un fitecine. Era un domn. Unul pe care notarul Simó, făcînd uitată supărarea, îl veghease a doua zi dimineață pînă ce s-a trezit, ca să se lingușească apoi pe lîngă el, în văzul tuturor. Da, da, mare domn trebuie c-o fi acela!

A doua zi, vestea ajunse și la Ic Ponor, iar cei de acolo se așezară la sfat, pentru că, sărmanii, aveau pricină mare. Pantilimon Rus, la care se îndatoraseră, îi dăduse în judecată și chemase executorii. Voia să le scoată toate bunurile la mezat. Acestea, indivize, însemnau 67 de iugăre de pășune, plus cele 16 gospodării și un mic joagăr. Datoria pornise de la o sumă mică, 200 de florini, pe care numai doi dintre ei îi împrumutaseră de la Rus, în urmă cu patru ani. Din nefericire, cei doi nu doar că semnaseră pentru o sumă de 400 de florini, dar mai acceptaseră și niște dobînzi uriașe. În șase luni, datoria lor se ridica deja la 700 de florini, iar cum bunurile erau în indiviziune, se văzură nevoiți să pună chezășie cu toții. Datoria creștea așadar neîncetat, iar ei bineînțeles că nu aveau din ce să plătească. Era o mare nedreptate, pentru că nu primiseră în mînă decît 200 de florini, iar acum li se cereau 3000.

De cînd aflaseră vestea, se sfătuiseră seară de seară, întorcînd pe toate fețele planul lui Ioane Amateiașului. Acesta, un țăran trecut de șaizeci de ani, îl cunoscuse bine pe bunicul lui Bálint, Péter Abády, cel care veghease vreo cincizeci de ani asupra intereselor lor comune și pe care îl vizitase adeseori la Dienești, pe vremea cînd contele era judecător ales, așa cum făceau pe atunci toți iobagii care aveau necazuri de rezolvat. Așa că, acum, Ion îi sfătui să facă la fel: să se ducă la *măria sa* și să-i spună păsul lor. Era convins că el le va face dreptate, doar era limpede ca lumina zilei că tînărul conte avea tot atîta putere ca bunicul său. El era singurul care putea să-i ajute, dacă-l vor ruga să intervină. Așa că, după mai multe nopți de chibzuială, se hotărîră să-l caute pe conte. Dar nu erau toți de aceeași părere. Unii se codeau, alții nu aveau încredere în tînărul

Abády, iar unul dintre ei era de părere că soluția era ca „într-o noapte...“ Nu mai spuse și ce urma să se petreacă în noaptea aceea, fiindcă știau cu toții ce voia el să spună. Adică să dea buzna în casa lui Rus, ca apoi să dea foc la acte, să-i facă de petrecanie sau poate doar să-l sperie... în orice caz, treburi care nu erau de rostit în gura mare. Totuși, se hotărîră ca Ioan să se ducă la Abády. Bătrînul porni, împreună cu Nicolae Lung, căruia, din cauza staturii sale impunătoare, i se spunea „cel mic“, și cu nepotul său Culiță, un flăcău care doar îl însoțea pe bunicul său. Iar pe drum li se alătură încă un tînăr, poreclit Turturică, cel cu propunerea să aranjeze totul „într-o noapte“.

În ziua aceea, Bálint se întoarse tîrziu și îi găsi pe toți în jurul focului. După ce-i ospătă cu clisă și cu pălincă, îi chemă pe ponoreni la cortul său, ridicat la o oarecare distanță de sălașul cărăușilor, ca să poată discuta în voie, dar îl luă cu el și pe Mézes fiindcă, oricît de mult avansase cu limba română, cînd era vorba să se așeze la sfat nu strica să aibă și un translator alături. Bătrînul Ion îi spuse ce aveau pe suflet. Vorbi îndelung, cu multe amănunte, dar limpede, apoi, după o serie de întrebări și de răspunsuri, îl rugă, în chip de concluzie, pe „măria sa“ să-l convingă pe netrebnicul acela de cămătar să nu-i mai jecmănească. Iar ei, ca să cadă la pace, ar fi dispuși să plătească 800 de florini, cîți au reușit să adune, că mai mulți nu aveau și nici nu vor avea vreodată.

În zadar a încercat Bálint să le explice că el nu avea nici o putere să-l contrîngă pe Rus. Bătrînul nu l-a crezut, singura lui concluzie fiind că tînărul conte nu voia, pur și simplu, să-i ajute. Atunci, ca să fie mai convingător, îi spuse că bunicul său, „Excelența sa“ Abády, ar fi fost cu siguranță de partea lor. Argumentul acesta nu-l putea lăsa indiferent pe Bálint. Prin urmare, le promise că va interveni în interesul lor. Iar dacă a făcut-o, a fost și pentru că Turturică, mut pînă atunci, începuse să mormăie în barbă: „V-am spus eu ce-i de făcut... Să ne ducem într-o noapte la el și...“

„Părosul ăsta are o față cumplită“, își spusese Bálint în sinea lui. „N-aș vrea să-și facă singur dreptate“.

În cele din urmă, se culcară cu toții, iar înainte să se crape de ziuă ponorenii porniră spre casele lor.

*

Bálint și oamenii săi ridicară tabăra. Înainte ca la bisericuța din Răchițele să se fi bătut toaca de prînz, erau deja pe culmea presărată cu case, dintre care cea mai de sus, complet izolată și împrejmuită cu ziduri groase, ca de cetate, era a lui Pantelimon Rus. Caravana se opri în fața ei. Cărăușii – în frunte cu Gheorghe Crișan, așa cum se cuvenea – se repeziră spre poarta masivă, din lemn de stejar, în dosul căreia trei dulăi se puseră pe lătrat. Crișan nu se sinchisi de ei: zgîlțîia ușa mai mică, gata s-o scoată din țîțîni, și striga cît îl țineau bojocii. O vreme, de partea cealaltă a porții nu se auziră decît cîinii, de parcă altă vietate n-ar fi trăit pe acolo. Nu se vedea nici o mișcare. Nu ieși nimeni în cerdacul care putea fi văzut foarte bine din mijlocul drumului, întrucît casa, construită în pantă, domina întreaga curte. Ferestrele din dosul zăbrelelor groase de fier rămaseră închise. „Poate că Rus nu-i acasă", își spuse Bálint, cînd deodată, din dosul zidului de piatră tighelit cu țigle de sticlă, se ivi chipul unui băiețandru.

– Ce vreți? – îi întrebă copilul.

– Măria sa vrea să intre la domnu' Rus. Deschide de îndată poarta, dacă nu vrei s-o fac țăndări! – urlă Gheorghe, suduind amarnic și bălăbănindu-și securea prin aer, gata parcă să treacă la fapte.

Capul băiatului se făcu nevăzut, ca în cîteva clipe una din laturile porții să fie deschisă. Bálint intră călare, trecînd printre dulăii încrîncenați, pe care pădurarii nu conteneau să-i năpădească cu bolovani și cu bîtele lor lungi. Cînd ajunse în fața scărilor, apăru în pridvor un bărbat înalt, cu umeri înguști.

Bálint îl privi cu atenție. Avea fața spînă și zbîrcită ca de babă, ochii spălăciți și părul lung. Deci așa arăta hainul Rus! Purta o tunică orășenească ponosită, de sub care îi ieșeau poalele cămășii, făcîndu-l să pară lat în șolduri. La vederea lui Bálint, se puse pe bătut plecăciuni, slugarnic, stîngaci, și întrebă cu voce stinsă:

– De ce ați venit? Ce vreți de la mine?

– Vreau să discut ceva cu dumneata! – îi răspunse Bálint descălecînd.

Urcă cele cîteva trepte și intră în vestibulul de la capătul pridvorului, însoțit de plecăciunile lingușitoare ale fostului dascăl, care mai aruncă o privire speriată spre cei din curte. Mézes rămase în

capul scărilor. Cîtă vreme era acolo, nu avea de ce să se teamă. Așa că intră și el în casă.

Cei rămași afară continuară discuția despre necazurile ponorenilor, începută de cu seară și continuată tot drumul, mînînd caii de povară. Bineînțeles, părerile erau împărțite. Jucuță și cei doi cărăuși mai tineri gîndeau că totul era în zadar, pentru că Rus era în cîrdășie cu popa și cu domn' notar – dar, cine știe, poate că Măria Sa o fi în stare să facă vreo minune... Gheorghe Crișan, mai aprig din fire, era de partea soluției „la noapte...". Ioane Omului tăcea, fiindcă el, ca om cu stare, se considera îndreptățit moral să fie de părere că „datornicul trebuie să plătească", cum susținuse și cu o seară înainte, la foc, înfuriindu-i pe toți, așa că de atunci rămăsese încotoșmănit în ifosele sale, fără să mai scoată o vorbă.

Odată intrat în încăperea aceea cu ferestre mici și aer stătut, Bálint se așeză pe lavița vegheată de icoana care atîrna pe perete și-și scoase carnețelul cu notițe. Înșiră toate datele și termină cu oferta sătenilor.

– Mi se pare o rezolvare corectă – mai adăugă el.

Pantelimon îl ascultă, fără să se așeze. Se clătina de pe un picior pe altul, precum caii cînd stau pe loc. Poate o făcea de nervi sau era ticul lui. Rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi răbufni apăsat:

– Imposibil, domnule, așa ceva nu se poate.

– Nu? Atunci procedăm altfel! – îi răspunse Bálint amenințător. Am să le angajez un avocat și o să am grijă, personal, să se rezolve. Potrivit legii, dumneata nu ai drept la mai mult decît le-ai dat, cu o dobîndă de opt procente. Îi învăț eu cum să facă plîngerea ca să te dea în judecată. Riști doi ani de pușcărie.

– Nu se poate, domnule, e imposibil... – o ținea Rus pe-a lui.

– Cum să nu se poată? E o ticăloșie să le ceri de patru, cinci ori mai mult decît îți datorează!

– Asta e o minciună, domnule, plus că banii nu sînt toți ai mei. Și pe mine mă costă destul de scump...

– Dar de la cine sînt?

Fostul învățător se clătina mai departe de pe un picior pe altul. Printre riduri i se desluși o urmă de zîmbet, dar nu răspunse la întrebare.

– Banii sînt scumpi și aduc pagubă mare.. dumneavoastră nu știți cum merg treburile aici, la munte. Nimeni nu e în ordine cu cartea

funciară. Cei mai mulți au încă terenurile pe numele bunicilor lor. Așa că pleacă și nu-i mai vezi niciodată. Și nu ai ce să le faci. Iar eu trebuie să girez și să plătesc. Am pagube mari, mari de tot... De aceea sînt obligat să... altminteri ies eu în pierdere...

Și o ținu tot așa, plîngîndu-se că nu erau banii lui, că profitul lui era mic și nu avea de ales.

– Atunci vorbește cu creditorii, să lase din preț! – îi răspunse Abády furios.

– Imposibil, domnule, n-am cum...

– Ei bine, atunci îți aduc la cunoștință două lucruri: primul, iar acesta îi privește și pe acoliții dumitale, este că voi considera această cauză drept cauza mea personală; al doilea te privește numai pe dumneata: de cînd bat munții ăștia, am văzut că toată lumea e pornită împotriva dumitale. E de datoria mea să-ți atrag atenția. Ai mare grijă ce faci.

Pantelimon ridică din umeri:

– Știu asta, domnule, sînt niște oameni răi... oameni foarte răi...

Bálint ieși din cameră, lăsîndu-l pe Rus cu plecăciunile lui. Încălecă și ieși în drum. Întreaga caravană se puse în mișcare, iar poarta grea de stejar se închise cu zgomot în urma ei. Cîinii mai continuară o vreme să latre, furioși poate că nu-i luase nimeni în seamă.

*

În trenul care-l ducea spre Cluj, Bálint se frămînta, furios pe sine însuși. Și avea suficiente motive s-o facă. Se lăsase din nou pradă propriilor porniri! La început, promisese să intervină pentru că bătrînul adusese vorba de bunicul lui, iar pe de altă parte, pentru că negriciosul acela, partizanul lui „la noapte", avea o figură care nu prevestea nimic bun. Dar apoi, în fața lui Rus, se implicase personal. Dintr-un simplu intermediar, devenise părtașul ponorenilor. Dacă nu reușea să-i apere pe nevoiașii aceia, își pierdea tot prestigiul și toată autoritatea de care se bucura în ochii oamenilor. Și nu-i va fi ușor. Era convins că părtașii cămătarului erau popa din Giurcuța și domnul Simó, notarul. Care vor trage toate sforile ca să-l scoată pe Rus basma curată. În lumea lor, ei erau atotputernici. Se aflau mereu în mijlocul oamenilor și îi puteau amenința în fel și chip, pe cînd el nu trecea decît arareori pe acolo. Se bizuiau muntenii pe ajutorul

lui, dar ce folos?... Singura soluție era să găsească un avocat care nu doar să accepte cauza, dar în care să aibă și oamenii încredere.

Își aminti de Aurel Timișan. Era un avocat român, pe care cu siguranță îl respectau cu toții. Inclusiv popa. Poate că el ar reuși să rezolve problema fără să se mai ajungă proces. I se dusese vestea de om cinstit. Da! Era omul potrivit. Doar era vorba de niște țărani români.

În dimineața următoare îl sună pe bătrînul tribun, iar după-amiază se duse la el. Îl găsi în fumoar.

– Domnul conte îndrăznește să-mi calce pragul? – îl întîmpină Timișan, zîmbindu-i șăgalnic pe sub mustața lui impunătoare. Să vină la unul care și-a petrecut un an din viață în temnița de la Vác? Iată aici și dovada!

Îi arătă o fotografie mare de pe perete, înrămată, în care erau vreo opt bărbați.

Bálint se apropie. Gazda lui era ușor de recunoscut, chiar dacă atunci nu avea mustața încărunțită. Îl întrebă despre ceilalți.

– Sîntem memorandiștii.

– Și cel din mijloc, cel așezat?

– E comandatul închisorii din vremea aceea. S-a purtat foarte omenește, de aceea i-am și făcut onoarea, ca să zic așa, să se pozeze cu noi.

Se așezară în două fotolii adînci, cu tapițeria dintr-un pluș cu motive persane, mobilă foarte des întîlnită la vremea aceea în locuințele burghezilor înstăriți.

– N-am venit ca să continuăm discuția de data trecută, domnule deputat, ci cu o problemă în care aș dori să vă cer sfatul și ajutorul. E vorba despre niște țărani români, tocmai de aceea m-am gîndit că vă interesează și pe dumneavoastră.

Abády își scoase carnetul cu notițe și îi prezentă cazul celor din Ponor. Îi spuse că Rus refuzase soluția de compromis pe care el i-o propusese și adăugă că el era dispus să plătească din propriul buzunar, numai să nu-l lase să-și facă de cap. Timișan îl ascultă tăcut, apoi îl întrebă, ocolind subiectul:

– De ce vă pasă, domnule conte, ce se întîmplă cu oamenii aceia?

Surprins, Bálint amuți cîteva clipe, neștiind ce să-i răspundă. Pentru el, grija dezinteresată față de cei năpăstuiți era ceva atît de firesc încît nu-și găsea cuvintele să o formuleze.

– E o nedreptate strigătoare la cer! – îi spuse el, în cele din urmă. Nu puteam tolera așa ceva! După cîte știu, dumneavoastră, domnule deputat, sînteți în relații bune cu Unita, care-l finanțează pe Rus prin intermediul părintelui Timbuș. Eu cred că dacă banca află că banii ajung pe mîna cămătarilor și îi strînge puțin cu ușa, aceștia vor renunța la pretențiile lor exagerate și astfel îi vom salva pe amărîții care le-au căzut victimă.

Timișan îi răspunse, pe un ton profesoral, că banca nu se îngrijește decît de un singur lucru: să-i fie achitate la timp dobînzile pentru sumele împrumutate. Restul n-o interesa. Vorbi îndelung, cu argumente reci, profesionale.

– Dar dumneavoastră nu sînteți revoltat la auzul acestor fărădelegi, domnule deputat?! Doar e vorba de conaționalii dumneavoastră, care sînt aduși la sapă de lemn! Dumneavoastră reprezentați interesele lor, luptați pentru drepturile lor în Parlament!

– Aceea e politică, domnule.

– Politică? Dar cu sărmanii țărani cum rămîne?

– E tot o chestiune de politică, zîmbi bătrînul. De politică adevărată...

Rămase cîteva clipe pe gînduri, apoi continuă:

– Văd că sînteți mînat de cele mai bune gînduri, domnule conte, și mă simt onorat de vizita dumneavoastră, care este cu totul neobișnuită din partea nobililor maghiari, zise el rîzînd scurt. Așa că, pentru a vă onora la rîndul meu, am să vă explic. Strămoșii dumneavoastră au cucerit aceste plaiuri cu sabia în mînă și așa s-a născut moșierimea maghiară. În ziua de azi, lucrurile s-au schimbat. Noi avem nevoie de o clasă înstărită. Pe care deocamdată nu o avem. Noi, intelectualii români, sîntem fii de preoți săraci. Priviți acest tablou. Tatăl meu a fost protopop la Pănticeu... Și arătă spre preotul cu barbă lungă din tabloul în mărime naturală, atîrnat deasupra fotografiei de la Vác, probabil pictat după o poză mărită.

– Așa sîntem cu toții. Prin urmare, am ajuns la concluzia că trebuie să ne formăm cu orice preț o clasă de mijloc înstărită. Asta facem acum. De-aia avem nevoie de această bancă. Ea acordă credite unor indivizi în care și ea, și noi avem încredere. Și e firesc ca aceștia să lucreze numai cu țărani de-ai noștri. Cum tot firesc este să existe și unele victime. Ce, descălecarea strămoșilor dumneavoastră nu și-a avut victimele ei? Vedeți? Facem și noi la fel, dar nu călare și cu

sabia scoasă. Ce-i drept, așa era mai spectaculos, mai decorativ, dar noi, domnule conte, nu sîntem decît niște oameni fără importanță, niște indivizi modești ai zilelor noastre...

Aici rîse din nou, iar sclipirea rece, neînduplecată, care-i însoțise pînă atunci cuvintele, îi dispăru din ochi.

– Pînă acum, nu i-am mărturisit nimănui acest secret. Nici nu-l veți mai auzi vreodată. Nimeni nu ar fi dispus să recunoască așa ceva. Iar dumneavoastră, maghiarii, sînteți preocupați doar de dreptul comun! – spuse el zîmbind, apoi continuă: În concluzie, e evident, nu-i așa, că nu pot să vă fiu de nici un folos, domnule conte. Și, dacă-mi permiteți un sfat, nu vă mai bateți capul cu asta.

Bálint se ridică și-i întinse mașinal mîna. Era tulburat de cele auzite. Timișan mai adăugă, cu un glas domolit de emoție, părintește:

–Vă vorbesc ca un bătrîn pățit. E păcat de bunăvoința dumneavoastră, pe care nu... o întîlnești la tot pasul.

Îl conduse pe Bálint pînă în vestibul.

–Și vă mulțumesc pentru că m-ați onorat cu vizita dumneavoastră.

IV

Pe vremea aceea, la Cluj, toamna era sezonul cel mai animat, datorită vînătorilor cu cîini și curselor de cai de la Juc. Traseul era unic, în felul lui. Pista urca și cobora două coline, doar finișul și obstacolele pentru sărituri, din dreptul tribunelor, fiind pe teren drept. Concursul se desfășura în trei duminici la rînd, iar vînătorile în cursul săptămînii, de obicei pe pajiștile deluroase dintre Valea Someșului și pîrîul Feiurdenilor, uneori și pe malul drept al Someșului, pînă la Moci, la Coasta sau la Sic. „Domnișorii" care nu locuiau prin castelele din vecinătate se cazau fie la *Hubertus*, hanul de vînătoare din zonă, fie la Cluj, de unde ajungeau la locurile de întîlnire cu trăsura sau cu trenul. Cum însă acolo unde se adunau atîția tineri de vază veneau și mămicile cu fetele lor de măritat, orașul se umplea de doamne și de domnișoare, iar balurile și petrecerile cu muzicanți se țineau lanț, într-o atmosferă chiar mai exuberantă decît în perioada carnavalului.

Bálint se mutase și el la Cluj, la insistențele mamei sale. Era un sacrificiu din partea ei deoarece, în felul acesta, rămînea din nou singură în uriașul castel de la Dienești, dar avusese motivele ei s-o facă. Pe de-o parte, ținea ca Bálint să-și păstreze locul în înalta societate și să poată întîlni cît de multe fete, doar-doar își va găsi perechea potrivită. Momentul era cum nu se poate mai bun fiindcă, după cum o informaseră doamnele Baczó și Tóthy, Adrienne – de a cărei influență instinctul ei matern îi spunea să se teamă – nu era la Cluj și nici nu avea să vină curînd. Pe de altă parte însă, voia și ca lumea să vadă și să admire minunățiile ei de cai. Voia să le demonstreze tuturor că, în comparație cu celelalte corciturі ardelenești, ai ei erau niște metiși deosebiți: chipeși, zdraveni, iuți, ascultători, niște campioni de toată frumusețea. Și totuși, faptul că se despărțea de ei pentru opt sau zece săptămîni, că nu-i mai putea mîngîia și obloji zi de zi, era aproape la fel de dureros ca despărțirea de Bálint. Dimineața, cînd și-a luat rămas bun de la fiecare în parte dîndu-i cîte o bucată de zăhar, avea ochii plini de lacrimi. Cei trei bidivii au ieșit apoi, tropăind țanțoși, din curtea castelului, urmați de hurducăiala căruței de marfă, plină cu șei, pături, bandaje, saci cu ovăz și tot felul de alte catrafuse, ca să nu ducă lipsă de nimic.

Pentru Bálint, vînătoarea cu cîini era ceva nou. Nu știa să-și menajeze calul la deal ca să nu se sufoce, iar apoi, la vale, să-l alerge cît îl țineau bojocii, ca să dea de urma copoilor. Dar se deprinse degrabă, după pilda lui Gazsi Kadacsay, care era *gentleman whipper-in*, adică acela care conducea haita și care zbura ca vîntul peste cele mai argiloase și mai alunecoase coline. Se simțea tot mai apropiat de cei din generația lui – Gazsi, Pityu Kendy și frații Alvinczy, care erau prezenți zi de zi, la fiecare *meet*. Sportul în echipă se dovedi a fi un prilej minunat pentru legat prietenii. Era o viață frumoasă, lipsită de griji, iar efortul fizic, curmat de o oboseală plăcută, îi domolea dorul arzător după Adrienne, care-l mistuia de îndată ce rămînea singur.

Așa își petrecu luna octombrie și prima jumătate a lui noiembrie. Profitînd de faptul că se afla la Cluj, își angajă pentru orele serii un student român ca să învețe limba. Se convinsese că avea nevoie de o limbă română fluentă, nu doar din pricina greutăților întîmpinate cu muntenii, ci și după discuția avută cu Timișan. În plus, era important să citească și ziarele românești, nu doar extrasele

subiective din presa maghiară, ca să vadă problemele în întregul lor – *audiatur et altera pars* – și să-și formeze propria părere.

Între timp, pe la mijlocul lui octombrie, urcă din nou în munți, de astă dată la Ic Ponor, însoțit de avocatul pe care, după îndelungi căutări, îl găsise la Huedin și pe care-l socotea potrivit să apere cauza sătenilor. Omul avea o reputație bună, știa să vorbească pe limba oamenilor și pledase în mai multe procese în favoarea moților.

Odată ajuns pe munte, pe Bálint îl întîmpină însă o atmosferă cu totul diferită față de ce se așteptase. Bătrînul Ioane reușise, cu chiu cu vai, să adune vreo zece localnici, dar cei mai mulți dintre ei se mulțumiseră să ridice din umeri și găsiseră tot felul de pretexte ca să nu semneze împuternicirea avocatului. Ce-i drept, nu le-au și rîs în nas, așa cum a făcut Turturică, atunci cînd le-a spus părerea lui pe șleau.

Prin urmare, vizita a fost un eșec. Spre seară, la un cot al drumului șerpuit pe care coborau cu caii la pas, apăru din aluniș Culiță, nepotul lui Ioane, care de bună seamă o luase pe vreuna din scurtături ca să le iasă în cale. Bálint îi lăsă pe ceilalți să i-o ia înainte, iar el rămase cu flăcăul acela deșirat, care-i aducea probabil o vorbă de taină din partea bunicului său. Contele nu descălecă, așa încît tînărul se ghemui pe grohotișul abrupt, ca să-i poată șopti la ureche:

– Vreau să vă povestesc tot ce s-a întîmplat de cînd a plecat Măria Ta...

Și începu să depene pe larg cum a venit, însoțit de doi jandarmi, notarul, care a decretat că joagărul e un pericol de incendiu și l-a oprit. Cum a pus să fie luat la oaste un tînăr care, avînd o familie de întreținut, fusese scutit de serviciul militar. Cum a redeschis cauza, de mult uitată, a unor gospodari care făcuseră o neregulă prin pădure. Cum l-a mai amendat și pe Ioane Amateiașului, care a cotit cu căruța la dreapta și nu la stînga atunci cînd s-a întîlnit cu trăsura lui. Cum i-a luat apoi pe mai mulți în parte, ca să-i amenințe între patru ochi că dacă-l vor da în judecată pe Pantelimon Rus, el va depune mărturie că-i erau datornici. Iar cuvîntul lui, el fiind o persoană oficială, va fi hotărîtor, să țină bine minte! Și cum, la urmă, i-a scos pe toți la muncă voluntară – tocmai atunci cînd era culesul porumbului... Atît a vrut Culiță să-i spună Măriei Sale, ca să nu le poarte oamenilor pică.

Iar după notar a venit și popa pe la ei. Dar Culiță nu-i mai povesti cum i-a suduit acesta că s-au dus cu jalba la un domn ungur, ca să-l pîrască pe părintele lor și pe prietenul său Rus, care-s de-un neam cu ei, nici cum i-a amenințat că n-o să-i uite și că vor vedea ei... cînd or avea nevoie de ajutorul lui... ce înseamnă să se pună cu el! Despre toate acestea flăcăul nu scoase o vorbă, doar repetă de cîteva ori: „O fo' și părintele la noi! O fo' și el..."

Bálint îi mulțumi tînărului și-i întinse două monede de cîte o coroană.

– Nu v-am spus asta pentru bani – se codi Culiță – nu trebuie să mă răsplătiți!

Pînă la urmă, luă totuși monedele și dispăru în aluniș.

*

După cîteva zile, la Cluj, Bálint îi făcu o vizită secretarului general al comitatului, prefectul fiind suspendat. Îi povesti cele constatate la țară și cele spuse de Timișan, bineînțeles, fără să pomenească numele bătrînului tribun, apoi se plînse de notarul local, pomenind de fărădelegile lui. Ce le făcea el acelor țărani era o imensă ticăloșie!

Secretarul îl ascultă impasibil.

– Nu am nici o posibilitate să intervin, domnule – îi răspunse el în cele din urmă. Acum, și guvernul, și comitatul fac din orice o chestiune politică. Și-apoi, Gaszton Simó este unul dintre cei mai buni notari ai noștri.

– Vorbiți în cunoștință de cauză?

– Vorbesc pe baza rapoartelor pretorului, care e șeful lui direct și care...

– Care s-a înhăitat cu el, în loc să-l pună la punct – îl întrerupse Bálint furios.

Secretarul se îndreptă de spate, ofensat:

– E firesc să fie în relații bune. Simó e dintr-o familie bună, are un unchi șambelan, iar dacă el a ajuns notar e fiindcă, din varii motive, n-a terminat decît șase clase. Dar, după cîte știu, își face bine datoria și, pe deasupra, e și... cum să spun, agentul nostru, al ungurilor printre moți.

– Agent maghiar?

– Da, domnule, agent maghiar!

– Unul care sprijină acțiunile băncii Unita, trăgînd foloase de pe urma lor? Unul care se înhaită cu cămătarii?!

– Acestea sînt niște acuzații foarte grave, care ar trebui dovedite. Eu aș fi dispus să mă duc la fața locului, din respect față de dumneavoastră, dar trebuie să recunoașteți că în situația de acum... nu-i așa... mi-aș pune poziția în joc, pentru că, orice aș face, atît guvernul, cît și opoziția ar transforma totul într-o chestiune politică...

„Îmi pierd vremea degeaba", își spuse Bálint, în timp ce secretarul îl conducea spre ieșire. „Politica subminează totul! O politică de cea mai joasă speță!" Singura lui consolare era că pînă și ponorenii îi refuzaseră ajutorul, așa că nu putea fi acuzat că i-a părăsit el, de bună voie.

*

A ținut-o așa pînă pe la mijlocul lui noiembrie. În timpul zilei, Bálint făcea pe *sportman*-ul, seara învăța o oră-două românește, apoi, după cină, ieșea în societate. Sîmbăta pleca la Dienești. La sfîrșitul primei săptămîni a lunii o găsi pe mama lui în pat. Răcise zdravăn. Medicul o diagnosticase cu bronșită. Cîteva zile a avut și febră. Apoi temperatura i-a scăzut, dar nu și tusea urîtă. L-au chemat apoi pe profesorul Purjesz care, fiind adeptul terapiilor naturale, i-a recomandat să meargă pe Riviera. Contesa Róza s-a lăsat foarte greu convinsă. A acceptat în cele din urmă, dar cu două condiții. Prima a fost ca fiul ei s-o însoțească și să rămînă tot timpul alături de ea. A doua a fost ca, în loc de Riviera, care era scumpă și foarte mondenă, să se ducă într-un loc mai ieftin, la răsărit de Genova. Poate în amintirea călătoriei de nuntă, împreună cu soțul ei.

Bálint îi scrise de îndată unuia dintre prietenii lui, care era diplomat la Viena, iar în cîteva zile acesta îi și răspunse, recomandîndu-i localitatea Portofino și un hotel cu bun renume, așa că se apucară de împachetat.

*

Îi venea greu să plece. Atîtea luni de zile! S-o părăsească pe Adrienne tocmai acum, cînd se apropiase atît de mult de ea! Era de datoria lui să-și însoțească mama, dar nu putea pleca fără să-și ia rămas bun. Voia cu orice preț s-o revadă, să fie doar ei, între patru

ochi. În timp ce-și imagina întîlnirea, îi încolți brusc gîndul că, în emoția despărțirii, ea ar putea să-i cedeze; poate nu tocmai de bunăvoie – nu, nu putea să spere la una ca asta –, dar cu un pic de insistență ar putea-o convinge să fie a lui, numai să aibă răgazul și ocazia potrivită. Dacă ar poseda-o măcar o dată, n-ar mai jindui atîta după trupul ei feciorelnic. Amețit de planurile sale, îi trimise o scrisoare în care o anunța că era nevoit să plece într-o călătorie și că voia să o vadă, dar nu la Almaș, ci undeva unde puteau să fie doar ei doi – poate la Cluj? Voia s-o mai vadă o dată, fiindcă nu știa cînd aveau s-o mai poată face. Trebuia s-o mai întîlnească o ultimă dată, neapărat, și nu presați de timp, ci pe îndelete, liberi, singuri... Era o scrisoare plină de pasiune și totodată de umilință, ticluită cu abilitatea unui bun cunoscător al sufletului feminin și cu șiretenia masculului vînător...

După cîteva zile, primi și răspunsul.

Adrienne îi scria că nu avea cum să plece de acasă, fiindcă orice pretext li s-ar fi părut cusut cu ață albă și soțului său, și soacrei. Dar și ea voia neapărat să-l revadă înainte de-a pleca. Așa că singura soluție era ca Bálint să vină la marginea pădurilor de pe domeniul Abády, în fața costișei unde împușcase el țapul acela. Avea să vină și ea acolo, negreșit. Indiferent de vreme. Era singura posibilitate de-a se întîlni. „Așadar, miercurea viitoare, pe 22 noiembrie, dimineața la 10 fix..."

Nu era ceea ce sperase Bálint, dar se mulțumi și cu atîta. Tot ce-și dorea era să fie vreme bună, uscată, nu o ploaie din aceea amarnică, de noiembrie. La urma urmelor, pentru ceea ce urmărea el, nu mai conta dacă erau înăuntru sau afară, într-o cameră sau în pădure, pe covorul de frunze uscate.

*

Ceasul din turnul bisericii din Almașu încă nu bătuse de nouă, cînd Bálint era deja la locul stabilit, acolo unde cărarea ieșea din pădure, ca să treacă de-a lungul coastei și apoi să traverseze cumpăna apelor care despărțea valea Crișului Repede de cea a Almașului. Nu rămase însă pe potecă, ci se piti în dosul unui fag gros, de unde vedea întreaga pantă de sub picioarele lui, pînă la codrii lui Uzdy și, mai departe, pînă la cărarea ce șerpuia pe coama dealului.

Vremea ținea cu el. Era una dintre acele zile de toamnă care nu prevestește prin nimic apropierea iernii, ci amintește mai degrabă de sfîrșitul de vară. Copacii, care nu se lepădaseră cu totul de frunze, îl înconjurau cu o frenezie pastelată, de la galbenul auriu, pînă la cărămiziul cel mai înfocat, iar buzele prăvălișurilor erau tivite cu verdele proaspăt al ierbii, împestrițat pe alocuri de floricele întîrziate. Bálint nu avea însă ochi pentru ele, ci stătea cu privirea ațintită spre potecă. Pe-acolo nu trecură decît cîțiva țărani, în drumul lor către Huedin, apoi nu mai veni nimeni. Într-un tîrziu, o zări pe Adrienne în depărtare. Apăruse din partea cealaltă, la colțul pădurii, și se apropia cu mersul ei semeț, cu pașii ei lungi. „E ca zeița Diana!" își spuse el și se grăbi să-i iasă în cale. Se repeziră unul în brațele celuilalt. Își lipi buzele de ale ei, iar ea îi primi din nou sărutările cu docilitatea unei eleve sîrguincioase; îi strînse la piept trupul, iar ea se lăsă din nou, molatic, în voia lui. Celălalt Bálint, eul său lucid, începu atunci să cîrcotească: „Iară mă sărută ca o fată care nu știe ce-i iubirea, iară nu simte nimic, nici un fior, iară nu are nici o altă sclipire în ochi afară de cea a bucuriei de a mă revedea și a mărinimiei."

– Cărarea e bătută de oameni – îi spuse el, ar fi mai bine să ne ascundem în pădure.

Străbătură desișul pînă la poiana de la marginea costișei, unde se așezară pe vestonul lui Bálint.

– Așadar pleci! – zise Adrienne. Pentru mai multă vreme...

În privirea ei, totuși, se citea nu atît tristețea, cît bucuria de a-l revedea. Ochii ei aveau aceeași strălucire ca în prima clipă.

Tolănit pe coasta dealului, Bálint o trase în brațele lui. Liniștită, încrezătoare, ea își lăsă capul pe umărul lui. Cîrlionții ei rebeli îi gîdilau fața, urechile, mustața, trăindu-și viața lor, ca tentaculele stelelor de mare. Adrienne își asculta prietenul, fără să scoată o vorbă.

La început, el îi vorbi despre starea mamei sale, despre tratamentele prescrise de medici, îi dădu amănunte despre călătorie și despre pregătirile pe care le avea de făcut. Cu o mînă prinse s-o mîngîie de la șold pînă la genunchi și înapoi, apoi trecu dincolo de poala rochiei, făcînd cale-ntoarsă deasupra gleznelor și alunecîndu-i pe ciorapii de mătase, iar acea mișcare înceată, repetată își regăsi ritmul în vorbele lui, din ce în ce mai nuanțate, mai aprinse, mai străvezii. Îi vorbea despre iubirea lui, despre subjugarea lui, despre

faptul că orice lucru frumos care-i ieșea în cale îi amintea de ea, de ochii ei chihlimbarii, de părul acela negru ca pana corbului și de buzele ei răsfrînte, parcă mereu bosumflate. Uneori, își puncta vorbele cu cîte un sărut grăbit, dar fără a se opri din vorbit; iar cuvintele țîșneau ca niște scîntei din vatra încinsă a pasiunii sale, întrupîndu-se în fraze tot mai ademenitoare. Se simțea cuprins de aceeași inspirație amețitoare ca în după-amiezile petrecute împreună la Cluj sau, mai înainte, pe terasa cetății de la Șiclod. Vorbea despre viață, despre iubire, exprimînd inefabilul prin cîte o imagine, ilustrîndu-l printr-o metaforă neașteptată, întrerupîndu-se pentru o glumă sau un sărut; vorbea de parcă s-ar fi aflat în fața unui public numeros, în timp ce mîinile sale, conduse parcă de o voință străină, se avîntau cu o șiretenie sporită pe sub rochia ridicată acum deasupra genunchilor, dezmierdîndu-i pulpele tot mai sus, alunecînd mîngîioase, ușoare, peste mătasea ciorapilor...

Adrienne stătea nemișcată, cu capul pe umărul lui Bálint. Îl asculta fermecată, iar mîngîierile care-i copleșeau trupul, coborînd pînă la glezne și apoi urcînd, îi stîrneau un fior ciudat, nemaitrăit pînă atunci de ea, cea pe care nimeni, nici în copilărie, nici ca femeie, n-o răsfățase niciodată. Nici nu băgă de seamă cînd mîna bărbatului i se strecurase sub rochie, atingîndu-i pielea din capătul pînzei de păianjen a ciorapilor, atît de vrăjită era de cuvintele care o împresurau și de mîngîierile lui necontenite.

Eul care glăsuia prin gura lui Bálint era dublat de cel al masculului mereu la pîndă. În timp ce unul meșteșugea vorbele, celălalt pîndea cu atenția încordată momentul prielnic să sară asupra prăzii. Brusc, poate dezmeticită de îndrăzneala mîinilor lui, poate simțindu-i virilitatea ațîțată, Adrienne zvîcni, îndreptîndu-se de spate. Observă rochia ridicată, își acoperi în pripă genunchii, picioarele și îl fulgeră cu privirea, gata să sară în picioare. Era aceeași privire furioasă pe care i-o cunoștea din seara petrecută în fața căminului sau, mai înainte, de pe banca din grădina de la Șiclod.

În clipa aceea, Bálint simți că, dacă nu va reuși s-o potolească, va pierde tot ce cîștigase pînă atunci. Așa că dădu înapoi, făcu pe nevinovatul și pe miratul, ca apoi, încet încet, s-o ademenească din nou în brațele lui, mîngîind-o împăciuitor, ca pe un copil. Și îi vorbi din nou, spunîndu-i că, la urma urmelor, dacă-l lăsase să-i sărute buzele, ochii, gîtul, mîinile și brațele, să nu se mai împotrivească

atunci cînd voia să-i atingă cu buzele genunchii, chiar pielea dezgolită de deasupra lor, doar îi spusese odată – sigur își amintea și ea – că nu va tînji niciodată la mai mult decît va voi ea să-i dea. Vorbi mai departe și fu atît de convingător, atît de liniștitor, încît Adrienne, în chip de consimțire, nu protestă atunci cînd buzele lui se furișară dincolo de marginea ciorapilor ei de mătase, atingîndu-i o porțiune de piele nu mai mare ca o petală. Dar nu dură decît o secundă, fiindcă ea îi reprimă avîntul, strîngîndu-și fusta în jurul coapselor și roșind ca o fetișcană.

Se tolăniră ca mai înainte, iar Bálint își continuă, cu inima gata să-i sară din piept, litania de dragoste, cu fraze tot mai întortocheate, aproape fără să știe ce vorbește. Apoi însă, cu trupul cald al femeii în brațe, sub oblăduirea amețitoare a codrului, pierdut cu ea în liniștea dimprejur, împresurat de bogăția de culori ale copacilor și desișurilor, sub albastrul nemărginit al cerului, departe de toate cele atinse de mîna omului, înconjurat din toate părțile de dealurile molcome care parcă nu voiau decît să-i izoleze de restul lumii, subjugat ca întotdeauna de magia frumuseții pe care o trăia alături de Adrienne, îi încolți din cele mai ascunse firide al subconștientului hotărîrea de a așterne totul pe hîrtie. Născoci și un titlu pentru asta: „Frumusețea ca acțiune". Da, așa se va numi romanul pe care-l va scrie pe Riviera și în care își va revărsa toată dragostea lui, iar cînd se va întoarce, peste o lună, două, îl va depune la picioarele Adriennei ca mărturie că nici acolo, departe, nu i-a uitat o clipă frumusețea. Frazele vor avea ritmul pașilor ei lungi, reflexele de alabastru ale tenului ei, unduirea buzelor ei răsfrînte și învolburarea sălbatică a șuvițelor ei de abanos...

Povestea încă nescrisă i se contură în întregul ei.

Deasupra văii Almașului se auzi clopotul de amiază. Era momentul să se despartă. Poate că niciodată nu s-au simțit mai apropiați unul de celălalt ca în acele clipe. Se îmbrățișară îndelung, la marginea pădurii, apoi Bálint îngenunche în iarba proaspătă și îi sărută tot trupul, rochia, ciorapii, pînă la vîrful picioarelor. Adrienne nu se mai împotrivi, lăsîndu-se în voia lui, cu nemișcarea marmoreană a unei zeițe grecești.

Părea o făgăduință din partea ei. Și un dar.

*

Opt zile mai tîrziu, pe seară, contesa Róza Abády a pornit la drum împreună cu fiul ei. Cînd s-au urcat în vagonul de dormit, în gara din Cluj era lapoviță, iar pe drum aceasta se transformă în ninsoare. La Huedin, trenul a poposit mai mult, ca să i se monteze în față un plug de zăpadă. Înainte să se retragă în cușeta sa, Bálint, care pînă atunci stătuse de vorbă cu mama lui, mai aruncă o privire afară. Poate ca să-și ia rămas bun de la gara Adriennei sau poate ca să vadă cum e vremea. Ningea acum cu fulgi mari, pufoși, zăpada acoperind totul cu o manta puhavă. „Probabil că și la Almașu ninge", își zise el în timp ce se pregătea să se culce.

Într-adevăr, ningea și acolo, la fel ca în toată Călata. Și ca mai sus, în munți, unde de două zile omătul tot creștea, de apăruseră și lupii. Auzind despre aceștia, Zutor András Mézes pregătise niște hălci de capră îmbibate cu stricnină și mersese pînă la poalele muntelui, ca să le agațe cu sîrmă din loc în loc, în tufele de ienupăr. Le răspîndise peste tot prin împrejurimi – după cum era anunțat și oficial –, de la Stănișoara până la Ic Ponor, pentru că lupii sînt animale hoinare, umblă de colo colo. Apoi, odată treaba terminată, se întorsese la cabana de la Scrind.

În noaptea aceea, mai mulți oameni tăcuți o porniră de prin casele din Ponor. Îmbrăcați cu toții la fel, în haine de postav, cu opinci și cu căciuli negre, din piele de oaie. Bineînțeles, toți cu topoare și cu pari lungi, iar unul cu încă ceva – un mănunchi de sîrme lungi, la capătul cărora atîrnau un fel de bile roșiatice și grele, ca un buchet ținut cu florile în jos. Înaintau tăcuți prin ninsoarea deasă, cu siguranța îndîrjită a oamenilor de munte, chiar dacă era întuneric beznă, iar cărările fuseseră acoperite de zăpadă. Au mers așa o bună bucată de vreme, coborînd în Valea Seacă, apoi luînd-o spre poalele muntelui, iar de acolo în sus, pînă ce ieșiră din pădure, pe creasta de unde coborîse și caravana lui Bálint Abády, cu două luni înainte, ca să ajungă la casa lui Pantelimon Rus. Aceasta era acum la cîțiva pași de ei.

Conducătorul lor, Turturică, se întoarse spre ceilalți:

– Măi Culă – spuse el în șoaptă – du-te înainte cu carnea și arunc-o peste gard. Zgîlțîie bine poarta, nu cumva să fi adormit cîinii, și arunc-o pretutindeni, să le ajungă la toți.

Culă – cel care adusese buchetul de sîrme – o luă înainte. Doar atît era treaba lui, însă trebuia s-o facă cineva și pe-asta. După cîțiva pași se pierdu în ninsoarea deasă. Ceilalți rămaseră locului, sprijiniți în toiege, ca ciobanii. Nu după multă vreme, din dosul faldurilor de nea se auzi lătratul cîinilor. Mai întîi de jos, dinspre drum, iar apoi mai de sus, probabil din dreptul zidului. Se stîrni și un fel de hîrjoană. Culă se întoarse și se așeză tăcut alături de ceilalți. Lătratul încetă, dar nimeni nu se urni din loc. Așteptară o vreme. Oamenii de munte sînt răbdători. Pentru ei, timpul nu contează. Ei știu să dea vremii răgaz. După ce trecu mai bine de o oră, Turturică porunci ceva scurt și o luară cu toții din loc. Doi dintre ei coborîră către poartă, ceilalți se apropiară dinspre coama muntelui spre zidul tivit cu cioburi de sticlă, peste care aruncară o șubă de postav, ca să poată trece dincolo.

A doua zi a început ancheta. Gaszton Simó a sosit într-un suflet, însoțit de patru jandarmi – lucru mare, fiindcă mai mult de doi nu vedeai de-obicei. Poarta era neatinsă. La fel părea și casa, de la depărtare, dar zidul de deasupra ferestrelor era înnegrit de fum, iar porțiunea de acoperiș din dreptul sufrageriei se surpase, acolo unde grinda principală fusese mistuită de flăcări. Ninsoarea năvălită în încăpere stinsese focul, care nu mai mocnea decît acolo unde era prăvălit, fără suflare, Pantelimon Rus. Toate cele din încăpere erau făcute zob și arse. De bună seamă că stropiseră mai întîi cu petrol. Doar o bucată din lada cu acte scăpase neatinsă, în mijlocul unui maldăr de hîrtii făcute scrum, precum și candela, care încă mai pîlpîia sub icoana din colțul odăii, probabil păzită de zăpada care năvălise prin ferestrele sparte. Atîta s-a putut stabili în timpul anchetei. Plus faptul că dulăii fuseseră otrăviți cu stricnină – unora le mai atîrnau bucățile de sîrmă din gură. Dar altceva, nimic. Toate urmele fuseseră înghițite de zăpada moale, apoasă, care nu contenea să cadă. Nici băiețandrul acela, sluga lui Rus, care în noaptea cu pricina apucase să fugă în sat și să se ascundă la moară, nici el nu știa nimic. A auzit niște zgomote, s-a uitat pe afară, a văzut niște siluete întunecate. Cîțiva oameni erau la poartă, așa că el s-a cățărat pe zid și a tulit-o. S-a tăiat zdravăn în cioburile de sticlă, dar tot a fugit, plin de sînge, desculț, doar în cămașă. A fugit cît l-au ținut picioarele, pînă în sat. Mai multe nu știa să spună. „Pe cine ai văzut? Nu știu! – Ai recunoscut pe cineva? – Nu, pe nimeni. – Cum erau

îmbrăcați? – Nu știu". Altceva n-au putut să scoată de la el. Ce-i drept, tremura de spaimă și poate că și dacă ar fi știut ceva, tot n-ar fi îndrăznit să le spună nimic. „Cînd s-a întîmplat, la ce oră? – Nu știu, era întuneric. – Dar măcar atît, era seara sau noaptea tîrziu? – Nu știu, era întuneric, noapte!"

Nici cercetările care au urmat n-au făcut mai multă lumină. Au întrebat în stînga și-n dreapta, i-au descusut pe oameni, doar erau atîția care spuneau vrute și nevrute. Suspecți erau toți datornicii cămătarului. Inclusiv cei din Ponor. Dar nimeni nu a scos o vorbă – fuseseră cu toții acasă și au dormit. Așa au răspuns toți, ridicînd din umeri, ursuzi. Nimeni nu s-a apucat să dea amănunte sau să brodeze vreo minciună complicată, din care să se poată încropi vreo ipoteză. „Eram acasă, ningea, dormeam..."

Nu a ieșit la iveală nimic.

*

Bálint află de toată povestea cam după o lună, de la Zutor. Îl anchetaseră și pe el, ca să le spună unde a agățat hălcile de carne cu stricnină. El le-a dat toate informațiile, dar acestea n-au ajutat cu nimic. Ce-i drept, pe lîngă Ponor nu s-a găsit nici urmă de astfel de hălci, însă ele lipseau și în alte părți – probabil căzuseră în zăpadă sau fuseseră mîncate de animale. Au fost găsiți doi lupi morți, poate ei înfulecaseră carnea otrăvită, sau cine știe ce alte lighioane, acoperite apoi de zăpadă. Cînd a agățat momelile, fusese însoțit de Teodor Paven, care a dormit peste noapte în vale, la el. Era sigur că nu s-a mișcat de acolo. Mézes i-a scris pentru că știa cît de mult se preocupa stăpînul de soarta muntenilor.

Bálint citi rîndurile lui pe terasa hotelului. Acolo, pe litoralul acela mereu însorit, în mijlocul pîlcurilor de portocali și de măslini, îi venea greu să se gîndească la iarnă, la zăpadă, la oameni care umblă prin ninsoare, la crime misterioase și la moarte. În jurul lui, viața pulsa veselă, ușoară, primăvăratică. Un loc mai bun ca să-și ducă la bun sfîrșit munca pe care o plănuise n-ar fi putut să găsească. Împrejurimile erau o minunăție: măslini cu frunzele argintii și tulpinile răsucite, portocali cu coroane bogate, pline de roade aurii, grădina cu palmieri, în fața lor golful, cu iolele clătinate de valuri, iar în zare țărmul cu stîncile lui dantelate – totul părea un vis. Era

un loc care-l făcea să uite de ticăloșia lumii și-i ațîța pofta de muncă. După greutățile inerente începutului, avansa ușor cu romanul.

*

Nimic nu-i deranja tihna. Viața politică din Ungaria se calmase. Ministrul de interne Kristóffy înfrînsese rezistența administrațiilor locale, reuniunile zgomotoase încetaseră. Reprezentanții guvernului își ocupaseră posturile în fruntea comitatelor, încercînd, de bine de rău, să-și îndeplinească atribuțiile în spiritul legilor. Impozitele, nefiind încă votate, nu puteau fi colectate, iar soldații erau reținuți în armată și după terminarea stagiului, pentru că noul contingent încă nu fusese încorporat. Lucrările Parlamentului fuseseră amînate *sine die*. Cei din opoziție așteptau cu pumnii strînși ca destrămarea lentă a aparatului de stat să le aducă victoria. Era ultima lor speranță. Devenise și pentru ei evident că programul lor politic și economic nu mai putea fi realizat, dar nu aveau cum să renunțe la frazele sforăitoare prin care-și asiguraseră majoritatea. Conducătorii și organele lor de presă repetau la nesfîrșit aceleași discursuri propagandistice, dar după tensiunile din vară și de la începutul toamnei, viața își reluase cursul obișnuit.

În afara cîtorva ziare întîrziate, Bálint nu avea nici o veste de acasă. Într-o zi se întîlni cu un cunoscut la Genova. Acesta îi povesti că Gyerőffy nu se mai dezlipea de la masa de joc și că era în continuare prim-dansator. Îi spuse apoi și ce bîrfe mai circulau în înalta societate. Printre ele, aceea că, în drum spre Viena, regele Bulgariei se oprise la Budapesta, unde, la palatul ducal, fusese organizat un bal somptuos în onoarea lui. Dar pe Bálint toate acestea îl lăsau rece.

Nu coresponda decît cu Adrienne – cîte o scrisoare laconică, la două-trei săptămîni. Așa află că Ady se mutase la Cluj, unde, la fel ca anul trecut, își scotea surorile în lume. Wickwitz nu era în oraș, probabil că nu mai primise permisie de la regiment. Dar Judith părea mai liniștită. „Poate renunță la toată nebunia asta", scria Adrienne. În altă scrisoare îl anunță că medicii îi prescriseseră mamei sale o cură urgentă la sanatoriu, așa că aceasta plecase să se interneze în Austria, motiv pentru care fetele Milóth se mutaseră la ei, în vila Uzdy; locuiau în camera fetiței, pe care bineînțeles că soacră-sa o luase cu ea, la Merano. Adrienne stătea mai tot timpul cu ele, fiindcă bătrîna își încuiase apartamentul, așa că singura încăpere

în care-și puteau petrece ziua era salonul ei de la parter. „Nu-i prea comod pentru mine, dar partea bună este că relația mea cu Judith e din nou cea de pe vremuri. Se pare că nu mă mai consideră dușmana ei! Seara, cînd nu este bal, vin amîndouă în camera mea și, în timp ce mă pregătesc de culcare, stăm de povești. E minunat!... Încerc să-i alin durerea și cred că reușesc..."

Adrienne nu scria nici un cuvînt despre dragostea lor. Singura aluzie erau cele trei litere cu care se semna: M.O.G., adică „Monstrul cu Ochi Gălbui", inițiale cu care își începea și Bálint scrisorile: „Dragă M.O.G..."

De fiecare dată cînd ajungea la acea semnătură, Bálint rămînea pe gînduri. Își amintea de plimbarea lor prin cimitirul Hajongard, unde pentru prima dată o numise așa, unde pentru prima dată simțise că ea era și nu era o femeie în toată firea, că deși frumoasă și atrăgătoare, se temea de iubirea reală. Din clipa aceea își începuse el campania asiduă de cucerire, procedînd precum dresorii cînd vor să se apropie de sălbăticiunile lor, liniștindu-le, dezmierdîndu-le, jucîndu-se cu ele, mereu cu atenția încordată. Da, era ca un îmblînzitor. Și cît de puțin avansase în atîta amar de timp! Nu reușise nici data trecută, la marginea pădurii... Poate că era mai bine așa! Cine știe ce-ar ieși dacă ar deveni amanta lui! O aventură trecătoare?... Nu, mai degrabă o cruce de dus toată viața... Singura lui salvare era scrisul! Își vărsa în cuvinte năduful cu care tînjea după trupul femeii, sperînd că și-l va potoli odată pentru totdeauna. În felul acesta, prietenia lor putea să dureze sub forma unei *amitié amoureuse*, precum cea dintre Goethe și Lotte, după ce poetul se lepădase de iubirea ce-l amenința. De la o săptămînă la alta, Bálint era din ce în ce mai liniștit și, credea el, mai liber.

*

Pe 16 februarie primi o telegramă: „Te rog să vii imediat. M. O. G." Doar atît. Ce să înțeleagă? Ce s-o fi întîmplat? Mai mult ca sigur, ceva grav. Poate că soțul ei... sau soacra... Adrienne era într-o situație disperată și numai el o putea ajuta. Se hotărî să plece! Nu avea de ales! Simți dintr-odată cît de strîns erau ei legați unul de celălalt. Printr-o mulțime de fire nevăzute, dar inimaginabil de trainice.

Telegrama sosise în zori. Pînă ce mama lui se trezi, avu tot timpul să-și ticluiască minciunile cu care să-și justifice plecarea. Norocul lui era că Parlamentul fusese convocat pe 19. Era argumentul perfect. Trebuia să fie de față. Dar numai pentru cîteva zile, cel mult o săptămînă, cît vor dura dezbaterile, apoi se va întoarce ca s-o conducă acasă, în Ardeal.

Contesa Róza îl ascultă fără să scoată un cuvînt. Ochii i se umplură de lacrimi, dar nu se împotrivi.

– Bine, am să te aștept! – îi spuse ea în cele din urmă. Am cîțiva cunoscuți pe aici, așa că nu voi fi singură!

Bálint porni chiar în seara aceea.

V

Într-adevăr, la mijlocul lui octombrie, Wickwitz se întorsese la regiment, ca urmare a unui șir de evenimente nu tocmai fericite. În august, la rugămințile insistente ale lui Tihamér Abonyi, care voia să-și înscrie caii la cursele de la Tîrgu Mureș și de la Jucu, și care nu avea încredere în nici un alt antrenor în afară de baronul Egon, acesta se mutase pentru cîteva săptămîni la Silvaș. Doamna Lázár nu voise nici în ruptul capului să-l creadă că se ducea acolo doar de dragul sportului, nu și al Dinórei, așa că-i făcuse vînt.

În toamna aceea, familia Milóth n-avea să vină nici la Tîrgu Mureș, nici, mai tîrziu, la Cluj. Așa că Wickwitz n-avusese cum s-o întîlnească pe Judith. Îi mai trimisese cîteva scrisori prin tînărul Zoltán, ca s-o țină „caldă", dar mîzgălitul pe hîrtie nu era punctul lui forte. Se gîndise apoi să-și caute pe la Brașov o fată bogată de măritat, ca să scape de datorii. Aflînd că în iarna aceea urma să fie scoasă în lume fiica unui fabricant de postavuri sas, care era milionar, își zisese că e o ocazie cum nu se poate mai bună, așa că începuse să-i dea tîrcoale. Fata părea că nu s-ar fi dat în lături, dar cum familia voia s-o mărite cu cineva din cadrul firmei, îi închiseră ușa în nas lui Wickwitz de îndată ce-și dădură seama de intențiile lui. Pierduse o grămadă de vreme, iar speranțele i se năruiseră din nou. Termenul polițelor depuse la Oradea era pe cale să expire.

Erau polițele Dinórei, dar le semnase și el. Cămătarul îi cerea banii. Începuse chiar să-l amenințe. Trebuia neapărat să găsească o soluție, altminteri intra în belea. Parcă și vedea cele două cuvinte, scrise cu litere de-o șchioapă: *Infam kassiert*!

Drept urmare, la sfîrșitul lui ianuarie ticlui o scrisoare care o tulbură pe Judith din nou. Într-adevăr, Adrienne nu se înșelase cînd îi scrisese lui Bálint că sora ei părea mai liniștită. Fata, care nu-l mai văzuse pe baronul Egon de multă vreme, suferise îngrozitor. Dragostea ei se cristalizase în jurul dorinței de a-i veni acestuia în ajutor sacrificîndu-se pe sine. Simțea că era de datoria ei să salveze namila aceea pe cît de puternică, pe atît de stîngace, făptura aceea care era „onestitea în persoană", dar pe care nepriceperea o făcuse să intre în tot felul de încurcături; da, era de datoria ei să-l scape pe acel bărbat de la pierzanie. Cum însă de cîteva luni părea să nu-l mai amenințe nimic, iubirea lui Judith își mai pierduse din înflăcărare și din eroism. Fetei nu-i mai rămînea decît să aștepte, să aștepte oricît ar fi fost nevoie, credincioasă, iar acest lucru îi permitea să fie din nou bine dispusă, să rîdă, să glumească...

Wickwitz apelase în scrisoarea lui la aceeași stratagemă cu care avusese succes și în trecut. Așa cum, pe vremuri, o minți pe Judith că s-ar fi putut căsători cu Dodó dacă nu s-ar fi îndrăgostit de ea, așa o amăgi și acum, cu fata postăvarului, spunîndu-i că-și încercase norocul cu aceasta numai ca să scape „din mrejele iubirii pentru ea". Și-a dat seama însă că nimic nu-l putea face s-o uite pe Judith, că asta-l va duce la pierzanie! Fiindcă nu mai putea să trăiască fără ea, nu-și imagina viața alături de altă femeie. Singura lui scăpare era să se împuște. În cîteva zile, gestul său disperat avea să fie aflat de toată lumea. Sigur, ar mai fi fost o soluție, dar nici nu îndrăznea să se gîndească la ea: să fugă amîndoi în lume. N-ar fi acceptat un asemenea sacrificiu din partea lui Judith. Mai bine moartea!

Era o scrisoare bine ticluită, mai ales pentru că Wickwitz era într-adevăr disperat și nici nu-și făcea prea mari speranțe în legătură cu planul său.

Scrisoarea ajunse la Zoltán, iar acesta i-o transmise surorii sale. Judith îi răspunse tot prin intermediul fratelui ei: „Fac tot ce pot să te salvez... Vino după mine... De aici nu va fi greu să fugim împreună..." Peste trei zile sosi răspunsul lui, plin de recunoștință și cu o strategie bine pusă la punct: „Mergem la Graz, unde ne vom

căsători de îndată. În Austria nu există căsătorie civilă. O voi ruga pe mama să ne găsească un preot. În cîteva zile primesc permisia și vin să te iau..."

Margit, care împărțea cu Judith camera de la etaj a fetiței lui Adrienne, remarcase încă de la prima scrisoare a lui Wickwitz o schimbare în comportamentul Judithei. Nu spuse o vorbă, nu o întrebă nimic, dar o observă cu luare aminte. Remarcă tulburarea Judithei, înfrigurarea cu greu disimulată. Îl pîndi pe micul Zoltán cînd îi aduse a doua scrisoare, și locul unde o ascunse Judith, înainte de culcare. Noaptea o șterpeli și o luă la goană, ca un pui de nălucă grațioasă, pe culoarele întunecate, să i-o arate Adriennei.

O găsi pe sora mai mare în pat, citind. Margit se cuibări lîngă ea și parcurseră împreună rîndurile baronului Egon. A doua zi, Adrienne expedia la Portofino telegrama prin care-l chema acasă pe Bálint.

*

Bálint ajunse la Budapesta în seara dinaintea deschiderii lucrărilor Parlamentului. Era decis să pornească mai departe în după-amiaza următoare, așa că avea tot timpul să participe la ședința din 19. Se informase din ziarele cumpărate pe drum că de data asta nu va mai fi nici o amînare, ci va avea loc dizolvarea Parlamentului, printr-un decret regal ce avea să fie prezentat de un împuternicit al regelui, rol pentru care fusese desemnat generalul de honvezi Sándor Nyíry. Era o procedură neconstituțională. Dizolvarea nu se putea face înaintea votării bugetului sau în lipsa unei derogări tranzitorii prin care guvernul să poată calcula cheltuielile la nivelul anului precedent. Părea o acțiune de forță, începutul confruntării dintre suveran și Parlament, care putea duce foarte ușor la mișcări de stradă. Bálint se grăbi spre Cazinou, nerăbdător să afle noutățile zilei și să ia pulsul atmosferei generale. Saloanele erau arhipline. Discuțiile erau aprinse, cu toate că vestea nu venise pe nepusă masă pentru cei din capitală. Toată lumea știa încă de la începutul crizei ce planuri avea guvernul dărăbanilor, ce va pune la cale „Comitetul director" al partidelor din coaliție. Mai mulți înalți funcționari îi informaseră, din loialitate patriotică, pe conducătorii opoziției, așa că aceștia, știind tot ce se plănuia, începură imediat să bată toba în presă. În tabăra adversă se mai găseau cîte unii din Comitetul

director care să-i șoptească tacticile pe care trebuia să le urmeze ba unui prieten, ba unei soții sau unei rude apropiate, care-și aveau la rîndul lor o mulțime de oameni de încredere, astfel că nimic nu rămînea secret mai mult de o zi-două. Prin urmare, și de astă dată, diversele facțiuni discutau despre un singur lucru: ce se va întîmpla mai departe.

Unii erau de părere că dărăbanii vor scoate de la naftalină unul dintre planurile lor mai vechi, cunoscut de toată lumea, și vor organiza nu una, ci două-trei alegeri generale, pînă ce electorilor li se va urî să tot voteze, permițîndu-le să obțină Parlamentul pe care și-l doreau. Alții credeau că va fi instituit, printr-un decret regal, sufragiul universal, propus cu cîteva luni în urmă de Kristóffy, dar pe care Franz Joseph – cum știa toată lumea – nu-l acceptase.

Cea mai răspîndită părere era însă că pentru o perioadă imprevizibilă de timp va fi instaurată dictatura. Ce era de făcut? Lumea era îngrijorată. Se făceau tot felul de combinații. Din păcate, Gyula Justh, președintele Camerei, era bolnav. „El e omul puternic de care avem nevoie! Sau poate e mai bine așa, cine știe ce nebunie ar declanșa. – Da! Mai bine așa!" Deocamdată, liderii se sfătuiau. Erau cu toții încrezători că vor găsi o ieșire din impas, o soluție care să nu poată fi atacată juridic. În așteptarea ei, toată lumea discuta aprins. Cea mai apreciată idee era cea scornită de un distins avocat budapestan, aplaudată de toată lumea și preluată de presă cu litere de-o șchioapă. O idee de pomină, potrivit căreia toți deputații trebuiau să renunțe la mandatele lor! În felul acesta, Parlamentul n-ar mai avea nici președinte, nici grefier, nici chiar chestor, pe nimeni care să preia decretul regal. „Ar fi o mare șmecherie. *Ein Grosser Witz*!" urlă Wuelffenstein. Nyíry n-ar avea decît să alerge pînă și-ar da sufletul, că tot n-ar găsi pe nimeni căruia să-i predea actul, n-ar putea nici măcar să convoace ședința, fiindcă, potrivit regulamentului, pentru asta era nevoie de cel puțin 40 de deputați! Ce păcat că era prea tîrziu, ar fi trebuit să se gîndească la asta mai din timp!

Oamenii așteptau înfrigurați, vorbind vrute și nevrute. În cele din urmă sosi și decizia liderilor: trebuiau să fie prezenți cu toții la Parlament a doua zi, la nouă și jumătate. Doar atît, însă era suficient. Așa că se răspîndiră care-ncotro, întrebîndu-se, curioși, oare ce soluție găsiseră șefii.

În fața clădirii Parlamentului era un cordon de polițiști. Nu se putea trece de ei decît cu legitimație. Priveliștea nu era deloc liniștitoare: soldați, jandarmi înarmați, sub comanda colonelului Fabritius. În centru se afla un regiment de husari, cu armele la picior. În dosul cordonului de polițiști se strînseseră cîteva sute de curioși care așteptau în tăcere. Pe strada Constituției se adunaseră și mai mulți. Se zvonea că guvernul chemase muncitorimea socialistă. Ziariștii din piață îi aclamară pe deputații mai cunoscuți, apoi se grăbiră cu toții să intre. Coridoarele erau pline de grupuri care șușoteau.

Se auzi soneria care vestea începutul dezbaterilor. Se grăbiră cu toții în sală. Grefierul citi bolborosit ceva, probabil procesul verbal al ședinței precedente. Deputații tropăiau nerăbdători în bănci. „Mai repede, ne grăbim!" se auzea din toate părțile. „Mai durează mult?" strigă Sámuel Barra, privind impacientat către draperia care acoperea ușa. „Mai repede! Mai repede!" îl zoreau tot mai mulți din rîndurile de jos, pînă ce grefierul termină în sfîrșit de citit.

– Dacă nimeni nu vrea să ia cuvîntul, declar procesul verbal adoptat – spuse în pripă vicepreședintele Rakovszky, care prezida adunarea.

Apoi citi, într-o tăcere mormîntală, declarația prezidiului. Ședința aceea fusese convocată la inițiativa regelui. Generalul Nyíri, comisarul regal plenipotențiar, a anunțat conducerea Camerei că la ora unsprezece corpul legislativ era chemat la palat ca să i se prezinte decretul de dizolvare a Parlamentului. Președintele adăugă cîteva comentarii. Erau niște considerații de nuanță. Decretul regal nu-i fusese înmînat de premier, ci de doi ofițeri, într-un plic sigilat. Cîțiva deputați săriră în picioare revoltați, dar liderii îi potoliră. Rakovszky continuă să citească, cu accentul lui ușor insolit, fiindcă, înainte să ajungă politician, servise în armata comună, imperială și regală.

– Ținînd cont, zise el, de faptul că jurisprudența cere ca asemenea acte să fie înmînate conducerii Camerei de către primul ministru, propun să nu acceptăm plicul, ci să-l returnăm nedeschis celor doi ofițeri.

Așadar aceasta era soluția ticluită de cu seară. Aceasta era tactica revoluționară găsită de Comitetul director. În felul acesta, nu se putea întîmpla nimic. Parlamentul fusese convocat? Da! Dar

nimeni nu luase la cunoștință oficial hotărîrea de dizolvare a lui. Pe cei mai puțin inițiați, soluția îi luase pe nepregătite. Rămaseră cîteva minute mirați, dar respectarea formalităților legale era atît de importantă pentru toată lumea încît, în scurt timp, se auzi murmurul acceptării generale.

Președintele se grăbi să propună o nouă ședință, peste două zile, adică pe 21. Toată lumea știa că ea nu va avea loc, fiindcă armata se afla deja la parter, gata să ocupe Parlamentul. Dar nu asta conta, ci respectarea legilor. Înainte ca această idee să prindă contur, Zsigomnd Boros sări în picioare și luă cuvîntul:

– Stimată adunare! În aceste clipe de cumpănă, cînd împotriva templului națiunii...

– Las-o baltă, am terminat! – se striga din toate părțile.

Dar calmul olimpian al lui Boros nu se lăsa tulburat.

– ...Camarila vieneză pune la cale atentate mișelești. Noi, fiii devotați ai patriei noastre, avem datoria ca în ciuda tuturor amenințărilor cu închisoarea, cu decapitarea sau cu știreangul...

În clipa aceea, unul dintre ușieri dădu buzna în sală:

– Vin! Sînt pe culoare! – strigă el cît îl ținea gura.

– ... dar noi vom lupta pînă la ultima picătură de sînge să apărăm Constituția noastră străbună, și numai trecînd peste cadavrele noastre...

Continuarea se pierdu înghițită de vacarmul general: „Termină! Las-o baltă!", iar președintele suspendă ședința și coborî în grabă de la prezidiu. Se îmbulziră cu toții spre ieșire, grăbiți să dispară cît mai repede de acolo. Atunci, brusc, pe ușa de jos a sălii în formă de hemiciclu apăru un ofițer scund și îndesat. Era colonelul Fabritius. Cei care se îngrămădiseră într-acolo rămaseră o clipă locului, surprinși, apoi se răspîndiră care-ncotro. Între timp, colonelul urcă la tribună și, în fața doar a ziariștilor coborîți din lojile lor, citi decretul regal de dizolvare a Parlamentului. Cînd ajunse la ultimele cuvinte, sala de consiliu era deja plină de soldați înarmați.

Pe culoare, militarii erau deja așezați la posturi, în casa scărilor se aliniau noi plutoane. Toți făceau parte din unitatea de honvezi de la Budapesta. Era o scenă insolită: Parlamentul înțesat de ostași cu baioneta la armă! Stăteau ca un zid întunecat în fața șirului de ferestre, cu fața spre intrările în sala de consiliu, adumbrind lumina cenușie a dimineții ploioase.

Bálint, care se sfia s-o ia la fugă, ieși printre ultimii din sală. O luă, ca de obicei, spre scările principale, dar se întîlni cu Béla Varju, care se întorcea de acolo în goană.

– Calea e barată! Nu lasă pe nimeni să treacă! îi strigă el încă de departe.

– Poate că reușim prin salon! îi răspunse Bálint și o luară într-acolo.

Reușiră să se strecoare printre militarii care tocmai se postau în fața ușii mari, cu sticlă. Bálint era mai sprinten decît colegul său corpolent. Realiză comicul situației și îi strigă peste umăr, din fugă:

– Grăbește-te dacă nu vrei să ne recuperăm paltoanele din Arsenalul de la Viena!

*

Bálint avea tren la ora două, așa că dejună devreme, la Cazinou. Atmosfera pe care o găsi colo nu era dintre cele mai vesele. Oamenii șușoteau prin toate colțurile, dar amuțeau de îndată ce se apropia cineva de ei. La mese nu discuta aproape nimeni despre evenimentele din acea dimineață. Cei mai mulți ridicau din umeri. Nici măcar Frédi Wuelffenstein nu mai făcea paradă de sîngele lui clocotitor de maghiar. Erau copleșiți cu toții, convinși că-i așteptau niște zile pline de evenimente imprevizibile. Unii erau chiar de părere că întregul curent care adusese o serie de schimbări în statutul armatei și în administrație, atrăgînd oprobriul coroanei, fusese o politică greșită.

*

László Gyerőffy pleca tot cu acceleratul de două. Cei doi veri urcară, bineînțeles, în același compartiment, dar întîlnirea lor nu mai fu la fel de călduroasă ca altădată.

– Te întorci acasă, la Kozárd? – îl întrebă Bálint.

– Nu, cobor la Oradea – zise László și, ca să preîntîmpine orice altă întrebare, adăugă sec: Am acolo o treabă de rezolvat!

Apoi privi absent pe fereastră.

Rămaseră multă vreme tăcuți. Poate că László se gîndea la ultimele evenimente din timpul carnavalului. Aparent, situația lui socială era neschimbată. Balul arhiducelui reprezentase apogeul succeselor sale mondene: stătuse la masă cu regele Bulgariei, deschisese dansul la braț cu regina și se învîrtise numai printre altețe și

majestăți. Totuși, simțea că poziția lui în societatea budapestană se clătina. Nu era de mirare. Rolul de prim-dansator nu-l mai atrăgea. Era tot mai neglijent. Uneori, în timpul dineurilor de la cazinou, dispărea cu orele ca să se așeze la masa de joc, de unde se întorcea adeseori pilit și furios, și numai la insistențele ajutorului său în organizarea balurilor. Era conștient de greșelile sale, și totuși se simțise profund jignit cînd, cu trei zile în urmă, una dintre mămicile amfitrioane nu-l însărcinase pe el să-i organizeze balul, ci pe Niki Kollonich și pe Gyuri Wárday, fratele lui Imre. Lăsase totul baltă și anunțase că era nevoit să plece în Ardeal. Așa se făcea că acum era în tren, fericit că scăpase de obligații. Oricum, trebuia să rezolve și problema cu perlele frumoasei Fanny. Avea nevoie urgentă de bani ca să le poată răscumpăra – nu mai putea suporta ideea de a fi întreținut din banii unei femei!

Bálint se uita la chipul lui László. Căpătase un fel de asprime. Avea riduri în jurul buzelor, o cută adîncă între sprîncenele lui unite, niște ochi umflați și injectați. „Probabil că nici nu se mai ridică de la masa de joc", își spuse Bálint. Era momentul să-l dezmeticească. Abordă precaut subiectul. László ridica din umeri și îi răspundea în doi peri. Asta îl irită pe Bálint, care renunță să se mai poarte cu mănuși. În cele din urmă, se înfurie de-a binelea:

– E curată nebunie ce faci. Dacă o s-o ții tot așa, ai să te distrugi și ai să ajungi la sapă de lemn!

László se îndreptă de spate luînd o poziție rigidă; cutele severe din jurul gurii i se adînciră.

– Sînt deja distrus și dezonorat! – îi spuse el pe un ton neutru, apoi se ridică și ieși din compartiment.

Pînă la Oradea, nici nu mai reveni. Abia acolo, în timp ce hamalii îi coborau bagajul, se apropie de vărul său și-i spuse:

– Îți mulțumesc că măcar tu te interesezi de soarta mea. Dar nu-ți mai bate capul cu mine. Sînt un om pierdut.

Bálint nu apucă să-i răspundă. László plecase deja, grăbit.

*

La Cluj, unde ajunse seara tîrziu, pe Bálint îl aștepta în locuința de pe strada Farkas un bilet de la Adrienne, cu cîteva rînduri scrise în engleză: „Vino mîine, la ceai, pe la patru și jumătate. Pe neanunțate!

Va fi mai multă lume. Atunci am să-ți spun mai multe!" Cuvintele „Pe neanunțate" erau subliniate de mai multe ori.

În ziua următoare, la ora cinci, în salonul Adriennei erau mai multe grupuri de bărbați, cîte unul în jurul fiecăreia dintre domnișoare. Judith stătea pe canapeaua de lîngă pian, înconjurată de vreo trei cavaleri; Margit, în celălalt capăt al încăperii, se întreținea cu doi flăcăi din neamul Alvinczy. Cele două fete Laczók aveau și ele micul lor cerc. Adrienne stătea în fața șemineului, dar nu întinsă pe perne, cum îi era obiceiul, ci așezată într-un fotoliu, între Ádám Alvinczy și de Pityu Kendy. Bálint li se alătură ca al patrulea partener de discuții. Îl întrebară, desigur, despre Riviera, iar Kamuthy, care era și el prezent, despre evenimentele din capitală. Bálint le răspundea cu lux de amănunte, dar cumva mecanic, căutînd în acest timp un semn cît de mic din care să înțeleagă de ce îl chemase Adrienne acasă. În zadar cercetă însă chipurile celor din jurul lui. Nu observă nimic ieșit din comun. Doar în ochii Judithei deslușise o sclipire ostilă atunci cînd ea îi întinsese mîna, dar lucirea aceea se stinsese rapid, iar fata se întorsese la discuțiile cu cei de lîngă ea.

Abia după o vreme, cînd una dintre servitoare aduse niște lămpi, Adrienne se ridică, chipurile pentru a o lăsa să pună una și pe măsuța din spatele ei, și se apropie de glasvandul care dădea spre Pîrîul Morii. Privi afară cum se lăsa înserarea. Bálint veni lîngă ea.

– Uită-te cu atenție la podețul acela! – îi șopti Adrienne, fără să se întoarcă spre el.

Făcu un semn cu bărbia spre locul cu pricina, apoi se întoarse la cei din salon.

Bálint rămase cu ochii ațintiți la puntea aceea înălțată deasupra pîrîului, la vreo zece metri de casă. Dincoace de ea, la capătul curții, era o portiță șubredă, aparent bătută în cuie. Din podeț lipseau cîteva scînduri, iar balustrada părea putrezită – era limpede că de multă vreme nu mai trecuse cineva pe-acolo. Pe celălalt mal, o cărăruie ducea spre parcul încă acoperit de zăpadă.

Odată ajunsă lîngă ceilalți invitați, Adrienne se întoarse spre el:

– Vai, trebuie să-ți dau romanul înapoi. Mi s-a părut foarte interesant. Îți mulțumesc.

Luă de pe birou o ediție Taschnitz și i-o întinse. Bálint observă în grabă titlul. Nu era cartea lui. N-o văzuse niciodată. Cînd o băgă

în buzunar, simți între paginile ei o foaie de hîrtie... Era o scrisoare! Îi răspunse la fel de firesc:

–Așa-i că am avut dreptate? Nu-i o mare operă, dar e foarte bine scrisă... Mă bucur că ți-a plăcut...

– Da, a fost o lectură plăcută...

Bálint mai stătu la discuții cîteva minute, apoi se retrase. Merse într-un suflet pînă acasă și nu deschise scrisoarea decît după ce se văzu singur în camera sa.

„Vino la noapte pe podeț. Dacă vezi lumină în dosul glasvandului, intră. Dacă nu, nu! E foarte important. Trebuie să rămîn în pat, din cauza surorilor mele. Nu-ți face iluzii. E vorba despre Wickwitz! Ești singurul meu prieten. («Prieten» subliniat de două ori.) E singura ocazie cînd putem sta de vorbă. Se întîmplă ceva foarte grav!"

*

Adrienne se gîndise mult timp înainte de a se fi hotărît să facă acest pas. Era convinsă că Judith va fi surprinsă de apariția lui Bálint. După episodul cu scrisoarea de la Variaș, îl considera dușmanul ei. Cele trei surori nu aveau la dispoziție decît un singur salon, iar prezența fetelor o punea pe Adrienne în imposibilitatea de a se retrage cu el între patru ochi, ca să-i spună despre ce era vorba și să-i ceară sfatul. Dacă l-ar fi chemat la ea dimineața, Judith ar fi aflat imediat și poate chiar l-ar fi văzut trecînd prin grădină, fiindcă ferestrele camerei unde stăteau ea și Margit dădeau într-acolo. Dacă Adrienne s-ar fi întîlnit singură cu el, în oraș, ar fi fost de asemenea ceva ieșit din comun și ar fi bătut la ochi, fiindcă în ultima vreme cele trei surori ieșeau numai împreună; și-apoi, cineva dintre cei care-i vedeau i-ar fi putut spune Judithei... Nu! Nu mergea! Își cunoștea bine sora: știa că dacă ar fi văzut-o discutînd cu Bálint, ar fi fost în stare să-și ia lumea-n cap și să plece singură la Brașov, la Wickwitz... Deocamdată, Judith nu băgase de seamă că sora ei mai mare nu o slăbea din ochi, cu toate că, de cînd mama lor o lăsase în grija ei, Adrienne își organizase întreaga viață în așa fel încît să n-o lase singură o clipă. Dimineața, Judith nu ieșea nicăieri fără domnișoara Morin sau fără Margit, iar de la prînz și pînă seara, uneori chiar pînă noaptea tîrziu, era întodeauna cu Adrienne.

Prin urmare, nu-i putea cere sfatul lui Bálint decît noaptea. Noroc că portița din dreptul punții se deschidea ușor. Pe vremuri fusese bătută-n cuie, dar acum acestea erau mîncate de rugină. În plus, poarta se închidea singură. Verificase chiar ea înainte de întoarcerea lui Bálint. În această privință era liniștită. În schimb, avea altă dilemă. Cum să-l primească pe Bálint? Surorile ei rămîneau cu ea pînă ce se băga în pat, uneori și mult după aceea. Dacă ar fi schimbat ceva din acest ritual, Judith și Margit ar fi intrat la idei. Nu! Nu trebuia să schimbe nimic! Dar cum să facă după aceea? Trebuia să se îmbrace din nou? Ar fi fost foarte complicat. Să pună pe ea doar un capot și apoi să-i facă semn să vină? Nu! Nu era indicat, nu era cea mai bună soluție! Capotul se putea deschide, era greu să-l țină înfășurat pe corp... îi putea aluneca, dezvelindu-i genunchii sau... umerii... nu! Gîndul acesta o făcu să se înfioare. Nu, cel mai bine era să-l primească întinsă în pat, cu plapuma ridicată pînă la bărbie, bine strînsă în jurul corpului. Oricum, o mai văzuse așa... data trecută, la Almașu...

Acestea să fi fost singurele ei considerente? Ea numai pe ele le recunoscuse în sinea sa, dar poate că pe undeva, într-un mod tulbure, simțea și că astfel avea să fie ademenitoare, poate că nu-i displăcea să se joace cu focul, să se expună și să reziste apoi tentației, poate că nu făcea decît să se supună unei porniri obscure.

Își ticluise bine planul. Totuși, cînd într-un tîrziu surorile ei plecară și își privi ceasul – era deja trecut de miezul nopții –, inima începu să-i bată cu putere și se simți cuprinsă de spaimă. Stătea în cumpănă, gata să renunțe. Nu mai putea să dea însă înapoi. Poate că Bálint sosise deja și aștepta la portița dinspre podeț, pregătit să rămînă oricît acolo, chiar pînă în zori! Și cu cît avea să aștepte mai mult, cu atît avea să fie mai îndîrjit, mai pornit. Brusc, ca atunci cînd plonjezi în apă rece, Adrienne se hotărî: sări din așternut, puse pe podea, în spatele măsuței de lîngă pat, singura lumînare rămasă aprinsă, dădu fuga să deschidă ușa de la salon, apoi se băgă iute la loc sub plapumă. Se acoperi pînă la bărbie, trăgînd cu urechea la orice zgomot. De ce nu mai vine odată? O fi văzut oare pîlpîiala aceea plăpîndă?

Poarta dinspre grădină se deschise fără nici un zgomot, apoi se închise la loc. După cîțiva pași prudenți, abia perceptibili, Bálint era deja în casă. Închise încet ușa în urma lui, își scoase paltonul

și pălăria, se apropie. Era deja acolo, lîngă patul ei. O sărută – dar numai pe frunte, ca un frate iubitor.

Adrienne avea o privire amenințătoare, aproape dușmănoasă. Văzîndu-i însă atitudinea reținută, se liniști degrabă.

– Ce s-a întîmplat? – o întrebă Bálint. Îmi pare bine că m-ai chemat. Am venit cît de repede am putut.

Vorbea în șoaptă. Adrienne la fel. Îi povesti despre scrisoarea lui Wickwitz, despre îngrijorarea ei și despre responsabilitatea pe care o avea față de Judith. Nu avea pe nimeni cu care să se sfătuiască, nimeni care s-o anunțe dacă individul acela era prin apropiere, care să păzească vila Uzdy, care să-i dea de știre cînd ar trebui să fie cu ochii-n patru... N-avea cui să-i spună despre îngrijorarea ei... Iar pe deasupra, era în joc reputația Judithei... Se simțea neputincioasă.

Îi spuse toate acestea pe un ton neutru, de parcă ar fi fost într-un birou de avocat, nu în dormitorul ei plin de umbre și de miresme. Poate fiindcă Adrienne vorbea în șoaptă, Bálint se ridică de pe scăunelul unde se instalase inițial și se așeză pe marginea patului, apoi se sprijini într-un cot pe perne, aplecîndu-se tot mai aproape de buzele ei. În felul acesta, cuvintele se auzeau chiar și rostite foarte încet. La fel ca odinioară, în poiana din pădure, Bálint încercă s-o „îmblînzească", promițîndu-i că se va îngriji de toate, că îi va da de veste de cum va afla ceva și că va găsi el o soluție ca s-o scoată din încurcătură.

În timp ce vorbea, se gîndea cum să facă să poată veni la ea și în nopțile următoare. Poate că atunci, pe întuneric, Adrienne se va lăsa pînă la urmă năpădită de pasiune... Cele șaizeci de pagini pe care le scrisese la Portofino, și în care își revărsase dorința arzătoare de-a o ține în brațe, erau cum nu se putea mai potrivite, așa că aduse vorba despre ele. Știa că ea n-ar fi avut acum răgazul să le citească, dar îi explică, pe îndelete, ce mare nevoie avea să i le citească el, cu voce tare – să audă cu urechile lui cum sună textul. În cele din urmă, primi încuviințarea să vină și noaptea următoare. Ca să nu-și compromită șansa cîștigată, se strădui să fie cît mai prudent. Chiar și cînd o săruta, o făcea cu reținere, nu cumva să-i trezească vreo suspiciune, nu cumva s-o sperie. Doar la despărțire și-a luat inima-n dinți și a sărutat-o mai apăsat, a îmbrățișat-o mai strîns... O voce interioară îi spunea însă să nu riște mai mult, ca să nu piardă ceea ce obținuse pînă atunci.

„Ce bizară e viața! își spuse în sinea lui, pășind prin beznă, printre gropile de pe cărarea din parc. Dacă s-ar afla de unde vin, nimeni nu m-ar crede că nu sînt amantul acestei femei! Și totuși, numai Dumnezeu știe dacă va fi vreodată a mea!"

VI

La scurt timp după Bálint sosi la Cluj și László, mai abătut ca niciodată. Venea de la Oradea, unde fusese la domnul Blau, un cămătar care-și zicea bancher independent. Era unul și același cu cel căruia-i dăduse și Wickwitz cambiile Dinórei. Încerca să facă rost de cele optzeci de mii de coroane cu care să poată răscumpăra perlele frumoasei Fanny. O vreme sperase ca după cîteva partide mai grase să-și poată scoate pîrleala, dar în zadar. E adevărat că uneori cîștiga cîte o sumă mai mare, dar nu făcea nici măcar cît jumătate din datorie, plus că în ziua următoare pierdea din nou, iar ce-i mai rămînea se ducea pe viața scumpă cu care se obișnuise. Își încercase norocul și cu creditorii de la Budapesta, dar ei nici nu voiau să mai audă de el. Îi înșirau tot felul de scuze, însă adevăratul motiv era că auziseră și ei că László căzuse în patima jocului și a băuturii. Aflase de așa-zisul bancher orădean de la un prieten al său din Bihor, așa că-și încercase și cu el norocul.

Dar fără succes și nici o speranță, fiindcă László era sigur că nu va mai pune niciodată piciorul acolo. Pur și simplu fugise de la el.

La început, „domnul bancher" îi spuse că el nu obișnuia să plătească pe o singură semnătură, așa că îl sfătui să facă rost de giranți, oricine ar fi ei, din cercul lui de prieteni. Apoi începu să-l întrebe despre apropiații lui din societatea ardeleană. László credea că voia să se intereseze de legăturile lui. Așa că începu să-i vorbească deschis, cu atît mai mult cu cît Blau știa de minune să joace rolul creditorului plin de bunăvoință și de om cultivat. Dar totul nu era decît un preludiu al subiectului la care voia de fapt să ajungă. În realitate, Blau era îngrijorat din cauza polițelor Dinóra-Wickwitz. Regreta amarnic că le acceptase. Îi scrisese doamnei Abonyi o mulțime de scrisori, la care nu primise nici un răspuns. Iar baronul Egon îl

amăgea întruna. Nu știa ce să facă. Să o dea în judecată pe Dinóra sau pe locotenent? Ambele variante erau neplăcute, ar isca zarvă mare, ceea ce nu i-ar fi de folos. Nu ar face așa ceva decît dacă nu ar mai avea încotro. Astfel se gîndi că poate contele Gyerőffy ar fi dispus să intervină discret și s-o convingă pe doamnă să plătească, fiindcă avea de unde, sau să-i explice ofițerului acela că din asta ar putea ieși un scandal.

Așa că, după mai multe lingușeli referitoare la calitățile de *kavallier* ale domnului conte, îi arătă polițele Dinórei, care avură un efect neașteptat. La vederea semnăturilor, László înlemni. Brusc, se simți copleșit de povestea perlelor. Iată că era și el la fel josnic, să se lase întreținut de o femeie, la fel ca Vițică. Spuse în șoaptă, dar furios, referindu-se la sine însuși:

– Ce canalie! Nemernicul!

– Ce s-a întîmplat? Te pomenești că semnătura doamnei contese e falsă! – se îngrozi Blau, dar László nu-i răspunse, ci își luă pălăria și ieși de acolo în goană, ca un apucat.

*

Trecură două zile anoste, fără să se întîmple nimic important.

Apoi, brusc, destinul, cel mai abil dramaturg, interveni în cursul evenimentelor și o înșfăcă pe sărmana Judith ca să-i dea lovitura de grație. Catastrofa se produse ca urmare a înlănțuirii unor întîmplări neprevăzute, într-o logică cum numai viața le poate îmbina. Dacă László n-ar fi pierdut o avere într-o singură noapte, dacă ar fi reușit să răscumpere mai repede perlele doamnei Berédy, dacă nu ar fi căutat ajutor tocmai la cămătarul acela, dacă Blau nu l-ar fi speriat cu întrebările lui, dacă Egon Wikwitz nu și-ar fi pierdut vremea mai întîi cu doamna Lázár, iar apoi cu fata acelui milionar din Brașov, dacă Dinóra n-ar fi scris acel rînd prin care își recunoștea semnătura, dacă... dacă... atunci poate că evenimentele ar fi luat o altă întorsătură. Dar așa, s-a întîmplat ce a trebuit să se întîmple, pentru că omul este mînat de impulsurile sale sufletești, de instincte și de frustrările sale, de cele înfăptuite sau neînfăptuite. Primul pas, aparent fără importanță, pe care-l faci pe calea destinului, te duce adesea pe calea pierzaniei, fără putință de întoarcere, pînă ce soarta se abate năprasnic asupra ta, ca în tragediile grecești.

Totul a început în salonul hotelului. Era trecut bine de miezul nopții, țiganii cîntau de mama focului, cîteva mese erau ocupate de orășeni puși pe chef, la una erau și cîțiva gospodari, împreună cu mai mulți studenți de la Academia Agricolă din Mănăștur. Bineînțeles că Laji Pongrácz nu cînta pentru ei, ci pentru cei de la masa principală, cea din dreptul peretelui, unde stătea badea Ambrus înconjurat de banda lui de cheflii – băieții Alvinczy, Jóska Kendy, Pityu, tînărul Kamuthy și desigur pomanagiul de Dániel Kendy. Muzicanții cîntau, șampania curgea gîrlă, iar uneori comesenii se puneau și ei pe lălăit. Cei de la mesele alăturate se desfătau și ei, știind că în asemenea ocazii Laji era mai focos ca niciodată, așa că ei se bucurau pe gratis, iar dacă le-ar fi venit cumva și lor cheful să intre în joc, știau că badea Ambrus i-ar fi luat imediat pe muzicanți după el în salonul separat, iar ei ar fi rămas cu buzele umflate, fără primaș și fără țambalagiu, așa că n-ar fi avut decît să-și ia catrafusele și să plece pe la casele lor!

Așa că muzica nu contenea, melodiile veneau una după alta, fără oprire.

László era și el printre ei, țeapăn, toropit de băutură, stătea între Ádám Alvinczy și tînărul Kamuthy, buhăit și el de alcool.

Așa arăta cheful în clipa cînd își făcu apariția Wickwitz. Purta uniformă. Venea de la Brașov. Tot timpul călătoriei – nesfîrșite – nu se gîndi decît la situația îngrijorătoare în care ajunsese. Nu mai suporta! Dinóra îi trimitea întruna scrisori în care-i cerea explicații despre insistențele lui Blau, din care ea – ca o gîsculiță proastă ce era – nu înțelegea nimic, iar nemernicul acela era din ce în ce mai amenințător; pe deasupra, maiorul se tot codea cu permisiile – *so ein Kerl!* – tocmai acum cînd îi ardea pămîntul sub picioare! Era dezgustat – îi turna Dinórei minciuni de-a valma, iar pe Blau încerca să-l amăgească în fel și chip, mereu cu frica în sîn nu care cumva să iasă totul la iveală înainte ca el să fie deja departe, împreună cu Judith, de dragul căreia familia Milóth va rîndui această afacere plictisitoare. În ultimele zile se simțise ca un animal hăituit din toate părțile, fără putință de scăpare. Iar pe deasupra, începuseră să-l lase și nervii, altminteri de oțel. Așa că se gîndi să tragă și el un chef. Cîteva pahare de șampanie nu aveau cum să-i strice, se aștepta să vadă lumea cu alți ochi, iar mîine o va anunța pe Judith de sosirea lui, așa că poimîine în zori... start! Pînă în Austria nu se

vor opri! Mai avea o zi și jumătate de așteptat! Între timp nu putea să se întîmple nimic, doar scrisese înainte de plecare la Oradea, asigurîndu-i că în două săptămîni își va achita toate datoriile... Peste două săptămîni? De bună seamă! Doar atunci el va fi stăpînul!

Văzîndu-l pe badea Ambrus împreună cu întreaga curte, plesni din călcîie și se așeză modest la capătul mesei. Dar nu era chip să rămînă acolo, pentru că László îi strigă autoritar:

– Vino încoace, tizul meu, ia loc în fața mea!

Wikcwitz nu înțelegea de ce-i zicea László tizul lui, dar știa că nu e înțelept să te pui cu oamenii beți, așa că se așeză pe scaunul pe care i-l oferise, își puse sabia între genunchi și comandă o sticlă mică de șampanie.

– Doar o sticlă mică? interveni László. Ce motive ai să faci economii? Noi doi nu trebuie să ne calicim... Alții n-au decît să economisească, dar noi nu avem nici un motiv! O sticlă mare pentru tizul meu!

Chelnerul aduse șampania. Muzica nu se mai oprea, badea Ambrus se punea uneori pe cîntat, cu vocea lui de bas, alteori chiuia cît îl țineau bojocii. După două-trei melodii lente, lăutarul atacă o învîrtită. Ciocniră cu toții.

– Servus Vițică! – începu László din nou. Tu să ciocnești numai cu mine, lasă-i pe ceilalți în plata Domnului. Ei sînt... sînt altfel... dar noi doi... doar noi doi sîntem la fel.

Erau vorbe prietenoase, dar tonul și rîsul lui batjocoritor erau provocatoare, de-a dreptul ostile. Ciocniră paharele și le goliră. Scena se reluă de mai multe ori. László își repetă destul de des cuvintele, dar baronul Egon era un om pașnic: suporta apelativul straniu de tiz, cu docilitatea tipică indivizilor înfricoșător de puternici. Nu se gîndea decît că László era beat criță și nu știa ce vorbește.

Iar adevărul era că acesta băuse înfiorător de mult.

– Știi de ce ești coleg cu mine? îl întrebă el în cele din urmă aplecat peste masă. Habar n-ai. Ei bine, las' că-ți șoptesc eu... adă-ți urechea încoace!... Urechea!

Wickwitz îi făcu pe plac.

– Pentru că – îi șopti el – eu sînt un nemernic la fel de mare ca tine. De aceea!

Baronul Egon se trase înapoi, dar apoi ridică indiferent din umeri:

– Bine, bine! Ai băut prea mult!

– Nici un bine, bine!... Așa e! – îi răspunse László înfuriat. Așa e! Ești și tu un nemernic! Am aflat, știu că și tu ești la fel!

– Te rog să te potolești – îi răspunse ofițerul, fără să-și iasă din fire. Nu pot să accept așa ceva, mai ales în public...

– De ce să mă potolesc?! Ce nu accepți? Ia nu mai fă pe nebunul: așa e cum îți spun, ești și tu un nemernic!

Wickwitz își dădu seama într-o clipă că era obligat să facă din asta o problemă de onoare, nu avea de ales, deși asta însemna din nou pierdere de timp! Așa că încerca în continuare să nu-l ia în serios, dar László continua să se răstească la el:

– Un singur nume: Blau!... Ai auzit? Blau! Blau! Blau! Da, el!

Se ridică în picioare, urlînd:

– Ești un nemernic la fel de mare ca mine! Da, un nemernic! Un nemernic!

Bătea cu pumnul în masă, furios nu atît pe Wickwitz, cît mai degrabă pe sine însuși. Se ura, făcea tot ce-i stătea în putință să se înjosească, să se distrugă cu propria sa mînă. Vărsă un pahar din fața lui, o farfurie alunecă pe podea și se făcu țăndări. Cei din jurul lui László îl traseră de lîngă masă. Săriră cu toții în picioare, încercînd să-l potolească.

– Termină dracului cu măgăriile! – tună Ambrus Kendy, întorcîndu-se spre Wickwitz care era gata să scoată sabia din teacă:

– Iar tu nu fi tîmpit!... Nu vezi că e mort de beat?

Badea Ambrus încerca în felul acesta să aplaneze conflictul. Ura cînd cineva îi strica cheful.

Dar baronul Egon nici nu auzea ce-i spune, era cu urechile ciulite spre László, care continua să urle împletindu-se spre ieșire:

– Blau! Nemernicule! Blau!... pînă ce nu se mai putu ține pe picioare și căzu în brațele lui Ákos Alvinczy și ale lui Kamuthy.

Wickwitz își dăduse seama că László știa totul despre el, așa că era obligat să-l ucidă, ca să nu-i umble gura! Dar erau de față prea mulți care-i stăteau în cale și deocamdată nu putea face nimic. Așa că se ridică, își plesni călcîiele, le întoarse spatele și ieși cu pași măsurați sub privirile speriate ale celor de la mesele învecinate.

*

A doua zi, la prînz, se prezentară la László un căpitan de armată și un locotenent major. Pentru că Egon Wickwitz știa că *Vorschrift*-ul,

adică regulamentul militar, prevedea că, în calitatea sa de ofițer activ, nu avea dreptul să-și aleagă ca martori decît niște militari. Și bine că era așa! Deoarece un ofițer nu pune întrebări, nu încearcă să împace pe nimeni și nu are nevoie de nici o explicație, faptul în sine, *Tatbestand*, e suficient. Așa că făcu un apel către *Platz-Kommando*, care raportă cazul la *Divisionskommando*, care trimise ordinul către regimentul de infanterie al garnizoanei să-i pună la dispoziție secunzii. Colonelul fiind în concediu, comanda regimentului era asigurată de locotenent-colonelul Zdratutschek. Wickwitz îi raportă și lui insulta suferită nu atît de persoana lui, cît mai degrabă de uniforma imperială, *Kaisersrock*, pe care o purta. Pe de-o parte, acesta a fost un pas înțelept din partea lui, fiindcă Zdratutschek se înroși de mînie și îi desemnă personal ofițerii care urmau să-l secondeze, ordonîndu-le să solicite cele mai dure condiții – „*Diese magyarische Rebellen-Bagage*". Pe de altă parte, inconvenientul era că locotenent-colonelul îi ordonă ca, pînă ce nu se termină duelul, să nu se întîlnească cu nici un civil. Așa că, deocamdată, nu putea să ia legătura nici cu Judith, ceea ce era destul de neplăcut pentru el, dar spera ca în după-amiaza aceea să termine cu László, iar pe seară să-și poată vedea de drum.

Dar situația începu să se complice. Secunzii lui László, maiorul Bogácsy, asesorul Autorității Tutelare, și Jóska Kendy, declarară drept inacceptabile condițiile impuse de partea adversă. Trei schimburi de focuri de la douăzeci și cinci de pași, cu un avans de cîte cinci pași, deci, în total, cincisprezece pași, iar în caz de nereușită, duel cu săbii grele de cavalerie, fără bandaje, pînă la epuizare... era prea mult, chiar dacă László era dispus să accepte. „Dar asta nu e treaba lui!" – spuse Bogácsy care, în calitatea lui de expert în dueluri, decretă că asemenea condiții sînt prevăzute de codexul Duverger, care era biblia lui, doar în cazurile de violență fizică! Așa că solicită formarea unui juriu de onoare!

Ofițerii declarară că ei nu acceptă decît instanțele militare, ceea ce iscă discuții îndelungate, fiindcă civilii nu erau de acord cu așa ceva. Bogácsy, fiind ofițer în rezervă, se retrase, lăsîndu-i locul lui badea Ambrus, care susținea sus și tare că nu există decît o singură onoare și nu accepta să fie contrazis nici de Dumnezeu!

Trecură așa trei zile încheiate care păreau nesfîrșite.

Bineînțeles că vestea duelului se răspîndi prin tot orașul. Era subiectul zilei, discutat de toată lumea și întors pe toate fețele prin cafenele și pe stradă. Studenții începură să se revolte. Problema nu mai era satisfacția pe care urma să o primească Wickwitz din partea lui Gyerőffy, ci îndărătnicia ofițerilor de a nu accepta decizia unui for civil. În cazinoul unde se adunaseră toți cei care erau în oraș, badea Ambrus tuna și fulgera împotriva cătanelor. Salonul principal era plin de lume, de la prînz pînă seara tîrziu. În fața căminului stăteau cei mai în vîrstă: Sándor Kendy, împreună cu bătrînul Dániel, Szaniszló Gyerőffy, fostul tutore al lui László, Ádám Alvinczy, tatăl băieților Alvinczy, venerabilul Zakata și, bineînțeles, badea Ambrus. Tot acolo erau și Tihamér Abonyi, împreună cu maiorul Bogácsy, care, de cînd se retrăsese din postura de secund, era și mai vehement. Micul Kamuthy își dădea și el cu părerea, alături de tinerii care fuseseră de față la altercație și care povesteau a suta oară cum s-a petrecut totul. Numai Jóska Kendy rămînea tăcut, aprobînd totul cu eterna lui pipă între dinți.

Nici Bálint nu lipsea o clipă de la club, trăgînd tot timpul cu urechea, fiindcă îi promisese Adriennei că o va ține la curent.

Doar László lipsea. Stătea închis în camera lui de hotel, unde nu primea pe nimeni, în afară de secunzii lui. Le vorbea și lor în doi peri, fără să le explice de ce îl făcuse nemernic pe Wickwitz și în zadar îl întrebau cine era acel Blau, fiindcă nu se arăta dispus să le dea nici o explicație. Se vedea pe el că abia așteaptă să rămînă singur, ca să scoată din nou sticla de coniac.

Pînă la urmă, în cea de-a patra zi, ofițerii căzură la învoială cu secunzii lui László. Era un compromis cam subțire, totuși o rezolvare a situației. Comandantul luase la cunoștință – chiar dacă ținea să precizeze că nu în mod oficial – că secunzii lui László doreau să se adreseze consiliului de onoare, și nu celui de arme, referitor la condițiile de desfășurare a duelului, și chiar dacă el nu considera drept obligatorii concluziile acestui consiliu, pe care nu-l recunoștea și nici nu-l va recunoaște vreodată drept for decizional, va ordona ofițerilor să ia act de hotărîrile lui. Locotenent-colonelul Zdratutschek nu consimțise de bunăvoie, ci la ordinul comandantului de divizie, care văzînd că revolta din oraș creștea, îi ceruse să găsească o soluție ca să rezolve conflictul. Așa că la două și jumătate se întruni consiliul, iar duelul putea să înceapă la trei, trei și un sfert.

În tot acest timp, Wickwitz rămase în compania ofițerilor din garnizoană. La început era îngrijorat ca László să nu-l dea de gol cu afacerea Dinóra-Blau, ca să scape în felul acesta de duel, dar văzînd că secunzii erau la fel de amabili cu el, se liniști, adversarul lui tăcea, așa că în a patra zi, cînd îl anunțară să fie gata pe la ora trei, simți că i se ia o piatră de pe inimă. „*Na endlich!*" – „În fine!" A doua zi în zori putea să plece împreună cu Judith! „*Auf und davon!*" „O să fim departe!" Îi scrise în grabă cîteva cuvinte: „Mîine în zori, înainte de cinci, te aștept la gară, în sala de așteptare de clasa a doua..." – apoi se opri îngîndurat. Mai avea nevoie de ceva frumos, cum le place fetelor. Se frămîntă îndelung, apoi adăugă: „*Ewig dein!*", „Al tău, pe vecie!" Era bine și așa! Apoi lipi plicul și i-l trimise prin curierul hotelului micului Zoltán, care se afla la școală. Era sigur că el îi va da scrisoarea Judithei.

*

Consiliul de arme se întruni la cazinou. Membrii erau bătrînul Alvinczy și cu Tihamér Abonyi care, din simpatie față de Wickwitz, se oferise cu atîta insistență încît, pînă la urmă, îl aleseră pe el. Îi cerură lui Sándor Kendy, adică lui Rictus, să-și asume președinția. Nu era încă nici două și jumătate cînd aceștia se retraseră în bibliotecă împreună cu secunzii lui László. Închiseră și ușa de la anticameră, nu cumva să răzbată afară vreun cuvînt.

Salonul era ticsit de lume, la fel și sala de biliard. Așteptau curioși cu toții să vadă ce hotărîre se va lua înăuntru. Pentru că, fără îndoială, erau nevoiți să stabilească niște condiții severe, chiar dacă nu atît de drastice precum cele pretinse de secunzii lui Wickwitz. Părerile erau împărțite, fiecare-și avea argumentele lui. Abády stătea retras într-un colț, fără să spună nimic. Era contrariat de faptul că toată lumea-și dădea cu părerea, care de care mai deștept și nimeni nu se gîndea ce se va alege de bietul László dacă-l lăsau să dea piept cu un vlăjgan ca Vițică, despre care se știa că e și un spadasin de clasă. Era trist și pentru că vărul său nu-l căutase deloc în ultima vreme.

Consiliul delibera deja de un sfert de oră. Toți erau cu ochii spre ușa de la anticameră, care rămînea închisă, pe cînd cea dinspre intrare se deschise.

În salon își făcură apariția secunzii lui Wickwitz, cu săbiile la șolduri. Intrară bățoși, cu fețele încruntate. Erau în uniformă, cu coifurile în mînă. Se interesară de secunzii lui Gyerőffy. Cineva îi conduse în fumoar, apoi se grăbiră să le dea de veste celor din bibliotecă. Oare ce se întîmplase? De ce erau ăștia aici?

Apoi urmă o nouă surpriză: Gazsi Kadacsay era de asemenea în vestibul. Nu voia să intre, se plimba încoace și-ncolo cu coiful pe cap. Purta un dolman cu brandenburguri și pantaloni purpurii. El care de obicei nu dădea doi bani pe îmbrăcăminte! Era și proaspăt bărbierit! Se repeziră cu toții la el și-l năpădiră cu întrebările. „De ce nu intri? Te-ai îmbrăcat ca de paradă? Vine regele la noi?" îl luau ei peste picior. „Cînd ai sosit? De unde vii? De la regiment? De la Brașov? Ești sub Drapel?"

Dar Gazsi nu era pus pe șotii, ca altădată. Nu strîmbă din nasul său acvilin, nu-și ridică sprîncenele fals îndurerat, nu chicoti, nu rosti nici o vorbă de duh, cum îi era obiceiul. Se ținea drept și răspundea monosilabic. Iar cînd cineva îl întrebă: „Ofițerii se pripesc cu duelul? Ai venit în interesul lui Wickwitz?" el îi întoarse spatele și, dînd cu ochii de Bálint Abády, se apropie și-l trase după el în casa scărilor:

– Te hog fhumos, întheabă-mă ce vhei tu, numai scapă-mă de dobitocii ăștia!

În clipa aceea apărură în salon cei doi ofițeri. Baronul Gazsi salută milităreste, se postă la dreapta căpitanului și ieșiră toți trei din salon.

Mulțimea curioșilor năvăli în fumoar. Membrii consiliului ieșiseră din bibliotecă, dar în zadar îi întrebau cu toții, bătrînul Rictus nu era dispus să le răspundă, venerabilul Alvinczy ridica doar din umeri și nici badea Ambrus nu era mai comunicativ,

– Lăsați-mă naibii în pace! – zise și porni împreună cu Jóska Kendy, fără îndoială ca să-l anunțe pe Gyerőffy.

Doar Abonyi le răspunse:

– Duelul se amînă. Și plecă grăbit, ca să scape de întrebări.

*

Cei doi ofițeri, împreună cu baronul Gazsi, se duseră la hotelul lui Wickwitz, care-i aștepta în ușă.

– *Servus Kadacsay! Bist du auch hier? Also was ist los?* („Ai venit și tu? Ce s-a întîmplat?") – întrebă el în timp ce-i conducea în cameră.

– *So nehmt doch Platz!* („Luați loc!") – le arătă el scaunele, așezîndu-se grăbit în fața lor.

Dar cînd își ridică privirea la fețele vizitatorilor lui, amuți. Toți trei aveau fețele întunecate, amenințătoare. Stăteau țepeni, cu coifurile pe cap, fără să scoată un cuvînt. Wickwitz simțea șiroaie reci de sudoare pe spate și se ridică în picioare.

– Locotenent baron Wickwitz – îi spuse căpitanul în germană –, dat fiind faptul că a fost depusă o plîngere referitoare la onoarea dumneavoastră, noi ne considerăm eliberați de obligațiile asumate. Domnul locotenent Kadacsay vă va da mai multe amănunte.

Salutară milităreșteși plecară fără să-i dea mîna. Wickwitz se prăbuși pe canapea. Gazsi își scoase coiful și-și trase scaunul mai aproape de el. Se vedea clar că nu se bucura de sarcina primită. Își trecu de cîteva ori mîna prin părul tuns scurt și îl privi cu capul aplecat într-o parte, precum corbii.

– *No also, was hast Du mir zu sagen?* (Ei bine, ce vrei să-mi spui?) – îl întrebă Egon în șoaptă.

Kadacsay își descheie un nasture de la tunică și scoase din buzunarul interior un document oficial pe care i-l întinse fără să spună nimic.

„...*Auf Anzeige der Privatbank Blau & Comp. Gross-Wardein, ist gegen Oberleutenant Baron Egon von Wickwitz das Ehrengerichtliche-Verfahren eingeleitet worden. Gennanter Oberleutenant hat...*"

Literele îi fugeau prin fața ochilor, totuși reuși să mintă cu glas liniștit:

– Probabil că e o eroare...

Gazsi își plecă și mai tare capul într-o parte, arătîndu-i că se îndoia. Tăcură amîndoi cîteva clipe.

– *Hast Du noch etwas zu sagen?* (Mai ai ceva de adăugat?) – îl întrebă în cele din urmă Wickwitz.

Kadacsay îi răspunse de îndată, dar vorbind rar, apăsat:

– Thebuie să-ți thansmit mesajul vehbal al colonelului. Comandantul companiei îți thansmite că dacă semnătuha ta de pe polița doamnei Abonyi, născută contesa Dinóha Malhuysen, este falsă,

atunci... atunci thebuie să te întohci imediat la Bhașov. Dah dacă semnătuha nu e falsă...

– Atunci?

– Dacă e ohiginală... dacă numele tău e înth-adevăr pe ele, ah fi mai înțelept ca... măcah penthu onoahea companiei... – Gazsi se ridică în picioare și puse pe masă un revolver.

– Să te folosești de ăsta, dah imediat! Acesta este mesajul colonelului.

Sub părul negru teșit, fruntea lui Wickwitz părea și mai îngustă, iar ochii lui de cerb erau aproape închiși.

– *So?... So?... So?...* repetă el de cîteva ori.

Kadacsay își luă coiful și, în timp ce se pregătea de plecare, îi mai spuse ușurat:

– E mai simplu dacă nu stai pe gînduhi! Nu vhei să încui eu ușa pe dinafahă?

Egon se ridică în picioare.

– Lasă că am s-o încui eu! – îi spuse el ferm, hotărît.

Gazsi se opri, apoi se întoarse spre el:

– Ei bine, atunci... sehvus, phietene!

Vocea lui era caldă, plină de compasiune. Își strînseră mîinile puternic, îndelung, apoi Wickwitz rămase singur. Înconjură de cîteva ori camera, apoi izbucni în rîsul său sarcastic, care-i schimonosea adeseori trăsăturile plăcute ale feței. Apăsă butonul soneriei.

– Adă-mi mersul trenurilor – îi spuse el servitorului care venise în goană.

La ora șase era un personal. Îi convenea de minune. Așa nu-l va recunoaște nimeni. Se uită la ceas. Era cinci fără zece. Se îmbrăcă în costum de vînătoare. Își împachetă într-o geantă hainele civile, cuțărul îl lăsă acolo, iar uniformele și le agăță în dulap, își privi cu nostalgie sabia din teaca brodată cu fir de aur, de care fusese atît de mîndru la primire, apoi o puse alături. Aruncă o privire împrejur și văzu pe masă pistolul cu butoiaș. Era mesajul colonelului. În colțul buzelor îi apăru un zîmbet cinic. De cadoul acela s-ar putea să mai aibă nevoie – și-l ascunse în buzunar. Apoi sună din nou.

– O trăsură! Plec pentru cîteva zile. Mi-am lăsat lucrurile în cameră. Rezervați-mi-o pînă mă întorc...

Cînd îl anunțară că trăsura sosise, mai privi o dată prin cameră, ca să se asigure că nu a uitat nimic, apoi porni mulțumit de sine spre

gară, se urcă în tren și plecă. Uitase cu desăvîrșire tot ce-i scrisese Judithei la prînz. În zori era deja dincolo de granița română.

*

Kadacsay se întoarse agale, oprindu-se din cînd în cînd, de parcă s-ar fi așteptat să-l prindă cineva din urmă. Într-un tîrziu, ajunse la cazinou. Era îngrozit că va fi asaltat din nou de întrebările curioșilor, dar numai acolo era telefon, iar el lăsase vorbă la hotel să fie sunat dacă „s-ah fi întîmplat ceva ieșit din comun".

Clubul era din nou un cuib de viespi. Nu mai era un secret pentru nimeni că Wickwitz fusese rechemat la companie – doar atît reușiseră să scoată de la Alvinczi, iar cînd se întoarse, badea Ambrus adăugă de asemenea că mai era vorba și de o chestiune de onoare.

Se formară de îndată două tabere, una de partea lui Vițică, iar alta împotriva lui. Prima era mai numeroasă, animată de spiritul curuț, care plutea în aer: „Nemții ăștia nu suportă ca un ofițer de husari să-și caute dreptatea!", argumentau ei. Iar pe deasupra, tînărul acela, cu alură de sportiv, care nu făcuse prea multe valuri la viața lui, le era mai simpatic decît Laci Gyerőffy care, pe lîngă aerele lui budapestane, mai făcuse și greșeala să se ascundă de ei, fără să le dea nici măcar asistenților lui vreo explicație. „Nu s-a învrednicit să vină încoace, să discute cu noi – spuse furios badea Ambrus – iar acum se pregătește să plece la Kozárd, unde va și rămîne o vreme." Dăduse dovada unui dispreț insultător față de toată lumea!

Cînd Kadacsay se întoarse, se repeziră cu întrebările asupra lui, dar cum baronul Gazsi era pe cale să-i repeadă, îl părăsiră în supărarea lui. Repetau întruna descumpăniți: „Pînă și Gazsi s-a dat cu austriecii! E lacheul împăratului! Vedeți, de aceea avem nevoie de comenzi în limba maghiară și de însemnele noastre naționale! Atunci ar fi altceva, dar așa, dacă își îmbracă cineva uniforma de paradă, gata, s-a terminat cu el!"

Jóska Kendy era în mijlocul mulțimii. Gazsi nu se putea apropia de idolul său, așa că se așeză din nou lîngă Bálint, pe care, de cînd fusese în vizită la Dienești, îl îndrăgise. Simțea nevoia să discute cu cineva, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic în camera aceea de hotel. Să aștepte alături de cineva pînă ce sună telefonul. Se retraseră în camera de lectură. Timpul trecea. Gazsi era din ce în ce mai tăcut. După o pauză mai lungă, Bálint îi puse o singură întrebare:

– E vorba despre polițele Dinórei, nu-i așa?

Gazsi dădu din cap în semn de aprobare. Apoi continuară să aștepte. Pe la șase și jumătate se apropiară de telefon și sunară la recepția hotelului.

– Uhcați imediat în cameha locotenentului Wickwitz... – ordonă Kadacsay. Poftim?!... A plecat?!... Cînd?... De o oră?... Sigurh?

– Hai cu mine! – îi spuse Gazsi. Mi-e ghoază să mă duc singuh acolo! – și porniră în goană spre hotel.

– Și-a luat cu el doar geanta de voiaj. Nu mi-a spus unde se duce, domnilor. Asta a fost pe la șase. La ora aceea pleacă vreo trei trenuri. Nu, nu și-a plătit nota, a zis că se întoarce peste cîteva zile – le raportă portarul.

Îi cerură cheia de la cameră și urcară.

Înăuntru era o ordine desăvîrșită. Gazsi se uită peste tot, revolverul nu mai era pe masă. Deschise dulapul. Era plin cu echipamentul obișnuit al unui ofițer de husari: cămăși, vestonul cu brandenburguri, pantalonii de gală, chipiele, două perechi de cizme pe șanuri și sabia, toate la un loc, dar nimic din vestimentația civilă, nici lenjerie, nici pantofi.

Gazsi păli scîrbit.

– Hai să plecăm de aici!

Porniră pe străduțele întortocheate din cetate, unde Gazsi îi povesti lui Bálint totul. Era limpede că Vițică dăduse bir cu fugiții!

– Dar trebuie să fii absolut sigur, înainte să faci ceva – îi spuse Bálint –, poate că le-a spus celor de la hotel că pleacă, iar el, totuși, s-a...

Plecară la gară. Întrebară hamalii, iar unul dintre ei își aminti că îi urcase bagajul lui Wickwitz în personalul de Teiuș.

– A plecat cu trenul acela, doar îl cunosc bine pe domnul locotenent... l-am servit de mai multe ori...

Kadacsay îl întrebă și pe șeful de gară, care îi confirmă că îi eliberase un bilet de clasa a doua, cu preț redus pentru ofițeri, la personalul din după-amiaza aceea. Kadacsay și Bálint se întoarseră la cazinou pe jos. Se sfătuiră îndelung ce era de făcut. Erau obligați să dea imediat de veste că Wickwitz fugise. Dar cui? Colonelul de husari de la Brașov n-ar fi fost încîntat să afle că regimentul local se amestecase în afacerea aceea. Să telegrafieze la companie? O încurcătură ca aceea nu trebuia să fie dată în vileag, iar o scrisoare ar fi

ajuns prea tîrziu... În cele din urmă, Gazsi se hotărî să se întoarcă în noaptea aceea la Brașov, cu trenul, să vadă ce era de făcut...

VII

Odată ajuns acasă, după plimbarea lungă împreună cu Gazsi, Bálint se grăbi să-i scrie Adriennei ca s-o anunțe că pericolul a trecut. Erau doar cîteva cuvinte: „W. a fugit în după-amiaza aceasta. Amănuntele, la noapte". Sosi la ora obișnuită și-i povesti totul, pe îndelete. Pentru ea era o ușurare, iar Judith se va lămuri curînd pe ce pramatie și-a risipit sentimentele. Va fi o lovitură cruntă pentru ea cînd va afla adevărul. De aceea, Adrienne se hotărî ca, deocamdată, să nu-i spună decît strictul necesar, urmînd să-i povestească puțin cîte puțin cele aflate de la Bálint; el o va ține mereu la curent, pentru ca fata să nu afle noutățile de la alții.

Ceasul din turnul bisericii de pe dealul Mănăsturului bătu de trei ori, apoi încă o dată: era ora trei și un sfert, cînd Bálint traversă salonul și ieși pe portița dinspre grădină.

Afară, luna lumina din plin. Umbra clădirii se întindea pînă pe malul pîrîului, doar capătul din față al podețului era în bătaia razelor alburii. Cînd era tocmai pe cale să deschidă glasvandul se opri surprins.

Văzu o umbră în fața portiței de la capătul punții. Era Judith, care trecu podețul și porni în grabă de-a lungul pîrîului. Bálint rămase o clipă în cumpănă dacă să se întoarcă și s-o anunțe pe Adrienne, dar nu mai avea nici o clipă de pierdut, fiindcă era nevoit să o ia pe urmele ei, nu cumva să facă ceva necugetat... Așa că se grăbi să n-o piardă din ochi.

Nu era greu s-o urmărească pe cărarea scăldată în razele lunii. Dar fata își iuțea pașii, așa că Bálint făcea eforturi să mențină distanța. Trecu prin fața clădirii Urania și nu se opri pînă la gară.

Bálint o urmări de afară cum se așează pe o băncuță din sala de așteptare, clasa a doua. Nu avea decît o gențuță mică la ea. Aștepta.

Stătea pe gînduri, ce era mai potrivit să facă? Să se ducă la ea să o întrebe ce caută acolo, recunoscînd că o urmărise de cînd ieșise din

casă, fiindcă el venea de la Adrienne? Nu! Ar fi fost absurd! Aștepta, nehotărît. Amănuntele începeau să se lege și se simți cuprins de milă față de sărmana fată, care habar nu avea că iubitul ei fugise încă de după-amiază, iar ea îl aștepta în zadar să plece cu el în Austria, unde credea că o aștepta fericirea...

Putea să aștepte după Wickwitz mult și bine, săraca!

Nu știa ce să facă.

Dacă i-ar spune adevărul, Judith ar crede că e o calomnie și ar fi în stare de orice. Ar fi vrut să o anunțe pe Adrienne, ca să vină după ea. Dar era deja ora patru, pînă ar ajunge acolo pe jos s-ar lumina de ziuă și ar putea fi văzut de cineva... Cel mai înțelept era să rămînă acolo și să aștepte pînă ce pleacă acceleratul de Budapesta, cu care se pregătiseră cei doi ca să plece la Graz. Atunci nu va mai fi nevoit să-i explice nimic. Faptele vor vorbi de la sine. În toată cruzimea lor.

Încet, gara se trezea la viață. Undeva, în întuneric, o locomotivă făcea manevre. Trecea prin fața ferestrelor înnegrite de funingine, fluierînd însingurată printre felinarele bălăngănite de acari. Apoi se iscă un tumult provocat de precupețe, care dădură năvală pe peron cu papornițele.

Se crăpa de ziuă. Acceleratul de Budapesta era deja tras la peron. Sosiră și primii călători. Urmați de alții, din ce în ce mai numeroși.

Din megafon se auzi vocea impiegatului: „Acceleratul pe ruta Oradea, Püspökladány, Szolnok, Budapesta..." – recită el, iar oamenii începură să urce în vagoane. Bálint o urmărea pe Judith de pe peron. Pe măsură ce timpul trecea, fata era tot mai neliniștită, dar nu se mișcă de pe bancă. Era cu mîinile chircite pe toartele gentuței. Abia cînd se auzi a doua oară anunțul se încumetă să iasă și ea pe peron. În ușă era cît pe ce să-l îmbrîncească pe Bálint, fără să-l observe, cu ochii pierduți în depărtare, de-a lungul trenului, prin sala de așteptare de clasa întîi... Așa că el nu mai rezistă și îi atinse ușor brațul. Fata tresări.

– Ascultă-mă Judith, cel pe care-l aștepți a plecat deja de ieri.

Ea făcu ochii mari, de parcă ar fi văzut o nălucă. Avea buzele schimonosite de ură:

– Dumneata?... Ce cauți aici?... Nici aici nu mă lași în pace?...

Bálint îi spuse din nou cruntul adevăr.

– Cine?... Ce vorbești?... A plecat?...

Ușile vagoanelor se închideau. Locomotiva fluieră și trenul se puse în mișcare. Fata făcu cîțiva pași grăbiți, apoi se opri disperată. Trenul prindea viteză și se pierdu în zare, odată cu speranțele ei. Ea rămase cu privirea pierdută, iar genunchii i se frînseră, era gata să cadă din picioare, dacă Bálint nu ar fi sărit să o prindă.

– Hai să plecăm, nu mai are nici un rost să rămîi aici.

Străbătură sala de așteptare pustie, iar afară găsiră o șaretă cu un singur cal.

– Pe calea Mănăștur!... Îți spun eu unde să oprești! – îi ordonă Bálint vizitiului.

Pînă acolo, fata se lăsase condusă apatic, ca o somnambulă. Dar hurducăielile trăsurii o dezmeticiră. Privi împrejur. Cînd îl observă pe Bálint alături de ea, se retrase în colțul banchetei, cu privirea înspăimîntată, ca o pasăre de pradă închisă în cușcă și totodată nedumerită, cuprinsă de o nestăvilită ură. Rămase cu ochii ațintiți asupra lui tot drumul, prin centru, pe aleea lungă, fără să clipească sau să scoată vreun singur cuvînt. Bálint încercă de cîteva ori să-i explice că el nu era decît întîmplător acolo, fiindcă avea de gînd să ia trenul, cînd o zărise în gară, dar văzîndu-i ochii mari, speriați, nu reușea să lege cuvintele.

Nici cînd șareta se opri în fața grilajului de fier al porții vilei Uzdy, Judith nu își luă ochii de la el.

Bálint nu știa ce să facă. Abia ajunși la destinație se dumiri de situația stînjenitoare în care se pusese aducînd-o acasă în zori pe una dintre fetele Milóth. Poarta era deja deschisă, nu avea cum să o bage în casă fără să fie văzuți de servitorii care se treziseră – asta ar fi dat naștere la o serie infinită de bîrfe!

Salvarea veni din partea surorii Judithei. Margit se trezise în zori și văzuse că patul de lîngă ea e gol. Se îmbrăcă în pripă și coborî la Adrienne, de la care află de deznodămîntul dramatic al duelului și că Wickwitz dispăruse în după-amiaza trecută din oraș. Nu se întrebă o clipă de unde știa sora ei mai mare toate astea, gîndul o duse de îndată la micul Zoltán, care venise la ele înainte de masă și cu siguranță că îi adusese Judithei o scrisoare, așa că era convinsă că sora ei plecase în toiul nopții, potrivit planului, la gară. Desigur că era acolo!

În timp ce Adrienne se îmbrăca, ea dădu fuga la portar, ca să-l trimită după o trăsură. Tocmai stătea la pîndă, cînd sosi șareta care-i

aducea pe Judith și pe Bálint. Așa că dădu fuga în calea lor, o ajută, fără o vorbă, pe sora ei să coboare și o conduse în vilă.

Micuța Margit dăduse dovadă de fermitate și de inteligență, iar despre fuga Judithei nu aflară nici măcar servitorii casei Uzdy, așa că aceasta rămase un secret pentru lumea largă.

*

Dar pe cît de ferită a fost Judith de bîrfe, pe atît de amplu s-au abătut ele asupra nefericitei Dinóra.

Cei care cunoșteau amănuntele cazului, Abády, Gyerőffy și Kadacsay, nu au suflat o vorbă. Totuși, în mai puțin de o săptămînă vuia tot orașul.

Izvorul sulfuros din care au emanat toate maliției ățile era salonul îmbîcsit în care trona tanti Lizinka. Pînă atunci, bătrîna doamnă Sarmasághy se ocupase de lalele. Era o modă venită de la Budapesta: cucoanele din lumea bună decretaseră cam cu o lună în urmă „să nu mai cumpere nimeni marfă din străinătate!", iar emblema era o lalea mică, din porțelan, pe care erau obligați să o poarte toți patrioții sau patrioatele și să nu cumpere de nicăieri decît marfă unguroască. Erau convinși că asta va fi o armă infailibilă împotriva industriei austriece! Mișcarea a fost sprijinită printr-o serie de discursuri sforăitoare și articole în ziare, într-un avînt de mîndrie patriotică. Dar rezultatul real se dovedi a fi mult sub așteptări, fiindcă negustorii erau suficient de abili ca să afirme despre postavurile de Brünn, mătăsurile lioneze sau pînzeturile austriece că erau produse ungurești, astfel ca doamnele să le cumpere cu sufletul împăcat. Și era firesc să fie așa, din moment ce pînă și însemnele lor mărunte, lalelele în roșu-alb-verde, veneau de la Viena, ceea ce era un secret cunoscut de toată lumea, dar despre care nimeni nu scotea o vorbă. În Ardeal, oamenii nu erau prea receptivi la asemenea inițiative, fiindcă cei de acolo, dacă-și doreau trusouri frumoase sau costume mai acătări, nu și le comandau de la Budapesta, ci și le cumpărau de la Viena, unde găseau marfă mai ieftină și de calitate mai bună. La fel făcea pînă atunci și tanti Lizinka. Dar de cînd aflase că Miklós Absolon, eternul ei dușman, purta bocanci de Goisern, fulgarin tirolez și vîna cu arme Springer se încrîncenă să-și stigmatizeze inamicul drept trădător de neam și se declară adepta mișcării lalelelor.

Afacerea Wickwitz o făcu însă să se dezmeticească din această mișcare fără prea mare perspectivă. Era din nou în elementul ei! Se avîntă cu tot elanul în luptă! Era în stare să le servească cucoanelor care se adunau zi de zi în salonul ei cele mai înspăimîntătoare noutăți, de care acestea să se poată îngrozi în voie și să le poată coloporta mai departe, cu disprețul cuvenit față de asemenea netrebnicii. Povestea stîrni o adevărată furtună – ce-i drept, o furtună într-un lighean cu apă –, dar pentru unii, al căror orizont se mărginea la muchiile unui lighean, era un uragan în toată puterea cuvîntului. Uragan care o înghiți și pe micuța Dinóra. Tanti Lizinka adulmeca, scormonea, coresponda cu ardoare, ca să afle și cele mai mici amănunte. Era ca un vulcan noroios, care împroșca totul împrejur. În afară de Dinóra, de soțul ei și bineînțeles de Wickwitz, nu scăpară nepătați nici Jenő Laczók sau Soma Weissfeld, a cărui bancă acceptase la început, de la Egon, polițele Dinórei – „e o porcărie din partea băncii că s-a amestecat într-o afacere ca asta!" –, dar și László Gyerőffy, „nepotelul meu drăgălaș, un cartofor înrăit...", pînă la victimele colaterale, cum erau Dodó Gyalakuthy, căreia-i făcuse apoi curte Wickwitz, baronul Gazsi, care era de asemenea ofițer, și Abády care „amintiți-vă cît a umblat el pe la stricata aia...", amestecîndu-l în afacere pînă și pe Miklós Absolon – „eu nu zic nimic, dar o să vedeți voi că și mincinosul acela e amestecat în porcăria asta...".

Abonyi intentă divorțul fără prea mare tragere de inimă, fiindcă întreaga lui prestanță se baza pe căsnicie, și se retrase abătut în comitatul Vas, unde nu-l cunoștea nimeni, fără un ban în buzunar. Iar sărmana Dinóra rămase de una singură, cu o mulțime de datorii pe cap, stigmatizată pentru totdeauna – ceea ce pe ea, cu sufletul ei de libelulă, nu o afecta prea tare – și fără să fi înțeles vreodată de la ce i se trăsese totul.

*

Ghinionul unora este norocul altora. Iar cel care a tras foloasele era Kristóf Ázbej.

La cîteva zile după izbucnirea scandalului Wickwitz, acesta primi o telegramă din partea lui Gyerőffy: „Rog veniți degrabă la Kozárd!"

Contesa Róza Abády fiind încă pe Riviera, Ázbej făcea ce-l tăia capul, așa că se grăbi să dea curs invitației. La gara din Iclod îl

aștepta o trăsură și după cîteva minute era deja în fața castelului. Pe drum, privi pămîntul cu ochi de cunoscător. Erau tarlale mănoase, ca mai toate cele de pe valea Someșului. Un servitor îl conduse într-un vestibul mic, de unde un șir de trepte fără balustradă duceau la etaj. Pereții erau doar tencuiți, pentru că după ce tatăl lui László se sinucisese, mezaninul castelului, *le bel étage,* rămăsese neterminat, iar acum el locuia în mansarda mobilată anapoda, fără nici o noimă, într-o dezordine totală – cu patul vraiște, cu o tavă plină de resturile cinei pe masă și cu o butelcă de pălincă alături, pe jumătate goală.

Cînd avocatul păros ca un arici intră în încăpere, îl găsi pe László foindu-se încoace și-ncolo. Nu se opri decît să-i strîngă mîna, apoi continuă să măsoare încăperea cu pași mari, cum făcea de mai multe zile.

– Iată-mă, am venit – îi spuse Ázbej slugarnic, făcîndu-și loc pe un scaun, printre hainele aruncate de-a valma. La dispoziția dumneavoastră, domnule conte.

Tînărul mai străbătu de cîteva ori camera tăcut, apoi îi răspunse pe un ton autoritar:

– Îmi trebuie optzeci și șase de mii de coroane. Imediat!

– E o sumă mare, oftă Ázbej, foarte mare.

– Știu. Am încercat tot ce era omenește posibil, dar nu am reușit. Poate că e vina mea, nu mă pricep. De aceea am apelat la dumneavoastră...

Avocatul scund și rubicond strînse din ochii lui bulbucați.

– Ce suprafață are domeniul? – îl întrebă el, ținguindu-și buzele camuflate sub mustața țepoasă.

– Opt sute de pogoane arabile.

– Sînt ipotecate?

– Da. Pentru șaizeci de mii de coroane.

– Deci așa! Așa! repetă Ázbej de cîteva ori, făcînd o mutră profund îngîndurată.

Apoi îl întrebă direct:

– Și pe cînd ați avea nevoie de bani?

– După cum ți-am mai spus adineauri, imediat! strigă Gyerőffy. Nu am timp de pierdut! Nu mai suport!

– Vă rog să mă scuzați... pardon... Știți... încă nu am idee... de unde... dați-mi vă rog un pic de timp să mă interesez... poate... poate găsesc vreo soluție.

Se ridică în picioare și ieși din încăpere făcînd un șir de plecăciuni.

După o oră, era deja înapoi. Se așeză tot îndoit de spate și începu să turuie, de parcă n-ar mai fi vrut să se oprească: el voia să-i vină în ajutor, fiindcă era un simplu servitor în slujba familiei, din care făcea parte și domnul conte Gyerőffy, iar el nu voia altceva decît să-i facă pe plac... și tot așa, pînă ce se apropie de subiect. La început îi înșiră toate piedicile pe care le-ar fi întîmpinat: un împrumut de la bancă ar fi fost greu de obținut, după negocieri nesfîrșite, o mulțime de intervenții și de cheltuieli. Așa că nu era soluția ideală, ci eventual ar fi fost bine să arendeze moșia și să vîndă o parte din utilaje, deși nu era suficient nici dacă le-ar fi vîndut pe toate, iar arendașul să plătească dinainte întreaga sumă, dar de unde să scoți un asemenea bogătaș de pe-o zi pe alta? Nu, așa ceva nu se putea perfecta la repezeală, el nu l-ar sfătui pe domnul conte să facă una ca asta, pentru că nu ar fi fost în interesul lui, n-ar accepta să riște!

– Și atunci de ce-mi spuneți mie toate astea? – se răsti la el László.

Ázbej rămase o vreme cu privirea în gol. Apoi, de parcă i-ar fi venit brusc ideea salvatoare, deschise ochii larg, aproape să-i sară din orbite și strigă:

– Am găsit! Mă sacrific eu! Fie ce-o fi, iau eu totul în arendă și vă dau imediat banii!

Semnară contractul chiar în ziua aceea. Ázbej era noul arendaș. Ținînd cont că plătea în avans pe zece ani, considera că cinci coroane pe pogon era o sumă corectă, nu-i așa? – iar asta făcea, cu totul, patruzeci de mii. Pentru utilaje îi oferi cincizeci de mii, cu toate că, pe onoarea lui, nu valorau atît, dar el nu stătea să se tîrguiască, ci voia doar să-i fie de ajutor și să-i dea toată suma de care avea nevoie. Așa că, în ziua următoare, la Cluj, îi înmînă trei livrete de cecuri, în valoare totală de optzeci și șapte de mii și încă trei bancnote de cîte o mie de coroane.

– Sînt foarte bucuros că am putut să vă fiu de folos, domnule conte – îi spuse el la despărțire. Iar dacă, pe parcurs, veți găsi o soluție mai convenabilă, eu sînt dispus să mă retrag oricînd.

Așa că László avea suma necesară pentru răscumpărarea perlelor doamnei Berédy, iar în ziua următoare era deja în trenul care-l ducea la Budapesta. Era mai prudent, cu atîția bani în buzunar, să nu călătorească noaptea.

VIII

Adrienne stătea la masa ei de scris, privind pe fereastra dinspre grădina scăpată de sub povara zăpezii podețul pe care fugise Judith cu zece zile mai devreme și pe care se furișa noapte de noapte Bálint.

Venise la ea și noaptea trecută.

Nu putea să-l întîlnească în timpul zilei, fiindcă Judith se cutremura doar auzindu-i numele, iar fața i se crispa într-o grimasă plină de ură, de parcă el ar fi fost cauza cruntei sale decepții. Era tot timpul într-o apatie profundă, răspundea laconic, cu o voce absentă, la orice întrebare, însă orice aluzie la Bálint îi trezea o ură inexplicabilă, care-i răscolea întreaga ființă. Așa că, atîta vreme cît surorile ei locuiau la ea, nu putea să-l vadă decît noaptea. Iar asta putea să dureze încă multă vreme, fiindcă mama ei era tot la Baden, internată în sanatoriu...

Dar ea simțea că nu mai poate să continue în felul acesta. Nu! Nu mai suporta!

Și nu doar pentru că era foarte periculos.

Cu vreo patru zile mai înainte, după ce Bálint tocmai intrase, Pali Uzdy sosise pe neașteptate de la țară. Noroc că auziseră tropotul cailor în curte, așa că Bálint abia a reușit să se ascundă în întunericul din salon, unde se postă ca o statuie în dosul ușii, iar Adrienne doar ce apucă să pună sfeșnicul pe măsuța de lîngă pat, cînd Uzdy își și făcu apariția în palton și cu pălăria pe cap.

– Ești încă trează? De ce?

– Fetele abia au plecat să se culce.

– Așa? Da, înțeleg... – ochii lui mărunți scrutau prin toate unghiurile încăperii și observă browningul de pe etajera măsuței.

– De cînd ai tu revolver?

Adrienne nu-i răspunse nimic. Își privea soțul, cu plapuma trasă pînă sub bărbie. Uzdy izbucni în rîs:

– Da, ai dreptate, e o decizie înțeleaptă. Oricine poate să treacă pîrîul și să dea buzna peste tine. Toți spărgătorii.

Începu să umble în sus și-n jos prin cameră cu pașii lui mari, apoi se opri în fața ușii de la salon și o deschise brusc. Privi îndelung în întuneric, cu urechile ciulite. Pînă ce Uzdy închise din nou ușa,

Adrienne simți că trecuse o veșnicie. Inima îi bătea cu putere, dar rămase nemișcată.

– Așa e, îi spuse el, pe acolo poate intra oricine. Nu vrei să ridic un gard de sîrmă pe malul rîului? Sau să pun niște capcane? Da, capcanele ar fi mai potrivite. E o idee excelentă.

Și izbucni din nou în rîs, fără nici un motiv. Ea continua să tacă.

– Bine. Mă duc, dumneata culcă-te, dormi.

Porni încet, cu capul lăsat pe spate, dar se mai întoarse o dată din ușă, privind-o cu fața lui satanică:

– La revedere! – îi mai aruncă el și ieși.

În ziua următoare, la prînz, plecă din nou.

Noaptea, Bálint veni ca de-obicei și-i povesti că atunci cînd Uzdy deschisese ușa el era chiar în spatele ei și făcură amîndoi haz de întreaga întîmplare, fără să se sinchisească prea mult de pericolul prin care trecuseră.

Nu era ăsta motivul pentru care ar fi trebuit ca acele întîlniri nocturne să înceteze. Viața ei nu conta...

Dar în noaptea aceea se întîmplase ceva ce o înspăimîntase. Simțea în feminitatea ei ceva nou, o senzație necunoscută care o umplu de teamă. Era un sentiment straniu, neașteptat.

Mîngîierile lui Bálint nu o tulburaseră pînă acum niciodată. Se întîmplase nu o dată să ațipească în brațele lui, încrezătoare ca un copil. Mîinile lui care-i dezmierdau tot mai îndrăzneț trupul, sărutările din ce în ce mai apăsate și mai îndelungi o desfătau fără să-i trezească instinctele adormite. Asediul lui insistent, căruia i se lăsa pradă pe îndelete, nu-i tulburau pasivitatea, nu simțea altceva decît atunci cînd dansau la baluri, în văzul tuturor... Dar în noaptea aceea, sărutul prelung de rămas bun îi trezi o duioșie neașteptată. Se simți învăluită de o senzație venind din abisul subconștientului care-i anihila stăpînirea de sine, o sleia de puteri, de parcă tot trupul i-ar fi fost gata să se lase contopit în moliciunea desfătării. Reuși cu greu să se dezmeticească, doar cît să-l respingă aproape cu brutalitate:

– Pleacă! Lasă-mă! – aproape strigă ea. Du-te!

Bálint îi aruncă o privire pătrunzătoare. Ei i se păru că fața i se luminase de un zîmbet abia schițat.

– Pe mîine... nu-i așa? Pe mîine noapte!

– Bine, pe mîine! Dar acum pleacă! Dispari!

Nu se întîmplase nimic mai mult.

Acum era îngîndurată. Să-i scrie să nu mai vină niciodată? Să-i spună că nu voia să devină amanta lui? Că era imposibil și nu avea dreptul s-o facă? Să aștearnă pe hîrtie gîndurile pe care și le repetase în minte de sute de ori în dimineața aceea? Nu putea să o facă, să renunțe la el fără nici o explicație. Avusese întotdeauna curajul să privească lucrurile în față. Ar fi vrut să-i spună totul fără ocolișuri. Dar acum se temea. Se temea de ea însăși, că nu va avea puterea s-o facă, se temea de el, de mîinile, de ochii, de prezența lui, care-i va înfrînge cu siguranță voința, îi va spulbera îngrijorările, ca de atîtea ori pînă atunci. Se temea mai ales că tristețea despărțirii va fi mai puternică decît decizia ei. Și așa urma să se lege de el pentru totdeauna.

Era nevoită să-i scrie. Să pună totul pe hîrtie.

Nu-i era ușor. Frazele se legau greu, își căuta cuvintele, ștergea, corecta, o lua de la capăt. La ora prînzului, încă nu terminase. Margit intră după ea.

– Așezați-vă la masă... vin mai tîrziu... nu mă deranja.

Și continuă să arunce cuvintele cum îi veneau în minte, fără să mai stea pe gînduri, în noima sufletului ei zbuciumat.

Cînd lipi plicul simți o ușoară ameteală, dar se ridică liniștită și-i porunci cu o voce calmă cameristei sale, Jolán:

– Du scrisoarea asta imediat. Să i-o dai numai lui, în mînă.

Numai după ce fata ieși, ochii i se umplură de lacrimi.

*

„Dragul meu,

Îmi retrag cuvintele. În noaptea asta nu mai veni la mine. Nu doar azi, ci niciodată. *Niciodată*! Ce cuvînt îngrozitor! Nu mai suport. Pînă acum nu mi-am dat seama – totul a fost plăcut, minunat. Dar trebuie să mă înțelegi: tu mă iubești, însă și eu mă simt zi de zi tot mai atașată de tine... da, zi de zi... iar pînă la urmă s-ar întîmpla ce trebuie să se întîmple, eu devenind amanta ta, ceea ce ar fi insuportabil. Nu fi supărat pe mine! Imaginează-ți cum ar arăta viața mea! Eu sînt soția acelui individ, sînt în posesia lui. Cum aș putea trăi în felul acesta – și cu tine, și cu el? Și așa mi-e îngrozitor de greu să fiu cu el – știi foarte bine, ai simțit, m-ai înțeles fără să-ți fi spus vreodată. Iar după aceea cum să mai fiu a ta? Nu! Mi-e

imposibil. Nu! Mai bine mor! Așa nu se mai poate. Ar fi mai bine să divorțez? Nu mi-ai spus asta niciodată fiindcă știi foarte bine că e imposibil. Aș fi făcut-o încă înainte să apari tu în viața mea. Dar el ține la mine, sînt prizoniera lui, nu s-ar despărți niciodată de mine. El nu m-ar ierta și, dacă aș scoate un singur cuvînt despre asta, ar fi în stare să ucidă. Pe tine, pe mine, doar îl cunoști prea bine, nu trebuie să-ți spun eu – ar face asta cu sînge rece, poate că ar izbucni și în rîs. Ar fi prea riscant dacă am continua în felul acesta. Să nu ne jucăm cu focul! Fiindcă singurul deznodămînt ar fi moartea. Și la ce ți-ar folosi asta?

Doar noi doi putem să ne despărțim. E singura soluție.

Pleacă! Te rog! Nu încerca să mă mai vezi. Acum nu! Poate mai tîrziu, cînd ne vom liniști. Vezi? Recunosc! Dacă ai veni din nou, nu aș mai fi în stare să mă împotrivesc, iar atunci... nu mi-ar mai rămîne decît moartea... Fie-ți milă de mine, fiindcă nu ți-am greșit cu nimic. Cel mai bine ar fi dacă m-ai uita de tot. Dacă ne-am despărți acum. Încearcă. Ție ți-e mai ușor. Eu nu te-am iubit decît pe tine! Mie mi-e mai greu, totuși eu sînt cea care te imploră să pleci, să iei cu tine amintirea mea, știind că te voi iubi întotdeauna, că nu m-ai ucis pentru că te iubesc...

Știu că mă vei asculta și-ți mulțumesc pentru sacrificiul pe care-l faci și care poate nu e mai mic decît sacrificiul meu, îți rămîn recunoscătoare și îți sărut buzele, așa cum m-ai învățat tu, rămîn în brațele tale, ascultîndu-ți cuvintele frumoase, te îmbrățișez în gîndurile mele, voi fi mereu... mereu... mereu... alături de tine, dar te implor, nu mă ucide..."

*

După două zile, Bálint era din nou la Portofino. Nu se oprise pe drum nicăieri. Două zile și două nopți la rînd, peisajul care se perinda prin fața ferestrei cupeului, țăcănitul neîntrerupt al roților de tren i se păreau întruparea ireală a durerii sale, coșmarul lui aievea. Singura lui legătură cu realitatea era chipul Adriennei din ultima lor noapte, cînd se desprinse din brațele lui. El îngenunchease pe marginea patului, iar ea se ridicase în brațele lui. Era, în cămașa de noapte străvezie, lipită strîns de pieptul lui, cu ochii larg deschiși, într-un sărut bezmetic. La început, din desișul întunecat al genelor, abia i se întrezăreau pupilele. Era un sărut prelung, dus

pînă la ultima suflare, cu buzele strivite. Apoi, încet, ochii i se deschiseră, tot mai larg, mai tulburați, ca într-o viziune, cuprinși de spaima unei revelații cutremurătoare...

Nu reușea să scape de privirea ei îngrozită. Citise de sute de ori scrisoarea ei și, în ciuda suferinței mistuitoare, nu vedea altă soluție decît cea pe care o simțise din prima clipă. Nu! Nu avea altceva de făcut decît ceea ce făcuse – să se supună fără nici un cuvînt, să plece, să dispară din viața ei! Sărmana Ady avea dreptate – nu avea de ales.

Ajunse într-un tîrziu la micul hotel de pe malul mării care se lăfăia într-o pădure de camelii și de măslini. Marea din golf era ireal de albastră. Totul strălucea, totul era scăldat în lumină, spre disperarea lui: natura nu se sinchisea de suferința care-l mistuia.

Contesa Róza era în camera ei, supărată că o lăsase să-l aștepte trei săptămîni întregi, trimițîndu-i o singură scrisoare laconică, plină de scuze și de pretexte cusute cu ață albă. Era gata să-i tragă o săpuneală strașnică. Stătea cu ochii ei cenușii ațintiți amenințător spre ușă. Dar cînd se deschise și văzu cuta adîncită de pe fruntea fiului ei, paloarea tristă de pe fața lui, se înduioșă de îndată. Nu-l mai văzuse niciodată într-o asemenea stare. Uită de reproșuri, năpădită de îngrijorare – se repezi la el, îi trase cu mîinile ei mici capul la piept, îl strînse cît putu ea de tare, fără să poată rosti, cu glasul înecat de emoție, decît atît: „Băiatul meu! Băiețelul meu... Băiețelul meu..."

*

La întoarcere, se opriră pentru cîte două sau trei zile la Milano, Verona și Veneția. În timp ce vizitau muzeele, palatele, bisericile și galeriile de artă, la dejunurile sau cinele de la hotel, doamna Abády se uita pe furiș la fața lui. Nu-l întrebase nimic. Nici nu aflase vreun amănunt, totuși, în timpul celor trei săptămîni petrecute la Cluj, din informațiile primite de la doamnele Tóthy și Baczó – cine mai era în oraș sau că domnișorul Bálint se întorcea acasă adeseori, chiar așa, adeseori, abia în zori – ea își făcuse o idee. Desigur, nu știa adevărul, dar era sigură că tristețea nemaivăzută de pe chipul lui nu putea fi decît din cauza Adriennei. A acelei femei afurisite! Care l-a dus pe fiul ei în păcat! O femeie rea pînă în măduva oaselor! Simțea în sufletul ei de mică tirană o ură încrîncenată, însetată de răzbunare, față de femeia aceea haină.

La Budapesta se despărțiră. Era începutul lui martie, iar doamna Róza nu insistă cu nici un cuvînt să vină și el acasă. Nu! N-avea decît să rămînă în capitală, deocamdată nu avea nevoie de ajutorul lui, ea se va întoarce la Dienești, iar el să nu vină decît la primăvară... „Pînă atunci distrează-te aici, nu-ți bate capul cu mine!" – și plecă singură, cum nu mai făcuse niciodată.

*

Atmosfera din viața politică era cu totul alta decît cea din februarie. Atunci, dizolvarea temporară a parlamentului paralizase activitatea partidelor din coaliția ajunsă majoritară, iar reprezentanții ei, care-și exercitau atribuțiile în numele așa-zisului „comitet de acțiune", își pierduseră baza juridică de care se prevalaseră pînă atunci. Ceea ce era o problemă și un obstacol de netrecut, cum spunea toată lumea, ideile juridice abstracte fiind atît de răspîndite pe vremea aceea încît nimeni nu-și putea imagina nici măcar o revoluție fără o bază legală. Totuși, oamenii continuau să spere într-o uniune națională împotriva „dărăbanilor", cum era numit guvernul Fejérváry. Dar acum, după mai puțin de o lună, încrederea dintre partidele din opoziție se risipise. Cercurile de la cazinou se deziseră fățiș de Károly Eötvös și de Dezső Bánffy, dar se șoptea și despre Ferenc Kossuth că trădase cauza națională. Se răspîndise zvonul că acesta trata pe ascuns cu „nemernicii vienezi", fără știrea Partidului Național și a grupului Andrássy, că era pe cale să cadă la pace pe la spatele lor, tocmai în privința votului popular, scornit de nemernicul Kristoffy ca armă împotriva lor; cică Béla Barabássy, împreună cu un ilustru necunoscut, un așa-zis „specialist", pe nume Méray-Horváth, făcea naveta între ministerul de interne și Kossuth.

Colportorii aduceau noutăți cu duiumul. Liderii se sfătuiau între ei, retrași prin cotloane. Nimeni nu știa ce se discută, însă toată lumea era agitată, așteptîndu-se la ce era mai rău. Pînă și cucoanele din înalta societate își pierduseră răbdarea și, chiar dacă se uitau cu dispreț la cei care nu purtau laleaua mică de porțelan, începură să-și cumpere, pe ascuns, ciorapi de mătase și desuuri vieneze.

În cele din urmă, pe 5 aprilie, bomba explodă. Géza Polonyi trase semnalul de alarmă, ridicînd în picioare cafenelele și întreaga presă. El chemă la luptă partidele mici, care fuseseră pînă atunci omise de la tratativele de reconciliere.

Frédi Wuelffenstein aduse cumplita veste la cazinou: dăduse buzna, cu chipul răvășit de furie, peste comesenii care dejunau liniștiți.

– Ați auzit? – urlă el încă din ușă, tropăind cu picioroangele lui de cocostîrc pînă pe terasa închisă cu sticlă. Kossuth ne-a vîndut!

Apoi se prăbuși la una din mese.

– Ce porcărie! Ce infamie! Kossuth să formeze un cabinet cu pașoptiștii și cu miniștrii dărăbani! Iar pe noi, care am luptat alături de el pe viață și pe moarte, pe noi, care am dus tot greul, am suportat oprobriul curții – data trecută, la Viena, nici nu m-a băgat nimeni în seamă –, pe noi ne exclud de la guvernare, ne trag un picior în fund!

Toți cei de față, majoritatea adepți ai lui Andrássy sau membri ai Partidului Popular, se adunară ciorchine în jurul lui. Doar Abády rămase calm, alături de comeseanul lui, Antal Szent-Györgyi, intendentul hergheliei regale.

– Cine se amestecă în tărîțe... – spuse acesta flegmatic.

Dar Frédi continua să tune și să fulgere:

– E adevărat! Am auzit asta din cele mai sigure surse. Au bătut palma! Au renunțat la reforma militară acceptînd niște formule de compromis, la bancă și la zona vamală, în schimb au fost de acord cu sufragiul universal pe baza inițiativei lui Kristóffy. S-au înțeles pe pielea noastră, iar acum noi n-avem decît să ne ducem la naiba, fiindcă nimeni nu se poate împotrivi unei demagogii ca asta! Au pus totul la cale numai ca să ne distrugă!

– Incredibil!

– Imposibil!

– Nu crezi? Păi la ce să te aștepți din partea lui Kossuth, care nici măcar nu e maghiar, ca noi – continuă să urle Wuelffenstein –, ci slovac! Da, un slovac cu burta verde: știm doar cu toții că, pe limba lor, *kohut* înseamnă cocoș. Dacă dau de el, îi trag un pumn de-l fac *knock-out!* – adăugă el, bătînd cu pumnul în masă, apoi sări în picioare și ieși în goană, grăbit parcă să-și pună planul în aplicare.

Toată lumea se simți ușurată. Era o situație destul de delicată să fii martor la o asemenea scenă, care-ți putea crea o mulțime de neplăceri. Unii începură chiar să se gîndească la calea prin care s-ar putea apropia de Ferenc Kossuth. Dar cei mai mulți erau mîhniți fiindcă, dacă vestea s-ar adeveri, s-ar isca o situație mai mult decît

neplăcută. Nici cei din jurul lui Andrássy, nici cei din Partidul Popular nu aveau cum să accepte propunerile pe care le stigmatizaseră în mod public de nenumărate ori. Își vedeau toate speranțele spulberate și peste întreaga sală se abătu o tristețe profundă. Ultima nădejde era ca, pînă la urmă, teribila veste să se dovedească falsă!

Dar tot ce trîmbițase Wuelffenstein cu așa o vehemență confuză era purul adevăr. Acordul prevedea ca, în afara celor trei portofolii rezervate deciziei regale – Ministerul Apărării, al Afacerilor Croate și al Reprezentanței Regale –, pașoptiștilor să le revină trei mandate, iar alte trei urmau să fie împărțite între adepții compromisului din '67 care erau de acord cu sufragiul universal, ceea ce îi excludea pe cei care se opuseseră pînă atunci aplicării acestuia.

Evenimentele luară însă o turnură neașteptată. Chiar în acea după-amiază, Kossuth convocă pentru ultima oară Comitetul director, ca să-i prezinte textul pactului. Iar atunci surveni o lovitură de teatru.

Partidul Constituțional și cel Popular declarară că sînt de acord cu sufragiul universal.

Cu siguranță nu le-a fost prea la îndemînă să accepte, de pe o zi pe alta, ceea ce pînă atunci considerau a fi un dezastru. Au făcut-o probabil ca să-i excludă de la guvernare pe cei care, în pofida atmosferei generale și a voinței poporului, s-au pus în slujba împăratului, însă au făcut-o mai ales pentru că, dacă instaurarea votului universal era deja inevitabilă, atunci era mai bine ca interesul național să fie în mîna lor. Și astfel situația se schimbă radical. Cerul se înseninâ brusc, domnea o euforie generală. „Am cîștigat totul! Victorie! Am învins!" Nici pomeneală de armată națională, de comenzi în limba maghiară sau de ciucuri tricolori la săbii; pe plan economic, lucrurile au rămas de asemenea neschimbate – fără bancă națională, fără zonă vamală liberă, dar toate acestea nu erau decît amînate, printr-o formulare abilă. Printr-un excelent document, de o confuzie perfectă. În felul acesta, legalitatea era salvată, fără ca acest lucru să fie și asumat de cineva.

Orașul era în sărbătoare. Balcoanele tuturor partidelor din coaliție erau pline de oratori care se adresau delegaților convocați să-i asculte. Toți vorbeau mulțimilor entuziaste despre victorie. Toată lumea era convinsă că s-au deschis porțile Eldoradoului.

Se fixă și data alegerilor. Partizanii lui Tisza se retraseră în pasivitate, așa că toate circumscripțiile erau la cheremul partidelor din coaliție și așa începu disputa dintre foștii aliați pentru numărul de mandate care li se cuvenea fiecărora, ceea ce nu era treaba alegătorilor, ci se stabilea la masa verde a tratativelor, în dosul ușilor închise.

*

Bálint era și el bucuros că în cele din urmă se terminase criza care fusese pe cale să zgîlțîie statul din temelii. Mandatul lui nu era în pericol. Ördüng, subprefectul suspendat pînă atunci, care acum devenise prefectul plin al comitatului Mureș-Turda, nu voia să schimbe nimic. Nici nu i-ar fi fost ușor să se ia la luptă cu Abády, iar el voia să-și concentreze toate forțele asupra plaselor din nord, dominate pînă atunci de Miklós Absolon. Tanti Lizinka, bătrîna doamnă Sarmasághy, care se erijase în salvatoarea noului regim, îl susținea împotriva vechiului ei inamic și îl sprijinea pe Bálint în chip de mulțumire pentru că o însoțise la nemernicul acela de Tamás Laczók, lăudîndu-se că în timpul bătăliei cu ouă strigase și ea *Abzug*!

Dar Bálint avea și două motive de îngrijorare. Unul era o frază dintr-o scrisoare pe care tocmai o primise de la Slawata: „*Was wird dieser Lösung mit der Wehrbakeit der Monarchie?*" («Ce efect va avea această soluție asupra capacității de apărare a monarhiei?»). „Amînarea sprijinului dat armatei este o decizie foarte periculoasă. Vom fi prinși pe picior greșit!" – scria el. „Toată lumea se înarmează, numai noi stăm pe loc." Bálint încerca să vadă situația în ansamblul ei. După ce pierduse războiul cu japonezii, Rusia, deocamdată singurul inamic al monarhiei, era măcinată de revoluția care mocnea, de eternele pogromuri și de revoltele din cadrul armatei, fiind astfel paralizată pentru o bună bucată de vreme. Nu avea cum să-și revină cu una, cu două, însă cînd va reuși, alungată fiind din Extremul Orient, își va îndrepta toate forțele spre Balcani. Pînă atunci însă va mai trece o bună bucată de vreme.

Al doilea motiv de îngrijorare era unul personal. De îndată ce ajunse la Budapesta, Bálint se interesă de soarta lui László Gyerőffy.

Întîmplarea făcuse să-l întrebe tocmai pe Niki Kollonich, care-i răspunse rîzînd malițios:

– Cum, nu știi? Nu mai e membru al Cazinoului. Da, din cauza cărților! Noroc că nu l-au dat afară. L-au lăsat să iasă de bună voie. Slavă Domnului...

– Și tu te bucuri? – se răsti Bálint la el.

– Nu, vai de mine! Totuși, pentru noi, care sîntem neamuri cu el, ar fi fost foarte penibil dacă ar fi fost exclus! E mai bine că s-a întîmplat așa...

Bálint se duse în grabă pe strada Muzeului. Pe poarta imobilului era un anunț: „De închiriat – cameră mobilată, cu intrare separată, la etajul 3". Sună la portar.

– Da! Contele Gyerőffy a renunțat la cameră și a plecat. De vreo două săptămîni. Și-a luat totul cu el.

– Nu a lăsat nici o adresă?

– Nu. Cred că a plecat în Ardeal. Dar nu sînt sigur...

IX

Înainte să plece la Oradea și de acolo la Cluj, unde avu acea altercație cu Wickwitz, care era să-i fie fatală, László îi promisese frumoasei Fanny că nu va rămîne mai mult de două-trei zile în Ardeal, apoi va reveni la Budapesta și o va însoți la Milano, unde ea voia să facă o escapadă, cu ocazia premierei unei opere de Puccini, împreună cu întreaga ei curte: cu Szeplecsényi, D'Orly, Solymár, Devereux și cu cele două surori ale sale. Scornise totul, în parte ca să-l scoată pe amantul ei din viața descreierată pe care-o ducea și pentru care era tot mai îngrijorată. Iar pe de altă parte, se desfăta la gîndul să fie împreună mai multă vreme, într-un loc străin, unde puteau să-și petreacă nopțile împreună, ceea ce era absolut exclus acasă. László nu se întorsese însă nici după o săptămînă, așa că ea a început să-i trimită telegramă după telegramă, fără să primească nici un răspuns. Se simțea jignită și se gîndi că nu-i strică o lecție, așa încît, chiar dacă era descumpănită de situație, plecă însoțită de cavalerii ei în capitala lombardă.

Gyerőffy sosi la Budapesta după plecarea ei. Ajunse seara tîrziu. Nu ar fi rămas nici altădată acasă, dar ros de remușcări cum era după

scandalul cu Wickwitz, simplul gînd să se culce în camera aceea întunecoasă și înghețată i se părea insuportabil. Pe tot parcursul călătoriei, cînd își pipăia întruna buzunarul interior al vestonului, ca să se convingă că teancul acela gros de bani, prețul răscumpărării perlelor frumoasei Fanny, era acolo, îl măcina un singur gînd: „Ești la fel de josnic ca Wickwitz. Cum ai îndrăznit să-l insulți, tu, care ai făcut aceeași infamie?! Nu ești nici tu mai bun... nici tu nu ești mai breaz decît el."

Nu avea de ales – se duse la club. Se mișca mecanic, fără să gîndească. Se spălă pe față grăbit și plecă fără să se mai schimbe. Pe drum, continua să-și pipăie plicul din buzunarul de la piept. Erau ultimii lui bani, nu avea voie să-i piardă! Ajunse pe la miezul nopții.

La parter, balul era în toi. În anul acela, carnavalul dura mai mult. Muzica se auzea de departe. Era tocmai momentul în care erau aduse pe ușa din spate bucheţelele pentru cotilion. Simți totul ca un afront. Decăzuse din drepturi. Urcă scările în fugă, să nu mai audă nimic. Holul era plin de lume. Politica era pe buzele tuturor. Era după ce Dezső Bánffy și cu Eötvös Károly ieșiseră din coaliție, ca urmare a unei declarații anterioare a lui Ferenc Kossuth, prin care acesta anunțase că el știa de la bun început că lupta lor nu va avea sorți de izbîndă. Era o atitudine autentică și onestă, dar neinspirată, de care cei doi se folosiră ca să iasă din coaliție și să treacă la atac. Ei afirmau sus și tare că, după ce fuseseră tot timpul convinși de succesul lor, nu puteau să se compromită alături de unul care a dus cu bună știință țara pe un drum greșit. Ieșirea lor era discutată cu furie. László trecu grăbit mai departe.

La etaj, în sala mare, se juca pocher pe mize mărunte. László ceru să i se aducă o măsuță și cină de unul singur. Comandă absint – cea mai amețitoare băutură – sperînd să-și amuțească vocea interioară, mustrările care-l copleșiseră tot drumul. Timpul trecea. Chibiții care coborau din sala de bacara de la etaj povesteau despre sumele amețitoare aruncate în joc. László își pipăi instinctiv teancul de bani din buzunarul de la piept și continuă să soarbă din pahar, în tăcere. Află de la cineva care tocmai cobora că papagalul de Árzenovics avea un ghinion fantastic și era pe cale să-și piardă și cămașa de pe el. Apoi apăru alt individ, cu aceeași veste.

László se ridică de la masă și intră în încăperea întunecată de unde porneau scările care duceau la etaj. Trăgea cu urechea. Asculta

clinchetul jetoanelor și frînturile de vorbe care ajungeau pînă la el: „Je donne... Non... Les cartes passent...".

Rămase acolo o vreme, pipăindu-și din cînd în cînd teancul de bani din buzunar.

Apoi, încet, ca atras de un magnet, urcă la etaj.

Se opri fascinat de amploarea jocului. Se licitau cîte douăzeci, treizeci de mii de coroane. Toți, cu mic, cu mare – în frunte cu Rozgonyi, Szent-Györgyi, Wuelffenstein și Pray Gedeon – erau în cîștig. În fața lui Neszti Szent-Gyorgyi era un munte de jetoane. În partea cealaltă a mesei stătea Zénó Árzenovics, părăsit de toți curioșii. Chibiții nu obișnuiesc să rămînă alături de cei care pierd. Părea că întreaga societate se coalizase împotriva magnatului din Bácska. Iar el stătea cu coatele lăbărțate peste cele două locuri libere din jurul lui, privind nemișcat confruntarea. Își nota liniștit pe un bilețel sumele pierdute. Numai din felul în care-și morfolea trabucul între dinți se vedea că, pînă și pentru el, situația se cam îngroșase. „Șaisprezece! Bancă! Adjudecat! Douăzeci și patru! Bancă! Adjudecat!" – și tot așa mai departe. Nu-i ieșea nimic. Papagalul plătea întruna, fără să clipească.

László își auzi vocea interioară care nu-i dădea pace: „Cu un singur pas, ai putea să te repui pe picioare!", dar nu se mișcă din loc. Apoi, vocea interioară îl îmboldi din nou: „Încearcă-ți norocul! În fața ta sînt toți banii, nu trebuie decît să pui mîna pe ei! Poți să riști cincisprezece mii... ai bani destui la tine." Își aminti vorba lui Napoleon: *„La victoire est aux gros bataillons!"* Dar rămase nemișcat, pipăindu-și de cîteva ori buzunarul de la piept. Pray, care era chiar în fața lui, cîștigă nouă mîini la rînd. „Ești un fraier, îi șopti vocea. Dacă m-ai fi ascultat, acum banii ăia ar fi ai tăi! Hai, nu mai sta pe gînduri! Patru mii de coroane sînt ale tale, nu e nici un păcat! "

Majordomul împărțea cupoanele de ora trei.

– Un credit și pentru mine! – îi spuse László și se așeză pe scaunul liber dintre Zénó și Pray.

Era locul ideal, la dreapta ghinionistului. După *taille*, rosti cuvîntul decisiv: *Passe la main*! Pînă ce cărțile ajunseră din nou la el, trecu o bună bucată de vreme. Zăbovi îndelung de partea cealaltă a mesei. Mai comandă o sticlă de absint, din care trase o dușcă zdravănă, ca să-și potolească spaima care-l cuprinsese brusc. În cele din urmă, se trezi din nou cu pachetul de cărți în față. Zenó,

vecinul din stînga lui, nu cîștigă decît o singură mînă. László puse pe masă două bancnote de cîte o mie. Cîștigă de patru ori la rînd. A cincea oară nu diviză și pierdu, dar miza adversă nu acoperea banca. Așa că rămase cu douăzeci de mii.

În clipa aceea îl cuprinse un soi de amețeală. Se simțea purtat de un val uriaș deasupra abisurilor. Era învăluit de mîntuire, ca un însetat în mijlocul deșertului care se vede dintr-odată în fața unui pîrîu de munte rece ca gheața. Era de-a dreptul fericit. Nu se mai gîndea la nimic. Se concentra doar asupra jocului. Redescoperise *l'esprit de la taille*, simțea logica după care se mișcau cărțile. Iar asta era esențial pentru el dacă voia să cîștige.

Își pierduse de mult lejeritatea cu care începuse să joace cu un an și jumătate în urmă. Pe vremea aceea, totul i se părea ireal. Pentru el, jetoanele nu reprezentau decît niște cifre, fără nici o valoare. Nu voia decît să fie acceptat, recunoscut în tagma înaltă a societății. Dar de cînd își călcase cuvîntul dat Klárei și mai ales după acea catastrofă din care-l salvase Fanny cu perlele ei, era numai cu gîndul la cîștig. Să cîștige, să cîștige, cu orice preț. Juca tot mai încordat și mai înverșunat, fiindcă situația lui materială devenea din ce în ce mai precară.

Orice pagubă mai însemnată ar fi fost dezastruoasă pentru el.

Jocul continuă o vreme cu aceeași intensitate. Grămezile de jetoane din fața lui László erau cînd mai mari, cînd dispăreau aproape cu totul. Pînă ce, pe la patru și jumătate, se petrecu o schimbare. Brusc, Árzenovics își „reintră în mînă". Reuși două, trei, chiar patru *schlagere* la rînd – adică 8 sau 9. László, care era vecinul lui imediat, nu mizează prea mult, totuși se aruncă aproape împotriva voinței sale. Dintr-odată se trezi în pierdere. Simțea fiori pe șira spinării. Era inadmisibil! Nu erau banii lui! Trebuia să-i recupereze imediat, cu orice preț. Nu mai avea jetoane, juca deja pe credit. Mai avu două tentative, ca un om aflat pe marginea prăpastiei, dar pierdu din nou. „Papagalul negru" continua să țină banca, iar László se lăsă pe spătarul scaunului, simțind că totul se întunecă în jurul lui.

Închise ochii. Nu vedea decît o puzderie de cercuri luminoase. Se dezmetici la auzul vocii majordomului, care vestea ora cinci, ceea ce însemna sfîrșitul partidei.

– Cît îți datorez? – îl întrebă pe Zénó în timp ce se ridică în picioare.

– Stai să calculez! Da... șaptezeci și două de mii... Da, atît!

– Bine, voiam doar să știu... răspunse László și coborî treptele cu pași înceți. Între timp, își pipăia plicul din buzunarul de la piept, care rămase neatins. Era acolo. Cu optzeci și șase de mii în el. Banii erau încă acolo. Nu se atinse de ei.

Cînd ajunse acasă, se luminase deja de ziuă. Căruțele tîrgoveților se hurducăiau spre piață. Se auzeau clopotele gunoierilor care-și începeau rondul oprind în fața fiecărei case.

*

Dormi pînă după-amiază tîrziu. Se trezi cînd se lăsase seara. Deschise ochii larg în camera tot mai întunecată și își evaluă în gînd situația. Nu mai avea nici o scăpare. Se condamnase singur la pieirea morală. Își dădu seama că avea de ales între stigmatizarea publică și dispariție. Fie să se lase exclus din cazinou, ca rău-platnic, fie să-și achite datoriile, lăsînd-o pe Fanny fără colierul de perle, iar el să apară în ochii lumii cu onoarea terfelită, ca Wickwitz, pe care tocmai îl insultase, în văzul tuturor, pentru aceeași vină. Erau singurele variante. Ar fi fost insuportabil pentru el să trăiască stigmatizat de toată lumea, dar și mai rău ar fi fost să rămînă cu rușinea tăinuită în suflet. Voia să scape cu orice preț de asta. Poate că cealaltă variantă va fi mai ușor de suportat, fiindcă oricum, în ultimul an, toate ambițiile lui legate de înalta societate se spulberaseră. „Tot nu mai ai nici o speranță, ai să te prăpădești degrabă. Măcar să ai satisfacția că te-ai condamnat singur, din proprie voință."

Rămase o vreme aplecat peste planșa lui pe care-și așternuse odinioară plin de zel compozițiile muzicale. În fața lui era teancul de bancnote, prețul de răscumpărare a perlelor – mai mult decît pierduse seara trecută –, împachetat în hîrtie și legat cu un șnur, neatins. Așa și trebuia să rămînă. Nu erau banii lui, ci ai frumoasei Fanny. Ar fi o hoție să se atingă de ei. Era singurul lucru pe care nu avea voie să-l facă.

Se simți dintr-odată cuprins de o liniște nesfîrșită, de parcă și-ar fi dat duhul de o veșnicie.

*

În următoarele două zile umblă de dimineață pînă seara. Mai întîi se duse la bijutierul de pe strada Dorottya.

– Azi, domnul Bacherach lipsește, e plecat pentru două zile, dar poimîine, pe la două, cu siguranță va fi aici – îi spuse ucenicul.

Așa că plecă spre strada Donát. Renunță la micul apartament, dar achită în avans chiria pe ultimul trimestru, iar mobilele le vîndu pe un preț de nimic. Împachetă chimonourile, papucii, parfumurile fostei sale amante și puse totul la poștă.

Își lăsă pianul în seama unui curier, cu care s-a înțeles să i-l transporte la Kozárd.

După a doua seară termină tot ce avea de făcut.

În ziua următoare nu-i mai rămăsese de pus la punct decît propria locuință. Își împachetă cu grijă toate hainele și pantofii în lada de voiaj. Dădu peste redingota cafenie pe care o purtase, în acea zi splendidă, la cursele regale și pe care nu o mai îmbrăcase de atunci. O întinse pe pat, alături de pantalonii dungați și pantofii de lac. I se părea că are dinaintea ochilor vechea sa ființă, acum neînsuflețită, ca un cadavru scofîlcit. Le împachetă pe toate cu grijă. Cînd ridică jacheta, din buzunarul de la piept căzu un tichet pe care era înscrisă cifra 9. Îl ridică. Fusese pariul lui fatal. Pe care l-a pierdut. Superstiția se adeverise. Îi răsună din nou în urechi răspunsul său cînd Fanny l-a întrebat care a fost miza: „O nimica toată, întreaga mea viață!" Avusese dreptate. Dar nu se lăsă furat de amintiri. Puse tichetul înapoi, în buzunarul vestei, și împachetă impasibil totul. Nu simțea nici o emoție, de parcă nu ar fi fost amintirile lui.

Pe la prînz sună telefonul. Era secretarul cazinoului care-i amintea că la ora douăsprezece expirau cele patruzeci și opt de ore, iar dacă pînă atunci nu își va achita datoriile, numele lui va fi afișat pe tabla neagră.

– Bine. Vă mulțumesc!

Da, acesta era regulamentul. De fapt, tabla nici nu era neagră, dar așa îi spunea toată lumea. Era o tablă de doi metri, acoperită cu postav verde, pe care era prins cu o pioneză un bilețel mic, cu un nume. Doar atît, însă știau cu toții că dacă respectivul nu plătea într-o săptămînă, era automat exclus din rîndul membrilor. Văzuse

și el pe vremuri un asemenea bilețel, dar nu-și amintea numele. Nu mai avea nici o importanță. Acum, pe tabla infamiei va apărea numele lui: „Contele László Gyerőffy" – doar atît, și va rămîne acolo o săptămînă întreagă, apoi va dispărea... pentru totdeauna.

Sună din nou telefonul. Majordomul lui Neszti Szent-Györgyi îl anunța că stăpînul său îl soma pe Gyerőffy să vină la el, dacă se poate, imediat. László îi răspunse automat că va veni și abia după ce închise telefonul se întrebă ce rost mai avea totul, mustrîndu-se că nu refuzase invitația. Așa că porni într-acolo pe jos, fără să uite teancul de bani, fiindcă Bacherach îl aștepta în jur de ora două.

Contele Neszti locuia în apropiere, într-una din vilele cu grădină de pe strada Horánszky. Era o reședință stranie, într-un stil aparte. Podelele erau acoperite cu piei de lei și de tigri, pereții erau plini de trofee exotice, sub acestea fiind rafturi cu întreaga colecție Stud-Book, iar deasupra șemineului era expusă o mulțime de diplome cîștigate de caii contelui la turnee din întreaga lume. Îl aștepta pe László așezat într-un fotoliu uriaș, cu micul dejun alături. Trăgea dintr-un ciubuc, fiindcă-i plăcea tot ce era bun, fără să-i pese că nu mai era la modă.

– Vino, ia loc – îi spuse el indiferent, arătîndu-i lui László un scaun. Vreau să te întreb ceva – și își puse monoclul la ochi. Știi că numele tău e pe tabla infamiei?

– Da, știu.

– Ei, și? Ai din ce să plătești?

László ezită cîteva clipe, strîngîndu-și la piept teancul de bani.

– Nu, nu am! – spuse el ferm, privindu-l pe Szent-Györgyi drept în ochi. Acesta lăsă să-i cadă lentila și își răsuci îndelung mustața neagră. Rămase cu fața împietrită.

– Nu ai. Am bănuit eu... – făcu o scurtă pauză, trecîndu-și mîna peste chelie, apoi îl întrebă din nou: Cît datorezi cu totul?

– Șaptezeci și două de mii pe cuvînt de onoare și cinci mii în bonuri.

Nici cînd Neszti îl întrebă pe un ton glacial „Și ce ai de gînd să faci?" László nu se clinti, continuînd să se uite fix în ochii lui.

Rămaseră cîteva minute în tăcere. Szent-Györgyi își agăță din nou monoclul la ochi și începu să vorbească monoton. Cuvintele îi răpăiau ca țăcănitul roților dințate.

– Am să-ți reglez eu datoriile. În schimb, îți vei da demisia de la club. Scrie, hîrtia e pe masă.

Și arătă cu ciubucul într-acolo.

László se așeză cu mișcări automate la birou. După ce termină de scris, îi întinse hîrtia și încercă să îngaime cîteva cuvinte de mulțumire și că de îndată ce va fi în stare...

– Mi-e indiferent. Și nu am nevoie de mulțumirile tale! Nu o fac pentru tine ... Dar nu-mi place să fie dat afară de-acolo cineva cu un nume respectabil... este singurul meu motiv – și își lăsă din nou monoclul să cadă.

Cu asta, pentru el, discuția era încheiată. Nici nu-i dădu mîna. Pentru László era prima picătură din ceea ce avea să urmeze.

„Dacă ar ști că am toți banii la mine!", își spuse el, cu o urmă de ironie, în timp ce traversa grădina și se pierdu în mulțimea de pe stradă.

*

Bacherach într-adevăr se întorsese. Ucenicul îl conduse pe László în cămăruța întunecoasă și plină cu vitrine din spate, invitându-l să se așeze în același fotoliu în care stătuse nu de mult Fanny.

După cîteva minute intră un bărbat corpolent, cu ochelari. Era bijutierul.

– Cu ce pot să vă fiu de folos? – îl întrebă el, după ce László se prezentase.

– Doamna contesă Berédy este plecată în Italia și m-a rugat pe mine să vă predau această sumă de bani. Este valoarea pentru care și-a amanetat la dumneavoastră colierul de perle. Optzeci și șase de mii, nu-i așa?

– Da, e corect – îi răspunse Bacherach.

Numără banii, apoi îl întrebă:

– Doriți să vă predau perlele dumneavoastră?

– Doamna contesă dorește să le păstrați dumneavoastră pînă se întoarce. Va veni după ele personal. În schimb, vă rog să-mi completați o adeverință potrivit căreia datoria doamnei contese a fost achitată și poate dispune oricînd de colierul său. Bineînțeles, pe numele ei, fără ca numele meu să fie menționat în această afacere.

Pe fața buhăită a bijutierului apăru un zîmbet discret, apoi făcu o mică plecăciune:

– Desigur, domnule, fiți liniștit! – și dispăru într-o încăpere din spate, de unde se întoarse peste cîteva minute cu o adeverința semnată, pe care László se grăbi să o depună la poșta centrală, într-o scrisoare recomandată.

„Și cu asta, am terminat!", își spuse în sinea lui.

Cînd ieși, simți că era prima oară, după multă vreme, cînd putea să meargă cu capul ridicat și în drum spre casă trecu din orgoliu prin fața cazinoului. Simțea că revenise în rîndul oamenilor cinstiți.

*

Ajuns acasă, privi atent împrejur. Nu voia să uite acolo nimic. Luă de pe perete fotografia colorată cu acuarele a tatălui său, pe care o adusese cu el de la Kozárd, și o puse în cufăr, printre haine. Nu-i mai rămînea decît să-i scrie cîteva cuvinte frumoasei Fanny. Așa-i cerea buna-cuviință. Era și asta o datorie. Cum nu avea hîrtie, îi scrise pe o carte de vizită doar atît:

„Mulțumesc pentru tot."

Era suficient. Trebuia s-o facă. O trimise la palatul ei din cetate, ca s-o găsească atunci cînd se va întoarce.

Se întuneca. Se uită la ceas, era trecut de cinci. Se hotărîse să plece cu personalul de șase, cu care de obicei nu călătorea mai nimeni, așa că va putea să fie singur, cu gîndurile lui. Sună portarul, să-i care bagajul și să cheme o trăsură. Rămase cîteva clipe nemișcat în fața ferestrei.

Copacii din grădina muzeului erau desfrunziți. Deasupra lor se ridica acoperișul de ardezie al palatului Kollonich, de pe strada Sándor. Era un șir de linii drepte, elegante, subliniate de nervurile din cupru. Din el se ridicau nenumărate hornuri zvelte, care nu se vedeau decît de sus, de la etaj. Le privi îndelung, amintindu-și de seara aceea cînd se întorsese fericit de la Simonvásár. Cînd stătuse tot așa, îndelung, în fața ferestrei deschise, fără să-și ia ochii de la palat. Ca acum. Felinarele bulevardului se aprinseră ca niște ghirlande lungi, cu mii de steluțe. „Acum, ele sînt făcliile înmormîntării tale..." La colțul străzii, un tramvai țiui îndelung, lugubru...

Trăsura se opri în fața casei. László mai privi o dată împrejur. Văzu caseta cu arme englezești, pe care portarul o uitase pe comodă. Era cadoul de Crăciun al mătușilor sale. Pe casetă scria, cu litere negre: *Count Ladislas Gieroffy*. O apucă cu un gest hotărît și începu să coboare, pășind semeț pe trepte.

X

Alegerile generale se desfășurară de la sfîrșitul lui aprilie pînă pe 8 mai. Partidul pașoptist obținu majoritatea absolută, dar potrivit înțelegerii anterioare dintre coaliție și casa regală, guvernul rămase neschimbat. Practic, nu mai exista opoziție, în afară de cîțiva independenți izolați, care aparținuseră cîndva de tabăra lui Tisza. Singurul grup cu oarecare prestanță era cel al naționalităților, care aveau acum douăzeci și unu de deputați. Printre aleșii din Transilvania erau badea Ambrus, bătrînul Bartókfáy și Farkas Alvinczy, bineînțeles, alături de Béla Varju și de dr. Zsigmond Boros, care deveni chiar secretar de stat. Micul Kamuthy, a cărui realegere fusese contestată, intrase după al doilea tur de scrutin.

Sesiunea parlamentară se deschise într-o atmosferă senină. După citirea scrisorii regale, care desemna drept sarcină primordială introducerea sufragiului universal, apelul la „suveranitatea națională", amintit în discursul de deschidere al președintelui, răsună doar ca un ecou îndepărtat al furtunii trecute. Căzuseră cu toții la pace și era timpul să se apuce de treabă.

Așa că lucrurile începură să se miște. În primul rînd, trebuiau duse la bun sfîrșit toate cele rămase în suspensie din pricina scandalului: contractele comerciale, chestiunile privind fiscalitatea comună și politica militară; apoi, trebuia să se facă ordine în comitate, fiindcă era inacceptabil ca aceia care dăduseră dovadă de slăbiciune sau sprijiniseră de-a dreptul guvernul de dărăbani să fie păstrați în funcții, ca neghina între boabele sănătoase de grîu. Jóska Kendy, care devenise prefectul comitatului Tîrnava, se și apucă de treabă. La fel și Ördüng, la Mureș-Turda, începu să-l sape pe vechiul său adversar, Péter Balogh, împreună cu liota lui de funcționărași,

făcîndu-i vinovați de acea tentativă de învestitură, împiedicată doar prin rafalele de ouă abătute asupra lor.

Bálint observă și el, la Lelința, cîte ceva din această reglare de conturi. Dániel Kovács, acel notar de treabă care servise plin de abnegație interesele micului oraș și sprijinise inițiativele lui altruiste referitoare la cooperație și la casa de cultură, fusese calomniat de o persoană necunoscută. Bálint s-a luptat o săptămînă întreagă să-l salveze, apoi s-a întors în capitală.

Era indispus, cu toate că mergea sîrguincios la ședințe și-și dădea silința să se implice în discuții. Încercă să reia lucrul la romanul început la Portofino, dar fără prea mult succes. Simțea că, odată ce renunțase la Adrienne, își pierduse și resortul care-l îndemnase să scrie. „Frumusețea ca acțiune"! Poate că și renunțarea își avea frumusețea ei, o frumusețe eroică. Sau nu era decît o iluzie, o fugă de responsabilitate? Ca acum, renunțând la ea, să dea ascultare acelei voci interioare care-l îndemnase întotdeauna să se ferească de Ady? Nu! Nu a avut de ales! „Te implor...nu mă ucide...", i-a scris Adrienne, iar el nu putea să i se opună!

*

Peste cîteva săptămîni, după ce, cîștigînd în al doilea tur de scrutin, ajunsese în Cameră, tînărul Kamuthy sosi la Budapesta vestindu-i lui Bálint că venise în tren împreună cu familia Milóth. Bătrînul Zakata se pregătea să meargă la Baden, s-o viziteze pe soția sa, iar Adrienne cu Judith și cu Margit plecau a doua zi la Veneția.

– Să știi că eu ched că Judith Milóth e cam țicnită – îi spuse el cu vocea lui peltică. Tot dhumul nu a scos o vohbă, cu toate că eu am tot încehcat să discut cu ea.

Bálint îi întoarse spatele fără să răspundă. Nu voia să audă nimic. Nu cumva să afle unde era cazată. Din moment ce promisese, știa că nu mai avea dreptul să o întîlnească. Dacă ar ști unde locuiește i-ar fi mai greu să-și țină legămîntul. Se hotărî ca în aceste zile să ia masa doar la cazinou.

Totuși, chiar în seara aceea își încălcă jurămîntul.

Era o zăpușeală apăsătoare, insuportabilă. Luă o trăsură pînă la restaurantul *Wampetics* de lîngă grădina zoologică, dar cum ajunse, văzu că nu era nici o masă liberă. Își încercă norocul la *Malul lacului*, dar și acolo era lume multă și doar o singură masă liberă,

chiar lîngă muzicanți, care l-ar fi asurzit... nu, mai bine s-ar duce la *Gerbaud*, care era un local scump, așa că nu putea să fie plin...

Cînd intră, văzu că în aripa strîngă stătea familia Milóth. Norocul lui era că Zakata stătea cu spatele spre el, alături de Judith. Așa că nu aveau cum să-l vadă. Poate că nu-l observaseră nici Margit, nici Adrienne. Era trasă la față!... Vorbea cu tînărul Kamuthy și cu Jóska Kendy. Bálint își alese o masă în celălalt capăt al salonului, după șirul lung de mese, de unde putea eventual să-i salute făcîndu-le un semn din cap... sau chiar să îi evite, prefăcîndu-se distrat.

Se așeză în dosul unui paravan cu grilaj. Prin mulțimea de capete vedea pălăria Adriennei. Era o florentină cu boruri largi, de sub care părul ei părea și mai negru. Uneori, cînd grăsanul din fața lui se apleca asupra farfuriei, îi putea vedea chipul, buzele ei frumos arcuite. Altminteri nu o vedea deloc. Dar gîndul că ea era acolo, nu departe de el, îi umplea sufletul de căldură.

Mesenii începură să se rărească. Plecă și grăsanul de la masa alăturată. Acum nimic nu-l mai împiedica s-o vadă. Simți brusc un fior de plăcere. Adrienne era cu ochii ațintiți asupra lui.

Avea impresia că buzele ei îi murmurau ceva...

După o vreme, familia Milóth se pregăti de plecare. Treceau pe culoarul dintre mese, cu tatăl în față, urmat de fete, de Kamuthy și de Jóska. Adrienne rămase la urmă, se opri, întoarse capul spre el, chemîndu-l!...

Într-o clipă era deja alături de ea.

– Mîine, la patru... camera 23, Hotel István Kiraly...

Era pentru el un ordin. Rostise cuvintele în șoaptă, incredibil de repede, cu vocea înfrigurată, ca într-o clipă de disperare. Apoi se grăbi să-i ajungă pe ceilalți din urmă. Bálint se întoarse la masa lui.

Inima-i bătea puternic, gata să-i sară din piept.

*

La ora convenită Bálint sosi la hotelul patinat și mohorît, unde nu trăgeau decît cei veniți din provincie. Bătu la ușă discret și intră.

Ady îi veni în întîmpinare. Avea o privire gravă, aproape solemnă. Nu se lăsă îmbrățișată, ci îl împinse la distanță cu un singur deget. Nici nu-i rosti numele. Se așezară în fața ferestrei.

– Am vrut doar să te văd o clipă. Nu avem prea mult timp la dispoziție. Fetele au ieșit la cumpărături împreună cu domnișoara

Morin, dar trebuie să se întoarcă din clipă-n clipă. Ai aflat că plecăm la Veneția? Sîntem îngrijorați din cauza sărmanei Judith. Știi... de atunci e ca o somnambulă... uneori e smintită de-a binelea... nu prea des, totuși... și numai pentru cei care o cunosc mai bine. Ni s-a recomandat să o ducem într-un loc în care să nu se întîlnească mereu cu cei care-i aduc aminte de.... Mama e tot bolnavă, iar tata nu poate lăsa gospodăria. Așa că mă duc eu cu ele. Crede-mă că nu mi-a fost ușor să-i conving, dar pînă la urmă am reușit.

Apoi tăcu. Bálint tremura de nerăbdare. Simțea că mai urma ceva, iar Adrienne încă nu îndrăznea să-i spună, deși era foarte important pentru ea.

– Vom rămîne vreo patru-cinci săptămîni acolo, așa au consimțit cei... de la Almaș.

Deschise larg ochii ei chihlimbarii, îl privi pe Bálint drept în față și îi spuse în șoaptă:

– Așa că nu avem decît patru săptămîni... o lună... doar atît... dacă vrei să vii și tu...

– Ady! Ady!...

Dar femeia nu-l lăsă nici acum să se apropie de ea:

– Nu! Nu acum! Doar la Veneția... vom fi patru săptămîni împreună... Nu e prea mult, dar e o lună întreagă... iar apoi... sfîrșitul!

Simți cum i se strînge sufletul:

– Cum așa? Ce vrei să spui cu asta? Nu ai dreptul să...

– Ce-ți pasă ție? Și izbucni pentru prima oară într-un rîs profund, ca gînguritul de turturică, pe care nu i-l mai auzise niciodată.

– Ce-ți pasă ție?... Vom petrece patru săptămîni împreună... și apoi, fie ce-o fi!

Se ridică în picioare făcînd un gest de parcă ar fi numărat săptămînile pe degete.

– Dar acum trebuie să pleci. Fetele pot să sosească în orice clipă și n-ar fi bine ca Judith să te găsească aici.

În prag, îl lăsă pe Bálint să o îmbrățișeze. Îl sărută distrată, cu mintea parcă în altă parte și închise grăbită ușa în urma lui.

*

Bálint sosi la Veneția într-o după-amiază însorită. Coborî din gondolă în fața unui hotel modest, nu departe de Piața San Marco,

unde nu obișnuiau să tragă străinii. La ora șapte, o altă gondolă îl duse pînă la Ponte della Canonica, după cum le era înțelegerea. Era un loc unde Adrienne, care locuia singură la hotelul *Danieli*, fostul palat Dandolo de pe Riva, putea ajunge pe străduțele lăturalnice, fără să fie văzută de nimeni. Surorile ei, împreună cu domnișoara Morin, locuiau la *Palace Hotel*, de pe Lido, de unde Adrienne le lua zilnic, le ducea la plajă, lua masa cu ele, însă după-amiaza sau seara se întoarcea la hotelul ei.

– Așa e mai bine... nu pot să dorm de vuietul mării și nici nu ar fi prea indicat să fiu tot timpul alături de Judith... – se scuzase ea față de Margit.

Un singur motiv ar fi fost suficient, dar două erau bătătoare la ochi.

– Ai dreptate, îi răspunse surioara ei isteață, am observat și eu că Judith e încă suspicioasă față de tine. E mai bine să nu fii mereu în preajma ei.

Dar în a treia zi, după ce o conduse la vaporașul care o ducea pe Adrienne la noua ei reședință, pe fața ei apăru un zîmbet complice.

Ponte della Canonica era în spatele Pieței San Marco. Drumul care venea de la capătul canalului trecea prin bazilică și apoi pe o străduță lăturalnică îngustă. Era un pod din marmură albă, cu arcada înaltă, de-o parte și de alta cu trepte care coborau pînă la luciul apei. Bálint opri gondola la malul din dreptul catedralei și urcă pe pod, de unde putea să o vadă pe Adrienne venind.

Nici nu se terminară bine cele șapte dangăte grave ale clopotului din Campanile, că îi și văzu mersul suplu din depărtare. Purta o rochie verde, subțire, care-i scotea în evidență picioarele lungi. Bálint nu-i făcu nici un semn, ci coborî în gondolă. În cîteva clipe ajunse și ea alături de el. Gondolierul porni de îndată, fără să spună nimic. Nici un neam nu înțelege mai bine iubirea decît italienii. Poate doar francezii, dar ei o consideră ceva firesc, pe cînd italienii se pun în slujba ei cu o amabilitate activă, plină de romantism, mai ales dacă sînt fiii Veneției, eterna capitală a îndrăgostiților. Abia cînd ajunseră pe canalele mai întortocheate, Riccardo Lobetti – așa se numea gondolierul – îi întrebă încotro să o ia.

– Spre lagună! – îi răspunse Bálint.

Vîsla pleoscăia ritmic în spatele lor, clătinînd monoton gondola. Alunecau de-a lungul clădirilor înalte tivite cu verdele algelor

scoase la iveală de marea retrasă în reflux. Era o liniște profundă, sfîșiată din cînd în cînd de țipătul gondolierului pe la colțul canalului: *saaa-hiii!*, căruia îi răspundea, din partea cealaltă, un alt gondolier. Nu se ciocneau niciodată, nici dacă se întîlneau cu vreo ambarcațiune mai mare, ci se strecurau plutind una pe lîngă cealaltă, într-o acalmie de vis. Nimic nu părea în jurul lor aievea. Stăteau tolăniți pe pernele moi, sub baldachinul de pînză, nemișcați, cu degetele înlănțuite, pînă ce ieșiră pe oglinda lacului, de unde li se deschise în fața ochilor nemărginirea. Soarele încă mai strălucea, dar totul era învăluit într-o boare feerică. Era un cenușiu plin de viață, cu luciri sidefii și curcubeie plăpînde. Albastrul cenușiu al cerului cobora pînă în albastrul cenușiu al mării, contopindu-se cu negura incertă a depărtării. În zare se întrezărea țărmul unei insule, împresurată de un mic arhipelag, din care țîșneau semnele de exclamare ale chiparoșilor și, pe alocuri, cîte o geamandură cu un tripod înalt, de lemn, o *bricola.* În rest, nimic. Doar apă. Iar ei doi singuri, în tăcerea lagunei. Adrienne își scoase pălăria de paie cu boruri largi, o puse alături de ea și își lăsă încet capul pe umărul lui Bálint. Dar cînd el încercă să o sărute, îl împinse. Avea sprîncenele încruntate, privea în depărtare. Părea îngîndurată. Poate că rememora, rînd pe rînd, episoadele iubirii lor, pașii care o aduseseră în brațele lui. Părînd că așteaptă să i se împlinească destinul. Fatalitatea sa înspăimîntătoare. În pragul unor decizii capitale, trecutul se derulează prin hățișul amintirilor, ca apoi să se piardă în nesiguranța viitorului, care-și deschide porțile larg... La fel simțea și Bálint. Chipul nehotărît al Adriannei îi trezi amintirea cuvintelor din scrisoarea ei de despărțire.

Oare nu se schimbase nimic? Gîndea și acum la fel? Se întreba dacă avea dreptul să-i accepte trupul – sufletul ei era deja demult al lui – știind prețul pe care era nevoită ea să-l plătească. Pentru că, de-ar fi ca după aceea Ady să-și ia viața, ar deveni o tragedie pentru el, o tragedie mai mare decît moartea. Nu ar mai putea să trăiască, avînd acea crimă pe conștiință. Singura lui speranță era să-i smulgă promisiunea că nu-și va lua viața!

Urechea ei sidefie era aproape de buzele lui. Așa că nici nu era nevoit să se aplece ca să-i șoptească:

– Pot să vin la noapte?...

– Nu înainte de miezul nopții... pînă atunci, holul e plin de lume...

Bálint îi strînse ușor degetele în palmă. Șovăi o vreme pînă ce se încumetă să o întrebe aproape imperceptibil:

– Dar... dacă se va întîmpla... nu-i așa că nu vei face după cum ai scris?...

Dar ea nu-i răspunse. Abia după ce-i repetă întrebarea, îi spuse ezitant:

– Ce-ți pasă?... Nu mă mai întreba... Nu te gîndi la asta...

– Ascultă-mă, Ady! Nu pot să accept așa ceva... e inadmisibil ce spui...

Începu să-i înșire toate îngrijorările lui. Vorbi îndelung, repetîndu-i la nesfîrșit cît de tragic ar fi pentru el, știind care-i prețul... Avea o voce ardentă, o ruga, o implora:

– Nu, în asemenea condiții nu pot să accept! E prea mult!

Din cînd în cînd simțea pe buze mîngîierea buclelor ei, iar la sfîrșit, după o lungă tăcere, ea îi spuse șoptit:

– Nu pot continua în felul acesta... Pentru mine nu e un sacrificiu... m-am gîndit adeseori la asta...

Bálint începu din nou să protesteze, să argumenteze îndelung, dar Adrienne rămase neînduplecată:

– Știi foarte bine că nu pot să divorțez... Nu-mi cere să trăiesc așa... Nu aș mai fi în stare...

Erau deja în largul lagunei, se înserase. În vîrfurile tripodurilor se aprinseră cîteva luminițe. Riccardo întoarse gondola către țărm.

Bálint începu să vorbească cu vocea gîtuită de emoție:

– Nici eu nu aș mai putea să trăiesc... Așa că singura soluție este... ca și eu... poți să fii sigură de asta!

Adrienne se îndreptă, se întoarse spre el și îi spuse în față:

– Tu nu! Nu e același lucru! Ție îți place să trăiești, tu nu ai voie să faci așa ceva!

– Totuși, nu voi avea de ales! – îi spuse el, cu toată sinceritatea, dar nu fără un dram, fie și inconștient, de speranță că Adrienne își va schimba decizia.

Dar ea îi răspunse neabătută:

– Nu! În condițiile acestea nu pot să accept. Așa că singura soluție este să pleci! Altfel, nu se poate...

– Da, nu mai am de ales...

Se așternu din nou o lungă tăcere. Peste oglinda nemișcată a apei care se întunecase se așternu tristețea lor nesfîrșită. Cînd intrară pe canalul îngust, Bálint îi spuse:

– Nu mai prind trenul de seară. Îmi dai voie să vin la tine, să discutăm ca pînă acum? Iar dimineață voi pleca...

– Da... așa ca pînă acum.

*

În camera Adriennei nu ardea nici o lampă. Nu aprinsese nimic, pentru că plînsese mult, înainte să vină Bálint, și nu voia să-i vadă ochii înroșiți de lacrimi. Totuși, nu era întuneric, fereastra dădea spre Riva, iar lumina felinarelor străbătea perdeaua, se reflecta pe tavan, de unde se răspîndea în raze difuze deasupra patului. Parfumul femeii se contopea cu mirosul lagunei. Întunericul avea o mireasmă sărată, cu nuanțe de putrefacție.

Bálint era cu capul pe pernă, aproape de fața Adriennei. Își rosteau frînturi de fraze, din ce în ce mai scurte, mai sacadate. Erau tot mai aproape unul de celălalt. Respirațiile li se împleteau în cuvintele de despărțire, întrerupte de sărutări. Încet, mîinile, gura, părul Adriennei se treziră la o viață independentă de voința ei. Părea în toiul unui vis. Părul începu să i se despletească din cocul strîns, bogat, ca o perucă, șuvițele îi năpădeau una cîte una fața, ochii, gura, ca niște șerpi, altele îi zburdau bezmetic prin aer, răsfirate de o forță interioară, lăsată în voia instinctelor. La fel ca mîinile ei, care se agățau înfrigurate de gîtul lui, îl strîngeau disperate în brațe, de parcă ar fi vrut să fie sigură că el era acolo, iar buzele îi sărutau ațîțate fața, degetele care i se abăteau în cale, pînă și aerul din jurul lor. Se descătușase din ființa ei acea forță vitală latentă pe care i-o observase Bálint cînd a văzut-o la patinoar – la fel i se arcuia și acum spinarea, îi zburdau bezmetic picioarele, își desfăcea larg brațele, pînă ce, brusc, cu vocea gîtuită de extaz, întrebă șoptit:

– Ce se întîmplă cu mine? Ce-i asta...?

Bálint se aplecă deasupra ei. În pragul extazului se simți cuprins de o ardoare nemărginită. Nu mai rămăsese nimic din îmblînzitorul, din vînătorul calculat de odinioară. Toate vechile lui șiretlicuri se pierdură în furtuna dezlănțuită a instinctului, chiar dacă, undeva, în adîncul conștiinței sale îi rămăsese un strop de luciditate, care-i amintea de discuția din după-amiaza aceea, de prețul pe care aveau

să-l plătească – totul nu va dura decît patru săptămîni, la capătul cărora îi aștepta moartea – a lui și a Adriennei. Dar erau patru săptămîni! Doar ale lor, fără să-i tulbure nimeni. Alții nu aveau parte nici de atît! Patru săptămîni ale căror clipe valorau cît o eternitate. Vedea limpede deznodămîntul spre care îi îndrepta bezmeticia lor; se aplecă asupra ei și îi șopti la ureche: „Ești sigură că vrei?...", ca un legămînt al pașilor cu care se îndreptau, mînă în mînă, spre destinul lor neiertător. Iar ea era desigur conștientă de răspunsul pe care i-l dădeau îmbrățișările sălbatice și buzele ei însetate, însîngerate, îmbătate de sărutări...

*

Rămaseră îmbrățișați multă vreme, cu ochii deschiși. De afară se auzea un vuiet surd – poate murmurul mării sau al aripilor destinului. Acest destin care, de acum încolo, îi legase unul de celălalt.

*

De undeva, din depărtare, răsuna o serenadă întîrziată. Perdeaua din fața ferestrei se înfoie discret, de la briza dinaintea zorilor. Adrienne rosti primele cuvinte:

– Acum du-te acasă!

– Deja?... E încă noapte.

– Totuși, te rog să pleci... Vreau să-mi adun gîndurile, aș vrea să rămîn singură. Ochii ei chihlimbarii erau fermi. Îl rugau și-i porunceau să plece.

– Dar după-amiază ne întîlnim din nou, nu-i așa? În același loc ca azi.

– Da. Vino pe la șase, sper ca pînă atunci, să scap...

*

Acum, Bálint o aștepta în gondolă ca să nu fie văzut pe pod. Pe bancheta mică, din față, era un buchet mare de trandafiri roșii. Cînd apăru Adrienne nu i-l dădu, nu făcu nici o aluzie la el. Îi sărută mîna, ca de obicei, poate chiar mai formal decît altădată și, cînd ea se așeză alături de el, nu rosti nici un cuvînt de iubire, ci o întrebă în șoaptă dacă n-ar vrea să meargă la Santa Maria dei

Miracoli, o minunăție de bisericuță care se afla aproape, opera lui Pietro Lombardo, cu totul din marmură albă.

Îi vorbea pe un ton neutru, fără emfaza victoriei, fără vreun gest familiar care să-i amintească de noaptea trecută, ajutînd-o în felul acesta să treacă peste stinghereala primelor clipe ale revederii. Doar buchetul înflăcărat de pe banchetă amintea cele petrecute între ei. I-l depusese la picioare ca o ofrandă, o explozie a pasiunii înflorite din exuberanța împlinirii.

Abia mai tîrziu, în drum spre casă, Bálint o întrebă:

– Nu-i așa că pot să vin din nou... la fel ca aseară?

*

Zilele de desfătare treceau una după alta, în splendoarea ireală a Veneției. Intrau din cînd în cînd prin cîte o bisericuță sau se duceau să vadă vreun tablou ascuns într-un capăt de *scuola*, fără să se amestece în tumultul turiștilor, își petreceau mai tot timpul în gondolă, cuprinși de o oboseală amețitoare, tolăniți pe pernele moi, la umbra copertinei, ținîndu-se de mînă prin oraș sau strîns îmbrățișați în largul lagunei, pe care o străbăteau pînă departe, mereu cu același gondolier care-i conducea nevăzut, din dosul luntrii, ca o nălucă pogorîtă din vise, ce-i purta prin nemărginirea sidefie a apei îngemănate cu paloarea cerului, prin depărtări ireale, de unde totul apărea aidoma vedeniilor pierdute-n negurile fericirii lor; uneori poposeau pe vreo insuliță – pe San Francesco, cu chiparosul său secular, pe San Spirito sau la biserica Torcello, înconjurată de trestii, cu crucifixul acela înalt și zvelt, ce părea că-și deschide brațele doar la vederea lor – unde aveau impresia că timpul se oprise, că lumea întreagă dispăruse și că nu mai exista nimic în afara iubirii lor.

Uitaseră amîndoi discuția din prima seară. Era legămîntul lor tacit să nu mai rostească nici un cuvînt despre ceea ce avea să urmeze. Teama mocnea în sufletele lor, dar se străduiau să o dea uitării.

Așa simțea Bálint. La fel simțea și Adrienne cînd erau împreună.

*

Ea își petrecea diminețile la plajă, unde soarele dogorea, nu era umezeala din lagune. Înota mult, la fel ca surorile ei. Toate trei erau obișnuite cu apa încă din copilărie, cînd se bălăciseră adeseori în lacul de pe domeniul lor. Dar acum nu intrau împreună în mare.

Adrienne făcea baie singură, nu împreună cu cele două, pentru că observase cum se crispa Judith de cîte ori o vedea, așa că era suficient să dejuneze împreună sau să citească în hol, în timp ce domnișoara Morin își făcea siesta. Adrienne înota singură, cu mișcări ample, la fel de neobosită ca atunci cînd patina, se plimba sau se lăsa furată de vîrtejul dansului. Uneori se avînta pînă în largul mării, unde apa era adîncă și întunecată.

Cînd se întorcea din escapadele ei prelungite și se oprea la mal, unde apa îi ajungea pînă la genunchi, cu costumul ei de baie negru lipit de trup, părea șlefuită în marmură neagră, spre deliciul bărbaților care-și îndreptau binoclurile spre trupul ei zvelt. Dar ea nu se sinchisea de privirile indiscrete, fiind mereu cu gîndul la acel singur bărbat care o aștepta după-amiaza în gondola lui. Rămînea nemișcată, cu sprîncenele încruntate și cu ochii pierduți în zare.

Valurile se succedau molatic, clătinînd apa verde-gălbui, tulburată de nisipul auriu, departe de adîncurile din larg.

Marea era ca oglinda. Nu se vedea nici o ambarcațiune. Doar în zare pluteau cîteva veliere, îndreptîndu-se spre țărmul Istriei, unde apa Adriaticii era mai bogată în pește. Pe albastrul de cobalt al întinderii se clătina o singură barcă, ancorată. Erau supraveghetorii, care se îngrijeau să nu iasă nimeni prea mult în largul plin de curenți cărora nici cei mai aprigi înotători nu le puteau face față și de unde cel intrat în vîltoare nu se întorcea niciodată în viață. Adrienne rămînea adeseori cu ochii ațintiți la barca aceea ancorată în larg, aproape de linia orizontului.

Părea adîncită în gînduri, punînd la cale ceva...

XI

În sîmbăta dinaintea celei de-a treia duminici din iulie, gondolierul Riccardo Lobetti veni cu o propunere. El, care, cel puțin față de ei, era mai tot timpul tăcut, părînd că aduce un omagiu iubirii lor, deveni dintr-odată volubil, vorbindu-le înfrigurat:

– *Domani sera! La fiesta del Redentore! Oh! Magnifica!* („Mîine seară va fi *Sărbătoarea Izbăvirii*. O ocazie unică!")

– *Bisogna vederla! Bisogna vederla! Gran' festa!* le repeta plin de înflăcărare, gesticulînd cu brațele larg deschise, vrînd parcă să le arate grandoarea festivităților.

Îi acceptară propunerea.

Era în jur de ora zece cînd Riccardo o luă mai întîi pe Adrienne de la *Danieli*, pentru ca apoi să vîslească pînă la Piazzetta, după Bálint. Bunul Lobetti era îmbrăcat de sărbătoare. El, care de obicei purta niște haine ponosite și nu tocmai imaculate din pînză cenușie, acum era într-o cămașă de un roșu aprins, cu pantaloni în dungi albe și galbene, iar la brîu avea legată o minunată eșarfă verde, din atlaz, lată pînă la piept, terminată cu ciucuri lungi. Pînă și gondola era decorată: în locul prelatei, istețul Riccardo încropise un fel de nacelă în formă de scoică, din nuiele, decorată cu o învălmășeală de flori și candele aprinse.

– *Per la donna! Per la donna!* făcu el pe cavalerul cînd Bálint îi lăudă strădania. Apoi porniră spre Giudecca.

De la distanță se întrezărea o piață luminată, dar după ce trecură de capul Dogana, li se deschise în față o priveliște neașteptată.

Între cele două maluri ale canalului se afla un pod scăldat în lumină electrică, cu o deschidere de trei sute de metri, închizînd perspectiva ca o coloană înaltă de foc. *Il Redentore,* Biserica Mîntuitorului, era scăldată și ea în lumină. În fața lor se îmbulzeau mii de ambarcațiuni. Gondolele luxoase ale patricienilor, alături de unele obișnuite, toate pline de lampioane și de flori, bărci mai lungi, cu care se cărau de obicei alge și uscături, altele mai zdravene, ale zarzavagiilor, ambarcațiuni opulente și sărăcăcioase, toate decorate, care mai somptuos, care mai sărăcăcios, de-a valma! În unele bărci erau și mese întinse la care tineri chipeși se ospătau cu vin și cîntau la acordeon, strîngînd în brațe fete cu *sciallo*, acele baticuri tipic venețiene, cu toții rîzînd și cîntînd. Toate bărcile erau pline pînă la refuz de oameni care benchetuiau într-o euforie generală.

În centrul acestui tumult de ambarcațiuni trona o barcă mai mare – era *Serenata*, bineînțeles și ea plină de lampioane. Cîntăreții de pe punte, deghizați în Arlechini și Pulcinelle, se întreceau în măscări, din care Adrienne și cu Bálint abia apucau să vadă cîte ceva, prin puzderia de vase din fața lor.

În spatele lor venea o altă mulțime de gondole, care se înghesuiră alături de ei, acoperind toată suprafața apei, de la un mal la altul și

înapoi, pînă dincolo de Dogana, astfel încît nu se mai vedea nimic în afară de bărci lîngă bărci, în plină noapte. Și era o minune că toate acestea se aflau într-o permanentă mișcare, împinse încet de ambarcațiunea de pe care răsuna muzica. Nicăieri în lume nu s-ar putea întîmpla așa ceva, această înaintare lentă, fără vreo vorbă răstită sau vreo busculadă, doar în Italia, mai precis la Veneția. Iar peste marea aceea compactă de lotci, o mulțime de tineri alergau dintr-o parte în alta puși pe șotii, pe glume fără perdea, fără să supere pe nimeni.

Din dosul podului de lămpi începu focul de artificii.

Era o altă lume de vis. Puzderia de luminițe minuscule din jur nu luminau, dimpotrivă, ele accentuau întunericul nopții, orbindu-i, despărțindu-i pe oameni, întunecîndu-le fețele chiar și celor din imediata apropiere. Pînă și în această noapte feerică, scăldată în lumină, ei se simțeau singuri, retrași în fericirea lor.

Dar se dovedi a fi fost ultima lor seară de seninătate.

*

În ziua următoare, fetele Milóth coborîră ca de-obicei la țtrand, în timp ce bătrîna domnișoară Morin rămase, bineînțeles, în bîrlogul ei.

Pe la prînz, cînd Margit se întorcea înotînd din larg, auzi niște țipete neobișnuite. Nu dinspre malul plin de oameni, ci de pe mare. Se ridică în picioare în apa care-i ajungea deja pînă la umeri și se uită într-acolo. Țipetele veneau de pe șalupa supraveghetorilor care strigau în megafoanele lor. Nu înțelegea ce se întîmplase. Brusc, vasul de supraveghere se puse în mișcare, cu mateloții trăgînd la vîsle cît îi țineau puterile.

Margit privi împrejur, căutînd-o pe Judith, care fusese pînă nu de mult în spatele ei. Nu o mai vedea! Nu era nicăieri!

Instinctul îi spunea că Judith ieșise în largul mării, în vîltoarea curenților. Din locul în care era, nu se mai vedea printre valuri decît un punct minuscul, dar era sigură că nu putea să fie decît Judith. Se avîntă în apă și începu să înoate cît putea de repede spre punctul acela îndepărtat. Nu se gîndea decît să-și salveze sora. Nu auzi nici strigătele celor de pe mal și nici nu văzu cînd de acolo porni o barcă cu motor.

Înfrunta din greu fluxul ca să-și poată menține ritmul. Valurile îi treceau deasupra capului, dar era gata să lupte pînă la ultima

suflare. Cînd ajunse, barca de salvare era pe cale să se întoarcă, spre norocul ei, fiindcă sărmana Margit era la capătul puterilor. După ce o scoaseră din apă, ea se ghemui alături de Judith, care zăcea în mijlocul bărcii, fără suflare. Cînd îi ajunseră din urmă, cei din barca cu motor o transbordară și începură respirația artificială, în timp ce ambarcațiunea zbura cu toată viteza spre mal. Acolo-și continuară strădaniile să o readucă la viață.

Chiar atunci sosi pe plajă și Adrienne.

Remarcase deja mulțimea adunată alături de șirul cabinelor.

– Ce s-a întîmplat? – întrebă ea arătînd spre mușuroiul de oameni.

– *Una donna ungherese e morta* – îi răspunse cineva.

Speriată, se gîndi imediat la Judith. Își croi cu greu drum prin mulțimea adunată ciorchine.

Sărmana Judith era întinsă pe nisip, cu dresul de baie sfîșiat, cu sînii ei mici, feciorelnici, în văzul tuturor, cu gîtul ei firav, dezvelită pînă la brîu. Trei salvatori îi făceau respirație artificială sub ochii mulțimii de curioși.

În clipa aceea, Judith deschise ochii, privind speriată în jur, fără să înțeleagă nimic. Apoi îi închise din nou. Dar respira regulat.

Salvatorii o acoperiră cu un halat de baie și o duseră cu o targă pînă în apartamentul de la hotel. O culcară în pat și ea adormi numaidecît.

Micuța Margit era și ea sfîrșită, așa că, în ciuda protestelor sale, ajunse la hotel sprijinită de alții, fiindcă nu o mai țineau picioarele. La fel ca domnișoara Morin, care cînd o văzuse pe Judith țipă doar atît: *Oh mon Dieu! La pauvre enfant!* Și se prăbuși în nisip. Pe ea o luă în cîrcă un matelot solid și o cără ca pe o păpușă veche, dezarticulată.

Margit își reveni repede și se apucă imediat să cotrobăiască prin bagajul Judithei. Găsi printre lucrurile ei un pachețel desfăcut, de pe a cărui adresă văzu că fusese trimis de la Variaș. Data ștampilei era din ziua precedentă. Era un teanc de scrisori – scrisorile Judithei – iar deasupra o altă misivă, cu un scris necunoscut:

„Stimată domnișoară Contesă,

Tocmai am aflat că un oarecare baron W. a fugit peste graniță, ca urmare a unei afaceri necurate. Acest baron W. m-a vizitat de cîteva ori. Odată, poate ca să-mi cîștige bunăvoința sau doar din

vanitate, mi-a arătat scrisorile alăturate. Convinsă fiind că așa cum s-a lăudat cu ele față de mine ar putea să o facă și cu alte ocazii, i-am luat scrisorile și le-am păstrat pînă acum. După ce afacerea respectivă a ieșit la iveală, m-am frămîntat multă vreme, întrebîndu-mă ce să fac cu ele. Eram pe cale să le ard, însă am renunțat la această alternativă; m-am gîndit că, crezîndu-le în mîna baronului W., v-ar fi teamă că acesta ar fi în stare să se folosească de ele ca armă de șantaj împotriva dumneavoastră sau a familiei dumneavoastră. În consecință, m-am hotărît să vi le trimit, ca să nu vă mai faceți griji în această privință. Vă asigur că nimeni în afară de mine nu a aflat de prezența scrisorilor pe care nu le-am citit nici eu.

Sárá Lázár"

Margit citi scrisoarea împreună cu Adrienne.

Săraca Judith! Deci acesta fusese motivul. Nu înotase întîmplător, nici din imprudență pînă în larg. Își căutase moartea. Această scrisoare bine intenționată fusese ca o lovitură de grație pentru sufletul ei răvășit. Desigur că suferise amarnic și pînă atunci, dar pusese totul pe seama destinului, a răutății oamenilor. În ochii ei, singura vină a fostului ofițer era că nu o anunțase de plecarea lui, că o uitase la Cluj și nu o luase cu el. Era și acesta un gest abominabil, destul cît să o facă să-și piardă încrederea în el și să o distrugă. Dar aceasta era o infamie mai presus de toate! I-a arătat scrisorile ei altei persoane, ba chiar i le-a și lăsat! Nu mai încăpea nici o îndoială că acesta fusese motivul pentru care Judith a vrut să-și curme viața în dimineața aceea...

*

La începutul după-amiezii, Judith își reveni, dar avea un aer cu totul straniu. Îi dădură să bea o ceașcă de supă și o gură de coniac, dar mai apoi, în timp ce o examina medicul, începu să rîdă fără nici o noimă, de parcă nu ar fi fost în toate mințile...

Seara, cînd ajunse cu o oarecare întîrziere la podul de marmură, Adrienne îi povesti totul lui Bálint. Continuă să vorbească și în gondolă, fără să omită nici un amănunt. Apoi se cuibări în brațele lui, încercînd să uite de toate și să-și găsească alinarea.

*

Judith se refăcu fizic. Deja a doua zi umbla prin cameră, mîncă bine, cu poftă, dar sufletește nu dădea semne de însănătoșire. În locul dîrzeniei ursuze, pline de o forță încrîncenată de pînă atunci, acum părea neajutorată ca un copil, rîdea fără rost, vorbea îmbîcit, cu saliva gata mereu să-i curgă din gură.

Bineînțeles că Adrienne le scrise părinților ei în aceeași zi tot ce se întîmplase. Menționă că nu fusese decît un simplu accident care, slavă Domnului, se terminase cu bine. Dar după cîteva zile reveni cu o nouă scrisoare, prin care-i anunța că starea Judithei era îngrijorătoare. Psihopatologul care o consultase era de părere că nu mai putea să rămînă în hotelul acela zgomotos, ci ar trebui dusă într-un loc liniștit, la țară sau într-un sanatoriu. Nu mai era timp de pierdut. Le cerea sfatul. Știa că asta însemna sfîrșitul sejurului ei la Veneția, al zilelor fericite, lipsite de griji. Sfîrșitul...

Apoi mai trecură cîteva zile. Sosi răspunsul mamei sale, în care nu făcea altceva decît să se plîngă. Tatăl îi scria că nu putea să se miște de acasă, așa că se adresase ginerelui său, să i-l împrumute pe bătrînul Maier, care fusese pe vremuri infirmier și, pe deasupra, știa nemțește. Dacă Uzdy ar putea să-l trimită la Veneția, el i-ar fi Adriennei de mare ajutor.

*

Într-una dintre acele zile de așteptare, Riccardo îi duse spre sud, către Chioggia. Cînd porniră, începuse deja să se însereze, pentru că, mai nou, Adrienne rămînea pînă tîrziu la Lido.

Erau îmbrățișați, tăcuți, sub povara despărțirii apropiate.

Vremea era mohorîtă. În larg, îl rugară pe Riccardo să oprească gondola. Erau doar ei în nemărginirea mării. Se întunecase de-a binelea. Țărmul îndepărtat se pierduse în întuneric, odată cu linia orizontului. Apa se contopea cu cerul într-o pîclă monotonă, vidă, lipsită de conținut. Totul părea scufundat în cenușă.

Li se părea că în jurul lor nu mai era nimic. Nici deasupra apei, nici în abisuri nu erau glasuri sau culori, păreau pierduți în timp și în spațiu, fără trecut și fără viitor – doar ei doi, într-o plutire imponderabilă prin nemărginirea neantului, aidoma îndrăgostiților din *Infernul* lui Dante, străpunși de aceeași săgeată – alunecau

în Nirvana, unde Totul se contopește cu Vidul, într-o deșertăciune neîntrupată.

Nu se întoarseră de acolo decît foarte tîrziu.

*

În ziua următoare, Adrienne nu mai întîrzie. Îi arătă lui Bálint o telegramă. „Sosesc mîine la prînz – Uzdy". Doar atît.

El i-o înapoie fără să-i spună nimic, privind-o întrebător. Ea îi răspunse aproape glacial:

– Mîine dimineață trebuie să pleci!

Dar de îndată ce gondola trecu dincolo de șirul clădirilor, se îmbrățișară cu sete.

La despărțire, ea îi mai spuse:

– Mai vino o dată, să ne luăm rămas bun.

În penumbra dormitorului se iubiră sălbatic.

După prima lor noapte de iubire, cînd viața își deschisese aripile în fața Adriennei, ea se arunca tot mai înfocată în brațele lui Bálint. Acum, dorința ardentă de viață, care pînă atunci o îmboldea inconștient, își găsise rostul și izbăvirea în contopirea dintre ei. I se oferea cu totul, cu toate firidele trupului ei, și-l poseda la rîndul ei pe de-a-ntregul, iar dacă se întîmpla să adoarmă, rămîneau așa, înlănțuiți, un singur trup, hălăduind prin vise. Chiar dacă, de fiecare dată, îngerul morții stătea de strajă deasupra lor.

Dar ei se bucurau de fiecare clipă, nelăsîndu-și răgazul să se gîndească la el...

Își petrecură ultima noapte fără să doarmă o clipă. Se sărutau în tăcere, se mușcau, unghiile le lăsau dungi pe trupuri, se sufocau, însetați de sînge, ca într-o goană disperată spre neființă, spre propria lor moarte...

*

Se lumina de ziuă.

Bálint se ridică de pe pernă.

– Ce se va întîmpla acum cu tine?

Erau primele lui cuvinte din noaptea aceea. Se așternu o tăcere apăsătoare, îndelungată. Se priveau îngîndurați, fără să se atingă. Mai multe cuvinte ar fi fost de prisos. Privirea lui era suficient de grăitoare: „Dacă mori, mor și eu. Așa că vreau să știu. Te rog să mi-o spui în față, limpede..."

Se uita în ochii lui tot mai larg deschiși, rememorînd toate planurile pe care le ticluise zi de zi, cînd rămînea singură. Inițial se gîndise ca, după plecarea lui Bálint, să înoate în larg, pînă la curenții din tumultul cărora nu se mai întorsese nimeni, dar Judith i-o luase înainte, nu mai putea s-o facă. Paza de coastă fusese dublată. Iar imaginea ei, cum zăcea despuiată pe mal, în văzul tuturor, o îngrozea. Era imposibil să facă la fel.

În schimb, avea la ea revolverul. Dar nu putea să-l folosească. Cel puțin nu deocamdată și nu la Veneția. Ar fi fost prea bătător la ochi. Uzdy ar fi scormonit peste tot, le-ar fi descoperit secretul, ca apoi să o ia pe urmele lui Bálint ca să-l ucidă cu sînge rece.

Privirea lui Bálint îi aștepta răspunsul.

În cele din urmă, Adrienne îi șopti:

– Voi încerca să trăiesc... poate voi reuși... dacă pleci din viața mea... pentru totdeauna...

*

Adrienne stătea pe marginea patului, în cămașa de noapte sfîșiată, sprijinită în coate, cu ochii închiși.

Bálint se îmbrăcase. Se întoarse spre ea. Îngenunche, își ascunse fața în poala ei, simți moliciunea pulpelor înfierbîntate de iubire și izbucni în plîns, ca un copil în brațele mamei. Mîinile i se încolăceau pe trupul femeii, se înfigeau în carnea ei, fără pasiune, doar cu disperare, ca un naufragiat care se agață de orice îi iese în cale. Plîngea, plîngea în hohote, sufocîndu-se în lacrimi și repetînd la nesfîrșit același nume: „Ady... Ady... Ady..."

Ea îl mîngîia încet pe cap. Nu se sinchisea de cămașa sfîșiată, nici de lumina care-i invadase camera, nici de sînii ei dezgoliți, nu simțea pic de pudoare, nimic altceva decît tristețea care o gîtuia și o infinită milă. Încerca să-l liniștească, să-i ridice capul, mîngîindu-l ca o mamă și repetîndu-i întruna:

– Nu, dragul meu, nu... Dragul meu.... Nu! Nu trebuie... să plîngi...

*

Hotelul se trezise la viață.

Bálint ieși clătinîndu-se, fără să privească înapoi, cît pe ce să dea cu capul de canatul ușii.

*

Adrienne se ridică de pe pat. Se apropie încet de fereastră.

I se părea că aude din depărtare acordurile unui marș funebru.

Poate că era o sirenă din largul mării sau poate că simțea bătăile neregulate ale inimii sale.

Rămase îndelung în dosul perdelei, cu privirea pierdută în gol.

Cămașa sfîșiată îi atîrna în fîșii pline de umezeala lacrimilor lui. I se lipea de trup rece, în briza dimineții, care învolbură perdeaua ca apoi să o înfoaie la loc, învăluindu-i fața, părul răvășit și trupul, din cap pînă-n picioare.

Aidoma unui giulgiu.

GLOSAR

„Unter Larven die einzig fühlende Brust!": text din *Baladele* lui Friedrich Schiller (*Der Taucher*/*Scufundătorul*, versul 123). În traducere: „Printre larve, singurul piept simțitor".

Altdeutsch: Stil de vechi mobilier.

Andrássy Gyula (1860-1929) purta același nume cu al tatălui, faimos prim-ministru al Ungariei (1867-1871) și ministru de Externe al Austro-Ungariei. Gyula Andrássy jr. a fost unul dintre liderii coaliției care a dus la căderea guvernului condus de István Tisza, în 1906 devenind ministru de Interne, post deținut pînă în 1909.

Apáthy István (1863-1922) a fost profesor de zoologie și histologie la Universitatea „Ferencz József" din Cluj, din 1890, devenind și rector al acestei instituții între 1903 și 1905. La sfîrșitul primului război mondial, Apáthy a fost arestat de autoritățile române, fiind condamnat la moarte, dar amnistiat în 1920, cînd s-a și stabilit în Ungaria.

Apponyi Albert (1846-1933) este surprins în acest prim volum din *Trilogia transilvană* mai puțin în postura sa de membru al opoziției parlamentare – în cadrul Partidului Național, iar din decembrie 1904 al Partidului Independent – cît mai ales în contextul care l-a adus în coaliția de guvernare ca ministru al Învățămîntului (8 aprilie 1906 – 17 ianuarie 1910). Rezultă totodată reperele apropierii lui Apponyi de fracțiunea kossuthistă, al cărui membru va și deveni din 1910. Altfel, trebuie spus că Albert Apponyi a fost un marcant om politic, chiar un fel de lider al „opoziției unite" începînd cu 1880, care dezavua Compromisul austro-ungar din 1867, fiind de altfel promotorul unei legislații (în 1907) ce viza maghiarizarea prin mecanismele educației (a revenit ca ministru al Învățămîntului între 15 iunie 1917 și 8 mai

1918). La finele primului război mondial a condus delegația maghiară la Conferința Păcii de la Paris, după ce refuzase să semneze Tratatul de la Trianon (motiv pentru care este privit în Ungraia drept un erou). S-a afirmat totodată ca scriitor și memorialist.

Approbate și Compillate reprezintă o colecție unitară a legislației principatului Transilvaniei, alcătuită din „Approbatae Constitutiones Regni Transilvaniae" (1540-1653) și „Compilate Constitutiones" (1654-1683), reunite sub titulatura de „Approbatae et Compilatore Constitutiones Regni Transilvaniae".

Bach, Alexander von (1813-1893) fusese ministru de Interne în cadrul Imperiului habsburgic între 1849 și 1859, după 1852 recunoscîndu-i-se autoritatea politică indiscutabilă în Austria și Ungaria. A fost promotorul mai multor reforme ce au dus la modernizarea monarhiei. Deși era privit ca un conservator, multe din deciziile sale se pare că au încurajat naționalismul maghiar. Cu toate acestea, perioada în care s-a aflat la vîrful politicii a fost apreciată ca una neo-absolutistă, remarcîndu-se îndeosebi prin centralizarea administrativă a imperiului.

Bánffy Dezső (1843-1911) se născuse la Cluj, dar studiile superioare le-a făcut la Berlin și Leipzig. În perioada 1895-1899 a fost prim-ministru al Ungariei, pentru ca mai apoi să fie un opozant al guvernării lui István Tisza, contribuind major la căderea acestuia. În cartea de față, este surprinsă acțiunea lui Dezső Bánffy din 1906, care viza reglementări în chestiuni militare ale Imperiului austro-ungar. Ulterior, spre sfîrșitul vieții, acesta se va dedica unei campanii acerbe pentru introducerea votului universal în Ungaria, egal și secret. De altfel, Dezső Bánffy era o rudă nu chiar îndepărtată a autorul Trilogiei, Miklós Bánffy (fiind veri).

Barabás Béla (1855-1934) apare în volum cu grafia **Barabássy**. A fost membru de frunte al Partidului Independenței și parlamentar între 1892 și 1910, extrem de activ alături de Ferenc Kossuth în perioada crizei constituționale din Ungaria (1903-1907), perioadă surprinsă și în acest tom. De altfel, ca tînăr avocat la Arad, a militat pentru ridicarea obeliscului dedicat celor 13 generali martiri ai Revoluției din 1848, inaugurat pe 16 octombrie 1881, Barabás ținînd discursul solemn. După Primul Război Mondial se va stabili în Ardeal, devenind unul dintre membrii marcanți ai Partidului Maghiar din România. În acest context a devenit deputat și senator în Parlamentul de la București, desfășurînd de asemenea o bogată activitate jurnalistică la Arad.

Barabás Miklós (1810-1898) a fost un pictor maghiar apreciat îndeosebi pentru talentul său portretistic, dar și ca unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai stilului Biedermeier din Ungaria acelor vremuri. Deși s-a născut în Ardeal, unde și-a început și studiile, Barabás și-a petrecut trei ani din tinerețe la București (1831-1833), prilej cu care a lăsat însemnări deosebit de prețioase pentru atmosfera din capitala Valahiei de atunci, pentru ca mai apoi să se stabilească la Budapesta, unde pentru scurt timp a fost antrenat și în politică, devenind membru al Parlamentului ungar în chiar anul realizării „dualismului". Dintre personalitățile cărora Miklós Barabás le-a realizat portrete amintim aici pe Emanoil Gojdu, Lajos Kossuth, Franz Liszt, Sándor Petőfi, Pavel Kiseleff ș.a.

Bartha Miklós (1848-1905), jurist, om politic și jurnalist transilvan, și-a început cariera la o gazetă independentă clujeană. În 1882 a avut inițiativa creării unei organism maghiar asemănător cu ASTRA (Asociația Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român), care se va materializa abia în 1885, odată cu fondarea EMKE (Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület). Stabilit la Budapesta, Bartha va fi redactor șef la *Magyar Hírlap* (din 1891) și *Magyarország* (din 1893). În 1901 renunță la partidul lui Ugron și se alătură grupului condus de Nándor Szederkényi, iar în 1904 trece la Partidul Independent. În afara activității de gazetar, a publicat cîteva descrieri de călătorie (din Italia, Franța ș.a.), a scris drame, una din acestea – *Soția* – fiind prezentă și pe scena Teatrului Național din Cluj, în 1902. Datorită bogatei sale activități, la două decenii după moartea sa, în 1925, a fost înființată o Societate „Miklós Bartha" (care a funcționat pînă în 1944), avînd ca scop studiul problemelor naționale și sociale.

Báthory, István (1533-1586) fusese principe al Transilvaniei (1571-1575), iar apoi rege al Poloniei, pînă la sfîrșitul vieții, legitimîndu-se prin căsătoria cu Anna Jagiello. În această ultimă ipostază, s-a remarcat prin luptele contra Cnezatului Moscovei, dar și prin proiectul său de a unifica Polonia, Ungaria și Transilvania sub un singur sceptru.

Batthyany Lajos (1807-1849) fusese primul-ministru al Ungariei în timpul Revoluției de la 1848, contribuind la organizarea armatei revoluționare maghiare, care va capitula în cele din urmă la Șiria (vezi *Infra*). În acest context, austriecii l-au executat pe Batthyany pe 6 octombrie 1849, în aceeași zi cu cei „13 martiri" de la Arad.

Beliș este o localitate în jud. Cluj, menționată încă din prima jumătate a veacului al XVIII-lea, astăzi cu rang de comună, care înglobează mai multe sate, din care unele apar și în romanul lui Miklós Bánffy.

Bölsche, Wilhelm (1861-1939) a fost un scriitor german ale cărui lucrări abordau subiecte de istorie naturală, contribuind enorm la popularizarea și îndrăgirea științelor naturii, a mediului înconjurător, a călătoriilor, îndemnînd parcă la o reîntoarcere în lumea încă neatinsă de ființa umană.

Bösendorfer este denumirea unui pian produs în Austria de fondatorul unei manufacturi pentru acest instrument, Ignaz Bösendorfer, care avea privilegiul de a fi furnizorul Curții de la Viena în acest domeniu.

Budapesti Hírlap era o gazetă care a apărut la Budapesta în perioada 1881-1938, cu un pronunțat caracter naționalist. În epoca surprinsă de Bánffy redactor șef era Jenő Rákosi, și el menționat în *Trilogie*.

Burián István (1851-1922) a fost un important om politic de origine maghiară, afirmat deopotrivă ca diplomat, fiind ministru de Externe al Imperiului în anii primei conflagrații mondiale. În acest volum este invocată însă postura lui de ministru de Finanțe al Austro-Ungariei (din 1903 pînă în 1912), departament extrem de important și de complex, care trebuia să administreze toate aspectele care țineau de dubla monarhie, la care se adăugase din 1908 și Bosnia-Herțegovina.

Castelul Bohus este locul unde s-a semnat actul de capitulare a armatei maghiare în fața Rusiei, la 13 august 1849, prin acest gest Artúr Görgey arătînd că ungurii au cedat în fața Imperiului țarist și nu a celui habsburgic. Cu toate acestea, Austria a trecut la represalii, condamnînd la moarte cîteva sute de maghiari (civili și militari), pentru ca la 6 octombrie 1849 să execute 12 generali și un colonel la Arad („cei 13 martiri"), dar și pe Lajos Batthyány, fostul prim-ministru revoluționar. Castelul Bohus se află la Șiria (ung. Világos), ridicat în stilul unui baroc tîrziu (pe la 1838), iar azi adăpostește Muzeul „Ioan Slavici și Emil Monția".

Celesztin Pergő/Petheő (1784-1858) a fost un actor și dramaturg maghiar, pe scena teatrului din Cluj și Oradea, la ambele devenind și director. A cunoscut succesul de scenele teatrelor din Miskolcz, Buda, Bratislava, Szeged etc.

Cetatea Bologa a fost o fortăreață însemnată prin poziția strategică a localității cu același nume, atestată documentar încă din 1304, cu

scopul de a proteja drumul care lega Clujul de Oradea. Din prima jumătate a veacului al XV-lea, cetatea va intra în posesia familiei Bánffy. Deși de-a lungul vremii a fost de mai multe ori afectată de distrugeri, se mai păstrează astăzi cîteva elemente importante din zidărie, dar mai ales turnul cetății.

Cetatea Buda este o așezare fortificată pe malul drept al Dunării, datînd din veacul al XIV-lea, aici aflîndu-se și curtea regală care a cunoscut apogeul în vremea lui Mathias Corvinul. Astfel, Buda a fost un oraș distinct pînă în ultima treime a secolului al XIX-lea, cînd s-a unit cu Pesta (în 1873), dînd naștere capitalei Budapesta.

Csók István (1865-1961) era un pictor impresionist, care după o tinerețe petrecută mai mult la Viena, München și Paris, a revenit de prin 1910 la Budapesta, unde va rămîne tot restul vieții. În epocă însă, picturile lui – îndeosebi nudurile și portretele – erau mult căutate de protipendada budapestană, impunîndu-se totodată în istoria artelor plastice din Ungaria îndeosebi prin peisajele care au ca temă Lacul Balaton, dar și prin evoluția lui de la realism la un fel de post-impresionism specific artistului. Memoriile lui Csók István, *Emlékezéseim* [...] (Budapest, Officina, 1945) sînt extrem de interesante, cu proiecții nu doar asupra propriei vieți, ci și a mediului artistic în care s-a dezvoltat și Miklós Bánffy, care s-a remarcat deopotrivă în literatură și în artele plastice (îndeosebi prin desene și gravuri).

Curuț este o denumire care vine din maghiarul *kuruc*, „haiduc". Termenul s-a instituit ca atare în vechea Ungarie, desemnîndu-i pe toți cei care au participat la lupta antihabsburgică de la începutul veacului al XVIII-lea sub conducerea lui Francisc Rákóczi II, după trecerea Transilvaniei sub autoritatea Vienei.

Dénestornya este numele din acest roman pentru Bonțida, unde se afla castelul lui Miklós Bánffy și pe care acesta îl descrie cu mult sentimentalism în *Trilogie.* Clădirea inițială a intrat în posesia familiei Bánffy la 1387, dar de-a lungul secolelor și-a schimbat de cîteva ori înfățișarea. S-a extins cu o aripă de tipul Renașterii tîrzii în veacul al XVI-lea, pentru ca în secolul al XVIII-lea să se adauge o clădire pentru cai în stil baroc, totul fiind de acum înconjurat cu o grădină în stil francez. În veacul al XIX-lea castelul a fost extins în stil romantic, avînd de data aceasta o grădină englezească, un obelisc și o capelă. Pentru măreția și frumusețea sa, edificiul era cunoscut ca „Versailles al Transilvaniei". Castelul a fost distrus de germani în toamna lui 1944, cînd se retrăgeau, prin dinamitare, pentru că Bánffy s-a manifestat ca

anglofil, implicîndu-se totodată în tentativele lui Horthy de a ieși din război deodată cu România. Înainte de distrugerea clădirii, nemții au încărcat 17 camioane cu piese de artă și mobilier prețios, pentru ca apoi să o incendieze, făcînd să piară în flăcări mii de cărți și sute de vechi documente istorice de familie etc. Dar tragedia a continuat, pentru că acea coloană de autovehicole nemțești a fost bombardată de Aliați, totul fiind definitiv distrus. Aceasta n-a fost cea din urmă tragedie prin care a trecut castelul. Prin anii '70 ai veacului trecut, autoritățile comuniste i-au permis regizorului Sergiu Nicolaescu să dinamiteze ceea ce mai rămăsese din edificiu, pentru un film artistic care viza tocmai evenimentele din toamna lui 1944. Asupra acestui monument vezi: Gy. Dávid Gyula: *A bonchidai Bánffy-kastély,* Kolozsvár/Cluj, Polis Könyvkiadó, 2001.

Déry face referință la **Róza Széppataki (născută Schenbach Rozália)**, faimoasă cîntăreață de operă și populară actriță din epoca teatrului ambulant, care și-a luat numele de la soțul ei, István Déry.

Dieta de la Ónod este invocată de Miklós Bánffy pentru evenimentele care se petreceau atunci în Parlamentul de la Budapesta, cu referință directă la declararea detronării lui Josif al II-lea cu ocazia dietei amintite, din 31 mai – 22 iunie 1707, în cadrul răscoalei antihabsburgice a lui Rákóczi II (cunoscută și ca „răscoala curuților") și proclamării independenței Ungariei.

Ellenzék („Opoziția") era un cotidian clujean, cu preocupări legate mai ales de economie și de chestiuni sociale, apărut între 1880 și 1944 și avîndu-l ca fondator pe Miklós Bartha.

Eötvös Károly (1842-1916) s-a remarcat ca scriitor și om politic, în 1878 intrînd în Partidul Independenței. Totodată, renumele său este legat de celebrul proces Tiszaeszlár, rezultat al unui puternic puseu de antisemitism în Imperiul Austro-Ungar în 1882-1883 (cu revolte în mai multe localități din vechea Ungarie), cînd Eötvös s-a numărat printre apărătorii evreului acuzat de uciderea rituală a unei fete creștine.

Eugénie (1826-1920) era soția lui Napoleon al III-lea, de origine spaniolă, cei doi căsătorindu-se în 1853. Această ultimă împărăteasă a Franței s-a manifestat ca o susținătoare a feminismului, secondîndu-și totodată soțul în multe din activitățile pe care le presupunea o asemenea poziție. Cum Bánffy asociază în acest tom numele ei cu localitatea Biarritz, trebuie spus faptul că în 1854 familia imperială a cumpărat o proprietate în această localitate, unde și-au aranjat o locuință

înconjurată de o grădină (de fapt un parc) cu mult gust, cunoscută apoi ca Vila Eugénie, iar astăzi ca Hôtel du Palais.

Fejérváry Géza (1833-1914) a fost general maghiar care a dovedit un mare curaj pe cînd activa în armata austriacă, pentru ca în epoca dualismului să fie ministru al Apărării. A devenit prim-ministru pe 18 iunie 1905, în contextul descris de Miklós Bánffy în acest volum, majoritatea parlamentară proclamîndu-l drept un premier neconstituțional. A murit în preajma izbucnirii Primului Război Mondial.

Franz Ferdinand (1863-1914) era moștenitorul lui Franz Joseph, împăratul Austriei. Va fi asasinat la Sarajevo pe 28 iunie 1914, acesta fiind pretextul declanșării Primului Război Mondial.

Franz Joseph (1830-1916) a fost împărat al Austriei încă de la vîrsta de 18 ani, iar odată cu *Ausgleich*-ul a devenit și rege al Ungariei, după ce între 1848 și 1867 fusese mare principe al Transilvaniei. A fost încoronat ca rege apostolic al Ungariei în Biserica „Mátyás" din Buda, pe 8 iunie 1867, alături de soția sa Elisabeta (Sisi), personaj extrem de îndrăgit de maghiari.

Godfrey, Daniel (1831-1903) este muzicianul la care se referă Miklós Bánffy, cel care de altfel deschide o dinastie de artiști (fiu și nepot, ambii cu prenumele Daniel/Dan). În acest roman, numele lui Godfrey este asociat cu piesa sa pentru pian din 1865, „The guards waltz", extrem de îndrăgit la curtea ultimei împărătese a Franței, Eugenie, soția lui Napoleon III.

Görgey Artúr (1818-1916) fusese comandantul armatei maghiare în timpul Revoluției de la 1848-1849, în fapt ocupînd portofoliul Ministerului de Război. Deoarece nu a avut relații prea cordiale cu Lajos Kossuth, intrînd deoseori în conflict cu acesta îndeosebi în ce privește strategiile militare și politice, a rămas multă vreme în posteritate cu o imagine nu tocmai bună, unii numindu-l chiar „trădător". În realitate, s-a dovedit un excelent strateg militar (deși pregătirea lui era de chimist) – fapt recunoscut mai ales de adversarii lui pe cîmpul de luptă –, dar și patriot, lucrînd o vreme ca inginer la căile ferate, pentru ca de prin 1885 numele său să fie reabilitat, recunoscîndu-i-se marile merite din perioada Revoluției de la 1848.

Gotha Hofkalender Abteilung este cunoscut ca „Almanahul de la Gotha", publicat prima oară în 1763, un soi de dicționar care reunea figurile importante ale Europei. În volumul de față se face referire doar la acea secțiune care cuprindea familiile regale, cu prezentarea genealogiilor princiare, alianțe matrimoniale etc. Almanahul apărea

anual (începînd cu 1785), fiind mereu adus la zi, pînă în 1944, cînd și-a încetat apariția.

Guvernul Fejérváry Géza a funcționat între 18 iunie 1905 și 8 aprilie 1906, fiind numit în volumul de față și al „dărăbanilor", întrucît prim-ministrul era un general care conducea un cabinet de tehnocrați (după expresia de astăzi). Géza Fejérváry a fost impus ca șef al guvernului de către regele Franz Joseph, în contextul crizei constituționale din 1903-1907, motiv pentru care majoritatea parlamentară a organizat contra cabinetului condus de el o acerbă opoziție. De altfel, acesta a și dizolvat parlamentul ungar la propriu, cu ajutorul Gărzilor Naționale.

Hajongard, cimitirul central al orașului Cluj (de la denumirea germană *Hasengarten* – Grădina cu iepuri) a fost înființat încă din veacul al XVI-lea. Declarat monument istoric, astăzi se întinde pe o suprafață de aproximativ 14 ha, cu peste 60.000 morminte. Autorul romanului de față, Miklós Bánffy, este și el înmormîntat aici, la fel ca multe alte personalități politice și culturale, precum György Bánffy (guvernatorul Transilvaniei și proprietarul palatului care-i poartă numele din centrul Clujului), Vasile Bogrea, Romul Boilă, Sámuel Brassai, Gábor Gaál, Iuliu și Emil Hațieganu, Emil Isac, Jenő Janovics, Lajos Kántor, Géza Kún, Adrian Marino, Emil Racoviță ș.a.

Herrenhaus era camera superioară a Consiliului Imperial al Imperiului habsburgic (menținut și după 1867), echivalent cu Camera Lorzilor (din Marea Britanie) ori Senatul, parte a sistemului bicameral, care mai cuprindea și Camera Deputaților (*Abgeordnetenhaus).* Această Cameră superioară a fost convocată pentru prima oară la 29 aprilie 1861 și îi reunea pe arhiducii familiei imperiale, episcopi și arhiepiscopi ai bisericilor importante din Imperiu (majoritar romano-catolici, dar și ortodocși), reprezentanți ai unor familii nobiliare importante și membri de vază din rîndul înalților funcționari de stat, oameni de știință etc.

Hoștăteni (sau **hoștezeni**) denumire derivată din numele „Hoștat" atribuit de la finele secolului al XVIII-lea cartierelor din afara cetății Cluj. Hoștezenii sau hoștătenii erau o populație predominant agricolă, care alcătuia grosul vînzătorilor de legume și fructe din piețele orașului. Aceștia s-au remarcat mereu printr-o ținută vestimentară specifică. Produsele lor sînt căutate și apreciate de cumpărători și astăzi.

Hotelul New York este un edificiu din centrul Clujului, construit în anii 1893-1894 de Lajos Pákei, arhitectul șef al orașului, care în linii mare a dat alura de azi a zonei centrale. Se pare că denumirea hotelului

se trage de la monograma de pe mobilierul adus din Budapesta, mobilier ce aparținuse Hotelului cu același nume de pe bulevardul Erzsébet din capitala Ungariei. La parter s-a aflat o cafenea celebră, în care și-au petrecut timpul multe din notabilitățile vremii, la fel cum în hotel au fost găzduite personalități precum Albert Apponyi, Endre Ady, Mór Jókai, Ferenc Molnár ș.a.

Justh Gyula (1850-1917) era membru al Parlamentului ungar încă din 1884, ca membru al Partidului Independenței, pentru ca în 1898 să fie unul din artizanii contextului care a dus la demisia prim-ministrului de atunci, Dezső Bánffy. În 1905 tocmai devenise președinte al Camerei Reprezentanților, din această postură militînd alături de Partidul Social-Democrat Maghiar pentru introducerea sufragiului universal. Intrînd în conflict cu Ferenc Kossuth pe tema unei bănci naționale independente, Justh și-a pierdut poziția în Parlament, pentru ca mai apoi – în 1912 – să se erijeze în liderul opoziției contra lui István Tisza.

Keglevich István (1840-1905) – membru al Partidului Liberal, a fost deopotrivă om politic și director de teatru,.

Khuen-Héderváry Károly (1849-1918) era croat de origine, dar a îmbrățișat cu ardoare idealurile națiunii maghiare. De altfel, a ajuns în două rînduri prim-ministru al Ungariei, prima oară în 1903, apoi între 1910 și 1912.

Kossuth Ferenc (1841-1914) era fiul lui Lajos Kossuth, revoluționarul de la 1848, președinte-regent al Ungariei pentru o scurtă perioadă. Ferenc Kossuth a urmat îndeaproape peregrinările tatălui său în exil, studiind la Politehnica la Paris și Londra, stabilindu-se apoi în Italia, unde a lucrat ca inginer la căile ferate. S-a remarcat totodată în publicistică, militînd pentru independența Ungariei. Deși după actul „dualismului" din 1867 a fost ales membru al Parlamentului de la Budapesta, a refuzat să-și primească mandatul, abia de la finele veacului al XIX-lea devenind activ în politica din Ungaria, ca lider al Partidului Independenței. S-a remarcat astfel printr-o opoziție energică, susținut de „kossuthiști", care doreau impunerea oficială a cultului pentru Lajos Kossuth, eroul de la '48. După 1904 atitudinea lui Ferenc Kossuth devine mai conciliantă, aspect surprins și în volumul de față, pentru ca alegerile din 1905 să-l implice în actul guvernării, ca ministru al Comerțului. În ajunul Primului Război Mondial, s-a opus politicii „agresive" a Imperiului Austro-Ungar contra Franței, mai ales, așadar, și în ce privește alianța din care aceasta din urmă făcea

parte. Vezi asupra sa: *Krúdy's Chronicles. Turn-of-the-Century in Gyula Krúdy's Journalism,* ediție realizată, îngrijită și tradusă de John Bátki, cu un eseu introductiv de John Lukacs, Budapest-London-New York, Central European University Press, 2000, p.127-132.

Kossuth Lajos (1802-1894) fusese liderul Revoluției ungare de la 1848, declanșată la 15 martie prin proclamarea independenței față de Imperiul Habsburgic. După înfrîngerea revoluției, Kossuth a cunoscut exilul, în cea mai mare parte în SUA, rămînînd însă activ în ceea ce privește destinul Ungariei. Nici actul „compromisului" din 1867 nu a fost bine primit de fostul revoluționar, în 1889 guvernul maghiar ridicîndu-i chiar cetățenia, pentru ca la 20 martie 1894, Lajos Kossuth să înceteze în viață în Italia, la Torino.

Kristóffy József (1857-1928) era ministru de Interne (1905-1906) în cadrul cabinetului condus de Géza Fejérváry, care avea ca principal punct al guvernării impunerea votului universal în Ungaria. Acesta a publicat în preajma morții sale un impresionant volum de amintiri politice, extrem de important pentru înțelegerea epocii: Kristóffy József, *Magyarország kálváriája. Az összeomlás útja. Politikai emlékek 1890–1926* [Calvarul Ungariei. Calea prăbușirii. Amintiri politice], Budapest, Wodianer, 1927, 863 p.

Langley, Edward (1851-1933) a fost un matematician britanic, fondator al *Gazetei Matematice* (*Mathematical Gazette*).

Lilienthal, Otto (1848-1896) a fost un inventator german care s-a afirmat mai ales în domeniul aviației. Practic, alături de fratele său Gustav, au pus bazele tehnice ale aparatelor de zbor mai grele decît aerul. A încetat din viață în urma prăbușirii cu avionul său, în 1896.

Lueger, Karl (1844-1910) a fost creatorul și liderul Partidului Creștin-Social, cu o puternică tentă populistă și antisemită, care avea ca organ de presă *Reichspost*, gazetă ce a apărut între 1894 și 1938, sursă de inspirație pentru național-socialismul lui Adolf Hitler. Lueger a fost și unul dintre primarii importanți ai Vienei (din 1897), care au dat capitalei alura modernă de astăzi, dar și un înfocat susținător al românilor din Ardeal.

Maniu, Iuliu (1873-1953) a fost unul dintre liderii Partidului Național Român din Transilvania, Miklós Bánffy invocîndu-l aici ca deputat în Parlamentul budapestan la primul său mandat, obținut în urma alegerilor din aprilie 1906, în circumscripția Vinți de Jos (jud. Alba). Grupul deputaților români a alcătuit împreună cu reprezentanții sîrbilor și slovacilor așa-numitul Club Parlamentar al Naționalităților,

al căror purtător de cuvînt s-a făcut Maniu prin discursul său inaugural din 21 mai 1906. La finele Primului Război Mondial s-a numărat printre artizanii Marii Uniri, la 2 decembrie fiind ales președinte al Consiliului Dirigent al Transilvaniei. În cadrul României Mari va fi liderul Partidului Național-Țărănesc și în cîteva rînduri prim-ministru (1928-1930, 1932-1933), opunîndu-se regimurilor autoritare ale regelui Carol al II-lea și Ion Antonescu.

Margitay, Tihamér (1859-1922) era un pictor maghiar, format la Budapesta și München, dar care a petrecut mai mult la Viena și Florența, ceea ce i-a influențat producția artistică în direcția tehnicii naturaliste. Originalul tabloului *Gelozia* se află la Galeria Națională a Ungariei din Budapesta.

Martin Lakos (1827-1897) absolvise Academia Militară de Inginerie din Viena (1854), după care a predat în învățămîntul secundar, pentru ca din 1872 să devină profesor de matematici la Universitatea din Cluj, tocmai înființată. A fost preocupat de studiile în domeniul hidraulicii și aerodinamicii, cu contribuții în ceea ce privește viitorul aviației. Este înmormîntat în cimitirul Hajongard din Cluj.

Mathias: numele se referă la ansamblul monumental Mathia Corvin din piața centrală a orașului Cluj (astăzi Piața Unirii), realizat de sculptorul János Fadrusz (1858-1903), acesta fiind autorul unul alt grup statuar din Ardeal, cel al baronului Wesselényi Miklós din centrul Zalăului.

Maximilian, arhiduce (1832-1867), membru al Casei de Habsburg-Lorena, a fost proclamat împărat al Mexicului cu ajutorul lui Napoleon al III-lea și de monarhiștii locali (la 10 aprilie 1864). Cealaltă grupare politică a Mexicului, condusă de Benito Juárez și susținută de SUA, l-a răsturnat pe Maximilian de la putere și l-a executat pe 19 iunie 1867.

Meissonier, Juste-Aurèle (1695-1750) s-a impus ca sculptor și pictor, dar mai ales în ofrevărie și ca designer de mobilier, lucrările lui fiind gustate mai ales în Europa Centrală (Polonia și Ungaria în special), dar și în Portugalia.

Memorandumul a fost o petiție semnată de mai mulți fruntași români din Transilvania și înaintată împăratului Franz Joseph la 28 mai 1892 de o delegație formată din 237 persoane, prin care se solicitau – printre altele – drepturi egale cu națiunea maghiară. Documentul a fost îndreptat către Parlamentul de la Budapesta, care a refuzat împlinirea deziderateloe expuse în Memorandum. Mai mult chiar, semnatarilor

li s-a intentat un proces pentru „instigare prin presă" (în 1894), mulți dintre ei fiind condamnați la închisoare între două luni și cinci ani, ca mai apoi să fie amnistiați (în 1895).

Micul Lord: roman al lui Frances Hodgson Burnett din 1886, gustat de mai toate generațiile de tineri și adolescenți pentru personajul acelei epoci victoriene (copilul Cedric Errol), în care dragostea și generozitatea stîrnește sentimente înălțătoare, formînd de fapt caractere.

Mille di Marsala se referă la expediția celor o mie de voluntari ai lui Giuseppe Garibaldi – în 1860 – pentru a-i alunga pe Bourboni din Regatul Neapolelui și al celor Două Sicilii, acțiune ce va declanșa procesul de unificare a Italiei, prin alipirea acestor teritorii la Principatul Piemontului. Marsala a fost localitatea unde a debarcat și a poposit Garibaldi cu mia lui de voluntari, pe 11 mai 1860. Din această armată expediționară au făcut parte deopotrivă voluntari maghiari și români, animați de idealurile de unitate și independență ale italienilor, dar mai ales ale propriilor popoare din Europa centrală și de sud-est.

Nagy Szabó, István era un memorialist din Tîrgu Mureș, care a înregistrat evenimente din prima jumătate a veacului al XVII-lea (în cronica sa inserînd și însemnări ale bunicului său, István Benczédy Székely), cu mare însemnătate pentru cunoașterea vieții cotidiene și a mentalităților urbane din epoca suprinsă.

Nyíry Sándor (1854-1911) era deopotrivă militar și om politic, membru al Partidului Liberal. În contextul descris de Miklós Bánffy, Nyíry este prezentat cu ocazia dizolvării cu forța a Parlamentului de la Budapesta, în ziua de 19 februarie 1906.

Ordinul Maria Tereza era cea mai înaltă decorație militară din Imperiul Habsburgic, de aceeași importanță și după Dualismul din 1867. Creat în vara lui 1757, ordinul era alcătuit dintr-o cruce albă, la mijloc avînd culorile Austriei, încadrate într-un cerc alb care avea gravată o inscripție latină.

Pagodenburg a fost ridicat între 1716 și 1719 de către Joseph Effner la comanda electorului Max Emmanuel.

Palladio face referire la cele patru volume de arhitectură (din 1570) ale lui Andrea Palladio (1508-1580), unul dintre arhitecții renascentiști celebri din partea de nord a Italiei, îndeosebi regiunea Veneto.

Podul cu Lanțuri – denumit oficial Podul Széchenyi – a fost proiectat de britanicul William Tierney Clark și inaugurat în 1849, fiind primul pod fix din structură metalică care leagă cele două maluri ale

Dunării, de o parte Buda, de cealaltă Pesta. La finele celui de-al Doilea Război Mondial a fost în mare parte distrus, fiind redeschis în 1949.

Pollák Mihály (1773-1855) a fost unul dintre principalii reprezentanți ai arhitecturii neoclasice, întruchipată de el în edificarea Muzeului Național Maghiar (între 1937-1946). S-a remarcat deopotrivă prin construcția de imobile private (îndeosebi palate).

Polonyi Géza (1848-1920), avocat și om politic, în intervalul 1906-1907 a fost ministru al Justiției, din partea Partidului Independenței. Polonyi a desfășurat în 1903 o activă luptă parlamentară contra guvernului.

Programul de la Sibiu are în vedere adunarea de unificare politică a românilor din Vechea Ungarie, din 12-14 mai 1881, în cadrul căreia s-a decis programul Partidului Național Român, la punctul 1 figurînd „recîștigarea autonomiei Transilvaniei", cu acest prilej proclamîndu-se „activismul" ca tactică de luptă politică. Cu această ocazie a fost redactat și tipărit în limbile maghiară, germană, franceză și română un *Memorial compus și publicat din însărcinarea Conferinței Generale a reprezentanților alegătorilor români, adunați la Sibiu în zilele de 12, 13 și 14 mai 1881* (Sibiu, 1882, 144 p.), prin grija lui George Barițiu.

Purjesz, Zsigmond (1846-1918) era absolvent al Universității din Budapesta și colaborator apropiat al lui Frigyes Korányi. În 1871, Purjesz a venit la Cluj ca asistent la Institutul de chirurgie și ginecologie, iar din anul următor la Universitatea recent înființată, pentru ca ulterior să meargă ca profesor particular la Facultatea de medicină din Budapesta. A revenit la Cluj ca titular al catedrei de boli interne între 1880 și 1911. În perioada profesoratului său a fost ridicat noul edificiu al clinicii, în intervalul 1897-1899, aceasta fiind dotată cu laboratoare moderne de analize chimice, microbiologice, histologice și hematologice, dar și cu instrumentar performant pentru epoca aceea. Clinica putea să găzduiască 100 de bolnavi, iar pentru activitățile didactice dispunea de un amfiteatru. Perioada cînd Purjesz a activat la Cluj este considerată una de înflorire a diagnosticării în medicina internă. Din punct de vedere științific și didactic este semnificativ faptul că Purjesz a scris primul tratat maghiar de medicină internă, publicat în 1880, iar din 1896 a fost ales președintele secției de medicină a Uniunii Muzeului Ardelean. De asemenea, în 1893, în timpul epidemiei de holeră, a fost numit comisar ministerial la Cluj pentru supravegherea și eradicarea flagelului, iar vreme de mai mulți ani a condus comisia locală de igienă publică, aducînd o cotribuție majoră

în dezvoltarea acestui domeniu. În 1911, cu ocazia pensionării sale, pentru întreaga sa activitate în domeniul sănătății publice și îndeosebi pentru contribuția sa la impunerea igienei citadine, Zsigmond Purjesz a fost numit „cetățean de onoare" al Clujului, iar în fața pavilionului de boli interne pe care l-a condus i s-a dezvelit un bust realizat de György Vastagh.

Rákóczi Ferencz II (1676-1735) fusese principe al Transilvaniei și regent al Ungariei, considerat apoi erou național maghiar în urma răscoalei contra Habsburgilor (1703-1711), de fapt un veritabil război de independență. După înfrîngerea sa, Rákóczi II a luat calea exilului, poposind în Polonia nordică, apoi în Anglia și Franța, pentru ca în cele din urmă să se stabilească vreme de optsprezece ani, pînă la moartea sa, în Imperiul Otoman.

Rákosi, Jenő (1842-1929) provenea dintr-o familie de evrei cu numele Kremsner. Și-a schimbat numele în 1867. Jenő Rákosi s-a afirmat ca scriitor și jurnalist, devenind director al Teatrului Național și membru al Academiei Ungare de Științe.

Rakovszky, István (1858-1931) este invocat în acest volum în calitatea lui de vicepreședinte al Parlamentului (între 1906 și 1909), unde a ajuns în mai multe rînduri deputat din partea Partidului Popular Catolic. Fusese militar, dar în urma unei boli a ieșit din rîndurile armatei, intrînd însă în viața politică a Ungariei. A participat efectiv în Primul Război Mondial, luptînd atît pe frontul rus, cît și cel italian, pentru ca odată cu semnarea Tratatului de la Trianon să rostească un memorabil discurs la 4 iunie 1920 în Parlamentul de la Budapesta. I-a rămas fidel regelui Carol al IV-lea în perioada loviturii de stat din 1921, acesta desemnîndu-l chiar prim-ministru în octombrie 1921, pentru ca odată cu arestarea monarhului să fie și el încarcerat. A fost însă eliberat în anul următor, activînd apoi în cadrul Partidului Agrar și Civic.

Reglementarea urbarială face referire la politica Mariei Tereza de protecție a țărănimii din Imperiul habsburgic, reglementată juridic în 1767.

Reichspost era un periodic vienez, organ al Partidului Creștin-Social, apărut între 1 ianuarie 1894 și 30 septembrie 1938, avînd un puternic discurs antisemit (un rol important avînd și editorul Friedrich Funder), mereu în conflict deschis cu *Neue Freie Presse*, al cărui comitet editorial era predominant evreiesc.

Reprezentare mendelistă este o sintagmă care face trimitere la fondatorul geneticii moderne, Johan Gregor Mendel (1822-1884). Deși în

vremea lui nu i s-au luat în seamă cercetările, la începutul veacului XX – prin efortul altor savanți – legile formulate de el au fost confirmate, recunoscîndu-i-se întîietatea.

Sándor, János (1860-1922), originar din Tîrgu Mureș, cu studii la Academia Militară din Viena, a ocupat mai multe funcții administrative în Transilvania. Între 1913 și 1917 a fost ministru de Interne în cel de-al doilea cabinet al lui István Tisza, cu care de altfel era cumnat.

Santos-Drumont, Alberto (1873-1932) a fost unul dintre pionierii aviației, de origine braziliană, dar care și-a petrecut cea mai mare parte a vieții la Paris, studiind și experimentînd diverse aspecte legate de aeronautică.

Schmerling, Anton Ritter von (1805-1893) este invocat în acest volum în calitatea sa de autor principal al Patentei din Februarie 1861, care a marcat promovarea „guvernului constituțional" pentru Imperiul Habsburgic, după epoca absolutistă. De altfel, Schmerling fusese (și va mai fi, cu întreruperi, pînă în 1891) judecător al Curții Supreme de Apel de la Viena, pentru ca în ianuarie 1862 să devină ministru de Interne, afirmîndu-se ca om politic liberal,

Segantini Giovanni (1858-1899): pictor italian care s-a bucurat la finele veacului al XIX-lea de un imens prestigiu european, deși în romanul lui Miklós Bánffy unul dintre personaje îl califică drept „încă necunoscut".

Sennyey Pál (1822-1888), om politic conservator, a fost unul dintre adepții Compromisului austro-ungar.

Sfînta Ida este o sărbătoare celebrată pe 13 aprilie, ziua morții celei cunoscute sub numele de Ida de Lorena, care a încetat din viață în anul 1113. A intrat în rîndul sfintelor datorită activităților ei profund religioase și caritabile, averea permițîndu-i să întemeieze mai multe mănăstiri. Din 1808, moaștele acesteia se află la Bayeux, localitate din Normandia.

Spencer, Herbert este menționat în legătură cu primul său volum *Principles of Sociology* (din cele trei), apărut în 1876 (dar tocmai reeditat în 1898, an la care Miklós Bánffy raportează întîlnirea cu Adrienne), unde se discută și apariția ideii de Dumnezeu. Fără a intra în detalii, se cuvine reamintit că Spencer a împărtășit principiul evoluției al lui Darwin, în fapt el fiind creatorul „darwinismului", și nu este lipsit de semnificație faptul că acest celebru gînditor (deopotrivă sociolog și psiholog) și-a încălcat imperativul de o viață, intrînd într-o biserică, deși era un ateu convins, doar pentru că acolo era înmormîntat Darwin.

Stud-Book: volume care cuprindeau în mod oficial pedigriul animalelor de rasă pură, precum caii și câinii.

Széll Kálmán (1843-1915) fusese prim-ministru între 1899 și 1903. Era priceput în chestiunile economice și financiare, motiv pentru care a și condus acest departament în cabinetul lui Kálmán Tisza (1875), fiind cunoscut totodată ca un confident al lui Ferenc Deák, personalitate marcantă a Ungariei, apreciat de mai toată lumea ca „înțelept al națiunii".

Szvacsina Géza (1849-1917), de origine slovacă, a fost primar al Clujului între 1898 și 1913, el fiind cel care a dat actuala configurație a orașului, sub conducerea sa ridicîndu-se Teatrul Național, după cum tot el este cel care a adus primul tramvai.

Șiria este o localitate din județul Arad, în care au avut loc tratativele dintre conducătorul armatei maghiare înfrînte aici, Artúr Görgey, și Frolov, generalul rus venit în ajutorul trupelor austriece, la 13 august 1849, ce au condus la capitularea revoluționarilor unguri.

Tarantass, așa cum apare descris de Miklós Bánffy, era un mijloc de transport tras de cai și utilizat îndeosebi în Rusia, zugrăvit și de Jules Verne în romanul său de aventuri *Michel Strogoff,* din 1876.

Teagown (tea-gown) era o rochie de casă, uzuală pe la cumpăna veacurilor XIX-XX, purtată doar în prezența celor apropiați, de regulă la prînz și cină.

Thaly Kálmán (1839-1909): istoric și om politic, dar și poet, a cărei producție artistică s-a remarcat prin înflăcărare patriotică.

Theresianum este o instituție de învățămînt întemeiată de Maria Thereza (de unde și numele școlii) în 1746, cu scopul de a pregăti cadre pentru serviciul public (îndeosebi în administrație), în acest scop selecția elevilor făcîndu-se cu multă rigoare, pe principii meritocratice. Această școală, ce purta titulatura de *Öffentliche Stiftung der Theresianischen Akademie,* asigura o pregătire de rang superior, privilegiindu-se însușirea limbilor străine, asta și pentru că din rîndurile absolvenților mulți erau recrutați pentru corpul diplomatic al Imperiului Habsburgic. Asemenea protagonistului din acest roman, Bálint Abády, Miklós Banffy a urmat cursurile acestei Academii, unde a primit o educație deopotrivă umanistă complexă, într-un mediu oarecum cazon, ce favoriza în plus și pregătirea pentru o viață socială elitistă, începînd cu deprinderea retoricii și pînă la excelența în activități sportive, dans, duel, toate aceste aspecte regăsindu-se în paginile cărții de față. De altfel, ceva mai tîrziu, după destrămarea Imperiului

Austro-Ungar, Miklós Banffy a fost pentru scurtă vreme ministru de Externe al Regatului Maghiar (14 aprilie 1921 – 19 decembrie 1922), cu cîteva reușite importante din punct de vedere diplomatic.

Tisza István (1861-1918) este fiul lui Kálmán Tisza (vezi *Infra),* și el prim-ministru al Ungariei în două rînduri, 1903-1905 și 1913-1917, adept al menținerii dualismului austro-ungar.

Tisza Kálmán (1830-1902) a fost cel mai longeviv prim-ministru al Ungariei (între 1875 și 1890), de orientare liberală, în timpul căruia au avut loc cele mai importante reforme economice.

Toselli, Enrico (1883-1926) a fost un pianist și compozitor italian, extrem de popular în epocă atît prin operetele și serenadele sale, cît și prin numeroasele concerte din marile metropole europene și SUA. Dar în anii surprinși în acest volum, Toselli tocmai era în centrul unui scandal „princiar", din cauza legăturii lui amoroase cu arhiducesa Luiza de Austria, care a trebuit să divorțeze de soțul ei în 1903, acesta devenind în anul următor rege al Saxoniei.

Tripartitum era codul juridic civil și penal al Ungariei, elaborat în 1517, la scurtă vreme după războiul țărănesc al lui Dozsa György, de către juristul maghiar Werböczy István sub titlul *Tripartitum opus iuris consuetudinarii inlycti Regni Hungariae partiumque adnexarium.*

Ugron, Gábor (1847-1911) provenea dintr-o veche familie aristocrată transilvană, din Secuime. A dus o viață aventuroasă, luptînd în armata lui Garibaldi (în 1870), participînd la Comuna din Paris, organizînd și instruind trupe în timpul războiului ruso-turc din 1877-1878 pentru Imperiul Otoman etc. Revenit în Ungaria, a fost unul dintre fondatorii Partidului Independenței. A avut un fiu care i-a purtat numele (1880-1960) și care în 1917-1918 a fost ministru de Interne.

Uniunea are în vedere „compromisul" (*Ausgleich*) din februarie 1867 care a dus la crearea Imperiului Austro-Ungar, în cadrul acestui proces Transilvania fiind integrată regatului Ungariei (în epocă: „Țările Sfintei Coroane Ungare a lui Ștefan"), parte a „dublei monarhii".

Vaida Voevod, Alexandru (1872-1950) a fost unul dintre liderii Partidului Național Român din Ardeal, iar după Marea Unire din 1918 a devenit membru marcant al Partidului Național-Țărănesc, prim-ministru al României în cîteva rînduri (1919-1920, 1932, 1933), titular al Ministerului de Interne (1930, 1932), apoi de Externe (1932, 1933), președinte al unui nou partid (Frontul Românesc), sprijinind în cele din urmă dictatura regală a lui Carol al II-lea. În acest volum, Miklós Bánffy îl plasează pe Vaida Voevod în contextul Parlamentului

budapestan conturat în urma alegerilor din luna aprilie 1906, cînd acesta din urmă a devenit deputat în circumscripția Șomcuta Mare (jud. Maramureș), după adoptarea „activismului" ca armă politică, mandat păstrat pînă la prăbușirea Austro-Ungariei. Al. Vaida Voevod este autorul unor texte autobiografice, reunite sub titlul de *Memorii,* în patru volume îngrijite de Alexandru Șerban (Cluj, Edit. Dacia, 1994-1997), unde surprinde și momentele relatate aici de Bánffy.

Világos este numele maghiar pentru Șiria (vezi *infra*), locul unde generalul maghiar Artúr Görgey (vezi *infra*) a capitulat în fața lui Theodor von Rüdinger, comandantul trupelor țariste, la 13 august 1849, marcîndu-se astfel sfîrșitul revoluției pașoptiste maghiare.

Vlad, Aurel A. (1875-1953) era membru în Parlamentul de la Budapesta încă din 1903, afirmîndu-se ca unul dintre liderii însemnați ai Partidului Național Român. După 1918 a făcut politică în cadrul Partidului Național-Țărănesc, devenind ministru de Finanțe (1919-1920), iar mai apoi al Cultelor și Artelor (1928-1929). Vezi asupra lui: Valentin Orga, *Aurel Vlad. Istorie și destin,* Cluj, Edit. Argonaut, 2001.

Wallenstein, Albrecht (1583-1634) a fost un celebru militar din Boemia, care a condus armatele Imperiului Habsburgic în războiul de 30 de ani. În romanul de față, Miklós Bánffy face referire la asasinarea lui Wallenstein în noaptea de 25 februarie 1634, la Cheb (în Cehia), de cîțiva ofițeri superiori irlandezi și scoțieni, însă după ce căzuse în disgrația împăratului.

Wedekind, Frank (1864-1918) a fost un dramaturg german (dar cu cetățenie americană) care a anticipat expresionismul și a infuențat teatrul epic. A fost gustat în epocă pentru ironiile la adresa tabieturilor burgheze, mai ales în ceea ce privește relațiile dintre bărbați și femei. De altfel, a dus o viață libertină, avînd de-a face îndeosebi cu prostituate, viața sa luînd o direcție opusă doar după căsătoria lui cu o actriță mult mai tînără (în 1906), din cauza căreia a fost mereu măcinat de gelozie.

Zrínyi Miklós (1620-1664) a fost un comandant militar dintr-o familie croato-maghiară, cunoscut depotrivă pentru producțiile lui literare, din care – legat de mențiunea lui Miklós Bánffy în acest volum – se impune în mod evident *Szigeti veszedelem* (...), scriere eroică ce are ca temă eșecul apărării Cetății Sziget, la care luase parte bunicul autorului.

MAGIC PRINT

Tipărit la MAGIC PRINT S.R.L.
Bd. Republicii Nr. 45 B, Onești, 601129, BC
Tel. 0234 319 810 Fax 0234 306 079
office@mgp.ro www.mgp.ro

„Da, poate e regretabil că cetatea de la Dienești nu a rămas neatinsă, în forma ei originară, ca o pildă a cetăților din secolele XV, XVI – profesorii ar fi avut prilejul să le arate învățăceilor de unde s-a tras cu arcul, de unde s-au vărsat smoala și jăratecul aprins peste capetele asediatorilor sau să observe cînd s-a construit în stil italian, cînd în cel german sau după model francez. Iar cei care s-ar fi plimbat prin încăperi ar fi putut să constate îngroziți ce frig au îndurat locatarii și cît de întuneric era înăuntru, din cauza crenelurilor înguste. Dar cei din neamul Abády voiau să trăiască acolo, cum au și făcut-o dintotdeauna. Nu au ținut să facă din castelul lor un obiect de studiu al istoriei culturii, ci l-au adaptat întruna cerințelor fiecărei epoci, l-au decorat, făcîndu-l cît de confortabil se poate concepe o cetate ca asta: odată cu dispariția năvălitorilor i-au lărgit ferestrele, au adăugat mai multe scări interioare, iar cînd turcii nu mai reprezentau un pericol, în locul zidurilor de apărare au apărut răsaduri cu flori. Așa s-a dezvoltat, s-a transformat vechea cetate fortificată, încît în ziua de azi, văzut de departe, din valea Arieșului sau de pe dealurile din zare, cu frontoanele sale generoase, cu cupolele turnurilor masive, cu aripile largi ale acareturilor din jur, toate amplasate la capătul unei coline, castelul pare răsărit din pămînt, odată cu vegetația înconjurătoare, nu rodul plămădirii unor mîini omenești. De pe podișul din dosul lui coboară, înconjurîndu-l pînă în vale, un parc des ca o pădure, cu copaci seculari, înghițind pe alocuri cu totul castelul care pare tolănit confortabil în așternutul moale al vegetației. De parcă ar fi fost dintotdeauna acolo și nici n-ar fi putut să fie altminteri."

„La nivelul celor mai bune lucrări de ficțiune pe care le-am citit, precum *Anna Karenina* și *Război și pace* contopite într-o singură operă. Dragoste, sex, oraș, provincie, bani, putere, frumusețe și patosul unei societăți care nu-și poate preveni propria distrugere."

Charles Moore, *Daily Telegraph*

„Cu o puternică doză de ironie și cu acea melancolie specifică celor care contemplă cu luciditate finalul unei epoci [...], marele scriitor, politician și aristocrat maghiar Miklós Bánffy este cronicarul unei clase decadente care se apropia, fără s-o știe, de propriul abis. [...] Aristocrat transilvănean de viță veche, pe lângă funcția de om politic ajuns în rangul de ministru al Afacerilor Externe al țării sale, Miklós Bánffy a fost, mai presus de orice, un magnific și clarvăzător povestitor care a știut să se ferească de clișeele nostalgice și sentimentale, megalomane sau elitiste ale propriei clase și să refuze, ca politician echilibrat și ponderat, orice tentație de victimizare sau de exploatare șovinistă a patriotismului maghiar..."

Mercedes Monmany

În parteneriat cu:

KÜLGAZDASÁGI ÉS KÜLÜGYMINISZTÉRIUM

Institutul Balassi
Institutul Maghiar din București

ErGo
Erdélyi Gondolat Egyesület

ISBN 978-973-577-733-3
ISBN 978-973-577-734-0